

76

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

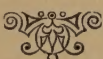
při

AKADEMII KŘEŠŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XV. ROČNÍK.

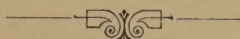

V PRAZE 1889.

KNIHTISKÁRNA „POLITIKY“. — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Obsah XV. ročníku „METHODA“.

I. Články.

- Bronzové pomníky. Fr. Kneidl. 6.
Nový důležitý pramen k poznání starožitnosti církevních. F. J. Zoubek. 50.
Jana Bedřicha Overbecka Sedmero Svátostí. 138.

II. Románské exkurse.

V Čechách:

20. Kostel sv. Mikuláše v Potvorově. (Pohled se strany a od choru, portál, okno, obloučkové podřímky). F. J. Lehner. 1.
21. Strahov. (Půdorys, hlavice, krákorce). F. J. Lehner. 13.
22. Kostel v Neustupově. (Podélný průsek, půdorys, pohled, portál, okno, hlavice sloupků). V. Dokoupil. 25.
23. Chrám Navštívení Marie Panny v Milevsku. (Půdorys, podélný průsek, vnitřní a zevnější pohled). F. J. Lehner. 37.
24. Kostel sv. Jiljí v Milevsku. (Půdorys, pohled z venku, okno, detaily). F. J. Lehner. 51.
25. Teplá. (Půdorys; průčelí, štít lodí křížových). F. J. Lehner. 61, 74.
26—28. Okrouhlé kostely. F. J. Lehner. 1. Sv. Kříže Menšího v Praze. (Půdorys, průsek, pohled). 134. — 2. Sv. Martina na Vyšehradě. (Půdorys, průsek, pohled). 136. — 3. Sv. Longina v Praze. (Půdorys). 137.

Na Moravě:

1. Hradní kaple sv. Kateřiny ve Znojmě. (Půdorys, pohled, podélný průsek, okno, římsa). F. J. Lehner. 111.
2. Kostel sv. Marka v Moštištích. (Půdorys, pohled, průsek apsidou, náhrobek). Jos. Škoda. 113.
3. Chrám sv. Jana Křtitele v Měříně. (Půdorys, podélný a příčný průsek, portál, okno, detaily). Josef Škoda. 121.

III. Monografie.

Kostely a kaple farní osady Velišské u Jičína.

1. Kostel Velišský. 54. — 2. Filiální kostel sv. apoštolů Šimona a Judy v Chyjicích. 63. — 3. Filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie v Kostelci. 64. — 4. Filiální kostel sv. Prokopa v Nadslavi. 64. — 5. Kaple sv. Matouše apoštola v Dolanech. 66. — 6. Veřejná kaple sv. Antonína Pad. v Jičínovsi. 67. — 7. Kaple sv. Jana Nep. v Bukvici. 68. — Ant. Novák.

Posvátná místa na osadě Rokycanské. 1. Děkanský chrám matky Boží Sněžné. 82, 87. — 2. Hřbitovní kostel Nejsv. Trojice. 100. — 3. Kaple Navštívení Panny Marie na Vršíčku. 101. — 4. Sochy, kaple a kříže. 102. — 4. Kaple zaniklé. 103. — Ant. Podlaha.

Tabernakl chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně. F. J. Lehner. 85.

Různé památky některých kostelů Pražských. Mor. Lüssner. 97.

Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech. Fr. Hůlka. 104, 118.

Inventář náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého, sepsaný 24., 25. a 27. března 1413. Vinc. Brandl. 115, 127.

Biskupská kaple v residenci Brněnské. F. J. Lehner. (Vnitřní pohled). 124.

IV. Různé zprávy.

Chrám sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně. 9. — Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře. (Jednatelská zpráva »Vocela« za r. 1887.) 11, 20, 35, 44. — Přestavení Brněnského biskupského chrámu Páně 46. — Památníkové stavební na sněmu českém. 46, 56. — Zbytky staré gotické kaple u chrámu Matky Boží Sněžné v Praze. 58. — Akademie křesťanská v Praze. 59. — Zpráva zemského výboru v příčině potřebných oprav chrámu sv. Marie v Sedlci. 69. — O činnosti Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta za r. 1888—89. 70, 83. —

Výroční valná hromada Akademie křesťanské v Praze. 71. — Vyznamenání stavitele Jos. Mockra. 94. — Stavba kostela sv. Ludmily na Kr. Vinohradech. 94. — Kostel sv. Prokopa na Žižkově 94. — Nález starobylého náčiní na Bojišti v Praze. 95. — Obnova Karlova Týna. 119. — Obnova stoličního chrámu Brněnského. 119. — Kostel v Karlíku. 119. — Dva náhrobníky. 120.

V. Literatura.

Libri erectionum archiep. Pragensis. Liber V. 22. — Libri confirmationum. 56. — Památky

archaeologické a místopisné. Rediguje Jos. Lad. Pič.) 107.

Akademie křesťanská.

Zprávy měsíční: 12, 23, 36, 47, 59, 72, 84, 95, 108, 120, 132.

Příspěvky na votivní obrazy

v chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně:

48, 60 96.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo I.

V Praze, dne 30. ledna 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské exkurse. Kostel v Potvorově. — Bronzové pomníky. — Kronika umělecká. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden.

Zvýšené předplatné.

Za příčinou zvýšené mzdy sazečské zvýšila mi tiskárna účet o 146 zl. Rád bych nový schodek uhradil ze svého, kdybych byl s to. Jsem nucen zvýšiti předplatné na 2 zl. 20 kr. a prosím za příležitostné doplnění předplatného, kdož je již odvedl. Přírážka byla mi oznámena teprve dne 19. ledna a proto nebylo lze dříve obecně to oznámiti.

Redaktor.

Románské exkurse.

20. KOSTEL SV. MIKULÁŠE V POTVOROVĚ.

Napsal F. J. Lehner. (Dokončení).

Prostorné kruchtě odpovídá v přizemku podkruchtí stejných rozměrů, spoře osvětlené dvěma kulatými okénky, jejichž ostění vně i uvnitř silně vybočující úhledně článkováno jest válcem kolem obíhajícím. (Obr. 3.).

Loď kostelní, 10·20 m dlouhá a 9 m široká, kryta jest stropem nyní patrně poněkud sníženým. K ní přidružuje se prostranná apsida z úplného polokruhu sestavená a třemi okay, o něco menšími než v lodi se spatřují, osvětlená, jejichž ostění bohatě článkované neporušené jest zachováno. Architektonická krása vnitřku nemalé újmou trpí silnou vrstvou vápna, která veškeré články, jako jsou patky, dřívky, hlavice, ostění oken a p., pokrývá, tak že nazvíce zůstává nepo-

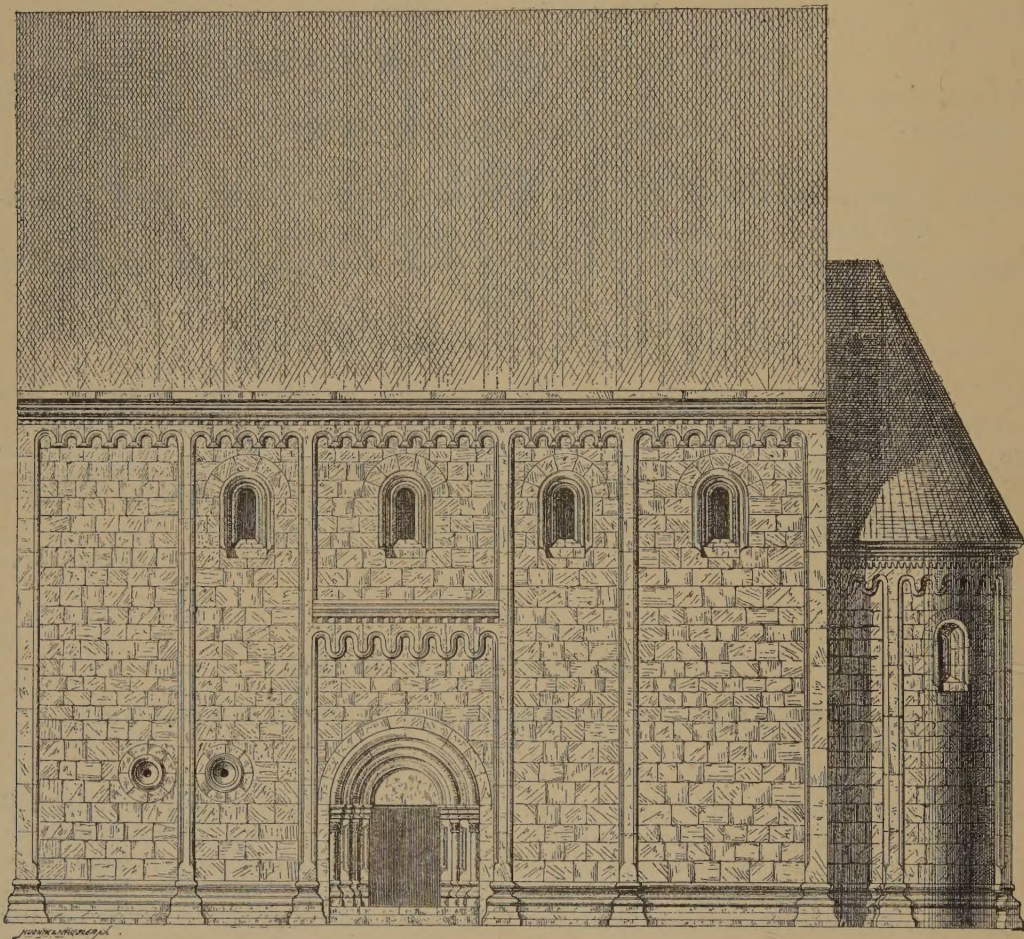
všimnutou. Kdyby vápno se odstranilo, aby kamenné články konstruktivní zase v platnost uvedeny byly, nebo kdyby se přiměřeně polychromovaly, dojímala by krása slohu i prostého návštěvatele.

Za to jest vnějšek v půvabu svém kamenném celistvě zachován. Kolem celé budovy obíhá 1 m vysoký trnož (obr. 9.), skládající se ze dvou kolmých vrstev spojených nakloněnou, slabě vyhloubenou ploškou a vrchním článkováním, na způsob patky attické tvořeným. Z bohatého trnože vyrůstá stěna, dvěma nárožníma a čtvero vnitřními lisenami na pět polí rozvržená. Liseny nárožní jsou širší (0·52 m) středních (0·38 m). Pole lisenami ohraničená jsou různé šířky. Začínající hranou západní obnáší šířka

prvního pole 3·47 m, druhého 2·51 m, třetího 4·38 m, čtvrtého 2·70 m, pátého 4·7 m. Nejširší pole střední vyplněno jest portálem (obr. 5.) o čtvero ústupcích rovnoúhelných, z nichž po každé straně dva sloupy a dva pilíře střídavě vystupují, spočívající na společném trnoži a patkách attických. Hladké dříky sloupů, pouze 1·19 m vysokých, nesou hlavice krychlové, z nichž dvě ozdobeny jsou kruhy se proplítajícími,

ani nárožní listky nechybí, střídají se s pilíři se sraženými hranami carnisem článkovanými, jehož obloun dole i svrchu v ostrou hranu se vrací. Sloupy a pilíře pokrývá společná krycí římsa skládající se z oblounu a carnisu deskami oddělených. Portál chráněn jest valeně klenutou předsíňkou 2·5 m hlubokou, v nynější tvářnosti r. 1741 zbudovanou. Jelikož v obou rozích proti portálu se vyskytují dva sloupy s hlavicemi, sou-

Obraz 8.

Nakreslil F. J. Lehner.

dvě drobnými lístečky, ve čtyř řadách nad sebou vyrůstajícími. Ozdoby uvedené pokrývají hlavici jen jako lehkým závojem, nezastírajíce tvar krychlový a souhlasíce s ostatními hlavicemi, které v podkruchtí a na kruchtě se spatřují, a buď pouhým rýhováním anebo plochým pletivem pásek, většinou z kruhů a segmentů kruhových sestrojených, ozdobeny jsou. Hlavice pokrývá prostý abakus. Sloupy románské, jejichž patkám

hlasící s oněmi v portálu, lze míti za to, že již původně předsíň otevřená se zde nacházela.

Nad portálem táhne se široká, velmi krásně článkovaná římsa, o obě liseny opřená, jejíž podřímsí vesměs polokruhovými obloučky se vlní, které velikostí nad ony pod střechou vynikají.

Ve čtvero polích spatřují se pod hlavní římsou okna (obr. 6.) s ostěním velmi ozdobně článkovaným. Nejprve obíhá

ostěním též profil carnisu, který se spatřuje na sražených hranách lisen a pilířů portálních dole do ostré hrany se vracějící, za ním pak následuje válec a šikmá ploška, do nakloněné stolice okenní sbíhající. Bohaté toto článkování opakuje se též na vnitřní stěně a zachovalo se neporušeně na zazděném okně západním na kruchtě jakož i v oknech apsidy rozměrů drobnějších, kdežto v lodi farář Václav Hollmann dal vnitřní články vyhlámati, aby měl více světla.

Nad okny zakončují se pole lisami ohraničená obloučkovým podřímím (obr. 7.), jehož článkování v nároží lisen dolů se sklání. Klínovitý zubořez a římsa ze žlábků a oblounu tvořená vlnitě obrubuje svršek stěny, která mohutným odkapníkem, jehož jediný zbytek zachoval se na severovýchodním rohu, bezpečně chránila jak stěny, tak i základy budovy.

Řádem dosud uvedeným vyzdobena jest i strana východní s apsidou a štítem (obr. 4.) s tím toliko rozdílem, že apsidy jakožto nejznamenitější částka svatyně vyznamenána jest podřímím a římsou ještě nádhernější (obr. 8.). Nad vlysem obloučkovým, vesměs polokruhově spojeným, vine se jako ozvěna druhé drobnounké podřímíčko, jaké jsem dosud na žádné jiné budově nespatriil, nad nímž spatřuje se zubovitý řez nikoli z ostrých klínů, nýbrž z okrouhlých článků tvořený, načež římsa z oblounu a carnisu celek zakončuje.

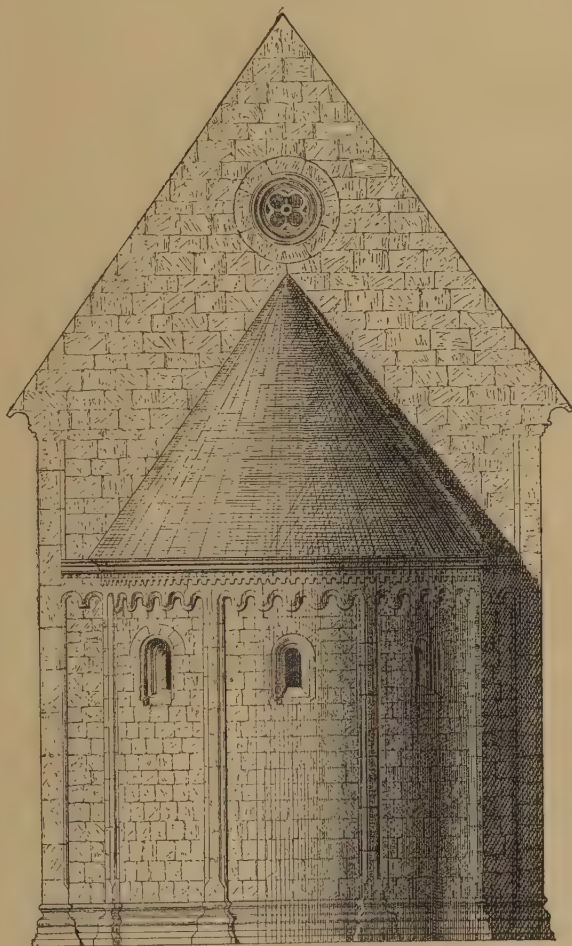
Ve štítu, o který strmá střecha ap-

sidy se opírá, jest ozdobné kulaté okno, oblounem a carnisem v průvodu proužků článkové, uvnitř kosmo postaveným kruhovým čtverlitem ozdobené, jehož sloupky ze středu paprskovitě vybihající bohužel vylámaný jsou. Zmizelo též obloučkové podřímí, které po obou stranách štítu vystupovalo, jak nasvědčují liseny v nároží dosud zachované. Že však žádného zbytku jsem se nedopátral, neodvážil jsem se scházející na-

kresliti, abych věrnost zachování neporušil.

Celý kostel stavěn jest z kvádrů pískovcových, řádně zpracovaných barvy šedé, jako se až dosud dobývají v lomcích asi hodinu odtud vzdálených. Že kámen jest trvanlivý, dokazuje kostel až dosud dobře zachovaný a chváli svého stavitele, který byl hlubokého smyslu zejména pro vlnu dekorativní slohu románského, jak zřetelně se jeví v podrobnostech architektonických, pro které řadí se kostel Potvorovský mezi nejznamenitější památníky románské vlasti naší. Porovnávajíc jej s kostelem Vrouteckým, shledáváme, že s ním nemá ničeho společného,

Obraz 4.

Nakreslil F. J. Lehner.

nýbrž rozvrhem i detailem od něho podstatně se rozeznáváje vylučuje domněnku, jako by též stavitel oba památníky byl zbudoval.*)

Dobu stavby kostela udává budova sama. Pilíř pod kruchtou bohatě vyvinutý a poloviční pilíře na kruchtě i pod ní,

*) Tím vyvrací se tvrzení Grueberovo a Neuwirthovo. (Viz »Method«, r. XIV., str. 127.)

trnož hojně článkovaný, podřímsí nádherná a rozmanitá, ušlechtilý portál a úhledné ostění oken odkazují vznik kostela do doby rozkvětlého slohu románského. Ryzí tvary románské, v nichž se nejeví ani nejnepatrnější stopy slohu přechodního, nárožní lístky na patkách sloupů vesměs se vyskytující, ornamentika hlavic pouze krychlových jen mělce ornamentovaných určitě oznamují, že kostel zbudován jest před vzniknutím slohu přechodního, tedy ve třetí čtvrti 12. století. »Liber memorabilium« fary Potvorovské

udává sice rok založení kostela, no-

vější tuto zprávu nelze však vědecky hájiti. Dočítáme se tam, jak následuje:

»Ecclesia parochiae Potvoroviensis sub patrocinio Sancti Nicolai, Episcopi, in districtu Rakonicensi (nyní ovšem Plzeňský kraj) aedificata est anno Domini 1241, prout colligitur ex manuscriptis monasterii Plassensis, ordinis Cisterciensis, et quidem ex libro, qui intitulatur Tilia

Plassensis, fol. seu pagina 562, adeoque haec ecclesia aedificata est post fundamentum a Wladislao, Rege Bohemiae, monasterium Plassense anno nonagesimo

quinto; nam hoc monasterium fundatum est a piissimo rege

Bohemiae Wladislao anno Domini 1146. Est autem haec ecclesia intrinsecus et extrinsecus aedificata usque ad pinaculum templi ex quadro lapide labore gothico (!); qui lapis hodieum invenitur in abundantia ruber et albus, ex quo multi lapides molares conficiuntur de anno in annum.« Zapisovatel poznámky této netvrdí, že rok založení kostela zaznamenám jest v listinách kláštera Plaského, nýbrž že tak soudí (colligitur) z listin klášterních. Úsudek jeho kriticko-historický lze asi na roveň stavěti s úsudkem umělecko-historickým,

prohlašujícím kostel za dílo gotické (»labore gothico«). R. 1241 i ve vlasti naší byla na sklonku doba nikoli slohu románského, nýbrž již — přechodního. Ke tvrzení řečenému bylo by tudy třeba důkazu nezvratného a nad vší pochybnost bezpečného. »Tilia Plassensis« z Plas zmizela a nelze tudy důvody úsudku řečeného stopovati.*)

Ku konci 12. a na počátku století 13. sídlila na hradě Potvorovském urozená paní Anežka z Potvorova, štedrá dobroditelka kláštera Plaského, o níž se

zmiňuje »Lib. memor.« slovy: »In hac ecclesia positi sunt duo magni sepulchrales lapides, quorum inscriptio amplius legibilis non est; adhuc aliqui, sed admodum pauci characteres apparent; probabilius est, quod infra eodem jaceat nobilis Domina Agnes de Potvorov, vidua cum filia sua; Benefactrix monasterii Plassensis, quae pagum Potvorov, a qua idem pagus nomenclaturam accepisse, dicto monasterio pro salute animae suae donavit adhuc cum aliis pluribus pagis prout notat Tilia Plassensis, pag. 317. et quidem haec donatio facta est anno 1193. idipsum etiam colligitur ex manuscripto

ptio lapide sepulchrali, pagina 69. item ex Tilia Plassensi in minori folio, pagina 89 et 90.

*) Grueber (I., 47) a dr. Neuwirth (Gesch. d. chr. K., 222) uvádějí pouze první část citátu tuto uvedeného z Lib. memor., pomíjejíce mlčením poznámku o té gotice. Jest-li že však na prvním místě uvedený správně dle originálu cituje rok 1241, opakuje Neuwirth třikrát falešný letopočet 1221. Oba ovšem rok stavby kostela za zcela jistý a nepochybný prohlašují. Grueber nad to urozenou paní Anežku z Potvorova za zakladatelku kostela považuje, která si zde kruchtu řeholnickou zbudovala, což Neuwirth v pochybnost bere. Podivné důkazy! Budova dějin uměleckých z takového kamení zbudovaná snadno se rozpadává. Že ani nákresy skutečnosti neodpovídají, netřeba podotýkati.

Obraz 5.1]

Nakreslil F. J. Lohner.

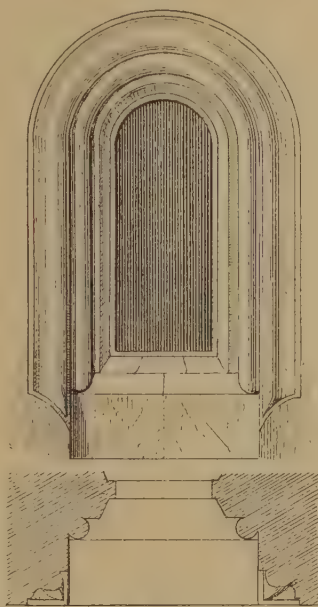
Doklady uvádí Erbenova »Regesta Boh«. R. 1193 (č. 414, str. 187): »Notum sit... quod ego Agnes, uxor Cunonis, filii Gumpoldi, praedia trium villarum cum omnibus suis attinentiis, quorum sunt nomina haec: Glubochi, Vplewi, Vdrascha et quartam nomine Zrubni, haereditario jure a Draslao meo proprio argento redempta, quas Cunon, maritus meus ante nostram conjunctionem vendiderat, pro remedio animae meae maritique mei Cunonis ceterorumque parentum nostrorum, fratribus in Plaz deo servientibus perpetuo jure possidenda contulerim«. — R. 1204 (č. 488, str. 222); Cum ego Robertus, Olomucensis episcopus, consecrare ecclesiam majorem Placensis monasterii, domina quaedam Agnes nomine, nobili cujusdam vici Cunonis de Potvorov vidua, villas quasdam Placensi monasterio in ejusdem ecclesiae consecratione contulit«. — R. 1219 (čís. 615, str. 287):

Vidua Cunonis nobilis cujusdam de Poturowe, Agnes nomine, a filio fratris sui, Zawissone, praedium quoddam Movscideliz pro centum marcis argenti compravit, quod fratribus Placensis coenobii perpetuo jure possidendum contulit«. — Záměstnost a štědrostí a také vrchnostisnadno se vysvětluje nákladně a ozdobně zbudovaný kostel Potvorovský s nádhernou kruchtou pro panstvo, kam

z tvrže krytou chodbou přímo vcházelo, čemuž dosud nasvědčuje ozdobný portál na kruchtě z venčí zachovaný. Tvrz s kostelem, valem a hradbami obehnané a opevněné, poskytovaly v dobách nebezpečných a válečných dosti bezpečného útočiště lidu okolnímu, jak se dozvídáme z narovnání, které se stalo mezi opatem

Plaským a proboštem Zderazským. Měl totiž křižovníci na Zderaze některé statky u Potvorova od pánů ze Švábenic s právem společným s Cisterciáky Plaskými ke tvrzi Potvorovské. Vzešlý z toho spor narovnan jest v ten rozum,

Obraz 6.

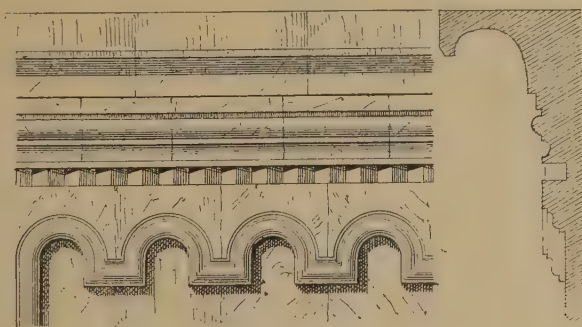

Nakreslil F. J. Lehner.

aby lidem příslušným ku klášteru Zderazskému bylo v dobách obecných různic a války poskytnuto útočiště v přízemku kostela společně s poddanými kláštera Plaského; na část vrchní však poddaní Zderazští žádného práva ani nároků míti neměli, jak se dočítáme v Emlerových Regestech Boh. (č. 1235, str. 533). Petr, probošt Zderazský, dokládá se dne 10. března r. 1281, jak následuje: »Notum..., quod cum inter d. Gerhardum, ven. abbatem de Plass ex parte una et nos ex altera super capitaneatu munitionis

constructae in ecclesia in Potworow dissensio orta foret... talis compositio intercessit: quod homines nostri tempore generalis

Obraz 7.

Nakreslil F. J. Lehner.

discordie sive querre ad dicte ecclesie munitionem refugium habeant, eosque homines prefati d. abbatis libere et sine contradictione aliqua in inferiori parte ecclesie debeant receptare, quam scilicet inferiorem partem ecclesie tam homines prehabiti d. abbatis quam nostri inhabitabunt communiter ac vivent unanimiter et equaliter in eadem. In superiori autem parte et turre ipsius ecclesie

homines nostri nihil juris aut potestatis usurpabunt vel vendicabunt... et nos etiam contenti erimus dicta inferiori parte ecclesie«. Věž kostelní, pro kterou na západní straně mezi oknem nyní zazděným a portálkem kruchtovým, — obě jest dosud neporušeně zachováno — dostatečného místa nezbyvalo, stála bez-

pochyby svobodně před západním průčelím kostela, jsouc s ním spojena buď můstkem nebo krytou chodbou, kterou do prostranného podkrovní kostela a odtud schody v tloušťce zdi upravenými na kruchtu z přízemku kostela nepřístupnou se vcházelo. Shoduje se to dobře s uvedeným vyhražením, které v ře-

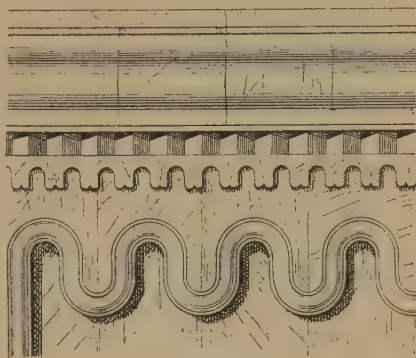
čeném naro-
vnání se stano-
vilo, že věž sho-
řejškem kostela
jen Plaským
poddaným se
vyhražuje. Mo-
hlať ovšem věž
souviseti též s
portálkem kru-
chty, ač spojení
tak nízké menší
bezpečnosti by
bylo poskyto-
valo. Dosud zachovaná architektura na
průčelí západním znesnadňuje možnost,
že by věž ku kostelu přímo byla při-
léhala.

V jakési nejspíše stvrzovací
listině synů Vítka ze Švabenic,
Jana, Bočka, Všeboha a Gerharda
jakož i krále Jana roku 1323 po-
čítají se ke statkům s právem spo-
lečným vsi Potvorov se dvorem
a podacím kostelním, pak Sed-
lec, Bukovina a Křemešín (čili
Remešín) (Tomek, Dějepis Prahy
I., 431) a opat Plaský vykonával
ve čtrnáctém století společně
právo podací s proboštem Zde-
razským ve staré plebánii Potvo-
rovské, náležející tehdy do arcide-
kanátu Pražského a dekanátu
Rakovnického a odvádějící 30 gr. desátku
papežského. (Tomek, Rejstříky 43). R. 1369

vzdal se Jindřich, plebán v Potvorově,
mista, načež opat Plaský a probošt Zde-
razský sem dosadili kněze Jana (Tingl,
Lib. II. Conf. 12.) Roku 1404 Petr Zderaz,
plebán v Potvorově, dostal se za plebána
do Kojetic, načež Valentin, probošt Zde-
razský a Jakub, opat Plaský, dosadili sem

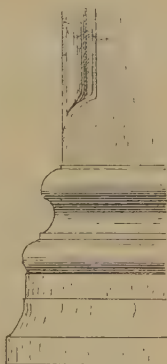
za plebána kně-
ze Prokopa
z Prahy. (Emler,
Lib. VII. Conf.
121). Oba klá-
štery podržely
zboží v Potvo-
rově do válek
husitských, kdy
jim bylo vzato
a r. 1420 s jiným
zbožím za-
psáno za služby
prokázané od cí-
saře Zikmunda
bratřím Bedři-
chu a Janu z Kolovrat, jejichž rod měl
Potvorov a zboží Kralovické do r. 1634.
V památní knize fary Potvorovské se
uvádí, že prý byl za válek hu-
sitských kostel zrušen, čímž by
se vysvětlovalo zničení klenuté
kruchty, a že prý 200 let opuštěn
zůstal. R. 1634 bylo řečené zboží
Jáchymu Libštejnskému, svob. pá-
nu z Kolovrat, vzato a s jinými
statky, zvláště panstvím Rabštýn-
ským, ku kterému Potvorov ná-
ležel, hraběti Leonhardovi z Me-
gau prodáno. (Bílek, Dějiny kon-
fiskace 281). Kostel obnovený ad-
ministratoval duchovenstvo Pla-
ské, až r. 1767 za opata Ondřeje
Trojera s povolením arcibiskupa
Waldšteina za farní opětně pový-
šen jest. (Lib. memor.) Patronem kostela
jest nyní kníže Richard Metternich.

Obraz 8.

Nakreslil F. J. Lehner.

Obraz 9.

Bronzové pomníky.

Napsal František Kneidl.

Lidstvo od pradávných časů snaží se
z popudů rozmanitých zachovati budou-
cím věkům památku velikých dějů, důle-
žitých míst a znamenitých, vynikajících
osob. Tato snaha, jejíž stopy jeví se nám
již v šedé dávnověkosti, kdy myšlenka
pomníků tvořila mohutné kamenné »men-

hýry« a »dolmeny«, ozdobila i naši krá-
lovskou Prahu množstvím krásných po-
mníků a soch zbudovaných vděčnou a
zbožnou myslí českou.

Vzácná socha sv. Jiří na hradě Praž-
ském, socha patrona země české sv. Jana
Nep., pomník »Otce vlasti« Karla IV. a

nejpřednějšího křesitele českého národa J. Jungmanna mimo mnohé jiné po všecku dobu poutaly a poutají pozornost všech, kdož do milé Prahy naší zavítají.

V nejprvnějších dobách, dokud lidstvu známosti kovů se nedostávalo, byly budovány pomníky výhradně kamenné. Když pak lidé kovů dobývají a k rozmanitým účelům jich užívají dovedli, slévali také z nich pomníky, sochy, obrazy zvířat a podobné.

Avšak i umění toto, zvané »toreutika«, jest prastaré, neboť v biblickém dějepise čteme na př., kterak Aaron ulil zlaté tele, Mojžíš měděného hada, kterému umění Israelité nejspíše od Egyptanů se byli přiučili.

Látka, ze které nejen staří národové ale i nynější podnes kovové pomníky dělají, jest bronz, smíšenina to různých kovů, zvláště pak mědi (97—88%) a cínu (3 až 12%) neb zinku, ku kterému smíšenině někteří kovolitci malou část olova neb i stříbra přidávali. Tuto smíšeninu dovedli lidé vyráběti dříve, než železo poznali, jak tomu učí historie vzdělanosti lidské, vypravujíc o době kamenné, bronzové a pak teprve železné.

Že až dosud bronzu k účelům výše zmíněným se užívá, příčina toho jest ta, že předměty kamenné i železné snáze úrazům i zničení podléhají než bronz, kterýž zachoval nám až do našich časů tak přemnohé vzácné památky výtvarů lidského důmyslu i lidského vzdělání z dob dávno a dávno minulých. Kámen zvětrá, železo rez sežírá, ale bronz jest stálý, trvá. Máť ochranný štít, jímž účinkům nepříznivé povětrnosti i dlouhé doby statečně vzdoruje. Tímto štítem, kterýž bronzové předměty nejen ochraňuje, ale i zdobí, jest oku milý zelený povlak, zvaný »patina«, kterýž během doby účinkem vzduchu na povrchu měděných a bronzových předmětů se tvoří a pak nedopouští, aby zub času cenné památky ohlodával. Tím bylo možno, že dnes v přemnohých museích světových zříme prastaré předměty bronzové, urobené rukama starověkých národů: Feničanů, Babyloňanů, Egyptanů, zvláště pak Řeků a Římanů. Všickni tito kovoví svědkové dějů a událostí báječného věku starého mají na sobě určitou známku účtyhodného stáří — jako malachit zbarvenou patinu. Než nejen tato starobylá díla bronzová i předměty z téhož kovu v dobách pozdějších, zvláště v době renaiss-

sance vyrobené, dnes patinou jsou potaženy.

Tím podivnější musí nám býti, že bronzové pomníky ulité v dobách nám bližších neokrašlují se více ozdobnou patinou, ale čeho více ještě železi jest, že černají; tím stávají se neúhlednými a neposkytují oku více pohledu příjemného, o čemž se přichází do Prahy snadno přesvědčiti mohou. Což divu, že tento úkaz již po delší dobu zaměstnává povolané kruhy, které příčinu jeho vystihnouti se snaží.

Zprvu domnívali se, že snad příčinou jest jakost směsi, ale záhy přesvědčili se, že směs bronzová, necht obsahuje více toho či onoho ze smíšených kovů, nekazí patinování.

Jiní hledali příčinu v účincích vzduchu ve velikých, lidnatých městech, kterýž, jak známo, pro hojný obsah sirnatých látek mohl by býti patinování na ujmu. Než když uvážili, že patinou ozdobené sochy a pomníky starověké nalézaly se také ve městech, jež znamenitá byla i svou rozsáhlostí i svou lidnatostí, tu i domněnka tato pozbyla své pravděpodobnosti. Avšak při častém prohlížení a ohledávání bronzových předmětů za příčinou zmíněnou jedno bylo zkoumatelům nápadno, že totiž ty části bronzových předmětů, jež snadno přístupny byly dotýkání, otírání a hladění rukou lidskou, pěkné, lesklé barvitosti nabývaly, kdežto části nepřístupné černé byly. I zdálo se, že záhadná otázka konečně rozřešena bude.

Než jako často se stává, že v podobných případech nejprve chápe se člověk důvodu méně podstatného, tak stalo se i zde. Měli za to, že mastnota ruky — která, jak známo, na lesklých předmětech kovových, jichž se byla dotkla, hned patrné stopy zanechává — jest příčinou tohoto úkazu. Ihned učiněna zkouška. Ze dvou nových poprsí z bronzu zůstaveno jedno naprosto účinkům povětrnosti, se druhým pak podniknuta zkouška olejem, a opravdu, kdežto první poprsí jako obyčejně zčernalo, nabývalo i zachovávalo druhé ráz bronzových předmětů starobylých. Než po čase dospěli k tomu náhledu, že příčinou toho není olej, ale snad časté čištění, jímž všechnen prach a špína z poprsí se odstraňovaly. Ale když opět uvážili, že staří národové zajisté pomníky své na veřejných místech neoprašovali ani ne-

omývali, musili doznati, že ani tentokráte pravé příčiny nevyzkoumali.

Jest s podivem, že jedna důležitá okolnost ihned na počátku ušla jejich pozornosti. Všecka díla bronzová doby staré, jež tak pěkně patinují, mají hladký povrch. Ale díla moderní této důležité vlastnosti postrádají: jsou mdlého, nelesklého, drsného povrchu a proto patinují špatně.

V tom tedy hledati jest pravou příčinu otázky záhadné: nestejné zpracování povrchu předmětů bronzových působí i nestejně v jeho patinování.

Starší povrch pomníků uhladili a dali i zachovali jim přirozený kovům lesk, ale v dobách nejpozdnějších úmyslně lesku se zbavují, což děje se ciselováním. Jím odstraňuje se s odlitého předmětu ona nejsvrchnější hrubá vrstva, která jako kůra předmět pokrývá. Po odstranění její celý povrch ocelovými přístroji se překlepává, čímž tento velice tvrdým se stává, mimo to pak i všechny záhyby, linie a pod. ostře se vyznačují a vyvýrají.

Avšak čím drsnější jest povrch, tím přístupnější jest škodlivým vlivům povětrností: déšť, sníh, prach, nečistota všeho druhu, to vše na něm lpěti zůstane a účinkem slunečního tepla se speká a tvrdne v korovitou hmotu, která potom nezbytně patinování kovu překáží.

Jinak tomu u předmětů povrchu hladkého; tu déšť a vítr samy znečištěný povrch snadno všech škodlivých vlivů zbavují a tak volnému okysličování kovu napomáhají.

A proč stal se v posledních dobách lesklý povrch tak neoblíbeným?

Sochy, zvláště jsou-li rozměrů větších, mají-li hladký, lesklý povrch, nepůsobí příznivě na pozorovatele; oko samo nerado tu prodlévá a proto i pojetí celku nebývá dosti správné a pravdivé; naproti tomu sochy s povrchem mdlým, nelesklým doprávají ku pozorování potřebného klidu, a poněvadž obyčejně předměty jejich ve skutečnosti jsou bez lesku, podávají obraz přirozenější i zřetelnější.

Než památníky takové nebudují se pro okamžik, ale trvání jejich určeno jest

na mnohé věky; proto měl by všecek zřetel obrácen býti k tomu, co účelu tomu pomáhá, vždyť beztoho ona domnělá výhoda povrchu nelesklého za nedlouho horším vyvážena bývá — totiž neúhledným zčernáním.

Ku konci nelze nezmíniti se ještě o jedné důležité věci. V posledních dnech koluje v listech tu i cizozemských zpráva, že v Berlínském umělecko-průmyslovém museu vystavena jest právě nyní bronzová skupina značné ceny umělecké, která r. 1600 ulita byla v Norimberce pro Kristofa Popela z Lobkovic v Praze a která odtud v třicetileté válce jako válečná kořist Švédy do ciziny odvečena byla, od kteréž doby za ztracenou se pokládala. Zpráva ta svědčí o tom, že i v dobách minulých cenné bronzové předměty v Praze chovány byly. Avšak ptáme-li se, který z velkých bronzových pomníků Pražských ulit byl doma, musíme bohužel odpověděti, že žádný. Pomník Karlův ulit byl dle modelu Drážďanského sochaře Hähnela v Norimberce, pomník Jungmannův dle modelu sochaře Šimka v c. k. dvorní slévárně ve Vídni, pomník císaře Františka I. dle modelu Josefa Maxa v Mnichově, pomník maršálka Radeckého dle modelu Josefa a Emanuela Maxa v Norimberce, kdež ulita byla také i socha sv. Jana Nepomuckého dle modelu Prokova.

Dnes však i v této příčině učiněn ve vlasti naší pokrok k lepšímu. Tak na příklad v umělecké slévárně V. Maška v Karlíně ulity byly v posledním desetiletí přemnohé věci umělecké: sochy, veliký počet poprsí (mezi nimi také bronzové poprsí Palackého, zdobící dům, v němž týž žil a zemřel), pamětních desk, medailonů, znaků a pod., z nichž mnohé i v cizině získaly cti českému duchu i české práci. V poslední době odlita tu pro nynějšího ministra vyučování Myslbekova socha »Oddanost«. Nyní právě pracuje se v dílně této na uliti uměleckého víka na křtitelnici se skupením sv. Jana Křtitele pro chrám Páně Vrchlabský a šesti velikých svícňů pro domácí kapli nejdůstojnějšího našeho arcipastýře Františka de Paula, hraběte ze Schönbornů.

Kronika umělecká.

Chrám sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně. (Výroční zpráva Jednoty pro okrášení chrámu Páně). Výbor Jednoty podává valné hromadě zprávu výroční o činnosti své, jak následuje.

V minulé valné hromadě konané dne 16. dubna 1887 zvolen jest opětně předsedou náměstek starostův a císařský rada, pan Josef Srnec, do výboru pak povoláni jsou titěž pánové, kteří dle stanov vystoupili, a sice: pp. Topinka, Choděra, Kneidl, Kremlička, Lehner a Malfertheiner. V první schůzi výborové zvolen jest náměstkem předsedovým p. dr. Edmund Kaizl, jednatelem Ferdinand Lehner, pokladníkem Antonín Choděra, kontrolorem Mamert Knapp, zapisovatelem Emanuel Malfertheiner, náhradníkem nemocného pokladníka F. Kremlička. Výbor utrpěl bolestnou ztrátu úmrtím velezasloužilého pokladníka svého, který s vzácnou obětovností čestnému úřadu se věnoval. Figurální okno chrámu darované zůstane důstojným pomníkem šlechtnosti a lásky jeho.

Záležitosti Jednoty vyřízeny jsou ve 4 schůzích širšího a v 11 schůzích užšího výboru.

Přední péči bylo dohotovení oken figurálních, novými dárci celistvě doplněných. Jsou to: paní Anna Kuhnová, paní Anna Sobínová, manželé Josef a Růžena Tichých, Jakub a Růžena Martini, z nichž na prvním místě uvedená půl, druhí pak dárce po čtvrt okně věnovali. Pro zhotovení kartonů druhé serie oken figurálních získán byl nejlepší mistr český v oboru malířství církevního, profesor František Sequens, který výtečně a rychle dilo to provedl. Vyplňují boční loď na straně evangelní vyjmaje druhé okno, které dříve již zasazeno bylo. Jsou pak v oknech vyobrazení svatí patronové a patronky dárcův anebo přibuzenstva jejich a to postupem, jak následuje:

1. okno: Sv. Edmund a sv. Ludmila, — věnováno drem Edmundem Kaizlem a stavitelem Emanuelem Brabcem s chotí Marií.

3. okno: Sv. Martin a sv. Emilie, — věnováno paní Annou Teisingerovou na památku zvěčnělého otce Martina a paní Emilií Seidlovou na památku manžela Františka.

4. okno: Sv. Dominik a sv. Alžběta, — věnováno na památku Dominika Muziky chotí Marii a synem Josefem, jakož i ke cti patronky Alžběty Alžbětou Křížovou a Alžbětou Sobinovou.

5. okno: Sv. František Sal. a sv. Žofie, — věnována p. Marií Kopeckou s manželem Hynkem.

6. okno: Sv. Ferdinand a sv. Rosalie, — věnováno na památku manžela Ferdinanda paní Annou Kuhnovou, jakož i Josefem a Růženou Tichých, Jakubem a Růženou Martini.

Postavy světců a světic vynikají stylistickou komposicí, ušlechtilostí výrazu, z něhož svatost září, mistrnou úpravou roucha a souladem barev. Na první pohled se poznává, že je vytvořila ruka

umělce hlubokého citu náboženského a nevšední zkušenosti právě v tomto oboru malby vynikající. Jsou vzácnou okrasou velebné svatyně a nutným doplňkem polychromie, která jimi dokonána jest. Lomeným světlem oken malovaných dostalo se kostelu onoho osvětlení, jímž barvy polychromie v podivuhodný soulad se sdružily. Co dříve ve světle přirozeném pestrým býti se zdálo, nyní se zjemnilo a s ostatními barvami souladně spojilo. Také zlato intenzivněji září s ornamentů klenby jako hvězdičky, s piliřů stěn jako drahokamy, jimiž posázeny jsou. Komu z vlastní zkušenosti není znám účinek světla malovanými okny do prostory vnikajícího, nikdy by si ani nepředstavil, jaké hloubky barvám propůjčuje. Posloupným vyměňováním oken sklem bílým zasklených okny malovanými ostrost barev vždy více mizela, až konečně zasazením posledního okna naprosto zmizela a ve vábný soulad se proměnila. Lomeným světlem akord barev se zakončil. Nyní teprve zřejmě se objevilo, jak šťastně polychromie chrámu Karlínského se zdařila, plodíc dojem velebný a slavnostní. Odborní znalci prohlašují ji za nejzdařilejší a nejkrásnější, jaká nejen v zemích koruny České, nýbrž v mocnářství Rakouském vůbec se spatřuje.

Vedle stránky dekorativní nyní šťastně dokonané pečoval výbor — současně o doplnění nábytku kostelního rozmnožením nákladných lavic kostelních, přijav nabídnutí továrníka truhlářského p. Matěje Bacika, který 10 dubových lavic s řezbou slohu románského po 200 zl. zhotovil proti splátkám ve lhůtách libovolných, jak sbírkami podobnými se umožní. K nabídnutí příznivému přičinil i velkolepý dar, darovav kostelu obě poslední lavice plně zakončené a bohatější arkaturou románskou ozdobené v ceně 500 zl. Na účet 2000 zl. splaceno jest dosud 600 zl. Horlivostí pp. sběratelů čtvrti a obětovností osadníků uhradí se bohdá! co nejrychleji dluh zbývající. Rozmnožené lavice doplnil továrník truhlářský a člen zastupitelstva městského, p. Josef Šmejkal, dalšími dvěma lavicema, přijav pouze za jednu obnos 200 zl., druhou pak chrámu Páně za obět svou věnovav. Rozmnožením důkladných a slohových lavic kostelních na počet potřebám odpovídající zavděčila se Jednota naše nemálo osadě Karlínské, která krásný chrám za společný klenot považuje a neustane snášeti dary na další výzdobu jeho, aby byl skutečnou klenotnicí a chloubou města našeho.

Jakmile vnitřek chrámu celkem dokonán byl, došlo na výzdobu přední chrámové, která prostorností svou rovná se jednolodnímu kostelu, čítající čtyry klenbová pole a jsouc osvětlena dvěma okny, velikostí i rozvrhem oknům kostela se rovnajícími. Pro výzdobu zvolila se polychromie jednoduchá. Články konstruktivní architektury, přípory, pasy a žebra podržely ráz svůj kamenný, stěnám

se dostalo tonu žlutavého s namalovanými kvádry, hlavice přípor, svorníky a spodní ploška žeber klenby křížové se pozlatily, žebra po obou stranách sprovázena jsou barevnou bordurou, tympanony nad veškerými vchody vyplněny jsou stylovaným ornamentem a ostění oken vyznačilo se tony barevnými, jak toho články, z nichž ostění se skládá, vyžadovaly. Jelikož mnozí duchovní správci, kteří kostely osad svých malovati zamýšleli, do našeho chrámu Cyrillo-Methodějského připuto-
vavše, nenalezli v nádherné úpravě vzorců pro prostou sice avšak přece důstojnou výzdobu, na jakou s prostředky skrovnými odvážit se chtěli, zamýšlel jednatel poskytnouti jim v předsíni chrámu Karlinského takový vzorec, dle něhož by snadně a s nákladem poměrně nepatrným bylo lze vyzdobiti si svatyně své. Že pak polychromie i jedno-
duchá k doplnění nutně vyžaduje oken malova-
ných, zvolil se pro okna předsíně druh malby, který chudým kostelům jest s to nahraditi okna figurální. Obě okna předsíně sloupkem na dvě polo-
vice rozdělená samodělk poskytovala místa pro me-
dailiony s poprsími čtyř velkých proroků v barvách na modrém pozadí malovaných v pro-
středku každého ze čtyř polí, ostatní pak prostora pod medailonem a nad ním vyplnila se grisaillem, barevnou bordurou pěkně obroubeným. Okna se výtečně zdařila. Barevný medailon figurální jest znamenitou výzdobou okna, které poskytuje i té
výhody, že lze je poříditi za pouhou třetinu ná-
kladu, jakého okno figurální vyžaduje. Za obě zdvo-
ená okna zapravila Jednota v továrně Innomostecké 500 zl., za vymalování předsíně i s lešením Praž-
skému malíři Krügrovi 600 zl. Předsíň vyzdobena
jest nákladem občanské záložny Karlinské, věno-
vavši k tomu účelu 1200 zl. Uspořené stovky užije
se na zřízení skvostných tabulek kanonických pro
hlavní oltář, jehož důstojná výzdoba jest nejbližším
předmětem péče Jednoty, která, majíc mocnou
oporu v tak znamenitém a štědrém ústavu, jakým
jest občanská záložna Karlinská, s Boží pomocí
dokoná, co tak šťastně zahájila. Vzoré a vele-
obětovné záložně, slavnému okresnímu výboru Kar-
linskému jakož i všem ostatním dárcům vzdává
výbor Jednoty díky nejuctivější za dary, jichž se
jí opětně dostalo, jak tuto se uvádějí.

Slavné zastupitelstvo okresního výboru Kar- linského	2000 zl.
Slavná občanská záložna v Karlíně . . .	1200 »
Paní Marie Šebková	500 »
Pan Matěj Bacík (2 lavice kostelní) . . .	500 »
Paní Anna Kuhnová (půl okna)	400 »
Paní Alžběta Sobínová (čtvrt okna) . . .	200 »
Pan Josef Tichý a choť Růžena (čtvrt okna)	200 »
Pan Jakub Martíni a choť Růžena (čtvrt okna)	200 »
Pan Josef Šmejkal (kostelní lavice) . . .	200 »
Pan Otakar Skřivan (parkety ke 3 oltářům)	60 »

Při uvádění darů dlužno díky vzdáti našemu
velectěnému náměstkovi předsedy, p. dru Edmundu
Kaizlovi, jehož zastáním přiřknuto jest Jednotě
z odkazu † Josefa Nováka 1000 zl., jež c. k. fi-
nanční prokuratura pro formální neurčitost závěti
Jednotě přiřknouti se zdráhala.

Kromě uvedených darů odvedeny jsou pokladně
pravidelné příspěvky a dary členů, jak následují:

Z kostelní pokladničky	zl. 139'66
František Kneidl, sběratel první čtvrti . .	» 267'15
Fr. Doležal, sběratel druhé čtvrti	» 63'56
Alois Válek, sběratel třetí čtvrti	» 249'22
Josef Hlad, sběratel čtvrté čtvrti	» 547'39
František Horník, sběratel páté čtvrti . .	» 135'96

Za horlivost i obětovnost vzdává výbor pp.
sběratelům čtvrtí díky srdečné a prosí, aby zájmy
Jednoty i na dále podporovati ráčili.

Jednatel pokračoval ve sbírkách na votivní
obrazy časopisem »Methodem« zahájených, jež
s přičtením úroků vykazují obnosy, jak následují:

Votivní obraz český	zl. 1786'01
» » řádů řeholních	» 1227'83
» » řeholnic	» 771'12
» » bohoslovců česko-morav. »	» 542'76
» » Moravanů	» 503'35
» » šlechty	» 327'09
» » polský	» 222'57
» » chorvatský	» 43'40
» » krajanů amerických	» 63'52

S jara počne profesor František Sequens ma-
lovati votivní obraz český jakož i dva obrazy lu-
netní, z nichž první štědrostí Václava Lokaye a
choti jeho, druhý odkazem † Josefa Nováka poří-
zen bude. Že po příkladu obou šlechtých občanů
Karlinských vyskytnou se v osadě ještě dva dobro-
dincové, kteří zbývající dva obrazy lunetní malo-
vati dají, bezpečně lze doufati.

Koronou veškeré okrasy chrámu Páně nádherně
vyzdobeného má však býti hlavní oltář, jehož
výbava nyní celku méně odpovídá. Nejvýznamnější
tento skvost přináší v oběť sv. Cyrillu i Methodu
a osadě Karlinské sám arcipastýř náš, Jeho knížecí
Milost, nejdůstojnější pán, kníže-arcibiskup, Fran-
tišek de Paula hrabě Schönbörn, jehož zbožná ště-
drota obdarí svatostánek náš skvostným tabernaklem
vyzdobeným zlatem a drahokamy, jakož i velikým
krucifixem kovovým a skvostnými svícny v ohni
pozlacenými, smaltem a drahým kamením okrášle-
nými. Na zhotovení jmenovaných předmětů ráčil
velkoduchý mecenáš vykazati obnos 2000 zl. Sídlo
i trůn nejsvětější Svátosti vděčné osadě Cyrillo-
Methodějské v Karlíně ustavičně budou kázati o do-
jemné a zbožné lásce milovaného arcipastýře, jehož
pomátce zehnatí budou i příští věkově.

Důstojnosti oltáře mají ovšem odpovídati i
roucha bohoslužebná. Skvostná roucha při
vysvěcení chrámu Páně před čtvrt stoletím daro-

vaná komitétem dam, v jejichž čele byla vysokorodá a ušlechtilá paní téhož rodu, Johanna Nepomucena hraběnka Schönbornová, rozená kněžna Lobkovicová, dlouhým užíváním počínají chatrněti a dlužno tudy nahrazovati je novými, neméně skvostnými. Zbožnému pohlavi osady Karlínské nastává tudy nový, vděčný úkol. S prací již se započalo a to v rodině obětovného p. předsedy Jednoty naší. Dárce prvního okna jest již opětným dárce prvního roucha mešního, které na bílém hedvábí zlatem nádherně vyšívá sl. Marie Srncova. K daru prvnímu přičinila paní Leopoldina Schillerová dar druhý, sametové polštáře oltářní hedvábím a zlatem vyšívané. Ušlechtilý příklad bez následovnic jistě nebude. Obětovná láska paní a dívek Karlínských dovede zříditi paramentní jednotu, která kostel náš opatří bohoslužebnými rouchy, chrámu našeho důstojnými.

Ku konci budtěž vysloveny díky nejvroucnější prvnímu čestnému členu Jednoty naší, staviteli velechrámu sv. Vitského a architektu panu Josefu Mockrovi, který ve veškerých záležitostech uměleckých zůstal upřímným a obětovným rádcem Jednoty naší.

Lehner.

Chrást sv. Barbory v Kutné Hoře. (Ze zprávy archaeologického spolku »Vocel« za r. 1887.) (Pokračování.)

Nejv. maršálek zemský: Činím dotaz na podporu.

Pan poslanec Dr. Bach činí návrh: Na úhradu schodku, který nastal při restauraci chrámu sv. Barbory archaeologickému sboru »Vocel« v Hoře Kutné potřebnými vícepracemi, povoluje se výmínečně 3.800 z. k výplatě z fondu zemského.

Žádám pány, kteří tento návrh podporují, by vyzdvihli ruku.

Návrh jest dostatečně podporován.

Žádá ještě někdo za slovo?

Prohlašuji debatu za ukončenou.

P. zpravodaj má závěrečné slovo.

Zpravodaj poslanec Dr. Matuší: Jménem budžetní komise musím se vysloviti proti návrhu p. posl. Dr. Bacha, nechť jest tento návrh sebe více snad sympatický jednotlivcům i snad celému slav. shromáždění.

Od r. 1884 sl. sněm povolil na restauraci chrámu svatě Barbory v Hoře Kutné 26.000 z. a s těmi 10.000 z., které položeny jsou do rozpočtu na rok 1888, bude to činiti zajisté nemalou sumu 36.000 z. rak. čis.

Již touto podporou osvědčil sl. sněm dostatečně význam a uměleckou cenu tohoto velikolepého chrámu, že tedy počínaje skrovnějšími podporami došel k podpoře značnější, již po několik let povolované po 10.000 z. Když věc přišla tenkrát k řeči v budžetní komisi a se strany zajisté znalce velmi váženého, který byl v té příčině referentem speciálním, předložily se veškeré účty a do-

klady, přišla komise k tomu náhledu, že se aspoň velice zdá, že na účet této podpory zemské lecos se vykonalo, co vlastně náleželo na účet státní kofat, a že tedy již z této příčiny, mělo by se státi jakési refundování se strany státu, aby se tedy obrátilo opět něco na to, co by snad ještě scházelo na účet dekorativní části. Ale nedá se, pánové, upřít, z té myšlénky vycházela budžetní komise a tuším i sl. sněm vůbec od té doby, co se jednalo o rekonstrukci, o opravu a udržování tohoto veledůležitého a krásného chrámu, že vláda jednak co patron, jednak v zastoupení státu, má povinnosti veliké k této umělecké památce, které zajisté povolením těch 50.000 z. nejsou vyplněny, budžetní komise vychází z té myšlénky a jest přesvědčena o tom, že povinnost státu v tom ohledu mnohem dále sáhá nežli povinnost země. Protož bylo již na tom, aby se na rok 1888 vůbec se strany země nepovolovalo ničeho, aby se nepřistupovalo ani k návrhu zemského výboru k povolení těchto 10.000 z., kteréž jsou položeny do rozpočtu zemského, pokud se strany státu nestane se to, co právě jemu náleží. Byl to tedy ohled zcela mimořádný a zvláštní, že budžetní komise změnila svůj původní úmysl, že ponechala těchto 10.000 z. v rozpočtu, ovšem že ustanovila zároveň k jakému účelu se těchto 10.000 z. má užití a sice k tomu účelu, který spolkem »Vocel«, který zejména v první řadě dozírá, jaksi vede tuto rekonstrukci, výslovně naznačen jest co práce, jež vykonati se má během r. 1888. Ovšem se praví a dokládá se zde, že k tomu účelu, co jest rekonstrukci pilířů, které jsou naznačeny č. 1. a 2., nestačí částka 10.000 z., nýbrž bylo by zapotřebí 13.800 z., a myslím, že budžetní komise má za to, že bude-li jen poněkud tento náhled při sl. vládě, o kterém to myslím, že jest oprávněn, a že se jediné odůvodniti dá, a zajisté to, co zapotřebí ještě bude v této příčině, se strany vlády se povolí.

Na sl. sněmu ale jest, aby v tomto ohledu také zcela určitě své zdání, své přesvědčení dal na jevo, a to vyjde jen tenkrát na jevo, když slavný sněm přijme návrh, jak jej byla komise budžetní formulovala a když tenkrát nepovolí více. Než vždy zůstane ta částka velmi značnou a myslím, že se ze žádné strany nebude moci říci a snad vyčítati slav. sněmu, že naproti této veledůležité památce archaeologické neučinil svou povinnost.

Jak pravím, musíme míti na zřeteli to, aby nejenom země, nýbrž také ještě ostatní faktorové v té míře a v tom poměru jako země konali svou povinnost a z toho ohledu doporučují návrhy budžetní komise slavnému sněmu a prosím, aby slav. sněm nepřistoupil k návrhu pana posl. Bacha.

Nejv. maršálek zemský: Přejdeme k hlasování.

Předmětem hlasování jest cap. 9. titul 3. potřeby pak petice 13, 14, 15 čl. II. vyřízení.

Návrh p. poslance Bacha jeví se co do formy jakožto dodatečný návrh k vyřízení a měnila by

se tím dotyčná čísllice. Dám tedy hlasovati o tom návrhu, pak o peticích navržených budžetní komisí a kdyby návrh posl. Bacha byl přijat, podá zpravodaj změnu, která následkem toho by v čísllicích musela se díti.

Návrh p. posl. Bacha zní: Na úhradu schodku, který nastal při rekonstrukci chrámu svaté Barbory

archaeologickému sboru »Vocel« v Hoře Kutné potřebnými vícepracemi, povoluje se výmínečně 3800 zl. k výplatě z fondu zemského.

Žádám pány, kteří s tímto návrhem souhlasí, by vyzdvihli ruku.

Návrh je z amítnut.

(Dokončení.)

Z A k a d e m i e k ř e s t ě a n s k é .

Zpráva za měsíc leden.

I. Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalich ozdobený: pro dp. Jos. Sychru, faráře v Horním Štěpánově na Moravě. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro veldúst. děkanský úřad v Benešově, pro vp. Edm. Langra, bibliotékaře v Děčíně u Podmokel a pro Její Jasnost paní kněžnu Windischgrätzovou v Praze. — Nádobky na sv. olej: pro dp. Karla Krále, faráře v Dublovicích a pro dp. Jos. Madra, faráře v Morkovicích na Moravě. — Svícny oltářní: pro dp. Karla Vosyku, faráře v Sebranicích na Moravě, pro dp. Mich. Maretha, faráře v Kinsbergu a pro dúst. farní úřad v Tejnici. — Kropáček: pro dúst. farní úřad v Tejnici. — Konvičky mešní: pro dp. Mich. Maretha, faráře v Kinsbergu, pro dp. Fr. Ranofreje, faráře v Německém Brodku na Moravě a pro dp. Fr. Malotu, faráře v Bilovicích na Moravě. — Kaditelnice: pro dúst. farní úřad v Tejnici. — Kanonické tabulky: pro dúst. farní úřad v Tejnici. — Nádobka na svícenou sůl: pro dúst. farní úřad v Hředle. — Schránka na hostie: pro dúst. farní úřad v Hředle. — Nástroj na pečení hostií: pro dúst. farní úřad v Mukarově. — Umyvadlo pro sakristii: pro dúst. farní úřad v Tejnici.

Rozličné. Dvě sochy sv. Josefa a Neposkvrnění P. Marie: pro vdp. Fr. Schönecka, ředitele v Praze. — Missaly: pro dúst. farní úřad v Tejnici, ve Hředle a pro Jos. Mergla, faráře ve Volfarticích. — Pultíky pod missaly: tři pro dp. Mich. Maretha, faráře v Kinsbergu, pro dúst. farní úřad v Tejnici a pro dp. Jindř. Stürzenhofera, faráře v Kylešovicích v rak. Slezku. — Kříž: pro dúst. farní úřad v Hředle.

Paramenty. Kasule: červená: pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Mostkovicích na Moravě; bílá a červená: pro chrám Páně v Hředle; červená a fialová: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Radiměři na Moravě; červená sváteční: pro dp. Fr. Ranofreje, faráře v Německ. Brodku; červená: pro blahorod. p. Ant. Dražila v Žižkově; bílá: pro vysokorod. paní hraběnkou Waldštyňovou v Praze; bílá s křížem bohatě vyšíтым: pro vp. Jana Váchalu, duchovn. správce v Klárově ústavu slepců v Praze; fialová: pro dp. Jindř. Stürzenhofera, faráře v Kylešovicích v rak. Slezku. — Pluvial červený sváteční: pro dp. Fr. Ranofreje, faráře v Německém Brodku. — Stoly: pro vysokorodou paní baronku Johannu Hrubou v Pečkách, pro dp. Jana Tyrichtra, faráře v Přepěřích a pro blah. sl. Annu Balcarovu, učitelku v Petrovicích na Moravě. — Pláštíky na ciborium: pro vp. Jana Šoukala, kooperatora v Biskupicích na Moravě, pro

dp. Fr. Webra, faráře v Miloticích a pro dúst. farní úřad v Tejnici; skvostný, bohatě zlatem vyšíтым: pro dp. Aug. Stejskala, faráře v Hor. Studýnkách na Moravě. — Bursa k nemocným: pro dúst. farní úřad v Tejnici. — Antependium skvostné: pro vdp. Fr. Šorejsa, děkana v Rožďalovicích. — Vela do Božího hrobu: pro blahorod. p. Bedřicha Kratochvila, správce velkostatku v Čížové a pro vp. Fr. Pavlíčka, kaplana v Žebráce. — Korouhve bílé, červené a fialové barvy: pro dp. Václ. Fortnera, faráře v Doupově. — Polštáře oltářní: pro blahorod. sl. M. Allzeitovou na Vorlíku. — Okrasa na kazatelnu: pro dp. Fr. Vyslouzila, faráře ve Vranové Lhotě na Moravě. — Fábory zlatem vyšíté: pro sl. spolek plastiků v Praze. — Biret: pro dp. Ad. Toberného, profesora náboženství v Soběslavi. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro dp. Fr. Růžičku, faráře ve Střílkách a pro dúst. farní úřad v Tejnici. — Příkrovy: pro slav. obecní úřad v Štětíně v rak. Slezsku a pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně.

Prádlo kostelní. Korporalia, purifikatoria a ručníčky: pro kapli městsk. reálného gymnasia v Praze; plachty oltářní: pro dúst. farní úřad v Tejnici a pro vdp. Fr. Šorejsa, děkana v Rožďalovicích; korporalia, purifikatoria, humerale, ručníčky a pally: pro dp. Fr. Ranofreje, faráře v Německ. Brodku na Moravě; z cingula: pro dp. Ant. Navrátila, faráře v Tištině na Moravě; korporale a purifikatoria: pro dp. Fr. Pavlíčka, kapl. v Žebráce; korporalia, purifikatoria a ručníčky: pro dp. Jana Wega, faráře v Lubenci; humerale a purifikatoria: pro dp. Jindř. Stürzenhofera, faráře v Kylešovicích u Opavy v rak. Slezsku.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Ciborium stříbrné: dp. Fr. Weber, farář v Miloticích na Moravě. — Monstranci gotickou: dp. Jan Spina, farář v Předmostí u Přerova na Moravě. — Pozlacení v ohni a postříbření: kalicha, ciboria, patenky k nemocným, klíčku k tabernaklu a kaditelnice: dp. Jos. Madr, farář v Morkovicích na Moravě.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, 2 dalmatiky a pluvial): vdp. Jos. Kuchynka, děkan v Rakovníku, pro chrám Páně v Hředle. — Kasuli červenous bohatě zlatem vyšíтым křížem: vdp. Fr. Tesařík, děkan ve Vel. Němčicích na Moravě. — Antependium bohatě zlatem vyšíté: vdp. Josef Hofmann v Trutnově. — Velum: dúst. farní úřad v Hředle.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 2.

V Praze, dne 28. února 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské exkurse. Chrámý řádu premonstrátského. 21. Strahov. — Kronika umělecká. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor.

Románské exkurse.

CHRÁMY ŘÁDU PREMONSTRÁTSKÉHO.

21. Strahov.

Napsal F. J. Lehner.

Svatý Norbert založil řád premonstrátů r. 1120. Čtyři roky po smrti svatého zakladatele († 1134) štípena jest první ratolest nového řádu do půdy české na Strahově. Řeholi do vlasti naši uvedl a první klášter její zbudoval znamenitý církevník, jehož ideální postava stkví se jako jasný meteor ozařující leskem svým druhou čtvrt 12. věku, — Zdík, biskup Olomoucký. V krásné a obdivuhodné povaze žasnoučila se snaha až k výšinám dokonalosti se nesoucí s ideální láskou uměleckou. Hluboká vzdělanost sdružená s neunavnou energií vůle učinila jej vzorem biskupa, kterého Palacký právem nazývá co do ducha, vědy a ctnosti jedním z nejvýtečnějších prelátů 12. věku. Staří letopisci zaznamenali o něm alespoň tolik zpráv, že lze činnost jeho, zejména uměleckou, určitě stopovati. Pomíjeje mlčením různá mínění o rodu jeho¹⁾ dotknu se pouze biskupování jeho.

Zdík posvěcen jest na biskupa Olomouckého r. 1126 od Mohučského arcibiskupa Vojtěcha ve Vormsu,¹⁾ vysvětit pak téhož roku starobylou rotundu na Řípu, Boleslavem zbudovanou a Soběslavem obnovenou.²⁾ Veškerou péči svou věnoval především stavbě vlastního, nového chrámu biskupského sv. Václava v Olomouci, která úsilím jeho šťastně dokonávala, tak že bylo lze pomýšlet na slavné posvěcení. Za tou příčinou prosil jmenovaného metropolitu i světitele svého, aby biskupská stolice Olomoucká směla se přenést z malé kathedrály sv. Petra do nově zbudovaného chrámu sv. Václava.³⁾ Když arcibiskup

biskupa Vojtěcha ve Vormsu,¹⁾ vysvětit pak téhož roku starobylou rotundu na Řípu, Boleslavem zbudovanou a Soběslavem obnovenou.²⁾ Veškerou péči svou věnoval především stavbě vlastního, nového chrámu biskupského sv. Václava v Olomouci, která úsilím jeho šťastně dokonávala, tak že bylo lze pomýšlet na slavné posvěcení. Za tou příčinou prosil jmenovaného metropolitu i světitele svého, aby biskupská stolice Olomoucká směla se přenést z malé kathedrály sv. Petra do nově zbudovaného chrámu sv. Václava.³⁾ Když arcibiskup

¹⁾ Cosmae contin. 287: Eodem anno (1126) V. Nonas Octobris Zdík ad sedem Olomucensem episcopus, secundum instituta canonum electus, ab archiepiscopo suo Magontino ordinatur et in ordinatione, ablato nomine barbaro, Henricus nominatur. — 292: Post hunc (Johannem) Zdico prae-sul successit in ordine VII. et eodem anno ordinatus est VI. Non. Octobris.

²⁾ Cosmae contin. 287: Ejusdem etiam temporis curriculo capella in monte Říp nuncupatur. Sobieslaus dux serenissimus destructam reconstruxit, quam Zdík, sanctae Olomucensis ecclesiae venerabilis episcopus, pristino dotis juri restauratam cum summa reverentia consecravat.

³⁾ Mořic Kráčmer: Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci. 1886. Str. 21.

¹⁾ Dominik Čermák: »Premonstráti v Čechách a na Moravě«, 1877. Str. 2.

Vojtěch s radostí svolil,¹⁾ biskup Zdik posvětil dne 30. června r. 1131 za přítomnosti Soběslava s chotí Adlétou, uherskou princezkou, kněží, šlechty moravské a nescíslného množství lidu stoliční chrám sv. Václavský s takovou slávou, že letopiscům oněch dob nedostává se slov, jimiž by náležitě slavnost vyličili, nazývajíce ji posvěcením přeslavným a nezapomenutelným.²⁾ Roku následujícího zřídil při velechrámu kapitolu 12. kanovníků s děkanem, zůstaviv při bývalém prastarém chrámu biskupském sv. Petra 4 kanovníky ke slavení řádné bohoslužby. Že i po konsekraci o výzdobu svatyně až do smrti své pečovat nepřestal, sám dosvědčuje, nazýváje chrám Olomoucký dokonalým a vyzdobeným, jak toho důstojenství stolce biskupského vyžaduje, jež i dokonal a dokonáný vším potřebným i užitečným okrašlovati usiloval.³⁾ Že takový mecenáš a znatel umění vlastní chrám stoliční co nejnádherněji ozdobil, vyznává netoliko z vlastního svědectví jeho, nýbrž také ze starých listin velebicích vele-nádhernou úpravu (*»structurae gloriosae«*) chrámu Olomouckého.⁴⁾ Duch tak jemně naladěný a pro vše, což dobrého a krásného jest, nadšený, vkus přirozený třibil zkušeností, již nabyl na dalekých cestách svých a rozšiřoval pak vzácné vědomosti po veškerých končinách milované vlasti své. V Čechách nebylo znamenitější slavnosti, již by se byl neúčastnil biskup Zdik. Když opětně svěcen jest chrám svato-Vítský, když zakládán jest kostel Doxanský a j., při slavnosti nescházel biskup Olomoucký. Nashromáždívalně památek uměleckých nadšený milovník stánku Hospodínova a okrasy jeho z pokladu svého umíraje i jiné poděloval, obdarovav papeže Eugena III. předměty k okrášení oltáře umělecky zhotovenými od řeholnic kláštera sv.-Jiřského na Hradčanech, který jim za práci dokonalou uznalost svou vyslovuje;⁵⁾ patri-

archu Jerusálémského veleskvostnou kauli, jakož i jiné svaté otce, arcibiskupy a biskupy četnými dary;¹⁾ opata Želivského Gotsalka na znamení a památku nejpřímnějšího přátelství dyptychem ze slonoviny.²⁾ Svědčí-li uvedené dary o ušlechtilé a něžné duši dárcově, ukazují zároveň, jak předměty ceny umělecké na cestách svých sebrané ceniti a uměleckou výrobu domácí vzdělávati a zaměstnávati znal.

A vznešený tento biskup a nadšený přítel umění uvedl do vlasti naší řád premonstrátský a zbudoval kolébku jeho — klášter Strahovský. Způsob, jakým se to stalo a postup při budování kostela a kláštera vypravuje určité a jasně stará kronika.³⁾

apostolicae sedi ac nobis devotus exstitit, et suis nos xenijs visitavit, sed positus in extremis illa idonea ornamenta, quae per instructas et perfectas manus vestras ad altaris ministerium studiosius operari fecit, pia nobis cum devotione obtulit et ad nos deferri praecepit.⁴⁾

¹⁾ Font. rer. Boh. II. 420: Anno domini incarnationis MCLII comes Groznata, filius Ermanni comitis, bonae et sanctae conversationis vir, Jerusalem proficiscitur et casulam preciosissimam et multa donaria patriarchae et aliis sanctis patribus, archiepiscopis, episcopis, quae dominus Henricus, Moraviensis episcopus, moriens destinaverat, rogatu domni Johannis, Moraviensis episcopi, fideliter deportat.⁵⁾

²⁾ Font. rer. Boh. II. 490: »Qui agens in extremis binas in ebore tabellulas, alteram cum imaginibus pulcherrimis opere sculptorio, alteram vero cera impletam et tamquam ad scribendum paratam misit domno Godscalco in signum et memoriale sincerissimae amicitiae.«

³⁾ Gerlaci Chronicon (Chron. Siloense ap. Dobner I. 100, Cosmae contin. 339: In diebus illis regnante in regno Romanorum rege Conrado et in Bohemia principante duce Sobieslao Zdico, qui et Henricus, bonae memoriae Olomucensis episcopus, habitum nostrum, quem Iherosolimes viderat, super sepulcrum vitae susceperat cum multo, sicut traditur, ymbre lacrimarum, et abdicatis ibi tam esu carniū, quam ceteris vitae blandimentis, reportabat memorato duci et Bohemis sicut novum hominem, ita et novum ordinem. Quo duce post in brevi defuncto, successor ipsius illustris Wladislaus nec non et uxor sua nobilissima Gertrudis, soror praedicti regis Conradi, succensi exemplo et exhortatione praefati episcopi, novam ecclesiam novo condunt ordini, erigentes fabricam venustissimam in monte Strahov, mutato nomine ipsius in montem Syon, anno domini Mill. CXL; quibus optime cooperabatur idem episcopus, maxime in spiritualibus, coadunando undecunque posset, religiosos fratres; quibus et praefecit in primis quemdam Blasium. Postquam vero liquido comperit de institutione Praemonstratensis ecclesiae, quod inde esset initium ordinis et magisterium vitae regularis, illico habita deliberatione cum ipsis fundatoribus, unanimi voto miserunt, et de Stenueldensi domo conventum postulaverunt. Et quidem tunc temporis ordo noster, licet necdum dilatatus, magno tamen fervebat zelo, tum in Praemonstrato tum in omnibus

¹⁾ Cod. dipl. Mor. 203.

²⁾ Dudík: Děj. Mor., III., 139—141.

³⁾ Erben: Regesta Boh., č. 214, str. 95. Biskup Zdik nazývá chrám Olomoucký »perfectam ac episcopalis sedis dignitate decoratam«. »Nos eandem dei ecclesiam et perficere et perfectam rebus necessariis et utilibus exornare elaboravimus.«

⁴⁾ M. Kráčmer, Str. 33.

⁵⁾ Erben: Regesta Boh., č. 286, str. 129. Papež Eugen III. píše dne 15. dubna 1151 za přítomnou úmrtí slavného biskupa Zdika konventu řeholnic sv.-Jiřských v tato slova: »Nos vero animae ipsius inter missarum solempnia immemores esse non possumus nec debemus, qui non solum, dum viveret,

Biskup Zdik vydal se r. 1136 se Sázkavským opatem Silvestrem a četnými šlechtici českými na pouť do svatě země. V Jerusalemě seznal řád sv. Norberta, v němž si tou měrou oblíbil, že na hrobě Spasitelově přijal bílé roucho řeholní s dojemnou zbožností, slzy prolévaje a jeho přísného života radostně přijímaje. A tak ze svatě země knížeti Soběslavovi i Čechům svým jako nového člověka, tak i novou řeholi pouť donesl kromě částky sv. kříže, jakož i hojných a vzácných rouch kostelních. Biskup Pražský a přítel Zdikův, Jan I., s upřímnou radostí uvítal na sídle diecése řád premonstrátský, obdarovav jej značnými pozemky, které Zdik v zakladací listině Strahovské zejména uvádí. Dle úryvku listiny uvedené, jehož opis zachoval se v urbáři Strahovském z r. 1410, daroval biskup Jan novému klášteru celé své dědictví, jež měl v Lochynicích a co tam byl zakoupil od příbuzných svých Mstena a jeho synů, jakož i od jiných příbuzných; Újezd, jenž Kalika (Škalický) slove; Lužany, celou ves s celým lesem Messny a tamtéž Újezd až ku hlídce, která vůbec »strassa« sluje,

ecclesiis nostri juris et maxime in Stenueldensi ecclesia, quae nullam habuit vel habet in religione secundam. Cujus tunc suavissimo tracti honore, principes terrarum undique gaudebant ecclesias fundare novas et personas ordinis nostri evocare ad illustrationem provinciarum suarum. Inter quos et isti fundatores, de quibus modo sermo est, porrigentes petitionem suam prius capitulo, deinde Stenueldensi ecclesiae, quod pie postulanti pleno comprehendunt effectu. Nam committitur Stenueldensi praeposito, ut negotium eorum promoveat et desiderata concedat: Porro praepositus, vir Deo plenus, non tardat in hiis, quae in mandatis acceperat, sed assumptis secum fratribus et domino Gotschalco, (qui postea abbas in Syloa factus est), pro cuius occasione ista inferimur, proficiscitur in Bohemiam, Pragam venit, devote suscipitur, obligat se susceptione loci, tandemque repatrians, dimittit ibi memoratum Gotschalcum a latere suo cum fratribus, qui habitacula praeparent interim lignea. Quibus paratis, iterum post anni circulum idem praepositus revertitur, adducens secum conventum clericorum una cum abbate, quem elegerant, cui nomen Gezo, qui domum Godeschalcum libenter apud se retinuisse, sed praepositus suus jubet eum redire in Stenuelt, ad id expectandum, quod ei divinitus fuerat praordinatum. — Vincent. Chronicon (Dobner I. 31): Henricus Moraviensis episcopus, quis in saeculo hoc sit sibi aptus modus vivendi, subtiliter inquirens, habitum et regulam S. Augustini, sub sanctis apostolis constitutam, Hierosolymis assumpsit, et Domino Wladislao duce una cum consorte sua felicis memoriae domina Gertrude, sorore regis Conradi, favente et plurimam pecuniam subministrante, monasterium regalis operis in monte Strahof, quem alio nomine Syon nominavit, construxit, et viris religiosos, qui Deo die ac noctu famularentur, implevit.«

totiž dědictví, které koupil tamtéž od Beneše, syna Markova; Černotice, pokud jemu náležely; Rašín, celou ves s lesem; tamtéž daroval kobyly, jež nazýváme poběhlé (emissarias); v Třebmíši jedno popluží; »Gocicib« půl vsi; Hradiště a les Chudonice, a v téže vsi darovali Mizlibor a manželka jeho pozemek na tři pluh; Libonice, pokud jeho byly; Janoševice, celou ves; v Sedlišti pozemek; v Konici pozemek. Jan biskup daroval klášteru i svou čeleď, která se zejména uvádí.¹⁾ Biskup Jan I. zemřel 8. srpna 1139, roku následujícího pak i kníže Soběslav, načež nástupce jeho Vladislav s chotí svou Gertrudou, sestrou krále Konráda, roznícení příkladem a povzbuzováním biskupa Zdika nové řeholi založili nový kostel, zřídívše chrám velekrásný na vrchu Strahově, přeměnivše jméno v horu Sion²⁾ léta Páně 1140. Staří letopisové velebicí lepost chrámu,³⁾ prostorností, šířkou i délkou znamenitého,⁴⁾ jemuž sotva se vyskytuje rovného v řádu premonstrátském,⁵⁾ nazývají biskupa Zdika nejen zakladatelem,⁶⁾ nýbrž přímo stavitelem⁷⁾ velkolepé svatyně. Zkušeností stavitelských nabyt ovšem při stavbě vlastní kathedrály Olomoucké a bylo mu tudy snadno řídit stavbu nového chrámu.

Jestli dosavadní chrám Strahovský v půdorysu a v hlavním zdivu pod-

¹⁾ Dom. Čermák: L. c. str. 3.

²⁾ Gerlaci chron. 84. (Rex Wladislaus) montem Strahof mutavit in montem Sion, et de spelunca latronum erexit ibi talem fabricam, cui vix similis invenitur in ordine nostro.

³⁾ Cosmae cont. 339. ... erigentes fabricam venustissimam...

⁴⁾ Cosmae cont. 435. ... Ecclesiae amplitudo, latitudo atque longitudo...

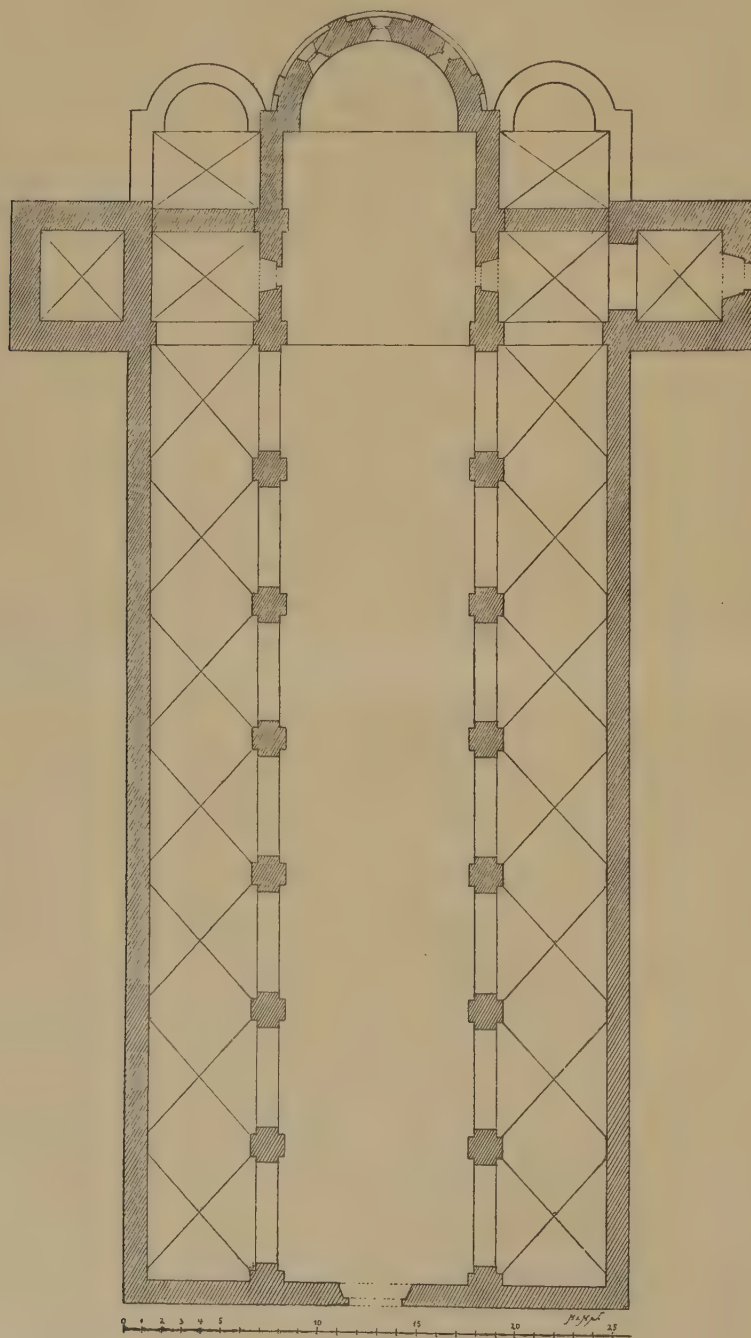
⁵⁾ Gerlaci chron. 84. ... erexit ibi talem fabricam, cui vix similis invenitur in ordine nostro...

⁶⁾ Urbarium Strahov. de anno 1410: Isti sunt abbates montis Syon. Primus humilis Gezo abbas, qui fuit cum aliis fratribus receptus de Stenueld per dominum Henricum dictum Sdyk, episcopum Olomucensem, fundatorem dictae ecclesiae montis Syon, temporibus illustrissimi domini Wladislav regis Bohemiae secundi, similiter fundatoris, anno domini MCXL. — Erben 106. Henricus episcopus Olomucensis fundat monasterium Strahoviense ordinis Praemonstratensis. — Erben 114. Eugenius episcopus, servus servorum Dei, Henrico, Moraviensi episcopo. Latores praesentium, ad nos venientes, significaverunt nobis, quod a quibusdam fratribus seducti, a religioso loco, qui dicitur montis Syon, a tua devotione fundato, absque tua, abbatis quoque et fratrum suorum licentia discesserunt.

⁷⁾ Vincent. chron. 41. ... cujus maxime constructioni operam adhibuerat...

statně tentýž, který biskup Zdík bohatým nákladem Vladislavovým zbudoval. Obdélník značných rozměrů, 58 m dlouhý a 23.50 m široký, rozvržen jest na tři

lodě, z nichž střední od osy k ose 11.20 m, boční pak po 6.15 m obnášejí. Vysokou loď hlavní odděluje od lodí bočních s pravé i levé strany šest¹⁾ pilířů do

Nakresil F. J. Lehner.

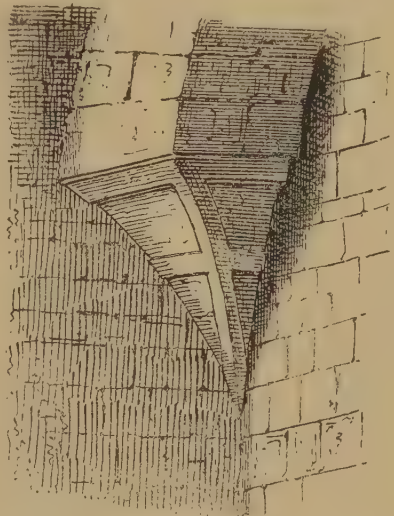
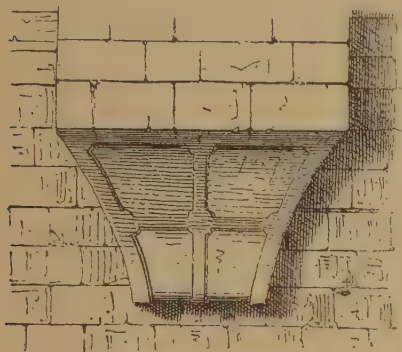
¹⁾ B. Grueber (Kunst des Mittelalters) I., 23, v povrchnosti své přehlédnul, že při nejnovější stavební restauraci pošinut jest chor na západ o jeden pilíř do lodě, arkáda stěnou se vyplnila a dle

toho i boční lodi v těch místech se znetvořily. Uvádí tudy s každé strany jen po pěti pilířích, což Neuwirth po něm prostě opakuje. (Gesch. der christl. Kunst, str. 85).

kříže stavěných. Ku třem lodím družily se tři chory¹⁾ apsidami zakončené, z nichž střední dosud se zachovala; východní části obou bočních chorů i s apsidami však zmizely, ustoupivše s jedné strany okrouhlé kapli, která za sakristii se užívá, s druhé pak strany křídla klášterní budovy.

K oběma bočním chorům přiléhají věže, které půdorysu a kostelu na venek propůjčují podobu kříže. V prvním patře

zbytkové klenby po požáru r. 1258 vyvedené. Obě věže s budovou celou organicky spojené ukazují nezvratně románský původ, kdyby i kromě právě uvedeného nebylo starého, románského zdiva, které zejména v přízemku výtečně dosud jest zachováno.¹⁾ Vysoká střední loď v době románské nebyla asi sklenuta, loď boční měly však již původně klenbu křížovou, jaká v souvěkých kostelích se spatřuje. Pilíře loď roztrídí-

Nakreslil kreslíř Jaroslav Jirásek.

věže severní zachovaly se dosud zbytky sloupků s krásnými hlavicemi v jednom rohu udržené, v ostatních však otlučené, čímž ukazuje se, jak nádherně sklenuta byla místnost tato. Ve věži pak protější spatřují se dosud značné pozůstatky kamenných pasů lomeně se klenoucích, jejichž článkování ukazuje, že jsou to

¹⁾ Jelikož B. Grueber (l. c.) toho všeho, co tuto se uvádí o věžích, ani okem nespáčil a zprávy historické o tří chorech se nedopátral, nevěděl si rady a tvrdí tudy, »že kostel věží neměl, že nynější věže s budovou nejsou organicky spojeny a že pro ně vyskytovalo by se vhodného místa pouze na východní straně vedle presbyteria«. Za příčinou falešných konkluzí jest ovšem i půdorys od něho nakreslený zcela nesprávný (l., str. 24). — Dr. Neuwirth (l. c. 85) jednu věž pouze připouští na základě historické zprávy, že děkan Vít zřídil oltář ku poctivosti sv. Matěje apoštola pod věží (»sub turri«). Jelikož děkan Vít zříditi

¹⁾ Urb. Strah. (in serie abbatum); Huic (Emundo) successit dominus Theodricus XVII. Hic omnes tres choro lateribus textit.

jící mají sílu 170 m, stěny kostela 113 m, zdi věžní 138 m. Že chrám prostorností svou znamenitý nepostrádal slohového detailu architektonického, ukazuje zlomek podřímsí obloučkového, hlavice ve věži a dva krákorce v nejstarší části klášterní budovy se vyskytující.¹⁾ Starý letopisec neupřiljšoval chválu, když velebil krásu chrámu Strahovského, jemuž sotva bylo podobného v celém řádu.

Mezi tím, co biskup Zdík velebnou svatyni budoval, nepřestal pečovatí především o novou duchovní rodinu premonstrátskou, svoláváje odevšad bratry řeholní, jimž za představeného ustanovil jakéhos Blažeje a vydal se r. 1141 na cestu do Pruska aby pohanské Rugy na křesťanství obrátil. Nepořídív valně vrátil se téhož roku a odebral se na říšský sněm do Řezna. Na zpáteční cestě zastaviv se v bavorském klášteře Windberku premonstráty obydleném, kde seznal přesnou kázeň řeholní. Navrátiv se do vlasti a poradiv se spoluzakladateli, Vladislavem a Gertrudou, zaslali společnou prosbu kapitole do Prémontré žádající, aby klášter Strahovský obsazen byl řeholníky kláštera Steinfeldského v diecési Kolínského nad Rýnem, vzornou kázní proslulého. Žádost ochotně byla splněna. R. 1142 zavítal do Prahy opat Steinfeldský, bl. Ervín, s několika bratřími, mezi nimi byl i nápotomní opat Želivský, Gotšalk, kterého Ervín zpět se vrátivší, když Strahov obsaditi se uvázal, zde zůstavil, aby konventu příbytky prozatím dřevěné připravil. Když se tak stalo, opat po roce opětně na Strahov zavítav přivedl konvent kleriků s opatem, jehož si zvolili, Gezo zvaným. Listina zakladací dle tradice r. 1143 vyhotovená, v níž všechny dary Vladislava, Gertrudy, biskupů Jana a Ottona, jakož i Zdíka na věčné časy se pojišťovaly, v bouřích časových bohužel na zmar přišla a zachován pouze úryvek z ní v opisu v uvedeném již urbáři Strahovském. Rád rychle se šířil po Čechách; r. 1141 založen panenský klášter v Doksaněch, r. 1145 odevzdán premonstrátům dosavadní klášter benediktinů v Lito-

myšli a r. 1149 klášter Želivský; r. 1150 povstal klášter v Louňovicích a r. 1151 v Hradišti u Olomouce. Téhož roku dokonat poženán život biskup Zdík a brzy po něm zbožná spoluzakladatelka Gertruda; ostatky obou uloženy jsou s uctivostí v kostele Strahovském.¹⁾ Ovdovělý Vladislav král dal dceru svou Anežku na vychování pannám Doksanským, syna svého Vojtěcha do kláštera Strahovského, kdež sobě zbudoval i příbytek, v němž v stáří chtěl přebývatí a klidně na smrt se připravovati.²⁾ Když ale pro spory v rodině vlast svou opustiv v cizině zemřel r. 1174, tělo jeho na Strahov přenešeno a s poctivostí ve chrámě pochováno jest.³⁾ A tak zakladatel i stavitel, jakož i spoluzakladatelé i budovatelé zde společně k spánku se uložili.

Řeholníci však neustávali chrám Strahovský zvelebovatí, zejména chór, který po způsobu sluhu románského zvýšili bezpochyby zbudováním krypty, jako dosud v kostele sv. Jiří, v Staré Boleslavi a j. se spatřuje, jakož i zřízením nového hlavního oltáře, načež kostel podruhé svěcen jest r. 1182 za nemalé slávy bývalým vychovancem klášterním Vojtěchem, synem krále Vladislava, nyní arcibiskupem Solnohradským, který láskou lnul ku klášteru, kde vychován jest. Slavnostní kázání měl pro-

¹⁾ Cosmae contin. 343. Sdico VII. episcopus Olomucensis ecclesiae subtrahitur ab hoc mundo.... Vincent. chron. 41: Dominus Henricus Moraviensis episcopus VII. Kal. Julii reddit Deo spiritum feliciter; qui, prout optaverat, in monasterio montis Syon, cujus maxime constructioni et tam religiosorum virorum in ipso collocationi operam adhibuerat... in pace sepelitur... Eodem anno domina Gertrudis ducissa.... II. Nonas Augusti viam universae carnis ingreditur, et in eodem montis Syon monasterio, sicut optaverat, sepelitur; multa siquidem bona illi monasterio contulerat. Dux autem Wladislaus, sicut divinae dispositioni placuit, sua orbatus conjuge, filium suum Adalbertum, in montem Syon, filiam suam Agnetem in Doksan sacris literis et sanctae conversationi ad erudiendum tribuit.

²⁾ Gerlaci chron. 82: Hiş diebus rex Wladislaus, senex jam et infirmus.... filium suum Fridericum solemniter inthronisatum praefecit dominio totius Bohemiae, solum Budin et alia non multa reservans sibi ad usum vitae. Fecerat quoque in Strahof sibi caminatam, quae hodie dicitur abbatibus, cum stuba et aliis appenditiis, in qua sibi manere et finem dierum suorum volebat expectare.

³⁾ Gerlaci chron. 84: Rex Wladislaus... XV. Kalendas Februarii mortuus est, et in Missen honestissime traditur sepulturae. Cujus ossa permittente duce Sobieslaw, Pragam sunt delata, et in monasterio suo Strahof, quod a primis fundamentis exererat, sicut hodie cernitur, debito cum honore sunt posita.

dal jen jeden oltář, nebylo přece lze postaviti jej pod obě věže, nýbrž pouze pod jednu věž a starý letopisec tedy správným singularem »sub turri« nevylučuje věž druhou.

¹⁾ B. Grueber zaznamenal, že z detailu ani nejmenší stopy se nezachovalo. Kdo nehledá, nenajde.

slulý opat Želivský Gotšalk, který druhdy dřevěné příbytky na Strahově stavěl a prvního svčení chrámu se účastnil,¹⁾ porovnáváje nynější zvelebení kláštera s prvotní chudobou. Řehole utěšeně rozkvétající nepřestala i nyní šířiti se po vlasti česko-moravské. Založeny jsou v poslední čtvrti 12. věku kláštery, jak následují: Roku 1181 panenský klášter v Kounicích na Moravě, r. 1187 opatství v Milevsku, r. 1190 opatství v Louce u Znojma, r. 1195 opatství v Teplé, r. 1196 panenský klášter v Chotěšově, r. 1200 opatství v Zabrzdovicích u Brna, na počátku století 13. roku 1211 panenský klášter, později opatství v Nové Říši.

Za opata Jana I. (1250-1266) byl Strahov střediskem vysoké učenosti, čítající valné učenců a spisovatelů. Co památka na tuto dobu chová se ve dvorní knihovně vídeňské znamenitý, Strahovským řeholníkem krásně psaný kodex z 13. věku.²⁾ A právě v té době zastihlo Strahov veliké neštěstí. Neopatrností jistého řeholníka, který svíci u lože svého zhasnouti opominul, vznikl v noci 19. října 1258 požár, kterým chrám, jakož i budovy kolem ambitu se rozprostírající zničeny jsou, čímž hojnost písemných památek vědeckých zničena jest. Na kostele ztrávil požár krov a trámový strop, který do vnitř se sřítiv i ve svatyni dojísta veliké škody způsobil, zdvů však valné neuškodil, jelikož oprava pouze pět let trvala. Opat Jan sklenul nyní slohem prvogotickým (*ecclesiam testudinans*) loď hlavní i lodě boční, jak dosud se ukazuje na zachovaných pasech

¹⁾ Gerlaci chron. 97: Eodem anno Strahoviensis ecclesia secundarie dedicata est, videlicet VI. Kalendas Maji, ab Alberto venerabili Salisburgensis ecclesiae archiepiscopo, et hac de causa, quod majus altare novum et chorus fuerat sublevatus. — Cosmae contin. 364: Anno domini Mil. CLXXXII. Strahoviensis ecclesia secundario dedicata est, videlicet VII. Kal. Maji a venerabili domino Adalberto Salceburgensi Archiepiscopo, et hoc hac de causa, quia majus altare motum et chorus fuerat sublevatus. Praesentes erant canonici Pragensis ecclesiae fere omnes, et abbates multi, quorum unus et praecipuus, licet suo iudicio humillimus, abbas Godescalcus, tantam sollempnitatem sermone suo adornans, inter alia, quae locutus est, haec quoque dixit: Assum, inquit, o fratres carissimi, in alteri dedicationi vestrae, qui primae quoque interfui, et videor mihi videre statum domus hujus valde diversum ab eo, qui tunc erat. Tunc enim rebus pauper, et meritis fuit dives; modo versa vice rebus crevit, et disciplina deperit; atque in hunc modum reprehendenda reprehendens et ad honesta provocans, monita salutis porrigebat eis.

²⁾ Dom. Čermák: »Premonstráti v Čechách a na Moravě«. 25.

kamenných, lomeným obloukem sklenu-
tých, a to v obou bočních lodích k věžím
přiléhajících, z čehož souditi lze, že při
požáru i klenba bočních lodí pohromy
utrpěla. Klenba tato značně převyšovala
nynější klenbu bočních lodí. Také v jižní
věži zachovaly se zbytky gotických pasů.
Při těchto opravách přistavěl též opat
k severní straně chrámu kapli sv. Uršuly,
uloživ v ní ostatky jedné mučnice ze
společnosti světice, které r. 1256 chrámu
daroval arcibiskup Kolínský Konrád.¹⁾
Klenbou vesměs provedenou, jakož i no-
vou úpravou chrám značně zveleben jest
(»ecclesiam praeclaro opere restauravit,
»ecclesia laudabiliter reaedificata«), tak
že letopisec krásu jeho s chrámem Šala-
mounovým porovnává.²⁾ Kostel se pak
i dále zveleboval. Ušlechtilý a umění

¹⁾ Cosmae contin. 391. XIII. Kalend. Novembris in prima vigilia noctis, quae intempesta vocatur, ecclesia claustrii montis Syon, quod et Strahov dicitur, ex candela, quam frater quidam inibi dormire solitus circa lectum suum noctu incaute locaverat, est incensa ac Domino permittente, cujus providentia ipsam praeviderat pulchriori scemate venustandam, cum omnibus aedificiis, quae per girum ambitui dispositione claustrali contigue adiacebant, ignis impetu devastata. Horum autem ruinam, quae ob magnitudinem vix longo annorum curriculo posse restitui putabatur, venerabilis domini Johannis, qui tunc ipsi loco abbas praefuit, sagax industria, quae licet alias efficac, tamen in hoc efficacior claruit, intra quinquennium in statum priorem, immo multo venustiore inopinabiliter restauravit. Denique praeter alia, quae in melius reformavit, ecclesiam, quasi ex fundamento extructam, testudinans, eique capellam beatae Ursulae de novo a latere adiciens, quinto anno post incendium XV. Kal. Octobris satis praeclaro opere consummavit. — Urb. Strah. (in serie abbatum): Huic successit Johannes IX. temporibus regis Przemisl, sub quo ecclesia fuit exusta anno Domini Mccviii. XV. Kal. Novembris et per eundem laudabiliter reaedificata. Hic . . . ad Renum se transulit et monasterium monialium dictum Werd construxit et ibidem sepultus.

²⁾ Cosmae cont. 434. Tobiam episcopum Pragensem electum et in Brunna civitate consecratum . . . cantantes: Ecce sacerdos magnus, clerici; saeculares: Hospodin pomiluj ny, in ecclesia montis Syon cum vexillis et processionibus receperunt III. Kal. Martii . . . sabbato ante Palmas, quo die tunc occurrebat annuntiatio beatae Mariae Virginis . . . volenti celebrare missam primam post sui episcopatus consecrationem in cathedrali ecclesia S. Viti, denegatus fuit introitus castri Pragensis . . . Sollemnia missae annuntiationis gloriosae Virginis celebravit in ecclesia montis Syon, non sine sulatione frontis ruga non modica; ratione tamen justa et pia movebatur, ut ibidem officia beatae Virginis perageret, quia eadem ecclesia in honore beatae Mariae consecrata, et ecclesiae amplitudo, latitudo atque longitudo nec non et operis ut Salomonis templi pulchritudo, sed et hominum copiosa veniens multitudo ipsum inducebant.

milovný děkan kapitoly Hradčanské, Vit, zřídil oltář pod věží na počtu sv. Matěje apoštola¹⁾; opat Budišín, sám jsa malířem a řezbářem, zhotovil sochu Marie Panny pro chor řeholní a okrašloval kostel ozdobami a malbami (1281)²⁾; Theodorik (1304—1307) opatřil krytbou veškeré tři chory³⁾; opat Gerard (1316—1328) zbudoval kapli andělskou, sv. Erharda, zjednav množství vzácných skvostů⁴⁾; opat Otto (1363—1367) dal ulíti veliký zvon⁵⁾ a j., tak že kostel Strahovský čítal se mezi nejznamenitější chrámy Pražské⁶⁾.

Při péči o okrasu domu Hospodinova nezapomínalo se i na klášter, kde r. 1277 zřízen jest mlýn větrný⁷⁾; první infulo-

vaný opat, Petr, (1341—1350) obnovil celý klášter¹⁾; opat Otto zbudoval ambít jeden (l. c.), opat Konrád (1367 až 1389) ambít vedle kostela,²⁾ Petr z Čachrova (1408—1410) loubí před kostelem a v něm kapli Zvěstování Marie Panny³⁾.

Znameníť rozkvět řehole náhle byl přerušen děsnými bouřemi husitskými⁴⁾ a nyní stíhala klášter po staletí rána za ranou. Ale po každé z rumu k novému životu povstával a za věku našeho zase zdárně roste a květe. Bouře věkové nedovedly zničiti ctihodný ráz románské svatyně a velebná budova dočká se bohdá! někdy úplného znovuzrození slohového.

ensi. — (1281). 438: Molendinum in Strahov ventosum vi ventorum funditus corrui, et eodem anno raedificatum est.

¹⁾ Urb. Strah. Postmodum successit dominus Petrus XX. et primus infulatus, qui abbatiam magnis laboribus laudabiliter reformavit, domumque abbatis et alias ruinas tam in ecclesia quam extra reformavit. Est sepultus in choro ante sanctuarium.

²⁾ Ibidem: Huic successit Conradus . . . Qui ambitum juxta ecclesiam laboravit.

³⁾ Ibidem: Huic (Johanni) successit Petrus de Czachrow abbas XXV., quondam custos monasterii, qui rexit custodiam XXXVI. annis, et in illo officio existens construxit porticum ante ecclesiam et in illo porticu capellam S. Mariae annuntiationis.

⁴⁾ 1420. Laurent. de Břez. (ap. Höfler 360): Pragenses . . . diebus aliquot in Strahow se locantes jacuerunt, castrum Pragense acquirere conando; tandemque inimicis in castro Pragensi et in Hradezan augmentatis et fortificatis, monasterio Strahow igne successo et libris multis ac vestibus sacerdotalibus pretiosis per ignem consumptis civitatem ingrediuntur. — 1438. Urb. Strah. (in serie abbatum). Huic (Nicolao dicto Durynk) successit Leo de Bukssycz XXVII., quem introduxit ad monasterium Strahowiense, jam exustum et in toto ruptum, serenissimus princeps dominus et dominus Albertus rex Boemiae, Austriae &c. cum reverendissimo in Christo patre et domino, domino Philiberto legato &c.

¹⁾ Cosmae contin. 415. Vitus decanus Pragensis . . . construxit altare in ecclesia Strahoviensi sub turri in honore S. Mathiae apostoli.

²⁾ Urb. Strah. (in serie abbatum): (Lutoldo) successit dominus Budissius XV., Boemus, qui transtulit dominum Johannem IX. de Reno et sepelivit ante altare S. Crucis. Hic fecit imaginem beatae Virginis in choro, et ecclesiam decoravit in ornatibus et picturis.

³⁾ Urb. Strah. (in serie abbatum): Huic (Emundo) successit dominus Theodricus XVII. Hic omnes tres choros lateribus textit.

⁴⁾ Ibidem: Huic (Theodorico) successit Gerhardus XVIII., qui fecit capellam angelorum et clenodia pretiosa plurima comparavit. Hiis temporibus capella S. Erhardi aedificata fuit.

⁵⁾ Ibidem: Huic (Martino) successit Otto XXII., vir humilis et pius, qui ambitum contra granarium construxit et majorem campanam fundi procuravit . . . Sepultus in hostio ecclesiae, de ambitu intrando.

⁶⁾ 1393. Staré letopisy české 5: Bylo jest na Vyšehradě milostivé leto . . . a trvalo plný rok v sedmi kostelích, a putovali lidé za sedm dnův po těch kostelích chodíce (mezi nimi) na Strahow.

⁷⁾ Cosmae contin. 423: Eodem anno molendinum ventosum est erectum in orto Strahovi-

Kronika umělecká.

Chrást sv. Barbory v Kutné Hoře. (Ze zprávy archaeologického spolku »Vocel« za r. 1887.) (Pokračování.)

Slavný zemský výbor království Českého uvědoměl pak o tom sbor připsím ze dne 14. března 1888 č. 5178:

»Slavný sněm království Českého usnesl se o petici slavného správního výboru za zvýšení dosavadní subvence na opravu chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře v roce 1888 takto:

Zemskému výboru se ukládá, aby zjistil náklad, jehož je zapotřebí k úpravě pouze dekorativní pilířů

č. I. a II. v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, i aby pouze tuto sumu co poslední subvenční lhůtu na provedení opravních prací v choru chrámu sv. Barbory v Hoře Kutné k výplatě poukázal«.

Za tou příčinou ukládáme zdejšímu technickému oddělení pro stavby pozemní silniční a mostní, aby dotyčné vyšetření ohledně nákladu, jehož na úpravu pouze dekorativní pilířů č. I. a II. v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře potřebí jest, konalo a zprávu podalo, načež dle výsledku tohoto šetření další opatření učiněno bude, o čemž slavnému správnímu výboru věděti dáváme.

Nejsrdečnější díky osvěceným a vlasteneckým mužům vysokého sněmu král. Českého, že památníku a svědku dějin našeho národa, všech pohnutých dob jeho historie neodepřeli prostředků k další naléhavé, potřebné opravě.

Důvěra sboru kladena v tytéž muže také v příčině povstalého schodku bohda nesklame.

Že vědí, jakým způsobem povstal, vysvitá z dotazu, jež v příčině dalšího provádění oprav při chrámu sv. Barbory k Jeho Excellenci p. ministru kultu a vyučování učinil p. Ot. Zeithammer v rozpočtové debatě 21. února 1888 na radě říšské. Český sněm, doložil, věnoval již 36.000 zl. na obnovu dekorativní a figurální — a k těmto pracím připočítává se vše jen možné, aby studijní fond byl ušetřen.

Pan ministr Gautsch odpověděl, že na obnovu části konstruktivní choru chrámu sv. Barbory povoleno bylo 50.000 zl. z fondu studijního. Nyní jedná se o rekonstrukci vysoké lodí a zakončení chrámu (upravením západní čelní strany) — tudíž o záležitost novou, s velkým nákladem spojenou. Potřebný rozpočet byl však ministerstvu kultu a vyučování teprve pozdě na podzim — tedy po ukončení praelimináře pro rok 1888 podán a proto nenalézá řečený chrám v letošním rozpočtu položky. Slibuje, že záležitost tu vezme v pilnou úvahu, zdaž bude lze v budoucím státním rozpočtu potřebný kredit povoliti.

Správní výbor podal ihned a sice 23. února 1888 vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování memorandum, v němž doličuje hluboký svůj bol nad tím, že pro rok 1888 není v státním rozpočtu pro další opravní práce na chrámu sv. Barbory, jak v rozpočtové debatě dne 21. února doznáno, položky, za kterou byl již 17. ledna 1887 požádal — což úplné přerušení rekonstrukce tak radostným způsobem dosud konané v zápětí míti musí.

Správní výbor, maje na slušné úvaze zachování jedné nejvýstavnější a nejkrásnější svatyně celé říše, uctivě žádá, aby vys. c. k. ministerstvo kultu a vyučování jakožto strážce a ochránce nejen hmotných, ale i kulturních zájmů celé říše k další rekonstrukci vysoké lodí a důstojnému zakončení chrámu potřebné prostředky dodatečným úvěrem v státní rozpočet pro rok 1888 vložiti ráčilo. A to žádáno všim právem, jelikož chrám sv. Barbory jest chrámem patronátu studijního fondu a tím také povinnost zachování této svatyně vysoké vládě přísluší.

Cisár Ferdinand II. odevzdal totiž řečený chrám r. 1626 jezuitům a přikázal jim velkostatký fisku (státní pokladnici) připadlé Oumonín a Křesetice, začez jesuité dotčený chrám zachovávat i seminář v Kutné Hoře zřízený obstarávati měli.

Když však dotčený řád na základě papežské bully (Clementa XIV.) r. 1773 byl zrušen, připadly shora uvedené statky, jakož i veliké bohatství klá-

šterní, zlata, stříbra studijnímu fondu — statky Oumonín a Křesetice byly dne 18. února 1824 ve prospěch studijního fondu prodány.

Chrámu sv. Barbory může se tudíž vydatnější podpory státní dožadovati. Či měli bychom se dožiti přerušení opravy s tak velikými obětmi státu (50.000 zl.), země (36.000 zl.), kr. hor. města Hory Kutné (6000 zl.) a archaeol. sboru »Vocela« (1000 zl.) započaté?

Měly by tyto dotace zaniknouti?

Práce prováděné na vysokém kůru chrámu sv. Barbory budou v měsíci listopadu tohoto roku ukončeny — stávající c. k. správa stavby rozpuštěna — všechny dotace zastaveny.

Zdaž ale budoucně ony korporace, jež k příspěvkům se byly zavázaly, později opětně přispívati budou, nelze se nadíti.

Mělo-li by se v práci ustati, nebude správnímú výboru lze u vys. sněmu král. Českého, který na obnovu dekorativní a figurální 36.000 zl. již věnoval, požádati, poněvadž žádost svou úplným výkazem prací, jež v budoucím roce prováděti se mají, opatřenou nejdéle do konce května předložiti musí, aby ta do rozpočtu zemského pojata býti mohla.

V kamenické huti naší nalézají se vyškolení, se zvláštnostmi slohovými našeho chrámu obeznámení sochaři a kameníci.

V hluboké úctě podepsaný správní výbor klade tudíž uctívou prosbu:

Vysoké ministerstvo kultu a vyučování, račiž aspoň pro letošní rok nějakou položku pro práce přípravné do státního rozpočtu vložiti, c. k. správu stavby ponechat i ji naříditi, aby po ukončení prací letošních ihned s přípravnými pracemi pro příští rok započala, aby se na jaře r. 1889 beze vší závady v rekonstrukci vysoké lodí pokračovati mohlo.

Správní výbor, sťeže postup jednání nejvýše důležitého, nemeškal opětně petici novou podati vysoké říšské radě, aby se velechrámu sv. Barbory dostalo nové subvence k další obnově z prostředků říšských, aby nejen ke cti a slávě naší milé vlasti ale i říše zachráněn býti mohl.

O petici zasláné a podané slovutným poslancem p. Karlem Adámkem pojednáno 4. května 1888. Při položce »o dotaci k účelům věd a umění v Čechách« ujal se slova řečený pan poslanec.

Promluví o veliké důležitosti výtvarných umění a intensivního jich pěstování pro kulturní vývoj národů, pravil:

O veliké kulturně historické důležitosti kutnohorského chrámu sv. Barbory, jakož i o bezpříkladném zanedbávání a spustošení chrámu tohoto od zrušení kutnohorské koleje jezovitské v r. 1773 jsem již při rozpočtové debatě v r. 1880 zevrubně promluvil. Jest povědomo, že po dlouhém prodávání konečně bylo uznáno, že jest stát jako patron povinen chrám tento zachovati a obnoviti, a k úkolu

tomuto byl také povolen r. 1884 úhrnný náklad 50.000 zl., jenž byl již zcela vyčerpán.

V letošním rozpočtu nežádá pan ministr vyučování k tomuto účelu žádný úvěr, tak že by se mohlo zdáti, že toto velké dílo jest již dokonáno.

Především budíž mi dovoleno krátce promluvit o dosavadním provádění oprav chrámu sv. Barbory.

Ku provedení prací těchto vydalo ministerstvo vyučování regulativ, dle něhož „mělo býti trvání chrámu sv. Barbory zajištěno“, — proto měly býti provedeny toliko ku pojištění stabilitnosti stavby této potřebné práce a proto byla restaurace omezena toliko na čistě konstruktivní části stavební a na opravení nejhlavnějších vad stavebních a j.

Současné obnovení dekorativních okras bylo sice uznáno za „žádoucí“, avšak přímo bylo podotknuto, že náklad na tyto opravy má uhraditi země, obec, soukromníci a jiní. Povolený náklad 50.000 zl. nesměl býti pod žádnou podmínkou přestoupen a nákladem tím musil býti uhrazen netoliko skutečný náklad stavební, ale také vydání správních a j.

Regulativ tento kompromituje netoliko své pů-

vodce, ale také správu vyučování. Takové regulativy může neb smí snad vydati některý patronátní úřad při opravování obyčejných kostelíčků vesnických, takové regulativy však nevydává správa vyučování kulturního státu, když jde o restaurování monumentální budovy významu kutnohorského chrámu sv. Barbory, jež sám Lübke prohlašuje vedle chrámu sv. Štěpána ve Vídni a vedle našeho dómu sv. Víta v Praze za největší dílo gotiky v Rakousku.

Ano, při důsledném provedení dotčeného regulativu byl by býval netoliko geniálními a smělymi konstrukcemi, ale především původní, bohatou dekorací světoznámý chrám sv. Barbory přímo úmyslně zkažen.

Velikost této ztráty pro naše dějiny umění poznává každý, komu dopřáno obdivovati již obnovené části této svatyně.

Při restaurování chrámu sv. Barbory dle ministerského regulativu byla by bývala nádherná dekorace, již kostel tento pro naše české umění tak veliké důležitosti nabývá, toliko z části zachována atd.

(Dokončení příště.)

L i t e r a t u r a.

Libri erectionum archiep. Pragensis. Liber V.

Ze zřízení církevního Arnošta z Pardubic zachovaly se posud Desky kněžské a kostelní, obsahující vklady a stvrzení všelikých darování nadací kostelům a kněžím arcidiecése Pražské, jež vydává tiskem pečlivě a svědomitě nákladem sboru doktorů theologie neunavný kanovník dr. Klem. Borový.

Po delší přestávce díla toho pro dějepis a místopis církevní předůležitého vyšla nyní kniha pátá, předešlých knih mnohem obsáhlejší, obsahující celého spisu akta č. 654—1054, tedy plná 400 čísel od r. 1398—1407, ačkoli do nich jsou pojaty i listiny starší, předložené k stvrzení konsistoře arcibiskupské, mezi nimiž jest nejstarší z r. 1340. Původní listiny předložené sepsány byly latině, několik také německy nebo česky.

Obsah objemného toho svazku pátého přese všechnu hojnost jmen místních a osobních, o nichž poučují přidané dva rejstříky, celkem jest dosti jednotvárný, táhne se skoro k samým fundacím mší zádušních, několika míst střidnických, kaplanských, oltářnických (kterážto jména pomalounku přecházela v jeden význam), i k několika zprávám nahodile zajímavým.

Povšimnutí hodno, že v základních těch knihách církve české někteří nejpřednější rodové šlechtičti ani se nezabýsknou; že nejznamenitější klášterové ani se v nich neukáží (vyjmouc nahodile Strahov, minority některé a řeholníky

řádu sv. Augustina a j. v.); že mnohá větší města, zvláště královská (vyjmouc Litoměřice, Žatec, Lipé, Hradec Kr., Louny a j.) ani se nejmenují. A přece v tu dobu mysliti se nedá, že by od Jana Miliče do Jana Husi za nejtklivějšího křesťanského a to ryze katolického rozechvění nebylo více pamatováno na odkazy ke zvelebení všelikých výkonů církevních. Za to potkáváme se tu s velmi hojným množstvím jmen vladyk, zemanův a panošů, jimž náležely před válkami husitskými dvě třetiny země České, kteří zaznamenali nadací své kostelní do církevních desk zakládacích. Proto obsažena jsou v týchž deskách církevních i velmi mnohá místa jinak neznámá ze starších kronik a listin. Z drobné té šlechty máme i v knihách konfirmačních nejvíce pánů podacích i kněží podávaných a stvrzených. Drobná ta šlechta zemanská, již jsme poněkud hnuli v „aforismech o Rukopisu Kralodvorském“, v dějinách církevních, literárních a národních zvláštního uvážení zasluhuje.

Ačkoli za středního věku lidé většinou žili více pro nebe, hospodařili a spořili na zemi, tak že nikdo ani za svou duši do záduší čili na fundaci za památku na sebe po své smrti nedal více ani groše nebo půl, nežli musil podle důstojnosti a vážnosti kostela a dle místního obyčeje.

Avšak velmi zhusta čteme výjimky, někdy znamenité, totiž nadání ke kostelům větší, nežli v knihách zakládacích určeny jsou za ně povinnosti.

Příčinám toho všude z toho, co jest napsáno, vyrozuměti nelze, protože buď byly podmínky mši zádušních soukromě umluveny podrobněji, nežli byly vloženy do knih erekčních, nebo že skutečně převládala vroucnější nábožnost nebo náklonnost k osobě nebo místu.

I za století čtrnáctého, v rybníkářství a vinařství pokročilejšího, prodávány byly statky za desetkrát tolik, kolik z nich šlo ročně užítu, což bylo zapsáno v urbářích a prodáváno bylo bez smlouvání a bez slevení. — Jenom pivovary později prodávány byly za patnáctý roční užitek, protože role rodily jednou za rok, byla-li úroda, v pivovarech pak vařilo se aspoň jednou za týden. Při statcích pozemských trvali v Čechách starý egyptský, řecký a j. starodávný zvyk, že desátá část byla považována za nájem, užitek, úrok, neboli roční plat. Služné, výsluhy, dluhy, důchody kostelům i mše zádušní a cokoli mělo se komu dávat ročně, na pozemku pojistilo se nebo na jiné jisté hypotéce (na př. na platech, jež měli ročně jistí „lidé“ poddaní).

Kanovníci v Sadské l. 1400 koupili 10 kop grošův úroku za 100 kop grošů zcela normalně, jako kupovali roční platy čili důchody jiní jinde, světší nebo duchovní. Čteme zapsané fundací za anniversaria čili za mše za zemřelé, aby slouženy, konány neboli zpívány a slaveny byly čtyři o čtyřech suchých dnech (quatuor tempora) za roční kopu grošů, tedy po vědušku čili fertonu, jinak po 15 gr. Jinde vložena jest fundací 2 a půl kopy gr. beze všech výslovných podmínek. Jinde 5 kop méně 10 gr. za tři mše výroční, při čemž není zapsáno nic podrobnějšího. Dvě kopy a 40 gr. za čtyři anniversaria také jistě zakládaly se na soukromé, tehdáž běžné umluvě. Jinde nadány byly 3 mše 30 groši; jinde dávati se mělo za 4 mše 35 gr., jinde za 4 mše 24 gr.; jinde za 52 mši do roka 56 gr.; jinde za 52 mši 1 kopa gr. atd. atd.

Bývalo také určováno, ač ne vždy, jak mají o úrok z nadací se dělit, kdož při mši zádušní měli účastenství. Na př.: Za půl kopy gr. býti měla jedna mše do roka: z peněz těch bráti měl oltářník 9 gr., farář, rektor školy a sakrista 21 gr. Zhusta připomíná se anniversarium cum exhortatione (ad orandum): asi »Pomodleme se za v Pánu zesnulého X.«, což nejspíše rozumělo se všude samo sebou. Jinde pamatováno bylo na modlení po kázání (post sermonem). Z pravidla o každé fundované mši zádušní pamatováno bylo na chudé sedící v sinci

kostela nebo stojící před ním, anebo vytknuto bylo kolika chudým má připraven býti oběd. Jinde i na obědy kněží mše zádušní sloužících a obědy celých klášterů bylo pamatováno, jak z mnoha listin víme. Také čteme odkazy na vosk, svíce a svítily.

Že za středního věku ani za duši nikdo nedal groše více, nežli bylo třeba, jakž jsme prohodili dle dávno nabyté zkušenosti, toho také z díla tohoto doklad jeden: Koupeno bylo pole za 22 kop gr. (s něho tedy mělo jíti 2 kopy 12 gr. úroku); pro dražší tu cenu pole býti mělo anniversarium o pěti mšech a s pomodlením; když pak fundátor pole nemohl doplatiti, zbylo toliko mše dvě.

Přehojné jsou starší příklady zakládání střídníkův, oltářníkův a kaplanů, kterým toliko povinnosti týkající se zvláštních služeb Božích, nikoli pak správy duchovní byly uloženy. Také ze spisu našeho příklad: Za úrok ze 6 kop gr. týhodně měly býti jedna nebo dvě mše v kostele filiálním; Václav IV. potvrdil oltářníka v Ústí n. L. městíště s 5 kopami úroku; v Hradci Králové zřízen byl důchodem 16 a půl kopy pátý vikář (středník, kaplan) s povinnostmi a vydáním mimořádným atd.

Školy, chudí a m. j. spojení byli s církví. Proto v knihách erekčních i mnohé zprávy, týkající se všelikých poměrů společenských najdeš. Na př.: Škola u sv. Linhartu v Praze od l. 1398 měla 20 grošů na dříví pro vytápění v zimě; žáci čili klerikové při kapli Betlemské měli 1 kopu grošů na 18 chlebů týhodně po celý rok. Vyskytuje se také nadací na dvě pinty vína pro přijímající o Veliký pátek (magna feria VI.); učiněno bylo také nadací půl kopy služebníkům sv. Víta na obyčklé pití Calendae řečené, snad koledy. Pro kláštery některé zvláštní bylo nadání na šaty a kapuce čili na sukna.

Byla také fundace na antifonu »Salve regina« po requiích, na antifonu »Ave regina coelorum« každého dne; pamatováno bylo také na české kázání u sv. Víta každé neděle po obědích, na opravy kostelů, v Mokoně pak na mši ke cti sv. Prokopa jednou za týden atd. atd.

Ačkoli všímali jsme si věcí podobných odev dávna, přece tuto jenom několika kusů z velikého spisu dotkli jsme se — v »Methodu« na širší vyčtení místa není — abychom obrátili pozornost i k těmto hmotným stránkám života církevního, z nichž zvláště mladší, kdož mají kdy a smysl pro něco duševnějšího, hravě a badání historickému prospěšné mohou míti potěšení. *Zbk.*

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyznamenání. Jako loňského roku Akademie křesťanská od papežského komitétu vatikánské jubilejní výstavy diplomem zlaté medaile vyznamenána

byla, tak obdrželi letos to samé nejvyšší vyznamenání předseda Akademie křesťanské p. architekt A. V. Barvitijs a p. architekt Josef Mocker za do-

dané výkresy, dle kterých a pod jejichž dohledem jubilejní dary, u Akademie křesťanské objednané, umělecky zhotoveny byly; taktéž vdp. kanovník dr. Klem. Borový a učené společnosti, jichž předsedou jest, Dědictví sv. Jana Nep. a sv. Prokopa. Ona, jak známo, věnovala skvostný stříbrný relikvíř s ostatky sv. Jana Nep., a tato umělecky provedenou berlu, zlatý řetěz s křížem a j. sv. Otcí papeži Lvu XIII. Dále se dovidáme, že J. Svatost jmenovaný relikvíř daroval pokladu v Lateráně, hlavnímu kostelu to katolického světa, kde r. 1729 Jan Nepomucký za svatého prohlášen byl, a kde od té doby se kaple tohoto světce nachází.

I. Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalich gotický: pro vp. Fr. Ambrože, kaplana v Nové Vsi u Břeclavi na Moravě. — Pozlacení postříbení v ohni: monstrance, ciboria a pracifikalu: pro důst. farní úřad v Předhradí u Velimě; dvou monstranci: pro důst. farní úřad v Hošce u Litoměřic; monstrance: pro vdp. Václ. Vaňka, děkana v Zábři; kalichu: pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové a pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Lva Hloucha, faráře ve Štěpánově na Moravě, pro důst. farní úřad v Hošce a pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové, rak. Slezsko. — Nádobky na sv. olej: pro dp. Lva Hloucha, faráře ve Štěpánově na Moravě a pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové, rak. Slezsko. — Ostensorium: pro důst. farní úřad v Předhradí u Velimě. — Svícny oltářní: pro vp. Ign. Papáčka, admstr. v Milovicích na Moravě. — Náčiní ke křtu: pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové, rak. Slezsko. — Nádobky na hostie: pro vp. Al. Sofronka, admstr. v Bohuslavu. — Nádobka na mytí prstů: pro důst. farní úřad v Předhradí. — Dvě kropenky z červeného mramoru: pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově.

Rozličné. Lustr kostelní: pro vp. Jana Dansu, kaplana v Sebranicích. — Postní obrazy: pro dp. Ant. Stojana, faráře v Novém Rousínově na Moravě a pro blahor. pana Fr. Dvořáka v Čechelcích. — Missaly: pro dp. Jana Wickla, faráře v Račicích a pro vdp. Just. Koblasu, podpřevora na Strahově. — Pultik pod mešní knihu: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku. — Zvonky harmonické: pro vdp. Justina Koblasu, podpřevora na Strahově, pro blahor. pana Karla Honiše ve Slaném a pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové, rak. Slezsko.

Paramenty. Kasule: dvě bílé: pro vp. Gust. Hevera, kooperatora v Rosicích na Moravě; červená: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku; fialová: pro vp. Vojt. Frejku, kooperatora na Sv. Kopečku u Olomouce; fialová a černá: pro dp. Jana Straku, faráře v Adamově na Moravě; fialová: pro vp. Fr. Porazila, kooperatora v Mrstkovcích na Moravě; černá: pro dp. Jana Wickla, faráře v Račicích na Moravě; bílá: pro vp. Vikt. Bezděku, kněze řádu Bílého v Želivě; bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Sporkovou v Praze; černá: pro vdp. Justina Koblasu, podpřevora na Strahově; černá: pro vysokorod. paní baronku z Herzogenbergu v Bestvini; fialová: pro dp. Ant. Přemyslovského, faráře ve Val. Kloboučích. — Pluvialy: bílé: pro

vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku; černý: pro chrám Páně v c. k. invalidovně v Karlíně; fialový: pro dp. Ant. Přemyslovského, faráře ve Val. Kloboučích na Moravě. — Stoly: pro dp. Fr. Zalabáka, faráře v Práchevě a pro vp. Fr. Miču, kooperatora v Měříně. — Pláštiky na ciborium: pro důst. farní úřad v Předhradí, pro vp. Jana Toma, kaplana v Bullendorfu a pro dp. Jana Váchala, duch. správce v Klárově ústavu slepců. — Antipendia červeně a bílé: pro vp. Ign. Papáčka, admstr. v Milovicích na Moravě. — Bursy k nemocným: pro vp. Jana Toma, kaplana v Bullendorfu a pro dp. Fr. Zalabáka, faráře v Oráčově. — Korouhev: pro blahor. pana Karla Honiše ve Slaném. — Vložky do missalů: pro vp. Ant. Solfronka, admstr. v Bohuslavu. — Pokryvka na pultik: pro vp. Vojt. Frejku, kooperatora na Sv. Kopečku u Olomouce. — Polštáře oltářní: pro blahor. pana Jos. Krušinu, řídícího učitele v Červeném Kostelci. — Birety: pro vp. Jana Toma, kaplana Bullendorfu, pro dp. Dra Ed. Knoblocha, hl. faráře Matky Boží před Týnem v Praze, pro vp. Fr. Miču, kooperatora v Měříně a pro ctih. klášter ursulinský v Praze. — Příkrovy: pro sl. patronátní úřad ve Vosově a pro důst. farní úřad v Bernardicích. — Stuhý zlatem vyšitý na prapor: pro vysokorodou paní hraběnku Thunovou v Děčíně. — Stuhý k věncis nápisem zlatem vyšitým: pro sl. městskou radu pražskou. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové, rak. Slezsko, pro důst. farní úřad v Šárce a pro důst. dominikánský klášter v Praze. — Okrasy na kazatelnu s nápisem zlatem vyšitými: pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové, rak. Slezsko a pro vp. Ign. Papáčka, admstr. v Milovicích na Moravě. — Pokryvky na oltář: pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Březové, rak. Slezsko. — Brašna pro náčiní k zaopatřování nemocných: pro vdp. Dra Václ. Horáka, profesora theologie a sekretáře v Praze. — Koberce na stupně oltářní: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku a pro vp. Ign. Papáčka, admstr. v Milovicích na Moravě. — Dvě pokryvky na klekátko: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku.

Prádlo kostelní. Cingulum: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku; plachta oltářní: pro vp. Vojt. Frejku, kooperatora na Sv. Kopečku u Olomouce; alba a humerale: pro dp. Vojt. Hněvkovského, faráře v Mutějovicích; cingula a korporalia: pro dp. Jana Wickla, faráře v Račicích na Moravě; cingulum, korporale, purifikatorium a ručníček: pro dp. Vikt. Bozděka, kněze řádu Bílého v Želivě; pally: pro vdp. Dra Ed. Knoblocha, hl. faráře v Praze; korporale, purifikatorium a ručník: pro vdp. Justina Koblasu, podpřevora na Strahově.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Stříbrnou gotickou monstranci: Nejdůst. pan generální opat Sigm. Starý na Strahově.

Paramenty. Skvostné celé bílé ornáty (kasule, 2 dalmatiky a pluvial): vdp. Jos. Kuchynka, děkan v Rakovníku a dp. Jos. Barták, farář v Uh. Ostravě na Moravě. — Velum zlatem vyšité: vdp. Jos. Kuchynka, děkan v Rakovníku.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

organ odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3.

V Praze, dne 30. března 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské exkurse. 22. Kostel v Neustupově. — Kronika umělecká. — Z Akademie křesťanské:
Zpráva za měsíc březen.

Románské exkurse.

22. KOSTEL V NEUSTUPOVĚ.

Píše Vilém Dokoupil, c. k. ředitel odborné školy v Hořicích.

Tráviv částku prázdnin roku 1887 v zámku Neustupově, navštívil jsem tamní farní chrám Nanebevzetí Panny Marie, který celé krajině až k Blaníku a Mladé Vožici dominuje a výstavností svou imponantní pohled poskytuje. Mile dotklo se mne, že chrám ten v největší čistotě držen jest, což ovšem největší zásluhou tamního faráře a vikariátního sekretáře, vdp. Jana Tischera, kterýž svatyni, péči a dozoru jeho svěřenou, jako zříteľníci oka svého opatruje a ani práce ani obětí nešetří, aby starobylý kostel v lesku, čistotě a kráse se stkvěl.

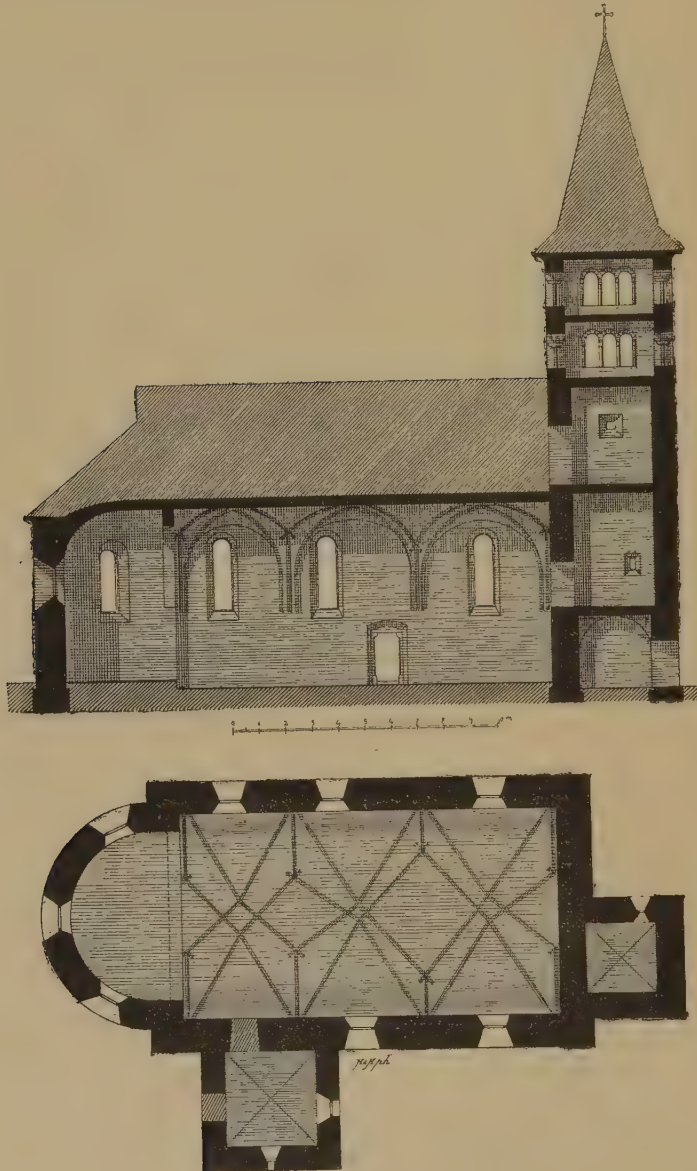
Při prohlídce věže poutaly pozornost mou zazděné otvory s čistě polokruhovými oblouky, jež se mi v dolních třech patrech objevily. Ve čtvrtém patře byl jsem překvapen, spatřiv ze zdíva, na tom místě částečně vypadaného, vyčnívati dvě kostkové hlavice románské, nesoucí polokruhový oblouk. Vyráziv ze zdíva několik kamenů, pozoroval jsem pod jednou z hlavic hořejší část sloupového dříku. Při bedlivější prohlídce shledal jsem, jakmile unavené oko uvnitř věže panující polotmě znenáhla přivyklo, že v každé ze čtyř zdí věže byla původně tři okna, štíhlými sloupy oddě-

lená. Z toho jsem poznal, že chrám Neustupovský původně byl vystavěn ve slohu románském a z těch okolností, že jak hlavice tak dříky sloupů jsou tvarů zcela jednoduchých, dále že patka sloupům těm vůbec snad schází, konečně že není ani na věži ani jinde na kostele nížádné okrasy neb ozdoby, soudil jsem ihned, že náleží as k oněm chrámům ve středních Čechách, hlavně podél toku Sázavy dosti zhusta se vyskytujícím, jež buď bezprostředním přičiněním umění milovných mnichů benediktinských a premonstratenských aneb po příkladu těchto ve XII. věku byly budovány. Mile mne překvapujícím objevením románských sloupů ve věži rostla ve mně vůči hledě radost a záliba, jakou jsem nad kostelem Neustupovským hned při prvním do něho vkročení pocítil; umínil jsem si kostel i věž ihned důkladně prohlédnouti a po dalších snad zbytečných románské architektury tam pátrat, — leč však »člověk míní, Pán Bůh mění« — oční neduh, na nějž jsem té doby začal postonávat, rychle se vyvíjel a zmařil úmysl můj, tak že jsem od provedení jeho, ovšem nerad, musil na ten čas upustiti.

V prázdninách r. 1888 pobyl jsem

opět, tentokrát delší dobu, v zámku Neustupovském, kdež jsem pak chrámovou budovu ve všech částech náležitě prohlédl, cokoliv se mi důležitějším zdálo nakreslil, při tom ve farní kronice a jinde po dějepisných památkách o Neustupově

ve světlosti 14·15 m dlouhý a 7·88 až 8 m široký. Na východním konci jejím, vítězným obloukem 6·09 m širokým od ní odděleným, přistavěna jest apsida, nad polokruhem ve způsobu konchy překlenutá; na západním průčelí lodi, avšak

Obraz 1.

a jeho svatyni pátraje. Jakožto výsledek studií takto konaných a ku vybidnutí velectěného pana redaktora těchto listů a vdp. faráře Neustupovského podávám v následujícím stručný popis chrámové stavby.

Kostel Neustupovský jest jednolodový a kamenný; půdorys lodi jest obdélník,

as 2 m z podélné osy její k severu ustupující, nalézá se mohutná věž z lámaného, vrstevnatého kamene (šedé ruly) zbudovaná. (Viz obr. 1.*)

*) Poznámka. Všechny nákresy dovedně zhotovil dle mých skizz p. profesor Bohuslav Moravec, jemuž za ochotu takto prokázanou jsem k díkům zavázán.

že věž, až do výše nynější kordonové římsy, as $1\frac{1}{2}$ m nad hodinami kolkolem běžící, zachovala se ve své původnosti, ač zvenčí se to nikterak neprozrazuje, jelikož někdejší okenní otvory jsou zazděny a několikerá omítka hezké a ušlechtilé obrysy po třech sdružených okének zakrývá. Vejdeme-li však nízkými dveřmi do věže, objeví se nám tato ve své původní podobě a můžeme snadno postřehnouti, že byla v nejnižším (as 2·8 m vysokém) patře křížovým klenutím překlenuta, jež ze dvou se protínajících valených polokruhových klenutí nad čtvercovou půdicí povstalo. Zdivo má zde mohutnost 1·15 m; v průčelní zdi, věži a kostelu společné, pozorujeme 2·2 m vy-

v jižní zdi, k náměstí čelící, pozorujeme menší zazděný otvor okenní. Prostora patra druhého jest značně větší a sice o ústupky ve zdivu, na všech čtyřech stranách 0·26 m obnášejících; délka a šířka je tu 2·92 m, výška pak 4·64 m. V patře třetím, 3·92 m vysokém, nemá zdivo ústupků; pozorujeme tu (původní zajisté) vchod na půdu kostela, mohutnými klenáky do polokruhu překlenutý, — mimo to v jižní zdi 1·00 m vysoké okno, v úzký otvor, střílně podobný, vybíhající. Následující dvě patra, čtvrté a páté, obsahují v každé ze čtyř zdí po třech těsně vedle sebe umístěných okénkách, jež sloupky s různě tvořenými hlavicemi oddělena jsou. V patře

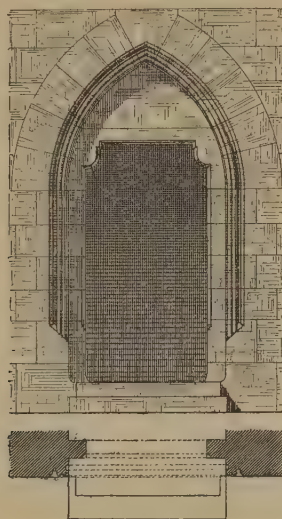
Obraz 2.

soký a 0·63 m vysoký, do polokruhu překlenutý dveřní otvor, nyní ovšem zazděný, kterým se vcházívало kdysi do chrámu; že by to byl však býval vchod hlavní, nedá se při poměrně skrovných jeho rozměrech souditi. Do druhého patra věže, přímo nad někdejší křížovou klenbou se nacházejícího, vstupujeme po vetších schodech dřevěných; původně se sem chodilo po svobodných schodech, jež se zvenčí o severní stěnu věže opíraly, čemuž nasvědčuje zazděný otvor dveří, 1·35 m široký a též v polokruhu překlenutý. Z tohoto patra vedly 2·18 m vysoké a 1·20 m široké, stejně zaklenuté dvěře — nyní ovšem zazděné — do vnitř kostela, patrně na krucht;

čtvrtém obnáší síla zdi toliko 74 cm, světlost jeho pak 3·08 a 3·13 m. Jelikož okenní otvory východní a severní jsou zazděny, nebylo mi lze zjistiti, jakými hlavicemi tu dřívky sloupové ukončeny jsou. Sloupky, v západní zdi (proti zámku) ležící, mají 16 cm silný a 80 cm dlouhý, kulatý a hladký dřík; hlavice jsou 16 cm silné a v síle zdi 44—51 cm široké a kryty $8\frac{1}{2}$ —11 cm vysokými plotnami náběžníkovými; některé z těchto poslednějších jsou na kolmých stěnách zdobené ve tři řadách kolkolem obíhajícími válečky, jednoduchým pletivem pokrytými (obrazec 3.), kdežto jiné zůstaly hladké. Zdali sloupky mají neb snad měly patky, dalo by se po vylámání zdiva

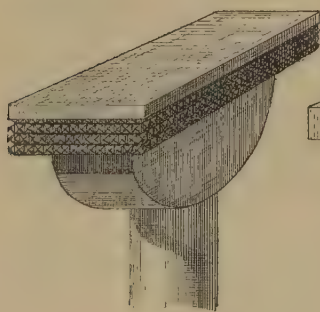
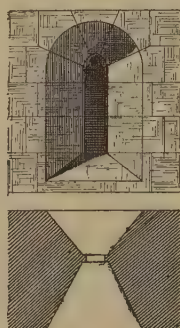
snadno zjistiti. V jižní zdi (k náměstí čelici) pozorujeme na štíhlém dříku, 16 cm silném, mohutnou hlavici zvláštního tvaru kalichového (obrazec 4.), jejíž hořejší základna jest osmiúhelník o čtyrech delších a o čtyrech krátkých stranách. V patře pátém, v němž se nyní hodinový stroj nalézá, jen ve zdi jižní zachoval se prostřední otvor trojdílného okna, avšak i ten jest velikým ciferníkem zvenčí zakryt, kdežto všech ostat-

Obraz 6.

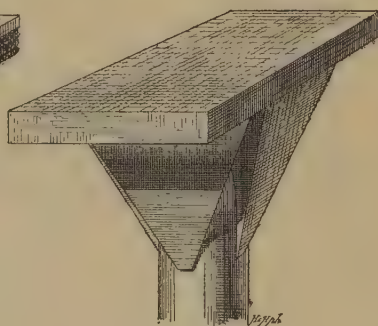

po dlátu se dosud nezměněné zachovaly. — Na patře pátém spočívala střecha; jaký tvar měla, nelze ovšem zjistiti, bezpochyby že obvyklý tvar přílby, jenž později, snad po vyhoření, zaměněn byl tvarem báňovitým; na obrazci 2. vyznačil jsem celou chrámovou budovu i s věží, ve výstavnosti, jakou se původně as honosila, pomíjeje pozdějších přístavků, jakož vynecháváje nynější nejvrchnější patro věže, v předešlém století z cihel

Obraz 5.

Obraz 3.

Obraz 4.

ních 15 otvorů zazděno jest. Sloupky otevřeného otvoru, 68 cm širokého, jsou oba stejné a podobají se oněm v patře nižším, jen že krycí deska jest beze vší ozdoby. Dřík, nahoře 16 cm silný, sesiluje se dolů as o 1 1/2 cm a stojí přímo na zdivu z lámaného kamene; zdá se tudíž, že i zde sloupky zvláštních patek postrádaly. Materiál, z něhož sloupky tesány jsou, jest načervenalý, hrubozrnný a hustý pískovec, hojně draselnatou slídou pomíšený; kamenická práce jest na ozdobených hlavicích velmi čistá, rýhy

zbudované. Farář Antonín Dubec píše r. 1768 ve farní kronice o věži Neustupovské, že hrozila tenkrát sesutím, tak že kostelníci a zvoníci již se báli na ni vstupovati, a když nejvíce zvonění bývalo zapotřebí, za doby bouřky, pro strach nezvonili a s věže utíkali; z příčiny té dal ji tehdejší patron svob. pán z Wasmuthu opravit. Oprava ta záležela hlavně v zazdění 23 okenních otvorů, čímž sesílení zdiva a větší jeho nosnost měla býti docílena, dále pak v nasazení nového patra ze zdiva hrazděného s ma-

lými okny a zřízení nové vazby, na kterouž »stará« makovice nasazena byla. Když však r. 1773 Ignác Ubelli ze Siegburku panství Neustupovské koupil, přál si míti v novém tom patře věžním vyšší a stejná okna, »aby zvuk zvonů proti bouřce mocněji a širěji na vše strany se rozléhal«. Pokoušeje se okenní otvory rozšířiti, shledal trámce hrazdění zdi silně nahnilé, což ho přimělo k tomu, že upustil od původního svého úmyslu a že hrazděnou zeď dal nahraditi plnou, kamennou. Zvony, o nichž se později zmíním, snad v téže době do nového (4'30 m vysokého) patra byly přeneseny; v tomto pak upravena čtyry veliká, však nehezka okna, nízkým obloukem překlenuť. Nynější kryt věže jest báňovitý a dosti úhledný; poslední oprava byla provedena r. 1837. — Zdali se na věži pod omítkou skrývají ploché římsy, obloukové vlysy neb liseny, jakými románské věže rozčlánkovány bývají, nebylo mi lze zjistiti; mám však za to, že takového rozčlánkování tu nebude, poněvadž také loď a apsida podobných výzdob nevykazují. Konče tímto popis věže, vyslovuji přání, aby společnému usilování nynějšího obětivého patrona, velkostatkáře pana Karla Krause a důstoj. pana faráře se podařilo náležitou restauraci věže provésti, aby se zase v původní krásné své podobě objevila.

Loď chrámu Neustupovského jest osvětlena pěti okny, 2'7 m vysokými, zvenčí i uvnitř silně vyšpaletovanými; z těch jsou — v nestejně od sebe vzdálenosti — tři ve zdi jižní a dvě v severní. Okna tato byla nahoru do půlkruhu uzavřena, žel však, že při poslední opravě r. 1887 oblouk půlkruhový byl předělán na lomený, »aby se budově chrámové dodalo rázu gotického«. Roku 1875 dána oknu, v severní zdi blíže věže umístěnému, nynější nehezka podoba; bylť zkráceno a někdejší vyšpaletování vybráno. Získáno tak sice lepšího osvětlení krucht, stavba chrámová však tím znešvařena a celkový dojem utrpěl. Takéž jsou menší okna, do temného jinak podkruchtí světlo pouštějící, novějšího původu. Nad otvorem do staré kaple vedoucím, která k lodi chrámové na severní straně jest přistavěna, snad bývalo kdys šesté okno, jež později zazděno bylo. Nynější portál chrámový, na blízku prostředního okna v jižní zdi prolomený, jest gotický; ostění z kamene tesané a dosti bohatě profilované, ale na

mnohých již místech porouchané, tvoří nahoru uzavření obloukem lomeným, jehož vrchol však zakryt jest stropem předsínky. Obraz 6. poskytuje vnější pohled a půdorys portálu. Loď jest překlenuť mohutným valeným klenutím, o podélné jeho zdi opřeným, do kteréhož napříč vpuštěny jsou tři lunetové, menší a nižší klenby valené. Cihlová tato klenba poskytuje pro nepravidelnost svou, jak se zřetelně v půdorysu (obrazec 1.) jeví, zvlášť hezký pohled; jelikož pak jest zdobena z malty hotovenými žebry o jednoduchých profilech trojúhelníkových, nabývá podoby dosti bohatého klenutí síťového. Výška lodi jest značná, obnášit do vrcholu klenby 7'8 m; vydlážděna jest loď kamennými plotnami, diagonálně upravenými.

Apsida je prostranná a do výšky lodi nad půlkruhem sklenutá. Okno k jiho-východu čelící má tutouž podobu a skoro stejné rozměry s okny lodními; dá se souditi, že nad vchodem do nynější sakristie kdys bylo stejné okno druhé. Uprostřed zdi, apsidu omezující, je nad nízkými dveřmi, kterými se do presbyteria někdy vcházelo, menší uzoučké okno silně vyšpaletované; vnitřek jeho je zdoben prostou kružbičkou gotickou, pod lomeným obloukem stěsnanou. Jelikož však vnější obrysy okna ukazují zakončení polokruhové, jest zřejmo, že se odchylka od tohoto tvaru, pokud se vnitřní kontury týče, stala později, — bezpochyby r. 1690, ve kterém roce dle tabulky na východní zdi průčelní větší opravy na kostelní budově byly provedeny. Vítězný oblouk o jediném ústupku pravoúhelném pne se v polokruhu nad otvorem 6'09 m mezi lodí a apsidou; dosahuje ve vrcholu výše 5'90 m.

Co týče se zevnějšku kostela, dlužno krátce jen se zmíniti, že celá budova chrámová má kolíkerou omítku maltovou, na které spočívá více lupenatých vrstev vápna, přebílením povstálých. Těmito proráží na různých místech červeně malovaná rustika, kterou zejména nároží věže a lodi zdobeny bývaly. Mimo to jsem na jihozápadním nároží podélné zdi lodní shledal, že bylo omítnuto dvoji omítkou; spodní vrstva je barvy hnědo-žluté, hoření pak bílá a v této vyškrobán až na tmavou maltu jednoduchý sice, nicméně však přec úhledný ornament přímočarý. Jsou to zbytky zajímavého sgraffita, jak soudím, ze sklonku sedmnáctého století pocházejí-

cího; u příležitosti příštího obnovení dalo by se snadno po rozsáhlosti sgrafitových polí pátrati, jež beze vší pochyby jakožto imitace rustiky nároží chrámové budovy působivě krášlila. Římsa jest jednoduchá, skládajíc se ze žlábků a tenkého válečku; klínovitého zuborezu a vlysové ozdoby, jaké se na chrámech románských co podřímsí téměř pravidelně vyskytují, tu není; podobně schází i trnůží, tak že zevnějšek stavby je poněkud jednotvárný. Střecha nad lodí jest sedlová a taškami dvojité krytá; kuželovitá střecha a vazba nad apsidou pocházejí v nynější podobě z r. 1856. Východní štít, o který se příkrá střecha apsidy opírá, postrádá veškerých ozdob, obsahujíc jedině tabulku s nápisem: »Renovatum MDCLXXXX«, kterýž letočet poukazuje na dobu, ve které se větší opravy prováděly, o nichž výše byla řeč. Z téže ne-li z dřívější doby snad že také pochází jediná hezká přístavba, jakou se kostel Neustupovský může vykáhati: jest to nízká kaple, na straně evangelia k severní zdi lodní přistavěná a gotickým klenutím překlenutá. Délka a šířka obnášejí po 3·57 m, výška v středu 3·36 m; sporé světlo dostává úzkým, střílně podobným oknem ve zdi severní a o něco větším, silně vyšpaletovaným oknem, do zdi západní prolomeným. S kostelem souvisí 2·53 m vysokým otvorem z lodní zdi vybraným, která na těchto místech má značnou sílu 1·18 m (viz půdorys obr. I.). Až do tohoto století bylo místnosti této užíváno jako sakristie. Té doby přistavěna k ní podél východní zdi až k apsidě prostornější sakristie, jelikož však byla stavba chatrně jen provedena, musila býti r. 1876 snesena a od základů znova vystavěna. Ze sakristie vedou do presbyteria široké dvěře, do apsidní zdi prolomené, jež tu má mohutnost 1·39 m. K jižní stěně lodní přistavěna byla taktéž s počátku tohoto století nehezká budova, příčkou na dvě prostory rozpůlená; ona po pravé straně tvoří sínec před hlavním portálem, kdežto část levá obsahuje schody pod dolním oknem na kruchtou vedoucí. Ani tuto přístavbu ani sakristii jsem v obrazech nevyznačil a přál bych si, aby — kdyby možno — byly odstraněny, poněvadž vnějšek starobylé svatyně jen zohyžďují. Podobně vynechána v obrazech malá vížka, jež r. 1762 nad prostředkem lodí postavěna byvši, v r. 1837 »pro pohodlí a úhlednost« těsně vedle

vrcholu východního štítu upravena byla. K doplnění popisu o zevnějšku kostela budiž zmíněno konečně o staré kryté dřevěné chodbě, jež z přízemí zámecké budovy vycházejíc, v délce as 25 m na kamenných podezdívkách spočívá a koratoři vede, jaká nad kruchtou při západní zdi průčelné umístěna jest (viz obraz 2.).

Vnitřek kostela, jak jsem již v úvodu se byl zmínil, poskytuje ladný pohled a mimoděk zmocňují se vážné pocity a myšlenky duše naší, vstupujeme-li do vzdušné, světlé prostory té, která po více než sedm století zbožným pokolením co svatyně křesťanská sloužila. Nikde nepozorujeme nemístné přeplnění, které v bezčetných případech krásné mnohdy chrámy v našich vlastech hyzdí; všude stopovati možno ruku pečlivou, oko bedlivé, čistoty a vzorného pořádku dbalé. Snaha a práce vdp. faráře Tischera zasluhuje vším právem plného uznání. Že mnohé podrobnosti ve vnitřní výzdobě neodpovídají cele vkusu vyříbenějšímu, padá i zde více na vrub dob dřívějších, také však na vrub nedovedenosti a nevkusy malířů, štukatérů, pozlačovačů a jiných živnostníků, na něž duchovní správcové venkovští z pravidla při opravách jsou odkázáni. Roku 1874, kdy také křížová cesta byla pořízena, předělány staré oltáře z copové doby pocházející na tvary nynější. Hlavní oltář s dřevěným sloupovým, dosti bohatě řezaným, nesl obraz Nanebevzetí Panny Marie, jaký mu byl r. 1762 Jan Václav baron z Wasmuthů věnoval; starý obraz, který, jak farní kronika uvádí, byl dílem uměleckým, r. 1859 nahrazen kopíí malovanou P. Bedřichem Kamarytem, tehdy kaplanem v Hořepníku; zdali kostel změnou takovou získal, nemohu rozhodovati, ač doznati musím, že nový obraz k lepším z těch náležití, jaké jsem z dlouhé řady téhož původu příležitost zřítí měl. Kromě hlavního oltáře jsou tu ještě dva poboční, do ústupků před apsidou na šikmo postavené. Oltář na straně evangelia stojící jest zdoben obrazem sv. Václava, od známého malíře Javůrka zdařile provedeným a r. 1875 majitelem velkostatku Vodlochovického, p. Václavem Rombaldem, věnovaným; oltář na straně epištolní zasvěcen jest sv. Kříži a nese ze dřeva řezaného Spasitele na kříži. Z nástěnných obrazů zasluhuje uvedena býti krásná kopie Czenstochovské P. Marie se značkou **MP** (Ma-

ter Poloniae) a letopočtem 1738, za rámcem s hezkými tepanými ornamenty barokového slohu. Roku 1888 zazděna do prostřed jížní zdi lodní z jemného pískovce vytesaná vypuklina »Víru« znázorňující, kteréžto dílo dle originálu Mattea Civitali v sochařském oddělení c. k. odborné školy Hořické jest zhotoveno. Dřevěná kazatelna, na níž se ze stranní kaple vystupuje, nezasluhuje zvláštního povšimnutí; podobně i prostranná dřevěná kruchta (z r. 1819) a nad varhanami umístěné oratorium. Kruchta spočívá na trámci, v podélné ose lodi ležícím a silným dřevěným sloupem neseným; varhany postaveny jsou r. 1827 a zhotoveny Jeronýmem Vrabcem z Pravenína. Dvěře, otvor portálu uzavírající, mají krásný zámek, 29 cm široký a 22 cm vysoký s bohatě ozdobenou mohutnou klikou, — obě cenné památky domácího uměleckého průmyslu ze XVII. věku. Poblíže ostění portálu zazděná kroupenka mramorová pochází z kaple sv. Marka, jež na vrchu u nedaleké vsi Bromocic stávala a r. 1785 zbořena byla. — K nemalé ozdobě vnitřku chrámu Neustupovského jest řada starých náhrobních kamenů, které až do roku 1870 část dlažby kostelní tvořily, z podnětu vdp. faráře Tischera vyzdviženy*) a do severní zdi lodi mezi kazatelnou a kruchtou zazděny a takto budoucí památce zachovány jsou. První v řadě poblíže kruchty je tesán ze žuly, 127 cm dlouhý a 58 cm široký; v menším vnitřním poli obsahuje hrubě a ploše do kamene vtesané nehezké obrysy muže, v řasný šat oblečeného, o znak Vidláku se opírajícího. Nápis o třech řádcích nahoře a kol zmíněného obrazu, těžce čitelný, sestrojen v písmu gotickém, zní takto:**)

»leta 1562 Bm | ržel gešt pan Bde | nieť .
widlať Slaw | kowa w pondielu mašopu |
fni tuto pocho | wan . Buň racz miłoſtiw |
beity.«

Druhý náhrobek svědčí Elišce, rozené Malovcové z Malovic, která v prvním manželství provdána byla za držitele Neustupova, Kuneše Vidláka Radimského ze Slavkova, r. 1576 zemřelého a taktéž v kostele Neustupovském pohřbeného, v druhém manželství pak za rytíře Petra

Kaplíře ze Sulevic. Náhrobek ten jest poněkud dovedněji a v značnějších rozměrech (164 a 80 cm) proveden; kolko-lem a v tabulce nahoře obsahuje nápis v gotických minuskulích 5 cm vysokých, dole pak v nízké vypuklině znak rodu Malovců. Nápis čtu, jak následuje:

»leta . pante : 1 . 5 . 8 . 4 . w pa | teť .
po ſwatyh . miłkoſſi . umrzela . ge . uro-
żena . pani . eliſſka . wiachoſſka (Malov-
ská?) v te | (nečitelně) pan
buň . racz . w poczieth . ſwiech . ſwateich .
prigiti . tieło . pať . | gegi . tuto . ob |
pocziwa | amen . «

Třetí v řadě jest deska, 173 cm dlouhá a 93 cm široká, zhotovená ze šeděžlutého žilkovaného vápence silurského, obsahující uvnitř 15 cm širokého lemu pod kulatým obloukem plochý relief vysoké ženské postavy s dlouhými kadeřemi, po ramenou splývajícími; skřížené ruce vyčnívají z výkrojů volného šatu, který jinak celou postavu zahaluje. Obličej jest sešlapaný; v levém rohu dolením spatřujeme znak Vidláku; hořejší dvě cviklová pole jsou vyplněna květem a a listím, patrně renaissančního slohu. Vypouklé písmo gotické, v lemové pásce umístěné, jest bohaté, 7½ cm vysoké a tohoto obsahu:

»leta panie . m . b . I . iiii . Tu ne |
dieſy ob ſwatau luczyge umrzela urożena
panna | Eliſſka z Slawkowa Tuto | pocho-
wana ge . pan Buň Racz duſſi gegi Miło-
ſtiw byti . «

Následující (čtvrtá) plotna je 169 cm dlouhá a 75 cm široká; kámen je tmavý, práce hrubá, velice již sešlapaná, písmo místy sotva čitelné. V dolní polovici vytesán jest bohatý znak rodu Chobotských z Ostředka na Nespeřích, nad ním pak (ve čtyřech řádcích) a v pásce okrajní čteme následující nápis, taktéž z gotických písmen sestavený:

»leta 1560 . umrzela | urożena pani Anna
malowczowa z neſperz | owa ten czſtwrtek
przed | ſwietnau nebieſi . A tuto geſt pocho |
wana . Pan Buoh | racz Gy miłoſtiw
beity. Amen.«

Pátá a poslední v řadě náhrobní deska jest tvaru a hrubého provedení jako první; řešil jsem nápis její takto:

»leta . 1559 . umrzel Jan Widlať Radim-
ſky Slawkowa . o tuczny ſtwrtek w Polné .
tuto geſt pochowan . Pan Buň racz gemu
miłoſtiw byti . «

*) R. 1874 nákladem patronky paní Amalie Rombaldové.

**) Svislé čárky dělicí v textu udávají, kde řádek končí.

Soudím, že se vztahuje na mladšího Jana Vidláka, jenž dle zápisu v deskách zemských (kvat. 2. L. 14.) byl bratran-
cem r. 1542 zemřelého majitele Neustu-
pova Jana staršího Radimského a sám
držitelem tvrže a zboží v Radimi u Plaňan.

Do jižní zdi lodní pod prostředním
oknem zazděn jest po pravé straně vchodu
náhrobek velikých rozměrů, 220 a 122 cm,
ze sliveneckého červeného mramoru. Pod
nápisem, hoření polovici desky vyplňu-
jícím, spatřujeme v medaillonech dva
znaky, ve vypuklině mistrně provedené:
na levo znak Kaplířův, na pravo erb
Malovcův. Rámy medaillonů jsou bohatě
zdobeny a stužkami ovinuty, jež nahoře
a dole mezi medaillony jsou svázány.
Práce jest krásná, čistě leštěná, vkusná
a svědčí o nemalé dovednosti sochaře;
písmo gotické, dobře čitelné, jest tohoto
obsahu:

»Leta Panie 1576 dne . . miesyace Brzeżna
vmrzł gest vrozeny a stateczny Rytirz pan
Petr Kaplirz ze Sulewicz na Neustupowie
a Brodych.« —

»L. P. 15 . . dne . . miesyace . . . vmrzła
vrozena panj Alzbieta Kaplirzowa z Malo-
wic na Neustupowie a Brodych manželka
Geho, a obouch tiela gich w tomto sflipku
sau pochowana ożekawagicz radośnieho
z mrtwych wzkrzissen. Amen.«

Zbožná paní Alžběta Kaplířová, ro-
zená Malovcova, postavivši zesnulému
svému manželu tento náhrobek, patrně
již za svého živobytí nechala do kamene
vytesati druhý odstavec nápisu, k ní
samé se vztahující. Místa, na nichž pak
číslice roku a dne, jakož měsíc měly
svého času vyznačeny býti, zůstala však
i po její smrti nevyplněna; mám za to,
že se tak stalo proto, poněvadž jí byl
po její smrti roku 1584 ze zvláštní snad
k ní účty postaven náhrobek samostatný,
kterým — nemýlím-li se — jest druhý
z řady pomníků na severní zdi umístěných.

Blíže pobočního oltáře na straně epi-
stolní stojí ve zdi náhrobek z opuky,
r. 1575 zbudovaný; jest 135 cm široký
a 146 cm vysoký, červenou barvou na-
třený. Nápis dobře čitelný zpravuje nás
o tom, že tu odpočívají tři dítky pana
Petra Kaplíře ze Sulevic a jeho man-
želky Alžběty, rozené Malovcovy, jež
v krátké po sobě době vesměs ve věku
útlém zemřely. Práce je neúhledná a
hrubá, obsahujíc mimo nápis — důleži-
tosti nějaké postrádající — v silné vy-
puklině obrazy tří na polštářících ulo-

žených dítek a znaky Kaplířův a Ma-
lovcův v rámcích listových.

Uprostřed kostela v dlažbě spočívá,
vchod do krypty uzavíraje, velký kámen
náhrobní, na němž jen několik iniciál
ve slohu italské renaissance znatelných
zůstalo, vše ostatní jest sešlapáno. Farář
Václav Dušek roku 1829, dokud písmo
bylo čitelné, velepamátný nápis desky
té ve farní kronice na upomínku dobám
pozdějším zaznamenal; zněti takto: »Leta
1616 we čtvrtek prřed sw. Wawrżincem
vsnul w Panu vrozeny a stateczny Ry-
tirz pan Albrecht Kaplirz ze Sulewicz
na Kolczy, slaw. a swaty pamietni Ru-
dolfa cysarze Rżimskeho Rada a negvissy
nad 1000 konj, Syn vrozeného Rytirze
pana Kasspara Kaplirze ze Sulewicz
geho C. M. raddy a Purggrabiho krage
Hradeckyo tuto pochowan weseleho
wzkrzissenj ożekawa. Leta 1618 dne
27. Marce, to gest trżeti den po dru-
żebnj niedieli usnula w panu vrozena
pani Ewa Kaplirzowa ze Slawkowa po-
sledni toho rodu, vlastni mati tehoż
Albrehta Kaplirze, manželka tehoż vro-
zeneho a stateczneho Rytirze pana Kas-
spara Kaplirze ze Sulewicz na Neustu-
powie, Milčzinie a Wotticzych, Geho Mil.
Cysarze Rżim. raddy.« — (Eva Kaplí-
řová předešla v smrti manžela svého
Kašpara, jenž před staroměstskou rad-
nicí dne 21. června 1621 skonal na po-
pravišti).

V předsíni chrámové umístěny jsou
od r. 1874 další dva náhrobky ve zdi,
jež byly až do r. 1870 také ve dlažbě
chrámové ležely. Onen na pravé straně,
provedený v temně šedé žule, jest až
k nečitelnosti sešlapán; s tíží řešil jsem
slova:

»Letha 1585 We cztrnacteho . . .
Brożena pan Ruzana (?) Chobotowska (?)
z Nešperzowa a tuto odpocziva . . .
mrtwych«

Rozeznal jsem též uvnitř nápisu ve
velkých rozměrech provedené obrysy
erbu rodu Chobotských z Ostředka. V téže
kobce v levo od hlavního vchodu posta-
vený žulový náhrobek jest menších roz-
měrů, ale lip uchován; v dolní polovici
obsahuje znak Vidláků ze Slavkova (pole
břevnem na dvě půle svisle dělené).
Nápis v hořením díle a kol znaku pou-
kazuje na rytíře Kuneše Vidláka Radim-
ského, za něhož Alžběta Malovcová —
jak svrchu řečeno — byla v prvním man-
želství provdána; vytesán jest písmem

gotickým, nyní jen s tíží řešitelným a zní následovně:

»leta 1563. Vmrzel gest | Brozeneň a Sta-
teczneg Rŕ | tŕz Pan Kuneš widlak Ra-
dymseň Slawkowa | a na neustupowie |
ten ctwrteŕ przed swati filiŕe iakubem a tuto
gest pochowan | Bŕoh racz ge miłoſtim b.«

Budiž konečně zmíněno, že jsem vloni v přízemku věže nalezl zbytky náhrobní desky z šedožluté opuky, která při poslední opravě dlažby kostelní vyzdvižena, ale tak na kusy rozbita byla, že na její opravení nebylo více pomýšleno. Prohlédnuv jednotlivé fragmenty shledal jsem, že se dá deska až na menší kousky, jež bezpochyby při oné opravě v rumu zůstaly, alespoň tak dalece sestaviti, že vidno bude, co obsahovala. K mému požádání pp. manželé Krausovi, majitelé velkostatku Neustupovského, ochotně dali zbytky ty do vnější strany jižní zdi chrámové poblíž věže zasaditi; co chybělo, nahrazeno cementovou maltou. Takto zachována nejstarší z náhrobních desek budoucí památce; nápis gotický, kol znaku Vidláků vedený, jest tento:

»leta . pane . mdriv | w ſtrzedu na
ſſtieb mrzel . v . p . . . | . . n
widlak Radim | ſky z clawkowa a . .
. powie tuto po.«

[Leta Páně 1514 ve středu na štěd(rý den u)mřel v P(ánu) Ja(n) Vidlák Radimský ze Slavkova a (na Neustu)pově, tuto po.]

Jest mi ještě několika slovy zmíniti se o vnitřku kaple postranní. Malý oltář, ke zdi severní přistavěný, nesl až do r. 1888 dřevěnou řezbu Ježíše co dítky; roucho, do něhož soška oděna byla, jest překrásné a uměle vyšívané a pochází as z počátku XVIII. století; žel však, že vlhkem již poněkud utrpělo. (Dle zápisu ve farní kronice stávala soška původně na tabernakulu velkého oltáře a pláštík onen byl kostel u kol r. 1759 tehdejší patronem svob. pánem z Einsiedlu a jeho chotí Antonií, roz. Careto de Millesimo, darován). Nyní zaujímá místo ono na oltáři dřevěná, polychromovaná socha P. Marie Lourdesské, věnovaná slečnou Bertou Krausovou a svěcená dne 15. srpna 1888.

V sakristii stojí malá křtitelnice, slušná památka cínarské práce české z počátku XVII. století. Šikmo postavené tři nohy, z nichž jedna jest zlomená, mají výšku 38 cm; zdola jsou ukon-

čeny drápem gryfonu, shora maskami mužskými, jichž vous vybíhá v stylizovaný list. Kotlík, na nohách těch spočívající a s nimi jeden celek tvořící, je tvaru kalichovitého, 32 cm vysoký a v hořením otvoru, přes jehož okraj přecházejí přílbami pokryté tři hlavy, 44 cm široký. Uprostřed širokého pole povrchu umístěny jsou proti sobě dvě ženské masky, železný kruh nesoucí; mezi nimi pak znaky Kaplířův a Malovců, hrubě pracované. Příklop jednoduchý, 50 cm vysoký, vybíhá v kříž s Kristem; na zahnutém okraji v italských majuskulích vysekaný nápis je častým pájením valně porouchán. Čitelné zůstalo jen následující:

»(leta Pa)NIE § 1611 § TATO §
KR(ZTITELNICE UROZENÉ(HO A
ST)ATECZ(NĚ)HO § RYTIRZE PANA §
KASSPARA § KASSPARA § KAP(LIRZE
ZE SULEWICZ) GEHO WSTI § CZY-
SARZE § RZYMSKEHO § RADA § A
PURKABIE § KRAGE § HRAD(ECKÉHO
A GEHO MANŽELKY) VROZENÉ § PANI §
EWY (KAPLIRZO)WÉ § Z MALOWYCZ
§ TOHO § CZASV § AVRZEDNYKA §
PANA § IANA A NAKLA-
DEM § WSSY § OSADY § (TOHO) §
ZADVSSY §«

Z kostelního majetku budiž uveden pozlacený kalich s cherubínky a tepanými ornamenty na hořejší části; přišel sem z kostela sv. Marka v Broumovicích. V uchování dp. faráře nalézá se zde také stříbrný kalich zámecké kaple Vodlochovické; krásná to tepaná práce ve slohu německé renaissance s cherubínky, znakem rodiny Zhorských a nápisem: »Anna Theresia Zhorskyana de Zhorze, nata Rosacziana de Carlsberg Fieri Fecit dono capelle S. Joannis Nepomuceni Wodlochowiti (i) 1728.« Bohatostí a vkusným veskrz provedením významávají se mešní roucha, jichž tu několik až ze století XVII. uchováno a to způsobem, ve farní kronice následovně popsáným: »Téhož roku (1874) zřídila paní patronka Amalie Rombaldová ze starobylých mešních rouch, jejichžto látky ouplně již byly zpuchřelé, avšak skvostně vyšívané posud dobře zachované, dvě nová, velmi vkusná roucha mešní a sice tak, že stará, rozličné stromy a květy znázorňující vyšívané dovednou rukou ze zpuchřelých látek

vyňala a na nové látky sadila.« Jak z inventáře z první polovici XVIII. století vidno jest, pocházela tato skvostná starodávná vyšívání z rukou vznešených šlechticů; tak stojí na příklad na str. 27. v seznamu mešních rouch zaznamenáno: »Casula dedicata ab illustrissima comitissa Horzicensi Milesimiana Ecclesiae Neustupoviensi nova ex parte coerulei coloris et in medio albi coloris, diversis floreulis adornata«, — dále pak: »Casula dicata beatae Virginis Mariae ab excellentissima comitissa Calaschiana«, konečně: »Alba casula hinc inde argento intertexta, floribus partim textis, partim ac pictis pretiose respersa, beneficio illustrissimae dominae Tejřovskyanae natae comitissae Millesimiane.« — Jiné paramenty byly kostelu Neustupovskému darovány r. 1844 a 1848 ze zrušené zámecké kaple Vlčkovické; podobně i missal a různé náčiní, jež vše snad neb z části také pocházelo z často již zmíněné kaple sv. Marka.

Na velké věži jsou zavěšeny dva zvony, z XVI. století pocházející. Větší nese v gotických majuskulích nápis: »Anno Domini 1548 campana fusa est ad laudem Dei omnipotentis et beate Marie Virginis et omnibus sanctis per me magistrum Nislavm«; mezi řádky vine se hezký ornament listový, a další ozdobou zvonu jsou dva reliéfy: hlava Pána Krista s bolestným výrazem na tváři a Panna Maria s Ježíškem v náruči. Menší zvon obsahuje ze začátečních písmen italských upravený nápis: »Letha Pánie MDLVIII slyt gest tento zvon v místě Benessowie«, a pět reliéfů ve dvou skupinách. První skupinu tvoří obraz rytíře s mečem taseným a dámy, k níž dítko ruku zdvihá; ve druhé skupině spatřujeme štěstěnu s rohem hojnosti, dámu s dítkem v náruči a s druhým větším dítětem stojícím, pod těmi uprostřed cherubinka s ratolestí. Třetí zvon (nejmenší), svatý Jan, praskl r. 1873 a nebyla zůstavena o době jeho zhotovení písemná památka; na místě jeho pořízen z kostelního jmění zvon nový a posvěcen na jméno sv. Václava, — jest posledním dílem proslulého zvonáře Bellmanna Pražského. Na malé věži visí dva zvony; větší má na dolejší obrubě ruku ukazující na zkrácený nápis: »I. W. K. 1785«, nad tím pak obrázek věže hradní s třemi okny a relief sv. Barbory. Druhý zvon menší — umíráček — původně vysíval na velké věži; as v polo-

vici minulého věku byl pohozen, r. 1762 však do malé věže zavěšen a na jméno sv. Prokopa posvěcen, jehož obraz co jedinou ozdobu nese.

K doplnění popisu Neustupovského chrámu Páně dlužno ještě poukázati k tomu, že pod dlažbou chrámovou nalézají se tři hrobky, z nichž každá zvláštní má pro sebe vchod, jsouc od ostatních zdivem oddělena. Otvor největší hrobky nachází se uprostřed kostela a jest uzavřen náhrobní deskou, památce Evy Kaplířové a jejího syna Albrechta věnovanou, jejíž nápis výše byl uveden. Úzké schůdky vedou do sklípku, v němž více malých i velkých rakví se nalézají; rakve jsou prosté, z měkkého dřeva, a mrtvoly v nich spočívající z větší části odděny v mnišské hávy františkánské. Jelikož klášter Františkánů ve Voticích v 17. a 18. věku správu fary Neustupovské vedl, u jedné pak mrtvoly r. 1870 nalezeny byly »horae diurnae«, dá se souditi, že jmenovaný klášter některé své údy tu má pohřbeny. Vchod do druhé hrobky jest u samých hlavních dveří pod stolicemi; třetí nalézala se na straně levé. Ani v těchto hrobkách při posledním otevření r. 1870 dp. farář Tischer nic zvláštního nenalezl; soudí však z neporádku, v jakém mrtvoly shledal, že v předešlých letech jakás ruka nešetrná musila se v rakvích hrabat. Bezhlavé tělo rytíře Kašpara Kaplíře ze Sulevic, r. 1621 na Staroměstském náměstí v Praze odpraveného, jež bylo dle věrohodných zpráv historických do Neustupova převeženo a tu pochováno, v žádné z otevřených hrodek nenalezeno. Snad že pověstný Don Martin Huerta, jemuž po konfiskaci statků Kaplířských Neustupov byl postoupen, mrtvolu onu dal odstraniti? Aneb spočívá v jiné hrobce, jež nemá spojení s kostelem? Že takové hrobky stává, toho jest důkazem podzemní chodba, která z velkých sklepů zámeckých — as pod nynější dřevěnou spojovací chodbou — pod kostel vede, na druhém tom konci však jest zazděna.

Kostel Neustupovský uvádí se teprv r. 1350 mezi farními v dekanátu Štěpánovském; r. 1378 měl (dle Acta Jud. 1377—1379, fol. 169) Přibík z Vlčkovic nějakou při s farářem Neustupovským a vrstevníkem Přibíkův, Mikuláš, r. 1385 kostel Neustupovský nadal (Rel. tab. I., 503).

V čas panujícího v Čechách náboženství pod obojí míval faráře téhož vyznání. Po bitvě bělohorské, když faráři

tito od svých far byli vypověděni a nedostávalo se dosti duchovních katolických, byl kostel Neustupovský od okolních farářův administrován a po delší dobu také od mnichů františkánských ve Voticích obsluhován. Tak se připomíná r. 1669 ve Voticích farář Radim Sádlo, rytíř z Vražného, který byl spolu farářem Neustupovským, Janovickým a Olbramovickým. Protokol ze dne 10. ledna 1670, ve farním archivu nalezený, zaznamenává, že majitel statku Vlčkovice Maxmilian sv. pán z Talmberka, zpečoval se administratorovi Neustupovskému dávatí desátek. R. 1710 dostalo se kostelu Neustupovskému opět vlastního správce. Dne 13. března 1757 nastoupil administraturu farář Antonín Weisenthal, jemuž založení farní kroniky děkovati

jest. Nástupcem jeho byl od r. 1765 P. Antonín Dubský de Wittenau, po němž od r. 1794 až do r. 1829 P. Vojtěch Kovář administraturu zastával. Od roku poslednějšího do r. 1846 byl farářem Václav Dušek, od r. 1847—1865 Josef Zátka, za něhož r. 1859 byla administratura na faru povýšena; od r. 1865 jest zde farářem vdp. Jan Tischer.

Kostel v nedaleké obci Oldřichovicích, o němž v některém z pozdějších čísel »Methoda« popis dáti hodlám, jest filiálním Neustupovského; oba jsou v obvodu vikariátu Jistebnického.

Dějiny městečka a zámku Neustupovského nemíním zde vyličovati, poukazují jen k tomu, že v ročníku IX. časopisu »Lumír« z r. 1859 stručně jsou vypsaný.

Kronika umělecká.

Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře. (Ze zprávy archaeologického spolku »Vocel« za r. 1887.) (Pokračování.)

Přímou nepochopitelné jest, kterak se mohli původcové regulativu již před započetím restaurování kostela sv. Barbory, kdy ještě vůbec nemohli znáti škody a potřebné opravy, odvážiti učiniti výpočet, že veškeré tyto práce nákladem 50.000 zl. úplně provedeny býti musí? Takový nezměnitelný rozpočet, tuším, dosud nižádný skutečný odborník neučinil, mistrokus tento podnikli teprve velicí duchové, již páchali tento regulativ, jenž by se dobře hodil do archivu středověkých obrazoborců.

Sněm království Českého uznává, že státní dotace 50.000 zl. k zachování a k důstojnému opravení chrámu sv. Barbory nemůže postačiti, zvýšil na rok 1887 subvenci k tomuto úkolu z peněz zemských povolenou z 3000 na 10.000 zl. a usnesl se na této resoluci: »V uvážení, že při provádění tak zv. regulativního opravování kostela sv. Barbory umělecko-historické ceny této památky stavební se nešetří, sněm království Českého, aby nebezpečí toto odvrátil, povolil 10.000 zl. Kromě toho pokládá sněm království Českého za svou povinnost c. k. vládu naléhavě žádati, aby zamezila nebezpečí z dosud platného regulativu při provádění této obnovy vycházející a aby podnikla revisi řádu tohoto k tomu povolanými odbornými orgány.«

V rozpočtovém výboru při jednání o rozpočtu na r. 1887 pan ministr vyučování provedení této revise regulativu slíbil, ale slib ten jako obyčejně nesplnil.

Vynesením ze dne 28. července 1887, č. 7166 pan ministr vyučování se zemským výborem krá-

lovství Českého prostě sdělil, »že nemůže k intencím sněmu ohled vzíti«.

Ujištění toto pan ministr vyučování výminkou cele splnil; nedal ani regulativ revidovati, jak byl v rozpočtovém výboru slíbil, a také na letošní rok na restaurování chrámu sv. Barbory za nový úvěr nežádá.

Pan ministr vyučování omlouvá se arcit, že v pokračování obnovování tohoto chrámu zavedené vyjednávání v čas nebylo ukončeno atd., oproti tomu mohu však konstatovati, že plány a rozpočty na restaurování lodí a na dostavění západního průčelí již minulého roku byly sděleny a předloženy.

Při známé energii pana ministra vyučování nebude však nikdo tvrditi, že by předběžné toto vyjednávání nebylo bývalo v čas ukončeno, kdyby byl pan ministr chtěl.

Avšak prodlení toto již nastalo a s tím jest nám nyní počítati.

Čím dále restaurování chrámu sv. Barbory postupuje, tím větší objevuje se spousta, již způsobilo téměř stoleté zanedbání této svatyně, tím nutnější se jeví energické pokračování a včasné dokončení tohoto díla. Čím větší a důležitější jest ještě úkol tento, tím nutnější jest neprodlené důkladné revidování stavebního regulativu.

Restaurování lodí, zvláště pak přiměřené obnovení velice sešlého zatímního průčelí jest potřebné netoliko k důstojnému ukončení této monumentální stavby, ale také k zabezpečení vnitřní sítě kleneb.

Má-li se chrám sv. Barbory v původním lesku zaskvíti, musí býti také obnovení neocenitelných fresek uvnitř svatyně dokončeno.

(Dokončení příště.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc březen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: bohatě tepanou prací a drahokamy ozdobené: pro dp. Fr. Ptáčka, faráře v Trnavě na Mor.; hladké: pro důst. farní úřad v Křeči a pro dp. Fr. Jirečka, faráře v Č. Hejmanicích. — Monstrance: pro dp. Josefa Hammerle, faráře v Klomíně. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Trappa, faráře v Hazlově; monstrance: pro dp. Jana Dvořáka, faráře v Kost. Vydří na Mor.; monstrance a kalicha: pro důst. farní úřad v Hořce; monstrance: pro dp. Jos. Všečeku, voj. kuráta v c. k. vojenské invalidovně v Praze a pro dp. Lva Hloucha, faráře ve Štěpánově na Moravě; kalicha: pro důst. farní úřad v Křeči. — Nádobky tři na sv. oleje pohromadě: pro vdp. Jos. Richtra, děkana v Robčici a pro dp. Fr. Portycha, faráře v Tatobytch. — Nádobky na sv. olejek zaopatřování nemocných: stříbrné: pro dp. Václ. Oharka, faráře v Dol. Dubňanech; v ohni pozlacené: pro dp. Fr. Portycha, faráře v Tatobytch. — Patenka k nemocným: stříbrná: pro Jeho Milost nejd. p. biskupa dra Em. Schoebla v Litoměřicích a pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně. — Mešní konvičky: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku, pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně; stříbrné: pro dp. Karla Škodu, vikaristu kath. chrámu P. v Král. Hradci. — Náčiní ke křtu: pro vdp. Jos. Richtra, děkana v Robčici a pro dp. Fr. Portycha, faráře v Tatobytch. — Kaditelnice s lodkami: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě, pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně a pro důst. farní úřad v Blatně. — Kropenky s kropáčky: pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně a pro důst. farní úřad v Blatně. — Svícny oltářní: pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně; 6 svícnu: pro dp. Mich. Maretha, faráře v Kinsberku. — 8 oltářních lamp: pro dp. Mich. Maretha, faráře v Kinsberku. — Cílová mísa do křtitelnice: pro dp. Václ. Tesaře, faráře v Kam. Újezdě.

Rozličné. 4 oltářní obrazy: pro dp. Ant. Saxe, faráře ve Vitkovcích. — Oltář do křty: pro blahorodou pí. Marschnerovou v Praze. — Missaly: pro vysokorod. paní hraběnku Malvínu Kolovratovou v Praze, pro dp. Jos. Trappa, faráře v Hazlově, pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně a pro dp. Vinc. Mrštika, faráře v Nové Vsi. — Pultíky pod missaly: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích, pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně, pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku a pro vdp. dra Karla Beránka, děkana v Újezdě u Sokolnice na Moravě. — Harmonický zvoněk k sakristii: pro vp. Jos. Kašpara, katechetu v Chrudimi. — Harmonické zvonky oltářní: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích, pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně a pro dp. Vojtěcha Hammerle v Schönbachu. — Dva kříže: pro dp. Jana Götschnera, kaplana ve Veliši.

Paramenty. Kasule: dvě černé s bohatou úpravou: pro nejdůst. p. generálního

opata Sigm. Starého na Strahově; červená a bílá, bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro dp. Karla Škodu, vikaristu kath. chrámu P. v Král. Hradci; fialová: pro vp. Karla Čermáka, kaplana v Nov. Benátkách a pro dp. Jos. Ardelta, faráře v Blatně; bílá, bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku; bílá: pro blahorod. paní Valtrovou v Praze pro dp. Fr. Pohla, faráře v Sá-zavě; dvě červené: pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově; fialová: pro vp. Karla Matouše, administrátora v Trnově; bílá: pro blahorod. pana Leop. Zdeborského, statkáře v Počernicích u Prahy. — Pluvialy: bílý: pro nejmenovaného dobrodince v Praze, pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku; bílý pro svátky: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích; fialový: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně u Podmokel. — Stoly: pro vysokorod. pí. hraběnku Kolovratovou v Praze; bílé, zlatem bohatě vyšité: pro vdp. Fr. Tesařika, děkana ve Velk. Němčicích na Moravě a pro pana Jos. Fuku, kostelníka u sv. Víta na Hradčanech; dvě fialové: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě; bílé: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích, pro dp. Karla Kaštyla, faráře ve Veselí na Moravě; černá: pro vdp. dra Václ. Horáka, prof. theol. v Praze. — Vela: pro nejmenovanou dávkyni v Praze, pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku a pro dp. Fr. Chalupu, faráře ve Velk. Týnci. — Pláštěky na ciborium: pro dp. Petra Kabátu, faráře v Děkově a pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku. — Bursy k nemocným: pro blahorodou paní Marii Teiglovou v Kolíně, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích a pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně. — Nebesa: pro dp. Blažej Krunerta, faráře ve Velimi. — Antipendium: pro dp. Ant. Janíka, voj. kuráta v Terezíně. — Korouhve: pro vp. Václ. Vondráčka, admin. v Heinrichsgrünü, pro dp. Jos. Hammerle, faráře v Klomíně, pro dp. Pavla Juženu, faráře v Cvrčovicích na Moravě a pro dp. Karla Pilátu, faráře v Třebeticích. — Prapor spolkový, bohatě zlatem vyšitý: pro dp. Jos. Molitora, faráře v Chicagu v Americe. — Polštáře oltářní: pro vp. Jos. Portmanna, kaplana v Kostelci n. O. — Birety dva: pro dp. A. Ritta, far. v Hředle. — Komže pro kostelníky a promini-stranty: pro dp. Jana Dvořáka, faráře v Kost. Vydří; šest: pro sl. městskou radu ve Františkových Lázních. — Pokryvka na klekátko: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku.

Prádlo kostelní. 4 alby: pro nejd. p. generálního opata Sigm. Starého na Strahově; 4 pally: pro ctih. p. Jana Hnídku, bohoslovce v Praze; 2 cingula: pro dp. Václ. Tesaře, faráře v Kam. Újezdě; cingulum: pro dp. Jos. Kordíka, býv. faráře v Praze; 3 alby, 3 rochety a 3 humerale: pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově; korporalia a pally: pro dp. Karla Kaštyla, faráře ve Veselí na Moravě; cingulum: pro dp. Karla Pilátu, faráře v Třebeticích; 2 alby, 6 korporalií, 2 humerale, 12 purifikatorií, 12 ručnicků a 6 pall pro důst. farní úřad v Blatně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 4.

V Praze, dne 30. dubna 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské exkurse. Chrámý řádu premonstrátského. 23. Chrám Navštívení Marie Panny v Milevsku. — Kronika umělecká. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben. — Příspěvky.

Románské exkurse

CHRÁMY ŘÁDU PREMONSTRÁTSKÉHO.

23. Chrám Navštívení Marie Panny v Milevsku.

Napsal a nakreslil *F. J. Lehner.*

Druhdy opatský, nyní děkanský chrám Navštívení Marie Panny v Milevsku zachoval takměř neporušeně původní tvářnost svou jako zázrakem, ač budovy klášterní nejprvé požárem, v bouřích pak husitských naprosto ztroskotány jsou.

Sporé zprávy zaznamenal první opat Milevský Jarloch (Gerlak), kronikář český a muž svatostí života vynikající, který nemaje v úmyslu psátí dějiny kláštera svého, jako o století později učinil Petr, opat Zbraslavský, nýbrž letopisy věku svého, nezmiňuje se o vzniku, stavbě a nadání kláštera Milevského. Co však o vlastní osobě praví, objasňuje nám původ kláštera. Zjednav si pro svůj klášter opisy jednotlivých kronik, mezi nimiž byla i kronika kanovníka Pražského Vincencia, pokračoval v ní od r. 1167-1198, zaznamenává co svědek příběhův domácích nejznamenitější událostí, které za onoho věku ve vlasti naší se udály.*) Původní kodex opata Jarlocha, na různých místech názvem »liber de Milewsk« vy-

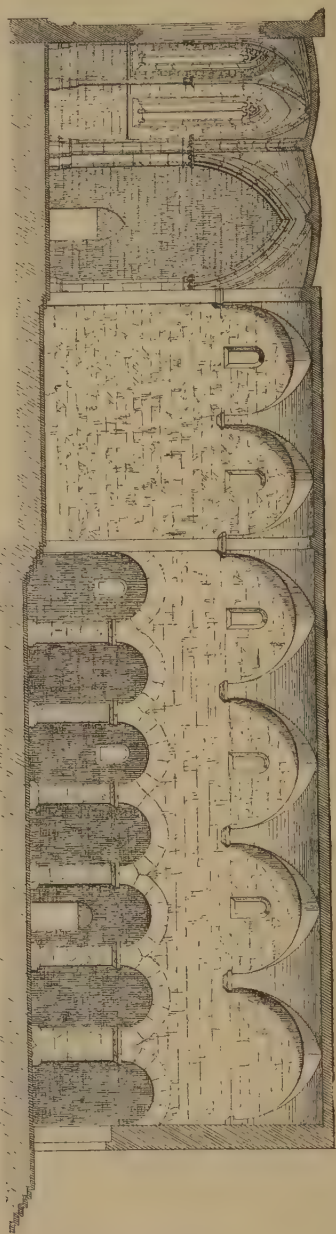
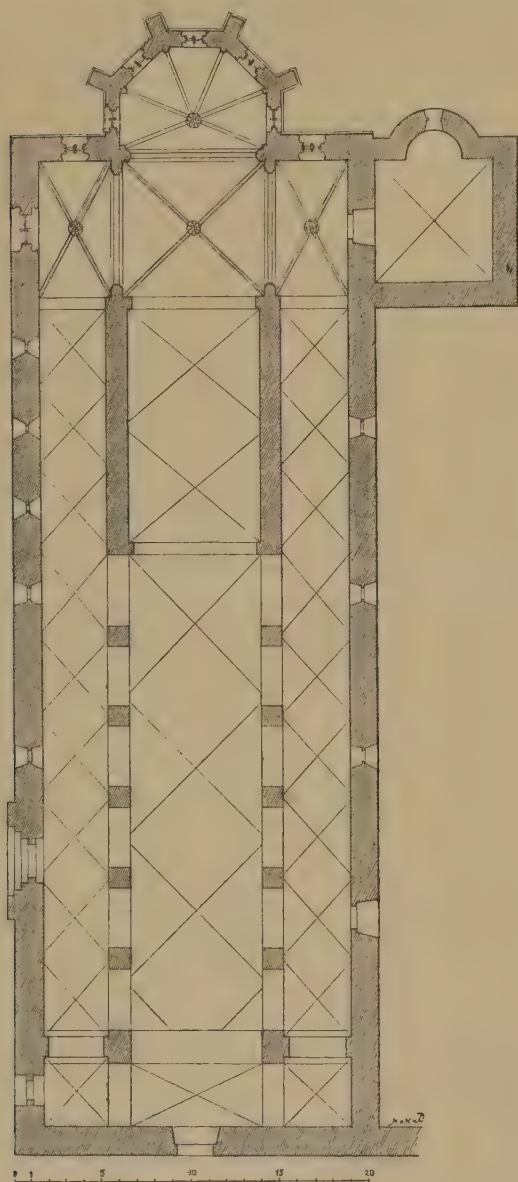
značený, chován byl v klášteře Milevském až do bouří Husitských, načež bez porušení dostal se do archivu kapitoly sv.-Vítské, odkud minulého století se ztratil, tak že Dobnerovi (»Monumenta historica Boemiae«) pouze opis neúplný a nesprávný bylo lze vydati. Málem byl by zůstal vzácný kodex na vždy ztracen, kdyby jej r. 1824 nebyl objevil a zachránil Josef Dietrich, kaplan v Postoloprtech, kdež způsobem neznámým nacházel se v rukou tamějšího ranhojiče, který několik listů pergamenových k různým potřebám byl již zničil. Dobrovský, dovědév se o drahocenné památce, získal si ji a vydal r. 1827 z ní kroniku Ansbertovu »de expeditione Friderici imperatoris«, darovav pak celý kodex knihovně Strahovské, kde až dosud se chová co památka vzácná.

Zakladatelem kláštera jest Jiří (Juřík) z Milevska, mocný a znamenitý pán český, jemuž v druhé polovici 12. století Milevsko s mnohými statky ná-

*) Dobner, Monum. hist. Boem. I. Chronographus Silvensis: ab anno 1167 usque 1192. — B. Gerlaci Abbatis Milovicensis: Fragmentum ab anno 1193 usque 1198. Totožnost kronikáře Želivského s opatem Jarlochem (Gerlachem) Dobner tužil a Dobrovský dokázal.

leželo¹⁾, a kterého Gerlach ve své kronice na několika místech »noster comes Georgius« nazývá. Za tou příčinou postoupil biskupu Pražskému Jindřichovi vzdálenější vesnice svoje za jiné Milevsku bližší, bez nichž by zamýšlenému klášteru nesnadno bylo obejít se.²⁾ Jelikož budování chrámu jakož

i nezbytných staveb klášterních pro novou řeholi delšího času vyžadovalo, lze důvodně tvrditi, že již před rokem 1184 pilně se stavělo, aby bylo lze do kláštera řeholníky povolati. Úspěšná snaha zakladatelova byla však náhle přerušena výpravou válečnou. V krvavé, však vítězné bitvě Loděnické v Znojemsku

¹⁾ Erben. Regesta Boh. et Mor. I., 231. R. 1207. »... quidquid Georgius fundator noster habuit, haec ego Gerlacus abbas dedi Zlauconi comiti pro Tynsan et appendiciis suis...«

²⁾ Erben. Regesta I., 265. R. 1216. Geor-

gius de Myleusk, cum pro ecclesia fundanda pium concepisset desiderium, impetravit a praedecessore nostro, domino Henrico, felicis memoriae Pragensi episcopo, dari sibi in concambio villulas episcopales, dictas Dobrotessic,

r. 1185 bojoval pan Jiří z Milevska po boku knížete a napotomního krále Přemysla Otakara I., čímž zmařen jest záměr Bedřicha Rudovousa, zamýšlejícího korunu Českou o Moravu oloupiti a přímo k říši německé připojiti. Gerlach vypravuje, že v kruté bitvě kůň pod panem Jiřím zabít jest a že pouze obětovnou rekovností dvou panošů svých Mztona a Plausina od smrti vysvobozen byl¹⁾ V téže bitvě udatně bojoval též Juro (Jiří), číšník pána z Milevska, který smrtelně raněn do Milevska přenesen jest, kdež umíraje veškerý majetek svůj kostelu sv. Jiljí v Milevsku odkázal, který tedy tehdáž již stával a staršího původu jest kostela opatského. Uvedeným odkazem, za který koupěn jest od Vítějovice staršího statek Stankov, nyní Strahovu dosud náležející, značně vzrostl majetek kláštera budovaného s takovou pilností, že r. 1187 bylo lze zalidniti jej povoláním první osady premonstrátů ze Želiva s prvním opatem Gerlakem. Tak pán z Milevska dočkal se radosti, že velebný chrám štědrotou jeho zbudovaný zazníval zvuknými zpěvy a modlitbami nové rodiny duchovní. S jakou věrností oddán byl církvi svaté, spatřujeme z toho, že r. 1197 doprovázel s opatem Gerlakem Pražského legáta Petra, kardinála-jáhna, do Prahy cestujícího.²⁾ Roku příštího byl již zase ve vojstě Přemysla Otakara I., který k Rýnu králi Filipovi na pomoc táhl. Když vojsko české k městu Würzburgu přišlo, zbouřili se vojínové a na vůdce své se rozhněvavše a je opustivše, téměř všickni domů se navrátili, ač pánové věrně při knížeti vytrvali. Tehdáž pan Jiří z Milevska veliké slávy došel, jelikož jej ani jediný muž neopustil, tak že podržel veškerou družinu svou, kdežto jiní jemu rovní ano i větší pánové žádných bojovníků neměli.³⁾ Z věrné oddanosti a lásky panošů jeho lze souditi, jakou laskavostí a cností se stkvěl, když ani zřejmá vzpoura ve vojstě lid jeho nenakazila.

Tak chrabrý a ctnostný velmož český jest zakladatelem kláštera Milevského.

Mymonowic, Graycowic, cum omnibus atinentiis suis, et quaecunque in praedio ipsius erant, quibus ecclesia sua commode carere non posset, pro vilis aequae bonis, sed a clastro remotis, quarum una dicebatur Ztrana, altera Bratreio, tertia Zbudko, quarta Chratna . . .

¹⁾ Dobner. Monum. I., 120.

²⁾ Dobner. Monum. I., 125.

³⁾ Dobner. Monum. I., 129.

A rovněž znamenitý byl i první opat bl. Gerlak, z jehož kroniky čerpány jsou zprávy uvedené o zakladateli kláštera. Pocházel z rodu šlechtického, bezpochyby z blízkého příbuzenstva urozeného pana Jiříka z Milevska. Narodil se v Čechách roku 1165. Pacholík dvanáctiletý vstoupil do kláštera Želivského r. 1177, kdež brzy stal se miláčkem znamenitého opata Gotšalka, jež na cestách provázival a to r. 1182 do Prahy k volbě biskupa Jindřicha a r. 1183 do kláštera Kounického, Berneckého a Jerušského. Zbožný opat v rukou jeho blahoslaveně skončil dne 18. února 1184, jsa návštěvou v klášteře Louňovickém, za něho založeném a osazeném, jehož tělesnou schránku odtud do Želiva provodil.¹⁾ Téhož roku vysvěcen jest od biskupa Jindřicha Břetislava na jáhna, čta evangelium před biskupem, jemuž prý od té doby známým a milým zůstal po celý jeho věk. Čítaje teprv 21 let byl r. 1186 na kněžství posvěcen, načež r. 1187 stal se prvním opatem nově založeného kláštera Milevského nemaje ani kanonických let, což se vysvětluje jednak důvěrou a přízní biskupa, jednak přáním urozeného zakladatele kláštera. Mladistvý prvoopat poznamenal povýšení v kronice své skromnými a významnými slovy: »Anno domini incarnationis MCLXXXVII ego N. suscepí locum istum regendum et nomen abbatis, in quo usque hodie laboro inter multa adversa et fere nulla prospera misericordiam Dei exspectans«. Stesk zbožného opata odůvodněn jest různicemi politickými a sporem církve s mocí státní. Panoval jistě v nepokojných dobách sporů vládyčtivých potomků Přemyslových, jichž němečtí císařové na vlastní prospěch používali znali. K různicím domácím přidružil se později ještě spor o poměrech mezi církevní a světskou mocí. Gerlak byl ovšem nadšeným zastancem moci duchovní a snadno lze dovtípniti se, že nezřídka narazil na odpor nepřátelských stran v zemi. Doprovázaje s urozeným panem Jiřím z Milevska kar-

¹⁾ Dobner. Monum. I. Chronog. Silven. 118: Erat tunc Dominica »Invocavit me«; nosque sublato corpore descendimus in Nathseraz, ubi missam popularem interim cantabat quidam sacerdos nomine Radoslaus, qui animam ejus populo commendans dicebat: Quod ipsi magis indigerent ab eo commendari, quam ut eum commendarent Domino. — Loď a věž starožitného kostela Načeradského dosud se zachovala. Věž má okénka sloupkem dělená, částečně zazděná. Nebylo by lze, aby některý přítel »Methoda« to pro »Methoda« nakreslil? Red.

dinála Petra do Prahy, zřejmě objevil se býti důvěrníkem kurie římské. Kromě záležitostí veřejných vyžadovala i domácí starost činnost usilovnou. Hned ve třetím roce úřadování jeho postihlo řeholi veliké neštěstí. R. 1190 vyhořel totiž klášter sotva dokončený, což opat Gerlak k dotčenému roku v letopisech svých po straně krátce poznamenává: »Hoc anno claustrum nostrum Mil(ewsk) combustum est.«¹⁾ Bylo mu tedy znova stavěti a upravovati budovy klášterní. Že by byl též chrám klášterní při požáru pohromu vzal, se sice nedočítáme, stavební soustava lodi křížové však s polygonální prostorou oltářní, přesným slohem přechodní zbudovaná, lapidární řečí svou dílem opata Gerlaka býti se praví, který ještě celé první čtvrtstoletí věku 13. klášter Milevský spravoval. Počalo se totiž na sklonku věku 12., jako ve všech vůkolních krajinách též ve vlasti naší stavěti slohem přechodním. Porovnávajíc přechodní tvary — profily pasů klenbových a žeber, hlavic a svorníků, ostění oken sloupky opatřené a zbytky kružeb — s podobnými tvary na jiných budovách kostelních v Čechách a na Moravě, lze východní část chrámu Milevského bezpečně za dílo opata Gerlaka prohlásiti. Tvrzení soustavou architektonickou odůvodněné též historicky stvrzuje se tím, že v dějinách kláštera žádná jiná doba pro stavbu této části chrámu se již nevyskytuje. Uškodil-li požár chrámu ve východní této částice nebo vábila-li novota slohu, jímž klášter po požáru přestavován jest, jak svědčí skromní zbytkové dosud zachování, ku přetvoření apsidy a křížové lodi, nebo nebyl-li snad chrám při požáru v této straně dosud dokončen, což při dispozici choru mnišského bez ujmy pravidelné bohoslužby řeholní býti mohlo, kdyby se byl chor tento prozatímní stěnou oddělil od dostavující se lodi křížové s polygonálním závěrkem (ačkoli dle pravidla chrámy od východní strany stavěti se počínaly): rozhodovati nelze a také mnoho na tom nezáleží. Bezpečně však lze tvrditi, že charakteristika slohu přechodního vřaďuje tuto částku kostela do doby panování prvního opata Gerlaka, z českého rodu pocházejícího.

Při vši péči o zbudování shořelého kláštera nepřestával znamenitý opat pečovatí po celé živobyti o náležité upra-

vení a rozmnožení nadání klášterního, jak nasvědčují listiny, v Erbenových regestách uveřejněné. K r. 1207 uvádí se smlouva učiněná mezi ním s jedné a hrabětem Slavkovem s druhé strany, dle níž za souhlasu krále Přemysla a za přítomnosti četných svědků vyměnili si statky; Gerlak postoupil ves Černochova a částky vsí Třeskolup a Kralup, pokud majetkem kláštera byly, přičiniv k tomu i 40 hřiven stříbra a obdržel na vzájem od Slavkova statek Tynčanský s veškerým příslušenstvím.¹⁾ Listinou ze dne 6. ledna 1215 v Praze vystavenou potvrzuje král Přemysl klášteru vsi Belín, Pozretín a částku vsí Kdešice.²⁾ Dne 20. června 1216 učinil biskup Pražský Ondřej smlouvu s opatem Gerlakem o výměně vsí; urozený pan Jiří, zakladatel kláštera, vyžádal si druhdy na biskupovi Jindřichovi, aby mu pro klášter, jež založiti hodlal, postoupil bližší vesnice biskupské Dobrošice, Mimoňovice a Graykovic s veškerým příslušenstvím za 4 vesnice od kláštera vzdálenější, příjmím Strana, Bratřejov, Zbudko a Chratna. Za živobyti obou zůstala výměna v platnosti. Po smrti jejich však biskup Daniel ves Stranu prodal a opat Milevský ji koupil. Biskup Ondřej žádá nyní za náhradu zkrácení svého od opata 100 hřiven stříbra, kteréž se mu povolují.³⁾ Dne 15. ledna 1218 daroval král Přemysl klášteru ves Bojenice,⁴⁾ potvrdiv darování listinou z roku 1219.⁵⁾ R. 1220 prodal Vitko z Perchyc klášteru ves Kojetín, od otce svého zděděnou.⁶⁾ Kromě toho vyskytuje se jméno opata Gerlaka na listinách mezi svědky; tak na dvou listinách krále Otakara z r. 1210 a 1211, v nichž potvrzuje se skrze Pána Lva z Klobuku založení kláštera Zábřdovického a j.⁷⁾

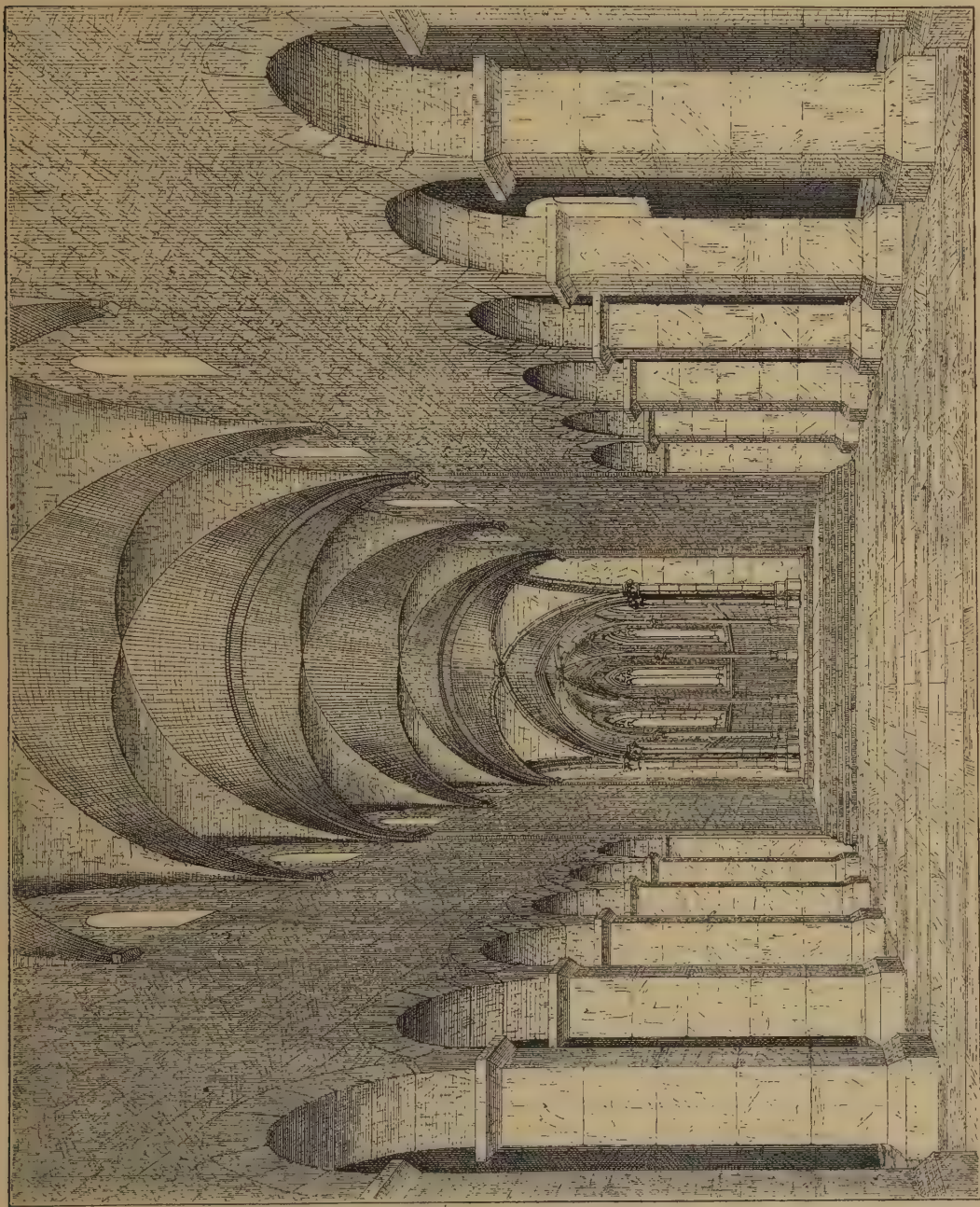
Svědomitá péče o klášter nedala mu však zapominati na záležitosti obecné. Účastnil se nejen synody v Praze konané, nýbrž sdílel se i při volbě biskupa Pražského, Daniele II. Posléze dočkal se i konce sporu moci státní s církevní. Byl přítomen dne 2. července 1221 na hoře Šach řečené (ležící dle Palackého mezi Dačicí a Studenou na Moravě) úmluvě uzavřené, a v dotyčné listině krále Přemysla Otakara I. jest podepsán mezi svědky stavu duchovního.⁸⁾ Zemřel-li r. 1828, jak Hájek uvádí, opato-

¹⁾ Font. rer. boh. II., 509.

¹⁾ Erben. Regesta I., 231, č. 507; — ²⁾ 259, č. 558; — ³⁾ 265, č. 567; — ⁴⁾ 275, č. 585; — ⁵⁾ 285, č. 611; — ⁶⁾ 296, č. 634; — ⁷⁾ 259, č. 507; — ⁸⁾ 300, č. 646.

val 41 roků a dočkal se 64 let. Prvoopat Milevský Gerlak vynikal rázností, nevšední vzdělaností, ušlechtilostí povahy a mravní dokonalostí, zaujímaje v dějinách českých místo znamenité. Umřel

tého prvoopata, blahoslaveného Gerlaka, spočinulo zvláštní požehnání Boží. Ačkoli Žižka s hrozným sborem svým na den sv. Jiří 1420 klášter, který za doby rozkvětu v 14. století do 300 mnichů čítal,

v pověsti světce, za jakého od potomstva ctěn i veleben byl.

Na společném díle rekovného a zbožného velmože českého, urozeného pana Jiřího z Milevska a učeného i znameni-

vydrancoval a napotom v požeh dal; ačkoli Sigmund statky uchvácené pánům a rytířům r. 1437 co zástavní jmění královské listinami potvrdil a Milevsko samo s veškerým příslušenstvím r. 1575 co posa-

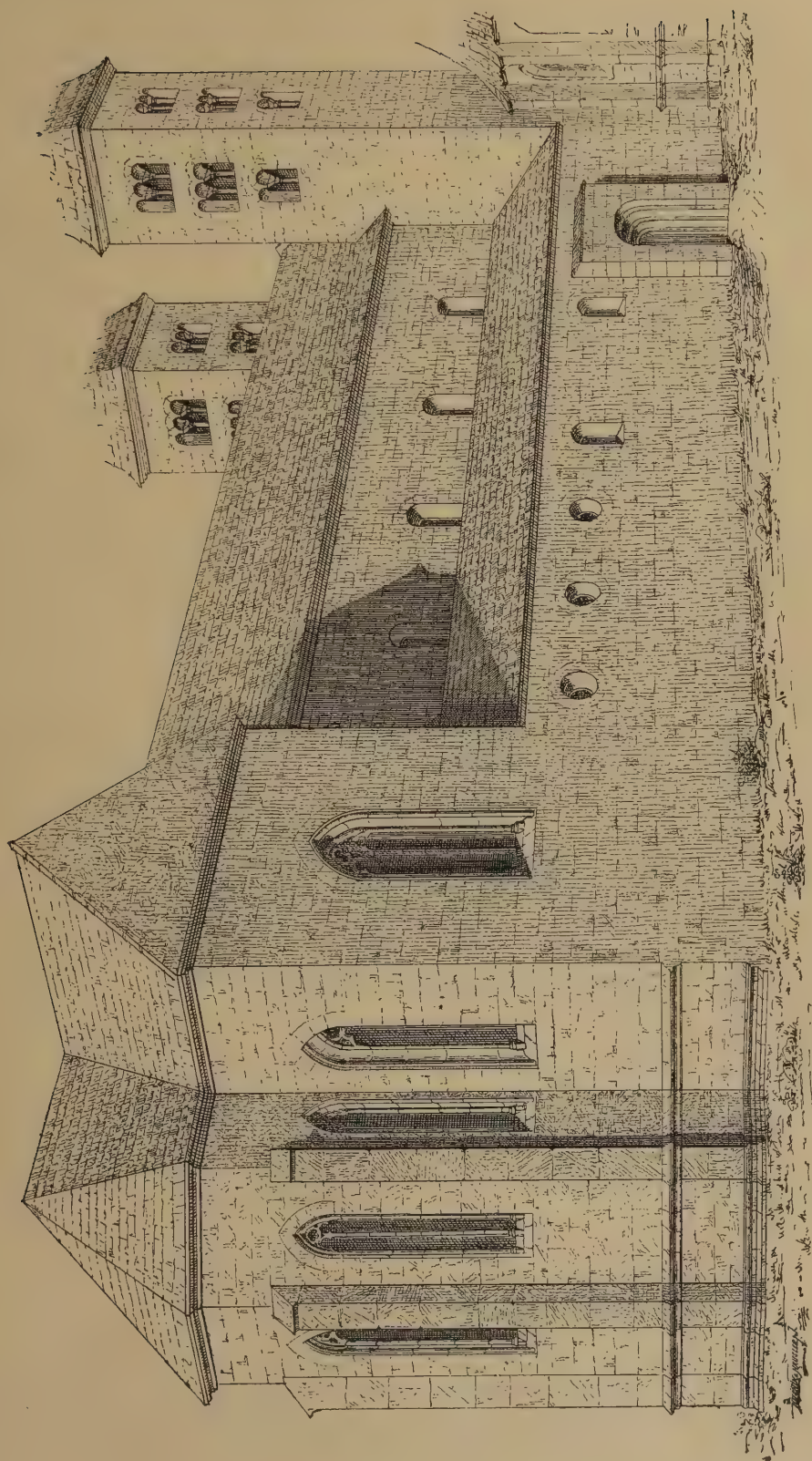
vadní duchovní statek za císaře Maximiliána II. Křištofu ze Švamberka za 47.993 kop gr. prodáno, r. 1622 Bernardu Hodějovskému z Hodějova konfiskováno a téhož roku císařským patentem dne 5. listopadu řádu praemonstrátskému vráceno, klášter císař. dekretem od 24. září 1785 za Josefa II. zrušen, zrušený pak dvorským dekretem od 14. února 1786 i s celým panstvím klášteru Strahovskému navrácen jest: po tolika bouřích a proměnách zůstal chrám kromě méně podstatných proměn až na dny naše, jako by zázrakem, neporušeně zachován tak, jak zbudován jest od zakladatele i blahoslaveného prvoopata a kronikáře českého, jehož ostatky dali Švamberkové z klášterního chrámu vyzdvihnouti a na svůj hrad Zvíkov do tamější kaple sv.-Václavské přenést, na stěně kaple obraz vymalovati, který představoval rakev s ostatky Gerlachovými od andělů nešenou, pod níž dva Švamberkové klečící blahoslaveného opata za přímluvu prosí s nápisem: »Swaty Gerlachu, pros za nas mileho pana Boha«. Co s ostatky dále se stalo, jest nejisto. Chrám však opatský, svědek svatosti jeho, zůstal neporušený.

Půdorys chrámu jest táhlý rovnoúhelník, z jehož východní stěny vybočuje sanktuarium, pěti stranami osmiúhelníku zakončené. Kostel skládá se ze dvou nízkých lodí bočních a vysoké lodě hlavní s chorem mníšským; k románskému chrámu trojlodnímu druží se loď příční, z přímé čáry bočních lodí sice nevystupující, na venek však výškou svou, která hlavní lodi se rovná, do kříže mohutně vybočující; posléze z polygonálního sanktuaria, šířkou a výškou lodí hlavní se rovnajícího. Loď příční a závěrek oltární zbudovány jsou slohem přechodním.

Do chrámu druhdy opatského, nyní děkanského vcházívá se třemi vchody, průčelním a dvěma bočníma, z nichž jižní, odkud z konventu zde křížovou chodbou k boku kostela přiléhajícího se chodíválo, nyní zazděn jest. Ambit naprosto zmizel; pouze stopy arkád a několik skrovných zbytků ukazují bývalou úpravu jeho. Vstoupivše průčelním vchodem do cti-hodné svatyně, dobrými poměry oku lahodící, bezdečně zastavuje se a prodává zrak na prazvláštních, zakrsalých, kulatých podporách arkádových, pouze 4.15 m vysokých, po pěti s každé s obou stran, které bez patek přímo z podlahy vyřáže-

jíce stavbě ráz přílišné hmotnosti a těžkopádnosti propůjčují. Nejsou to ani sloupy, ani pilíře. Sloup románský jest v soustavě architektonické článkem tak určité vyjádřeným jako sloup antický. Sloup románský má svou attickou patku s lístky nárožními i bez nich, drík svou určitou výšku a štíhlost, posléze svou charakteristickou hlavici. Že stavitel chrámu Milevského výtečně znal podstatu sloupu, ukázal na čtyřiceti sloupcích, jimiž okna obou věží tak vlnadně vyzdobil; měl za jisté na množství sloupků na věži stávajícího již kostela sv. Jiljí vzorů znamenitě pracovaných. Nejspíše válce bez patek a hlavic nelze nazvati sloupy, jelikož postrádají všeho, co sloup sloupem činí a od stavitele chrámu jistě nepocházejí, jelikož stavitelství románské žádných libovolností, zejména tak nevkusných nedopouštělo. Co nyní zde v chrámu stojí, není tedy ani sloup, ani pilíř. Mohutnost pilířová by zde sice byla, schází však patka, leda by pod nynější podlahou zasypána byla. Obcházejí takto pln pochybností záhadná a neslohová tělesa bezejmenná, s překvapením pozoroval jsem, že pod kruchtou jsou pravidelné pilíře se starou římsou úplně zachovanou, skládající se z mohutné desky dospod šikmo sříznuté. Porovnáváje římsu pilíře s římsami kulatých podpor arkádových, s radostí shledávám, že jsou totožné s římsou pilíře, od něhož pouze tím se rozeznávají, že ploška šikmo sříznutá proměněna jest v laloky nejapně tvořené. Od pilíře z podkruchtí spěchám ke choru mníšskému a spatřuji na stěně tutéž římsu z podkruchtí, o kterou oblouk poslední arkády se opírá. Záhada byla tím šťastně rozluštěna a zjištěno, že při jedné z oprav 17. nebo 18. století, kdy znalost slohů středověkých naprosto zanikla, stavitel úhledně pilíře proměnil v neslohové válce, jako se stalo v Proseckém kostele, kde tehdejší farář se s tím ještě pochlubil, zaznamenal do památní knihy: »Eodem anno (1770) columnas intra ecclesiam quadrilaterales multum informes (dle vkusu onoho věku) et lumen impendientes (tehdež v chrámech všude postrádali světla, zvětšující za tou příčinou stará okna románská, vylamující z oken gotických kamenné pruty s kružbou a vyměňující malovaná okna průhledným sklem tabulovým) in praesentem rotunditatem et figuram redigi feci.¹⁾

¹⁾ »Method« XIV., 85.

V Milevsku podobná událost není sice zaznamenána, vdp. děkanem, P. Theodorem Hladíkem, bylo mi však zjištěno, že podlaha při nedávné opravě chrámu za příčinou vlhkosti byla zvýšena. Jsou zajisté patky pilířů pod nynější podlahou utopeny. Redaktor nakreslil za tou příčinou kostel opět s původními pilíři, příčiniv i schody, jimiž z loď s podlahou nyní zvýšenou do choru se vystupovalo. Dojem nepříjemný, jaký pilíře nyní kulatě znetvořené plodí, se ztrácí a při vši jednoduchosti jest pohled do vnitřku chrámu pilířového vážný a klidný.¹⁾

Za arkádami loď počíná chor řeholní, od lodí bočních stěnami přepažený, nyní pouze o dva, druhdy však o více schodů nad loď povýšený. Loď hlavní nyní sklenuta klenbou r. 1648 za

opata Křišína provedenou, bývala původně bezpochyby trémovým stropem kryta, jak dosud dosvědčují jednak arkády nestejných rozměrů, jednak původní okna v nynějším rozvrhu klenbovém nepravidelně rozdělená. Obě lodě boční zachovaly dosud starou klenbu křížovou; loď levá však též původní kulatá tři okénka, proti stěně choru řeholního čelící; okna ostatní v obou lodích bočních jsou později znetvořena zakončením rovnoúhelným na místo polokruhového, ač nikolivěk valně zvětšena.

K lodím románským přiléhá výtečně a dosti bohatě slohem přechodním stavěná loď křížová a polygonální sanktuarium, což bude předmětem obšírné úvahy a popisu v průběhu příštích statí, až dojde řada na památníky slohu přechodního.

K jižnímu křídlu lodí příční přiléhá sakristie s románskou apsidou.

Na doplněnou uvádějí se tuto hlavní míry:

Celá délka 59'60 m (podkruchtí 3'60, loď 26'65, chor 13'70, křížová loď 8'20, sanktuarium 5'60 m); — šířka loď hlavní 7'45 m, šířka lodí bočních 3'95 m; — výška loď hlavní 14'20 m, lodí bočních 6'80 m; — síla zdí 1'55 m.

Jednoduchosti vnitřku odpovídá též jednoduchý vnějšek. Hlavní portál na severní straně jest sklenut čtvero polokulatými oblouky vybiřujícími z rovnoúhelných ústupků bez všeliké okrasy. Jedinou, za to však ušlechtilou ozdobou jsou obě věže průčelní, románskými okny na veškerých stranách ve třech patrech oživené. Okna jsou v dolejších patrech jedním sloupkem na dvě, v hořejších dvou patrech dvěma sloupky na tři části oddělená. Škoda! že vzdušné věže neporušeně zachované pozbyly slohového krovu.

Kostel jest zbudován ze žuly drobné, dílem přitesávané dílem lámané, ve zdejší krajině v modrošedých balvanech i na povrchu půdy se vyskytující.

¹⁾ Archaeologové vlastenečtí, dr. Erasmus Vögel («Mittheil. der Centr.-Commiss.» VIII., 11 až 16, 36—40) a Karel Vl. Zap («Památky arch.» III., 213—222) nezpochybovají, co tuto se uvádí, chrám pilířový za basiliku sloupovou prohlásili, ač správně pocítovali dojem nepřítivný, slohu románskému neodpovídající, jaký sloupky neprávě tak zvané plodí. Spisovatelé pak němečtí pro ony domnělé sloupky, jakých u nás nebylo, stavitelství románskému v Čechách bezdůvodně surovost vyčítali. Nejlépe se to povedlo ve spisu nedávno vydaném: «Geschichte der deutschen Baukunst, sepsaném drem Robertem Dohmem 1887», kde celé románské době stavitelské v Čechách, které ve spisech německých vesměs za půdu německou se považují, věnováno jest půltřetí stránky a dvě vyobrazení. První vyobrazení jest hlavičce (neprávě tak zvaná) z kostele sv. Jiříského na Hradčanech, která však jako v Milevsku s římsou bývalého pilíře v době baroku povstala; druhé vyobrazení jest půdorys domnělé staré románské kaple v Břevnově, kterou však Bernard Ignác Bořita hrabě Martinic r. 1666 zbudoval. (Viz «Method» XIV., 33. Chalupa: Kaple P. Marie Oettingkové v Břevnově; «Památky arch.» IX., 380; Baum: «Jak píš historie českého umění»; Neuwirth: «Geschichte der christlichen Kunst», 185). Dr. Neuwirth vážil pro jednotlivé částky chrámu Milevského cesty do daleké ciziny a pověstné sloupky (!) Milevské, jakých nebylo, přinesl z Oberzellu u Würzburgu, průčelí se dvěma věžma z Prémonstré přes Magdeburg, Oberzell a Sasko, půdorys z Řezna a Gurku (l. c. 86, 87). Duše má! čeho ti ještě lze přátí si!

Kronika umělecká.

Chrást sv. Barbory v Kutné Hoře. (Ze zprávy archaeol. spolku «Vögel» za r. 1887.) (Dokončení.)

Hledíce k těmto veledůležitým úkolům, musíme se vši rozhodností naléhati na bezodkladnou důkladnou revisi stavebního regulativu, a to na zá-

kladě zevrubných místních studií na slovo vzatými, nestrannými, všech osobních ohledů prostými odborníky. Potřeba této revise založena jest také v dosavadních, při restaurování tohoto chrámu na- bytých praktických zkušenostech.

Přesné rozdělování prací konstruktivních a dekorativních, tedy také přesné účtování nákladu státu na obnovování částí konstruktivních a ostatních konkurentů na obnovování dekorací jest v praxi naprosto nemožné a zavdalo podnět ku politování hodným sporům, jež konečně ministerstvo neomylným a svrchovaným svým nálezem rozhodovalo, spravujíc se při tom arcíř vždy ohledem, aby povolený obnos 50.000 zl. přestoupen nebyl.

Ministerstvo diktovalo prostě účet nákladů na opravy dekorativní, jež musily země, obec, spolek »Vocel« prostě platiti.

Plným právem vytkl sněm království Českého při vyřizování rozpočtu na r. 1888, »že z předložených dokladů vysvítá, že zemské subvence nebylo dle intencí sněmu cele použito toliko k dekorativním opravám, ale také k opravám konstruktivním, jichž náklad má i podle regulativu podnikati stát sám.«

Svalováním těchto nákladů na účet oprav dekorativních octl se sněm v podivné situaci a musil zvláště k uhrazení tímto způsobem vzešlých větších nákladů, vlastně k uhrazení nákladů za práce, jichž placení ministerstvo vyučování prostě odmítlo, také na rok 1888 povolit subvenci 10.000 zl.

Včasně svolení ku pokračování v restaurování chrámu sv. Barbory, potřebná dotace také proto jest nutná, protože ani země ani obec kutnohorská nejsouce k tomu také povinny náklady tyto podnikati nemohou. Kromě toho sluší uvážiti, že na restaurování tohoto chrámu dosud země, Kutná Hora a spolek »Vocel« více přispěly, nežli patron stát, totiž 55.000 zl.

Včasně svolení této dotace státní musíme se tím vřeleji ujímati, protože jest potřebí, aby obtížné práce přípravné záhy byly podniknuty a v čas dokončeny, tak aby dokonale vycvičená stavební huť při sv. Barboře nemusila býti zrušena.

Konečně musím také podotknouti, že jest svolení další subvence zemské k úkolu tomuto podmíněno svolením této dotace státní.

Jeho Excellence ministr Gautsch odvětil, že vláda již na část konstruktivní 50.000 zl. věnovala a že o další rekonstrukci chrámu sv. Barbory se jedná, jež, jak doufá, příznivě se vyřídí.

Vysoké ministerstvo kultu a vyučování zaslalo projekt restauračních prací při chrámě sv. Barbory c. k. ústřední komisi pro památky umělecké a historické ku prozkoumání, pokud se tkne stránky archaeologické a umělecké. Zpravodaj, stavební rada pan Hlávka, vysvětlil 25. června 1888, že projekt ministerstva skládá se ze tří samostatných návrhů; z nichž jeden jedná o dokončení části, na něž při presbyteriu, v němž se právě pracuje, dle schváleného návrhu obnovovacího z roku 1883 nebyl vzat zřetel. Vyžadovalo by to nákladu 15.760 zl.

Druhý návrh týká se pokračování ve pracích obnovovacích na podélné lodi celé budovy (jak uvnitř, tak i vně).

Návrh třetí vztahuje se k zabezpečení celé budovy v nedokončené části na straně západní znovupořízením zvláštního samostatného průčelného přístavku.

Zpravodaj navrhuje komisi, aby prvé dva návrhy byly ministerstvu co nejvřeleji doporučeny a upozorněno při tom, že by bylo třeba v případě, že by pilíře podporné byly znova postaveny, zvýšiti obě části jich hlavně v dostatečné míře, snad o jednu kamennou vrstvu, tak aby částice tyto do budoucnosti byly docela pojištěny proti jakémukoli uchýlení.

Návrh třetí zpravodaj nemůže shledati vhodným v zájmu neztenčeného uchování budovy a pokládá za dostatečno, aby zakončující zdivo na nedokončené západní straně bylo úplně zabezpečeno, pokud je poškozeno.

Na konec zpravodaj podotýká, že zvláště při památném chrámu Kutnohorském je nezbytně nutno zcela jednotně obnovení celé budovy tak, jak jest s novými opravami nutnými ke konstruktivnímu zajištění. Z důvodu toho nebylo by možno začíti s opravou jedné části, aniž by zjištěno bylo napřed, čeho vyžadují části ostatní.

Odbor prohlásil, že s votem zpravodajovým jest srozuměn a usnesl se dle toho podati zprávu ministerstvu.

Žádost vysokého sněmu království Českého, výstražný hlas poslanca pana Karla Adámka na říšské radě a dobrozdání veleslavné c. k. centrální komise pro památky umělecké a historické o další rekonstrukci naší svatyně rozhodly, jak správním výboru na jeho petici slavným c. k. okr. hejtmánstvím ze dne 26. srpna 1888, č. 12.904 bylo sděleno:

Dle došlého výnosu veleslav. c. k. místodržitelství ze dne 15. srpna b. r., č. 67.373, obmýšlí vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování na rok 1889 určitý obnos pro pokračování, potažmo dokončení restaurace chrámu sv. Barbory do rozpočtu vložití, předpokládajíc, že se i místní faktoři prací těchto, potažmo krytí výloh vzešlých jako až dosud sčastní.

O provedení restaurace vysoké lodi chrámové bude rozhodnuto ihned, jakmile dotyčný projekt s technického stanoviska přezkoušen bude.

Ve smyslu svrchu uvedeného vysokého rozhodnutí žádán slavný správní výbor, by patřičné kroky u dotyčných, dosud na opravu chrámu přispívajících korporací ohledně posavadních příspěvků, po případě vymození zvýšení těchže pro práce v dalších letech (počínajíc r. 1889) učinil a o tom co nejdříve zprávu podati si neobtěžoval.

Správní výbor podal ihned v příčině té petici slavnému obecnímu zastupitelstvu král. horn. našeho města, jež uznávajíc potřebu záchrany tak vynikající památky architektonické ve své schůzi dne 30. t. m. konaně slíbilo ročně 1000 zlatých z důchodů obec-

ních a 200 zl. ročně z důchodu městského špitálu přispívati.

Rovněž podána sborem našim ve sl. zemskému výboru král. Českého petice za subvenci na další rekonstrukci chrámu sv. Barbory na r. 1889. Vele-slavný zemský výbor navrhuje vysokému sněmu král. Českého na rok 1889 7000 zl.

Sbor náš uvolil se rovněž k ročnímu příspěvku 200 zl., o čemž vyšším místům zpráva podána.

Zbožnost a obětovnost ještě nevymřely. Kéž by i na dále k úplnému zachování a zvelebení Českého Sionu, v jehož zdích téměř všechny radostné i strastné události vlasti naší jsou vepsány, pobádaly jako druhdy rovnou mocí vznešenost ducha a zbožnost, a neustaly, až by staroslavný tento pomník posvátného stavitelství opět ze svého úpadku povstal a obnovenou krásou brzy se zastkvěl.

Činnost spolku na venek byla ve všech kusech toho způsobu, jakého důstojnost a vážnost sboru našeho vyžaduje.

Dne 15. srpna t. r. odhalen byl pomník věhlasného učence J. E. Purkyně v Libochovicích nad Ohří. Sbor náš zaslal telegram k uctění památky Purkyňovy.

Rovněž tak učinil dne 10. července t. r. při odhalení pamětní desky Jos. Kaj. Tyla v Praze.

Bratrské spolky, jichž účelem jest rovněž podporování vědy a literatury české, sílí spolek náš tím, že přistoupil jako člen přispívající aneb že odbíral časopisy těmi spolky vydávané.

Tím vydal správní výbor účet o činnosti své, směřující hlavně k zachování velechrámu sv. Barbory, jehož zachrániti se bohdá sboru našemu podaří.

Karel Vorlíček,
t. č. jednatel.

Přestavování Brněnského biskupského chrámu Páně. Veškeré kostely Brněnské spějí důkladnému a uměleckému obnovení vstříc. Nejprve započato s kostelem Svatojakubským, na to s kostelem vojenským (u Jezuitů), konečně s kostelem králové kláštera na St. Brně. Biskupský chrám však zůstával neobnoveným a bez věží, ač již před 11 lety nebožtík biskup Nöttig dal podnět ku postavení věže a mimo to i fond ke stavbě věžní založil, jenž od té doby asi na 100.000 zl. vzrostl. Více než jedenáct let již uplynulo od té doby, co započato konati patřičná studia; přesné návrhy a výkresy podrobností a rozpočty zatím vypracovány a jimi dosvědčeno, že by výlohy se stavbou věže spojené byly mnohem vyšší, nežli z počátku se předpokládalo. Proto bylo třeba čekat se stavbou věže, pokud by potřebné prostředky nebyly opatřeny. Tím potřebnějším se však jevílo obnovení staré stavby, kteréž se mělo zároveň se stavbou věže provést; zevnějšek dómu jest nyní již velmi sešlý. Z této příčiny odbývala vd. kapitola biskupského chrámu několik poradních schůzí za předsednictví nejd. p. biskupa dra Bauera, v nichž bylo o způsobě zaopatření žádoucích

prostředků dopodrobna uvažováno. Dne 3. dubna t. r. učiněno konečně důležité a rozhodné usnesení, totiž započítí hned s obnovovacími pracemi, aspoň pokud jich vyžaduje vysoký kůr a usneseno krom toho, aby i vnitřek vůbec byl umělecky vykrášen. K tomu třeba, by se přesně provedly veškeré různé stavební a konstruktivní práce. Klenutí uvnitř se přemění tak, jak toho sloh gotický vyžaduje, kůru se tedy dostane krásného klenutí síťového, okna budou vyzdobena krásnými sklomalbami a jsou již zajištěny prostředky na objednání 3 takových velkých oken s figurálními malbami, z nichž první věnováno jest nejd. panem biskupem, druhé vd. prelátem dr. Zeibertem a třetí veledůstojnou kapitolou; klenutí a stěny budou ve slohu gotickém nádhernými malbami opatřeny, oltářní prostora se zvýší a má se zjednatí nový slohovzorný oltář atd. — Útraty s těmito pracemi spojené budou hrazeny z fondu pro účel tento založeného, tak že základní fond pro stavbu věže tím nikterak neutrpí. Lze se dále nadíti, že se zaopatří později i prostředky k obnovení kostelní loďi, do té doby snad i stavební fond pro věž dosáhne výše, kteráž umožní započítí se stavbou. S obnovovacími pracemi zevnějšku bude hned započato, uvnitř započne se po velikonocích. Pro tyto práce byla vyhrazena lhůta dvouletní. Uvedeným usnesením učinila vd. kapitola Brněnská rozhodný a uznání hodný krok ku předu, položivši základ ku posloupnému uměleckému dohotovení stoličního chrámu; tím se vzbudí zájem nejen obyvatelstva Brněnského, nýbrž celé Moravy, neb jde tu o znamenité stavitelské starožitné dílo Moravské, monumentální a historicky důležité, jež mimo to bude mítí značný účinek na obraz města Brna.

„Hlas“.

Památníkové stavební na sněmu Českém.

1. Chrám sv.-Jiřský na Hradčanech. (Zpráva rozpočtové komise o návrzích, jež zprávou zemského výboru č. 104 sněm. 1888 učiněny byly ohledně opravy chrámu sv.-Jiřského na Hradčanech v Praze.)

Slavný sněm!

Zachování a opravení starobylého chrámu sv. Jiří na Hradčanech v Praze jest již po několik let předmětem důkladných jednání mezi účastnými faktory, aniž by se bylo posud podařilo získati pevný základ, na němž by spočívati mohlo konečně všestranně uspokojivé rozřešení této otázky.

V poslední době zhoršil se však stavební stav památky této takovým způsobem, že bezprostředně musila učiněna býti opatření, aby se zabránilo možnému neštěstí způsobenému opadáváním nebo zřícením.

Následkem toho byla znova vážně uvažována přiměřená oprava tohoto chrámu a též vys. c. k. ministerstvo kultu a vyučování vyslovilo ochotu — aniž by posud po ruce bylo definitivního elaborátu pro tuto opravu — že na základě posavadních

práci předběžných věnuje sumu 23.500 zl. na tuto opravu pod tou podmínkou, když i sněm království Českého i obecní zastupitelstvo kr. hlavního města Prahy ochotny budou věnovati přiměřený příspěvek, aby možno bylo provéstí účelnou opravu této památky.

Význam chrámu sv. Jiří jakožto jedné z nejznamenitějších památek dějin zemských i církevních v Čechách a dějin umění vůbec patrným jest již z jednoduchého sestavení nejdůležitějších momentů, jež tuto v největší stručnosti se uvádějí.

Chrám sv. Jiří na Hradčanech v Praze vystavěn byl jakožto chrám kollegiální od Vratislava I. asi r. 912 a jest po kostelu sv. Marie na Hradčanech, kterého více nestává, nejstarším kostelem v Čechách.

V chrámu tomto byl pochován již v nejstarší době zakladatel jeho (r. 926), dále sv. Ludmila (r. 929), vévoda Boleslav II. (999) a zachována jest v něm podnes celá řada zachovalých náhrobků prvních abatýšů.

R. 973 založen byl vévodou Boleslavem II. u sv. Jiří na Hradčanech první klášter Klarisek v zemích Českých (vůbec první mimo Itálii) a první abatýše Mlada, sestra vévodova, která od papeže Jana XIII. obdržela berlu abatýšskou a s několika řeholnicemi z Říma přišla, slavnostně sem uvedena byla.

Jak se podobá, byla původní stavba Vratislava I. za tou příčinou rozšířena, což znáti jest patrně na nynější základní podobě; k tomu pak bezprostředně se připojila budova klášterní.

Po rozboření kláštera a kostela v r. 1142 zoldněří Konráda ze Znojma byl kostel teprve v letech 1158 až 1173 v části shořelé a zbořeně a to od empor nahoru za krále Vladislava II. opět vystavěn. V této stavební periodě asi povstaly nynější věže a náleží největší část jejich asi této periodě. A do téže doby spadá asi také umělecky i historicky tak znamenitý cyklus obrazů v tak zvané sakristii, která jest patrně nejstarší část celé budovy.

(Dokončení příště).

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

I. Vyřízení záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné: pro dp. Jos. Arnošta, faráře v Rožnově na Moravě; pro dp. Fr. Krásu, faráře v Morašicích a pro dp. Tom. Havlika, faráře ve Vyšnově na Moravě; se stříbrnou kuppou a patenou: pro vdp. Fr. Hahnla, děkana v Ouhošanech a pro dp. Jos. Rummra, faráře v Něm. Kralupech. Ciborium: pro vysokor. paní hraběnku Waldštyňovou v Praze. — Pozlacení a postříbení v ohni: monstrance: pro chrám Páně v Tuškově nákladem vdp. kanovníka a professora dra Ferd. Hechta v Praze, pro dp. Fr. Vaněčka, faráře ve Václavících a pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově; kalicha: pro dp. Václ. Turinského, faráře v Prčicích a pro dp. Jos. Váško, faráře v Klášterci; dvou kalichů: pro dp. Fr. Šilhu, faráře v Arnošovicích; kalicha a pacifikalu: pro vdp. Vinc. Rameše, děkana v Libuni. — Relikviář bohatě ozdobený: pro J. Milostí nejdůst. pana biskupa dra Frant. Sal. Bauera v Brně. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. dra Fr. Srbeckého, faráře v Blansku, pro dp. Jos. Tůmu, faráře ve Vratislavících, pro dp. Vinc. Mrštika, faráře v Nové Vsi, pro dp. Fr. Vaněčka, faráře ve Václavících, pro dp. Václ. Turinského, faráře v Prčicích, pro dp. Al. Karasa, faráře v Maršovcích, pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni, pro vdp. Vinc. Rameše, děkana v Libuni, pro blahor. paní baronku Stillfriedovou na Hradčanech a pro dp. Fr. Wildnera, faráře v Einsiedelu. — Patenky k nemocným: pro dp. Vinc. Mrštika, faráře v Nové Vsi, pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni a pro blahor. paní baronku Stillfriedovou na Hradčanech. — Kropáčky: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně, pro dp. Petra Tesaře, faráře v Tlumačově na Moravě a pro dp. Fr. Ko-

zelka, faráře v Červ. Újezdě. — Mešní konvičky: pro vdp. Fr. Černohouza, děkana v Dobrovicích. — Kaditelnice: pro dp. Fr. Webra, faráře v Miloticích a pro dp. Václ. Turinského, faráře v Prčicích. — Kropenky: pro dp. Jiřího Tykala a pro vdp. Vinc. Rameše, děkana v Libuni. — Svícny oltářní: pro dp. Vinc. Mrštika, faráře v Nové Vsi a pro důst. farní úřad ve Viticích. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Tůmu, faráře ve Vratislavících, pro dp. V. Opelta, faráře v Tyse a pro dp. Petra Tesaře, faráře v Tlumačově na Moravě. — Kanonické tabulky: pro dp. Jos. Rumla, duch. správce v ústavu pro choromyslné v Praze a pro dp. Fr. Nosku, faráře v Petrovících. — Nádobky na mytí prstů: pro dp. V. Opelta, faráře v Tyse a pro dp. Václ. Turinského, faráře v Prčicích.

Rozličné. Statue Neposkvrněné P. Marie pro cti. milosrdné sestry v Oboře. — Tělo Páně do Božího hrobu: pro chrám Páně ve Viticích; s dvěma anděly: pro vdp. Jana Bergra, děkana v Hnojicích na Moravě. — Soška Vzkříšení Páně: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně a pro dp. Fr. Fučíka, faráře v Měrovicích. — Missaly: pro dp. Jana Runta, faráře v Kolečovicích a pro blahor. paní Maršnerovou v Praze. — Pultíky pod missaly: pro vdp. Fr. Kořána, ředitele kn. arcib. konviktu v Příbrami a pro blahor. paní Maršnerovou v Praze. Harmonické zvonky: pro dp. Petra Tesaře, faráře v Tlumačově na Moravě, pro dp. Jos. Všeťku, duch. správce v c. k. invalidovně v Praze a pro blahor. paní baronku Stillfriedovou na Hradčanech.

Paramenty. Kasule: dvě bílé: pro vysokorodou paní hraběnku Waldštyňovou v Praze; dvě bílé: pro dp. dra Fr. Srbeckého, faráře v Blansku; černá a zelená: pro dp. Ludv. Šprysla, faráře

ve Hbitech; červená: pro dp. Bartol. Martinů, faráře v Tvrdonicích na Moravě; fialová: pro důst. farní úřad v Libni; červená: pro blahor. paní baronku Mallovcovou v Praze; bílá a fialová: pro vdp. Vinc. Rameše, děkana v Libuni; černá: pro blahor. paní Hamrníkovou v Praze; dvě černé, dvě fialové a jedná zelená: pro blahor. paní baronku Stillfriedovou na Hradčanech. — Pluvialy: červený: pro dp. Ludv. Šprysla, faráře ve Hbitech; fialový: pro dp. Bart. Martinů, faráře v Tvrdonicích na Moravě; pro vdp. monsgn. Karla Jaeniga, pap. praelata v Praze; bílý: pro dp. Jos. Stingla, faráře v Sv. Kříži; fialový: pro vdp. Vinc. Rameše, děkana v Libuni; žluto-bílý: pro Jeho Milost nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Mitra bílá: pro Jeho Milost nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Stoly: pět fialových: pro dp. Mansv. Adámka, faráře u sv. Jakuba v Praze; bílá, bohatě zlatem vyšíta: pro blahor. paní Melichárkovou na Smíchově, fialová: pro důst. farní úřad v Přistoupimí. Vela: pro vp. Fr. Miču, koop. v Mětině na Mor., pro dp. Fr. Janků, hlavního faráře u sv. Jindřicha v Praze, pro dp. Jak. Kružika, faráře v Březové na Moravě, pro dp. Jana Vrhovnika, faráře ve Sv. Gotthardě v Krájině, pro vdp. Vinc. Rameše, děkana v Libuni, pro vdp. Ant. Veselého, vikáře ve Voticích a pro blahor. pí. Lulu Götzlovou v Karlíně. — Velum do Božího hrobu: pro dp. V. Oplta, faráře v Tyse. — Pláštiky na ciborium: pro Vysokor. paní hraběnkou Waldštýnovou v Praze, pro vdp. Fr. Schmieda, děkana v Zdoňově, pro vdp. Jos. Němečka, děkana v Loukově, pro dp. Jos. Stingla, faráře ve Sv. Kříži a pro dp. Ant. Wilba, faráře v Prušánkách. — Bursy k nemocným: pro důst. farní úřad v Hoštic, pro dp. Ant. Wilba, faráře v Prušánkách a pro blahor. paní baronku Stillfriedovou na Hradčanech. — Antipendia: pro blahor. paní Marii Brynychovou na Smíchově, pro vdp. Fr. Schmieda, děkana v Zdoňově, pro vysokor. paní z Weinertů v Dobřenicích a pro blahor. paní Johannu Raschkovou, choť továrníka v Nesseldorfu na Moravě, Nebesa: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Salské a pro dp. Ludv. Šprysla, faráře ve Hbitech. — Prapor spolkový s bohatým vyšíváním: pro dp. S. Furdeka, faráře v Clevelandě v Americe. — Birety: pro vdp. dra Václ. Horáka, prof. theologie v Praze. — Polštáře oltářní: pro blahor. pana dra Šebka v Praze, pro dp. Ludv. Šprysla, faráře ve Hbitech a pro blahor. paní Marii Burdovou v Čáslavi. — Zlaté tlapečky ku klikčím od tabernaklu: pro vdp. Fr. Brusáka, ředitele kn. arcib. semináře v Praze. — Příkrov: pro dp. Ludv. Šprysla, faráře ve Hbitech. Komže pro ministranty: pro dp. Ludv. Šprysla, faráře ve Hbitech a pro vp. Josefa Drbohlava, administrátora v Plášech.

Prádlo kostelní. 2 cingula: pro vp. Jos. Kováře, kaplana v Benešově; plachty oltářní: pro blahor. pana dra Šebka v Praze; 3 korporea: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně; 4 pally: pro ctih. p. Jana Dytricha, bohoslovce v Litoměřicích; 4 rochetky pro ministranty: pro dp. Ant. Bouchala, faráře ve Chlebičích; rochetu: pro vp. Ant. Skřivana, kaplana v Plzni a pro dp. Jos. Hasika, faráře v Kounově; 1 alba, 2 rochetky a 3 plachty oltářní: pro dp. Fr. Šilhu, faráře v Arnoštovicích. 1 cingulum, 1 plachta oltářní: pro dp. Ant. Wilba, faráře

v Prušánkách; 2 rochetky, 12 purifikatorií a 12 ručníků: pro důst. farní úřad v Libni; 3 cingula: pro vdp. Fr. Miesnera, děkana ve Stříbře; alba: pro vp. Fr. Jiráka, duch. správce na Karlově; tři plachty na oltář: pro blahorodou paní Maršnerovou v Praze; alba a humerale: pro vdp. Ant. Veselého, vikáře ve Voticích.

Příspěvky

na votivní obrazy v Karlinském chrámu Páně k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz český.

	zl. kr.
Přenešeno . . .	1786 01
Dp. Václav Uhlíř, farář v Jesenici (5. dar)	1 —
Vp. Vojtěch Kameš, kaplan v Ledči . . .	1 —
Úhrnem . . .	1788 01
Do 2000 schází 211 zl. 99 kr.	

Votivní obraz řádů řeholních.

	zl. kr.
Přenešeno . . .	1227 83
Dp. Gerard Pospíšil, farář v Orlově (5. dar)	1 —
Úhrnem . . .	1228 83
Do 2000 zl. schází 772 zl. 17 kr.	

Votivní obraz bohoslovců česko-moravských.

	zl. kr.
Přenešeno . . .	542 76
Ct. pp. bohoslovci semináře Litoměřického prostřednictvím ct. p. Josefa Kazdy . .	7 —
(Na upsaných 160 zl. splaceno 95 zl.)	
Úhrnem . . .	549 76
Do 2000 zl. schází 1450 zl. 04 kr.	

Votivní obraz moravský.

	zl. kr.
Přenešeno . . .	503 35
Dp. Josef Krátký, farář v Moravicích (4. dar)	1 —
Vp. Jan Vychodil, kaplan na Velehradě (4. dar)	1 —
Dp. Václav Hoch, farář v Horním Újezdě (3. dar)	1 30
Pí. Barbora Škodová, choť profesora v Karlíně 3 zl. (3. dar), slč. Moravanka nejménovaná 2 zl. (2. dar)	5 —
Úhrnem . . .	511 65
Do 2000 schází 1488 zl. 35 kr.	

Poslední dvě okna malovaná po obou stranách hlavního oltáře v apsidě jsou zasazena. Jsou to okna osmero blahoslavenství. Na pentlich čtou se nápisy osmero blahoslavenství, obklopující světcé oněmi ctnostmi se vyznačující. Jsou to: Sv. František Ser., sv. Havel, sv. Augustin, sv. Petr, sv. Jan Boží, sv. Alois, sv. Václav, sv. Stanislav. První okno věnoval dp. farář Karlinský, Bedřich Hingst, druhé redaktor.

Profesor František Sequens dodal skizku k prvnímu obrazu lunetnímu, na niž představuje se poslední žehnání sv. Methoda.

Na skvostném tabernaklu, věnovaném Jeho knížecí Milostí, nejdůstojnějším pánem knížetem-arcibiskupem, Františkem hrabětem Schönbornem, pilně se pracuje za dozoru Adolfa Wachsmanna, který nákresy vyhotovil, aby krásný a významný dar ku svátku sv. apoštolů Cyrilla a Methoda byl dohotoven.

Za veškeré příspěvky vroucně a srdečně: Zaplat Pán Bůh! Za další dary na veškeré votivní obrazy prosí redaktor.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5.

V Praze, dne 30. května 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Kardinál Schönborn. — Nový důležitý pramen k poznání starožitností církevních. — Románské exkurse. Kostel sv. Jiljí v Milevsku. — Kostely a kaple farní osady Velišské u Jičína. — Literatura. — Různé zprávy. Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc květen. — Příspěvky.

Neličená radost zachvívá Zlatou Prahou a srdcem Čech. Velkodušný přítel národa našeho na stolci sv. Petra, ctitel a oslavovatel sv. věrozvěstů Cyrilla a Methoda, zakladatel českého kollegia ve věčném městě, veliký papež Lev XIII. přiodil purpurem primasa slavného království Českého. Povýšením

Jeho Eminenci,

nejdůstojnějšího pána, knížete-arcibiskupa Pražského,

Františka de Paula hraběte Schönborna,

důvěrou Jeho Svatosti k hodnosti kardinálské povýšeného, vložen do knihy dějin církevních provincie české nový list písmem zlatým psaný. Nechať požehnání Boží, jež spočinulo na slavných činech Pražské trojice kardinálské průběhem pültisíciletí, sjednotí se na hlavu čtvrtého kardinála, trůnícího na posvátném stolci sv. Vojtěcha. Lesk činů a ctností, jimiž slynuli Očko z Vlašimi, Arnošt II. hrabě Harrach a Bedřich kníže Schwarzenberg, obražej se v činech a ctnostech kardinála Františka de Paula hraběte Schönborna! Aby

žeň byla hojná a kóruna slávy nebeské jasná,

račiž žehnati všemohoucí a milosrdný Hospodin!

Nový důležitý pramen k poznání starožitností církevních.

Na povšimnutí podává *Fr. J. Zoubek*.

Prof. dr. Emler ve »Věstníku král. české společnosti nauk«, 1888, 283—305, otisknouti dal a poněkud vysvětlil zlo-mek latinský dosti hojný inventáře klá-štera Břevnovského ze samého sklonku století čtrnáctého. V něm mnoho jiných zvláštností a nových podrobností obsa-ženo jest, které nejsou ve vzácném in-ventáři fary sv. Havla, v »Methodu« přeloženém, tak že zároveň s jinými prameny, již přístupnými nebo velmi na snadě jsoucími, snadno mohly by objasni-ti nejednu stránku starožitností církevních, u nás posud hanebně zanedbaných, kdyby ujal se věci té zvláště čilejší naše mladší kněžstvo. Obrácíme tedy širší pozornost tomu inventáři objevenému v archivu kapituly Pražské, aby neuvázl nepovšim-nutý ve »Věstníku«. Podrobně inventář tu rozebrati nelze, protože mnohým ku-sům zevrubnějších, avšak nejvýše pro-spěšných studií jest potřebí, jakž vyjde na jevo i z těch několika věcí, jichž se dotkneme. Vysvítá pak z nich:

1. Že při kostelích kláštera Břevnov-ského knih bohoslužebných měli s do-statek, starších i novějších, avšak jiných knih buďto pranic nebo ne nazbyt.

V Polici nad Medhují nejvíce knih rozjímavých a poučných měli, nadto pak dvě bible, jednu o čtyřech svazcích, druhou celou v svazku jednom; v Brou-mově měli bibli jednu; v Břevnově — žádná poznamenána není. Někde jakás zmínka jest o sbírce kázání, tehdaž běž-ných; také obvyklý Piper, kázání »de tempore«, připomíná se — jinde sluje Peregrinus de tempore. V Broumově měli také knížku německou (počínala: In principio!), kvatern kroniky České, duo dictamina antiqua. Zmiňují se také zpěvníky (hymnarii atd.) — starší s no-tami bez linií, pozdější s notami mezi liniemi. Toliko o jednom starém kvaternu Břevnovském poznamenáno jest, že byl s figurami umění znamenitého Jako zvlášť-nost jedné knihy vytýká se, že byla pí-sma prabídného (cum pessima scriptura) na důkaz, že i v klášteře Břevnovském jako jinde minula velebná někdy doba opisovací.

Podivuhodno jest, že v inventáři tom nejvýše řídké jsou zmínky o relikviích

a relikviářích, bez nichž nebyl žádný kostel 14. století. I o staropamátném re-likviáři s ramenem sv. Markéty mlčí in-ventář. V Bříství podivně poznamenána jest jediná relikvie: Caput XI millia virginum.

Rouchy církevními zásobeny byly pro slavné konání služeb Božích většinou i nepatrnější kostely. Bohatší chrámy nádhrou oplývaly v drahých těžkých látkách i v skvostném tkání a vyši-vání, ducha více světského ano láskov-ného nežli allegorického, symbolického nebo jinak církevně významného. Na straně roucha záda kryjící vyšíti byli: lvíkové, ptáčekové, rybičky, květové, vět-ším dílem v kruzích a pruzích, ovšem po způsobu století 14. co nejvíce bar-vami základními velmi pestře. Velmi oblíbena byla barva zelená, jakž jsme viděli také v inventáři svato-Havelském, tak že by uviděl s úžasem i Aristoteles divivší se, že žádný živočich čtvernohý není barvy zelené, psíky zelené i po-tvory všelijaké všech barev.

Co do látek atd. jest pečlivý a ze-vrubný popis rouch v Polici jako malý umělecký magacín, který zasluhuje pro-studování velmi bedlivého.

Barvy církevní tak přesně nebyly rozeznávány jako později. Popsána jsou roucha bílá (jež by pro hojnost svátků P. M. mohla sloužit mariánská), zelená (do zelena), červená, žlutá; černých bylo velmi málo, zvláště v Břevnově.

Z látek vzácnějších byly koriginy (cortinae, z čehož sprosté: gardina), opony s tkanicemi (tricae) k vytahování a spouštění, jimiž bylo zastíráno místo na hlavním oltáři, kde byla ukryta svá-tost nejsvětější. Pamětihodno, že v žá-dném z kostelů kláštera Břevnovského, z inventáře známých, není ani stopy po tabernakulu ve zdi v levo od vel-kého oltáře, jaké spatřuje se dosud leda-kde v starších kostelích. Ano v Břev-nově neužívalo se ani slov kalich a monstrance, a nebylo tam těch nádob než samé hojné kapselly (capsellae, schránky), z nichž největší byla dávána k večeři Páně; tělo Kristovo v Břevnově chováno bylo v žezle (sceptrum), na jehož ozdobení byly troje šatečky (tuni-

cellae). V chudém Bříství měli pušku neboli koflík stříbrný na chování těla Kristova (pixis seu cufus pro corp. Chr.). Někde měli ještě nádobu s tělem Kristovým zcela skrytou. K pozdvihování těla Božího byly zásoby svící, zvonečky (tintinabula, campanellae) a jiné. Mimo Břevnov měli kalichy (v Chcebuži: dva stříbrné; 1 za 6 kop grošů, druhý za 2 kopy).

Prádla služebného pro svátky i pro všední dny skoro byla všude nadbytečná hojnost a skvostnost. Alby ozdobné, cingula nejvíce hedvábná; korporalia bílá hedvábná, ručníky (manutergia) zhusta též; ubrusů na oltáře (pallae), zvláště na hlavní, zásoba veliká a rozmanitost, jakož i přikryvadel všeho druhu; zastěradla obrazů v postě, přikrovy pohřební (coopertoria) a na hroby o rekvíích atd.

Křtitelnice některé byly již cínové, svícny železné a měděné; kaditelnice, konvičky (ampulae), umyvadla a j. také se připomínají.

Na svátky dávány byly na velký oltář trifolia, jinak mantella; v Břev-

nově měli albu a dalmatiku k obrazu sv. Vojtěcha, infuli k obrazu sv. Petra, plášťíky na Pannu Marii — jeden s kroužky stříbrnými.

Ve větších chrámech o slavnostech stěny ověšovány byly drahými koberci, jako v Břevnově měli šest postavů (stamina) hedvábných, zlatem protkaných — dva s černými orly.

Sošky a obrazy Panny Marie připomínají se ze slonové kosti, z alabastru, na dřevě z lasturek jako perliček a p. Oltáře křídlové čili skládací neboli archy, altare portatile, viaticum a j. také v inventáři se najdou.

Břevnov kromě všeho měl svůj poklad: hojnost drahého kamení, dva koflíky berylové, obligátní pštroší vejce a povšimnutí hodnou mapu světa malovanou.

Inventář ten i jinou velikou do sebe má důležitost. Poznáváme z něho zařízení farních dvorů, sklepů, příbytků, zásob potrav a celého farního hospodářství, avšak to zvláštního jinde uvážení zasluhuje.

Románské exkurse.

24. Kostel sv. Jiljí v Milevsku.

Napsal a nakreslil *F. J. Lehner*.

Blíže chrámu Páně druhdy opatského, nyní děkanského, stojí s ním rovnoběžně na severní straně uprostřed hrbitova velepamátný kostel sv. Jiljí, ušlechtilým slohem gotickým zbudovaný v 14. století s použitím některých částí starožitného kostela románského, který již před založením chrámu řeholního stával. Zmiňuje se o něm opat Gerlak v kronice své k r. 1185, v níž vypravuje, že v bitvě u Lodenic na Moravě Juro (Jiří), číšník pana Jiřího z Milevska, smrtelně raněn, dal se do Milevska přenést, kdež umíraje odkázal veškeré jmění své kostelu sv. Jiljí¹⁾. Z odkazu koupěna jest od pana

Obraz 1.

Vítka staršího z Přčic, praotce Vítkovicův, pánů z Růže, blízká ves Staňkov, nyní pouhý dvůr v nejbližším sousedství kláštera. Jan Bavor, biskup Olomoucký, z řádu premonstrátského na Strahově, posvětil r. 1201 v kostele sv. Jiljí nový oltář²⁾. Z bývalého tohoto chrámu farního zůstala neporušeně státi nejdůležitější a nejkrásnější část jeho, — věž a celá severní stěna loďe, na kterou v 14. století, když kostel skrovných rozměrů rozšiřován jest v prostornou budovu gotickou, postavili vysokou stěnu s opěráky. Východní část s apsidou jakož i stěna jižní zbourány jsou, jelikož nový chrám obojím tímto směrem na

¹⁾ Gerlaci Chron. Dobner, Monum. I., 120.

²⁾ Pubička k r. 1227.

východ a západ budován a valně rozšířován jest. Co však ze starého kostela románského dosud zbylo, poskytuje dostatečný obraz, který snadno lze si doplniti a dlužno velebiti stavitele 14. věku, že nezničil památník takové důležitosti, nýbrž pečlivě zachoval, co při budování nového kostela zachovati se dalo.

Kostel sv. Jiljí různil se od jiných kostelů jedno-
loďných tím, že veškerou šířku západního průčelí kostelního kryla věž v podobě rovnoúhelníku 9 m dlouhého a 3·80 m širokého, která výškou celý kostel značně přechnívala. Boční stěny lodě pokračovaly přímo čarou k východu v délce 17·76 m, čemuž nadsvědčuje délka zachované stěny severní. K východu zakončovala se loď apsidou, jako u veškerých kostelů českých z téhož věku se spatřuje.

Nejznamitější částí kostela jest velezajímavá věž dosud zcela zachovaná, skládající se z vysokého přízemkubez všech velikých oken, jehož výška rovná se výšce bočních stěn lodě a svrchního

patra o něco ustupujícího, které bohatě oživeno jest romanskými okny, dvěma řadami nad sebou upravenými. Nad vrchním patrem zvedá se na dřevěných krakorcích dřevěná zvonice.

Přízemek věže obehnán jest na třech stranách hmotnými stěnami, 1·5 m silnými, čtvrtá však stěna k lodí ko-

stelní čelící jest prolomena dvěma arkádami opírajícími se o dva pilíře s tesaného kamení v dolní polovici kulaté, svrchu pak čtverhranné a prostou římsou a deskou opatřené, mezi nimiž pak arkáda úzká a nižší, jak na půdorysu se spatřuje. Pasy arkádové nesou hmotnou stěnu z kamení tesaného. Podobné pasy přepínají se s obou pilířů též ke stěně

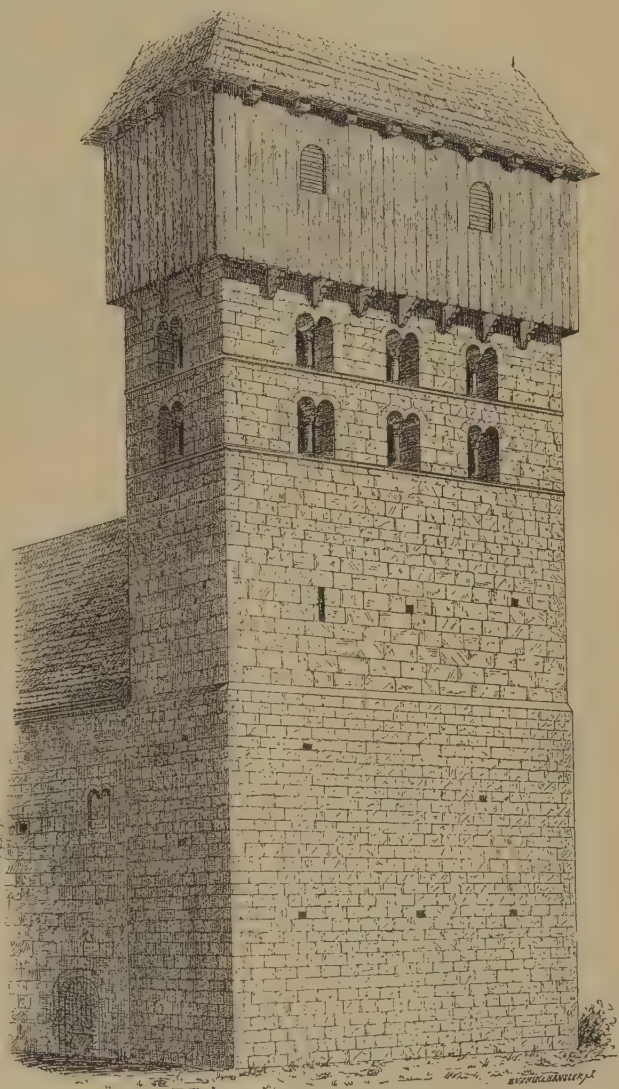
západní, nesouce rovněž mohutné stěny 0·70 m silné, až vzhůru do zvonice se vypínající, jimiž celé druhé patro věže po délce rozděluje se na tři prostory kolmými stěnami oddělené. Přízemek rozvržen

jest trámovým stropem na dvě patra, z nichž spodní pouze z vnitřku kostela přístupné bylo, do druhého však vstupovalo se a vstupuje se posud z venčí dřevěným schodištěm krytým a to vchodem

pouze 0·75 m širokým, který na straně jižní (viz obr. 1.) 3·20 m nad nynější již značně zvýšenou podlahou se vyskytuje. Odtud otvíraly se řečené arkády dovnitř kostela. Z veškeré však úpravy souditi lze, že jich původně nebylo a že věž i zde

hmotnou stěnou se uzavírala.

Vrchní patro věže, uvnitř dvěma stěnami až do svrchu vyhnány na tři prostory rozdělené, z nichž prostřední 1·10 m, obě pak boční 2·30 m a 2·42 m po délce obnášejí, při společné šířce 2·30 m oživeno jest dvěma řadami oken románských. Na průčelní straně v obou

Obráz 2.

patrech spatřují se v každém patře tři okna sloupkem rozdělená, jimiž vniká světlo do tří prostor věžních. Obě úzké strany věže prolomeny jsou jen po jednom okně sloupkem rozděleným rovněž v obou patrech. Jako strana průčelní jest i celá široká strana k nynější lodi přiléhající, opatřena tolikéž okny zdvojenými, nyní ovšem vesměs zazděnými, čímž bezpečně se zjišťuje, že celý svršek věže od oken začínaje nad bývalou střechu starého kostela románského vyčníval, jak redaktor na nákrese vyznačil. (Viz obr. 2.) Výška nynějšího kostela gotického dosahuje skorem celou výšku zdí věže románské. Veškerá okna byla s nevšední pečlivostí a nádherou slohu románského provedena, jak dosud se spatřuje zejména na straně jižní, bouřím i dešti méně přístupné, kdežto na straně západní staletí krásu ohlodala a věkové pozdější bohaté články jednoduchými nahrazovali. Až dosud však lze sledovati ušlechtilý rytmus bohaté architektury. Vrchní patro oken mělo sloupky polygonální, patro spodní však kulaté. Sloupky spočívají vesměs na patkách tvořených na způsob attických patek, k nimž na čtyřech rozích patníky nárožní přiléhají. (Viz obr. 3.) S podobnou pečlivostí a nevšední rozmanitostí

jsou též hlavice provedeny, lupením a různými závitky důmyslně a slohově ozdobené, věkovými nehodami živelnými ovšem již valně ohlodané, ač tvrdá žula, z níž vše uměle vytesáno jest, úplně zkáze dosud vzdoruje. (Obr. 3.) Na jižní straně zachovalo se zároveň i pěkné profilování, jímž celé okno zarámováno jest a které dole do ostré hrany vybíhá, jako se spatřuje na kostele Potvorovském. Zde zachovala se i římsa, která pod okny kolkolem obíhala a již tedy redaktor na nákrese zase doplnit. Z rozvrhu celkovitého i z detailu architekto-

nického poznáváme, že kostel sv. Jiljí stavěl mistr, dokonale ovládající pravidla a zákony slohu románského.

Nad úhledným tímto patrem spočívá dřevěná zvonice na silném zdivu bezpečně stojící a dřevěnými krakorci na venek ze zdíva vynikající, v níž dva zvony visí. Větší s věže opatského chrámu sem přenesený pochází z r. 1497; kolem koruny čte se nápis:

In . nomine . domini . nostri . ihesu . christi .
hoc . opus . preclarum . est . factum . ad .
honorem . summe . trinitati . et individue .
unitati . anno . domini .
millesimo . quadringentesi-
mo . nonagesimo . septi-
mo . feria . quarta .
ante . nicolai . Johannes .
cantarista . fecit . hoc .
opus . in . nomine .
domini .

Menší zvon s nápisem českým byl ulit r. 1583 za opata Krišpina r. 1630 přelit.

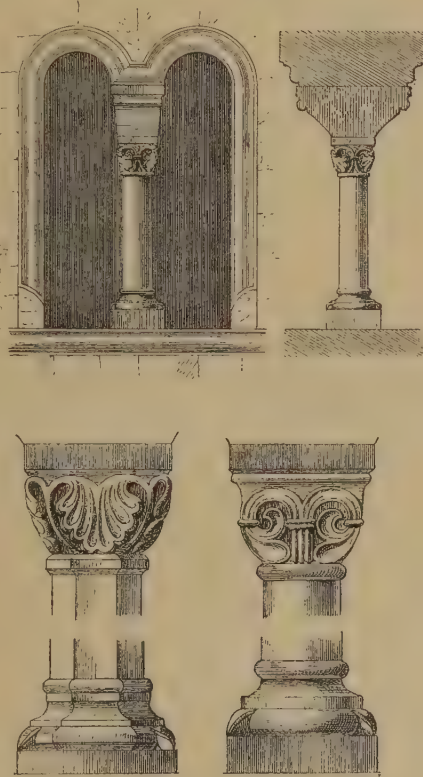
Zvonice jest kryta neúhlednou střechou mansardovou a nedosahuje ani slemene střechy nynějšího kostela gotického.

Z bývalé lodě kostelní zachovala se celá stěna severní, v jejíž tloušťce upraveny jsou schody malým okénkem kulatým osvětlené (viz obr. 1. a 2.), po nichž z kostela vystupovalo se na kruchtu, ze které pozůstalo pouze zdvojené okno¹⁾ nyní zazděné podobající se oknu, jímž

kruchta kostela Vrouteckého osvětlována byla. (Viz obr. 2.²⁾ S téže strany severní vcházelo se pod kruchtou do kostela. Bývalý vchod, jehož spodní částka nyní v zemi vězí, až dosud, ač zazděný, se zachoval. (Viz obr. 2.)

¹⁾ Zasloužilý Er. Vöcel (Mitth. der Centr.-Comm. VIII., 43) nepovšimnuv si zazděného okna hledal zde kazatelnu, dovolávaje se bezdůvodně Viollet-le-Duca, což po něm jiní opakovali. V katolickém kostele nebude přece nikdo hledati kazatelnu na západní straně!

²⁾ Lehner (»Method« XIV., 126).

Obráz 8.

Mohutnou věží a veškerou úpravou byl kostel sv. Jiljí kostelem opevněným. Pro zvláštnosti rozvrhu a přesnost i krásu

článků architektonických řadí se kostel mezi vynikající památníky slohu románského 12. věku.

Kostely a kaple farní osady Velišské u Jičína.

Píše Antonín Novák, arcikněz a děkan.

Asi hodinu cesty jihozápadně od Jičína rozkládá se na pahorkovitém návrší nynější rozsáhlá, 4 kostely a 3 kaple se 16 obcemi čítající farní osada Velišská, již rozeznati dlužno přídavkem »u Jičína« od soujmenné farnosti u Vlašimi.

V 14. století byla skrovnou plebanií o jednom kostelu se sedmi nepatrnými obcemi, slušící pod archidiakonát Hradecký a dekanát Jičínský. Plebán zdejší platit 6 č. gr. papežských desátků. Kdy asi vznikla jakož i kdy zanikla, nebylo lze dosud zjistiti.

První až dosud ve známost vešlý plebán Velišský slul Jakub, jenž r. 1371 23. září zemřel. (Lib. Confirm. II., pag. 58). Po něm Ctibor z Police 20. října r. 1371 (Lib. Conf. II., pag. 89), kteréhož následoval Václav z Maršovic (30. dubna r. 1373 (Lib. Conf. II., pag. 90) vir discretus.

Později okolo r. 1403 spravoval tuto plebanií Václav Svenko, který se jí dne 20. srpna téhož roku vzdal, načež správcem jejím se stal Jan z Vartenberka, buď bratr aneb příbuzný patrona Petra z Vartenberka, nepochybně zámecký kaplan na hradě Velišském, kdež r. 1392 páni z Vartenberka svého kaplana měli. (Lib. Conf. V., pag. 134).

R. 1409 dne 4. prosince Václav, plebán Lomnický, směnil svou faru s Janem, plebánem Velišským, se svolením patrona Petra z Vartenberka, seděním na Veliši a Příbíkem ze Smrkovic (Lib. Conf. VI., pag. 280), byv inštalován plebánem Kosteckým.

R. 1415 dne 15. července dosazen byl na tuto plebanií podáním p. Čeňka z Veselí a Vartenberka p. Boček, klerik, syn Ctibora ze Zábrdovic (ves u Křínče) (Lib. Conf. VII., pag. 164).

R. 1510 vedl zde duchovní zprávu kněz Řehoř, jak nápis na zvonu za něho ulitým oznamuje.

R. 1635 zbaven Ondřej Vrbský, farář Velišský, služby kostelní pro hrubé pro-

vinění. (Viz »Arnošt Harrach, arcibiskup Pražský« od Krásla, pag. 237).

Kdy však a kterak plebánie Velišská za své vzala, není povědomo. Pouze tolik se ví, že nepochybně za příčinou nedostávajícího se katolického duchovenstva v době protireformační ku r. 1642 nově zřízené katolické farnosti v Kopidlne přivtělena byla, čímž se stalo, že se r. 1661 Václav Duchoslav, katolický duchovní správce v Kopidlně podpisoval jakožto farář Kopidlnský a spolu Velišský, což trvalo až do r. 1776, v němž se ve Veliši nynější farní osada z pěti bývalých plebanií, totiž Velišské, Kostecké, Dolanské, Chyžické a Nadslavské znovu zřídila.

Starý bývalý plebánský kostelík pod titulem sv. Václava byl sice kamenný, ale těsný a tmavý, podobající se ve své výstavnosti zcela onomu v Nadslavi, tedy slohu gotického. Po vystavění nynějšího prostranného chrámu r. 1754 byl zbořen. Nový byl r. 1747 založen, r. 1752 dostavěn a r. 1754 konsekrován, což kříže naznačují.

Pamětihodno, že obé i nový kostel ve Veliši i nová farnost zdejší svůj vznik hlavně dvěma českomoravským šlechticům co děkovati mají. Překrásný chrám Páně totiž vzdělán zbožnou paní Annou Josefou, rozenou Kolovrat-Krakovskou, farnost pak hlavně štědrotou Alžběty, kněžny z Esterházy-Galanthy, rozenou hraběnkou Weissenwolf-Ungnádovou (šlechty morav.), oběma vládkyněmi panství Velišského.

Kostel Velišský, slovutným vlaským stavitelem, Lorago zvaným, v čistě renaissančním slohu zbudovaný, svým harmonickým souladem a veškerou svou souměrností mimojdoucího mile dojmá a ku vstoupení do vnitř svatyně vábí. Jeho průčelí ozdobeno jest dvěma anděly, ukazujícími na vyobrazení Staroboleslavské Rodičky Boží; vše z kamene dovedně vyhotoveno a arabeskami propleteno. Nad tím se jeví dvojí hraběcí

znak Šlikovský a Kolovratský. Po stranách jsou dva výklenky, chovající v sobě v životní velikosti sochy českých patronů sv. Vojtěcha a sv. Prokopa s jich emblemy. Jakož pak svým zevnějškem, galerií, rovněž i svou vnitřní úpravou tento vesnický chrám Páně každému se vděčí. Mistrná práce ozdobnická, sochařská a malířská splývá v jeden utěšený celek, vyjadřujíc jednotnou myšlenku: oslavení Boha svatým Václavem a svatého Václava Bohem.

Na klenutém, dvěma polokruhovými oblouky na tři pole rozděleném stropě spatřuje oko naše ve vodních barvách provedenou, dosud dosti slušnou, ač od posledního požáru r. 1835 zvláště v lodi poškozenou malbu. Kdo malbu tu provedl, neznámo.

V prvním poli nad hudebním kůrem viděti oslavení sv. Václava na nebi. Pán Ježíš u přítomnosti Boha Otce a Ducha sv. podává mu zelený vítězověnec; kolem jsou Panna Maria a svatí patronové.

V druhém a nejprostrannějším poli v lodi chrámové jeví se malba historická dle legendy. Po pravé straně kníže Kouřimské Radslav, hotov s Václavem boj svěsti, ale spatřiv podle něho dva anděly se vznášeti, v hluboké úctivosti před ním na kolena se vrhá. V pozadí viděti vojsko a kouřící se zapálenou obec. Po straně levé německý císař Jindřich I., an přítomným na sněmu vládkům před Václavem při vstoupení povstátí zakázal, zvláštní jakous vážností k němu jat sám první s trůnu sestupuje bera se vstříc.

V třetím poli v presbytáři nad hlavním oltářem viděti sv. Václava vznášejícího se v oblaci jako zvláštního ochrance svých ctitelů. Kolem něho jest zástup andělův.

Pod kůrem na stěně v levo vyobrazeno narození, v pravo pak vychování Václavovo knězem Pavlem Kaichem.

V chrámu Páně samém nalézá se šest i co do obrazů i co do řezbářské práce velmi vkusně a důmyslně upravených oltářů.

V čele stojí hlavní oltář s obrazem sv. Václava od vlasteneckého umělce Josefa Hellicha. Po stranách obrazu dvě soch nadlidské velikosti, sv. Víta a sv. Zikmunda. Na pobočních obloucích sedící dvě sochy: sv. Norberta a sv. Ludmily.

V boku lodi chrámové v menším rozměru nalézá se oltář s obrazem sv. Anny s pobočnými sochami sv. Jana Křtitele

s jedné a sv. kněze Zachariáše s druhé strany.

V pravo jest oltář Panny Marie s pobočnými sochami sv. Josefa, pěstouna Páně a sv. Jáchyma. Obrazy na obou oltářích zhotoveny též malířem Hellichem.

Níže uprostřed lodi na levé stěně stojí oltář sv. Antonína Paduánského s obrazem téhož světce; po stranách sochy sv. Isidora, rolníka a sv. Notburgy, děvečky.

Na protější straně přidělán oltář sv. Jana Nepomuckého s obrazem téhož a po stranách sochy mučedníků sv. Processa a Martiniána. Má se za to, že jich hotovitelem byl jesuita Ignác Ráb.

I svrchky jednotlivých oltářů vhodně upraveny. Uprostřed paprsků a drobných andělíčků se stkví nad obrazem Panny Marie monogram M (slova Maria), nad obrazem svatě Anny A (slova Ave), nad obrazem sv. Antonína v liliovém věnci jazyk a nad sv. Janem Nepomuckým uprostřed uvitého věnce z patera hvězd opět jazyk naříznutý (an dle legendy oba dlouho po smrti nalezeny v neporušenosti: jeden pro zvláštní výmluvnost, druhý pro svatou mlčenlivost po smrti oslavený). Poslední dva obrazy jsou též umělecké ceny; mistr však znám není.

Šestý posléze oltář umístěn jest hned za zábradlím presbytáře naproti kazatelně, věnován jest trpícímu Spasiteli, jež obraz v žaláři v přebolestné podobě jeví. Po stranách stojmo dva truchlíci andělé. Nápis: »altare privilegium feria VI.« Právě takový obraz nalézá se v kostele Pražském u sv. Ignáce, dle udání od Karla Skrety. Jeden neb druhý je velmi zdařilá kopie.

Na protější straně v pravo umístěna jest velmi krásná kazatelna se vstupem do ní ze sakristie. Na jejím oblém poprsníku přidělaný tři pláty polovypuklé, jemné řezbářské práce: sv. Václav mlátící pšenici, týž setkávající se s Radslavem a pekoucí oplatky na obětní chléb. Umístěno zde na obrubě parapetní čtvero andělů se znaky víry, naděje, lásky křesťanské a čtvrtý s bojovnými nástroji. Klobouk čili pokrývka ozdobena též několika anděly, ukazujícími na vrcholek kazatelny, znaky sv. Václava, orlicí, vojvodskou korunou a žezlem.

Veškerá řezbářská práce výborně provedena mistrem Krupkou z Jaroměře, kamenická pak a štafířská Knířem, tedy

domácími lidmi, nepochybně rodáky Velíškými, jelikož František Kníř, jmenovec, zde rozený, až do smrti své (po 42 roků) byl sakrystánem zdejší, jenž máje 87 roků v r. 1802 zemřel (dle pamětní knihy obce Velíšské, sepsané r. 1795 učitelem Kovandou). (Kníř, rodem z Tuří, pracoval v Haškově baráku č. p. 3. Štafir měl býti také z Tuří, jmenem Kníř, snad bratr kameníkův aneb příbuzný Frant. Kníře, bývalého hospodského zdejšího.)

Mimo oltářních nalézá se v kostele více obrazů: v presbytáři obraz sv. Michaela archanděla, v lodi pod 4 okny čtvero svatých latinských církevních učitelů: Řehoře Velikého, Ambrože, Augustina a Hieronyma; též votivní obraz s podobiznami a letopočtem:

M Illustr. et excell. D. D. Anna Josepha de Schlik.

D Carolus Říha, director et promotor aedificii.

CC Georgius Pulpán, auctualis capellanus localis.

LVI Anselmus Lorago, magister mur. et exstructor.

pak obraz blahosl. Anežky České od Hellicha v presbytáři nade dveřmi oratoria.

Po pravé straně jest velká pamětní

tabule z měděného plechu s vypouklým latinským písmem tohoto znění:

»Ecclesiam istam, quam ad majorem Dei gloriam et sancti Wenceslai martyris, ducis et patroni regni Bohemiae honorem Illustrissima ac Excellentissima Domina, Domina Anna Josepha S. R. J. comes de Schlik vidua aedificavit, die VII. Julii in dominicam Vtam post Pentecosten incidente Antonius Petrus Přichovský »baro de Přichovic, archi- et episcopus Reginaehradecensis consecravít.«

K této krásné svatyni vede zvenčí z návsi osmero stupňů s postranní obezdívkou, na níž umístěno 6 velkých z kamene tesaných soch a tolikero mezi nimi stojících velkých váz. Nejblíže chrámu jsou sochy sv. Ivana a sv. Jiljí, uprostřed sochy sv. Kosmy a Damiána a na konci u vchodu sochy sv. Cyrilla a Volfanga v mohutné velikosti, což na pozadí ozdobené průčelím chrámovým imposantně působí a mimojdoucího zvedost i chuť ku vstoupení do chrámu mocně vábí.

Délka chrámu obnáší 50 kroků a šířka 20 kroku.

(Pokračování).

Literatura.

Libri confirmationum ukončeny. Když náhodou byl jsem první, který jal se referovati (v »Památkách«) o převzácných těchto registrech ustanovování kněží k nižším i vyšším důstojnostem nejvíce v starobylých dekanátech (vikariátech), nechť také o posledním jich díle učiním vděčnou zmínku. Jak již dávno Palackým bylo pověděno a po něm opakováno, knihy ty seznamem jsou jmen kněží činných v prebendách, s lidem se stýkajících, nikoli kanovníkův atd., při nichž nerozhodovali světští nebo duchovní patronové obyčejní, než moci vyšší, ačkoli také pozemské. Seznam pánů podacích desky zemské (1541) shořelé aspoň nám pro šlechtické rodokmeny s hodnou částí (z hruba řečeno) od l. 1350—1436 nahrazuje.

Jal pak se knihy ty, stvrzující kněží na fary, kaplanství, oltářnictví, kazatelství atd. vydávati chudý starý kněz, vp. Fr. Tingel, a to po drobtech, protože nebyl podporován hmotně odnikud, mně pak, proti němu mladíku, říkával, že jsem referáty

svými jeho jediným patronem. Jenom jednou podpory dostalo se mu 200 zl., za něž vzdal v předmluvě k sešitu silnějšímu de profundis díky nejvšelejší. Od dědiců jeho zbytek skladu knih vydaných převzal »Spolek historický v Praze«, který nemá ani polovičky ročních důchodů, kolik má ročně služného sekretář spolku pro historii Němců v Čechách v Praze, což vysvětluje se nejlépe historičností naší šlechty a českou uvědomelostí našich obcí, nebo něčím jiným, nám neznámým.

Spolek historický dle možností své, zvláště obětavou péčí p. prof. archiváře, dra Jos. Emlera, vydávání knih těch přepamatných, ovšem kritičtěji, nežli mohl Tingel, dokončil a tím materiál nekonečný pro místopis, osoby šlechtické i kněžské a poměry společenské, zvláště církevní dovršil, se znalostí vzácnou rukopisy zvětšelé a vyrudlé pro užívání vědecké tiskem zachovav. Za to dík od nás i budoucích!

Zoubek.

Různé zprávy.

Památníkové stavební na sněmu Českém.
1. Chrám sv.-Jiřský na Hradčanech.

(Zpráva rozpočtové komise o návrzích, jež zprávou zemského výboru č. 104 sněm. 1888 učiněny byly

ohledně opravy chrámu sv.-Jiřského na Hradčanech v Praze.) (Dokončení).

O původním stavu kaple sv. Ludmily, která se bezprostředně připojuje ku kostelu sv. Jiří, a o změnách, které s ní v starší době se staly, není bezpečných zpráv a teprve po úplném vyšetření, které za příčinou opravy se předsevzme, bude možno o tom něčeho se dopátrati. Za císaře Karla IV. asi kolem r. 1371 byl chrám sv. Jiří opět přestavěn i zřízen a arcibiskupem Janem posvěcen zde nový hlavní oltář a kostelu i klášteru udělena hojná benefícia.

Z této stavební periody pochází asi také dosavadní klenutí hlavní lodě, ježto při velikém požáru v r. 1541 sice shořela stěcha kostela a dřevěný vnitřek věží, avšak vnitřek kostela zůstal neporušeným.

V letech 1671—1691 provedla abatyše Anna Schönweisová z Ecksteinů veliké ač ne právě podařené opravy sv.-Jiřského kostela a kapli k němu náležejících, při čemž kaple sv. Anny obdržela nynější svou podobu a větší část maleb zakryta byla omítkou. V této stavební periodě byly také obnoveny dosud stávající špičky věží, požárem v r. 1541 silně poškozené, při čemž dána jim sice stará forma, avšak velice chatrná konstrukce.

V letech 1717—1735 provedeny byly za abatyše Františky Pieron z Galliara poslední přestavby kostela sv. Jiří. V toto období spadá přestavba hlavní fačady a schodů presbyteria, jak dosud se jeví.

Zakladatel kostela Vratislav I., jenž při něm zároveň založil první kollegiální kapitolu, pak zejména Boleslav II. a císař Karel IV. nadali kostel značnými beneficiemi. Avšak ve válkách husitských přišel kostel i klášter na vždy o celé bohatství a ačkoliv pozdější panovníci Vladislav II. a Rudolf II. kostelu i klášteru věnovali svou zvláštní ochranu, nenabýly tyto přece nikdy více svého bývalého lesku, až konečně v r. 1782 klášter sv.-Jiřský byl zrušen a kostel sám v pozdějších letech zavřen a otevírá se jen dvakrát do roka, totiž na den sv. Jiří (24. dubna) a sv. Ludmily (16. září). Chrám sv. Jiří jest pro dějiny umění i církve v Čechách nejznamenitější památkou obloukového slohu v Čechách a dlužno tudíž o to se postarati, aby památka tato byla zachráněna před hrozcící úplnou zkázou. Následkem historického vývinu a mnohých proměn, kterým podroben byl chrám sv. Jiří, setřen byl z části původní jednotný ráz staré budovy, pročež přiměřené opravení může záležeti jenom v úplném zachování toho, co se dosud udrželo a ve všech částech zjistiti se dá.

Dle vyšetření provedeného c. k. ministerstvem záležitostí duchovních, jemuž se až podnes konečného schválení nedostalo, obnášejí veškeré výlohy nejvýše 42.000 zl., z nichž — jak již řečeno — 23.500 zl. z fondu náboženského zapraveno bude. Zbývá tudíž ještě obnos as 18.500 zl., jenž zemí Českou a král. hlav. městem Prahou uhrazen býti má.

Uznávaje důležitý význam chrámu sv. Jiří pro umění a náboženství vyslovil zemský výbor usnesením ze dne 1. března 1888, č. 4761, c. k. vládě ochotu svou sl. sněmu navrhnouti přiměřenou podporu na dekorativní opravu chrámu toho, pakli nový projekt vypracován bude, který by vyhověl jednak všem přáním, v téže záležitosti c. k. ústřední komisi pro zachování památek umění a dějin již vysloveným, jednak bude-li zřetel vzat k nynějšímu stavu dotyčného chrámu a konečně pakli převezme na se fond náboženský veškerý náklad na opravy stavební.

Za týchž podmínek přislíbila též příspěvek z důchodů městských rada král. hlav. města Prahy.

Dle noty c. k. místodržitelství ze dne 23. dubna 1888, č. 34.120, nařídilo c. k. ministerstvo záležitostí duchovních odstranění poškozených věží a důkladné komisionální vyšetření veškerého stavu stavebního, ku kterému veškeri činitelé pozváni byli.

Potom mají se provéstí nejnnutnější opravy stavební a ustanoviti pořádek, dle kterého se ostatní práce provéstí mají a smluvena výše příspěvků, jež jednotliví činitelé k účelu vytknutému věnovati mají.

Při této příležitosti poukázalo c. k. ministerstvo k tomu, že rozhodně odmítá větší příspěvek než 23.500 zl. z fondu náboženského, poněvadž vzhledem k tomu, že náboženský fond na zachování kostela beztoho již neupotřebeného žádného zájmu nemá, odůvodněno, aby země Česká a král. hlav. město Praha, jimž v první řadě přísluší starati se o to, aby tato účtyhodná památka zachována byla, potřebný náklad na se vzaly.

Současně podotklo c. k. ministerstvo, že pakli by vyjednávání na základě vytknuté zásady bez výsledku zůstalo, by mu k veliké litosti jeho nebylo možno, zachrániti tuto starobylou památku, na jejíž zachování mu velice záleží.

Komise mezi tím se sestoupila, obmezivši se však toliko na to, že zjistila stav stavební, a správa duchovních záležitostí započala toliko nejnnutnější práce.

Za takovýchto okolností nelze zemskému výboru podati již nyní slavnému sněmu konečné návrhy. Zemský výbor uznal však za vhodné již nyní zpravit slavný sněm o stavu záležitosti té a dovoluje si činiti návrh:

Slavný sněme, račiž se usnísti na tom:

1. zpráva ta běže se na vědomí;

2. v zásadě zaručuje se přiměřený příspěvek na opravu dekorativní chrámu sv. Jiří na Hradčanech v Praze s tou podmínkou, že projekt vypracován bude, který jednak vyhoví všem přáním, v téže záležitosti c. k. ústřední komisi pro zachování památek umění a dějin již vysloveným, jednak bude-li zřetel vzat k nynějšímu stavu dotyčného chrámu a konečně pakli převezme se na fond náboženský veškerý náklad na opravy stavební;

3. zemskému výboru se ukládá, aby s c. k. vládou v téže záležitosti vyjednával a o tom zprávu a určité návrhy podal.

Uvážili-li se, že pro návrh, který činí zemský výbor pod č. 2., není dosud bezpečného základu, poněvadž pro zamýšlenou opravu není dosud určité sestaveného plánu, není zajisté vhodné, aby se již z předu v zásadě vyslovilo, že se zemský příspěvek zaručuje jen na opravu dekorativní, takové zásadní usnesení bylo by pak tím povážlivější, poněvadž by o otázce, co považovati sluší za dekorativní opravu, nastaly velice různé náhledy, zejména ježto není dosud ani určeno, kterých předmětů má se toto zásadní usnesení týkati.

Komise rozpočtová měla tedy za to, že tento 2. odstavec zprávy zemského výboru dlužno vyjádřiti určitěji, věcněji, a dovoluje sobě tudíž činiti tyto návrhy:

Slavný sněme, račiž se usnísti:

1. Zpráva zemského výboru se bere na vědomí;
2. za účelem obnovení starého stavebního stavu chrámu sv. Jiří na Hradčanech v Praze, pokud se stav tento nyní ještě zjistiti dá, jakož i za účelem obnovení starých, pro dějiny kultury a umění této země velice důležitých nástěnných maleb a obrazů zaručuje se přiměřená zemská podpora:

a) bude-li v příčině té předložen úplný projekt schválený c. k. centrální komisí pro zachování uměleckých a stavebních památek;

b) budou-li všechny umělecké opravy provedeny dle nařízení a pod dohledem této komise; a

c) budou-li vlastní výlohy stavební (celé hrubé stavby) uhrazeny c. k. vládou.

3. Výboru zemskému se ukládá, aby ve směru tomtó vyjednával s c. k. vládou a slavnému sněmu podal v příčině této zprávu s příslušnými návrhy v nejbližším zasedání.

Z komise rozpočtové.

V Praze, dne 11. ledna 1889.

JUDr. Matušík m. p., místopředseda.

Josef Hlávka m. p., zpravodaj.

*

S potěšením zaznamenáváme, že oprava chrámu sv. Jiří zdárně pokračuje. S nevšední prací a obezřetností podchyceny jsou základy lodě, věží i krypty. Nápotom počaly se věže slohově rekonstruovati. Po odstranění jehlanů kamenných vybouralo se chatrné zdivo se zazděnými okny, která se nahrazují novými, dle vzoru starých přesně napodobenými. Dvojnásobnou řadou oken románských, dvěma sloupky na tré rozvržených dostalo se věžím bývalé krásy, která románským svatyním tak pěkně sluší. Památné malby v „staré sakristii“ přesně okreslil akademický malíř Heřman. Důvodně lze proto doufati, že za součinnosti říše, sněmu zemského a Prahy vzácný stkvost slohu románského zastkví se zase v kráse původní. — Laskavý čtenář zajisté opravil si poklesky, které do zprávy sně-

movní se vloudily. Chrám sv. Jiří jest po kostela Panny Marie nejstarším v Praze, nikolivěv v Čechách. Byl zde založen klášter Benediktinek, nikoli Klarisek, jichž tehdež ještě nebylo. Staré náhrobníky se zde nezachovaly. Nejstarší jest rozkouskovaný pomník abatyše Bětky († 1378); všechny ostatní jsou původu pozdějšího.

Zbytky staré gotické kaple u chrámu Matky Boží Sněžné v Praze.

Na severní straně chrámu Matky Boží Sněžné v Praze zachovaly se zbytky staré gotické kaple, k níž jest přístup domem čis. pop. 757—II. i gotickou bývalou klášterní fortanou hned v sousedství, kudy se přichází na zahrádku za vysokým kůrem chrámu, kde někdy býval hřbitov. Kaple přiléhá ku kostelu a má na východní straně zakončení pravidelného osmistěnu s mohutnými pískovcovými opěráky. Klenba její již dávno spadla. Na severní podélné zdi jsou otlučené nástěnné článkované pilíře, z nichž někdy klenbové pasy vycházely. Lomená okna jsou zazděna a pouze ve dvou zachovala se porouchaná kružba. Posud stojí na severu podélná zeď o délce čtyř travées; z kusu staré zdi opodál u sousedního domu jest však patrné, že kaple ta sáhala dále k západu, aspoň tak daleko, pokud sáhá nynější trup chrámu, jež má kromě pětistranného zakončení šest klenbových oddílů. Kaple jest v poměru ku převysokému chrámu nad míru nízká a není s budovou chrámovou v žádném ústrojném spojení. Mohutné opěráky kostela zasahují do ní s dobrou čtvrtinu šířky její a čelí proti zazděným oknům protějším a nikoli proti nástěnným opěrám, tak že nelze za to míti, že by tato kaple byla měla ten účel, aby podpírala vysoký kůr kostela. Mezi opěráky kostelní budovy zachovaly se některé zbytky nástěnných přepasů, které někdy sbíhaly se v opěrácích. Celá ta kaple jest tudíž záhadná. Máme za to, že jest starší než sousední chrám. Snad to byl původní prozatímný nevelký kostel Karmelitánů, jimž Karel IV. založil dne 3. září 1347 na tomto místě klášter. Mniši ti zřídili si zprvu prozatímné příbytky ze dřeva, jež daroval jim Karel z veliké budovy vystavěné na tržišti u sv. Havla pro slavnou korunovační hostinu královskou. Kdy začata byla stavba vysokého kůru chrámu Panny Marie Sněžné, nevíme. Právě se, že teprve převor Heřman z Tachova (1378—1397) tuto část chrámu dokončil, a jelikož zřícená kaple, ač k ní přiléhá, v žádné organické souvislosti s ní není, máme tu patrně zbytky staršího kostela karmelitánského. Při této příležitosti zmiňujeme se o překrásném, pohříchu velice porouchaném gotickém portálu ve zdi u domu č. p. 757—II., někdejšího hřbitovní fortně. Znameníť řezba ve štítu, zničená od pražské luzy r. 1483, zasluhovala by obnovení. Posud lze rozeznati na obraze tom dvě klečící postavy se znaky Čech a Moravy, Spasitele korunního Marii Pannu, a v lomenici Nejsv. Trojici znázorněnou oblíbeným někdy způsobem, že totiž Bůh Otec objímá kříž s umučeným Spasitelem a

Duch sv. ve způsobě holubice nad ním se vznášá. Portál ten jest v Praze druhu svého jediný, a již proto zasluhuje pozornosti. *Frant. Ekert.*

Akademie křesťanská v Praze dochází uznání i za hranicemi českými. Farář ve sv. Gothardu v Krajině, v okresu Kamnickém, na pomezí štyrském, Ivan Vrhovnik, nadšený ctitel Čechů, objednal si prostřednictvím přítele svého, kněze v Praze, v parlamentním ústavě Akademie skvostné velum, na něž osadníci jeho věnovali 50 zl. Dopis jeho došel do Prahy v pondělí po květné neděli a obsahoval přání, aby objednané velum mohlo býti nesené již o slavnosti Vzkříšení Páně, která v tamní krajině koná se ráno na Boží hod. Parlamentní ústav zhotovil skvostné velum, práci to ruční z nejtěžší látky hedvábné se tkaným, zlatými paprsky ozářeným monogramem Spasitelovým, během dvou dnů, tak že již ve středu velum bylo dáno na poštu a v sobotu již ve slovinské dědině v lůně Kamnických Alp se octlo. Kterak parlamentní ústav objednanou práci vykonal, o tom svědčí list faráře sv.-Gothardského, zasláný příteli v Praze: »Velum, jež dostal jsem v sobotu, jest překrásné. Málo bude

kostelů u nás, které by se mohly honositi tak drahou cenným pokladem. Jest to práce věru vzácná a mistrovská, skvělý to důkaz podivuhodné umělecké vycvičenosti českých rukou. Živela »Akademie křesťanská!« »Živelo české umění!« Váš Ivan Vrhovnik. V Št. Gotardu, 21. dubna 1889.« — Duchovenstvo slovinské objednává různé chrámové předměty skoro výhradně ve Vídni. Při výstavě darů bohoslužebných z Rakouska, věnovaných sv. Otci k jubilejní slavnosti kněžských druhotin jeho, kterážto výstava uspořádala se v rakouském uměleckém muzeu ve Vídni, byli však, jak známo, pořadatelé nemálo překvapeni původností a uměleckým provedením předmětů z Akademie křesťanské v Praze, které tím vynikaly nad výrobky vídeňskými, jež oproti nim dle slov samých pořadatelů jevíly se býti pouhými pracemi továrnickými. Pokud poměry známe, bylo by snadno získati naši Akademii, zvláště parlamentnímu ústavu jejímu, mnoho práce na Slovinsku, kde lid jest pro svoje chrámy tak obětavý a kde Praha těší se neobyčejně sympatickému zvuku.

Frant. Ekert.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc květen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vp. Jana Daňsu, kaplana v Sebranicích a pro dp. Jul. Schrötera, faráře v Radčicích. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha s novou stříbrnou kuppou a patenou: pro dp. Fel. Bícu, faráře ve Stochově; ciboria, kalicha s novou stříbrnou kuppou a patenou a dvou stříbrných melchisedechů: pro dp. Václ. Turinského, faráře v Prčici; kalicha a pacifikalu: pro důst. farní úřad v Hošce; dvou kalichů a melchisedechu: pro dp. Fr. Michlera, faráře ve Weisskirchenu. — Hostiarius: pro vysokorod. paní Emilii z Rittersteinů v Praze a pro dp. Fr. Michlera, faráře v Hošce. — Skvostný relikvíář: pro vysokorod. kontesku Annu Waldštýnovou v Praze. — Pacifikal: pro vysokorod. paní Emilii z Rittersteinů v Praze. — Nádobky tři pohromadě na sv. oleje: pro dp. Václ. Toischra, faráře ve Vysočanech a pro vys. dp. Jana Klippla, arciděkana ve Vel. Meziříčí. — Jednotlivá nádobka na sv. olej: stříbrná: pro vdp. Klem. Pospíšila, děkana v Bořitově na Moravě. — Patenky k nemocným, stříbrné: pro vdp. Klem. Pospíšila, děkana v Bořitově, pro vp. Štěp. Krausa, kooper. v Raspenavě a pro dp. Václ. Peukera, profesora náboženství v Liberci. — Svícny oltářní: 4 kusy pro důst. farní úřad na Komorním Hrádku. — Lampy oltářní: pro dp. Fr. Vojáčka, faráře v Janovicích, pro vysokorodou kontesku Annu Waldštýnovou v Praze, pro dp. Fr. Tesaře, faráře v Ostrově na Moravě a pro dp. Ant. Štěpánka, faráře v Bejšti. — Kaditelnice: pro vysokorodou kontesku

Waldštýnovou v Praze, pro dp. Fr. Tesaře, faráře v Ostrově na Moravě, pro vp. Fr. Ambrože, kaplana v Nové Vsi na Moravě a pro důst. farní úřad na Komorním Hrádku. — Kropenky skropáčky: pro vys. dp. Jana Klippla, arciděkana ve Vel. Meziříčí na Moravě, pro sl. obecní úřad ve Bruchu a pro Vojt. Kameše, kaplana v Ledči. — Kropáček: pro dp. Fr. Tesaře, far. v Ostrově na Moravě. — Mešní konvičky: pro vysokorodou kontesku Annu Waldštýnovou, pro vp. Jana Daňsu, kaplana v Sebranicích, pro důst. farní úřad v Miletíně, pro dp. Ant. Štěpánka, faráře v Bejšti a pro vysokorodou pl. Emilii z Rittersteinů v Praze; se stříbrným kováním: pro vys. dp. Jana Klippla, arciděkana ve Vel. Meziříčí na Moravě. — Nástroj na pečení hostií: pro sl. patronátní úřad v Kounici u Č. Brodu. — Cínová schránka na hostie: pro dp. Ant. Štěpánka, faráře v Bejšti. — Nádobky na mytí prstů: pro dp. Fr. Neveselého, faráře v Bohuňově, pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově a pro dp. Fr. Tesaře, faráře v Ostrově na Moravě.

Rozličné. Missal: pro vysokorod. kontesku Annu Waldštýnovou v Praze. — Pultíky pod missal: pro vysokorod. paní kněžnu z Oettingů v Praze a pro vp. Vojt. Kameše, kaplana v Ledči. — Tělo Páně na kříž: pro dp. Fr. Hoppeho, faráře v Boroticích. — Harmonické zvonky: pro blahor. p. J. Diepoldta, zvonáře v Praze, pro blahor. pl. Johannu Střemchovou v Kadlinově a pro vp. Václ. Rona, katechetu v Turnově.

Paramenty. Mitra hedvábná: pro Jeho Eminenci nejd. pana kardinála-arcibiskupa hraběte Frant. de Paula Schönborna v Praze. — Kasule:

skvostná bílá, s křížem zlatem vyšitým; pro chrám Páně v Algině v Americe, věnovaná od paní Magdaleny Mühlenbrigové; bílá, sváteční: pro dp. Jul. Schrötera, faráře v Radčicích; červená s křížem, bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro chrám Páně v Bernardicích, věnovaná od šlechtěného dobrodělce tohoto chrámu Páně v Praze; červená: pro dp. Fr. Tesaře, faráře v Ostrově na Moravě; bílá: pro vysokorodou paní hraběnku Palfyovou v Blovicích; bílá a zelená: pro důst. farní úřad na Komorním Hrádku; fialová: pro sl. patronátní úřad v Ouřiněvsi; červená, s křížem bohatě zlatem vyšitým: pro dp. Jana Hrubého, faráře v Zbejšově; bílá: pro vysokorod. kontesku Annu Waldštyňovou v Praze; fialová: pro vdp. Karla Jaeniga, papežsk. prelátu v Praze; bílá a červená: pro filiální kostel v Dřinovicích. — Pluvial červeně a černě barvy: pro důst. farní úřad v Kvílicích. — Bursy k nemocným: pro veld. děkanský úřad v Tachově a pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Stoly: pro vp. Siarda Macháně, kněze řádu kapucinského v Praze, pro blahor. pí. Johannu Střemchovou v Kydlínově, pro blahor. paní Marii Teigeovou v Kolíně, pro dp. Karla Šplichala, faráře v Petrovicích, pro veld. děkanský úřad v Tachově, pro sl. obecní úřad v Bruchu, pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro dp. Jarosl. Štětku, faráře v Předměřicích, pro vysokorodou paní Emilii z Rittersteinů v Praze, pro důst. farní úřad v Tejnici a pro důst. farní úřad v Kvílicích. — Vela: pro dp. Fr. Vojáčka, faráře v Janovicích, pro dp. Fr. Preclíka, faráře v Cirkvici, pro důst. farní úřad v Jesenici, pro důst. farní úřad v Komorním Hrádku, pro blah. p. Martina Šefrnu, pro blah. p. Fr. Durana a pro důst. farní úřad v Tišnovicích na Moravě. — Pláštiky na ciborium: pro důst. farní úřad ve Zvoleňovsi, pro blahor. pí. Johannu Střemchovou v Kydlínově, pro blahor. paní Ludmilu Götzlovou v Komárově, pro vysokorod. kontesku Annu Waldštyňovou a pro vysokorodou paní hrab. Chotkovou ve Velké Březnici. — Antependia: pro důst. farní úřad ve Zvoleňovsi; bílé a červené: pro vysokorodou kontesku Waldštyňovou v Praze. — Nebesa skvostná: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích. — Korouhve: pro vysokorodou kontesku Waldštyňovou v Praze. — Třapečky zlaté ke klíčku od tabernáku: pro dp. Fr. Hoppeho, far. v Boroticích. — Okrasa se záclonami do tabernáku: pro vdp. Jos. Kuchynku, děkana v Rakovníku, pro dp. Fr. Vojáčka, faráře v Janovicích a pro vdp. dra Karla Jaeniga, pap. prelátu v Praze. — Birety: pro dp. Jos. Puchtu, faráře v Klučenicích, pro dp. Fr. Preclíka, faráře v Cirkvici, pro blahor. paní Emilii Stechmüllerovou v Praze, pro důst. farní úřad v Miletině, pro dp. Jul. Schrötera, faráře v Radčicích, pro dp. Jarosl. Štětku, faráře v Předměřicích a pro ctih. Uršulinky v Praze. — Polštář oltářní: pro blahor. pí. Ottilii Titzovou ve Vrchlabí, pro dp. Fr. Tesaře, faráře v Ostrově na Moravě a pro blah. paní Vališovou v Praze. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro J. J. vysokorodou paní kněžnu Schwarzenbergovou na Vorlíku, pro dp. Jos. Kociana, faráře v Bedřichově na Moravě, pro důst. farní úřad na Komorním Hrádku a pro vysokorodou pí. Emilii z Rittersteinů v Praze.

Prádlo kostelní. 2 cingula a 1 palla: pro dp. Fr. Miču, faráře v Měřině. — 1 alba, 1 rocheta a 12 purifikatorií: pro dp. Josefa Puchtu, faráře v Klučenicích. — 2 alby a 2 rochetty: pro vysokorodou kontesku Annu Waldštyňovou v Praze. — Rocheta: pro vysokorod. paní baronku ze Schüttelsbergů v Modleticích. — 1 alba, humerale, 6 korporalií a 12 purifikatorií: pro dp. Karla Šplichala, faráře v Petrovicích. — 1 rocheta: pro blahor. paní Emilii Stechmüllerovou v Praze. — 4 rochetky pro ministranty: pro J. J. vysokorod. paní kněžnu Schwarzenbergovou na Vorlíku. — 6 pall: pro dp. Fr. Tesaře, faráře v Ostrově na Moravě. — Alba: pro dp. Jos. Kociana, faráře v Bedřichově na Moravě. — 3 korporale, 6 purifikatorií a 6 ručníčků: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — 2 alby, 4 rochetty, 6 plachet na oltář, 12 purifikatorií, 6 korporalií, 6 ručníčků a 1 cingulum: pro důst. farní úřad na Komorním Hrádku. — 2 cingula: pro důst. farní úřad ve Vřeni. — 6 korporalií a 6 pall: pro důst. farní úřad v Plaňanech. — 2 cingula: pro chrám Páně v Tejnici. — Alba: pro chrám Páně v Lysinách na Moravě.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Ciboria stříbrná: vdp. Al. Wolf, děkan ve Sloupě na Moravě a důst. farní úřad v Okrouhlém Hradišti. — Monstranci: dp. Lohel Schmidt, sekretář na Strahově. — Svičky oltářní: 12 kusů: důst. farní úřad v Slivenci a blah. pan Klem. Magniet, vrchní inspektor na Smichově.

Paramenty. Prapor spolkový: blahor. p. Tryč na Vinohradech.

Příspěvky

na votivní obrazy v Karlínském chrámu Páně k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz bohoslovců česko-moravských.

	zl. kr.
Přeneseno . .	549 76
Ct. pp. bohoslovci semináře Litoměřického prostřednictvím ct. p. Josefa Kazdy . .	13 50
(Na upsaných 160 zl. splaceno 108 zl.)	
Úhrnem . .	563 26
Do 2000 zl. schází	1436 zl. 74 kr.

Votivní obraz moravský.

Přeneseno . .	511 65
Dp. Ferdinand Harna, farář Chvalkovský (4. dar) . .	1 —
Dp. Josef Vytopil, farář ve Valaš. Meziříčí . .	1 —
Úhrnem . .	513 65
Do 2000 zl. schází	1486 zl. 35 kr.

Štědrým dárcům srdečně: Zaplat Pán Bůh!

Za další příspěvky na veškeré votivní obrazy prosí
redaktor.

— 3 Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně. —

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 6.

V Praze, dne 30. června 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské exkurse. Teplá. — Kostely a kaple farní osady Velišské u Jičina. (Dokončení). —
Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen.

Románské exkurse.

CHRÁMY ŘÁDU PREMONSTRÁTSKÉHO.

25. Teplá.

Napsal F. J. Lehner.

Slavné opatství Teplské poskytuje dosud obraz kláštera dle způsobu středověkého, kol kolem bezpečně obehnaného vysokou zdí, která objímá kostel s budovami řeholními a hospodářskými, mlýnem a vším, čeho veliká rodina klášterní vyžaduje. Do vnitř lze vniknouti jen jedinou branou, věží dobře chráněnou. Na velkolepém památníku Hroznatově, o jehož blahorečení se právě jedná, spočívá zvláštní požehnání Boží. Stojí dosud téměř neporušeně krásný chrám, který zbudoval, a archiv klášterní chová vzácné listiny, jimiž svatostan zakládal a budoucnost zabezpečoval. Historiku lze z listin původních nakresliti obraz vzniku kláštera, archeologu jest architektonická soustava chrámu zajímavým předmětem bádání uměleckého.

Zakladatelem kláštera Teplského jest Hroznata, zbožný a bohatý vладыka český, pocházející z rodu mocného a urozeného. Otec jeho byl Sezýma,^{*)} který padl v bitvě u Loděnic dne 23. ledna 1179; zbožná matka Dobroslava, pochá-

zející z rodu Černínského, zasvětila, jak podání vypravuje, novorozenátko Matce Boží, již jinoch v nebezpečí utonutí zaslíbil náležitě vyvděčiti se. Když nápotom smrt zachvátila choť i jediného syna, dozrál ve zbožné duši Hroznatově úmysl založiti klášter na oslavu Rodičky Páně. Vyhlídnuv příhodné místo neda-leko hradu svého Teplé nad samou říčkou téhož jména, která zde z rybníku vytéká, založil kostel r. 1193.^{*)} Podání pěkně vypravuje, že Hroznata denně při stavbě na misku jistý obnos peněz kladl s doložením, aby každý dělník sám si bral zaslouženou mzdu. Nikdo prý si nevzal více, než co byl podle svědomí zasloužil. R. 1197 dospěla stavba tou měrou, že bylo lze uvéstí do kláštera osadu kněží premonstrátských z hory Sion na Strahově s prvním opatem Janem.

Téhož roku zavítal do Čech kardinál Petr a via lata, z nařízení papeže Celestina III., aby jednak jistě záležitosti církevní spořádal, jednak též Čechy ku

^{*)} Dobner. Monum. hist. I., 91. Chronographus Silvensis: »Mortui sunt in proelio Sezýma comes, pater Domini Hroznatae.«

^{*)} Annales Praemonstratenses pag. 941: Anno 1193 grande opus susceptum, a. 1197 ad culmem provexit Hroznata curis, opibus, praesentia fabricae urgens celeritatem.

křížáckému tažení povzbudil. V Hroznatovi roznicena jest touha po příkladu rytířském do svaté země se vypraviti. Nevěda, zda-li živ a zdrav se vrátí, měl o to péči, aby dílu svému, nové rodině řeholní, bezpečného trvání pojistil a také svou vlastní domácnost uspořádal, vyhotoviv pamětihodnou závěť svou,*) dle které obmyslil příbuzné i služebníky, klášteru však postoupil celý statek Teplský; kdyby však již vrátiti se neměl, též veškerou ostatní rozsáhlou usedlost. Sestře Vojslavě, která tehdyž provdána byla za Ottu, polského vojvodu Krakovského, odkázal, kdyby ovdověla, zboží Chotěšovské k doživotnímu užívání. Výživu druhé sestry Judity odkázal opatovi, jemuž za nepřítomnosti svěřil též správu ostatních statků, umluviv s ním i tajné znamení, dle něhož by smrt jeho zjištěna byla. Klášter zůstavil ochraně rytíře Beneše. Závěť nejděle do začátku března 1197 vyhotovenou dal podepsati od samého vojvody biskupa Jindřicha Břetislava, jiných členů panovnické rodiny a předních mužů země stavu duchovního i světského.

*) Erben. Regesta I., 194, čís. 431 k r. 1197. »Ego Groznata, dei gratia de primatum Boemiae clariori stemmate descendens, — dei nutu signatorum sanctae crucis vestigia sequens, et sepulchrum domini salvatoris invisere cupiens, notum volo fieri omnibus tam futuris, quam praesentibus, quod usibus fratrum, qui deo et beatae Mariae in Tepla servituri sunt, locum eundem cum omnibus appenditiis, quae ibi sunt, sive revertar, sive non, perpetualiter contradidi. Si autem in hac via, quam aggredior, fati munus implevero, praedia mea omnia atque possessiones cum omnibus animalibus eidem ecclesiae perhenniter deputavi. Quodsi rediero, ipsa praedia debito jure praeter Tepla et ipsius attinentia

in meam ditionem redigentur. Cognatis meis, ut praefato loco fideliter assistant, haec dedi: Blehov Blehoni, Zdeslao et fratribus ejus duobus circuitum Stuolenez, Hyrdieboroni Smilcoviz: ita dico, si non revertar. Holoferni capellano meo Malessow, Martino Scalice, Nezli filio Petri: hiis tribus dedi, sive revertar, sive non. Milites mei, qui a me praedia mea tenent, ne aliquid contrarietatis deo et abbatae, quam fundavi, moliantur: qui aratrum habet, abbas Theplensis duas marcas ei persolvat, ut aratrum recipiat; qui vero integram villam tenet, V marcas ab abbate recipiat, et cui voluerit, serviat. De villis autem, quas in silvis tenuerunt, nihil solvat ecclesiae. Famulos meos et ancillas eidem ecclesiae confero. Domino abbati Teplensi ad praesens omnia bona mea ad regendum committo; Benessonius vero ipsum abbatem et meos fideles sub tutela commendo. Abbas autem de bonis meis debita creditoribus meis persolvat. Soror mea, quae est in Polonia, si marito superstes natale solum revisere voluerit, quamdiu in viduitate permanserit, Gotessovic cum omnibus appenditiis possideat; si vero alteri nupserit, vel in viduitate obierit, eadem bona ecclesiae recipiat. Juditae, alteri sorori, usque ad finem vitae de hiis bonis, quae ecclesiae contuli, abbas Theplensis necessaria decenter provideat. Si quis vero de morte mea falsum rumore vulgaverit, nulli credatur, nisi a domino abbate certum signum, quod ei soli dedi, manifestatum fuerit. Quodsi cognati mei de bonis, quae deo contuli, abbati infestare voluerint: praeter offensam, quam ab omnipotente merebuntur, ecce coram Boemis dico, ut ea bona, quae ipsis contuleram, ad usum ecclesiae jure perpetuo revertantur. Ut autem haec apud posteros firma radice perseverent, placuit factum scripto commendari, et ecclesiae Pragensis ejusque ducis et nostri sigillo confirmari, eorum etiam, qui affuerunt, nomina subnotari. Haec sunt nomina testium: Henricus dux et episcopus Boemorum. Wladislaus frater ejus. Engelbertus Moraviensis episcopus. Zpitihneus. Ladimir. Florianus praepositus et cancellarius. Grabissa camerarius. Zlauco frater ejus. Georgius de Milevic. Johannes judex et Zuda frater ejus. Jarozlaus. Budiwoi et Ben frater ejus. Benes Hermannii filius. Bertoldus et Zezema filius ejus. Vitco filius Vitconis. Predbor. Cstibor. Nacepule. Matheus. Acta — MCXCVII. Indict. XV. epacta nulla, concurrente II.«

(Dokončení přístě).

Kostely a kaple farní osady Velišské u Jičina.

Píše Antonín Novák, arcikněz a děkan. (Dokončení).

Pod presbytářem jest sklenutá krypta, do níž vede 15 kamenných schodů, je však prázdná se vchodem z kostela. Oken jest velkých 7; dvě v presbytáři, čtyry v lodi a jedno na kůru. Kostel jest kolem ovrouben hřbitovní kamennou, třemi vchodními dveřmi opatřenou zdí. Po stranách presbytáře s jedné strany přistavěna sakristie, s druhé oratorium.

Vysoká čtyřhranná věž s kostelem v přímé spojení, s bānovitou v osmistěnnou lucernu končící střechou, chová v sobě tři zvony s těmito nápisy:

1. »Leta P. 1553 tento zvon slit jest ke cti a chvále Pānu B. všemoh. a k založ. sv. Václava skrze Petra.«
2. »A. 1510 haec campana fusa est ad laudem Dei omnip. et B. M. semper Virginis atque omnium sanctorum per Andream dictum Žazek de Hradec. Amen. Za kněze Řehoře, faráře.«
3. »Leta P. 1564. Slit jest ke cti a chvále B. všemoh. a sv. Václava od Petra v Boleslavi.«

Všechny tyto zvony při požáru r. 1835 dilem puknuvše dilem oprýskány byvše musely býti přelity a přidány jim nové nápisy s ponecháním starých, což Karel Bellmann, zvonář Pražský, vykonal a V. Tippmann je benedikoval.

Co se týče 3 starých obrazů, sv. Václava na hlavním oltáři a dvou postranních: Panny Marie a sv. Anny, vzavše nedovedným opravovatelem pokázu musely býti odstraněny a jinými nahrazeny.

Pod kůrem hudebním po stranách jsou dvě vykládané zpovědnice; na jedné socha sv. Petra, na druhé marnotratného syna.

Hřbitovní zeď měla souměrně čtyry kaple, z nichž dvě při požáru za své vzaly a více obnoveny nebyly, dvě pak dosud stojí a za kostnice slouží.

Vnitřek chrámu jest od r. 1868-1870 nádherně obnoven, nebo všechny sochy přezlaceny a štafirovány od pozlatníka Josefa Stoklasy, taktéž i relikvie na všech oltářích a dvířka na svotostáncích.

R. 1886 byla pořízena do farního chrámu Velišského z uměleckého ústavu Jana Heindla ve Vídni křížová cesta polovypuklé práce, která téhož roku benedikována v neděli Quinquagesimae veledůstojným panem kvardiánem Turnovským, Františkem Pelikovským.

2. Filiální kostel sv. apoštolů Šimona a Judy v Chyjicích.

Chyjice, ves půl hodiny jižně od Veliše vzdálená a na způsob pohorských vesnic po dvou stranách od západu k východu rozložená v hlubokém údolí, jímž protéká potok Leština.

Na návrší stojí filiální kostel sv. apoštolů Šimona a Judy, obehnaný dokola hřbitovní zdí, r. 1699 z kamene v obyčejném slohu vystavěný. Původní ze dřeva stál ve stráni směru nynějšího a býval již ve 14. století plebánským, na jehož hřbitov se kladly mrtvoly pouze z Chyjic, rozsáhlé, nyní přes 90 čísel čítající obce.

Kostel nynější zbudován ve slohu copovém, má jednu loď se sakristií za hlavním oltářem, do níž se kostelem vchází.

Na hlavním oltáři jest obraz sv. apoštolů Šimona a Judy, od akademického malíře Josefa Mrňáka r. 1824 zhotovený.

Postranní oltář sv. Jana Křtitele v nejnovější době od p. Stoklasy z Jičína postaven a opatřen obrazem od akademického profesora Pražského Emanuela Róma.

Varhany zhotoveny od českého samouka Velicha za děkana Chlumeckého. Zvonice má 3 zvony. Kostel stavěn směrem západovýchodním. Desátku platil 12 grošů. S počátkem 14. století spravoval zdejší plebán Jičínský dekanát.

R. 1360 dne 3. ledna uváděl zdejší plebán Vojslava za plebána v Kostelci (Lib. Conf. I., p. 113). R. 1369 byl zde plebánem kněz Zdeněk, a po jeho úmrtí dosazen téhož roku dne 9. listopadu Blažej, kněz z Čecelic, praesentatorem Oldřichem ze Semína a Annou, vdovou po † Janu z Chyjic (l. c. II., p. 16).

R. 1405 dne 17. prosince dosazen sem

kněz Blažej z Libčan od Markvarda z Chyjic, poručníka nezletilého patrona Jana (l. c. VI.).

Též zdejší plebán (nejmenovaný) instaloval jakožto správce dekanátu Jičínského více kněží z okolí a sice: r. 1414 dne 18. července Alberta z Králové Hradce na kaplanku v Nadslavi (l. c. VII., p. 124); r. 1415 dne 11. dubna kněze Blažaje ze Soběraz na kaplanku v Nemojčevsi (l. c. VII. D. XI., p. 124), dále téhož roku dne 15. července Bočka, syna Ctibora ze Zábrdovic, za plebána do Veliše (l. c. VII., p. 164), posléze dne 20. října Matěje, vikaristu v Drahorazi, za plebána v Nadslavi (l. c. VII., F VII., pag. 174).

Děje Chyjic (Chyc). Okolo r. 1384 vládl na zdejší tvrzi Jan Chyjická z Chyjic, který při odstoupení statku synu Markvardovi r. 1409 dne 2. března uložil za povinnost plebánu kostela v Chyjicích ročně 2 kopy českých grošů odváděti (Lib. erect. VIII., F. 2).

V 16. věku známi jsou dva vladykové zdejší, Jaroslav a Michal Sak z Bohuňovic (Paprocký, »O stavu ryt.«, p. 284). Pochování v kostele Oudrnickém, kdež jsou svícny mosazné s nápisem: »Michal Sak z Bohuňovic a na Chyjicích«. Znak: dva křížem přeložené šípy.

Poslední známý rytíř a vladyka Chyjický byl Jiří Hendrych Hovra (Hofr) z Lobenštejna r. 1652. R. 1688 ukoupil zdejší zemanský statek František Josef hrabě ze Šliků (viz zemské desky 5, Weisslinienfarb. Gedenkquatern v. J. 1689, 14/2 sub. tit. B 20) a spojil s panstvím Velišským.

Kdy zde duchovní správa, plebánie, vznikla a kdy i jak zanikla, nikde zaznamenáno není. Chyjice tvořily samojedinou celou plebánii. Dle profesora Se-

dláčka seděli na zdejší tvrzi r. 1323 vladkové Hanuš a Žibříd. Kostel Chyjický stal se filiálním teprve r. 1776, když ve Velíši fara nově se zřídila.

3. Filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie v Kostelci.

Kostelec, skrovná ves, tři čtvrti hodiny jižně od Velíše, k rozeznání od mnoha jiných stejnojmenných (nad rejpkou řečený), má na pohled nepatrný, ale v mnohém ohledu památný kostelík. Byltě již ve 14. století plebánským a patil dle Rhona 15 grošů desátku.

Slušely k němu obce: Kostelec, Jičiněves, Žitětín a Žitětinek. Těšil se vícero dobrodincům, mezi nimiž především uvádí se Peška Kdulinec z Mostku (tvrz mezi Jičiněvsi a Bartoušovem, viz mapu p. prof. Sedláčka: Hradky a tvrze, díl V.), r. 1392 Racek (Rastislav), syn Msteše a Markéty z Kostelce (Lib. er. XII., E 7), jenž na dvoře Jičiněveském pojistil jednu kopu grošů (Lib. erect. XII., E 3). Otík z Labouně (miles famosus), seděním na Jičiněvsi, založil u něho kaplanství r. 1405 dne 2. října (Lib. er. VII., B 9). Ulrych ze Mšen (Mšeno?), zbrojnoš, věnoval 1½ kopy ročního platu, r. 1445 jmenovav za vykonavatele testamentu Petra z Nemojčevsi, Erasma z Jičiněvsi a Jana Běcharského.

Plebáni: R. 1355 dne 27. srpna instaloval plebán Kostelecký kněze Václava z Veselí a Ostružně a r. 1357 plebána ve Slatinách (Lib. I. conf., p. 24). R. 1360 dne 3. ledna smělň Vojslav svou faru v Kostelci s Matějem z Lomnice, jež zde kněz z Chyjic instaloval (L. I. Conf., p. 113). R. 1360 dne 8. dubna instaloval plebán z Kostelce Jana ze Skalice na plebánii v Dolanech (L. c. I., p. 120). R. 1372 dne 7. dubna byl zde plebánek kněz Hrzko (Hrzek), který odtud na faru v Nové Pace dosedl (L. II., p. 78).

R. 1392 vznikl spor o plebánii Kosteleckou mezi knězem Hynkem a knězem Jindřichem Sádlem, jemuž fara přisouzena (Acta jud. arch. Prag. ed. Tingl, p. 111—116). R. 1405 dne 17. prosince uváděl plebán Kostelecký kněz Blažej z Libčan na faru v Chyjících (L. c. VI., p. 168) a r. 1407 dne 28. května opět

kněze Jana do Dolan. R. 1408 dne 11. ledna na uprázdněnou kaplanku Kosteleckou po resignaci kněze Hynka dosazen Adam z Jičina, jež plebán Dolanský instaloval (L. c. VI., p. 235). R. 1408 dne 8. února po úmrtí Ady presentován na kaplanku Bohunko ze Železnice, jež instaloval plebán z Chyjic (L. c. VI., p. 237). R. 1409 dne 4. prosince instaloval plebán z Kostelce Václava z Lomnice na plebánii Velíšskou (L. c. VI., p. 280).

Poslední dosud ve známost vešlý farář Kostelecký byl Jan Chocenský, který zde r. 1628 oddavkami přísluhoval.

R. 1645 připadla kostelní plebánie ke Kopidlnu, kamž poslední farář zdejší ušel, a odtud roku 1776 přivtělena jako filiálka k Velíši.

Kostelecký chrám Páně chová v sobě více náhrobních kamenů ze 16. století: 1. Kateřiny Dobranovské rozené z Tovačova z r. 1593. 2. Anna, paní z Labouně a Velkého Žitětína z r. 1595. (P. Vacek poznamenal, že týž byl hejtmanem v Horčicích za Jiřího Vratislava z Mitrovic.) 3. R. 1620 dne 13. října Jindřich z Lazyna, branoš (armiger) a 4. r. 1621 dne 20. srpna Anna Kateřina, sestra jeho. 5. R. 1621 dne 4. a 18. května dívky Susanna a Hans Křištof, náhrobek s německými písmeny.

Zvonice dřevěná, vysoká, k východní straně o sobě stojící, chová 4 zvony; první má letopočet 1556 (tíže 16 centů), prostřední letopočet 1571 (8 centů) a třetí nejmenší z r. 1672 (4 centy) s nápisem: »Za toho času dvojctih. kněze Ondřeje Václ. Koheliusa, Velíšského a Kopidlenského faráře.«

Manský statek patřival v nejstarších dobách v 14. století pánu z Labouně, Jičiněvsi a Mostku (tvrz mezi Kostelcem a Bartoušovem dle Sedláckovy mapy), v 16. a 17. století paní Klusákové (za Trčky byl Albrecht Klusák lesmistrem).

4. Filiální kostel sv. Prokopa v Nadslavi.

Na hodinu cesty od Velíše k západu nachází se nepatrná, se tří stran lesy

ověněná prastará ves Nadslav se starožitným, v mnohém ohledu památným

kostelem, druhdy plebánským, nyní ale filiálním od Velíše. Zdejší plebáni tvořily obce: ves Nadslav, městys Střevač a ves Štidla. Platila desátku 8 grošů českých.

První plebán, o němž se zmínka děje, jehož jméno však udáno není, uváděl r. 1361 dne 10. listopadu Petra ze Žlunic za plebána v Samšíně (L. c. I, p. 150), r. 1365 dne 26. listopadu opět nejmenovaný zdejší plebán uváděl kněze Mikuláše z Nadslavi za plebána v sousední Bystrici (L. c. I, p. 71); r. 1387 dne 13. března presentoval na uprázdňenou úmrťm Hodka zdejší plebáni udatný rytíř Bohunko Puklice z Frydštejna kněze Bartoloměje ze Žďár (L. c. III, p. 189).

R. 1409 založeno zde kaplanství, ale pro příliš skrovnou dotaci se zde kaplani ustavičně střídali (L. erect. IX, G. 4).

Patron jeho Zdeněk z Kopidlna a Střevače presentoval r. 1414 dne 18. července po resignaci Václava na kaplanku Alberta z Hradce Králové (L. c. VII, D. XI, str. 124); r. 1415 dne 20. října Matěje, vikaristu v Drahorazi (L. c. VII, F. VII, str. 174); r. 1416 dne 30. prosince kněze Mikuláše (L. c. VII, F. XV, str. 186); r. 1419 dne 18. ledna kněze Matěje z Krumlova (L. c. VII, K. XV, str. 280) a po resignaci téhož kněze Urbana (L. c. VII, L. IV, str. 290).

Kdy však plebánie i kaplanství zde zanikly, není povědomo, neb z dob husitských válek není nikde nic poznamenáno. Kostel ale dosud ve své původní způsobě stojí, jen že poslední opravou v lodi poněkud znetvořený. Vyznamenává se zvláště malbami na skle v oknech presbytáře a četnými náhrobními kameny.

Presbyterium tvoří nepravidelný pětistěn se síťovou klenbou, jejíž patero žeber nahoře v kulovaté prázdné ploše se sbíhá a má tři úzká, podlouhlá, sloupem přepažená okna. Ve dvou z nich za hlavním oltářem jsou do barevného skla vpáleny kontury dvanácti svatých apoštolů, dole pak kozlí hlava, znak panů Kopidlanských, Kopidlno-Střevačské linie. Výkresy a popis jich podal pražský historický umělec, Josef Hellich, do jednoho ročníku paně Klárova almanachu »Libuša«.

Také loď chrámová měla dvě proti sobě směrem k jihu a k půlnoci položená okna gotického tvaru, která však při poslední opravě kostela pro velkou temnotu v kostele vylámána a rozprostra-

něna, ale spolu i původního tvaru svého pozbavena byla.

Jiná památka Nadslavského kostela jsou ty mnohé náhrobní kameny bývalých patronů jeho, panů Kopidlanských, z nichž p. František Vacek, historiograf a děkan Kopidlanský, za svého času následně poznamenal:

Na levé straně pod stolicemi:

1. »Leta božieho tisyceho cztyrstého dewadesátého czwrtého w dewátý den po swatém Prokopu zemřel jest urozený a statečný Pán Petr z Kopidlna a z Strzevače Pán.«

(Poznámka: Tento Petr jest pátý ve známosti vešlých vladyka Kopidlanských).

2. »Letha Panie 1517 we wigilii před sv. Bartolomějem umrzela jest urozená Paní Lidmila z Kopidlna a w Strzewacy a tuto jest pochována.«

V lodi před presbytářem:

3. ». po sw. Janu umrzel jest urozený vládyka Pan Wawřinec ze Stranice a z Kopidlna.«

4. »Letha Pánie 1580 w pátek po sw. Jiljí umřel jest urozený Pán Petr Straník z Kopidlna a na Střevači a tuto jest pochován. Pane Bože rač se smilovati nad jeho duší.« (Byl to poslední z dynasti Kopidlno-Střevackých).

Na dvou na hřbitově ležících náhrobcích:

5. »Letha Božího 1522 we čtvrték na swatou pannu Dorotu umrzel urozený Vladyka Pan Jan Strzewatzky a tuto jest pochován. Proste Pána Boha za duši jeho.«

6. »Letha Pánie 1570 w Sobotu po prowdní neděli umrzela jest urozená panna Marketha Domouska z Harasova a tuto odpočívá.«

(Poznámka: Měli Domousnice, statek v okresu nynějším Lounském).

Uprostřed těchto náhrobníků jeví se v polovypuklé práci znak panů Kopidlanských: kozlí hlava v štítu a nad ním přilbice, jak viděti na vyobrazení: »Hrady a zámky« od prof. Sedláčka, V., str. 275.

Několik kroků před hlavními dveřmi stojí stará, z dubových klád zhotovená zvonice a v ní tři zvony, z nichž jeden velmi pěkné formy s nápisem: »Anno D. MCCCCXLIII. hoc opus factum est per me Burianum servum Dominorum.«

Navštěvovatelům Nadslavského kostela vymohli jeho patronové Jiřík z Kopidlna, zlatý rytíř Jerolimitánský a hory Sion, pak Jan Stráník z Kopidlna a na Třeváci za sv. Otce Lva X. apoštolským brevem daným v Římě dne 21. dubna r. 1514 v den sv. Prokopa, Narození Páně, Všech Svatých, seslání Ducha sv. a Nanebevzetí Panny Marie 100 dní církevních odpustků, když do tohoto chrámu Páně v řečené dny putovati, svátost pokání hodně přijavše za tam řečené dobrodince jeden Otčenáš a Zdravas vroucně se modlíti a nějakým dárkem ku potřebám kostelním přispívati budou. Jan Žák, administrator Praž-

ského arcibiskupství a probošt Litoměřický, doktor církevního práva, tuto listinu (chovanou nyní v c. k. universitní knihovně v Praze) stvrdil a prohlásil.

V chrámu Páně Nadslavském jsou tři oltáře s arabeskovými rámci. Hlavní oltář zdobí obraz sv. Prokopa jako poustevníka, zhotoven p. Emanuelelem Romem, profesorem malířské akademie Pražské; postranní v pravo má obraz Panny Marie, v levo sv. Jana Nepomuckého.

R. 1584 připojena Nadslav se Střevací ku panství Velíškému, kostel však teprv r. 1776 přivtělen jako filiální k farnosti Velíšké.

5. Kaple sv. Matouše apoštola v Dolanech.

V údolí pod návrším Kostecko-Chyžickým ve směru jižním as hodinu cesty od Velíše leží nad potokem Leštinou ves Dolany, nepochybně od své polohy tak zvaná. Odnikud ji není viděti, jenom kostel s vysokou, báhovitě krytou věží svou ji k jižní straně prozrazuje.

Tento kostel býval již ve 14. století plebánským, což tím nápadnějším býti se jeví, jelikož ves pouze 24 čísel domovních se 191 obyvateli čítá a nad to vše v blízkém sousedství jejím dva plebánské kostely, na východ Kostecký a na západ Chyžický, stávaly. Tvořila totiž celou plebánii samojediná ves Dolany; proto také odváděl zdejší kostel pouze tři groše české desátku. Lze si to poněkud odtud vysvětliti, že zemanstvo a rytířstvo zdejší krajiny v oné době podniknuto příkladem zbožného krále a otce vlasti, Karla IV., jakož i neméně zbožností svou a věhlasného arcibiskupa Pražského, Arnošta z Pardubic a ze Staré, jakoby o závod na svých svobodných statcích kostely stavělo a plebánie zakládalo, dávajíc tuto na jevo péči o náboženské vzdělání a duchovní blaho svých poddaných.

R. 1360 dne 8. dubna podána byla zdejší plebánie Bohunkem z Dolan knězi Janu ze Skalce, ježž installoval plebán Kostecký (L. c. I., pag. 120).

R. 1367 dne 31. března zdejší plebán installoval kněze Jana ze Smidar, skterým Vojslav směnil plebánii svou v Kostelci s přivolením patronů Msteše z Kostelce a Jiřího z Jičíněvsi (L. c. II., pag. 8).

R. 1369 dne 30. července směnil kněz

Jan plebánii zdejší s přivolením Zdeny, vdovy po Soběhrdovi z Dolan, s Petrem, farářem ve Vysoké.

R. 1407 dne 28. května na uprázněnou úmrtim Petra zdejší plebánii presentován kollatorem p. Mikulášem z Dolan kněz Jan, ježž installoval plebán Kostecký (L. c. VI., p. 211).

R. 1407 dne 16. června daroval panoš Mikuláš z Dolan přímím Drštka kostelu zdejšímu plat půl druhé kopy grošů č. u přítomnosti děkana Jičinského, jenž sloul Řeniko a v Železnici bydlel (L. errect. XIII., p. 10).

R. 1408 dne 11. ledna installoval zdejší plebán kněze Adama z Jičina na kaplanku v sousedním Kostelci (L. c. VI., p. 235), na kterou Hynek resignoval se svolením věhlasného Otíka z Labouně, seděním v Jičíněvsi. Další osudy zdejší plebánie nejsou známy.

Nynější skrovný ale úhledný kostelík byl v r. 1765—1768 znova vystavěn a sice hlavně péčí ovdovělé hraběnky Anny Josefy ze Šliků, rozené Kolovrat-Krakovské, což nad vchodem umístěný její znak a letopočet osvědčuje. Má dva oltáře: hlavní sv. apošt. Matouše; obraz zhotoven Pražským umělcem p. Josefem Hellichem. Podle něho umístěny dvě slušné sochy knížat apoštolských, sv. Petra a Pavla.

Postranní oltář sv. Isidora, rolníka, opatřený ostatky tohoto světce z Říma dne 28. února. Chatrný obraz r. 1881 nahrazen novým, u Akademie křesťanské v Praze objednaným a od nejmenovaného dobrodince kapli darovaným.

O držitelích statku Dolanského máme jen velmi sporých a kusých zpráv.

R. 1360 vládl zde Bohuněk z Dolan; r. 1369 Zdenka, vdova po Soběhrdovi; r. 1407 Mikuláš Drštka, zbrojnoš; r. 1572 odkázal Václav Straniš z Kopidlna a Střevače Dolany své manželce Oršile z Harasova; r. 1616 seděl na dvoře v Dolanech Jan Oldřich Klusák z Kostelce (viz »Slovník naučný« IV., p. 707); r. 1715 ukoupil Dolany František Josef, hrabě ze Šliků, spojiv je s panstvím Velišským.

Kaple Dolanská kolkolem ovroubena jest hřbitovem ohraženým pevnou kamennou zdí. Bývala zde druhdy, jak di inventář z r. 1776, dosti slušná kostnice, která při opravě zdi za své vzala. Sa-

kristie tu není, pročež se kněz za hlavním oltářem k službám Božím obléká. Služby Boží konávaly se dvakráte do roka, festo patrocinii a dedicationis. Nyní však přibýly ještě jedny, totiž v tu neděli po sv. Isidoru. Poněvač pak svátek sv. apoštola Matouše od doby Josefsinské zasvěceným více není, spadá nyní slavnost zdejšího patrociniumu se slavností dedicationis dohromady. V náhradu za to konají se zde v měsíci srpnu ještě jedny velké služby Boží.

Věž v průčelí kaple postavená se vchodem z vnitř kostela má dva zvony s nápisy, avšak nečitelnými. Menší z nich, klekániček, byl ve zvonolijně p. J. Hilzera ve Vídeňském Novém Městě r. 1875 přelit.

6. Veřejná kaple sv. Antonína Pad. v Jičínovsi (Jitčíněvsi).

Starobylá, hodinu cesty od Veliše k jihozápadu při erární Jičíno-Poděbradské silnici ležící ves, druhdy Jitčíněves nyní Jičíněves zvaná, neměla do počátku 18. století ani zámku ani kaple. Obé zřízeno teprve zvelebitelem panství Velišského hrabětem Františkem Josefem ze Šliků, a sice zámek r. 1717, k němuž r. 1730 ze severní strany přizděna zámecká kaple pod titulem sv. Antonína Paduánského, an její původce zvláštním ctitelem řádu františkánského byl, pročež se dle znění závěti v rouše kajicném v kryptě u kapucínů v Praze pochovati dal.

Kaple tato slušela až do r. 1776 pod správu faráře Kopidlno-Velišského, jsouc jen soukromou kaplí zámeckou. Když pak se téhož roku ve Veliši fara nově utvořila, přivtělena jest Jičíněves spolu s Kostelcem, kam se Jičíněvěští ode dávna pochovávali, k farnosti Velišské, zároveň pak zdejší kaple dosud soukromá prohlášena za veřejnou a Velišský farář zavázán každou neděli a každý zasvěcený svátek v zdejší kapli buď sám aneb svým kaplanem ranní mši sv. sloužiti a za živý i mrtvý knižecí rod Esterhážský jakož i hraběcí Weissenwolský obětovati, začež mu proti odvádění daní spřízněno užívání zádušních pozemků Kosteckých a dvou robotníků k dovážení duchovního každou neděli a každý svátek, což vše zjištěno zřizovací listinou (Errections Instrument der Welischer Pfarre), do zemských desk zanesenou.

Lze si to poněkud vysvětliti odtud,

že již r. 1403 slovnutný rytíř pan Otík z Labouně a Mostku, seděním na tvrzi v Jičíněvsi, u chrámu Páně v Kostelci kaplanku založil, která zároveň s plebánií Kosteckou zanikla.

Kaple Jičíněveská má do sebe tu řídkou a vzácnou výsadu, že v ní dovoleno se šetřením církevních předpisů (totiž slušným ozdobením svatostánku, udržováním tak zvané věčné lampy a pod.) stále chovati Sanctissimum, kteréžto privilegium řečený hrabě František Josef ze Šliků u apoštolské stolice v Římě, daným dne 19. září 1736 od papeže Klimenta XII. brevem vymohl, kteréž dne 31. března 1737 biskupem Kralohradeckým hrabětem Vratislavem z Mitrovic publikováno bylo.

R. 1827 udála se s kaplí značná změna. Těsná a ani polovici příchozích pojmuti nemohoucí kaple se o sakristii a presbytář porozvěštila. Až dosud se strojíval kněz za oltářem. Nyní se k východní straně prolomila zeď a z vedlejšího dřevníku se upravila sakristie. Mimo to starý oltář zrušen a obraz sv. Antonína Paduánského odstraněn a nad vchodem ze sakristie do kaple na stěně umístěn, kdež až podnes se nalézá. Nový oltář, řezbářem Suchardou z Nové Paky zhotovený, sestává z vysokého, umučeným Spasitelem v životní velikosti opatřtého kříže a dvou andělů, na oltářní mense po stranách tabernáklu klečmo umístěných. Vše to vyjma kříž je pozláceno. Jinak jest celá kaple prázdná. Kazatelna jest jednoduchá bez všeliké

ornamentiky, ani tak zvaný klobouk čili svršek nemající.

Až do r. 1886 nebylo zde žádných varhan ani jakého positivu, což kostelnímu zpěvu nemálo vadilo. Také nebylo do té doby žádného varhaníka. O vše to postaral se nyníjší, vše dobré horlivě podporující hraběcí hospodářský rada p. Karel Češpíro. Jím zřízena nová krásná dvoutřídní škola v Jičíněvsi, jím pořízeny skrovné sice ale velmi libozvučné varhany pro tamější kapli, zhotovené ml. panem Josefem Kobrlem, stavitelem

varhan v Lomnici, jím posléze vymožen roční plat varhaníku, učiteli školnímu v Jičíněvsi.

Dějiny Jičíněveského statku a jeho držitelů důkladně vypsány se naleznají v znamenitém díle p. prof. Augusta Sedláčka: »Hrady, zámky a tvrze království Českého«, díl V., str. 270, vydaném r. 1887, kteréž by v nižádném farním archivu země České chyběti nemělo, což platí též o měsíčníku »Method« a o knihách »Libri erectionum a confirmationum«.

7. Kaple sv. Jana Nepomuckého v Bukvici.

Asi malé půl hodiny cesty západně od Velíše na okresní silnici Libaňsko-Jičínské leží Bukvice (druhdy Bukovice), stará to osada s 35 čísly a 240 obyvateli, nazvíce sadařstvím se živícími. Patřivalať již na počátku 14. stol. k panství Velíšskému a k stejnojmenné plebánii. Má nad návesním rybníčkem veřejnou kapli sub tit. sv. Jana Nepomuckého. Tento skrovníčský ale úhledný chrámeček jest ze všech k Velíšské kolatuře patřících nejmladší, nebo teprv r. 1767 jest vlastním nákladem občanů zdělán a věnem dvou jiter 778 čtverečních sáhů obecních pozemků ke svému vydržování opatřen. Fundovány jsou při něm troje velké služby Boží a to: o svátku sv. Jana Nepomuckého, o slavnosti Nejsv. Trojice a v druhou neděli po sv. Václavu jakožto v den posvěcení. Benedikována jest tato kaplička od Ferdinanda Paulička, děkana v Jaroměři a čestného kanovníka Kralohradeckého.

Svatyňka tato jest klenutá, o dvou oknech; v průčelí jest čtyřhranná vížka pro zvony, na niž vedou schody s kruchty. Oltář má toliko jeden v slušném slohu; na jeho svršku v glorii jest zříti Nejsvětější Trojici. Po dvou stranách obrazu představujícího sv. Jana Nepomuckého na výsost se beroucího stojí dva andělé řezbářské práce; jeden se zámečkem v ruce, druhý pak s prstem pravice na ústa položeným.

Ostatně nechová se zde nic zvláště pamětihodného, vyjma na stěně zavěšenou tabulku a v ní za sklem sv. apoštolské stolice breve od papeže Klimenta XIII. ze dne 26. listopadu 1768 v Římě, podepsané od kardinála Digrona, jímž se navštěvovatelům této kaple od prvních nešpor až do západu slunce o slavnosti

sv. Jana Nepomuckého pod obvyklými výminkami přisuzují církevní odpustky.

Před dvěma lety obezděna byla kaple od východní strany tarasem a kol kolem ovroubena oplocenou záhradkou, což jí velmi příjemného vzhledu dodává.

Konče toto církevní archaeologické pojednání, musím podotknouti, že se na Kopidlno-Starohradském a Velíš-Vokšíckém (nyní Jičíněveském velkostatku hrabat ze Schliků) na arei dvou kvadrátů mil 7 farních a 8 filiálních kostelů mimo 11 veřejných kaplí, úhrnem 26 kostelů nachází, z nichž 19 již v 14. století plebánskými bylo, což ovšem málo kde k pohledání. Katolický ráz zdejší krajiny označuje také ono veliké množství naskrz v dobrém stavu se nalézajících veřejných křížů, soch, sousoší a kapliček, jimiž rozcestí a návsi této krajiny ozdobeny jsou. Jediná farnost Velíšská má jich počtem 36. Čítat se zde 17 křížů, 13 soch, 3 sousoší a 3 polní kapličky.

Právě nazval za svého času vícekrát již zmíněný historik p. Fr. Vacek zdejší krajinu klassickou půdou, nemající (vyjma několik židovských rodin) ni jinozemců, ni jinověrců. A komu že to asi má nejvíce co děkovati? Výtečnému, o navrácení Čech do lůna katolické církve nejzasloužilejšímu, ale proto právě od bludověrců a jich přívrženců v Čechách na nejvyšší nenáviděnému řádu Jesuitskému. Zvláště to byli tři údové Jesuitské, Albrechtem z Valdštejna v Jičíně založené koleje, kteří sobě obrácením nekatolíků na víru katolickou nehynoucích zásluh o zdejší krajinu dobyli, totiž Jiří Ferus (Plachý), Martin Středovský (Stredonius) a Matěj Burnatý (Burnatius). O prvním z nich podává zprávu prof. Sedláček

v V. dílu monumentálního spisu: »Hrady a zámky v Čechách«, str. 262; o požehnaném působení druhého se dočítáme ve »Vlasti«, v ročníku V., číslo 5. od Ferd. Menčíka; o třetím pak všeobecně známo, že byl v Libuni od fanatických kacířů násilně usmrcen. (»Život kardin. Harracha« od Krásla, p. 154—155).

V tomto požehnaném díle je velice podporoval od r. 1636 splnomocněnec panství Kopidlno-Starohradeckého a Velíšského purkrabí, rytíř Adam Rodovský z Hustířan, seděním na blízké tvrzi ve Starém Místě, jenž býval správcem Ma-

riánské družiny. Tím šlo, že v nedlouhém čase veškerá zdejší krajina opět se pokatolicila a v době tak zvané protireformace snahou missionářů Jesuitů na panství Velíšském a Kopidlanském 1334 duší na víru katolickou se obrátilo, 56 pak jinověrců uprchlo, tak že zápisy nižádného nekatolika zde nevykazují. (Viz »Archaeologické památky«).

Velké na plátně olejovými barvami provedené podobizny missionářů Středovského a Burnaty nacházely se ještě před 50 lety v oratorium farního kostela Libáňského, později pak spukřením se rozpadly.

Různé zprávy.

Zpráva zemského výboru v příčině potřebných oprav chrámu sv. Marie v Sedlci. Slavný sněm! Za podporu z prostředků zemských na zachování chrámu sv. Marie v Sedlci podána již v roce 1884 slavnému sněmu petice zastupitelstva obcí Malina a Hlízova a usnesl se slavný sněm ve svém dne 18. října 1884 odbývaném 26. sezení postoupiti petici tuto c. k. vládě, aby ji uvážila a vzala k ní zvláštního zřetele, by v zájmu žádajících obcí a v zájmu umění předešlo se hrozící nebezpečí zboření krovu kostela tohoto.

K dotčnému připisu zemského výboru povolilo c. k. ministerstvo záležitostí duchovních výnosem ze dne 5. prosince 1885, č. 13.629, k zapravení prozatím již provedených oprav nevyhnutelně nutných obnos 5000 zl. z fondu náboženského a nařídilo, by veškerý náklad zapraven byl zálohou a svého času uhrazen byl těmi, již jsou k zapravení útrat těch povinni.

O další žádosti petentů, aby výtěžek z prodeje kláštera Sedleckého věnován byl k budoucím opravám chrámu toho, rozhodlo c. k. ministerstvo záležitostí duchovních a vyučování výnosem ze dne 15. dubna 1886, č. 25.081, že mu nelze žádosti té vyhověti.

Když pak v roce 1885 opět větší opravy nevyhnutelně nutnými se staly a proti zapravení útrat od těch, kteří jsou k tomu povinni, námitky podány byly, že opravy stavební tohoto velkého chrámu klášterního obyčejnou míru oprav farního kostela daleko převyšují, a že patron nemůže býti přidržen k uhrazení těchto výloh, jež pravidelnou potřebu duchovní přesahují — rozhodlo se c. k. ministerstvo pro duchovní záležitosti výnosem ze dne 4. srpna 1888, č. 6409, zavéstí vyjednávání k provedení partikulární konkurence, jež se dle konkurenčních pravidel pro stavby farní (oběžník česk. gubernia ze dne 25. května 1806, čl. 7) výslovně připouští.

Jelikož by v případech takových rozluštění otázky, zdali při opravě zájmy stavební neb zájmy umění převládají, velice obtížno bylo, vidělo se c. k. ministerstvu k dosažení obmyšleného účelu nejvýhodnějším, aby stanoven byl poměr, dle kterého by se měly výlohy stavební všemi účastníky zapraviti.

Uznávajíc povinnost říše přispívati k zachování významných památek umění, přislíbilo c. k. ministerstvo příspěvek k opravě kostela sv. Marie v Sedlci s tou podmínkou, že vždy zásady šetřeno bude, aby to, co jest, se zachovalo, aby se snad neprováděly obšírné opravy, kteréž by za účel měly kostel ten přesně dle slohu přestavěti.

Při tom bylo vysloveno očekávání, že země Česká, majíc zvláštní zájem na zachování kostela toho, neodepře vydatné podpory v případě tom, kdež se jedná o zachování ozdoby země umělecky tak veledůležitě. Zároveň žádá c. k. ministerstvo za dobré zdání, zdali očekávati lze v zásadě podporu země České při utvoření zvláštní konkurence k účelu vytknutému.

Ohledně doby, kdy stavba kostela sv. Marie v Sedlci původně počala, není nic určitého známo.

Lze však za to míti, že kostel ten zároveň s klášterem hned na počátku uvedení řádu řeholníků cisterciackých v roce 1149 stavěti se počal.

Zbudován jest chrám z čtvercového kamene ve slohu zvenčí jednoduchém, uvnitř velmi ozdobném a sice ve slohu románsko-gotickém.

Celý kostel jest úplně klenutý, kterážto klenutí rozmanitým žebrováním a bohatou stukaturní prací ozdobeno jest a mezi mistrovské práce druhu toho náleží.

Délka chrámu obnáší 94.8 metrů, ve světle 31 metrů; výška od podlahy až do špičky věže 51.51 metrů; od podlahy až ku klenutí 15.16 metrů.

Jest ve způsobu kříže stavěn, má patero lodí, jichžto klenutí na 34 pilířích spočívá.

Před presbyteriem jest zvýšená polokulatá kópule s krásným obrazem al fresco.

Kolem hlavního oltáře jest prostranný obchoz s jedenácti výklenky, v nichžto malé oltáře zřízeny jsou.

Proti každému pilíři v obou krajních lodích nacházejí se v hlavních zděch chrámových 0'63 metru hluboké a tak široké, pak 0'95 metru vysoké výklenky uvnitř chrámu na cihlu zazděné, které všechny lidskými kostmi naplněny jsou.

Pod presbyteriem jest klenutá a velmi prostranná hlavní krypta, v nížto po každé straně 30 výklenků pro rakve se nachází.

V době husitských válek kostel zároveň s klášterem dne 25. dubna 1421 ohněm zkázu vzal a počal se teprv v roce 1700 obnovovati.

Roku 1786 byl klášter a roku 1788 kostel v Sedlci posvěcení svého zbaven a sloužil pak až do roku 1801 za sklad erární.

Ačkoliv chrám k bohoslubě opět otevřen byl, nedostalo se mu více dřívějšího bohatství a byl v bíděm stavu stavebním, poněvadž zchátralým krovem voda do vnitř kostela vnikala a stěny rozmočovala.

Farní osada, sama chudá, nemohla potřebného nákladu na tak velkou budovu nésti, patronovi pak též nemohlo břímě udržování uloženo býti.

V tomto stavu zůstal kostel až do r. 1847, ve kterém tehdejší c. k. finanční ministr baron Kübeck, navštíviv tamější továrnu na tabák, chrámu pilně si povšiml, následkem čehož v roce 1854 nejnutnější opravy provedeny byly.

Uvnitř kostela nacházejí se cenné starobylé obrazy a nářadí, jež též velkého významu pro umění mají.

Věž není při chrámu tomto žádná, toliko na malé vížce nad chrámem jsou zvony.

Z uvedeného lze seznati, že kostel tento jest drahocennou památkou starobylého umění naší vlasti, a že se stanoviska umění a z ohledů náboženských veležadoucí jest, aby chrám tento ve správném slohu opět opraven byl.

Avšak nelze upřítí, že opravy tyto míru obyčejných oprav farního kostela převyšují a že, pakli oprava kostela tohoto se má státi důstojně a přesně dle slohu, i jiní činitelé k tomu přispěti musí mimo ty, kteří k uhrazení výloh povinni jsou i tenkrát, kdyby práce jen nejnutnější provést se měly.

Poněvadž c. k. vláda svou ochotu projevila opravu této veledůležité památky umělecké provést, nelze zemi České odepřiti přiměřeného příspěvku k účelu tomu, arcíť jen s tou podmínkou, že převzme a provede c. k. vláda sama opravu chrámu tohoto.

Nyní, kdy komise, c. k. vládou zaručená, kteréž příslušetí bude o způsobu stavby se raditi, posud ani utvořena není, nelze arcíť o určité výši této podpory se vysloviti.

Zemský výbor dovoluje si proto činiti tyto návrhy:

Slavný sněme, račiž se usnísti:

1. Zpráva tato běže se na vědomí;

2. k účelům důstojné opravy kostela sv. Marie v Sedlci přislubuje se v zásadě zemská subvence, jestli převzme a provede c. k. vláda sama opravu tuto;

3. zemskému výboru se ukládá, aby srozuměv se s c. k. vládou sčastnil se při komisionálním vyšetření oprav, jež se při kostele uvedeném provést mají, a by v záležitosti této zemskému sněmu zprávu a určité návrhy podal.

V ohledu formálním činí se návrh, aby zpráva ta k rokování přikázána byla komisi rozpočtové.

Z výboru Zemského království
Českého.

V Praze, dne 6. září 1888.

Nejvyšší maršálek zemský:

Lobkowicz m. p.

O. Zeithammer m. p.

O činnosti Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta za rok 1888-89. Dle zprávy předložené ředitelstvem Jednoty pro dostavění chrámu svato-Vitského při valné hromadě za rok 1888 dospělo v témž roce budování obou průčelních věží až k sedmnácté vrstvě čtvercové, kteráž pro nastalé mrazy z větší části jenom na sucho byla na hlavní zdě vložena. Také v roce minulém směřovala činnost stavební zejména ku dostavění západního průčelí s oběma věžema, jakož i k rekonstrukci jižní lodi křížové a s ní sousedící kaple svato-Václavské.

Počátkem listopadu byly za příčinou nastalých mrazů práce tyto poněkud zaraženy, avšak již dne 15. listopadu mohlo se v nich opět pokračovati a sice tou měrou, že do konce roku byla dvacátá devátá vrstva čtvercová úplně, třicátá vrstva však jen z polovice dohotovena; zbývající polovice této poslední vrstvy pro nepříznivé počasí maltou vyzděna býti nemohla. Mimo to zaklenuto bylo tři oken věží průčelních po straně jižní a západní.

Dnem 21. prosince přestalo se úplně s vyzdíváním, načež čtverce v hutí kamenické zhotovené prozatím jen na sucho se usazovaly. Vedle těchto prací na západním průčelí v obou věžích průčelních byla, jak už zmíněno, činnost stavební obrácena k úpravě kaple Nejsv. Trojice, jakož i kaple svato-Václavské.

Ve zdích těchto jakož i pod dlažbou hned při vchodu do kaple Nejsv. Trojice nalezeny jsou baldachiny, žebra klenbová, pažení a jiné části ornamentální, jež při nepochopitelném vandalismu předešlých dob z jižní před síně chrámové násilím zuráženy byly a sice týmž časem, když kaple Nejsv. Trojice ku křížové lodi jižní byla přistavěna.

Při bližším vyšetřování otevřeného portálu mezi

kapli Nejsv. Trojice a kapli svato-Václavskou byla pod dlažbou nalezena cínová skříňka zdělí, zšíří a zvýší 6 palců, mající uvnitř schránku dřevěnou, ve kteréž uloženo bylo srdce arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka z Bilenbergu, kterýž r. 1669 až 1675 zaujal arcibiskupský prestol Pražský a před tím byl prvním biskupem Kralohradeckým. Z nápisu nalézajícího se na vřku cínové skříňky lze přečísti už jen slova prvopočátečná: »Hic jacet cor Math. Ferdinandi Archiepiscopi Pragen.« — V popředí téže skříňky vryt jest erb tohoto arcibiskupa, na zadní pak straně nalézá se nápis: »A Bilenberg Specialis Cultor S. Ducis Wenceslai Cujus Sepulchrum Marmore et Argento Pretiose exornavit.« Slova ta vztahují se k obnovení kaple svato-Václavské, jež arcibiskup Sobek z Bilenbergu na svůj náklad provésti dal, při čemž nový oltář v této kapli zbudovati kázal.

Hodlaje znova zavedení víry katolické v Čechách též způsobem symbolickým zvětšiti, ustanovil se řečený arcibiskup na tom, že postará se o obnovení a dostavění velechrámu svato-Vítského. Za tím účelem položil r. 1673 základní kámen k nové lodi chrámové, avšak nebylo mu popřáno zbudovati více než mohutné ony pilíře, které až do roku 1842 státi zůstaly.

Uprostřed budoucí lodi chrámové dal arcibiskup Sobek zbudovati kapli sv. Vojtěcha.

Tato otcovská jeho péče o svato-Vítský velechrám zavdala bezpochyby podnět k tomu, že srdce jeho při kapli svato-Václavské bylo uloženo, kdežto ostatní tělesné pozůstatky arcibiskupa Sobka pochovány jsou v benediktinském klášteře Broumovském.

Mimo to byla nová pažení průčelná při spojovací zdi mezi kaplí svato-Václavskou a vysokou věží zadělána a do výše obou záhybův obloukových usazena. Při tom shledán v západní zdi kaple svato-Václavské otvor malý, zšíří jedné stopy, zvýší jedné stopy a tři palcův a ve hloubce jedné stopy; otvor ten zandán byl deskou na 3 palce silnou.

V tomto jen na hrubo vytesaném otvoru nalezena lebka s kostí ramenní, což obě v červené látce hedbávné zavinuto bylo. Za podklad sloužila silná hedbávná látka barvy modré. Nápisu při tom neshledáno. Na jisto za to míti lze, že v lebce této máme před sebou hlavu biskupa Ondřeje z Guttensteina, jenž od roku 1214—1224 byl biskupem Pražským a maje různé nesnáze s králem Přemyslem Otakarem I. několikráte uchýlil se o pomoc do Říma, kdež i r. 1224 zemřel.

Zpýtatel dějin P. Jan Votka S. J. již před tím byl správu stavební na to upozornil, že při obnovení této zdi přijde se asi na tělesné pozůstatky; týž však nebyl s to udati, po které straně by ostatky ty hledati se měly.

V kronice Beneše z Weitmile ono místo, kdež

hlava řečeného biskupa ve zdi kaple svato-Václavské uložena byla, zřetelně popsáno jest a souhlasí úplně s místem, na němž lebka skutečně byla nalezena.

(Dokončení příště.)

Výroční valná hromada Akademie křesťanské v Praze. V pondělí dne 17. června t. r. o 7. hodině večerní konala Akademie křesťanská v katolickém spolkovém sále v domě sv.-Václavské záložny v Praze svou výroční valnou hromadu, již předsedal její předseda architekt Antonín Barvitijs. Na programu byla volba předsedy a místopředy a čtyř členů ředitelstva. Zvoleni byli za revisory účtů opět pp. Leopold Bürgermeister, účetní rada, a Petr Kraus. Archivář a bibliotekář hrabat Thunův, Edmund Langer, konal přednášku o činnosti sjezdu katolíků rakouských, letos ve Vídni konaného v příčině umění a vědy a objasňoval delší řečí důvody jednotlivých usnesení na sjezdu tomto činěných. Přednáška tato došla živého souhlasu a byla ku konci hojnou pochvalou odměněna. Po té jednatelem předčítán výsledek volby. Za předsedu Akademie křesťanské zvolen metropolitní kanovník dr. Kliment Borový, za místopředsedu architekt A. V. Barvitijs; do ředitelstva zvoleni jsou převor řádu Maltánského Josef Slánský a kanovník metropolitní dr. František Krásil, ředitel kníž.-arcibiskupského semináře Josef Brusák, ředitel kůru Bílý. Metropolitní kanovník dr. Kliment Borový činil po té návrh, aby zaslán byl sv. Otci Lvu XIII. následující telegram: »Jeho Eminenci pan kardinál Rampolla v Římě. Valná hromada Akademie křesťanské v Praze, konaná dne 17. června 1889, naprosto zavrhuje ony politování hodné manifestace, kteréž v posledních těchto dnech heslem sobě obpravše jméno odpadlíka Giordana Bruna, nepřátelské nájezdy proti svaté Stolicí vyvolaly. Bezbožným pokusům těmto slovem pravdy na odpor se postavil sv. Otec Lev XIII., jemuž jak obdiv náš za příčinou nepřemožené jeho statečnosti, tak i ubezpečení o synovské lásce naši a věrné oddanosti ke svaté Stolicí Vaše Eminenci dobrotivě sdělití račiž. A. V. Barvitijs, architekt, starosta Akademie křesťanské.« Shromáždění svůj souhlas jednomyslně vyslovilo, načež byla schůze zakončena. Odpověď na uvedený telegram zní: »D. A. V. Barvitijs, praesidi Academiae christianae Pragae in Bohemia. Sensa tuo telegrammate exposita peraccepta fuerunt Summo Pontifici qui gratias ex corde agens, tibi et Academiae, cui praees, sociis apostolicam benedictionem peramanter impertit. M. Card. Rampolla.« (Panu A. V. Barvitijsi, předsedovi Akademie křesťanské v Praze v Čechách. Pocity tvým telegramem vyslovené přemile dotkly se sv. Otce, jenž ze srdce díky vzdává, tobě a Akademii, jejíž jsi předsedou, jakož i členům radostně své apoštolské požehnání uděluje. M. kardinál Rampolla.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vdp. Otu Danielisa, děkana v Litomyšli a pro dp. Tom. Polacha, faráře v Drahanovicích. — Pozlacení a postříbení v ohni: ciboria: pro dp. Jana Webra, faráře v Popovicích; pacifikalu: pro dp. Václava Fortnera, faráře v Dupavě; kalicha s novou stříbrnou kuppou a patenou: pro sl. patronátní úřad v Ouříněvsi a pro vdp. Fr. Hoppea, os. děkana v Sezicích; kalicha: pro dp. Jana Koubu, faráře v Cepích (Dolní Rakousy); dvou kalichů s novými stříbrnými spodky: pro dp. Leop. Vrbíka, faráře v Šumicích na Moravě; dvou svícňů: pro dp. Jana Jaworka, sakristiána v Oseku v Čechách. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Jos. Puchtu, faráře v Klučenicích. — Svícny oltářní: pro J. J. vysokorodou paní kněžnu v Hluboši. — Kádělnice: pro dp. Ant. Dvořáka, faráře v Nebovidech a pro důst. farní úřad v Kounově. — Kropenky: pro důst. farní úřad v Kounově, pro dp. Jos. Krinera, faráře v Hlavitci, pro dp. Fr. Helzla, faráře v Heinersdorfu a pro dp. Ant. Willa, faráře v Prušánkách. — Kropáček: pro dp. Ant. Dvořáka, faráře v Nebovidech. — Náčiní ke křtu: pro důst. farní úřad v Kounově, pro dp. Ant. Willa, faráře v Prušánkách, pro dp. Víta Runta, faráře v Sepekově a pro dp. Fr. Helzla, faráře v Heinersdorfu. — Mešní konvičky: pro dp. Fr. Kováře, faráře v Lipovci a pro dp. Jana Ryndu, faráře v St. Paulu v Americe. — Lampy oltářní: pro vp. Karla Frňku, koop. v Koryčanech na Moravě a pro dp. Jos. Vsetečku, voj. kuráta v c. k. invalidovně. — Schránka na hostie: pro dp. Fr. Kováře, faráře v Lipovci. — Nádobky na mytí prstů: pro dp. Fr. Kováře, faráře v Lipovci. — Lucerny: pro vp. Karla Frňku, koop. v Koryčanech na Moravě.

Rozličné. Missaly: pro důst. farní úřad v Kounově a pro vp. Jos. Himmra, kaplana na Peruci. — Pultíky pod missaly: pro dp. Ant. Willa, faráře v Prušánkách a pro dp. Jana Pečka, faráře v St. Jiříně. — Kanonické tabulky: pro dp. Jos. Hausmanna, faráře v Běšině. — Křížů do pokojů II: pro vdp. Jos. Zenefelsa, kanovníka v Praze.

Paramenty. Mitry bílé: pro J. Eminenci nejdůst. p. kardinála hraběte Frant. de Paula Schönborna, pro nejd. p. Fr. Huspeku, velmistra křižovníckého řádu v Praze a pro nejd. p. generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Kasule: zelená: pro důst. farní úřad v Kounově; červená: pro vdp. Otu Danielisa, děkana v Litomyšli; bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Zdeňku Thunovou a pro dp. Vojt. Webra, faráře v Kladsku v Prusku; fialová: pro vdp. Fr. Jandu, č. kanovníka a vikáře v Přistoupimí; červená: pro Jeji Jasnost vysokorodou kněžnu Lobkowiczovou v Dol. Beřkovicích; bílá: pro filiální kostel v Čakovicích. — Pluvíaly: černý: pro důst. farní úřad v Kounově; bílý: pro vdp. dra Ed. Knoblocha, hlav. faráře v Praze; bílý, bohatě vy-

šitý: pro dp. Jos. Vaverku, faráře ve Vícově na Moravě. — Pláštíky na ciborium: pro vp. Cyr. Valu, koop. v Sloupu na Moravě a pro dp. Jos. Lžičáře, faráře v Plumlově na Moravě. — Bursy k nemocným: pro vp. Cyr. Valu, koop. v Sloupu na Moravě a pro dp. Jos. Stingla, faráře ve Svatém Kříži. — Štoly: pro důst. farní úřad v Kounově, pro vp. Ant. Liebicha, kaplana v Přelouči, pro dp. Jos. Slavíka, faráře v Zamlekově a pro vysokorod. paní baronku z Herzogenburku. — Vela: pro blahorod. pí. Karolinu Hrušovou, choť advokáta v Pardubicích a pro vp. Karla Frňku, koop. v Koryčanech. — Antipendium zlatem bohatě vyšitě: pro blahorod. paní Albertinu Kühnlovou ve Vrchlabí. — Polštáře oltářní zlatem vyšitě: pro blahorod. paní Albertinu Kühnlovou ve Vrchlabí. — Korouhve: pro blahorod. paní Johannu Votavovou v Praze, pro vp. Jos. Matouška, kaplana v Jindř. Hradci, pro dp. Ant. Bouchala, faráře ve Chlebicích a pro vdp. Ed. Rausa, děkana v Rokytnici. — Prapor spolkový: pro dp. Tom. Bláhu, českého kazatele ve Vidni. — Birety: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála hrab. Frant. Schönborna, pro vdp. Jana Havlu, č. kanovníka a faráře v Praze, pro dp. Vojt. Webra, faráře v Kladsku, pro dp. Jana Váňu, faráře ve Chvalech a pro vp. Bruna Hrušku, minoritu v Praze. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Kounově. — Koberec na stupně oltářní: pro důst. farní úřad v Kounově. — Pokryvka na klekátko: pro vp. Ant. Jakla, kaplana v Benešově.

Prádlo kostelní. 3 plachty oltářní, 1 alba, 1 rocheta, humerale, cingulum, 2 korporale, 6 purifikatorií a ručníček: pro důst. farní úřad v Kounově; 3 alby a cingulum: pro vdp. Otu Danielisa, děkana v Litomyšli; pally: pro vp. Cyr. Valu, koop. ve Sloupu na Moravě; rocheta, 3 pally a 2 cingula: pro důst. farní úřad v Postupicích; 12 pall a 3 cingula: pro dp. Fr. Sommera, faráře ve Wittgu.

II. Nová objednání.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dvě dalmatky a pluvíal): bílé ze zlatého brokátu: vdp. Mart. Novotný, děkan ve Strážnici na Mor.; černý a fialový: sl. městská rada pro chrám Páně Matky Boží před Týnem a pro kostel sv. Jindřicha v Praze. — Kasule: bílou a fialovou: sl. městská rada pro chrám Páně Nejsv. Trojice v Praze a pro hřbitovní kostel ve Volšanech; bílou bohatě vyšitou: dp. Jan Rynda, farář v St. Paulu v Americe. — Štoly: dvě zlatem a hedbávím bohatě vyšitě: dp. Jan Rynda, farář v St. Paulu v Americe. — Velum zlatem vyšitě: dp. Jan Rynda, farář v St. Paulu. — Pláštík na ciborium: dp. Jan Rynda, farář v St. Paulu. — Skvostné prapory, bohatě zlatem vyšitě: dp. Jan Rynda, farář v St. Paulu pro Růžencový spolek a dp. S. Furdek, farář v Clevelandě v Americe pro tamější spolek sv. Jiří.

— 3 Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlině. —

Nákladem vydavatelovým. — Knihkárna „Politika“ v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7.

V Praze, dne 30. července 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské exkurse. Teplá. (Dokončení). — Posvátná místa na osadě Rokycanské. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červenec.

Románské exkurse.

CHRÁMY ŘÁDU PREMONSTRÁTSKÉHO.

25. Teplá.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner. (Dokončení).

Aby si zabezpečil splnění všeho, co závětí stanovil, vyprosil si Hroznata krátce na to, ještě za pobytu kardinála Petra v Praze, na knížeti-biskupovi Jindřichu Břetislavovi listinu potvrzovací,¹⁾ mocí které klášteru Teplskému

¹⁾ Erben, Regesta I., str. 195, č. 432, rok 1197: „Illustris comes et amicus noster Groznata, militum sanctae crucis viciniora salutis sequens exemplo, deo propitio testamentum suum vivaci commisit privilegio etc. Primum itaque curam animae gerens, Teplam cum omnibus villis pertinentibus, et omnibus appenditiis earum, et theloneo tam fori quam portae, id est exitus terrae, deo et abbatae, quam ipse Groznata fundavit — perpetuo jure possidenda, contradidit, seu liberos habiturus, seu absque liberis ex hac luce transiturus. Villam etiam Thirnow et Vnchice et Crucanice per trium annorum curricula eidem ecclesiae in usum concessit. Si vero de transmarinis partibus reversus non fuerit, praescriptas villas cum his aliis: Gezwi, Ovence et Buschovice cum omnibus appenditiis, et villam, quae dicitur Cleppi, eidem ecclesiae perpetuo deputavit. Quodsi filium habuerit, omnium bonorum suorum eum haeredem constituit, praeter Teplam et ea, quae ibidem appenditia esse praediximus, et aratrum de terra, quod in Ovence ad usum fratrum segregavit. Animalia quoque viva, equos videlicet, boves et oves, et alia omnia ipsi ecclesiae dedit. Servos etiam, quotquot habet, si filius ei superstes non fuerit. Praeterea nos devotioni ejus congaudentes, terram, quae est inter Sandov et silvam Boemiae, loco eidem contulimus.

ještě tři statky, Trnovou, Hunčice a Krukanice na tři leta postoupil a pod výminkou, kdyby se žádného syna již nedočkal a z pouti do svaté země se nevrátil, odkázal klášteru též ostatní statky své. Vojvoda-biskup Jindřich Břetislav pak přidal sám od sebe klášteru zemi mezi Žandovem a Českým lesem ležící, osvobodiv jej na veškeré časy od všelikých daní zeměpanských.

Pojistiv takovou měrou trvání kláštera vydal se Hroznata na cestu do Apulie, kde z vůle císaře Jindřicha VI. křižáci měli se shromáždit, a přijel na počátku srpna do Říma, kdež na papeži Coelestinovi III. vyžádal tři buly pro kláš.

Collectam etiam denariorum, quae per Boemiam colligi solet, pro remedio animae nostrae, decessorum et successorum nostrorum, fratribus praefatis de omnibus hominibus eorum, perpetuo indulsum. Ut autem haec in posterum firma radice perseverent, placuit factum scripto commendari, et auctoritate venerabilis cardinalis Petri, qui praesens aderat, ipsiusque et nostro sigillo roborari, eorum etiam, qui affuerunt, seriatim nomina subnotari. Nomina testium: Henricus dux et episcopus Boemorum. Engelbertus Moraviensis episcopus. Petrus cardinalis et apostolicus sedis legatus. Florianus, praepositus et cancellarius etc. Acta sunt haec anno dom. incarn. MCXCVII.

ter Teplský, jež byly dne 7. srpna v Lateráně vyhotoveny. První bulou potvrzuje papež založení kláštera a bere jej ve svou ochranu¹⁾; druhou propůjčuje opatům právo pontifikální²⁾; vyznamenání tehdejší velmi vzácné, kterého opat Strahovský teprve r. 1344 dosáhl; třetí bulla uděluje konečně odpustky v den posvěcení a výroční nového chrámu řeholního³⁾. Jelikož však ku křížáckému tažení nedošlo jednak pro mor, který na lodích k výpravě přichystaných propukl, jednak pro náhlou smrt císaře Jindřicha v Messině († 28. září 1197) a veškeré rytířstvo domů se vracelo, zajel si Hroznata opět do Říma s prosbou, aby papež buď slibu jej sprostil anebo za jiný skutek dobrý vyměnil. Na místo výpravy křížácké uložil mu papež založení nového kláštera. Brzy po návratu svém přistoupil tedy k založení panenského kláštera řádu premonstrátského, ustanoviv k tomu Chotěšov, vdovské sídlo sestry své Vojslavy, právě ovdo-

věší a sem se uchýlivší, která spoluzakladatelkou kláštera se stala, do něhož sama se svou sestrou Juditou vstoupila. Do nového kláštera povolány jsou první řeholnice z kláštera Doxanského. Tak vzácná obětovnost pohnula i samého krále Přemysla Otakara I. k znamenitému nadání stanovícimu, aby obecná berně od lidí na statcích klášterních vybíraná ne královské komoře, nýbrž klášteru se odváděla.¹⁾ Aby posléze oba své kláštery úplně zabezpečil, umínil si zbožný zakladatel, že i sám členem řádu řeholního se stane. Odevzdav tedy se svolením krále veškeré statky do rukou opata odebral se do Říma r. 1201. Na stolci Petrově seděl tehdejší Innocenc III., k jehož nohám zbožný rytíř nadání svá složil, přijav z rukou jeho rocho řeholní, načež od něho na podjáhna vysvěcen a hodností kaplana římské stolice vyznamenán jest.²⁾ Hroznatovo vstoupení do řehole nadšenost vzbudilo po celé vlasti, zejména však na dvoře královském a dojalo biskupa Daniela tou měrou, že prominul klášteru Teplskému veškerý desátek ze statků klášterních, který dle práva mu náležel.³⁾ Nyní stal se klášter neobmezeným držitelem rozsáhlých statků, jejichž potvrzení s ve-

¹⁾ Erben, Regesta I., str. 197, č. 437, rok 1197, 7. srpna: »Abbati et canonicis de Tepla. — Personas vestras et ecclesias etc. sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem villam, quae dicitur Tepla, cum teloneo et omnibus appenditiis suis, quae vobis nobilis vir Groznata, comes Boemiae, monasterii vestri fundator, provida deliberatione concessit. Libertatem etiam hominum vestrorum super collectis, et terram, quae est inter Sandou et terminum Boemiae, quam bonae memoriae Henricus, Pragensis episcopus, dum curam ducatus Boemiae gereret, ecclesiae vestrae dicitur contulisse, sicut ea omnia iuste et pacifice possidetis, et in confectis exunde autenticis continetur, vobis et per vos ecclesiae vestrae auctoritate apostolica confirmamus. — Dat. Laterani, VII. Idus Augusti, pontif. nostri anno VII.

²⁾ Erben, Regesta I., str. 197, č. 438, r. 1197, 7. Aug. Laterani: »Devotionem, quam erga Romanam ecclesiam habere dinosceris, attendentes, ad preces dilecti filii nobilis viri Groznata, comitis Boemiae, tui monasterii fundatoris, qui dum per nos transitum haberet, nobis super hoc attentius supplicavit, usum mitrae et annuli tibi tuisque successoribus de benignitate sedis apostolicae duximus indulgendum, statuantes, ut in praecipuis sollempnitatibus eis utaris, prout tibi sunt auctoritate apostolicae sedis indulta.« — Dat. Laterani, VII. Idus Augusti, pontif. nostri anno VII.

³⁾ Erben, Regesta I., str. 198, r. 1197, 7. Aug. Laterani: »Universis ad ecclesiam, quae ad honorem dei et commemorationem gloriosissimae Virginis est erecta in villa, quae Tepla dicitur, in die, quo primo reddetur munere consecrationis insignis, devote convenientibus annum unum, postmodum autem in eodem die, per annos singulos recurrente, omnibus ad eam accedentibus, seu de bonis a deo sibi collatis ei auxilium impendentibus, viginti dies de injuncta eis poenitentia misericorditer relaxamus. Datum Laterani, VII. Idus Augusti, pontif. nostri anno VII.

¹⁾ Erben, Regesta I., str. 204, č. 455, kolem r. 1201: »Illustris comes et amicus noster Groznata — in honore beatae Mariae perpetuae virginis ecclesiam in Tepla fundavit, et bonis, quae hereditario jure possidebat, liberaliter dotavit. Cujus devotioni congratulantes, — collectam denariorum, quae ex eventu per Boemiam colligi solet de omnibus hominibus, quos in praesentiarum possidet, vel imposterum justis modis possessura est, praefatae ecclesiae in praesentia nobilium nostrorum perpetuo jure possidendam eidem loco contulimus. — Hujus rei testes sunt: Daniel episcopus, Ratibor etc. Si quis autem haec immutare praesumpserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum apostolorum Petri et Pauli se noverit incursum.«

²⁾ P. Hugo Karlik. Die Praemonstratenser-Abtei Tepl. Verlag von Leo Woerl, Würzburg et Wien. 1885.

³⁾ Erben, Regesta I., str. 204, č. 456, r. 1201: »Dominus Groznata vir nobilis, zelo dei accensus et quieti ejusdem domus prospiciens, cingulum saecularis militiae deposuit, se ipsum suosque redditus deo contulit, pro decima, quae juris nostri erat, faventibus tam canonicis nostris, quam hujus terrae primatibus, obnixie interpellavit. Nos itaque ipsius devotioni congruentes et novellae plantationi providere cupientes, precibus ejus gratanter animus tam de hiis, quae praefata ecclesia in praesentiarum possidet, quam de hiis, quae in posterum justis modis poterit adipisci etc. — Nomina testium: Cuno abbas de Breunov. Silvester abbas de Cladorub etc. Datum anno inc. dom. MCCI per manum Hualconis archidiaconi et custodis, annuente capitulo Pragensi.«

škerými výsadami opat Jan na papeži Innocenciovi III. si vyžádal.¹⁾

Od té doby žil zbožný zakladatel v zátíši klášterním, obstaráváje jakožto probošt (prepositus) zevnější záležitosti kláštera, dozíraje na statky a řídě právní poměry konventu. R. 1213 uhájil klášteru Chotěšovskému ves Uherce, již kastelán Plzeňský, Theobald, mu upříti chtěl a vymohl na králi Přemyslu Otakarovi pro oba kláštery, Teplský a Chotěšovský, potvrzení veškerých držebností a výsad, osvobození od pravomocnosti krajského soudu, berně zemské a desátku biskupského. Památná listina²⁾, kterou klášter Teplský péčí svého zakladatele nadán jest neobyčejnými a na ten čas velmi vzácnými výsadami a svobodami, jest nejskvělejším důkazem různé činnosti Hroznatovy. Dvůr Hradsko prodal za souhlasu s Johanity v Praze jakožto spoludržitelé řádu německému³⁾, statek Příbram však postoupil za 300 marek biskupu Ondřejovi.

Postarav se takto o klidnou budoucnost obou svých klášterů, blahoslavený zakladatel z dopuštění Božího až do skonání sám klidu postrádal. Opat z příčin nám neznámých bezprávně jej pronásledoval tou měrou, že pokorný trpitel pro zachování klidu vlastního i domácího do kláštera Chotěšovského se uchýlil. Jedva že však zpět povolán jsa za hluč-

ného jáso tu se vrátil, mírumilovnému muži nastaly nové nesnáze. Biskup Ondřej zdráhal se totiž uznati výsadu, kterou předchůdce jeho klášteru udělil, zbaviv jej odvádění desátku biskupského, dovolává se úchval 4. synody Lateránské (1215). Opat hájil práva řádně nabytého, odvolav se k papeži Honoriovi III., který »milého syna Hroznatu, podjáhna a kaplana svého«, smírcem ustanovil mezi biskupem a opatem, což když se nezdařilo, odkázal opatu Velehradskému a proboštu i děkanu Olomúckému vyšetření sporu¹⁾, který byl vyrovnán teprv r. 1219 papežem stanovicím, že biskupové mají právo na desátek ze statků, jichž klášterům teprv po sněmu Lateránském (1215) se dostalo, načež Honorius III. držebnosti kláštera Teplského s výsadami i svobodami potvrdil.²⁾

Odklizení sporu blahoslavený Hroznata se však již nedožil. Když co správce klášterních statkův často sám je objížděje jednou blíže Hroznětína se nacházel, položil mu zálohu jistý německý rytíř ze sousedního Chebska, nepřítel kláštera, jal ho a na svůj hrad Kinsberk zavlékl, kde jej do pevné věže dosud stávající uvrhl, veliké výplatné za něho žádaje. Ačkoli opat Teplský bez průtahu žádaný obnos vyplatiti chtěl, do vůle Boží oddaný blahoslavenec nikterak nechtěl připustiti, aby odkaz Kristu věnovaný zkrácen byl. Volil v hrozném žaláři a v těžkých okovech zůstatí a dal se v něm od lakotného a nelidského věznítele zimou, žízní, hladem a surovým nakládáním umořiti. Skonal ve vězení r. 1217 dne 14. července, ve kterýžto den v Teplé slaví se výroční památka jeho. Klášter vyplatil mrtvolu jeho, která do Teplé převezena a v choru před hlavním oltářem pochována jest v kamenném sarkofagu dosud nedotknutém. Odpočívá ve vlastním příbytku. Nad ostatky jeho klene se velkolepý chrám opatský, v podstatě neporušeně zachovaný tak, jak nám jej zbudoval. Na pomníku Hroznatově spočinulo zvláštní požehnání Boží. Děsné bouře, které zachvátily takměř veškeré svatostany řeholní ve vlasti naší, přeletěly svatyni Teplskou. Klášter sám několikrát shořel. Chrám však v podstatě

¹⁾ Erben, Regesta I., str. 214, č. 469, r. 1203: »Specialiter autem libertates et immunitates, a nobili viro E. duce Boemiae vobis concessas, sicut in ejus autentico plenius continetur, bona etiam, quae nobilis vir Groznata comes Boemiae ecclesiae vestrae concessit, sicut ea juste ac pacifice possidetis, devotioni vestrae auctoritate apostolica confirmamus et praesentis scripti patricinio communimus. Datum Laterani Kalendis Aprilis, pontificatus nostri anno . . .«

²⁾ Úplnou listinu uvádí Erben, Regesta I., str. 255, čís. 548, a original její s veškerými listinami zde uvedenými uložen jest v archivu Teplském. Jest vyhotovena v Prostějově r. 1213 a opatřena pečeti markraběte Moravského a biskupa Olomúckého. » . . . Hanc nostrae concessionis — paginam — placuit per impressionem sigilli nostri, et fratris nostri Wladislay marchionis Moraviae, et venerabi Ruberti Olomucensis episcopi, ad quorum intercessionem haec contulimus, roborari. Datum in Olomucensi provincia in villa, quae dicitur Prosteyov, acclamantibus et laudantibus Bohemis et Moravis. Anno dom. inc. MCCXIII.«

³⁾ Erben, Regesta I., str. 259, č. 558, okolo r. 1215. »Fratres domus congregationis de Tepla unacum praeposito suo Groznata, et fratres congregationis domus S. Mariae de Praga unacum seniore suo magistro Hugone, fratribus de vico Teutonicorum vendunt quandam villam nomine Gladsco. — Testes: Hugo magister. Frater Fridericus etc.

¹⁾ Bullu (datum Romae, X. Cal. Junii), viz Erben, Regesta I., str. 270, č. 577, r. 1217.

²⁾ Datum Laterani, nonis Februarii, pontificatus nostri anno tertio. Listinu viz Erben, Regesta I., str. 284, č. 607.

porušen nebyl. Co blahoslavený Hroznata na světě celou duší miloval, Pán Bůh na přimluvu jeho zachoval. Zem Česká bohdá! brzy uvítá nového blahoslavence. Jasný sbor svatých patronů českých rozhojní se novým členem, nebe naše zazáří novou hvězdou.

Po smrti Hroznatově ujal se správy statků a tudy i dovršení chrámu opat Jan. Spor o svobodu církevní, který již dříve vzplanul mezi biskupem Ondřejem a králem Přemyslem Otakarem, nyní značně se přiosřil a rozšířil. Král počal utiskovati duchovenstvo. Také držáva kláštera značně škody trpěla. Že v té době stavba chrámu odpočívala, snadno lze domyslit se. Jakmile však nastal smír biskupa s králem (1221), také opat Jan počal pokojně spravovati statky klášterní a na přimluvu biskupa Mohučského, Pražského a Olomúckého nahradil mu král škody způsobené darováním vsi Kramolín.¹⁾ Chrám nyní šťastně se dovršil a za přátelské shody bylo lze chrám úplně dokonáný posvětit. Posvěcení velkolepé svatyně dalo se způsobem vele-slavnostným a okazalým. Sám král Václav I. dostavil se k slavnosti s veškerým komonstvem a byl zde uvítán četnými knížaty německými. Chrám posvěcen jest dne 20. června 1232 biskupem Janem. Za téměř dvacetidenní pohostění tak četných vzácných hostů odškodnil král klášter dne 28. června 1232 dvorem, Unil (Unola) nazvaným²⁾, potvrdiv zároveň veškerý majetek klášterní od zřídla Teplé až k ústí potoku Hluboká.³⁾

Druhým posvěcením (*in nova dedicatione Teplensis ecclesiae*), *novam basilicam noviter consecratam*) po úplném dovršení chrámu předpokládá se

¹⁾ Erben, *Regesta I.*, str. 338, č. 726, rok 1228.

²⁾ Erben, *Regesta I.*, str. 369, č. 785, r. 1232, 28. června v Teplé: *«Noverint . . . quod nos in nova dedic(at)ione Teplensis ecclesiae, in recompensationem dampni et gravium expensarum, quas cum legatis imperii et principibus Alemaniae, cognatis et amicis nostris, ibidem fecimus, villam, nomine Unil, deo et S. Mariae perpetuae virginis, cum pratis et terris, pascuis et nemoribus et omnibus pertinentiis suis, libere contulimus, volentes ex hoc animos fratrum mitigare, quos laesimus, et sanctorum nobis patrocinia quaerere, quorum nomini novam basilicam noviter consecratam conspeximus et dedicatam.»* — Jelikož se zde mluví o novém posvěcení, byla basilika poprvé posvěcena bezpochyby tehdejší, když apsidy, chor a loď křížová pro konání pravidelné bohoslužby způsobou se stala.

³⁾ Erben, *Regesta I.*, str. 369, č. 784, r. 1232, 8. Jun. v Teplé.

posvěcení první, které bezpochyby vykonalo se několik let po založení, jakmile chor s oběma bočními kaplemi a snad i loď křížová zbudovány jsou, tak že pravidelná bohoslužba řeholní v chrámu konati se mohla asi r. 1197, kdy stavba kláštera dokonána jest.¹⁾ Poměrně dlouhou dobu stavební od r. 1193—1232 odůvodniti lze nepokojem v zemi tehdejší panujícím. Že se stavělo s překážkami a to dosti značnými, dokazuje různost slohu, jímž původní rozvrh půdorysu, jakož i východní část stavby sapsidami a s lodí křížovou od soustavy klenbové a svršku obou věží se rozeznává.

Klášter vynikal svou výstavností a kostel Matce Boží zasvěcený neměl co velikosti a nádherného vykrášení daleko široko sobě rovného, jak jej velebí starý legendista, jehož spis otiskěn jest v Balbínově díle o rodu z Gutenšteina.²⁾ »A jakkoli to založení ještě mladé jest, rozmohlo se nicméně vzrostem zbožnosti pomocí Boží přede všemi jinými domy Páně jak nádhrou staveb tak i mnohostí důchodu. Pomlčím o chrámu Nejblahoslavenější Panny, ochranitelky jeho, kterak vystupuje do výše stavbou podivuhodnou o vysoko se pnoucích obloucích, mohutných zdech, vzhůru se nesoucích sloupech, sličných to a předce silných podporách klenutí, pomlčím o stkvoucí ozdobě vnitřní, o čistém znění zvonů do dálky, že nic příjemnějšího v celé krajině ani nebylo ani nebude«.

Z bohatých dějin kláštera uvádějí se zde pouze stručně další osudy chrámu opatského.

V nešťastných dnech mezivlády po smrti velkého Otakara r. 1278 učinili němečtí žoldnéři klášterům a kostelům v Teplé a Chotěšově veliké škody. Bouře Husitské, které Strahov, Milevsko, Louňovice, Doxany a Chotěšov zachvátily, klášteru Teplskému sice neuškodily, za to odpůrcové Jiříka z Poděbrad, kteří opata Sigmunda králi oddaného u papežského legáta zažalovali neprávě co tajného nepřítele církve, klášter r. 1467 vyloupili a od Jiříka poražení a pronásledováni jsouce zapálili. Požárem zničenou střechu kostela i věží, jakož i klášter slíbil král Jiří sám obnoviti, smrt však předčasná r. 1471 uskutečnění zá-

¹⁾ *Annales Praemonstr. l. c.* »Method« XV., str. 61.

²⁾ Boh. Balbini: *Syntagma historicum, quo illustrissimae et pervetustae stirpis de Guttenstein origines continentur.* (Pragae).

měru překazila. Za ochrany následníka jeho, krále Vladislava, jest klášter opětně zbudován, kostel a věže pokryty jsou novými střechami, chrám pak obnovený znova byl posvěcen. A jelikož šťastnou náhodou nalezeno jest r. 1486 na statcích klášterních blíž Mnichova vydatné ložisko stříbra, dostalo se z výtěžku jeho opatské svatyni r. 1490 stříbrných soch a množství náčiní stříbrného. Také opat Petr II. (1509—1525), který opatství a mnoho jiných budov od základu vystavěl, znamenitým nákladem kostel zvelebil. Za opata Jana Mausköniga zastihla chrám nová nehoda. R. 1571 strhla se nad klášterem děsná bouře, blesk udeřil do jižní věže a zničil zvony a varhany a právě po desíti letech (29. srpna 1581) potkal tentýž osud věž druhou a velký zvon v ní visící. Na štěstí poskytovaly však stříbrné doly Kramolínské bohatého výtěžku, že bylo lze škodu způsobenou napravit. Z vděčnosti za požehnání Boží obdařil opat kostel vzácným nádobím, jakož i jiným náčiním bohoslužebným.

R. 1611 celý klášter kromě kostela zase vyhořel. Pohroma dovršena jest novým neštěstím r. 1620. Mansfeld přitrlh na svém ústupu z Plzně před klášter, v němž přes jednu noc hlavní stan měl. Acta Mansfeldiana oznamují, že byli svoláni všickni sedláci ku klášteru náležející s motykami a lopatami, kteří musili podkopati klášterní zeď a několik sáhů ji povaliti; též prý udělán byl podkop pod věží nad branou a pod oběma vraty kostelními, který však nebyl zapálen, jakkoli měli k tomu již prach pohotově. Klášter byl vydrancován, kotel z pivovaru prodán za 200 zl., knihovna rozebrána (jediný doktor Mencilius odvezl několik for knih)... Jeden zvon odvezli, ale druhý byl odňat. Kněžská roucha kostela klášterního pobrána jsou i se vši ozdobou oltářní, z píšťal od varhan lili vojáci kulky. Vlastní poklad klášterní, zdá se, že opat při svém útěku na bezpečné místo ukryl. Druhý den v pondělí kázal hrabě ráno ve tři hodiny vzhůru troubiti, v pět hodin, dříve nežli se rozednilo, hnula se zavazadla k Bečovu a za nimi následoval lid pěší; hrabě stanul s jízdou v širém poli před Teplou, načež vjelo šest dragounů do kláštera, kdežto zapálili dvůr, dvě stodoly, sladovnu, pivovar a kovářnu; kostel a klášter, v němž bylo náramné množství ovsa složeno, zůstaly neporušeny.«

Jakmile bouře se utišila, opat Ondřej Eberbach dal opět stavení zbudovati a nové zvony liti. Byl prvním z opatů, který o to usiloval, aby zakladatel kláštera za blahoslaveného ctíti se směl.

Ve Švédské válce byl klášter r. 1641 náhle přepaden a drancován. Co nebylo lze pobrati, bylo zničeno. Kostel i klášter ušel zkáze šlechtností velitele, který nechtěl zničiti »tak krásnou budovu«.

Po třicetileté válce utrpěla 19. dubna 1660 Teplá opětně velikou škodu požárem. Za hodinu byl klášter tak pohuben a střecha kostelní tak porouchána, že opat Raimund Wilfert I. potřeboval tři léta k úplně opravě, která vyžadovala nákladu 9699 zl. 58 kr.

Vrátivší se lepší časy nalezly pohříchu neblahý vkus, který se na památnících slavné dávnověkosti těžce prohřešoval, jako všude také v Teplé. Chrám dosud nedotknutý přes všeliké bouře a zhoubu věků novým vkusem počal se odívati. Nejprve vápnem jest obílen (1663), nápotom odstraněny jsou z kostela starodávné stolice, které opat Sigmund r. 1469 zhotoviti dal, díla dojista bohatě řezbářského a nahrazena sedadly bujného slohu renaissančního; posléze nahrazen starý hlavní oltář, zajisté archa ctihodná, oltářem nového vkusu (1664).

Stalo se pak usnešení, aby klášterní stavení znova se zbudovala. Stavba svěřena jest r. 1666 Vlachu Domenicovi. Opat Raimund Wilfert II. (1687—1724) dal r. 1690 od Pražského stavitele Dienzenhofera zhotoviti plán k nové prelature a vnitřní úpravě chrámu slohem renaissančním. Starým stavitelům dlužno děkovati za důkladnost a pevnost, jakou chrám zbudovali, tak že novověkým okrašlovatelům (!) nebylo ani lze podstatu jeho přeměnití. Teplští letopisci onoho věku nad to s nemalou radostí a podrobnou zevrubností pečlivě zaznamenali všeliké proměny, které s chrámem tehdy se udály, poskytnuvše bezděčně badateli archaeologickému dostatečných dokladů historických. Prvním krokem zahájené obnovy (!) budovy chrámové byla proměna oken vylámaním bohatého ostění, jakož i sloupku okna děličího, z čehož tehdejší letopisec plesá, poněvadž prý dosavadní egyptská tma nyní proměněna jest v obdivuhodnou světlost.¹⁾ Okra-

¹⁾ »Erant autem fenestrae a primaeva fundatione lapide quadro sollicitissimae, oblongae, sed minus amplae, ita ut earum summa amplitudo vix spatium

šlovateli (I) bylo však spokojiti se s pouhým odstraněním článkovaného ostění, jelikož mohutnost a pevnost zdíva kvádrového bránila porušení původní velikosti a tvaru u oken na obou bočních stranách chrámu dosud zachovaných.

Další, původnímu slohu odpirající změny dal učiniti opat Jeronym Ámbros v letech 1750—1760¹⁾. Bohudík! že nedotkly se podstaty budovy. Letopisec poučuje nás zevrubně o proměnách a postupu práce²⁾. Když v kostele postaveno bylo obrovské lešení³⁾, vyhlazeno ještě nejprvé nerovné zdívo stěn kostelních⁴⁾; nápotom zbaveny jsou osmihranné pilíře, které mohutnou klenbu nesou, slohových patek a krásných hlavic⁵⁾; pod oběma věžmi vystavěna

trium spitamarum excesserit, uti de facto in vetustis ecclesiis ad quingentes et ultra annos conservatis videre est. (Čtenář račiž na potvrzenou všimnouti si ostění oken kostela Vrouteckého v »Methodu« XIV., str. 125, Potvorovského v »Methodu« XV., str. 5 a j.). Accedit, quod lucem praeter fenestrarum minus latam amplitudinem notabiliter impediverit in medio earum et cujuslibet fenestreae pertransiens et pondus sustinens figuris rotundis expressus lapis, quo evoluto etc. (Viz okna ve věži Milevské, »Method« XV., str. 53).

¹⁾ Za poznámky, které následují, sluší nejuctivěji poděkovati nestoru spisovatelstva českého, vdp. převoru, P. Hugovi Karlíkovi, který nedbaje 81 let požeňnaného věku svého po přečtení minulého čísla »Methoda« račil z letopisů Teplských vlastnoručně vypsati, co o tehdejších změnách tam zaznamenáno jest. Mladistvě čilého a veleobětovného nestora račiž nám Pán Bůh zachovati na dlouhá léta!

²⁾ Annales Tepl. Tom. XVI. 1756. Quo candidae posteritati serae etiam constet, qualem formam Ecclesiae abbas Hieronymus invenerit, qualemque denuo induxerit utramque annalista currente penicillo depingit.

³⁾ Annales Tepl. Tom. XIX. fol. 152, annus 1753. »Nemo unquam possibile censuit id, quod in moderna reparatione Ecclesiae nostrae factum conspiciamus. Multae centenae arbores pro pegmate per totam Ecclesiam extenso et quadrupliciter erecto non sufficiebant.«

⁴⁾ L. c. »Ante omnia sciendum, quod cum tota Ecclesia ex lapide quadro structa sit, in parietibus lapides sibi haud accurate superpositi, vel potius non accurate a lapicidis elaborati, facile ab invicem distingui poterint, praesentim cum pulveres circacircum notanter adhaerent, atque ideo necesse erat per pueros robotarios non modo coementum totum decutere, sed et lapides in parietibus malleis fereis exaequare ac dein novo coemento vestitos expolire.«

⁵⁾ Tom. XIX. fol. 152 anno 1753. »Ultra 20 sexagenae asserum insunebantur, ut columnae in novi Ecclesiae etiam ex utroque latere murorum seu parietum speciali ornatu splendorem adaugerent, cuiuslibet nova corona formabatur ac earum bases, — quae nonihil amplius se circa circum extendebant, diminutae sunt a latomis.« — Tom. XVI., 1756. »Columnae in tantum reformatae sunt, quod earum postimenta minora

kruchta hudební¹⁾, k jejímuž osvětlení okno stávající zvětšeno a dvě nová v průčelní stěně prolomena²⁾, vchody kostelní jednak jsou přeloženy, jednak zvětšeny³⁾, posléze jest oratorium v choru na straně evangelní prolomením oken upraveno⁴⁾. Z uvedeného se spatřuje, že neomanie podstaty architektonické se nedotkla. Litovati jest, že při kladení nové dlažby ani jediný ze starých náhrobků se nezachoval. Byl-li celkem stavitelský ráz ctihodné budovy zachován, není to zásluhou obnovovatelů, nýbrž původních stavitelů, kteří zbudovali vše tak pevně, že zejména klenba na mohutném pásmu žeber spočívající i několika požárům vzdorovala a chrám před zhoubou chránila. Za to však celá vnitřní úprava se zmodernisovala. Císařský dvorní sochař Ignác Platzer z Prahy zhotovil větší část mra-

facta et capitellis fistulae vulgo Pfeifen circacircum a latomis incisae fuerint. Per circuitum in parietibus omnes sic dictae lessenae aliter formatae et a potiori parte ex coctis lateribus constructae sunt.«

¹⁾ L. c. rok 1756. »Chorus musicalis major antea duas columnas Ecclesiae, quibus turrens insistunt, in se non comprehendebat, neque laterales duo chori fornicibus fulciebantur, nunc triplici fornice donatus multo amplior et protensior habetur.«

²⁾ L. c. rok 1753. »Similiter etiam duae novae fenestrae versus accidentem, — quarum una respicit capellam scti Joannis B., altera capellam s. Augustini effractae sunt.« — R. 1756. »Fenestrae duae in moderno choro musicorum, quae ab occidente respiciunt capellas ss. Ursulae et Theodori ex toto noviter effractae et illa major post majus organum magna ex parte ampliata est. Dein in omnibus fenestris cassatis orbiculis tabulae impositae fuerunt.«

³⁾ L. c. rok 1756. »Porta, qua ex abbazia eo ingressus patebat, quae penes fenestram externam erat, obmurata et alia nunc ambitum directe respiciens perfracta fuit. Diuturno ac taedioso labore arcubus ante capellas s. Augustini et s. Joannis B., ubi nunc altare s. Theodori ac etiam ad portam, qua ad conventum ascenditur, a murariis nova investitura im et circumposita est. Duae portae, quibus ad chorum conventualem intratur, item porta sacristiae latius et altius effractae sunt.«

⁴⁾ L. c. rok 1753. »... etiam novum oratorium septemtrionem versus — ubi jam antea quaedam cavitas vel camera erat — unacum fenestra effractum est.« — R. 1756. Non minime sed improbo labore constabat, quod licet, ubi modo oratorium est e cornu Evangelii, ibidem jam prius ad intra quaedam cavitas fuerit, ad effringendas tamen fenestras duas tam intra quam extra muris multis ulnis crassus perfringi debuerit. Eodem modo pro gradibus limaceis ad parvum chorum, quo alias palam per ligneos gradus ascendebatur, aditus pandendus, ac ex altera parte, ubi nunc cappae canonicales pendent novem ulnis murus usque ad fenestrellam obtinendam eviscerandus erat.«

morových oltářů, figur, hlavic a plastických okras; malíř Eliáš Dollhopf z Tachova vymaloval veškerou klenbu obrazy na omítce. A jelikož malé trojhrany klenby křížové v bočních lodích neposkytovaly dostatečného místa pro malby figurální, mám za to, že návodem jeho klenba křížová přeměněna jest na klenbu českou, kterou napotom obrazem vyplnil¹⁾. Na veškerou okrasu chrámu věnováno jest tehdež 40.000 zlatých.

Opat Marian Heindl dal kostel nákladně obnoviti v letech 1850—1858. Želeti jest, že obnova vnitřku nesla se duchem minulého století. Moderní výzdoba bývá oko méně zkušného pozorovatele poutáno tou měrou, že lesk novověký zastírá mu krásu ctihodné budovy celkem od původu neporušeně zachované.

Chrám Teplský počal se stavěti, když doba slohu románského ustoupila slohu přechodnímu, v němž dva živlové se prostupují a více neb méně pronikají, starý sloh románský s novým slohem, který místo oblouku kulatého užíval oblouku lomeného s veškerou důsledností v zápleti krácející. Na budovách takových převládá v různých kombinacích brzy

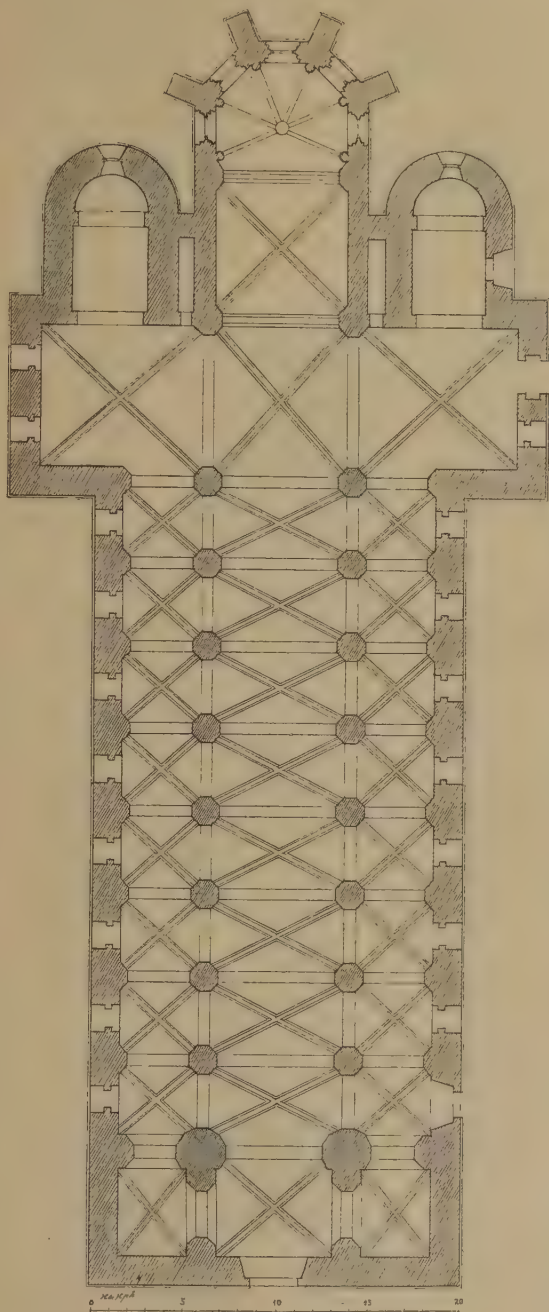
ten, brzy onen živel. Velezajímavým příkladem jest opatský chrám Teplský, na němž živě spatřujeme, kterak nový duch mocně pronikati počal staré podání. Když chrám stavěti se počal od strany východní, jak pravidlem bývalo, založeno jest vše po způsobu románském. Mezi stavbou však zjednával si platnosti živel nový, který posléze vítězem zůstal. Půdorys, klenba a věže jsou toho živým dokladem.

Půdorys (obr. I.) jest správně dle pravidel slohu románského založen. Půdorys do kříže ustrojený rozvržen jest na osm čtverců klenbových, z nichž připadá jeden na chors přílehlající apsidou druhdy kulatou, tři na loď křížovou a čtyři na loď podélnou, jak původně myšlena byla. Čtvero čtvercům hlavní lodi odpovídal dvojnásobný počet čtverců v obou lodích bočních.

Strana západní zakončena jest oběma věžmi průčelními.

Mezi tím, co východní strana chrámová i loď křížová se budovaly, a dříve, než došlo k pokračování lodi hlavní s oběma bočními, objevivši se ve Francii nový sloh, užívající výhradně oblouku lomeného novotou i výhodami svými uchvátil stavitele chrámu Teplského tou

měrou, že změnil starý rozvrh vysoké lodi střední o čtyř čtvercích klenbových s dvojnásobným počtem čtverců obou nízkých lodí bočních, rozvrhnul

Obraz 1. Půdorys chrámu.

¹⁾ Jednoho dne při západu slunce, když světlo na klenbu z dolejšku padalo a ostré stíny vrhalo, spatřil jsem zcela zřetelně na některých polích prokmitati starou klenbu křížovou.

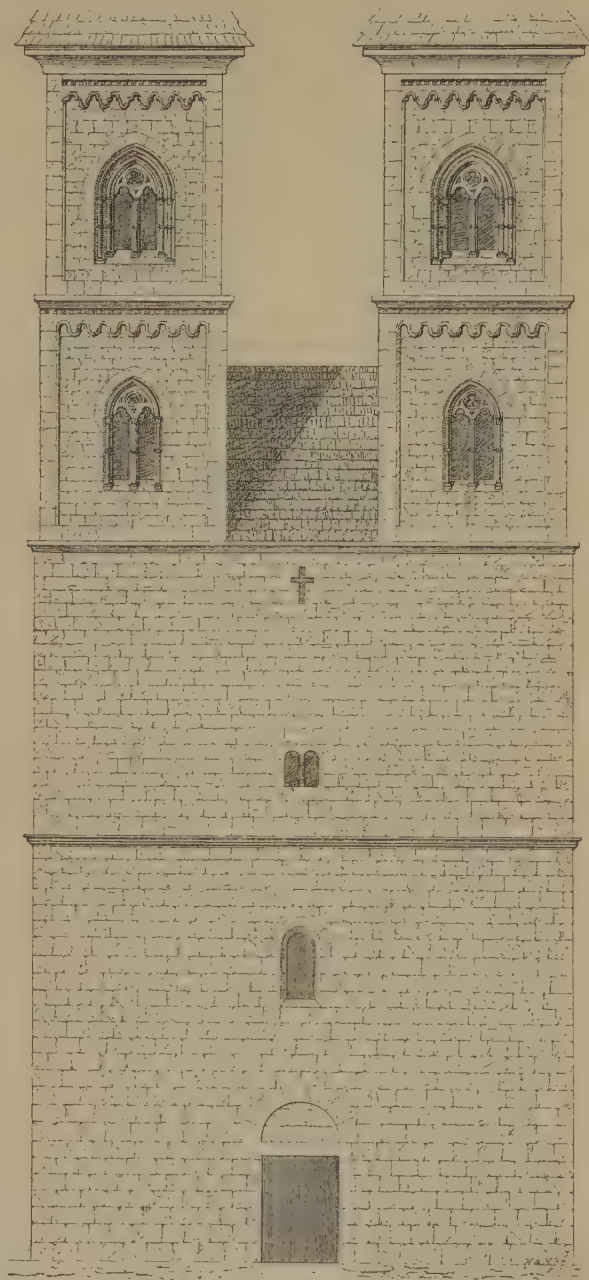
i hlavní loď na tolik rovnoúhelníků, kolik čtverců boční lodě čítaly. Za tou příčinou užil místo článkovaného pilíře románského s příporami štihlejšího pilíře osmistěnného s

patkami řádně článkovanými a úhlednými hlavice¹⁾, jako se dosud spatřuje na současně zbudovaných, rovněž z osmistěnu sestrojených polopilířích křížové lodi opatského chrámu Milevského (viz drobné vyzobrazení v »Methodu« XV., 38, 41), překlenuv pilíře v hlavní lodi na příč po způsobu románském hladkými pasy polokruhovými, po délce k docílení téže výšky při menší vzdálenosti pasy lomenými, které v bočních lodích vesměs i napříč k stěnám chrámovým se nesou. Pouze tři pasy příční ve hlavní lodi jsou sklenuty obloukem lomeným, první mezi věžmi, druhý na rozhraní lodi hlavní s lodí křížovou, třetí před závěrkem chorum, pěti stranami osmistěnu zakončeným, což příčinami konstruktivními se vysvětluje. Do

rovnoúhelníků takovým způsobem ve hlavní lodi sestrojených vze-

pnutá jest klenba křížová, spočívající na mohutných žebrách prostým obloukem románsky článkovaných, opírajících se o diagonální stranice osmiúhelníku

pilířového a protínajících se bez svorníku. Byla-li žebra v bočních lodích pro docílení prostornějšího pole pro malbu otlučena, anebo jsou-li pouze zakryta nynějšími českými klenbičkami, nebylo mi lze dopátrati se. Důsledností slohovou a vlastním pozorováním jest zjištěno, že i lodě boční mají nyní kupličkami zakrytou původní klenbu křížovou. Takovou soustavou proměněn jest zamýšlený chrám s vysokou lodí střední a s přiléhajícími nízkými lodmi bočními v budovu stejnohodnotní, první — pokud mi povědomo — toho druhu chrám český. Nepoměrně úzké a převyšené lodě boční na první pohled ukazují, že původní rozvrh na soustavu stejnohodnotní založen nebyl, jelikož šířka hlavní lodi od osy k ose 7.90 m, šířka bočních lodí 4.48 m obnáší; poměr, jaký při románských kostelích s vysokou

Obraz 2. Průčelí.

¹⁾ Kdyby se byl B. Gruber (Die Kunst des Mittelalt. I. 18) důkladněji zadíval na polopilíře v křížové lodi chrámu Milevského, od téhož řádu a v téže době zbudovaného, které rovněž z osmistěnu sestrojeny jsou, patky své však i hlavice

dosud neporušeně zachovaly; — kdyby se nebyl zamiloval do kulatých sloupů, jakých však v Čechách nikdy nebylo (viz kostel Prosický a Milevský »Method« XIV. 86, XV. 42), aby bylo lze dokázati barbarství a surovost slohu románského v Čechách; — kdyby si byl zašel na kruchtu chrámu Teplského, aby spatřil neporušenou sou-

lodí střední a nízkými lodmi bočními se vyskytuje. Přece však tento způsob stavby stejnorodní pro Teplou se odporučel, jelikož umožňoval úpravu oken netoliko na straně svobodně stojící, nýbrž též na boční straně ku klášteru přiléhající.

Stojí tedy vnitřní budova chrámová tak, jak stavitel první ji postavil, až na změny méně podstatné, které však letopisec 18. století věrně zaznamenal. Sestoupivše hlavním vchodem po devíti schodech do svatyně, nacházíme se pod kruchtou za obnovy minulého století teprve upravenou.¹⁾ Staří dle tradice starokřesťanských rádi stavívali chrámy, do nichž se sestupovalo a není třeba okolnost tuto odůvodňovati pouze rumem zde nahromaděným. Kručta hudební jest zde upravena teprv za obnovy v minulém století. Za tou příčinou porušeny jsou pilíře zde stávající; původní sestrojení jejich spatruje se však na kruchtě. Jsou znamenitě sesíleny a do dvanáctistěnu vytvořeny (viz půdorys), jelikož nesou tíži věží; k západu přiléhá k nim polopilíř osmistěnný jakožto podpěra pasů a žeber, rovnající se tvarem i rozměrem ostatním pilířům, které klenbu kostelní podpírají.

Věžní pilíře tyto, na jejichž seslabování z kulatých nikdo odvážiti se nesměl z příčin konstruktivních, jsou bezpečným dokladem, že i ostatní pilíře jsou původní, byť by to ani nedokazovala přesná soustavnost pasů a žeber klenbových, odtud orga-

stavnost polygonálních pilířů, jakož i organičnost klenbových pasů a žeber z osmistěnných pilířů po celé budově přirozeně se pňoucích: byl by se vyvaroval tvrzení, že nynější polygonální pilíře povstaly ze sloupů kulatých, jakož i monstrosního náhledu, jako by basilika románská, o které jest v pochybnosti, bývala-li klenuta nebo stropem kryta, v 18. století byla bývala přeměněna v kostel stejnorodní, což ani z důvodů konstruktivních, ani historických hájiti nelze. Že dr. J. Neuwirth Grueberovy poklesky ohřívá, při tom však — jako vůbec — do Saska pro vzory zachází, není třeba již ani opakovati.

¹⁾ Viz poznámku na str. 78.

nicky vybíhající. Pilíře mívaly mohutné patníky a slohové hlavice; patníky jsou zúženy, hlavice pak nejspíše přilepeny¹⁾ neslohovým římsováním, pro které nebylo ani výrazu, tak že chronista »pišťálami« je nazval. Bylo by snadno vrátiti pilířům dřívější okrasu dle vzorů patek a hlavíc v Milevském chrámu na polopilířích neporušeně zachovaných. Pasy a žebra zachovaly původní článkování, jakéž i v Milevsku se vyskytuje; svorníků zde není. Okna v lodích zachovala původní románský tvar i velikost; pouze ozdobné ostění jest vylámáno,²⁾ jehož tvar na četných památnících českých se zachoval. Za lodí křížovou spatruje se tři chory, jako druhdy v kostele Strahovském bývaly³⁾, odkud první

Premonstráté do Teplé přišli a jimž asi vzorem přístavbě byly. Apsidy obou bočních chórů jsou zachovány, na straně evangelní vnitř i zevně, na straně epistolní jen uvnitř, jelikož strana zevní jest zastavěna. Nad nízkými chory bočními nacházejí se oratoria, o nichž letopisec kláštera se zmiňuje⁴⁾, který uvádí i příčinu, proč silná zeď se zde probrala. Chor střední se sice zachoval, závěrek choru však má žebra tvaru go-

Obraz 8. Štit lodí křížových.

tického. Byl tedy v době gotické znova překlenut. Jelikož však z kružby a prutů oken žádných stop se nezachovalo, nelze dobu, kdy se tak stalo, stanoviti. V choru nachází se hrob bl. Hroznaty, který nebyl ještě nikdy otevřen; vedle něho odpočívají od r. 1793 ostatky jeho sestry Vojslavy.

Ctihodnému vnitřku odpovídá monumentální zevnější. Celý kostel zbudován jest z šedých trachytových čtverců. Nejkrásnější pohled poskytuje strana průčelní. (Obr. 2.) Jednoduchý spodek

¹⁾ L. c. str. 78.

²⁾ L. c. str. 77.

³⁾ »Hic omnes tres choros lateribus textit.« »Method« XV. 17.

⁴⁾ L. c. str. 78.

rozvržen jest římsami na dvě patra. Přízemek znešvařen jest renaissančním portálem z r. 1664 jakož i třemi velikanskými neslohovými okny, z nichž prostřední zvětšeno a obě boční prolámana jsou při obnově v minulém století. V patře nad přízemkem zachovalo se však staré románské okénko sloupkem na dvě rozdělené a nad ním prolomený kříž. Patro zakončeno jest římsou. Až sem sáhá část románská. Věže nad římsou se vypínající jsou již přechodní a vystupují rovněž do dvou pater římsami oddělených, okrášlených klinovitým zuborezem a obloučkovým podřímím, které v prvním patře jest tvaru vlnitého, v druhém však již nejpozdějšího tvaru jetelovitého. Sloupky v ostění oken a veškeré článkování

jakož i oblouk lomený nesou se již rázem přesného slohu přechodního, výzdoba podřímí jest však ještě románská a to z poslední doby rozkvětu. Výzdoba románská zachovala se též na boční apsidě okrášlené trnozem článkovaným, lisenami, obloučkovým podřímím a římsou; posléze na obou štítech lodí křížové, římsou a podřímím vyzdobených. (Obr. 3.) Stěny podélné s jedné strany klášterem, s druhé bývalou kaplí zastavené postrádají výzdoby architektonické.

Až straně průčelní dostane se opětě románského portálu a oknům přízemku slohové tvárnosti, věžím však střech slohu odpovídajících, zastkví se chrám nejkrásnějším průčelím slohu románsko-přechodního v Čechách.

Posvátná místa na osadě Rokycanské.

Napsal *Ant. Podlaha*, kaplan v Rokycanech.

1. Děkanský chrám Matky Boží Sněžné.

Rokycany staly se nepochybně již při založení biskupství Pražského statkem biskupským (Sl. nauč. VII. 617), připomínat se r. 1110 výslovně dvorec biskupů Pražských v Rokycanech (Pam. arch. II. 311). Kdy kostel zřízen byl a kněz sem dosazen, nelze s jistotou říci. Záhy dosáhli faráři Rokycanští hodnosti arcipřístů či arcijáhnů (Tomek, Děj. č. 64, Krásl, Harrach 415), z nichž jmenuje se Zdeslav r. 1176, jenž rok na to stal se arcijáhmem Plzeňským (Palacký, Děj. n. č. I. 2, 351, Pam. arch. II. 311). V listině z r. 1272, kterouž papež Řehoř X. klášteru Chotěšovskému všechna jeho zboží a práva potvrzuje, připomíná se v Rokycanech kostel sv. Blažeje (Arch. čes. IV. 34), o němž nic více povědomo není. Farní kostel prý r. 1295 opraviti dal biskup Tobiáš z Bechyně (Lib. mem. děk. Rok. 2).

Arcibiskup Arnošt z Pardubic, dosáhnuv k tomu svolení papeže Urbana V. (Lib. erect. I. 44), zřídil r. 1362 na místě dosavadní fary klášter řeholních kanovníků sv. Augustina či Lateranských (Borový, Děj. diec. Pr. 225; Navrátil, Děj. Karlova 117). Žilo zde šest řeholníků, z nichž jeden byl proboštem. Konvent Rokycanský honosil se četnou knihovnou; ještě na konci minulého sto-

letí chovalo se z ní 44 rukopisův (seznam jich jest v Lib. mem. děk. R. 17 až 19) a mnoho knih tištěných v domě děkanském. Bibliotéce té odkázal Adam z Nežetic (viz Slov. nauč. V. 816) dílo »Historia scholastica« (Lib. mem. 16). Ve sbírkách zemského musea v Praze jest větší oltářní zvonek, na němž jest otisk pečeti konventu Rokycanského (Pam. arch. IV. 288 s vyobr.). Z proboštů uvádí se r. 1376 Blažko (Rejstř. pap. 28).

V dekanátu Rokycanském, jenž hraničil s Tetínkem u Zbiroha, s Račovníkem u Zvíkovce a Kozojed, se Žlutickým u Plas, s Plzeňskem u Dýšiny a Stáhlav, s Klatovskem u Blovic, s Bозenskem u hory Třemešné (Pal. I. 2 str. 252), bylo celkem 29 far, a to: Ojenice, Radnice, Čejovice, Stupno Horní, Planá, Nezvěstice, Žákava, Těnovice, Újezd, Obora, Kostelec, Mešno, Chýlice, Osek, Chomle, Skořice, Přivětice, Mýto, Kozojedy, Drahoňův Újezd, Benečice, Zvíkovec, Zdemyslice, Leteč, Poříčí, Dýšina, Číčov, Strašetice a Lhota (Pal. I. 2 str. 386, Lib. mem. Rok. 3.; Beckovský II. I, 372; Tomek Reg. 86).

Roku 1414 potvrdil Jan XXIII. konventu všechny předešlé svobody a výsady. (Pokračování.)

Různé zprávy.

O činnosti Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta za rok 1888-89. (Dokončení.)

Nadzmíněné ostatky prozatím uloženy byly v domácí kapli arcibiskupské, kdež tak dlouho zůstanou, až budou moci opět na předešlém místě býti uschovány.

Hned po té úplně odstraněn jest opukový pilíř podpůrný, kterýž nalezal se na severní straně kaple svato-Václavské a za podporu pilíře hlavní lodi byl sloužil; scházející částky pilíře hlavní lodi až k výši triforia jsou obnoveny, načež mohlo se dále pokračovati v budování spojovací zdi mezi hlavní věží a kaplí svato-Václavskou.

Otvor průchodní byl překlenut a jednotlivé vrstvy kamenné až k výši hlavic přední prostory uzavzeny.

Podátkem října započato s obnovením severní jakož i západní zdi kaple svato-Václavské; jelikož zeď ta obojí byla požárem velice poškozena, musily k ní vrstvy 4, 8 až 12 palců silné maltou cementovou býti připojeny.

Obnovení malého průčelí mezi křížovou lodí a kaplí svato-Václavskou odloženo až na příští rok stavební a to z té příčiny, jelikož práci tu třeba konati s velkou obezřelostí a jelikož mimo to pro reliéfy zde se vyskytující a velice poškozené nové modely zhotoviti třeba.

Ku konci roku byly opravné práce tyto na zdi severní i západní provedeny až ke druhé vrstvě podpůrné, na 5 sáhů a 4 stopy od dlažby čítajíc a taktéž i zeď spojovací byla na tutéž výši přivedena, i bude se v tom se stejnou pilí také v nastalém roce pokračovati.

Uvnitř staré části velechrámu započato již s malbným ozdobením kaple arcibiskupské. Jak již ve zprávě loňské podotknuto bylo, utvořen jest zvláštní fond z darů věnovaných k padesátiletému kněžskému jubileu slavné paměti J. Em. knížeti-arcibiskupu Bedřichu ze Švarcenberka od kněžstva arcidiecése Pražské; nákladem fondu tohoto bude řečená kaple prací prof. Frant. Sequensa ozdobena vyobrazeními ze života sv. Vojtěcha.

Ředitelstvem Jednoty pro dostavění velechrámu svato-Vítského byla r. 1887 za příčinou padesátiletého kněžského jubilea papeže Lva XIII. zaslána tomuto adresa oddanosti, načež jménem a k rozkazu papežovu pan kardinál státní tajemník Rampolla díky tohoto zvláštním přípisem Jednotě vyslovil.

Co se týče poměrů spolkových Jednoty pro dostavění chrámu svato-Vítského, musí se především ony dary a legáty připomenouti, kterých se jí také roku minulého v hojně míře dostalo.

Mimo subvence domu císařského, vlády, sněmu

království Českého a král. hlav. města Prahy obdržela ještě Jednota:

Od korunnní princezny Štěpánky 100 zl., od České spořitelny 500 zl., od sl. El. Küfferové z Asmannsvilly 200 zl., od sl. Barbory Skleničkové v Praze prostřednictvím p. kanovníka dr. Klementa Borového 117 zl. 13 kr., prostřednictvím téhož pána od P. Fr. Poimana, osob. děkana a faráře v Dešných u Jamnice na Moravě, 100 zl., od p. Jindř. Eckerta v Praze prostřednictvím kníž.-arcib. rady p. Zvěřiny 100 zl., od neomyslů r. 1888 po p. kanovníkovi dru Kráslovi 100 zl., od občanské záložny v Karlíně 50 zl., od c. k. českého ústavu pro vzdělání učitelů prostřednictvím kníž.-arcib. konsistoře 50 zl., dále od nejmenovaného kněze prostřednictvím Frant. Brusáka, spirituala kníž.-arcib. semináře v Praze, odevzdán p. gen. vikářem Ant. Horou dlužní úpis c. k. rak. státního dluhu na 100 zl.

Odkazy učinili Jednotě v minulém roku: p. Jaroslav Stýblo v Praze 1000 zl., p. Jos. A. Christen v Praze 1000 zl., p. Josef Rubeš v Malých Horešovicích 500 zl., p. P. Václav Rottenborn v Klecanech 78 zl. 35 kr. a p. P. Josef Bumba, farář a vikář v Steinkirchenu, 20 zl.

Příčiněním P. T. pánů jednatelů Jednoty sešlo se v minulém roku na přispěvcích 6899 zl. 73 kr. a jest obnos tento vůči neuspokojivým poměrům hospodářským a průmyslovým zajisté potěšitelným zjevem o účastenství obyvatelstva království Českého, které na dostavění velechrámu svato-Vítského béře.

Sbirky u hlavního chrámu v den sv. Jana konané vynesly 200 zl. 23 kr., ony o sv. Václavu 82 zl. 22 kr.

Za řízení a zvláště horlivé účastenství se těchto sbírek budiž panu Filipu Podzimkovi a ostatním se účastnivším pánům jednatelům vřelý dík Jednoty vysloven.

Z obou schránek při Staroměstské mostecké věži vybrán byl obnos 125 zl. 1 kr., a z pokladniček u a ve hlavním chrámu sv. Víta částka 145 zl. 84 kr.

Na konci roku 1888 jeví se následující stav členstva: zakládajících členů bylo 16, podpůrci 3, čestní členové 2.

Z členů skutečných vystoupilo nebo zemřelo 42, nově přistoupló 12, tudíž koncem roku 1888 zůstalo 591.

Z členů 5 zl. přispívajících vystoupilo a zemřelo 24, nově přistoupló 17, zbylo tudíž 220.

Z členů méně než 5 zl. přispívajících čítá Jednota pro dostavění hlavního chrámu svato-Vítského 1193.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Ciboria: pro nejdůst. general. opata Sigm. Starého na Strahově a pro vp. Al. Holinského, kaplana ve Chválenicích. — Monstrance gotická: pro sl. patronátní úřad v Hodkově. — Pozlacení v ohni: ciboria: pro dp. Fr. Všetěčku, voj. kuráta v c. k. invalidovně v Karlině; kalicha: pro dp. Fr. Vyplela, faráře ve Staré Vsi na Moravě, a pacifikalu: pro dp. Jos. Baduru, faráře v Kurovicích na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Předměřicích, pro nejdůst. general. opata Sigm. Starého na Strahově, pro dp. Ant. C. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě a pro dp. Šim. Bejvlu, faráře ve Vlni. — Patenky k nemocným: pro důst. farní úřad v Předměřicích, pro vp. Ant. Brože, administr. v Michli, pro general. opata Sigm. Starého na Strahově a pro dp. Ant. C. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě. — Náčiní v pouzdru k zaopatřování nemocných: pro vdp. Jana Kleina, děkana v Činěš. — Relikviář bohatě ozdobený: pro J. Milost nejdůst. p. biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Pacifikal: pro vysokor. paní hraběnkou Thun-Hohensteinovou v Děčíně. — Lampa oltářní: pro důst. farní úřad ve Mšeně. — Svícny oltářní: pro vp. Fr. Mimru, kaplana ve Svratce. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Lišnici. — Kadielnice: pro vd. děkanský úřad v Jachymově, pro vysokor. paní hraběnkou Thun-Hohensteinovou v Děčíně a pro důst. farní úřad v Unterreichensteinu. — Kropenky s kropáčky: pro nejdůst. general. opata Sigm. Starého na Strahově, pro důst. farní úřad v Lišnici a pro vdust. děkanský úřad v Jachymově. — Kropáčky: pro důst. farní úřad v Divišově a v Křešicích. — Solnička: pro důst. farní úřad v Unterreichensteinu. — Umyvadlo cinové pro zákristii: pro důst. farní úřad v Netvořicích.

Rozličné. Missal de requiem: pro důst. farní úřad ve Mšeně. — Pultík pod mešní knihu: pro vysokor. paní hraběnkou Ledeburovou v Milešově. — Tělo Páně: pro dp. Václ. Flodrmanna, profesora náboženství v Trutnově. — Harmonický zvonek: pro dp. Jana Webra, faráře v Popovicích.

Paramenty. Kasule: červená: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře v Nov. Rousínově na Mor.; bílá: pro vysokorod. pí. hraběnkou Szechenyiovou v Nagy-Dorozhu v Uhrách; bílá: pro J. Jasnost paní princeznu Viléminu Lobkowiczovou; bílá sváteční: pro sl. patronátní úřad v Hodkově; bílá: pro vysokorod. paní hraběnkou Thun-Hohensteinovou v Děčíně; černá: pro ctih. školské sestry na Kladně; tři červené, dvě bílé, dvě fialové, dvě černé a dvě zelené: pro vysokorod. paní hraběnkou Lažanskou v Praze; červená, bohatě zlatem a hedvábím vyšíta: pro dp. Karla Konráda, profesora náboženství v Táboře. — Pluvialy: bílý, bohatě zlatem a hedvábím vyšíty: pro vdp. Fr. Čihala, děkana v Slatenicích na Moravě a pro sl. patronátní úřad v Hodkově; fialový se zla-

tými portami: pro dp. Fr. Fučíka, faráře v Měšovcích na Moravě. — Pláštiky na ciboria: pro vp. Al. Holinského, kaplana ve Chválenicích, pro nejd. p. generálního opata Sigm. Starého na Strahově, pro vysokorod. paní hraběnkou Thun-Hohensteinovou v Děčíně a pro vdp. monsg. Karla Jaeniga, pap. prelátu v Praze. — Štoly: pro důst. farní úřad v Netvořicích, pro dp. Fr. Chudáčka, faráře v Nov. Rousínově na Moravě; bohatě vyšíta: pro dp. Ant. C. Stojana, faráře v Dražovicích a pro blahorod. paní Kateřinu Pošovou v Plzni. — Vela: pro vysokorodou paní hraběnkou Trauttmansdorffovou, pro důst. farní úřad v Křešicích, pro sl. patronátní úřad v Hodkově a pro vp. Jana Babora, koop. v Brtnici na Moravě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Předměřicích a v Lišnici, pro dp. Ant. C. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě. — Pytlíček na nádobku pro sv. olej: pro dp. Cyr. Valu, koop. ve Sloupě na Moravě. — Antipendia: pro dp. Jana Stiftra, faráře v Hořicích; bohatě zlatem vyšíta: pro vdp. Jana Bergru, děkana v Hnojicích na Moravě; červené: pro důst. farní úřad v Obrantcích. — Korouhve: pro důst. farní úřad ve Chvalech a pro blahor. pana Viktora Bunzla, majitele cukrovaru v Horoměřicích. — Prapor pro školní mládež: pro dp. Karla Kračmara, faráře v Buchlově na Moravě. — Polštáře oltářní: pro vysokorod. paní hraběnkou Szechenyiovou v Nagy-Dorozhu v Uhrách. — Birety: pro důst. farní úřad v Hloubětíně, pro dp. dra Frant. Böhma, faráře ve Stráži, pro dp. Jos. Louka, faráře u sv. Apolináře v Praze, pro důst. farní úřad v Skotčicích a pro vp. Otm. Novotného, minoritu v Jihlavě na Moravě. — Komže pro kostelníka a ministranty: pro důst. farní úřad v Netvořicích a pro sl. patronátní úřad v Hodkově. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Lišnici. — Šatíčky zlatem vyšíta na Pražské Jezulátko: pro ctih. karmelitanky v Praze.

Prádlo kostelní. 6 pally: pro důst. farní úřad v Předměřicích. — Cingulum a korporale: pro důst. farní úřad v Renčově. — 12 ručníků: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře v Novém Rousínově na Moravě. — 2 cingula: pro dp. Fr. Helzla, faráře v Heinersdorfu. — 2 korporale a 2 humerale: pro dp. J. Webra, far. v Popovicích. — 3 cingula: pro J. Jasnost pí. princeznu Viléminu Lobkowiczovou. — Cingulum a palla: pro důst. farní úřad v Lišnici. — Cingulum: pro ctih. školské sestry na Kladně. — Rocheta: pro vp. Fr. Wagnera, koop. v Mikulovicích. — 2 alby, 1 rocheta, 4 plachty oltářní a 2 pokryvky: pro důst. farní úřad ve Mšeně. — 3 plachty oltářní: pro dp. Ant. C. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě. — Rocheta: pro blahorod. paní Kateřinu Pošovou v Plzni a pro blahorodou paní Wolfovou v Praze. — Alba, cingulum, humerale, korporale, purifikatorium a ručníček: pro blahorod. p. Fr. Řichtra, c. k. úředníka u místodržitelství v Praze. — 6 humeralii: pro důst. farní úřad v Unterreichensteinu. — 2 pally: pro důst. farní úřad v Divišově.

— 2 Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlině. —

Nákladem vydavatelovým. — Knihkárna „Politiky“ v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 8.

V Praze, dne 30. srpna 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Tabernakl chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně. — Posvátná místa na osadě Rokycanské. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen. — Příspěvky na votivní obrazy v Karlínském chrámu Páně.

Tabernakl chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně.

Když vnitřní výzdoba chrámu Páně sv. Cyrilla a Methoda slohu přiměřenou polychromií, zasazením veškerých malovaných oken v předsíni, v lodích i apsidě, jakož i vyzlacením hlavního oltáře ciboriového šťastně dokonána byla vzornou obětovností osady Karlínské, která za krátkou dobu kolem 70.000 zl. na milovaný chrám svůj věnovala, ukázalo se, že dosavadní tabernakl, který jsa trůnem Beránka Božího má krásou a vzácností nad vše ostatní vynikati, jest příliš chudý u porovnání s ostatní nádherou.

Nad prvním stkvostem smíloval se sám arcipastýř náš, Jeho Eminence, nejdůstojnější pan kardinál-arcibiskup František hrabě Schönborn. Předchůdce jeho — slavné paměti — a zbudovatel velkolepého chrámu Karlínského, zvěčnělý kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg, v dojemné péči o zamilovaný památník Cyrillo-Methodějský ještě po smrti své zůstavil ve stavebním fondu chrámu značný obnos, který nástupce úřadu i horlivostí apoštolské doplnil a věnoval na zhotovení tabernáku takové svatyně důstojného, svěřiv vyhotovení nákreсу osvědčenému v oboru tom umělci, Bedřichu Wachsmannovi. Mezi umělci Pražskými byl Wachsmann první, který

v oboru drobného umění církevního vracel se k přesným a slohovým vzorům dávnominulosti křesťanské, zasvětiv takměř celý život svůj oboru tomu. Již z dob konsekrace má chrám Karlínský věci dle návrhů a nákrešů jeho zhotovené, veškerá mešní roucha tehdejšími komitétem za předsednictví zvěčnělé paní Johanny hraběnky Schönbornové, rozené kněžny Lobkovicové, jubilejní svatyni věnované a monumentální lampu na věčné světlo, kterou starožitnický spolek »Arkadie« kostelu obětoval. Později zhotovil nákreš na lampu k oltáři sv. Václava dědictvím svato-Janským darovanou a polychromoval baptisterium. S umělcem tím bylo tedy zpravodaji dohodnouti se o architektonické úpravě a umělecké výzdobě nového tabernáku. Svatostan Nejsvětější svátosti chtěl míti redaktor zhotovený z nejstkvostnějších látek, jakých země poskytuje, ze zlata, smaltu a drahokamů. Kristus Pán Nejsvětější svátost ustanovující lesklým smaltem zařící měl znázorňovati význam tabernáku. A jelikož s hlavního oltáře má zářiti kříž viditelný nejen knězi sloužícímu, nýbrž veškeré osadě mešní oběti obcující, měl za tabernaklem skvítiti se krucifix s ostatní nádherou souhlasící a pod ním sochy Matky a Miláčka Páně.

Umělec s^h pojmutím i návrhem souhlasil a pustil se do práce s takovou láskou, že vyhotovil nákres, o jakém zpravodaj sníval.

Vlastností křesťanskou jest radovati se s radujícími. Zvu tedy laskavého čtenáře, aby se na fototypické vyobrazení zadíval, ostatního však, co jednobarevnou reprodukcí znázorniti nelze, obrazotvorností si domyslí. Kov v ohni pozlacený září, barvy smaltované svítí a drahokamy se lesknou. Nechat obrazotvornost doplní, co pérem a vyobrazením doličiti nelze. Komu to nestačí, račiž k sv. Cyrillu a Methodu zavítati. Karlín není daleko. Zpravodaj rád průvodčím bude.

Průčelí, nádherný portál představující, zhotoveno jest z kovu v ohni pozlaceného s římsami smaltem a drahokamy vyzdobenými; zlato jest dílem mdlé, dílem vyleštěné. Uprostřed dvířek září z kruhového pozadí leštěné desky karneolové 15 cm v průměru mající monogram Kristův z granátů zhotovený, zlatou paprslkovou září a mandorlou obklopený, v níž čtou se písmem vynikajícím a smaltovaným slova konsekrací:

»HOC EST ENIM CORPVS MEVM«.

V rámci mandorly zasazeny jsou 4 polodrahokamy; svrchu karneol, dole zelený achát, po stranách dva růžové křemeny z krajiny Týna nad Vltavou. Pod růžovým křemenem na levé straně, který se otáčí, skryta jest klíčová dírka. Rohy dvířek ozdobeny jsou vyrytým ornamentem románským a 4 acháty.

Dvířka jsou obklopena rámcem smaltovaným se stylisovaným listím zeleně-červeným; rohy rámců jsou ozdobeny 4 malachity, prostředky však 3 lapis lazuli.

Po obou stranách dvířek stojí sloupky rýhované s hlavicemi bohatě ciselovanými, které podpírají štít tabernaklu, ozdobený poprsím Krista Pána ustanovujícího Nejsvětější svátost oltární. Spasitel pravící žehná a levicí drží kalich na stole stojící, na němž i chléb se spatřuje. Jest to první smaltový obraz větších rozměrů, 26 cm vysoký a 30 cm široký, po přestávce dlouhodobé v Praze zhotovený dle krásného nákresu profesora Františka Sequensa, který jej co svůj dar sv. Cyrillu a Methodu věnoval. Dle vzoru starých emailů jsou ruce a tvář zlaté, roucha však barevná.

Nimbus kolem hlavy Páně posázen jest 22 českými granáty a 12 smaragdy. Na blankytně modrém pozadí smaltovém s hvězdičkami čte se obvyklý nápis:

. I C . . X C .

Obraz Krista Pána smaltem zářící jest vzácnou okrasou svatostanu. Co na dvířkách se čtlo, zde obrazem znázorněno jest. Obraz zasazen jest do rámce mohutně a bohatě článkovaného, obloukem trojlistovým zakončeného a zevně mezi palmetskami 16 kulatými karneoly obklopeného. Svršek štítu ozdobuje velký karneol pruhovaný. Smaltem vykládaná římsa skládá se z destiček čtvercových a rovnouhelníkových. Čtvercové destičky bíle smaltované s fialovým ornamentem okrašluje v prostředku lapis lazuli, 4 menšími karneoly obklopený, tak že na celé římsě čítá se 11 kusů lapis lazuli a 52 karneolů. Destičky rovnouhelníkové mají červený a zelený ornament na modrém pozadí. Svrchu na římsě vinou se závitkovité větvičky, stylisovanými listky a květy oživené. Lístek na straně štítu sedící nese kouli ametystovou značné velikosti.

Na zadní stěně tabernaklu vystupuje krucifix. Kříž bohatě řezaný, na hranách krabolemi okrášlený jest vykládán ornamentem smaltovým v modrých barvách, v každém pak ze tří konců kříže trojlistových spatřují se tři velké karneoly. Tělo Ukřižovaného po způsobu románském s rukama vodorovně rozpjatými, s nohama vedle sebe položenými, s korunou na hlavě a sukni opásané, ulito jest z bronzu a v ohni pozlaceno. Obrouček koruny posázen jest drahokamy, jedním aquamarinem, 4 chrysopasy a 4 velkými českými granáty; pás roucha ozdobují 2 malachity, 2 lapis lazuli, 2 jaspisy a 4 karneoly. Pod křížem stojí pozlacené sochy Matky a Miláčka Páně.

Krásný tabernakl, dojemný odkaz nezapomenutelného zbudovatele chrámu a něžný dar nejdůstojnějšího nástupce jeho, jest nejvzácnějším skvostem svatyně Karlínské. Dar svatým věrozvěstům, Cyrillu a Methodu věnovaný, Jeho Eminence, arcipastýř náš, v slavnostní den sv. Cyrilla a Methoda posvětil a oběma svatým patronům vázaného v oběť dal, načež mši sv. sloužil, již obcovala veškerá vděčná osada Karlínská, která prostorný chrám až do posledního místa vyplnila.

Umělci Bedřichu Wachsmannovi, který tak krásné dílo provedl, vším právem lze gratulovati. Mám za to, že jest to největší a snad i nejzdařilejší práce drobného umění, která v novější době v Praze se pracovala vesměs v kolonii domácích uměleckých řemeslníků, dlouholetou a svědomitou pílí umělcovou ve veškerých oborech vycvičených. Tabernakl pracován jest v dílně stříbrníka Aloisa Kettnera, model Ukřižovaného, sochy Panny Marie a sv. Jana, jakož i modely plastické výzdoby zhotovil sochař Eduard Veselý, které v bronzu ulil a ciseloval kovolitec V. Mašek v Karlíně, práci ryteckou zhotovil Ludvík Kreuter, smaltovou J. Pavlánský, pozlacovačkou Em. Kropáček, drahokamy Jeho Eminenci darované doplněny K.

Krausem, leštičem drahokamů v Turnově.

Jelikož ze zkušeností vím, že většina čtenářstva doptává se ráda i na náklad podobných prací, uvádím zde číslice jednotlivých účtů: za vyhotovení nákrešů a dozor i řízení práce 200 zl., práce zlatnická 953 zl. 60 kr. (za rámce kanonických tabulek zvlášť ještě 60 zl.), práce emailerská 328 zl. 45 kr. (obraz Krista Pána 80 zl., smalt ornamentální 248 zl. 45 kr.), práce pozlacovačská 194 zl., práce kovolitecká 186 zl., práce sochařská a řezbářská 174 zl., práce rytecká 149 zl., za přikoupené drahokamy 75.50, za monogram Kristův z granátového pavée 22 zl., práce kamenická za trnož z mramoru kararského 31 zl. 83 kr., práce truhlářská 50 zl.

Lehner.

Posvátná místa na osadě Rokycanské.

Napsal Ant. Poďlaha, kaplan v Rokycanech. (Pokračování).

Velká pohroma stihla klášter Rokycanský ve válkách husitských. Roku 1421 vpuštěn byl Žižka s vojskem svým do města, když byl slib dal, že města i obyvatelův ušetří. Nemínil však šetřití řeholníkův, neboť jedva že vojíní jeho ve městě se octli, vrhli se na klášter, zpusťovali jej, kanovníky zvěšeli a probošta jmenem Jana do sudu zabezdili a uprostřed kostela upálili. (Borový, Děj. diec. Pr. 251; Beckovský II. 3, 528; Tomek, Žižka 79). Balbín (Vita Ernesti) sděluje, že ještě za jeho doby ukazován byl v Rokycanech trámec, na němž řeholníci oběšeni byli, a Beckovský dokládá, že v pokoji, kde umučeni byli, »po mnohá leta libou vůni do něho přichozí lidé vždycky cítili, dokad zbořen nebyl«.

Do kláštera po delší dobu opuštěného dán byl teprve r. 1445 za probošta Matyáš řečený Beron z konventu Roundnického (Arch. č. III 552). Odtud se klášter ze škod učiněných zase poněkud zotavil. R. 1506 daroval Jan, arciděkan Plzeňský, klášteru knihu »Aristotelis libri physicorum« (Lib. mem. Rok. 18 a 23).

Po roce 1431 i v Rokycanech rozmohla se strana pod obojí, jejížto vynikající stoupenec Jan Rokycana zde se narodil (r. 1397), tou měrou, že v držení měla kostel děkanský. Kněží pod jednou

měli obydlí své na blízku kaple sv. Petra a Pavla, v níž věřícím pod jednou přisluhovali (Lib. mem. Rok. 28). Jak dlouho tento poměr potrvál, není známo, jisto však jest, že asi od začátku XVI. stol. byla v Rokycanech zase fara katolická. Jistý Václav z Rokycan, kněz sub una, kterýž r. 1540 na den Nanebevzetí Panny Marie v Rokycanech první mši sloužil, přijat byl r. 1541 ke straně pod obojí (Borový Jedn. a dop. I. 181).

Když osířelo arcibiskupství Pražské, trpěly také statky proboštství Rokycanského i zdejší majetek arcibiskupův ujmy nemalé. Takt zapsal král Sigmund r. 1421 vsi Habrovou a Břízu Německou Fridrichovi a Hanušovi z Kolovrat (Arch. č. II. 451), později pak zastaveny byly dvůr a vsi téhož proboštství Albrechtovi z Kolovrat (Ib. VI. 567). Když pak Rokycanští k výplatě města a vsi Litohlav, Újezda a Nadryb z poddanosti arcibiskupství Pražského králi Vladislavovi znamenitou pomoc učinili, bylo jim r. 1498 přirčeno, že »od komory král. zastavování dále býti nemají ani odcizování, leč by arcibiskup Pražský je na králích opět vymohl« (Arch. č. VI. 569). Albrechtovi z Kolovrat bylo téhož roku potvrzeno dědičně, co Jan, někdy probošt a konvent v Rokycanech prodali byli Fridrichovi z Kolovrat a na

Libštejně ve všech Zíkově, Němčovicích a Chýně (Ib. 562). Kanovníci kapitoly pražské dosáhli na králi toho, že jim listem v Budíně r. 1502 daným všechen plat roční z města a zboží Rokycanského jemu náležitý daroval tím způsobem, že z toho platu dva díly bráti má kapitola a jeden díl probošt, začez obě strany zavázány byly postarati se, aby každého téhodne 4 mše zpívané slouženy byly při oltářích dědicův a patronů země české. Platy tyto měly jim býti dávány tak dlouho, dokudž by arcibiskupa nebylo (Lib. mem. Rok. 36). Smlouvou z r. 1530 pronajali probošt Arnošt ze Šlejšvic a kapitola Pražská důchody tyto Rokycanským za 300 kop míš. (Borový, Jedn. a dop. II. 9. Srov. Bílek, Konf. 1202).

Konvent Rokycanský uzavřel r. 1541 smlouvu s Jiříkem Hamerníkem, aby tento na pozemcích klášterních v Klabavě huť a hamr zříditi mohl. (Borový, Jedn. II. 21). K žádosti Rokycanských zastavil a zapsal jim král Ferdinand v jisté sumě probošství s vesnicemi a zbožím k tomu náležitými, při čemž však ublíženo bylo záduší Rokycanskému, takže kapitola Pražská u krále proti tomu se ohražovala ještě r. 1561 (Ib. 318).

Rokycanští skrze vyslané své žádali, podporování jsouce přimluvou kapitoly Pražské, Ferdinanda I., aby na stavení a opravu kostela a domu proboštského a na zdělání při něm příbytku pro chudé lidi některou sumu peněz připsal. Ferdinand listem daným na hradě Pražském roku 1558 svolil, aby k tomu účelu do 500 kop čes. vynaložiti mohli.

Statky proboštské, které posud v zástavě drželi, koupili si Rokycanští od císaře Maximiliana II. r. 1575 za 4742 kopy 40 gr. českých. Ziskali koupí tou dům proboštský v Rokycanech se všelikým příslušenstvím, ves Brízu Německou celou s mlýnem, ve vsi Ejpovicích šest osedlých, ves Zelčany celou, ve vsi Lhotě Dlouhé pět, ve vsi Oujezdě sedm, ve vsi Němčovicích 3 osedlé, ves Habrovou pustou s řekou, ves Klabavu celou pustou a nad to ještě ves Nynici, kteráž dříve ke klášteru Plaskému příslušela (Lib. mem. Rok. 40—48; Bílek, Děj. konf. 1202 a 1203). Tím vzaly za své klášter i probošství Rokycanské. (Srov. Borový, Děj. diec. Pr. 330.)

Rokycanští zavázali se reversem (r. 1574), že žádného faráře na faru svou bez vědomí arcibiskupa Pražského bráti sobě nebudou, a že faráře s kaplanem i s zákovstvem z důchodů probošství a statků k němu příslušných vydržovati budou. (Lib. mem. Rok. 48.)

Oněch 300 kop míš. roku 1530 smluvených platili Rokycanští kapitole Pražské až do roku 1637, shodlat se kapitola, když r. 1561 arcibiskupství Pražské obnoveno bylo a tudíž plat tento arcibiskupství náležeti měl, s arcibiskupem v ten smysl, aby jí i nadále odváděn byl. Když pak od r. 1637 platiti se vzpírali, byli častokráte o to kapitolou upomínáni, až pak konečně jistě narovnání v té věci se stalo. Mezi příjmy kapitoly Svatovítské nalézáme r. 1662, že z Rokycan za votivní mše při oltářích sv. patronů placeno bylo 180 kop. míš. (Krásal 519).

Ačkoliv veliká část obyvatelstva přiznávala se ke straně pod obojí, přece byla, jak již řečeno, asi od počátku XVI. stol. v Rokycanech fara katolická. Vysvětluje se to tím, že faráři prý podávali těm, kdož si přáli, pod obojí. R. 1573 jmenuje se tu kněz Václav. V dekanátu Rokycanském připomínají se toho času tyto fary »pod jednou«: Dýšina, Stupno, Radnice, Benečice, Těnovice; »pod obojí«: Drahoňův Újezd, Poříčí, Mýto (Památky arch., VII., 224). Roku 1570 chtěli Rokycanští, aby děkan Jan Piešín o slavnosti Jana Husa dal vyzváněti k slavné mši; když tak učiniti nechtěl, vyhrožovali mu zabitím a sami bez kněze slavnost tu odbývali (Borový, Brus, 218). Děkan podáváje o tom arcibiskupovi zprávu, stěžuje sobě, že není ve městě skorem žádných katolíků více; podobně nařiká r. 1583 děkan Jan z Volyně na vzrůstající moc predikantů. Bohužel že někteří nehodní kněží sami ještě stav věci zhoršovali nepěkným jednáním svým; tak na př. r. 1584 kaplan Mik. Kužel a r. 1586 sám děkan Rokycanský (viz Borového Medek, 45, 49 a 132).

Teprve r. 1609 přijali Rokycanští na podnět kněze Daniele Rejska konfesi českou, z čehož pak měli mnohé spory s arcibiskupem a upadli v nenávist věrných katolíků Plzeňských, kteří prý říkali Rokycanským posměvačně: »Starší jest šibenice Plzeňská nežli víra husitská«. Když pak Plzeň léta 1618 od Mansfelda vzata byla, tu prý »Roky-

Tabernakl chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně.

canští o nic jiného nepečovali, nežli aby tu Plzeňskou šibenici zbořili, kterou oni i také do gruntu zkazili, aby jen to staré heslo, které každodenně slyšeti musili: „Starší jest“ atd. k zapomenutí přivést mohli.“ (Beckovský, Lib. mem. Rok. 29.)

V letech 1616—1619 byl v Rokycanech farářem Matěj Kultrarius ze Žatce, kněz evangelický (Srov. Jireček, Rukověť 431), jenž vydal dva spisky: 1. Píseň v truchlivosti ducha složená Václavovi Kovanovi Rakovnickému. V Praze 1616 (Jung. Hist. I. IV. 144) a 2. Kázání proti kostnicím a reliquiím papežským. V Praze 1619 (Ib. IV. 1654). Oba jsou v Indexu knih zapovězených (str. 68 a 123).

Protestanté Rokycanští vzavše sobě nepochybně příklad ze Skultetova řádění ve chrámu Svatovítském r. 1619, chtěli prý také »vyčistiti kostel Rokycanský«, t. j. sochy a obrazy zničiti. Byla tu pěkná starobylá socha Panny Marie, asi 3 lokte vysoká. Tu vzali a vhodili do pece pekařské. Ale socha prý způsobem zázračným třikráte z ohně vyskočila a neporušená na místo, odkud vzata byla, se postavila. Od té doby požívala socha ta velké u lidu vážnosti. (Lib. mem. Rok. 137.) K její počtě zpívána byla, podobně jako v Plzni, píseň »Hvězdo jasná, panno krásná.«

Protireformace byla v Rokycanech r. 1624 se vším důrazem provedena. Kníže Liechtenstein poslal tam hraběte Zděnka Lva z Kolovrat s oddílem jízdy. Dne 15. prosince svolání byli obyvatelé z města i z obou předměstí, načež jim Kolovrat domlouval, aby do církve katolické se navrátili, a hned také trojí seznam sobě učiniti kázal, a to: 1. seznam katolíků, jichž nalezeno bylo toliko šest — a ti ještě nedávno teprve k víře katolické přestoupili, 2. seznam těch, kteří ve dvou nedělích k víře kat. se vrátiti slíbili a 3. seznam zatvrzelých. A hned následujícího dne, v den sv. Tomáše apoštola, musili všichni přítomní býti mši sv., při níž Kolovrat pro příklad ostatním první ke stolu Páně přiklekl. Zatvrzelci, kteří rovněž do staviti se musili, dávali asi vzdor svůj příliš na jevo; jeden z nich aspoň, jménem Václav Krocín, muž již starý, vojína jednoho tak popudil, že mu surovec ten šedivé vousy z brady rval (Beckovský II. 2, 405; Krásl 41). Někteří z Roky-

canských pro náboženství ze země se vystěhovali. (Bílek, Konf. 1204.)

Tím způsobem brzy byly Rokycany víře katolické získány. Od r. 1624 dá se sledovati nepřetržitá řada děkanův až po časy naše. V pozdějších bězích válečných i kostel časté a těžké ztráty trpěl. Za děkana Šebestiána Bartoloměje Kryšpína (nar. v Plzni, stud. v Pražském jezuitském konviktě, [V. Červenka, Notitia collegii convictorum S. J. ad s. Bartolomaeum. Pragae 1674, p. 161], zemř. 1658) vpadli Švédové pod vedením Banerovým (23. října 1639) do Rokycan. Kostelní poklad, k němuž také mnozí občané skvosty a peníze své přiložili, byl sice v sakristii dobře uschován, avšak někým nepřátelům vyzrazen. Švédové vzali monstranci, která měla cenu 700 zl. stříbrných a pozlacených s patenami, mnoho jiných nádob kostelních a ovšem i peníze a skvosty soukromníkův. Neušetrili ani varhan, které rozbili, ani hodin věžních, které pokazili. Staříčkého děkana suroví vojín, vstavivše mu na hlavu mítru, na koně posadili a s velikou potupou po městě vodili. Nad to bylo město v požeh dáno a z děl postřelováno. Od požáru chytala se již vížka kostelní, avšak na štěstí podařilo se několika odvážlivým občanům oheň v zárodku uhasiti.

Brzy vyskytli se dobrodincové, kteří škodu kostelu učiněnou aspoň poněkud napravití hleděli, takže měl kostel nedlouho potom již »kalichy tři nově způsobené, ciborium jedno skrovnícké, ampulky stříbrné dvě, jinších ornamentův rozličných s potřebu«. Varhany spravil r. 1651 Šeb. Schmidt za 225 zl.

Děkanství bylo na větším díle všecko pobořené a pusté. Tenkrát připojena pro lepší výživu děkanovu též farnost Mýtská k děkanství Rokycanskému, avšak jiných příjmů mimo štolu odtamtud nebylo. Zachoval se z té doby výkaz důchodův kostela i beneficia Rokycanského. Důchod kostelní byl takovýto: »Peněz hotových nebylo, dědiny pod 3 strychy, louky pod 1 vůz sena, ze kterýchžto ročitě se platí 7 liber vosku. Krav železných 23, ze kterýchžto vychází ročitě 16 liber vosku a 11 zl. 47 kr. Odkazův k témuž chrámu od lidí nadaných jest 52 kop, z kterýchžto peněz od lidí těch, kteří takové peníze složiti mají, ještě nic odvedeno není, a to pro velikou potřebnost a chudobu týchž lidí.

Co se od zvonění a pohřbův k záduší sebere, to všecko na opravu téhož chrámu postačiti nemůže, jinšího co potřebí jest k témuž chrámu Páně spraviti, na to obec nakládati musí«. (Lib. mem. Rok. 50, 51.)

Nepodivíme se tudíž, čteme-li, že r. 1653 při činěném počtu kostelním vzhledem k obecné tehdy bídě a nouzi »staré zadržalé resty všecky až právě do tohoto léta 1653 se kasirovaly (krom odkazův, a kdo co na pohřby pozůstal, i v těch se mu levuňk stal)«, a že nová registra tehdy založena byla.*)

Po Křišpinovi následovali děkanové: Jiří Řehoř Bauzek (1658, zemřel již násl. roku), učiniv některé odkazy kostelu a beneficiu Rokycanskému, jakož i Mariánské družině při jesuitském konviktě v Praze, kdež byl studoval (Červenka, l. c. 161 a 237), Jakub Jaron z Rozenšteinu, křížovník s červenou hvězdou (1659-1664). R. 1664 stal se děkanem Ladislav Frosin Březnický, kněz velmi horlivý, jenž sobě velikých zásluh získal o kostel i osadu. On r. 1673 zbožné bratrstvo Panny Marie Sněžné (které trvalo až do dob Josefinských) založil, několik oltářů a Boží hrob v kapli sv. Anny zřídil, děkanský kostel vyzdobil, náležitý pořádek všude zavedl, kostelní (zejména rorátní) zpěv zvelebil, roucha a nádobí kostelní opatřil.

Když r. 1679 v Čechách mor vypukl, bylo nařízeno, aby každý o polednách, když zvonem znamení k tomu dáno bylo, ihned klekl a za odvrácení té rány se modlil. Roku pak následujícího, když nákaza v Praze velmi se rozmáhala, přeložen byl apellační soud i desky zemské do Rokycan (20. července). V té době nesměli lidé z míst okolních obcovati službám Božím v děkan. kostele, nýbrž byla pro ně sloužena mše sv.

*) Zajímavé jest usnesení, které se při téže příležitosti stalo, a jež tuto beze změny klademe: »Byly také některé stolice, z nichž se plat vosku odvozoval po i lib., a poněvadž je sobě lidé tak osobovali, že mnohý vzácný a poctivý pán, paní a člověk domácí a přespólní, zamykajíce je sobě (sic!), do nich vjiti nemohl, a nedali (sic!), nýbrž na zemi klečeti musil, i také vystrkování byli. Spatřuje se to vsudy v městech hlavních, královských i městečkách, že stolice kostelní svobodné jsou, aby jedenkaždý, zvlášť přespólní, odpočinutí a pohodlí po cestě neb sice unaven jsa, požití, a kde vejde, tu v stolicích klečeti mohl. Z té příčiny se také l. 1653 z jistého pánův při počtu přítomných snešení zdvihají a kasirované z register jsou, tak aby jednomu každému domácímu i přespólnímu svobodné zůstávaly a žádný je sobě za vlastní více osobovati nemá«.

v kostele Nejsv. Trojice a i jinde mimo město pod širým nebem i po vesnicích. Tehda vypomáhali v duchovní správě kněží: Viko, Praský, Schteyer a nějaký cisterciák z Plaského kláštera. Pánové od apellačního soudu dávali častokráte sloužití zpívané mše sv., zvlášť před svrchu zmíněnou sochou mariánskou, která až do té doby na jednoduchém podstavci u pilíře chrámového stála, toho roku však (1680) byl jí zřízen zvláštní oltář (kde nyní oltář sv. Tří králův), na nějž postavena byla ve skříní skleněná. Byla oblačena v různé obleky dle barev dle církevních, až pak Josef II. obleky ty odstraniti rozkázal. Socha ta r. 1784 při požáru vzala za své. Plných 6 měsíců byl apellační soud v Rokycanech; teprve 21. ledna 1681 po zpívané mši sv. a Te Deum navrátil se do Prahy.

Dříve nebýval v Rokycanech stálý kaplan, až teprve r. 1682 magistrát, poznáv za moru, kdy více kněží ve městě působilo, výhodu dvojí denní mše sv., úmluvu s děkanem učinil, aby kaplana stále sobě držel; obec uvolila se dávat kaplanovi 60 zl. a 3 sudy piva.

Po smrti Frosinově (1698) obdržel děkanství Řehoř Stanislav Ridl (1698 až 1703), který dříve byl děkanem v Nepomuce a v Klatovech. Za něho zřízena byla (r. 1701) fara Vosecká, ač magistrát Rokycanský jako patron (v příčině Litohlav) a děkan jako farář proti tomu protestovali. Byly tudíž Vosek, Volduchy a Vitinka od děkanství odtrženy; protože pak tím příjmy děkanské o 50 zl. ze solní pokladny stěněny byly, nahrazeno to bylo r. 1707 desátky ze vsí Litohlav a Újezda.

Nástupce Řehoře Ridla, děkan František Vít Beek (1704—1707), jenž byl dříve kaplanem Rokycanským, později pak farářem Vrčenským, kommutoval již po třech letech s Danielem Ridlem, farářem Radnickým, bratrem Řehořovým, jenž dříve u bratra svého kaplanoval.

Když koncem září r. 1712 v Praze mor zuřiti počal, apellační soud opět do Rokycan sídlo své přeložil (od 11. října 1712 do 2. března 1713). Tentokráte nezůstaly však Rokycany ušetřeny, i tu začínal mor řádití (zemřelo celkem 146 osob), pročež mnoho zpívaných mší svatých před milostnou sochou Mariánskou slouženo bylo a mnohá processí konána, jichž i nejvznešenější se účastňovali k nemalému všech vzdělání.

Daniel Ridl založil r. 1714 u Svaté Dobrotivé mešní fundaci (100 zl. rýnsk.) za sebe a bratra svého. R. 1716 vznikl spor mezi ním a obcí o to, kdo z nich je oprávněn praesentovati kaplana. Děkan vzal si za kaplana Martina Jirku. S počátku vedla sobě obec stížnost u konsistoře, potom však zadrževši kaplanu obvyklý plat 60 zl. povolala si z Plzně kněze františkána a na své útraty ho vydržovala. Avšak konsistoř dala r. 1717 děkanovi za právo, načež obec františkána propustiti musila.

Po smrti Daniele Ridla († 1723) stal se r. 1724 děkanem Šebastian Tomandl, rodilý z Rokycan, jenž byl 3 roky v Plzni kaplanem. Byl sekretářem, od roku 1732 pak administrátorem vikariatu Plzeňského až do r. 1734, kdy rozdělen byl Plzeňský vikariat ve dva: Rokycanský a Plzeňský. Tomandl jmenován byl vikářem Rokycanským. Vikariat Rokycanský měl r. 1740 14 far s 29.851 duší, dekanát 1843 duší (Pam. arch. X., 679 a 681).

R. 1728 vyhořel děkanský dům, tehdy nepatrný a většinou dřevěný. Sousední kaple sv. Anny stěží zachráněna. Nový dům, na nějž potřebný náklad veden z obecního důchodu (toliko 500 zl. se svolením konsistoře vypůjčeno ze jmění kaple Nejsv. Trojice), stavěn liknavě plných 7 let; děkan i kaplan bydlili zatím v domech soukromých.

Ve vojnách tehdejších, zejména roku 1741, když francousko-bavorské vojsko u Rokycan se rozložilo, a pak r. 1757, kdy oddíl pruského vojska do Rokycan přitáhl, neutrpěl kostel žádné značné škody, leda že nepochybně musil přispěti k zaplacení výpalného, jehož Prusové žádali.

Roku 1756 opravována byla střecha věžní; při té příležitosti odstraněns vrcholu kalich pocházející z dob, kdy kališníci děkanský kostel si osobovali, a za dvojitý kříž zaměněn.

Šebastian Tomandl stářím (bylo mu 71 let) a nemocí sešlý přičinil se (r. 1763) o to, aby beneficium po něm obdržel bratr jeho Václav, farář ve Vejvanovicích, načež resignoval a ještě téhož roku zemřel.

R. 1763 postaral se magistrát o nové varhany, které zhotovil Plzeňský varhanář Jan Rausch za 1800 zl. O pět let později (1768) byl kostel vybílen a nově kamennými deskami vydlážděn; zřízena byla též nová krypta a pořízeny nové lavice kostelní. Kůr posud dřevěný byl

zdeňm nahrazen, na něm pak nové varhany umístěny. Při té opravě mnoho starobylých památek vzalo za své. Tak na př. náhrobních desk ze železa litých upotřebeno bylo jako starého železa, kamenných pak užito ke dlažbě.

V neúrodném roce 1771 nastal krutý hlad a z něho epidemie 9 měsíců trvající. V době té zemřelo na osadě Rokycanské 675 lidí. Umíráček v hodině tři i čtyři umrtí ohlašoval.

R. 1776 v noci se dne 4. na 5. prosince vloupal se do kostela oknem za hlavním oltářem neznámý svatokrádce. Z tabernakulu vzal ciborium (v ceně 80 zl.) vyhodiv partikule na korporal, a se sošek Ježíška Karmelitského a Panny Marie uloupil mnoho zlatých a stříbrných ozdob a penězů (asi za 300 zl.).

Nové ciborium mělo zhotoveno býti ze dvou nádob stříbrných, 80 lotů těžkých, které z kostelního pokladu k tomu věnovány byly. Dány byly do Prahy k stříbrníkovi jakémusi, jemuž od práce předem zaplaceno 40 zl., leč on mimo vše nadání učinil úpadek a brzy na to zemřel, takže chrám novou ztrátu utrpěl.

Raabisací r. 1779 provedenou i důchody děkanské valně byly ztenčeny.

Nástupcem V. Tomandla († 1779) byl Jan Coelestin Künstler, jenž pečlivě sestavil pamětní knihu děkanství Rokycanského.

Dne 12. září 1784 na den Jména Panny Marie vypukl o 3. hod. odp. ve městě požár. Skorem celé město lehlo popelem. I děkanský chrám vzal za své. V noci s velikým rachotem sřítla se věž. Těžké hořící trámy prorazily chrámovou klenbu a padly dovnitř chrámu, čímž oltáře, varhany i věci do kostela z hořících stavení jako do místa bezpečného snešené dílem spáleny, dílem porouchány byly. Posvátným nádobám kostelním v dobře klenuté sakristii ukrytým oheň neuškodil. Také budova děkanská až na klenutý přízemek shořela, při čemž bylo tež několik matrik a důležitých listin ohněm zničeno.

Znova byl kostel stavěn od Pražského stavitele Palliardiho a dokončen r. 1788, avšak bez věže. Zvony byly zavěšeny v dřevěné zvonici, která vedle kostela postavěna byla.

Děkan Künstler zemřel r. 1805. Beneficium obdržel Ondřej Polák, dříve děkan Lochovický.

Když následkem válek francouských r. 1810 nastala tíseň peněžní, musily býti

i z kostela Rokycanského 3 stříbrné kalichy, monstrance, ciborium, dva pacifikály, 2 páry konviček s miskami, kadiatelnice s ložkou, lampa a noha od ciboria, celkem 25 liber stříbra, dány do mincovny.

R. 1816 byl kostel bílen a v choru zřízena dvě nová okna. Dne 4. října 1821 v den jmenin císaře Františka I. položen základní kámen k nové věži, jejíž plán zhotovil Frant. Höger, stavitel Pražský. Byla však teprve r. 1823 vystavěna nákladem 14.000 zl. r. m. Měla býti již o poutní slavnosti požehnána, avšak mimo nadání dostala přiléhající kostelní zeď trhlíny, i musilo býti tudíž klenutí věžní sesíleno, načež věž svčena v den dedikace všech kostelů od arciděkana Plzeňského Tomáše Kordíka.

Po smrti Ondřeje Poláka (1831) stal se děkanem Frant. Suchý a po něm († 1851) Josef Kreisinger, jenž r. 1849 vydal »Biblickou dějepravu s obrazem církve katolické«.

R. 1856 byla věž chrámová mědi pokryta a také ve zdivu o něco zvýšena.

Po Kreisingrovi († 1862) následoval Josef Kasper († 1886). Za něho byl r. 1863 kostel opraven a dle skizy Hellichovy vymalován (malba stála 1500 zl.), r. 1884 zasazena barevná okna, jež zhotovila firma Neuhauser, dr. Jelle & Comp. v Jinomostí za 4055 zl. Téhož roku provedeny zároveň opravy na kostele i věži nákladem 7827 zl.

Nyní jest v Rokycanech děkanem vdp. Ed. Raus.

Patronem kostela jest kr. město Rokycany do r. 1668, kdy od Leopolda I. (20. října) právo patronátní obdrželo.

Nejstarší matrika jest od roku 1659.

Chrám Panny Marie Sněžné byl až do vyhoření (1784) gotický, 28 sáhů vysoký (Schaller IX., 77). V tympanonu hlavního portálu byly prý hrubě z kamene vytesané postavy mužů (Jindřicha V., Vladislava, markrabího Děpolda, biskupa Heřmana a Václava Grojského) v událost r. 1110 v Rokycanech se sběhší zapletených.*) Ze staré té stavby nezachoval se leč jednoduchý gotický portál, jenž z podvěžního sínce do chrámu vede. Nynější kostel jest budova prostorná o třech lodích. Délka obnáší 39 m, šířka 17 m (hlavní loď je 7·5 m, postranní 4·5 m široká), výška až ke klenbě

18·5 m. Sloh chrámu toho, jenž vystavěn byl v době, kdy po vládě copu vkus až příliš vystrízlivěl, jest jednoduchý renaissanční.

Hlavní loď oddělena jest od postranních tří pilířů čtyřmi arkádami. Z pilířů vystupují v hlavní lodi pilastry s hlaviciemi římsko-jonskými, které nesou širokou římsu kolem celé lodi běžící. Z pilastrů vybíhají polokruhové pasy, kterými celá klenba lodi ve 4 křížově klenutá pole se dělí. Pokračováním hlavní lodi jest chor o jednom klenbovém poli a presbytář, jenž zaujímá rovněž jedno klenbové pole a jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníku zakončen. Hrany jeho jsou na zevnějšku podepřeny opěracími pilíři, neboť terrain na té straně příkře k mlýnské stoce spadá. Postranní lodi sahají až k choru a jsou kolmou stěnou zakončeny. K severní straně choru v prodloužení poboční lodi vystavěn je přístavek, v jehož přízemí jest sakristie, odkudž vedou schody na kazatelnu a výše k pevně klenuté komoře, kde chovají se bohoslužebná roucha a nářadí, i na oratorium, jehož obloukem sklenutý výhled otvírá se do kostela nade dveřmi, které ze sakristie do presbytáře vedou; nade dveřmi spatřuje se městský znak.

Kostel osvětlen jest v lodích postranních osmi (v každé lodi po 4), v choru a presbytáři třemi (toliko se strany epistolní) okny obdélníkovými (1·62 m šir., 3·68 m vys.), která nahoře vybíhají v polokruh o něco menšího průměru (1·40 m) nežli šířka jejich. Jsou barevná vzorkovaná; v malých medailoncích uprostřed jsou nástroje umučení Páně, odznaky kněžské a Mariánské (z lořetánské litanie). Hlavní loď má nad střechami lodí pobočních ellipsovité okna, z nichž tři v presbytáři opatřena jsou barevnými skly.

V dřívějším kostele stál až do r. 1717 oltář se starobylými tabulovými (na dřevě malovanými) obrazy. Toho roku zřízen nákladem 1200 zl. nový oltář, k němuž použito řezb ze starého oltáře. Oltářní obraz, na němž zobrazena byla Panna Maria Sněžná a níže příběh, který k názvu »Sněžná« podnět dal, zhotovil Pražský malíř Jan Hübl (Kübl?) za 300 zl. Staré tabulové obrazy oltářní dány do kaple sv. Anny, a byly z nich některé i při požáru r. 1784 zachráněny, nyní však není po nich památky. Jeden tolíko z nich zdá se, že se zachoval;

*) Srov. Palacký, Děj. nár. č. I., č. 1., Tomek, Děj. č. 48.

jest to pozoruhodná, na dřevě malovaná »pieta«, která v severní lodi pod malou kruchtou visí.

Nynější nádherný oltář z červeného, šedého a černého mramoru ve slohu rokokovém dle návrhu architekta Karla Pree zhotoviti dal r. 1750 hrabě František Karel Rudolf Sweerts († 1757) pro klášterní kostel Serviti sv. Michaela na Starém městě Pražském nákladem asi 24.000 zl. Mramor tesal kameník Josef Lauer mann, dřevěné sochy a ozdoby zhotovil sochař František Platzer. (Srov. Ekert II., 367.) Oltář ten po zrušení kláštera a kostela sv. Michaela (1786) obdržel vyhořelý kostel Rokycanský příčiněním suffragana Pražského Erasma Dionysia Kriegera, biskupa Tiberiadského r. 1789. Dovož stál 900 zl. Krásný obraz Brandlův (boj archanděla Michaela) zaměněn byl tehdy za nynější (Panny Marie Sněžné), malovaný (za 70 zl.) od Jos. Kramolína, bývalého bratra z Tovařystva Ježíšova, žijícího v Karlových Varech. Kredenční stolek i mřížka dělicí presbytář od choru a v presbytáři dlažba jsou rovněž mramorové.

V obou bočních lodích jest po jednom oltáři. Pěkný mramorový oltář sv. Tří králů v jižní lodi s obrazem od Fr. Xav. Balka pochází rovněž z kostela Svatomichaelského. Také jiný tomuto podobný oltář Narození Páně měl sem darován býti, avšak liknavost a odkládavost magistrátu Rokycanského zavinila, že příslušné úřady nechtíce déle čekati darovaly jej kostelu Líbeznickému. Stál tudíž v pravé (severní) lodi prostický oltář, který teprve r. 1845, aby souměrnost získána byla, novým dřevěným, dle oltáře sv. Tří králů nepříliš dovedně zhotoveným nahrazen byl. Na něm jest ničím nevynikající obraz sv. Petra a Pavla.

Ze zrušeného kostela sv. Michaela obdržel kostel ještě 2 zvony, varhany, 3 zpovědnice a lavice, což vše na více než 50.000 zl. ceniti možno.*)

*) Děkan Jan C. Künstler k tomu v pamětní knize připomíná: »Occurrit mihi etiam, quod Rokycanae ante incendium spargebatur, et quidem narabant inter se cives prophetiam quandam, quam ab una aliqua moniali accepisse se dicebant, že jednou na svátek Panny Marie Rokycany a kostel i zázračná statue pohoří, protože jsou v neuctivosti měli a spáliti chtěli statui Panny Marie matky boží, ale na to že naleznou poklad tam, kde lidé v Čechách nejvíce chodí, hancce prophetiam in juventute mea multis sarcasmis irrisi, ast dum anno 1784 festo Nominis Mariae Rokycana et ecclesia et sta-

V rohu, kde zdi choru a boční lodi se stýkají, umístěna jest dřevěná kazatelna, jejíž řečníště i stříška jsou v dosti bohatém rokoku provedeny. Naproti kazatelně stojí veliký kříž s klekátkem, mezi ním pak a oltářem sv. Tří králů jest mramorová křtitelnice s cínovým jednoduchým víkem. Starší křtitelnice z pískovce s letopočtem 1721 stojí u hlavního vchodu a užívá se jí za kropenku.

V choru jsou dvě patronatní lavice, z nichž jedna starší pěkně pracovaná, druhá novější.

Na stěnách mimo 14 zastavení křížové cesty visí několik jiných obrazů, a to pěkný obraz sv. Anny a zmíněný již tabulový obraz v pravé (severní) lodi a vkusná kopie Panny Marie Karlovské v lodi jižní.

Na prostranní kruchtě v hlavní lodi, k níž připojují se dvě menší v lodích pobočních, umístěny jsou pěkné varhany se 14 rejstříky, ozdobené pozlacenými okrasami.

Pod malou kruchtou v lodi jižní jest prostý Boží hrob, oddělený od lodi dřevěným pažením pseudogoticky nevkusně ozdobeným.

Malba kostela jest vkusná sice, avšak příliš prostá. Plochy zůstaly většinou bílé, toliko architektonické články byly ozdobeny ornamenty ve dvou odstínech šedé barvy; pilastry světle červenou barvou natřeny a mramorovány, hlavice jejich pozlaceny. Též pasy růžovou barvou vymalovány.

V průčelí kostela stojí věž římsami na 4 díly rozdělená, z nichž spodní jest zároveň portálem kostelním a jest ozdoben dvěma pilastry s obou stran dveří, na nichž spočívá násloupí a vlys s triglyfy, nad vlysem pak jest trojhranný štít. Nade dveřmi jest lunetové okno: Nadpraží nese zlacený chronogram (1823)- »In Dei honoreM haeCCe tVrris eXstrVCta«. Druhý díl ozdoben jest rustikou, ve třetím jest okrouhlé okno a ho, diny, čtvrtý o něco ve zdivu ustupuje obrouben jest pavlačí na kamenných krákorcích spočívající a tvoří byt hlásného. Střecha věže jest šestiboký vysoký jehlan mědi pokrytý. K jižní straně věže přiléhá nevkusné schodiště na kruchtou vedoucí, ke straně pak severní okrouhlé

tua in cineres redacta foret, et nos Pragae a s. Michaelae (kde lidé v Čechách nejvíce chodí) aras, organum etc., i. e. donum ferme 50 millium obtinuissemus, incepi iudicium de hac prophetia suspendere.«

schodiště, kudy na věž se vstupuje. Ve věži visí tři zvony. Na největším z nich jest obraz archanděla Michaela a nápis: »Verbum Domini manet in aeternum. Anno Domini MDCXII«, na druhém, menším obraz sv. Václava a nápis: »Sic transit gloria mundi. Anno domini MDCXII«. Na obou jest znamení zvonářovo s opisem: »Martin Hilliger me fecit 1612«. Zvony tyto pocházejí ze Svatomichaelského kostela Pražského. Třetí nejmenší zvon, který měl nápis český: »Jan Dietrich, zvonář na Novém Městě v Praze 1752«. Za děkana Šebestiana Tomandla, úředníka Jana Krofty a Jana Viktorína, pukl r. 1884 a nahrazen novým s obrazem Nejsv. Trojice a nápisem: »Pro děkanský kostel Blahoslavené Panny Marie Sněžné v Rokycanech. Albert Samassa, c. k. dvorní zvonář v Ljubljani 1884«. Nad presbytářem na střeše kostelní jest sanktusník s cibulovitou stříškou, v němž visí dva malé zvony.

Pod kostelem jest rozsáhlá hrobka, která byla posledně otevřena při opravě chrámu r. 1863. Vchod do ní nalézá se pod dlažbou a jest deskou ze železa litou uzavřen.

Do kostela vchází se také ještě dvěma postranníma vchody uprostřed lodí bočních; u obou jsou malé předsíně. Nade dveřmi předsíně severní jest dvouřádkový český nápis (z r. 1506) gotickou minuskulí, uprostřed malým heraldickým lvem rozdělený, jenž v transkripci zní (polovice první řádky jest nečitelná):

»Bůh Otec, Syn, Duch Sv. Trojice
 (nečitelné)
 již Zigmund veřej I základ dal udělat
 na svůj náklad.«

V pokladnici chrámové nad sakristií chová se několik zajímavých památek církevního umění. Jest to především gotická monstrance (57 cm vysoká) ze XIV. stol., která byla r. 1872 dle návrhu Bedřicha Wachsmanna opravena, dále pak velká paprsková monstrance (76 cm vys.) slohu barokového, pocházející z kláštera Praemonstrátek v Chotěšově, který byl r. 1782 zrušen. Jest stříbrná, silně pozlacená a drahokamy i perlami bohatě posázená. Děkan Jan Coel. Künstler dosáhl (r. 1784) toho, že mu tato monstrance, ceněná na 1600 zl. konv. m., za 400 zl. pro vyhořelý kostel přenechána byla. Když r. 1810 i tato monstrance spolu s jinými nádobami kostelními měla státu vydána býti, mnohými prosbami docíleno, aby 130 zlatými k. m. vykoupěna býti směla. Konečně jsou zde tři kasule s krásným figurálním vyšíváním asi z konce XV. věku. Z kalichů mešních zmínky zasluhuje kalich pěkné renesanční práce, na jehož noze ve štítcích čísti lze jména dárcův: »Pan František Dvořák, krále polského tajný šatzmister, paní Mariana manželka jeho.«*)

*) František Dvořák, rodák Rokycanský, byl ve službách krále polského a kurfirsta saského Augusta II.

Různé zprávy.

Vyznamenání. Stavitel velechrámu sv. Vitského, architekt Josef Mocker, jehož zásluhy minulého roku spravedlivě ocenil J. S., papež Lev XIII., udělením rytířského řádu sv. Řehořského, vyznamenán jest od císaře pána řádem železné koruny 3. třídy, z čehož panuje radost obecná.

Stavbě kostela sv. Ludmily na Kr. Vinohraděch dobře se daří. Celá budova vystupuje již ze země nad výšku trnože a dospěje letošního roku do římsy podokenní. Dosud staví obec řízením vlastním a dodělala se úspor tak značných, že ve stavbě tímže způsobem pokračovati bude. Novým chrámem přibude četným kostelům gotickým v Praze nového typu. Bude to budova trojlodní s vysokou lodí střední, k níž přiléhají nižší lodě boční a s lodí křížovou. V průčelí budou se vypínati dvě věže až do vrchu zděné. Po obou stranách poly-

gonálního choru jest baptisterium a sakristie. Mohutnou budovou takto sestrojenou získá nemálo panorama Prahy, když v pásmu nových domů Vinohradských vystupovati bude vysoká budova kostelní, která se stane střediskem jednotvárné dosud skupiny domů, jimiž rozsáhlá výšina poseta jest. Aby nový chrám novému městu vévodil, zvolil stavitel chrámu, architekt Josef Mocker, soustavu s lodí křížovou a dvěma věžma v průčelí. Kostel staví se z cihel, články architektonické z kamene tesaného.

Kostel sv. Prokopa na Žižkově. Zastupitelstvo města Žižkova požádalo architekta Jos. Mockra za vyhotovení nákrešů příštího kostela. Nákrešy jsou již příslušným úřadům předloženy. Chrám sv. Prokopa bude budova gotická o tři lodích stejně vysokých s věží v průčelí stojící.

Nález starobylého kostelního náčiní na Bojišti v Praze. Dělníci kopající základy na parcele č. 463 na Bojišti v Praze přišli dne 9. července t. r. na hliněnou nádobu ukrytou metr pod povrchem země, skrývající v sobě vzácný poklad starobylého českého umění. Jsou to dva kalichy, dutý ostatkový kříž a článek berly. Věci tyto nejsou vesměs stejného stáří, pocházejí relikviář (část nejstarší) z doby Karla IV., menší kalich a závitok berly (části mladší) z doby Vladislavské. Nádoby tyto jsou vesměs (až na menší kalich) skoro úplně zachovalé, ano i patina jen na některých kusech povrch většího rozměru pokrývá.

Starší kalich z r. 1482 (kterýžto letopočet na hranolech nodu zřejmě jest udán) jest stříbrný a celý pozlacený. Noha 12·3 cm široká jest šestihranná, ozdobená jemným mřížovým z drobných gotických růžic a polovypuklým obrazem Krista. Nodus přejemně pracovaný a bohatě ozdobený skládá se ze šesti čtyřbokých, silně vystupujících hranolů, mezi nimiž stkví se střídavě vždy jedna perla a jeden granát. Pod nodem čte se nápis »Maria« v emailu podobně jako nad nodem nápis »Ihesus«. Ciselovaným ornamentem přechází podstavec v kupu poněkud se rozšiřující v umělý graciosní zvon. Pozlacená patena okrášlena jest obrazem 2·6 cm v průměru, představujícím ruku Kristovu po byzantském způsobu žehnající v křížové gloriolo.

Druhý kalich, poněkud pozdějšího původu, jen na ořechu zlacený, jest o něco menší. Zachovala se pouze kupa s ořechem a porouchaným zlomkem podstavce, jež však snadno lze doplniti. Kupa je méně štíhlá než u prvního kalicha, nodus podobně jako u prvního složen ze šesti hranolů a ozdobený nápisy »Maria« a »Ihesus« na hořejší a dolejší

části stvolu. Jméno »Maria« i na podstavcích hranolů jest vryto. Kromě toho vryty jsou ornamenty gotické na ploškách mezi hranoly nodu. Přechod k noze způsoben jest lomenou čarou na způsob cimbuří. Ostatně tento kalich jest jednodušší ve tvarech i zpracování nežli předešlý. Patena jest nepozlacená, ozdobená pětistou gotickou růžicí. Kupa tohoto kalicha má průměr 10 cm, výšku 7 cm; patena měří v průměru 13 cm.

Rourovitý článek 9 cm zdělí jest částí berly, spojující hůl s částí zakroucenou. Nápis v majuskulích nám hlásá, že berla patřila biskupu Olo-mouckému Janovi, synu Václava II. krále českého a polského, jenž před tím (od r. 1310) byl proboštem Vyšehradským. Nejdůležitější částí jest relikviář v podobě kříže. Jest stříbrný, celý v ohni zlacený, zvyšší 26 cm. Podstavec je ze čtyř gotických lupenů složený. Obrubu tvoří prolamovaná galerie drobných čtyřlístů. Na předním lupenu vryt jest obraz Krista žehnajícího, na zadním obraz sv. Kateřiny. Na hladkém, jednoduchým nodem zdobeném stvolu strní kříž 14 cm vysoký a 10·6 cm široký. Na tělo Kristovo, nad nímž obvyklý nápis »I. N. R. I.« se nachází, shlíží se čtyři konců čtyři evangelisté ve svých symbolech. Na zadní straně kříže vryt jest obraz Panny Marie s Božským dítětem. Na koncích ramen jsou obrazy svatých a dole klečící postava donatorova. Ostatky svatých nacházely se uvnitř kříže v dutině přikryté přední stranou jako víkem.

Původ tohoto kříže klásti dlužno dle neklamných známek slohu a práce do doby Karla IV. (jenž, jak známo, byl zbožným ctitelem ostatků sv.).

Veškeré tyto drahocenné památky byly od šlechtných nálezců darovány Českému museu.

Z Akademie křesťanské.

Nejmenovaná šlechtná paní darovala pro chudý kostel relikviář v podobě mon-strance. Dotazy v našem ústavě 223-I.

Zpráva za měsíc srpen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Václ. Brůhu, faráře v Malé Chýčce, pro důstojný farní úřad ve Chválenicích, pro sl. obecní úřad v Libni u Prahy a pro dp. Jos. Jandu, faráře v Hlavnu Kostelním. — Ciborium: pro důst. farní úřad v Okrouhlém Hradišti. — Pozlacení v ohni: dvou kalichů: pro vys. dp. dra Ferd. Hechta, kanovníka a c. k. profesora v Praze; kalicha: pro dp. Jos. Zbejvala, faráře v Konojedech; kalicha a mon-strance: pro dp. Jos. Jandu, faráře v Hlavnu Kostelním; dvou kalichů: pro dp. Jana Schmida, faráře v Dešné na Moravě. — Patenka k nemocným: pro dp. Ant. Maděru, faráře na Březových Horách. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Ant. Maděru, faráře na Březových Horách.

— Relikviář: pro důst. dominikánský klášter v Litoměřicích a pro dp. Dom. Gottwalda, místoděkana v Lanžhotě na Moravě. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Těnovicích a Čičově, pro dp. Ant. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě a pro sl. obecní úřad na Březových Horách. — Kropenky: pro kostely v Těnovicích a Čičově, pro dp. Ant. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích a pro sl. obecní úřad na Březových Horách. — Svícny oltářní: 6 kusů pro chrám Páně v Kamenném Přívozu, 40 kusů pro sl. obecní úřad na Březových Horách. — Lampy oltářní: tři pro sl. obecní úřad na Březových Horách, jedna pro důst. farní úřad v Nižboru. — Mešní konvičky: pro vp. Václava Mikoláška, kaplanav Sobotce, pro dp. Ant. Seidla, faráře v Doubici, pro blahorod. paní Marii Smetanovou, choť říditele škol

na Peruci, pro důst. farní úřad v Šumvaldě a pro sl. obecní úřad na Březových Horách. — Kanonické tabulky: pro vp. Jos. Kríhla, kaplana v Č. Skalici. — Nástroj na pečení hostií: pro dp. Václ. Strnada, faráře v Kôrbru.

Rozličné. Hlavní oltář: pro chrám Páně v Petrovicích u Rakovníka. — Dva missaly: pro sl. obecní úřad v Libni u Prahy. — Pulty pod missal: pro důst. dominikánský klášter v Litoměřicích a pro vys. dp. Ant. Dlaska, č. kanovníka a děkana v Kouřimi.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, dvě dalmatiky a pluvial) se skvostnou úpravou: pro sl. obecní úřad na Březových Horách. — Dalmatiky a pluvial s použitím vzácného vyšívání: pro nejdůst. kníž.-arcib. kapitolu v Praze. — Kasule: bílá: pro vys. dp. Jos. Petráše, č. kanovníka a děkana v Lab. Kostelci; dvě bílé, 1 červená a 1 fialová: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadešce; červená a bílá: pro důst. farní úřad v Kamenném Přívoze; dvě bílé, dvě červené a dvě fialové: pro sl. obecní úřad v Libni u Prahy; fialová: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře v Nov. Rousínově na Moravě. — Pluvialy: bílý: pro vys. dp. Jos. Petráše, děkana v Lab. Kostelci; zelený: pro vdp. monsignora Karla Jaeniga, pap. prelátu v Praze; červený pro svátky: pro sl. obecní úřad na Březových Horách a pro dp. Bern. Boháčka, faráře v Třeboraticích; černý: pro chrám Páně v Těnovicích, v Kamenném Přívoze a ve Chválenicích; bílý:

pro chrám Páně v Čičově. — Štoly: bílá a černá: pro dp. Frant. Pokoru, farn. administr. v Tvrdonicích na Moravě, pro sl. obecní úřad v Libni u Prahy, pro blahorod. paní Marii Teigovou v Kolině. — Plášťík na ciborium: pro sl. obecní úřad na Březových Horách. — Vela: pro chrám Páně v Těnovicích a v Čičově a pro sl. obecní úřad v Libni u Prahy. — Polštáře na oltář: pro dp. Ant. Maděru, faráře na Březových Horách. — Dvě červené a dvě fialové korouhve: pro sl. obecní úřad na Březových Horách. — 12 vložek do missálů: pro nejd. pana gener. prelátu Sigm. Starého na Strahově. — Biret: pro dp. Ant. Maděru, faráře na Březových Horách. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro chrám Páně v Těnovicích a v Čičově, pro dp. Ant. Cyr. Stojana, faráře v Dražově na Moravě a pro sl. obecní úřad na Březových Horách.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro blahor. paní Emmu Kraupnerovou, choť říditele ve Veltrusích; alba a plachty oltářní: pro chrám Páně v Kamenném Přívoze; 3 rochetty, alba, cingulum, 6 korporalů, 2 humerale, 36 purifikatorií, 6 ručníčků a 6 plachet oltářních: pro chrám Páně v Těnovicích a Čičově; 4 alby, 4 humerale, 4 cingula, 36 purifikatorií a 12 ručníčků: pro sl. obecní úřad v Libni u Prahy; 2 alby, 2 rochetty, 10 plachet oltářních a 5 cingulů: pro sl. obecní úřad na Březových Horách.

Príspevky na votivní obrazy

v karlínském chrámu P. k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz bohoslovců česko-moravských.

	zl. kr.
Přenešeno	563 26
Vpp. novosvěcenců semináře Pražského	100 —
(Na upsaných 400 zl. splaceno 268 zl. 5 kr.)	
Ct. pp. bohoslovci semináře Králové-Hradeckého prostřednictvím ct. p. Václ. Háka	81 50
(Na upsaných 370 zl. splaceno 248 zl. 80 kr.)	

Úhrnem 744 76

Do 2000 zl. schází 1255 zl. 24 kr.

Veleobětovným vpp. novosvěcencům semináře Pražského, jakož i ct. pp. bohoslovcům semináře Králové-Hradeckého srdečně: Zaplať Pán Bůh! Jakmile dle přípovědi počnou sbírat se dárky též v semináři Olomouckém a Budějovickém, bude náklad na votivní obraz ač nejchudších přece nejobětovnějších ctitelů Cyrillo-Methodějských zajištěn.

Jubilejní svatyně sv. Cyrilla a Methoda obohacena jest nejvzácnějším skvostem, novým tabernaklem, jehož vyobrazení a popis na jiném místě listu tohoto se spatřuje. Když Jeho Eminence, nejd.

pan František kardinál Schönborn v den sv. Cyrilla a Methoda tabernakl posvětil, posvětil též novou stkvostnou kasuli zlatem bohatě vyšívanou, v níž pak mši svatou sloužil. Jest to první kasule v Karlině pracovaná. Darovala ji chrámu choť předsedy Jednoty pro výzdobu chrámu Karlínského, paní Aloisie Srncová a vyšívala ji s velikou dovedností mladistvá neteř její Marie s neúmornou vytrvalostí po celý rok.

Profesor Fr. Sequens zhotovil a dodal barvami provedený náčrt k druhému obrazu lunetnímu, — »křest Bořivojův« —, který se bude malovati nákladem obětovného občana Karlínského, Václava Lokaye, za jehož starostenství zahájena jest výzdoba svatyně. Štědrý dárcce rozmnožil dřívější svůj dar 800 zl. dalšími 400 zl., čímž potřebný náklad na obraz lunetní jest uhrazen.

Osada Karlínská nepřestává pečovati o další výzdobu svého chrámu farního, k němuž lnou všickni osadníci s láskou v pravdě dětinou. Dům Hospodinův jest jim společným domem otcovským, okrasa chrámu jest jejich radostí. Péče o okrasu sídla Beránkova stala se zvláštním druhem misii.

Za další dary na veškeré obrazy votivní prosí

redaktor.

— Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlině. —

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna »Politiky« v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9.

V Praze, dne 30. září 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Různé památky některých kostelů Pražských. — Posvátná místa na osadě Rokycanské. (Dokončení). — Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech. — Literatura. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc září.

Různé památky některých kostelů Pražských.

Napsal *Moric Lüssner*, c. k. místodržitelství rada m. s. a konservátor.

Kostelům města Prahy, a sice jak trvajícím tak i zrušeným dostalo se nejen v topografiích ale i ve spisech zvláštních popisů důkladně a pilně sestavených, ba i výtečných, tak že se pracemi takovými každý ctitel našich památek ponaučiti a těšiti může. Nicméně chrámy měst Pražských tolik jednotlivých památností v sobě zavírají, že i pilnému pozorovateli ta neb ona nepovšimnuta ostane, a že i pozdějšímu navštěvovateli se vyskytne příležitost doplniti vlastním ohledáním, co asi předcházejícím ušlo. Jeli-kož však úplný popis veškerých našich památek, zvláště pak i starých nápisů považovati dlužno jako příspěvek k naší historii kulturní i politické, nebude asi od místa podati řádky následující k doplnění příspěvků podobných, kterými vyličití míním takové starobylé památky kostelní, o nichž jsem popis buď úplně pohřešil anebo neúplným býti nalezl. Památka taková nachází se:

I. Ve farním kostele sv. Mikuláše na Malé Straně. V pravé polední lodi téhož kostela stojí totiž úhledná křtitelna cí-
nová, která podle všeho z 15. století pochází. Jako na jiných podobných křti-
telnách v Praze nachází se kolem pod

lomenicemi gotickými řada polovypou-
klých obrazů svatých, jichž bylo původně
13, z nichžto však dva jsou již odtrženy.
Mimo to vidíme i na sloupku jedné lo-
menice polovičku podobného obrazu a
nad tím ještě postavu biskupa. Nad lo-
menicemi vyčnívá tři hlav lvích, které
držely kruhy, z nichž však zachoval se
pouze jeden železný. Kotel spočívá na
třech nohách lvích, které nahoře ukon-
čeny jsou hlavami mužských, držících
rukama vousy dlouhé. Nahoře na okraji
upevňují víko tři hlavy bradaté, ozdo-
bené čepicemi jako turbany vypadajícími.

Víko pozůstává z dvojího, dole šir-
šího a nahoře úzcího klenutí, na místě
pak nejvyšším dokazují stopy, že zde
byla ulomena soška. Pozůstaly totiž pouze
obrněné nohy a vedle jiné dva zbytky,
z nichž jeden tuším ze štítu, druhý pak
ze žerdi pochází. Není pochybnosti, že
ulomená soška představovala sv. Václava.
Podivná to věc, že proti všemu obyčeji
na křtitelně té žádného nápisu není. Pasy
na hořejším a dolejším okraji kotlu jsou
úplně hladké a prázdné, tak že s jistotou
tvrditi se nedá, zdali tu původně bylo
nápisu nebo ne. I na víku není nápisu
čitelného, ač stopy vyhlazených goti-

ckých minuskulí pozorovati se dají. Vedle petlice víka jsou sice vyryté číslice 1—21, tyto však pocházejí z doby jakési pozdější opravy. Celá nádoba stojí na podstavci z černého mramoru. Výška celé křtitelny obnáší 102, hořejší průměr kotle pak 74 cm.

Nelze pochybovati, že křtitelna tato pochází z bývalého blízkého, někdy farního kostela sv. Václava, a bude to asi ta samá, která při prohlášení kostela sv. Mikuláše za farní r. 1775 z kostela sv. Václava sem přenesena byla a zaslouhuje jako poslední starší, bohužel nemilosrdně porouchaná památka tohoto starožitného, našemu patronu zemskému zasvěceného chrámu naši zvláštní pozornosti a úcty.

2. V kostele sv. Ignáce na Karlově náměstí na Novém městě Pražském nachází se starší pomník mramorový, o kterémž se sice v Ekrtoých Posv. m. II., str. 131 zmínka činí, jehožto však úplný nápis český s některou poznámkou zde uváděti si dovoluujeme. Jest latinskou lapidarkou psaný a zní:

»Vrozeny a stateczny
rytirz Pan Fridrich Leo
pold Wieznik z Wieznik
na Chotegssanech Bilko
wicich a Gezerze G. M. C.
radda savdce zemsky kralow
sky mistodrzicy a podko
morzi mest kralowskych
w kralowstwi czeskem
vsnl w Panv Letha 1663
6 dwbna mage leth 64.«

Pod nápisem tím vytesán znak starožitné české rodiny Věžníků z Věžník, který obsahoval hlavu bílého »vezníka« čili chrta se zlatým obojkem k pravé straně obráceného v poli modrém a nad helmem jako klenot tutéž hlavu věžníkovu. (Slovn. nauč.). Až do polovice století XVII. zůstávali Věžníkové v stavu rytířském a teprve po 30leté válce nabýli stavu panského i hrabského. V nápisu uvedené Chotyšany v Tábořsku, okresu Vlašimského, koupil r. 1620 Václav Věžník, otec zde pochovaného a tento r. 1655 trhem získal Jezero, též v Tábořském kraji a v Benešovském okresu položené.

3. V předsínce farního kostela sv. Trojice v Podskalí zazděna jest vstupujícímu k levé straně mramorová deska s nápisem následujícím:

»Vrozeny Wladyka Sstiasny
Frantissek Blaha Chotietowsky

niekdy Miesstienin a raddni w kralowske nowě miestie Pražskem genz vsnl w Panv dne 18. Febrv: tohoto 1685 Letha Chramv Panie negswietiegssy Trogicze Bozi Piet seth zlatych rein: na fyndati by z Aurokv toliko piet ze sta z nich wy chazegicyho, za dusse geha a panvw pratel kazdorocznie dwanaczte mssy swatich totiž kazdy miesycz gedna w tomto chramv panie cztene byly. Tvto w Panv odpocziwa pobożnie krestiansk. Tento chram panie nawsstiewvgicz D sse zadage by na dwssy geha wraucznaw modlytbav pamatowaly.«

Tento Šťastný nebo Felix Bláha dal malovat obraz sv. Trojice na oltáři hlavním (Hameršmidt, Prod., pag. 263); Michael Václav Bláha, staroměstský radní, a Rafael Bláha, bratři a snad synové Felix, dali pak r. 1732 zříditi hlavní oltář nákladem 700 zl. (Ekert, II., 187).

V kostele samém leží v prostředku lodi čtyři pomníky mramorové, vesměs velice ošlapané. Na nejbližším k oltáři zachovala se pouze slova:

»Leta pane MDCLXXXVI den pamietní S Rzehorze . . .«

Dole jest vytesána umrlčí hlava s kostmi; v rozích jsou železa ke zdvihnutí kamene.

Druhý pomník dle nepatrných pozůstatků písmen pochází z 16. století a třetí jest sice erbovním štítem a širokým chocholem nad přilbou ozdoben, ale z obsahu štítu a z nápisu nezbylo ničehož.

Čtvrtý náhrobek ještě nejlépe se choval, však i zde nápis jen částečně a s obtíží rozluštití se dá. Četl jsem toto:

»Leta panie 1585 w patek po
. Wacslaw
. . . z K . . w lekarške umeni
doktor nejstarssi profesor kolege
. ueni Prasske«

Pod nápisem znak. Ve štítu stojící postava rytířská, která v pravici máchá šavlí nad hlavou, v levici pak drží předmět okulacený, snad jakousi hlavu; nad levicí hvězda. Nad přilbou křídla orličí, mezi nimiž vyrůstá polovice popsaného rytíře.

O bývalé cínové křtitelně z r. 1502, ze které se malý zbytek chová ve sbírkách národního musea, podána širší zpráva v Památkách, díl XIV., str. 421, na kteroužto tímto poukazujeme.

4. Na straně půlnoční kostela sv. Štěpána do ulice »Na Rybníčku« obrácené zazděno jest šest kamenů hrobových, které se popisují, jak následuje:

a) Veliký náhrobek z červeného mramoru; v prostředku věnec, v němž český lev, nad věncem dvě sekery přes kříž položené, mezi nimiž nůž. Nápis kolem velikou minuskulí zní:

»Leta panie MDlxxxv w řtzedu przed S. Matauřsem umrzel Slowutny Tomaff rzeznik mieřttenin nowe miejsca Praškeo a tuto pochowan gest.«

Nad věncem menším písmem:

»Leta panie MDlxxxv tu řtzedu po Swatym Duře vmrzela poctiwa panj Regina Tomaffe Burřtiera manželka a tuto gest s manželem řwym pochowana.«

Pod věncem též menší literou:

»Leta pane 1574 tu řtzedu den swateho tomaffe biskupa vmrzel Waczlaw řyn Wondrege Burřtiera a tuto řt pochowan.«

b) Deska z červeného mramoru. Dole věnec, v němž lev držící sekeru. Nad tím nápis minuskulí:

»Leta panie MDlxxxv we czwtwrtek po Swatym Wyte vmrzel Slowutny Pan Wondrzeg Burřter rzeznik mieřttenin Noweho miejsca prazškeho a tuto řt pochowan ř dwema dzerkami řwymi. Annau a Katerzinau a s Danyelem synem řwý kterzyz po nem Leta zl. lxxxv czař mornýho w panu zeřnuli řau.«

Nápis tento obsahuje upomínku na záhubný mor, který r. 1582 v Praze zuřil a o němž Hamerřmidt (Prodrom. p. 242) podle spisovny kostela sv. Štěpána vypravuje: »Anno 1582 potissime Pragae dira pestis grassabat, nam in dies ad coemeterium Sti Stephani majoris sepeliebantur ad quinquaginta personae pestiferae et duravit haec lues pestifera a festis Pentecostalibus usque ad festum S. Andreae Apostoli et emortui sunt hoc praenominato anno 1582 peste infecti 13262.«

c) Deska jako b). Nápis latinskou lapidárkou:

»Slowutny Pan Adam Starssi Mirow sky z Radotina Mieřttenin Noweho Miesta Prazškeho toto misto pohreb ni dal gest vdielati sobie Lidmile manzielcze swe rozene Prokopcze z Rowin diediczum a budauczim řwym na pa

matku aby gich tiela mrtwa w Panu zesnula ocziekawali bvdavczyho z mrtwych wstani k ziwotu wiecznemu.«

Pod nápisem dva znaky: V pravo na pokos dělený štít, v němž český lev vzpřímený, korunovaný, držící v tlapách věnec s fábory. Nad přilbou s točenící opakuje se lev ten vyrůstající mezi křídly orličními. V levo znak Kamarytů a Prokopů z Rovín, jak byl již popsán v »Methodu«, ročn. XIV., str. 82.

d) Na desce této jest nápis mimo slova »Letha« již úplně setřen, zachoval se však znak: Štít rozpoltěný, v pravo v poli půl orla, v levo tři břevna na pokos k pravici nakloněná.

Jest to snad erb Turků z Rozntalu, v jichž znaku nacházela se půlka orlice červené v poli bílém, břevna pak barvy žluté v poli modrém.

e) Pomník tento podle Honsatky (»Die Pfarrkirche des h. Stephan d. Gr.« p. 30) ležel před tím vedle zvonice, a jest to z těch šesti jediný, o němž nápis, nyní již více porouchaný, v řečené monografii podán. Jest dle Honsatky doplněn takto:

»(Le)tha 1619 v nedely po pamatcze S. Matauře (gest umřel?) mezi 19 a 20 hodinau w panu řiwot řwug dokonal waczlaw wowes (mladeneczek 8 let 19 nedel a 2 dni byl) řyn p. waczlawowa řowsa M. N. M. P. toho czařu heytmána czwtřty S. řřtep. wetř. gehozto tielo tuto w zemi odpoczywa.«

V prostředku desky věnec, v němž křížek nahoře přelomený a pod ním W, na kterém leží noha lidská nebo střevíc. Pod věncem nápis: »Wjm zagiřte« atd. (Job, 19. kap.).

f) Nápis na pomníku tom zmizel již úplně a zachoval se pouze věnec, v němž jakási ratolest.

Nedaleko od těchto kamenů a sice v levo od kapličky rodiny Branbergrové jest zazděná deska z červeného mramoru s podobami dvou holčiček, jedné větší, druhé menší s prostými vlasy, mezi nimiž dole jest znak Mitrovských z Nemysli. Nápis kolem, dokud se ještě přečísti dá, jest tento:

»Leta panie 1594 pametny Den Swateo Kryřpina dokonala řiwot (část nápisu jest zazděna) z nemyřřle Tyz Doko. . . řiwot swug Leta 159. w. . . Po řwate lidmile Vrozena Panna alzbietá Mitrowřka Od tudz z nemyřřle dczery Vroz. a řtatecz. rytirze P. Wacz Mitrowřky. z nemyřřle

a v roce Pany Mandeliny Mitrowský
z Chlumu manželky tehoz pana a tuto
gřau pochowany oczekawage blahořlawo
z mrtw wzkrzĩaie. «

Na vnější straně východní kostela
jest zazděn ještě jeden malý pomník
mramorový, k předešlému náležející s po-
stavou holčičky a se znakem Mitrov-
ských, na kterém se nachází opis tento:
»Leta 1593 den swateh. Matějše vmrzela
Pa . . . hñ . Dczera Vroze a řtateczne
rytirze Pana Waczlawa Mitrowskeho
z Nemysřle. «

Tento Václav Mitrovský z Nemysli
byl syn Petra Mitrovského z Nemysli
a na Přestavcích a žil později na No-
vém městě Pražském.

V kostele samém leží v dlažbě před
kruchtou hudební mezi lodí levou a hlavní
nepopsaný ještě náhrobní kámen mramo-
rový, na kterém se čte gotickou minu-
skulí částečný nápis tento:

». . . Waczlaw Praziak z Grynfeldu
mieřttenin w Nowem meřte Prařřkem a
w tomto mieřtie telo geho odpoczĩa. «

V prostředku znak: ve štítu krokvice,
v jejížto úhlu dole, pak s každé strany
nahore obličej vousatý, ku předu obrá-
cený, tuším lva. Nad přílbou dvě křídla
orličí. Začátek nápisu a s ním i leta
jest úplně ořlapán, ale dle celého tvaru
pomník tento pochází z druhé polovice
16. století.

Posvátná místa na osadě Rokycanské.

Napsal Ant. Podlaha, kaplan v Rokycanech. (Dokončení).

2. Hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice.

Kostel tento vystavěli si r. 1609 pro-
testanté Rokycanští; od r. 1624 byly
v něm ovšem konány bohoslužby kato-
lické. O jmění kostela toho kolem r. 1632
dočítáme se, že »nacházelo se při něm
peněz na hotově do 50 zl., krav želez-
ných 16 zl., z kterýchžto krav vychází
ročitého platu 6 kop 20 gr. item dědin
pod 16 str., z kterýchžto se třetí díl
obilí každoročně kostelníkům odvozuje.
Ornamentův a jiných potřeb k službám
Božím náležejících žádných není, všecko
z farního kostela vypůjčiti se musí. «
Později jmění to značně se rozmnožilo
a vzrostlo. Zde konány byly v čas moru
(na př. r. 1680) služby Boží pro vesni-
čany, jimž přístup do města dovolen ne-
byl, kdykoliv pak děkanský chrám byl
opraven, bývaly sem služby Boží pře-
kládány. Roku 1872 byl důkladně opraven
a vyzdoben nákladem asi 7000 zl.

Jest to budova jednolodní (2·5 m
dlouhá, 9·7 m široká a 7·5 m vysoká)
se dvěma vysokýma renaissančníma štíty,
ku které přiléhá užší (5·6 m široká)
a nižší presbytář pěti stranami pravi-
delného osmiúhelníku zakončený, jenž
jakož i celý kostel opěracími pilíři jest
opatřen. S jedné strany presbytáře jest
sakristie, s druhé oratorium; oba tyto
přístavky jsou zevně souměrně upraveny
a nízkým cimbuřím ozdobeny. Při správě

r. 1872 obdržel presbytář úpravu gotickou
a částečně i loď. Všechna okna (presbytář
má jich pět, loď osm, 4 s každé strany)
byla ve špiči sklenuta. Klenba presbytáře
rozčlánkována gotickými žebry spočí-
vajícími na konsolích z pálené hlíny.
(Loď klenuta není, rovnému rákosovému
stropu dán toliko jakýsi vzhled ploché
klenby). Na místo starého oltáře z r. 1664
postaven pěkný gotický. Návrh k němu
dal Bedřich Wachsmann, jenž řídil vůbec
všecky práce umělecké při této úpravě.
Čtyři obrazy na predelle oltářní (Panny
Marie, sv. Jana Ev., sv. Víta a sv. Vá-
clava), jakož i beránka na tabernáklu
vymaloval Fr. Čermák. Pod obrazy nad
podsvícním se čte v ozdobných páscích:
»Nebo buď že jsme živi, Pánu jsme živi.
buď že umíráme, Pánu umíráme. Řím.
14., 8. « Na tabernáklu stojí socha Krista-
zahradníka, kterou zhotovil řezbář Ed.
Veselý. V okně nad oltářem stkví se na
skle malovaný obraz Nejsvětější Trojice
od J. Quasta. Ostatní okna jsou griseil-
lová. Presbytář jest jednoduše, nicméně
však vkusně vymalován. Nad vchodem
do sakristie jest nápis: »Nebo mně živu
býti Kristus jest a umřítí zisk. Filip,
1., 21. «

Loď od presbytáře dělí goticky skle-
nutý oblouk ozdobený ornamenty a ná-
pisy: »Abyste se nermoutili jako i jiní,

kterí nemají naděje. Theš. 4., 12.« (na straně evang.), a »Blahoslavení mrtví, kteří v Pánu umírají. Zjev. 14., 13« (na straně epistolní).

U presbytáře stojí nízká a malá kazatelna beze stříšky. V lodi visí na evangelní straně veliký (2 m vys., 1'4 šir.) dřevěný epitaf slohu renaissančního s obrazem z mrtvých vstání Páně. S obou stran obrazů jsou bílé sloupky; nad obrazem jest nápis:

»Umrzel za hrzichí nasse: a wstał pro osprawiedliwienie nasse.«

Nahoře ve štítku nachází se malovaný erb. Pod obrazem jest podlouhlý obrázek představující muže se šesti syny a ženou se sedmi dcerami a nápis:

»Zetha Panie 1638 Wrozensy Pan Jan Letniansky z Wysserowicz Miesztienin a spolu Rabbini Mesta Rokycan, z Widmillau Manželkau swau Na pamatku gich a swych milých dítet, zde w tomto Chramie Paně odpociwajících, tuto Tabuli postawiti dal, W nadziei przi werzegne Sautu Blahoslaweneo z nimj Shledanj.«

Pod kruchtou jest náhrobní nápis a erb (na prkně malovaný) Hanuše Kristofa z Welwart, jenž zní:

»Anno 1618 den 17. Septembris, ist der Woll Edel Und Gestreng Hans Kristoff von Welwart vor Bilsen mit einen Stuck geschossen worden: Gott wolle seiner Selen genedig sein. Amen.«

3. Kaple Navštívení Panny Marie na Vršíčku.*)

»Vršíček« jest pahorek, jenž severozápadně od Rokycan z nízké planiny se zvedá do výše 436 m nad hl. m. (relat. výška nad údolím Klabavky obnáší 89) m a k severu a východu srázně do údolí se sklání.

Od města vzdálen jest asi 2½ km (¾ hod.). Skalnaté jeho straně jsou zalesněny. Lesíkem vzhůru vedou široké schody nyní již sešlé a nepohodlné. Při nich stojí dřevěný kříž, který postaviti dal Jan Nekoř, c. k. rada ve Vidni. Na temeni Vršíčku stojí kostelík Navštívení Panny Marie. Jest to jednoduchá, skorem čtvercová (15'5 m dlouhá, 12 m široká) stavba slohu rokokového,

*) Srovnej: Vršíček, knížka obsahem svým ke chrámu Navštívení Marie Panny blíže král. města Rokycan ležícího se vztahující. Uspořádal a vydal Jan Lodl. S barvotiskovým vyobrazením Vršíčku. V Praze 1862. Stran 67 v 8°.

Do kostela vchází se dvěma postranníma vchody, jichž rovné nadpraží ozdobeno jest renaissančním plastickým ornamentem. Při jižní straně kostela stojí úzká a nízká vížka pokrytá střechou jehlancovitou; byla r. 1872 nově zbudována. V ní visí dva zvony; větší s obrazem Nejsvětější Trojice má nápis: »Pořízen pro hřbitovní kapli Nejsvětější Trojice Boží v Rokycanech léta Páně 1888. Lity od Juranka a Pernera v Plzni.«; menší s obrazem sv. Václava má nápis: »Lity od Juranka a Pernera v Plzni 1888«.

K průčelí přistavěna jest malá kaplička sv. Rosalie, osvětlena dvěma úzkýma okny s každé strany. V ní jest starý oltářní kámen, od jinud sem daný, na němž čísti lze nápis:

»Zetha Panie 1615 Tento Namen sprawen gest ke cziti a chwale Bozi nakladem Pana Burzmistra Panuw Mesta tohoto Rokycan.«

V okrouhlém okénku nade dveřmi jest na skle malovaný erb s opisem:

»Mat · z · Srno · z · Warwazova.«

Kolem kostela sv. Trojice byl ihned při založení jeho hřbitov, kterýž jest od času, kdy z rozkazu Josefa II. hřbitov u děkanského kostela zrušen byl, jediným pohřebištem pro celou osadu Rokycanskou. R. 1875 byl značně rozšířen a uprostřed něho postaven vysoký ze železa lity kříž.

nad nímž jest kopule se čtyřmi vykřovitými okny a s cibulovitě krytou lucernou. Na dřevěném oltáři jest rokokový tabernakl, svršek pak oltáře vlepším slohu renaissančním pochází ze starého oltáře (z r. 1664), který stával až do r. 1872 v kostele sv. Trojice. Oltářní kámen pochází z r. 1740*). Starý oltářní obraz Navštívení Panny Marie byl r. 1873 od Plzeňského malíře Jana Herzoga pře-

*) Jest na něm přilepen lístek s nápisem: »Anno domini 1740 die 19. Mensis Junii Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Dominus Ioannes Rudolphus e comitibus de Spork, Dei et Aplice Sedis gratia Episcopus Adratensis et Dni Nri Papae Praelatus Domesticus, Pontif. Solio assistens, S.M. E. Pragae ad s. Vitum M. Praelatus Scholasticus ac Suffraganeus Pragensis, Altare hoc portatile consecravim in honorem Omnip. Dei, B. V. Mariae, omniumque SSrum, specialiter vero S. Columbani M., S. Silverii et s. Vincentiae M., quorum Reliquias imposuit et clausit.«

malován. Od něho pochází také velký obraz sv. Vojtěcha, který visí na straně evangelijní, naproti němuž jest obraz představující, jak sv. Prokop žehná havírům, od Frant. Čermáka z r. 1863.

Na západní straně kostelíka jest kružnice s malými varhanami a na severní i jižní straně nalézají se úzke empory. Pod emporami ve výklencích spatřují se nepěkné barokové sochy dřevěné sv. Řehoře a sv. Šebestiana; pod emporou jižní visí votivní obraz od Antonína Gerzabka (sic!) r. 1828 na prkně malovaný*).

Uprostřed zábradlí na kruchtě upevněno jest rameno z kovaného železa, pěkná to zámečnická práce rokoková, na němž visí lampa darovaná r. 1877 od J. Nekoly.

Do kostelíka vedou 4 dvěře uprostřed každé ze 4 jeho stěn; nade dveřmi západními ve svorníku jest letopočet 1747.

V obou rozích na straně západní vystupují ze zdiva kostelíka dvě malé a nízké cibulovité vížky, které nedosahují ani výše kopule kostelní. V každé z nich visí zvon. Na větším zvonu (ve vížce severní) jest obraz Nanebevzetí Panny Marie a nápis: »Zřízen jsem pro milý stánek Rodičky Boží na Vršicku odkazem Antonína Veselého, šichtmistra v Rokycanech. Lítý od Juranka a Per-

nera v Plzni 1888«; na menším, který byl původně určen pro kostel Nejsvětější Trojice, jest obraz sv. Jana Nepomuckého a nápis: »Pro kaplu sv. Trojice v Rokycanech. Albert Šamassa v Ljubljani 1884.«

Prostá tato svatyňka uprostřed lesního ticha k nebi se vznášející každého mimoděk ke zbožnosti vybízí. A věřící lid okolní lne s láskou k tomuto místu, které rád navštěvuje a pobožností zde konaných hojně se účastňuje, zejména v den Navštívení Panny Marie, kdy pouť se zde slaví.

Kostelík na Vršicku vystavěti slíbili Rokycanští za moru, který, jak při dějinách děk. chrámu podotčeno, r. 1712 a 1713 zuřil. Pro nepřítelů tehdejších válečných časů mohl býti slib tento teprve po letech splněn. R. 1744 (27. kv.) položen byl základní kámen, stavbu ve třech letech provedl stav. mistr Jan Mourek. Hotovou stavbu vyžehnal r. 1747 vikář a děkan Rokycanský Šeb. Tomandl. Při kostelíku zřízena byla poustevna, kterou obýval poustevník z bratrstva sv. Ivana, které r. 1725 s povolením papeže Klementa XII., císaře Karla VI. a arcibiskupa Pražského založeno bylo*). Když pak Josef II. reskriptem ze dne 12. ledna 1782 bratrstvo to zrušil, dáván sem byl hlídač, který posud obývá poustevnu nedaleko kostela stojící.

Ani místa tak posvátného neušetřila zloba lidská; tak byl r. 1827 kostelík od neznámých pachatelů vyloupen, rok na to poustevna vypálena a r. 1841 dokonce i zvony ukradeny.

R. 1823 opravena střecha kostelní; r. 1843 byly dlažděné schody na Vršíček vedoucí upraveny a nový domek pro strážníka vystavěn. Důkladné opravě podroben byl celý kostelík roku 1872.

*) Ferd. Tadra v »Nedělních Listech« r. 1886 dne 20. června.

4. Sochy, kaple a kříže.

a) Sloup Marianský na větším náměstí dali r. 1770 na svůj náklad postavit arendatorů (nájemců) Rokycanských hamrů Jan Rauch, Jan Eisl a Jan Gallus, měšťané Rokycanští. Na vysokém trojhranném podstavci s třemi pilovitými výstupky, na němž uprostřed každé se tři stran a na výstupcích stojí sochy svatých (sv. Marciany [?], sv. Jana z Mathy, sv. Jana Křtitele, sv.

Kateřiny, sv. Rocha a sv. Barbory), postaven jest podstavec užší se třemi sochami (sv. Vojtěcha, sv. Michala a sv. Florianu) a z něho zvedá se vysoký trojhranný pilíř s pěknou sochou Panny Marie Rokycanské. Nápis na podstavci zní:

»Honorū et Venerationi Virgīni aeterni regis genitrici ter eX igne eXiliēti

Ioannes RaVCh Ioannes ElseL Ioannes
GaLLVs CİVes RokItCanenses gratia
nİMİ ergo ponİ feCere.«

Na podstavci podepsal se sochař takto:

»Wenceslaus Baura Pilthauer.«

Kolem celého sloupu Mariánského jest balustrada ozdobená barokovými vasami.

b) Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého na menším náměstí postaven byl r. 1709. Nápis nyní už jen do polovice čitelný zní:

»KE CZTI A CHWALE NEISWET-
FJSSI TROJICE A SWATEHO IANA
NEPOMUCKEHO OD IANA ROMANA
ANT : WODNIANSKYHO Z WILT-
FELDV A ANNY MANZELKY ROZ.
Z HIRSENFELDV«

Úcta sv. Jana Nep. vzrostla v Rokycanech zvláště od r. 1721; toho roku totiž byla Marie, dcera Sibylly Zdeňky Robové roz. Widerspergové z Widerspergu, v Rokycanech bydlící, záračným způsobem uzdravena, když jí do pokrmu přimíšena byla hlína z hrobu sv. Jana, kterou děkan Daniel Ridl s sebou z Prahy přinesl (Kl. Borový, sv. Jan Nepomucký, str. 105).

c) Jiná socha sv. Jana stojí u domu č. 145 na Pátku. Jest baroková a pochází nepochybně z konce minulého století.

d) Kaple Bolestné Panny Marie na cestě k Voseku byla vystavěna r. 1768 z rozkazu Rosiny Krieslové († 1767); opravena byla r. 1858.

e) Na Voldušském návrší severovýchodně od města se táhnoucím zřízena byla r. 1857 nákladem obce Rokycanské křížová cesta; nyní se říká návrší tomu »Kalvarie«. Stojí tu při cestě stromovým vzhůru se vinoucí 13 sloupků kamenných, na nichž jest příslušný obrázek na plechu malovaný. Jako čtrnácté

zastavení stojí na temeni návrší prostá neslohová rotunda na způsob okrouhlých románských kaplí bez apsidy a s lucernou, r. 1857 vystavěna. Do skály jest vytesána chodba asi 13 kroků dlouhá, v níž jest dřevěná socha Kristova.

f) Na stráních, které tvoří pokračování Kalvarie, bývaly dříve vinice, v nichž odedávna stávala dřevěná socha sv. Václava, na místo níž postaven později nynější kamenný sloup se soškou téhož svätce. Nápis na podstavci zní:

»ADAM : EXL : SVSANA : EXLOVA :
ANNO 1694«.

g) Za Bedřichovou hutí stojí podobný, méně však umělý sloup se soškou sv. Václava asi z téže doby pocházející.

h) Hned za předměstím Plzeňským (jež »Kamení« slove) u silnice do Lito-
hlav vedoucí jest nasypána mohyla kamením vroubená, na níž stojí tak zvaný »černý kříž«. Jest to společný hrob devadesáti popravených vojinů z pluku Madlonského, jenž za pokutu zbabělosti své, kterou v bitvě u Breitenfeldu (2. listop. r. 1642) na jevo dal, u Rokycan dne 14. prosince r. 1643 zdecimován byl. (Beckovský, III., 293, Schaller Topogr. 77, Gindely, Geschichte d. dreissigj. Kr. III., 139.) Po velkém požáru, kterým r. 1784 skorem celé město zničeno bylo, voděno bylo k tomuto kříži každoročně vždy dne 12. září procesí za odvrácení ohně, kterážto pobožnost roku 1884 konána byla naposled.

ch) V blízké vesnici Borku povšimnutí zasluhuje pěkný vysoký kříž kamenný s Ukřižovaným, který stojí u kapličky tamější. Na podstavci jest nápis:

»eX ferVentI Voto plae VeneratIonI
ereXerVnt Ioannes raVCh Ioannes
rVMfeLD Ioannes eljsL.«

Na zadní straně čte se:

»Carl Legat, Pilthauer von Pilsen 1758.

5. Kaple zaniklé.

a) Kaple sv. Petra a Pavla stávala na předměstí zvané »Pátek« na místě, kde nyní stojí dům č. 118. Roku 1409 byla klášteru Rokycanskému inkorporována (Libri erect.); Jan XXIII. v listině z r. 1414 výslovně praví, že ku klášteru náleží. Svrchu již zmínili jsme se, že s touto kaplí musila spokojiti se

strana pod jednou, když kališníci kostel děkanský pod svou moc dostali. Roku 1632 bylo při ní »na hotovosti 15 zl., dluhův za lidmi od pohřbův zadrželých 12 kop, odkazův 14 kop, krav železných 20, z kterýchžto ročně vychází kostelu témuž 5 zl. 5 kr., dědín 9 str., louky 3, z kterýchžto ročně se platí 8 zl. 20 kr.«

František Dvořák, jenž děkanskému kostelu kalich daroval, dal v této kapli r. 1723 nový oltář na svůj náklad zříditi.

b) Kaple sv. Anny stávala na hřbitově mezi děkanstvím a kostelem v místech nynější dívčí školy. Posud říká se místu pod školou »pod sv. Annou«. Ve vížce její vysíval umíráček.

Obě tyto kaple byly r. 1781 zrušeny a r. 1784 požárem zničeny.*)

*) Dodatek. Seznam rukopisů, o nichž se na str. 82 stala zmínka, vytištěn byl v Dobrovského »Böhmische Literatur auf das Jahr 1779«, str. 279 až 289. Z rukopisů těch vydán jest tiskem: »Vita Joannis de Jenczenstein. . . ex msto Rokyczanensi coaevo nunc primum edita notisque illustrata. Pragae 1793« od Fr. Stimpfla. Posud jest na děkanství bohatá sbírka starších knih tištěných.

Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech.

Napsal František Hůlka.

Tučapy, druhdy trhová ves, od r. 1848 městys, leží v Tábořsku severovýchodně od Soběslavi pod Choustníkem, na potoce Černovickém, v krajině milé a vábné. Původ místa sáhá do nejstarších dob, kdy všecko obyvatelstvo pojeno bylo ještě páskou rodinné pospolitosti, a jméno své obdrželo asi od tažných těch ptáků, kteří z této krajiny sice na dobro již vymizeli, jindy však tu stálými hostmi bývali, nalézajíce v celém okolí hojnost potravy; vždyť jen statek Tučapský měl ještě r. 1829 rybníků a rybníčků 32, a celá krajina, na všech stranách zalesněna, močály přeplněna býti musila. Jisto jest, že »Tučapy« není pojmenování rodové, a že později známý vladyčí rod Tučapů z Tučap jméno své si od sídla vypůjčil.

Nejstarší nám známí držitelé jmenovali se Beneš a Tomáš z Tučap, bezpochyby bratři (1359—1366). Synem jednoho z nich byl asi Albera, jenž jsa bezdětek r. 1381 do spolku přijal své strýce: Hynka z Habří, Jaroše z Jedlé a Konráda, a ti se po smrti jeho 1384 o statky jeho rozdělili. Konrád dostal Tučapy a psal se pak »z Tučap«.*)

Již před Tomášem z Tučap byla v Tučapech fara, která náležela do dekanátu Chejnovského v arcijáhenství Bechyňském a odváděla 15 grosů desátku pop.

První známý plebán Tučapský byl kněz Pavel, jenž si 3. června 1359 svou faru zaměnil s plebánem v Ledenicích, knězem Mikulášem, za souhlasu Petra z Rožmberka a bratří jeho i rytíře Tomáše z Tučap s jedné a bratří Jana, Mikuláše a Vítka z Ledenic s druhé strany. Kněze Mikuláše

uvvedl do Tučap plebán Řečický*). R. 1366 dosadili Beneš a Tůma z Tučap plebána Ondřeje.**)

Konrád z Tučap byl zbožným křesťanem a proto obnovil oltář Božího Těla v kostele Tučapském a zřídil při něm 13. ledna 1393 kaplanství za pomoci Hynka z Dubu a kněze Filipa, kazatele a vikáře při kostele Soběslavském. Konrád a Hynek darovali k tomu účelu staveniště na dům pro kaplana u silnice hned za hřbitovem se zahradou o 1 jitru, pak potok pod Tučapy od mostu až k lávce, po které se chodívá k Deštné, louku u potoka v poměře, jaká obyčejně k lánu sluší, a 5 kop gr. ročního platu na usedlostech Tučapských: Tomáše řeč. Drozda (1 lán = 77 gr.); Rogika (dům a krčma = 24 gr.); Peška řeč. Strady (1/4 lánu = 19 1/2 gr.); Bohunka (1/4 l. = 19 1/2 gr.); Peška řeč. Nesvačila (1/2 l. = 40 gr.); Blahuty (1/2 l. = 19 1/2 gr.); Mikše řeč. Shibala (1/2 l. = 40 gr.). Hynek z Dubu dal 1 kopu z popluží Marše z Dubu. Kněz Filip přidal k tomu 5 kop na svém dědictví ve vsi Strojšovicích na poplatných usedlicích: Čbáchovi (1 1/4 l. = 92 gr.); Sochovi (1/2 l. = 37 gr.); Ondřejovi (1/2 l. 38 gr.); Blahutovi (3/4 l. = 53 1/2 gr.); Domaslavovi (1 l. 74 gr.); Ješkovi (1/2 l. = 6 gr.). Za to se stal Filip 14. ledna 1393 za souhlasu plebána Pavla prvním oltářníkem a vyhrazeny mu do jeho smrti všechny ty příjmy, ustanoveno však, že po jeho smrti má z platů těch dostávatí farář 2 kopy a oltářník 8 kop. Povinností oltářníka bylo týdně 3 mše sv. při oltáři jmenovaném obětovati a faráři o všech slavnostech v rochetce příslu-

*) Sedláček, Hrady a zámky, díl IV., str. 89.

*) Lib. conf. I., 94.

**) Lib. conf. I., 61.

hovati. Opomenutí mše trestáno i gr. pro chudé.*)

Plebán Pavel zemřel 1393, a na jeho místo dosazen na pres. Konráda z Tučap plebán Volbramovský, kněz Jan**), jenž v Tučapech setrval do r. 1401, načež 12. září zaměnil s knězem Pertoldem, správcem špitálu v Ustí Sezimově, jinak nad Lužnicí, za souhlasu patronů.***)

Pertolda uvedl plebán Choustnický. Teprve 26. února 1412 měnil Pertold s plebánem v Sudoměřicích u Bechyně, knězem Prokopem,†) jenž však již po dvou letech Tučapy opustil, učiniv směnu s plebánem ve Zdetině, knězem Matějem.††)

Příjmy kaplanství byly zatím 19. června 1404 rozmnoženy úroky 2½ kop ve vsi Tučapech a Košicích. Koupil je tehdejší oltářník za své peníze od Konráda z Tučap a Hynka z Dubu.†††)

V nastalých bouřích husitských spatřujeme Konráda z Tučap mezi nejhorlivějšími přívrženci nového učení. Hus působil zajisté z blízkého Kozího Hrádku na všecko okolí a získal si tu nejodanějších přátel. Konrád podepsal stížný list ke sněmu Kostnickému, avšak se neúčastnil pro stáří své násilných převratů, jichž trpké následky vlast naše dodnes pocituje. Zemřel kol. r. 1420, a na Tučapech vládly jeho synové, Václav a Jan Vlk, oba horliví husité.

Tušíme, že v pohnutých těch dobách fara Tučapská úplně zanikla i bohatě nadané kaplanství; a když byl v zemi opět pořádek veřejný obnovován, zaujali husitští kněží místo bývalých katolických plebánů. Táboři, pokud jejich moc sáhala, netrpěli nikde katolického kněze a v Tučapech vládla až do doby Bělohorské vrchnost utrakvistická. Měl sice Oldřich z Rožmberka čtená panství v této krajině, ale moc jeho nestačila ani, aby zabránil vzrůstu atraktivismu ve vlastním městě Soběslavi, a okolí Choustníka ovládali úplně Táboři, jimž statečně pomáhali a pomáhati musili i okolní zemané, mezi nimi nalézáme i Jana Vlka z Tučap, který přečkal bratra svého Václava. Synové pak jednoho z obou bratrů: Jan, Mikuláš a Kuneš,

kteří nejprve společně na Tučapech hospodařili, ale pak podělivše se Janovi samotnému Tučapy postoupili, byli až do r. 1450 rozhodnými odpůrci p. Oldřicha z Rožmberka a stranníky Jiřího z Poděbrad, a když se r. 1450 s p. Oldřichem smířili a do jeho služeb vstoupili, nevzdali se nikterak bludů husitských. Jan, který se první psal »Tučap z Tučap«, zemřel asi 1470, zanechav jediného nezletilého syna, nad nímž poručenství ujal p. Jindřich z Hradce, jménem Václava. Teprve r. 1485 odevzdán mu statek Tučapský a Budislavský v neobmezené držení. Václav z Tučap z Tučap hospodařil však tak špatně, že musil r. 1511, podržev pro sebe jenom Budislavu se Žaluzím, za 1555 kop gr. č. Petru Beranovi prodati: Tučapy, tvrz a ves celou s podacím kostelním a pivovarem, pak 3 kmetci dvory v Brandlíně a 4 dvory v Košicích.

Beran koupil téhož roku 10 kmetcích dvorů v Katově od Václava Dvořeckého z Olbramovic na Dvorci za 95 kop, a po tom od bratrů Václava, Jiříka a Zachaře z Veselice statek Březi. Beran zemřel r. 1520 a zůstavil jedinou nezletilou dceru, Markétu, svěřiv ji na vychování a v poručenství Janovi a a Václavovi bratrům Špulířům z Jiter, kteří ji chtěli později provdati za jednoho ze synů Václava Robuhápa ze Suché, ale pak ji rodu svému zachovali, poněvadž si oblíbila za manžela syna Václavova, Jana m. Špulíře z Jiter, čímž se statek Tučapský dostal v majetek rodu Špulířovského. Jan m. Špulíř koupil 23. listop. 1557 za své peníze, 500 kop, část Vysňového, totiž dvůr a 9 kmetcích statků, od Reginy Vyšňovské z Vyšňového a spojil ji s Tučapy, které mu manželka jeho Markéta před svou smrtí († 1577) r. 1576 úplně postoupila. R. 1581 koupil ještě 9 kmetcích dvorů ve Plešech a takto rozmnožený majetek zanechal 7 synům: Petrovi, Václavovi, Danielovi, Ondřejovi, Jindřichovi, Jáchymovi a Erazimovi, kteří se podělili tak, že Petr a Jáchym obdrželi Březi, Vyšňové a Pleše, Václav, Jindřich, a Erazim Tučapy bez dolejšího dvoru, jenž s Košicemi připadnul Ondřejovi, a Daniel dostal Katov. Petr a Jáchym záhy zemřeli, a bratří, dědivše po nich, prodali r. 1601 Březi společně a postoupili Václavovi, jenž již 8. února 1600 a 26. září 1600 od nich jejich podíly na Tučapech, Katově a Košicích za

*) Lib. er. IV., 392.

**) Lib. conf. V., 159.

***) L. c. VI., 54.

†) L. c. VII., 45.

††) L. c. VII., 119.

†††) Sedláček, Hrady a zámky, IV., 89.

5000 kop³ míš. a podíl na Vyšňovém a Pleše za 1800 kop míš. odkoupil, plnou vládu nad celým statkem Tučapským, začož Václav dochovati ke smrti své dva na duchu choré a nedostatečné bratry, Erazima a Jindřicha, se uvolil.

Václav Špulíř měl dva syny, Petra a Jáchyma, kterým statek celý, zděděný po smrti otcově († 1619), dne 10. března 1623 od konfiskační komise zabrán jest, a byv odhadnut na 23.003 kopy míš., Jakubovi Keclovi, hejtmanu Jindřicho-Hradeckému v prozatímnou správu pro komoru král. odevzdán, leč téhož ještě roku oběma bratřím navrácen jest, když dokázali, že ani oni ani otec jejich ve vzpouře nižádného účastenství neměli, a když také hned ku katolické víře přistoupili. Petr brzy na to zemřel, a Jáchym, ujav se nyní celého dědictví, oženil se r. 1624 s Marií Eusebií Menšíkovnou z Menšteina, dědičkou Těmic, Vrcholtovic a Vitanovic, a vstoupil do služeb císařských. Stal se J. M. C. radou, zemským soudcem a hejtmánem kraje Bechyňského. *)

Zatím zanikla fara Tučapská na celé stolelí. Již za vlády utrakvistického panstva přišlo beneficium o všecky staré požitky, a duchovní, ovšem vesměs husitští, záviseli úplně na milostivé vrchnosti.

Třicetiletá válka obrátila i zdejší krajinu v poušť. Vesnice byly vypáleny, obyvatelstvo buď pohubeno, buď na všecky strany rozptýleno. Polovice Tučap ležela v ssutinách, kostel i fara byly spáleništěm, patron pak, jenž beztoho více pro časný zisk než z vnitřního přesvědčení ku katolictví se přihlásil, nedbal, aby stánek Boží byl zavčas obnoven. Proto také, když horlivým kardinálem Harrachem upravovány byly farní osady, byly Tučapy spojeny s Budislavou v jedno beneficium, jehož správa svěřena administratorovi, který sídlil v Budislavi, kde kostel i farní budova buď ušetřeny zůstaly aneb od patrona záhy opraveny byly. To stalo se okolo r. 1660. Zbytek obyvatelstva navrátíl se sice již hned před tím do lůna církve katolické, hlavně působením misíí, jež tu odbývali jesuité z Jindř. Hradce, zejména také známi Adam Kravařský a Jan Antali, ale pro nedostatek domácích pastýřů duchovních nemohl se život

náboženský dlouho a dlouho vzmosti a lid nadchnouti.

Kostel Tučapský, byv od Jáchyma Špulíře poněkud opraven, r. 1674 novým požárem postižen jest, a poněvadž patron jeho na sklonku života se nalézal a mnohými jinými starostmi stížen byl, ponechána obnova jeho synu, Jiřímu Štěpánovi.

Jáchymova manželka, Marie Eusebie, zemřela r. 1657, zplodivši svému choti tři dítky: Václava, Jiřího Štěpána a Evu Františku. Otec sám podělil je statky matčinými, určiv Václavovi Vitanovice, Jiřímu Vrcholtovice a Evě Těmice, vymíniv si při tom nápad na dědictví, kdyby některé z dítek spíše zemřelo. Tím způsobem dědil po Václavovi Vitanovice, jež s Tučapy odkázal pak synu Jiřímu Štěpánovi, následuje manželku svou 12. listopadu 1675. Oba pochováni byli v kostele Vrcholtovickém.

Jiří Štěpán hned po nastoupení vlády obnovil důkladně kostel Tučapský a dal zavěsiti do věže zcela nový zvon, zároveň pak vyjednával o zřízení samostatné duchovní správy v Tučapech. Tou příčinou vyšetřovala smíšená komise dne 26. ledna 1677, jaké dávky povinni jsou osadníci odváděti, a ustanovila v zásadě, že k Tučapské duchovní správě náležeti mají obce, jež druhdy sem patřivaly. Účastnili se jí: Jiří Jindřich Franckštein z Franckenšteina, vrchní hejtmán statků Špulířovských, Bartoloměj Michal Zelenka, děkan Soběslavský a arcib. vikář, a kněz Duchoslav Mráček, administrator Budislavsko-Tučapský od r. 1660, mnich z Vyššího Brodu. Jednalo se již jen o zajištění dostatečné obživy budoucímu faráři, kteroužto otázku by byl Jiří Štěpán Špulíř ještě sám rozluštil, kdyby byl dne 2. dubna 1678 nezemřel, jsa posledním svého rodu. Zůstala po něm jediná dcera Marie Eva Františka, nad níž poručenství svěřeno vlastní matce Zuzaně Cecílii, rod. Malovcové z Malovic, které odkázány byly Vitanovice. Táž provdala se po druhé za Jana Adama z Běšin, který se také na »Tučapech«, leč neprávem psával. Za poručnické vlády usnula záležitost fary Tučapské nadobro.

Marie Eva Františka Špulířová z Jiter nabyla samostatnosti r. 1686 a pojala za manžela Antonína Josefa Obyteckého z Obytec, výtečného hospodáře a horlivého ctitele Božího. Týž

*) Sedláček, Hr. a zám., IV., 98; Bílek, Děj. konf. 609 a 610.

zvelebil znamenitě statek Tučapský, vystavěl pod Krotějovem, »nový dvůr,« později »Malovec« přezvaný, upravil rybníky a na památku vítězství Eugena Savojského založil r. 1690 veliký rybník nad zámek, »Pokoje« zvaný.*) Zároveň však také zvelebil a okrášlil chrám Páně a obdařil jej 1691 novým velikým zvonem. R. 1695 vystavěl krásnou kapli sv. Maří Magdaleny u lesa nad Tučapy. Šlechtění manželé byli by rádi viděli samostatnou faru v Tučapech, ale usilovné snáze jejich vzdorovala nová obtíž povstala tím, že majitelové Budislavi, Vendšuhové ze Ždiru, nároky na patronátní praesentaci činili a od domnělého práva upustiti nechtěli. Prozatím dosáhli aspoň, že r. 1693 zřízeno bylo v Tučapech sídelní kaplanství s vlastním vedením matrik. Další vyjednávání porušeno smrtí Antonína Josefa Obyteckého († 17. dubna 1706 v stáří 47 let) a druhý manžel Marie Evy Františky, Josef František Matyášovský z Matyášovic, nemohl stačiti na vše. Byl rovněž velikým ctitelům chrámu Páně a stal se vlastním zakladatelem kostela Tučapského v nynější jeho podobě.

Starý kostel vyhořel totiž po třetí dne 21. září 1719 až do základů. Požárem zničeny jsou i zvony i oltáře, zničen také vzácný a drahocenný skvost, malý totiž oltářník, celý z jednoho kusu úbělu

*) Vrcholtovice prodala Marie Eva Špulířka již r. 1686 svému nevlastnímu otci, Janu Adamovi z Bešín,

zhotovený, nad jehož mensou vypínalo se napodobení hory Kalvarie s ukřižovaným mezi dvěma lotry Spasitelem a s množstvím mistrně řezaných žoldnéřů a lidu kolem křížů. Byl uzavřen v nádherné skříni.

Matyášovský pomýšlel ihned na stavbu nového kostela, a sice dle nového plánu, a provedl tuto s velikým nákladem i s celou vnitřní úpravou do první poloviny r. 1724.

Kostel trůní na kopci, jenž se zdá býti schválně nanešen nad Tučapy, tak že z daleka celý se spatřuje. Jest to krásná renaissanční stavba v podobě kříže, jehož podélné rameno 28 m dlouhé, příčné pak 15 m dlouhé jest. Příčné rameno leží o stupeň výše než loď, tak jako presbytář o stupeň opět povýšena jest, jsouc dřevěnou mříží oddělena. Presbytář čelí proti východu a tvoří čtverec pravidelný, jehož strana 5 m měří. Zrovna takový čtverec tvoří oba výběžky příčného ramena a plocha průřezu obou ramen, nad kterouž se vznášejí kopule spočívající na 4 mohutných polopilířích dvojítech, jež zdobí pěkná římsa článkovaná. Také presbytář a jižní výběžek příčného ramena mají kopulovitou nižší klenbu, kdežto klenutí lodi jest valené a opírá se o 4 polopilíře s hladkým podnožím. Valeně klenutá sakristie zaujímá severní výběžek ramena příčného a nad ní jest oratoř se stropem rákosovým. Jižní výběžek téhož ramena jest upraven v kapli sv. Barbory.

(Pokračování.)

Literatura.

Památky archaeologické a mistopisné. Red. dr. Jos. Lad. Pič. Ročník 1888. (Díl XLV. seš. 5.—8.). V časopise tomto, jenž ve všech posud vyšlých dílech svých obsahuje velecenný a bohatý materiál archaeologický i mistopisný, setkáváme se často také s články k dějinám umění církevního v Čechách se vztahujícími. V ročníku minulém podává Karel B. Mádl zprávu o reliéfu v kostele Zličovském z prvé polovice XVI. století pocházejícím. Jos. Braniš dokončil svoje »Příspěvky k vyšetření nejstarších kostelních staveb v Čechách«, v nichž opravuje některá mylná udání starší, vyslovuje některé nové pozoruhodné domněnky a hájí samostatnost umění českého proti německému. Dr. H. Jireček ukazuje na základě kultu Svatoklimentského v Polsku (mezi Tatrami a Vislou posud

stojí 4 kostely sv. Klimenta), že svatí bratři Solunští nepochybně i mezi Vislany působili. O výstavě kostelního umění ve Vídni referuje Karel B. Mádl. M. Lüssner podal zprávu o zbytcích gotické kaple u kostela P. Marie Sněžné*) a o památkách nalezených při opravě kostela Svatojiřského, J. F. Mocker o gotickém portálu, který byl r. 1887 na západní straně kaple Svatováclavské odkryt. Mezi drobnějšími zprávami nalézáme některé příspěvky k českému zvonařství. Škoda, že časopis tak důležitý nemá dostatečného počtu odběratelů, takže náklad musí býti z velké části uhražován ze subvence, kterouž »Památkám« poskytuje Museum a Matice česká.

A. Podlaha.

*) Srov. o ní zprávu Ekertovu v 5. čísle letošního »Methoda«.

Z A k a d e m i e k ř e s t a n s k é.

Stříbrné lunulo, výměna za přijatý relikviář, jest pro chudý kostel k zadání.
Dotazy v našem ústavě 223-I.

Zpráva za měsíc září.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vysokor. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích na Moravě. — Ciborium: pro vysokor. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze. — Konvička s táckem ku křtu: pro dp. Ant. Tscherneya, faráře v Schnaubühl. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Vojáčka, faráře v Janovicích. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Fr. Vojáčka, faráře v Janovicích a pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli. — Kříž na oltář: pro vysokor. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze. — Lampa oltářní: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze. — 4 svícny oltářní: pro vysokor. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze. — Konvičky mešní: pro vysokor. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích na Moravě. — Kropenky a kropáčky: pro vysokor. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze, pro dp. Jana Hůrského, faráře v Červené a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích na Moravě. — Kadičelnice s lodkami: pro vysokor. p. Vojtěcha rytíře Lannu v Praze a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích na Moravě. — Nádobka na mytí prstů: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze. — S chránka na hostie: pro dp. Gerlacha Dvořáka, faráře v Dolánkách. — Kanonické tabulky: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích.

Rozličné. Missaly: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze a pro dp. Vinc. Dvořáčka, faráře v Červeném Kostelci. — Pulťíky pod mešní knihu: pro dp. Jindřicha Stürzenhofra, faráře v Kylesovicích (v rak. Slezsku) a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích. — Velký kříž železný: pro dp. Jos. Schütze, faráře v Krásné Lípě. — Kristus na plechu malovaný: pro důst. farní úřad v Noutonicích. — Kříže na stěnu: pro vdp. Ant. Krobsbaura, děkana v Děčíně, pro nejd. p. Fr. Rošického, probšta v Roudnici, pro vdp. Václ. Nigrina, deficienta v Loukově a pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechovicích na Mor. — Harmonické zvonky: pro vysokorod. pana Vojtěcha, rytíře Lannu v Praze, pro dp. Česlava Hatačinského, faráře v Sidzině v Haliči a pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích na Moravě.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a černá: pro vysokorod. p. Vojtěcha rytíře Lannu v Praze; bílá: pro nejd. p. Ant. Horu, general. vikáře na Hradčanech; zelená: pro dp. Jana Roškota, bisk. vikáře v Podčepicích; černá: pro dp. Jindř. Stürzenhofra, faráře v Kylesovicích (v rak. Slezsku); bílá: pro vysokorod. paní hraběnkou Thunovou v Sehušicích; bílá, červená, fialová a černá: pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích na Moravě. — Pluvialy: bílý a červený: pro vdp. Jana Roškota, bisk. vikáře v Podčepicích; černý: pro dp. Jindř. Stürzenhofra, faráře v Kylesovicích; fialový: pro vp. Fr. Po-

razila, kaplana v Mostkovicích na Moravě. — Bursy k nemocným: pro veleďst. děkanský úřad v Karlových Varech, pro vdp. dra Ed. Knoblocha, hl. faráře u Matky Boží před Týnem v Praze, pro blahorod. slečnu Benešovu v Praze, pro vp. Jana Reindla, kaplana v Jeseníku, pro dp. Frant. Bendu, faráře u sv. Haštala v Praze a pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích. — Štoly: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze, pro vdp. dra Ed. Knoblocha, hl. faráře u Matky Boží před Týnem v Praze, pro dp. Fr. Bendu, faráře u sv. Haštala v Praze, pro důst. farní úřad v Žitovicích, pro dp. Gerlacha Dvořáka, faráře v Dolánkách, pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Mostkovicích na Moravě; bohatě vyšitě: pro dp. Tom. Dudka, farn. administrátora v Těšíně (v rak. Slezsku). — Pláštíky na ciborium: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze, pro dp. Ant. Hermannu, faráře v Bohnici a pro vdp. dra Václ. Horáka, sekretáře a prof. theologie v Praze. — Záslonka na tabernakl: pro vdp. dra Václ. Horáka, sekretáře a prof. theologie v Praze. — Antipendia: pro dp. Jos. Sládka, faráře ve Svojsicích, pro důst. farní úřad v Koloďějích a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích na Moravě. — Vela: pro J. Milost nejďst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně a pro vdp. J. Landkammera, děkana v Táboře. — Velum do Božího hrobu: pro vdp. dra Václ. Horáka, sekretáře a prof. bohosloví v Praze. — Nebesa: pro dp. Jana Hůrského, faráře v Červené. — Korouhve: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově na Moravě, pro vdp. Václ. Knížka, os. děkana ve Veleliblech a pro dp. Václ. Brůhu, faráře v Malé Chýšce. — Birety: pro vysokorod. p. Vojtěcha rytíře Lannu v Praze a pro vp. Jana Waltra, katechetu v Ústí n. L. — Zvonítko: pro důst. farní úřad v Slivenci. — Komže pro ministranty: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze a pro dp. Jindř. Stürzenhofra, faráře v Kylesovicích (v rak. Slezsku). — Pytlíček se zvoněčkem: pro dp. Ant. Willa, faráře v Prusankách.

Prádlo kostelní. Alba, rocheta, 2 cingula, 3 korporale, 3 humerale, 6 purifikatoria, 6 ručníčků: pro vysokorod. pana Vojtěcha rytíře Lannu v Praze; 2 rochetky: pro důst. farní úřad v Chejnově; 2 alby, rocheta, 4 pally, 2 cingula, 2 humeralia, 2 korporalia, 4 purifikatoria a 3 plachty oltářní: pro dp. Fr. Beránka, faráře v Popovicích na Moravě; rocheta: pro vdp. Václ. Hampejsa, děkana na Vinohradech; 4 rochetky pro ministranty: pro vdp. Ant. Nováka, arciděkana ve Velíši u Jitčiny; alba a plachta oltářní: pro J. Excellenci paní hraběnkou Thunovou v Děčíně.

II. Nová objednání.

Paramenty. Celý černý skvostný ornát (kasule, 2 dalmatiky a pluvial) s křížem a garniturou bohatě zlatem vyšitou: dp. A. Matoušek, farář v Lublani v Krajíně.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 10.

V Praze, dne 30. října 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské památníky na Moravě. — Inventář náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého. — Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech. (Pokračování). — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen.

Románské památníky na Moravě.

Napsal F. J. Lehner.

V prvním čísle loňského »Methoda« sdělil se redaktor se čtenáři a přátely umění domácího, že postupem času hodlá sepsati dějiny umění výtvarného v zemích koruny české. Bez průtahu počal chystati si material slohu románského v Čechách. Pomocí literárních pomůcek bylo lze nakresliti si mapu románskou Čech. Dle návodu jejího podnikal nápotom románské výlety na východ a západ, jih a sever, vyměřiv a nakresliv, co románského kde shledal. Že pak nebylo lze dopídití se kresliců slohu znalých, kteří by artistickou látku nasbíranou zpracovali, pustil se redaktor i do této práce. Data historická poskytovali pramenové, dějepisní v době románské ovšem ještě velmi spoří. Počítaje v to látku při letošních exkursích hojně nasbíranou, kterou průběhem letošní zimy zpracovati hodlá, jsou čelní památníkové slohu románského v Čechách celkem pohotově.

Roku příštího nastává úkol seznámiti se s památníky na Moravě a ve Slezsku. Jelikož však nestává dosud žádných literárních pomůcek, na jejichž základě bylo by lze nakresliti si románskou mapu Moravy a Slezska, dle níž by redaktor o příštích prázdninách cestoval, zašel si za tou příčinou

na Moravu s prosbou pokornou k nejdůstojnějším konsistořím v Olomouci a Brně, nebylo-li by lze prostřednictvím veledůstojných dekanátů dopátrati se, kde kostely slohu románského se dosud zachovaly. Prosba byla vyslyšána se vzácnou blahosklonností. Přípisem Olomoucké kníž. arcib. konsistoře dne 9. října č. 11147 oznamuje se redaktoru: »Dovolujeme si Vaší Důstojnosti oznámiti, že kníž. arcib. konsistoř mileráda vyhověla Vašemu přání a děkanským úřadům po celé arcidiecési nařídila, aby do konce toho roku podaly zprávy, zdaž se nacházejí předměty v dekanátu, jež by se hodily pro dílo Vaše. Kníž. arcibiskupská konsistoř dokládá, že po uplynutí svrchu stanovené lhůty Vaší Důstojnosti zprávy podané doručí.« — Jelikož i J. M. nejdůstojnější pan biskup Brněnský totéž laskavě slíbíti ráčil, seznámí se rokem příštím redaktor s památkami slohu románského na Moravě a ve Slezsku.

Na ukázkou uvádí hlavní typy kostelů románských s vyobrazeními, dle kterých snadno lze orientovati se.

1. Na počátku doby románské budovaly se ve vlasti naší kostely okrouhlé malých rozměrů s polokruhovými apsidami ke straně východní, na západ buď věží opatřené nebo bez ní, jak uka-

zuje hradní kaple Znojemská. (Viz vyobrazení). Půdorys sestrojen jest z kruhu, k jehož východní straně přiléhá polokruhová apsida jakožto svatyně oltářní. (Obr. 1.) Dvěře i okna jsou polokruhově sklenuta. Vysoko umístěná malá okna (Obr. 4.) mají ostění na venek silně vybočující. Prostá římsa skládá se z kolmé čáry a z rýhy obloučkem čtvrtkruhový tvořeně. (Obr. 5.) Ačkoli barbarská doba a manie obnovovatelská mnohé z těchto vzácných památek zničila, zachoval se jich v Čechách počet dosti, značný a bylo by s podivením, aby kromě kaple Znojemské ještě jiné kaple okrouhlé na Moravě a ve Slezsku nebyly se zachovaly. Vždyť tomu není ještě tak dávno, co i v Čechách okrouhlých kostelů nebylo si všímáno. Vlasteneckým přátelům ctihodných památek věků dávnominulých naskytuje se tedy vhodná příležitost, aby po podobných kostelích na Moravě a ve Slezsku pátrali.

2. Druhý nejobyčejnější typ starých kostelů románských skládá se z loďe rovnouhelné, plochým stropem kryté, který v pozdějších dobách klenbou valenou se nahražoval. Z východní strany rovnouhelníku vyniká uzší a nižší apsida polokruhová, z venčí o štít opřená, uvnitř polokulatě sklenutá a polokruhovým obloukem vítězným do loďe se otvírající. K západnímu průčelí přiléhá věž někdy nízkým jehlancem krytá, který však v dobách pozdějších obyčejně kromě copovým vyměňován býval. Malá a blíže stropu prolomená okna jsou polokruhem sklenutá a ostění jejich na venek i do vnitř silně vybočuje. Minulé století žádalo však mnoho světla i v kostelích a proto probourávala se velká, různotvarná okna. Stopy starých oken zazděných nezřídka však i skrze omítku se ukazují, zejména okénko v apsidě za hlavním oltářem, které nejčastěji se zachovalo. Na objasnění uvádí se zde kostel v Moštištích (Obr. 6.—9.), celkem neporušeně zachovaný, který čtenářstvu »Methoda« dobře povědomý Karlínský profesor, pan Josef Škoda, rodem Moravan, o prázdninách objevil a nakreslil. Podobných kostelů zachovalo se jistě na Moravě a ve Slezsku značné množství. Dlužno hledati je nejčastěji mezi odlehklými kostely filialními, které nejsnáze ušly choutkám obnovovačným. Nedejž se tedy nikdo mýliti přeměnou oken, dveří, jakož i jinými méně podstatnými opravami (!). Tento druh románských kostelů

snadno se poznává po apsidě a jiných znacích slohových.

3. Polokruhovou apsidu nahraňuje někdy chor rovnouhelně zakončený, klenbou křížovou sklenutý, úzcí a nižší než loď chrámová. Chor takový z východní stěny loďe rovnouhelně vybočující opírá se zvenčí o štít kostela tímž způsobem jako polokruhová apsida, uvnitř pak otvírá se do loďe vítězným obloukem polokruhově sklenutým. Ve všem ostatním shoduje se kostel s rovnouhelným chorem se stavbou dříve uvedenou.

4. Vyskytují se též kostely románské s chorem buď apsidálně nebo rovnouhelně zakončeným, jejichž loď rovnouhelnými přístavky z obou stěn lodních vybočujícími do kříže jest zbudována. Ramena křížová vybočují však obyčejně jen nepatrně ze stěn chrámových, poskytující uvnitř vhodného místa pro boční oltáře.

5. Doba románská nemilovala však jednotvárnost. Kromě typů uvedených dostávalo se kostelům jednořadovým také jiných různých tvarů základních, jako jest na př. kostel v Řeznovicích u Ivančic, s třemi apsidami k východu, k jihu a severu čelícími a s osmistěnnou kuplí, která má krásná okna sloupkem románským na dvě dělená a jest kamenným jehlancem osmistěnným kryta. Na apsidě východní zachovalo se i úhledné podřímsí obloučkové. Veškerá budova stavěna jest z kamene dobře tesaného. Krásný kostel Řeznovický jest rukojemstvím, že při bedlivém pátrání objeví se dojista na Moravě i ve Slezsku dosti hojně kostelů románských i architektonickou výzdobou opatřených.

Románské kostely o jedné lodi vynikají nevšední rozmanitostí tvaru jak v rozvrhu tak i v úpravě.

Chrámy stoličné, kollegiální, řeholní a větší budovaly se o tři lodích, jak na př. dosud se objevuje na kostele sv. Jana Křtitele v Měříně u Velkého Meziříčí, který v příštím čísle vyobrazen bude, nebo jak ukazují tři apsidy basiliky Velehradské, obecně známé.

Zdivo nejstarších kostelů románských skládá se obyčejně z malých, kladivem pouze přitesávaných kvádrů opukových, později z kamene pravidelně přitesávaného. Nebylo-li ve vůkolí materiálu takového, stavívalo se z kamene, jaký právě pohotově byl. Hrubost stěn obnáší nejméně metr, obyčejně o něco více.

Zde a onde zachovaly se v románských kostelích staré křtitelny různých tvarů, jichž nyní někde jakožto kropenek se užívalo, nejsou-li vůbec pohozeny buď v některém koutku sakristie nebo před kostelem. Na stěnách kostelních prokmitávají mnohdy neurčité rysy a skvrny barevné, které návěští dávají, že pod vrstvou skrývají se staré nástěnné obrazy, prosíce, aby pout žalárních zbaveny byly. Podobný závoj zachoval nám již mnoho vzácných památek starého umění malířského. V době středověké bylo vše plno života a barev. V některém kostele se snad objeví staré románské svícny bronzové, na jejichž noze se různí drakové prolítají a požírají, románské křtitelnice, krucifixy emailované, kalichy a jiné předměty z kovu pracované.

Velebné duchovenstvo — opatrovníci a strážcové posvátného umění —, jakož i přátelé starožitností domácích společným úsilím způsobí, aby žeň románská byla hojná. Když na počátku roku minulého redaktor v »Methodu« oznámil, že se chystá na sepsání dějin umění výtvarného, byl záměr srdečně vítán. Pan profesor H. Krch v Přerově napsal v »Časopisu vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci«, str. 59.: »Velectěné redakci »Methoda« jsem ze srdce povděčen za soustavné sbírání látky k dějinám výtvarného umění v zemích Svatováclavské koruny jakož i za nejpřednější její zření k naší proslulé Sázavě, která byla skvě-

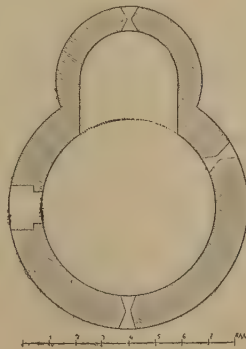
lým ohniskem naší křesťansko-slovanské osvěty.« V »Hlasu« pak č. 34. vybízel p. t. M. Příhoda dlouhým článkem vroucně psaným, aby i na Moravě »Methoda« hojněji odbírali. »Method« budí lásku k umění výtvarnému, jakož i k domácím památkám. Láska předpokládá jistou znalost. Nelze zajisté milovati, čeho člověk ani nepoznal. Znalost pak budí se čtením spisů odborných. Čím více a rychleji »Method« po Moravě a Slezsku se rozšíří, tím hojněji a rychleji nasbírání se stavební kámen, z něhož zbudovati lze knihu dějin umění výtvarného v zemích koruny Svatováclavské. Arcidiecése Olomoucká čítá 47 dekanátů, odbírá však jen 28 výtisků »Methoda«, tak že do celé polovice dekanátů ani jediný výtisk časopisu nedochází. V Olomouci odbírá se pouze 7 výtisků. Diecése Brněnská čítá 36 dekanátů a odbírá 37 výtisků. Brno samo čítá 19 odběratelů. V zájmu dějin uměleckých bylo by přáti si vroucně, aby počet čtenářstva valně se rozmnožil.

Aby pout, kterou redaktor roku příštího po Moravě a Slezsku podniknouti hodlá, neminula se s výsledkem žádoucím, na objasněnou posloužily by v pochybnostech nemálo náčrtky byt i jen zběžně provedené, které by mu byly bezpečnou rukověť ku vykonání prací přípravných.

Doufaje v pomoc Boží a přispění velebného duchovenstva, jakož i přátel dějin vlasteneckých, zahajují seznam památek románských na Moravě a ve Slezsku.

1. HRADNÍ KAPLE SV. KATEŘINY VE ZNOJMĚ.

Okrouhlá hradní kaple Znojmská stojí na nejvyšším výstupku skalnatého pahorku, na kterém se druhdy sídelní hrad údělných knížat Znojmských vypínal, jediný to v prvotní podobě zachovalý pozůstatek bývalého hradu. Odolala veškerým bouřím a pohromám, jimiž vlastní sídlo údělných knížat častěji uchváčeno bylo. Pevný hrad Znojmský odolal již r. 947 veškeré síle divokých Maďarů. Když kníže český Břetislav Moravu mezi své tři mladší syny rozdělil, dostalo se hradu Znojmského nejmladšímu z nich, Konrádovi, údělem. Ve válce Břetislava II. se syny Konrádovými zbaven jest Leopold svého

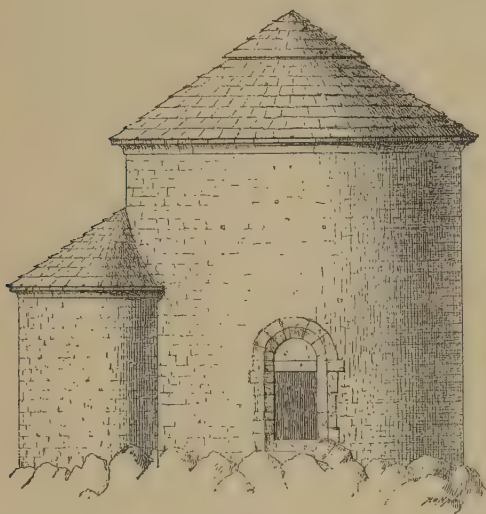
Obraz 1.

dědictví a bylo mu prchnouti do Rakous, odkud se však již roku následujícího po smrti Břetislavově 1100 navrátil, přijav od bratra a nástupce jeho Bořivoje II., dřívější drzebnost svou. Roku 1123 vzal kníže Vladislav I. Znojmsko Soběslavovi, uděliv je Konrádovi, staršímu synu Leopoldovu. Kníže Vladislav II. pozdvihl však proti němu válku r. 1143, obléhnuv město, z něhož Konrád uprchl. Znojmská zůstavše pánu svému věrní z počátku statečně se bránili, až posléze Vladislavovi bylo jim se podati. Když však Konrád lstí Znojma opět se zmocnil, rozhněvaný Vladislav v r. 1146 k městu zase přitřhl, jav se

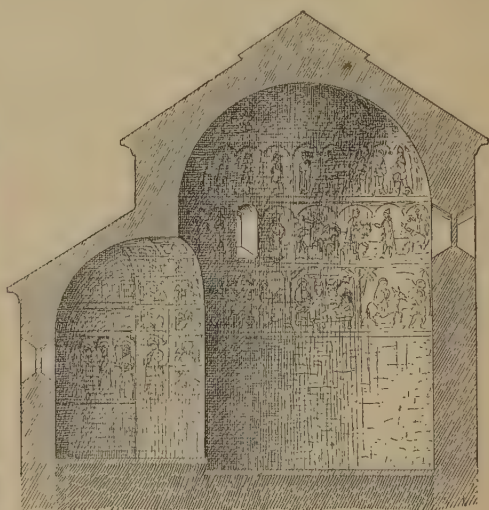
je obléhati. Po velikém úsilí jest Znojmo dobyto, od vítěze spáleno a se zemí srovnáno. Že Vladislav jen kostelů ušetřil, v letopisech výslovně se připomíná. Jako v dobách románských ušla hradní kaple v pozdějších věkách všeliké pohromě. Čeho však pohromy válečné ušetřily, nedbalostí lidskou bylo opuštěno. Úplným zanedbáním hradu v dobách pozdějších octnula se kaple uprostřed ohrady městského pivovaru, obklíčena kůlnami a hranicemi dříví, jsouc od nepamětných dob odsvěcena. Srdce zpouzí se uvěřiti, že před rokem 1830 nájemcové pivovaru užívali kaple za chlívek prasečí. Vchod, kterým se druhdy ze hradu do kaple vcházelo, jest zazděn, nový vchod na straně jižní prolomen, aby kaple, později v krému proměněná, snadněji byla při-

bývala zvenčí kryta velkými deskami kamennými bez krovu. K východní straně vybočuje z rotundy apside s prodlouženého polokruhu sestrojená. Rotundu i apsidu zakončuje románská římsa z kolmice a žlábků čtvrtkruhového tvoření.

Největší vzácností kaple jsou však malby, jimiž veškeré stěny rotundy i apsidy pokryty jsou. V apsidě spatřuje se Kristus Pán obklopený sborem dvanácti apoštolův. V rotundě jsou stěny kolkolem pokryty malbami ve čtyřech řadách nad sebou. V první, nejspodnější řadě spatřují se výjevy ze života Páně: Zvěstování Panny Marie, Narození Páně a útěk do Egypta. Celá řada představovala asi příběhy z dětství Páně. Od podlahy táhla prý se někdy kolkolem dřevěná pavlávka, čímž se ovšem vysvětluje,

Obraz 2.

Obraz 3.

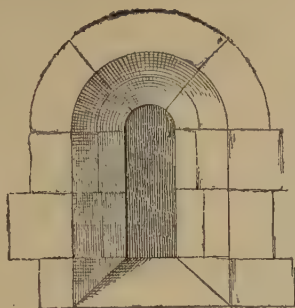
stupnou. Později se v ní sudy pobíjely. A přece jest to jedna z nejznamenitějších budov Moravských, která v sobě skrývá klenot svého druhu v zemi nejvzácnější a jediný, — obšírný cyklus maleb nástěnných z dějin vlasteneckých v době románské malovaný.

Kaple skládá se z rotundy a polokruhové apsidy, shodující se rozměry, úpravou, jakož i veškerou podobou svou s ostatními kostely kruhovými, jichž v Čechách počet dosti značný se zachoval. Vcházívало se do ní ze strany severní dveřmi polokruhově sklenutými, které nyní zazděny jsou. Byla osvětlena třemi úzkými okny polokruhově zakončenými a na venek i do vnitř značně vybočujícími. Rotunda, kuplí sklenutá,

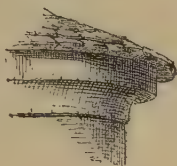
že obrazy tyto nejvíce porušeny jsou. V druhé řadě spatřují se po pravé a levé straně sv. Václav chrám v rukou držící a naproti němu sv. Ludmila s nádobou obětní, nad nimi pak ruka žehnající, obyčejný to způsob Boha Otce představující. Z uvedené vyobrazení soudím, že v řadě této líčí se nějaký výjev z legendy Svatováclavské, snad slavné převezení těla jeho do chrámu Pražského, což však nechci určitě tvrditi, pokud obrazy nebudou určitě prozkoumány. V třetí řadě jest vyobrazeno dvanáct postav čelem ku předu hledících, v malovaných polokruhových výklencích. Představují-li rytířské postavy se štíty a praporce panovníky české, ukáže další zevrubnější bádání. Ze zbytku maleb ve

čtvrté radě bylo by lze souditi, že v bání samé vyobrazení byli čtyři evangelisté. Malby tyto jsou vlhkostí velmi porušeny. Nad kuplí zvedala se druhdy lucerna, při jejíž odstraňování vrchní část budovy značně se poškodila.

Obrazy jsou malovány na suché omítce. Že dosud tak se zachovaly, svědčí o výbornosti staré techniky malířské. Obrýsy jsou určité kresleny a pouze barvami lokálními vyplněny. Že perspektivy se vůbec postrádá, není třeba podotýkati. Kompozice však není bez důmyslu. Krasoumná cena objeví se však porovnáním s nástěnnými malbami v chrámu sv. Jiří na hradě Pražském, jakož i drobnomalbami téhož věku. Redaktor zůstává si obšírnější pojednání o předmětu takové důležitosti na dobu pozdější.

Obraz 4.

Obraz 5.

Po celých třicet roků dovolávají se přátelé vlasteneckých památek uměleckých a starožitnických obnovy této tak vzácné a téhož druhu jediné památky na Moravě — marně. Nástěnné malby u sv. Jiří na Hradčanech byly letošního roku alespoň věrně okresleny a dočkají se bohdá i svědomité obnovy. Smiluje se někdo na Moravě nad vzácnou památkou, aby nám ji alespoň věrně nakreslil, dříve než se splní vroucné přání, aby uměleckou rukou malby kaple se zastkvětlý v kráse, jakou před tolika stoletími vynikaly!

Na potěchu čtenářstva budiž aspoň tolik podotknuto, že klíče ku kapli nyní vyčištěné jsou na radnici Znojenské, čímž kaple před dalším vandalismem jest alespoň chráněna.

2. KOSTEL SV. MARKA V MOŠTIŠTÍCH.

Napsal a nakreslil profesor *Josef Škoda*.

V příjemném údolí podél řeky Oslavy, jejíž břehy a stráně bujným porostlé jsou stromovím, prostírá se as $\frac{3}{4}$ hodiny od města Velkého Meziříčí vzdálená ves Moštiště, jejíž některé domky v malebných skupinách těsně přiléhají ke strmé skalnaté stráni, tvořící rozsáhlou vysočinu. Se silnice vedoucí k Novému Městu stoupáme pohodlnější cestou na ostroh této vysočiny k starobylému hřbitovu a kostelíku sv. Marka, odkudž rozkošná vyhlídka do údolí, na zámek a město Velké Meziříčí se nám poskytuje. Však i pohled z údolí na tento malý chrámek na temeni stráně, jež z daleka již možno zřítí, jest velezajímavý.

Procházejíce se na severní straně za kostelem, shledáme tu dosud zbytky starých zdí a rozvalin bývalého hradu nebo pevnůstky, kteráž kdysi Moštice se na-

zývala, jíž ve století XIV. pánové téhož jména v držení měli, v XV. století pak sídlili tu páni Majetští z Krásné Hory, od nichž návrší toto podnes »Krásná Hora« slove. (Ve hřbitovním kostele Nejsv. Trojice ve Velkém Meziříčí zachován ještě náhrobní kámen r. 1554 zemřelé manželky a dcery vladky a pána Václava Majetského z Krásné Hory.)

Jak v Topografii Volného se dočítáme, býval druhdy kostel sv. Marka, při němž i fara zřízena byla, zároveň kaplí tohoto hradu Moštice. R. 1351 byl zde duchovním správcem urozený Alex. Poslední zmínka o obročí připomíná se v deskách zemských r. 1529.*) Později stal se kostel tento filiálním chrámu Veliko-Meziříčského. R. 1672 stěžoval si správce du-

Obraz 6.

*) Desky zemské v Brně, I. Lib. II. f. 4.

chovní, že osadníci zemřelé své bez všílikého ohlášení sami zde pochovávají. *)

Zevnějšek tohoto filiálního kostela, v němž bohoslužba jen o pouti sv. Marka, ve druhý svátek výročních svátků, v Křížové dny a při pohřbích přifarněných osadníků z Moštiště, Martěnic, Laviček a Vidně se konají, jest prastarý, o jehož založení a původu nižádných zpráv dopátrati se nelze. Pamětní kniha děkanství Velko-Mezerického z r. 1804 praví, že kostelík sv. Marka jest již tak sešlý, že sesutím hrozí a zakladatel této

pamětní knihy, děkan P. Pahnost, zaznamenává chvalitebný úmysl, že postará se, aby kostel tento důstojně obnoven byl; z té doby as pochází nynější jeho podoba. Leč marně pátráme, kdože a kdy opravu onu podnikl a na které části budovy se vztahovala.

Starobylá svatyně tato skládá se ze čtyřhranné věže, z obdélné, 14'34 m dlouhé, 6'84 m široké a 5 m vysoké, rovným dřevěným stropem opatřené lodi, z níž 2'92 m širokým obloukem polokruhovým vejdemě do malého valeným klenutím krytého kůru zakončeného téměř polokruhovou apsidou.

V apsidě této zachovalo se jediné jen původní malé románské okno s ostěním, ostatní čtyři okna lodi byla při uvedené opravě zvětšena a do tvaru obdélného zmodernisována, podobně i dvěře na straně jižní.

V této době pozdější přistavěna ke kůru na straně severní malá sakristie, kteráž v půdoryse (Obr. 6.) vynechána jest, též štít střechy neforemně seříznut, konečně zazděn vchod z předsíně ve věži do lodi a tato bývalá předsíň upravena v komoru umrlčí.

Jednoduchý chrám tento, ač

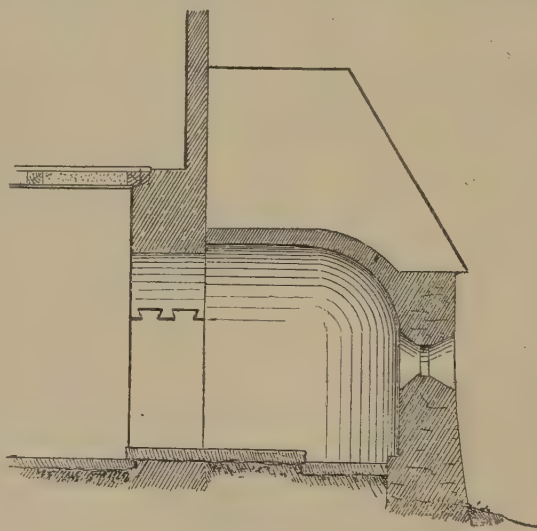
beze všech ozdob, honosí se však vzácným oltářem skládacím, který býval

druhdy zavřen a nepatrným obrazem sv. Marka zakryt, tak že o něm nikdo nevěděl, až zvláštní náhodou otec pisatelův naň upozornil. Když totiž jedenkráte jako hoch v kostele tom ministroval, zpozoroval na oltáři vedle zmíněného obrazu sv. Marka jakési pantíky, uvažuje pak, že kde jsou pantíky, musí býti i dvířka, zabral se v přemítání, co as tajemného ukrývají, že zapomnul k sv. přijí-

mání zvoniti. Byv pak po skončené mši sv. tážán, proč povinnost svou zameškal, svěřil se, co jej svedlo. Kněz onen dal ihned s oltáře svěsiti obraz sv. Marka

Obráz 7.

Obráz 8.

*) Matrika děkanská 1672.

a skutečně shledal dvířka, na nichž vymalovány postavy dvou svatých. Když pak po delším pokusu zarezavěly zámek i panty povolily a dvěře se otevřely, objevila se archa skládací vyřezávaná ze dřeva, představena zde skupina figur: Panna Maria klečící obklopena sv. apoštolý: Smrt P. Marie. Vnitřní křídla oltáře zdobí čtyři malby ze života sv. Kateřiny a sv. Anežky. Pod hlavním reliefem jest menší skupina plastická: Narození Páně v menších rozměrech. Skládací oltář tento, zvláště umělá řezba, nápadně připomíná na oltář v královské kapli na »Vlašském dvoře« v Kutné Hoře (»Method« 1886, str. 34.) a zdá se, že pochází též z XY. století.

Znamenitou a vzácnou skulpturu tuto chtěl klášter Rejhradský před nemnoha lety získati, nabízejí za ni nový vkusný oltář, leč nabídnutí toto nebylo přijato a chudý jinak kostel zachoval svůj skvost umění řezbářského. Oltář, jehož vyobrazení a obšírnější popis pro »Methoda« na pozdější dobu uchystán, byl nedávno opraven a dosti slušně polychromován.

V lodi nalézá se ještě na straně epistolní menší oltář beze vší umělecké ceny se sochou P. Marie Lurdské, na levo pak jednoduchá kazatelna, v zadní části vystavěna dřevěná kruchta.

Před kůrem zasazen v dlažbě obdélný kámen náhrobní; podél všech čtyř stran čisti lze nápis:

„Zeta Pane 1506 w sobotu před nedelí masopustní dořonal gt Żywot swug Urožený Władysław Pan Wacław Wideny z Gzesteho Wostrowa.“

Střed kamene zdobí znak, v němž zobrazen pes s ohlávku.

Zajímavý jest i kámen s vytesaným křížem, který již valně poškozený místo stupně u dveří zasazen, stálému ničení a zhoubě vydán jest. (Obraz 9.).

Na věži se štíhlou střechou visí tři zvony, jichž harmonické h'asy zvláště při večerním klekání libě znějí a ve značné vzdálenosti slyšány bývají. Prvý váží 2 centy a tímto nápisem jest opatřen:

anno * domini * m * cccc * rix

Druhý váží 1 a půl centu a má nápis:

»m cccc l xx n tento zwon ndielan gest wod gana w meyrzytze«

pod věncem:

St' sst,

níže málo znatelný relief Matky Boží s dětátkem na ruce.

Na třetím zvonu 1cent. čteme nápis:

»YAN · Y · AY · BERA-
NEK · BOZI · KTERI ·
SNIMA · HRZYCHI ·
SWIETA · SMILVSE ·
1589.«

Pod tím kříž a níže ještě písmena:

· SS WMZ ·

Tot veškeré jsou památky prostické budovy chrámové, kteráž sice postrádá charakteristických ozdob románského slohu, ač neměla-li by se uvéstí ještě římsa se zvláštními polovypuklými lichoběžníky v oblouku kůru (Obr. 8.) a pak dřevěné profilované krakorce pod okapem střechy lodi a na věži. Avšak uspořádání půdorysu, zachovalá apsida i kůr zřejmě nasvědčují původní ráz románský i veliké stáří této svatyně.

Obraz 9.

INVENTÁŘ

náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého, sepsaný 24., 25. a 27. března 1413.

Podává zemský archivář Vinc. Brandl.

Anno domini millesimo quadringentesimo tredecimo, indiccione sexta, die vero vicesima quarta, quinta et septima

mensis Marcii facta est visitacio sacristie et aliarum rerum ecclesie de mandato venerabilium virorum dominorum

Johannis decani et capituli ecclesie Olomucensis per me Andream Stoislai de Gewicz canonicum Wysegradensem et custodem Olomucensem in presencia honorabilium virorum dominorum Andree de Gewicz dicti Gelcz, Francisci Bork, Nicolai Vren, Johannis dicti Jagel et Johannis Rudolphi canonicorum, vicariorum vero Luce senioris, Johannis sacristane dicti Penyezko, Conradi de Thessin, Pauli de Sator, Johannis Morosi, Mathie de Nausedlitz, Jacobo de Ticzin et Martino de Braclicz, ubi singule res ecclesie hic subscripte videlicet calices clenodia ornamenta et libri tunc invente et reperate sunt. In cuius rei testimonium sigillum meum proprium presentibus est appensum.

Nota. De subscriptis calicibus unus confractus de mandato dominorum decani et capituli datus est pro reformatione turibuli minoris.

Primo XXVII calices incluso magno calice pro communicantibus cum canno, inter quos unus est de puro auro, tres argentei et alii omnes argentei deaurati, quorum eciam quatuor sunt maiores aliis et secundum antiquum inventarium tunc hic deperiunt duo calices. Item unus calix argenteus, quem dedit providus vir Marcus de Nova Civitate civis Olomucensis pro matura missa virginis gloriose pro remedio animarum Nicolai dicti Fleischheckel et parentum suorum.*)

Item octo ampulle argenteae, quarum due sunt deaurate, inter quas due ultra quam in antiquo inventario accreverunt.

Item tres canthari pro crismate, quorum duo sunt modico deaurati et tercius argenteus.

Item duo turibula argentea unum magnum et aliud minus.

Item tercius turibulum, prout in antiquo inventario cum duobus cingulis argenteis juxta relacionem domini Johannis sacriste conversum est ad manum sante Dorothee.

Item vitellus argenteus cum aspersorio argenteo.

Item duo plenaria argentea magna et deaurata et unum parvum ligneum modici valoris et valde antiquo.

Item pelvis argentea, in cuius medio est clipeus ecclesie Olomucensis.

Item tria pectoralia, duo rotunda, tercius ad modum crucis.

Item annulus episcopalis aureus cum lapide topasion magno ad modum ovi galline parvum, habens in circumferenciis XVI lapillos rubei et viridis coloris.

Item duo magni annuli cum zaphiris magnis in medio et circumquaque aliis zaphiris parvis et margaritis aliisque lapidibus preciosis in circumferenciis ornati.

Item quatuor annuli parvi, quorum duo accreverunt ultra quam in antiquo inventario fuerunt.

Item calix de amatisto cum patena cristallina habens in medio crucem.

Item tres lapides ad modum nucis avellane albi obscuri vel fusci coloris.

Item unus globus cupreus ad modum pomi deauratus cum multis foraminibus.

Item rationale integrum habens quatuor pendilia auro et margaritis decoratum.

Item una pretexta ad modum cinguli cum fibulis deauratis.

Item margarite parve in pondere novem lottones, quarum juxta antiquum inventarium fuerunt XIX lottones et fuit quesitum a domino sacristano, quo adhuc decem lottones devenissent? qui respondit, quod dominus decanus bene sciret.

Item septem cruces juxta antiquum inventarium, quarum una non est, prima videlicet crux parva aurea cum pede argenteo deaurato habens gemmas in se, videlicet duos zaphiros cum aliis lapidibus preciosis et margaritis, cui impositum est lignum sancte crucis habens quatuor particulas duas videlicet albas et duas nigriores, sed maior particula est nigrior, apportata est per venerabilem virum dominum Henricum dictum Sdyk episcopum huius ecclesie cum cedula verborum suorum sic sonancium; »istud est vere de illo precioso ligno sancte crucis, quod dominus patriarcha Villalinus coram me de illa sanctissima cruce, que est Jerosolimis et quam ipse in processione et contra paganos manibus suis portat; ipsam videlicet particulam accepit cum magno timore et mihi indigno dedit et ego rogo successores meos, ut eam bene custodient«. Sed illa cedula non est hic inventa.

Item alia crux de onichino cum pede cristallino habens crucifixum aureum, bonos quatuor zaphiros cum margaritis in quatuor partibus et alias plures gemmas et retro in dorso illius crucis est una spina de corona domini, quam dedit

*) Item anno domini millesimo CCCCXIV feria secunda ante dominicam palmarum dominus Lucas senior procuravit mihi Andree Stoislai de Gewicz unum calicem.

dominus Robertus episcopus huius ecclesie, qui etiam tumbam sancti Cristini fecit et decoravit et duos cantharos pro crismate, de quibus supra fit mencio, fieri fecit et dedit.

Item una magna crux aurea cum margaritis et diversis lapidibus preciosis bene ornata, quam dedit Wladislaus marchio Moravie, frater regis Boemie.

Item due parve cruces argenteae cum crucifixis etiam argenteis pro vexillis.

Item una crux antiqua argentea cum lapidibus preciosis, in qua desunt VII lapides juxta antiquum inventarium, que prout dicitur et notanter per dominos Andream de Golcz canonicum et Conradum de Tessin perpetuum vicarium ecclesie Olomucensis data est per dominos de capitulo domino Laczkoni bone memorie episcopo Olomucensi ad reformandum et illa nondum est restituta nec hic visa.

Item crux argentea deaurata oblonga ad ulnam pragensensem habens in se de vero ligno domini magnam partem; facta per capitulum et vicarios.

Item cippus ligneus vulgariter Korczac beati Alberti episcopi et martiris.

Item quinque capita videlicet sancti Cristini cum lapidibus preciosis ab infra, plenum argenteum deauratum.

Item caput sancte Cordule cum lapidibus preciosis ab infra, in crinali vero habens octo lapides argenteos deauratos.

Item caput sancti Candidi argenteum deauratum superius in crinali cum lapidibus preciosis decoratum et monile in pectore etiam cum lapidibus preciosis, facies vero eiusdem argentea et illud caput cum brachio sancti Gerhardi dominus Jacobus Weygandi de Nova Civitate prepositus Olomucensis dedit.

Item caput sancte Cunegundis argenteum deauratum datum per dominum Johannem archiepiscopum Pragensem primum legatum cum suffragio domini Jacobi dicti Sosska vicarii ecclesie Olomucensis.

Item quintum caput sancte Ursule etiam argenteum deauratum cum corona, quod dominus Woytyechins de Othoslawicz canonicus Olomucensis dedit.

Item septem manus sive brachia et primo brachium sancte Anne in manu argentea inclusum tenens articulum sancti Bartholomei inter duos digitos.

Item brachium sancti Oswaldi deauratum.

Item brachium sancte Ludmille deauratum cum tribus lapidibus et quartus est perditus.

Item brachium sancte Ursule deauratum, tenens in superiori parte manus articulum sancti Bartholomei cum lapidibus preciosis decoratum et per capitulum factum.

Item brachium sancti Gerhardi argenteum deauratum supra et infra lapidibus preciosis ornatum et inferius duo lapides deficiunt.

Item brachium sancte Ursule argenteum deauratum cum articulo sancti Laurentii.

Item septima manus sancte Dorothee argentea deaurata tenens articulum suum in manu; facta per capitulum de turribulo et duobus cingulis supra nominatis.

Item quatuor imagines argenteae, quarum tres sunt; prima videlicet sancti Wenceslai deaurata, facta per capitulum cum lapidibus preciosis, tenens in manibus ossa sua.

Item alia imago sancti Wenceslai, quasi armis bellicis induta et illa in antiquo inventario non est scripta.

Item tertia imago sancte Katherine pulcra etiam argentea deaurata cum oleo ipsius subtus de novo data per dominum Nicolaum episcopum Olomucensem.

Item quarta imago sancti Sigismundi argentea tantum tenens sceptrum in manu.

Item septem monstrantie argenteae deaurate et due cupree deaurate cum diversis reliquiis sanctorum.

Item prima monstrancia pulcra deaurata sperice (sic) proportionis habens ciboria circum quoque pro corpore Christi, data per regem Ungarie.

Item alia pulcra monstrancia cristallo magno in medio posito cum tribus ciboriis superius, noviter per capitulum facta, in qua continentur reliquie sanctorum Sigismundi, craneum sancti Cristini, os Adalberti, Viti, duo ossa Stanislai, dens Sebastiani, ossa sanctorum Appollinaris, Axincii martiris, Anastasie, Cecilie virginis, Cunegundis, Henrici imperatoris, Ludmille, Ursule, de veste domini, Nicodemi, de cunabulo domini, sanctorum Cosme et Damiani, Jereonis et sociorum eius, Cecilie virginis, de spina corone domini, Leonardi confessoris, Simeonis, qui in columpna stetit, Paulini confessoris et Cassiani martiris.

Item monstrancia pulcra sancti Jeronimi superius cancellata donata per dominum Johannem Noviforensem cancellarium domini imperatoris et episcopum Olomucensem.

(Pokračování.)

Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech.

Napsal *František Hůlka*. (Pokračování).

Pěkný renaissanční oltářík zdoben malovaným obrazem, jenž má býti kopií obrazu Brandlova, a soškou sv. Antonína, jest mramorově natřen a slouží za schránku pro sv. oleje. Po levé straně oltáře stojí dřevěná křtitelnice s cínovým kotlem na vodu, krytá rovněž dřevěným víkem se soškou sv. Jana Křtitele; celkem jest zcela nevkusný. Na pravé straně oltáře jest do zdi napolo zapuštěná velká kamenná štoudev na svěcenou vodu pro lid, taktéž přikryta dřevěným víkem, a hned vedle ve východní zdi nalézají se vysoké dvěře, železnými knoflíky pobité. Kaple jako vůbec celý kostel jest prostě bílená; jen římsy jsou žlutě natřeny a klenba nad presbyterii i velká kopule bledě modře. Kaple jest opatřena 3 okny. Všecka okna jsou stejně velká, čtyřhranná a zasklena šestihrannými tabulkami v olově.

V presbyterii stojí hlavní oltář sv. Jakuba V. Po dvou dřevěných schodech přistupuje se k mense, která jest zděná a prkny zakrytá, a na ní spatřujeme veliký dřevěný svatostánek v podobě zvonu, jehož dvířka jsou zdobena pěkně vyřezávaným krucifixem, po stranách pak jsou stupínky pro svícny, jichž jest 12, všech cínových. Pozadím jest prkenná, modře natřená stěna se širokou nahoře římsou prodlouženou až ke zdím postranním, u nichž spojena jest dvířky k ochozu kolem oltáře. Na římsě stojí nad tabernaklem velký kříž a po obou stranách je po čtyřech buclatých anděličkách. Obraz sv. Jakuba, malovaný od důst. p. faráře Dešenského, Bedřicha Kamaryta, visí na zdi v bohatě vyřezávaném starobylém rámci slohu parukového, drženém dvěma velkýma anděly a korunovaném velkou dřevěnou korunou. Celý oltář jest nad míru sešlý a kalí pěkný dojem, jaký stavba kostela na pozorovatele činí. Do presbytáře padá světlo dvěma protějšíma okny ve zdi jižní a severní.

Na západním polopilíři pod kopulí na straně evangelia visí kazatelna, k níž zvláštní schůdky s pažením vedou. Jest to vkusná řezbářská práce. Točenými sloupky rozdělena jest na 4 pole, z nichž v každém po jednom evangelistu Páně na prkně malováno jest. Klobouk jest

bohatě zlacen a řezbou mistrnou zdoben; vespod má symbol Ducha sv. Pověst tvrdí, že pochází z kláštera Zlato-Korunského, ale pravdou asi bude, že jest darem opata téhož kláštera, jenž zdejší kostel požehnal a že ji zhotovil týž domácí umělec, který podobných kazatelen více zbudoval, poněvadž zcela takovou spatřujeme i v kostele Chvalšinském a jiných v jižních Čechách.

V lodi 8½ m široké nalézá se 13 lavic pro lid a tři postranní oltáře. Hned za kazatelnou v rohu stojí oltář Bolestné Panny Marie s pěkně proveným obrazem, nad nímž jest ještě menší, představující korunování královny nebes. V protějším rohu stojí zcela podobný oltář sv. Anny s malovaným obrazem, jehož zvláštností jest, že sv. Anna drží na klíně Ježíška a Maria, mladistvá dívka, klečíc k němu se sklání. Menší obraz náleží sv. Josefu. Oba oltáře jsou parukového slohu, mají dřevěné mensy i tumby a po 1 stupni. Třetí postranní oltář zasvěcený sv. Prokopu stojí uprostřed severní zdi, v níž zakrývá vchod do chrámu od r. 1862 zazděný, jehož kamenná pažba zvenčí vyniká. Oltář jest prostý renaissanční, celý dřevěný se dvěma stupni. Obraz představuje sv. Prokopa v plném ornátě s berlou opatskou v levici, kdežto pravici drží na řetězu ďábla skrčeného. Nad obrazem umístěna jest dřevěná deska, na které napsán jest štětcem překlad český latinského papežského breve ze dne 3. června 1859, jímž se oltáři stále privilegium uděluje, vlastně obnovuje, jak později ukážeme. Zrovna proti oltáři jest jižní vchod do kostela, hlavní pak nalézá se pod kůrem a věží. *)

Kruchta spočívá na dvou zděných výběžcích, které s hlavní zdi po obou stranách výklenky tvoří. Rohy výběžků, hledící do chrámu, jsou upraveny v skupinu dvou polopilířů, svírajících poloslop bez hlavice; místo hlavice jest římsa úzká. Výklenek severní jest prázdný, výklenek jižní chová obyčejnou zповědnici.

(Pokračování).

*) V podkruchtí hned u vchodu stojí ošklivá dřevěná socha ubičovaného Pána, přivázaného ke sloupu, kterou však lid ve velké uctivosti chová. Kéž by ji bylo možno něčím lepším nahraditi!

Různé zprávy.

Obnova Karlova Týna. Velkolepý pomník Karla IV., který se dosud stkví veškerou nádherou a ušlechtilou okazalostí zlaté doby v dějinách národa českého, pomník dosud nazývaný jménem otce vlasti, který výmluvně svědectví vydává, jak ten milovaný a zbožňovaný otec umění ctil a miloval, — hrad Karlův Týn utěšeně se obnovuje. Opravy dosud zahájené týkají se kostela Marie Panny a veliké věže. Skála, na níž nejdůležitější částky hradu stojí, nejprve jest řádně podezděna, aby se dále nedrobila a základy hradu neohrožovala, načež chatrné zdivo řečených budov od základů až do svrchu s velikou obezřetností a nevšedním nákladem se vyměnilo zdívem novým, kterým hrad opětně na několik věků jest pojištěn. Uváží-li se, že na př. zdi veliké věže jsou 4 m silné, jejichž hrubost v horních patrech mnoho neubývá, výška po páté poschodí asi 38 m obnáší, lze snadno představit si obrovskou práci, jaké stavební rekonstrukce vyžadovala. Při důkladném ohledávání objevily se architektu J. Mockrovi zde ze zazděných dveří neb oken, tam ze zbytku římsy, neb kousku trámu v rumech objeveného bezpečně známky, z nichž na původní stav té neb oné místnosti neb úpravy soudil, tak že celý hrad objevi se nám jednou zase v oné podobě, jakou původně před různými opravami mívál. Obrovským budovám dostalo se vysokých střež stanových břidlicí krytých a dřevěného podsebití, jimiž druhy opatřeny bývaly. Na kostele Panny Marie sedí štíhlý sanktusník na jehož vysoké žerdi stkví se koruna česká. Podsebitím a mohutnými střechami dostalo se Karlovu Týmu zcela jiného vzezření. Památník Karlův vypíná se nyní pyšněji a velebněji. Královskému hradu dostalo se zase královské majestátnosti. Kdo nyní hrad spatří, na první pohled poznává, že dvojice obrů v lůně svém skrývá dva nejzácnější stkvosty umění českého, — kostel Panny Marie s kaplí sv. Kateřiny a drahocennou kaplí sv. Kříže. Královskému kolegiálnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie dostane se zase dřívější podoby, kterou druhy se stkvěl. Co staří letopisové nejasně naznačují, architekt Mocker při ohledání zdíva zjistil a objasnil. Kostel zaujímá jen polovičku nynějšího prostoru. Oltář stával uprostřed stěny, která nyní dělí prostor na dvě části. Vybořená zeď se tedy opět vystaví. Architekt dopátral se i toho, jak vypadal zmyšlený strop, na němž dle svědectví Balbinova anděl v oblacích poletující byli vymalováni. V rumu našel se kus bývalého trámu, na němž vymalován jest anděl s křídly způsobem zcela zvláštním, jak nikde jinde se nevyskytuje. Kostel pokryje se tedy opět trámovým stropem s anděly. Až napotom obnoveny budou staré malby nástěnné, objeví se kolegiální kostel v staré slávě své. A což teprve kaple Umučení Páně a sv. Kříže, která jen

vedle nálezu sněmovního otevřena býti mohla, napotom však skrze pány k tomu nařízené zase zapečetěna byla, která Balbinovi, když po prvé do ní vstoupil, pozemským nebem býti se zdála, jakkoli tehdáž již byla vyloupěna a lesk její zašel. Cyklus maleb nástěnných ve schodišti veliké věže, životopis sv. Václava vypravující, který nás doprovází po levé straně, když vzhůru vystupujeme a životopis sv. Ludmily, který počíná po pravé straně, když sestupujeme, — byl profesorem Fr. Sequensem věrně kopírován pro případ, že by při nutné opravě stavební nějaké pohromy utrpěl.

Obnova stoličného chrámu Brněnského zdárně pokračuje. Přidělaná žebra klenby stílové jsou již hotova. Okna opatřena jsou zcela novými kamennými kružbami a pruty. Římsa choru jest úplně obnovena. Roku příštího provede se nádherná polychromie celého choru, klenba ornamentálně, stěny figurálně. Kromě dvou jsou již veškerá okna figurální jednotlivými dárci věnována. Velké okno věnoval msgr. Raus. Na pastorální konferenci v Šlapanicích schválena myšlenka, aby kněžstvo diecése brněnské pořídilo též jedno veliké okno nákladem asi 3000 zl. Okna malá věnovali: vdp. kapituláři Schuderla a Raus, dp. Jan Kraupner, farář Knihnický, a p. Jindřich Zeibert, soukromník v Brně. Zbývají tedy jen dvě malá okna, která ještě zadati lze. Důstojná rekonstrukce a vnitřní výzdoba stoličného chrámu odpovídající dochází po celé diecési živého souhlasu. Na pastorální konferenci sebral vdp. arcikněz Fr. Poláček 20 zl. Nástěnné obrazy líčiti budou na jedné straně choru životopis sv. Petra, na druhé straně životopis sv. Pavla, patronů velechrámu. Současně pořízen bude nový oltář slohu gotického, tak že do sklonku příštího roku nový chor ve veškeré nádhře své se stkvíti bude.

Kostel v Karlíku jest stará rotunda románská s apsidou a lucernou z 10. nebo 11. století, které dosud nikdo si nepovšimnul jakožto vелеvzácné památky slohu románského. V dobách pozdějších prolomili kus západní zdi, přistavivše k rotundě nízkou, neúhlednou loď. Řád křížovnický, který jest patronem kostela, dal loď téměř až do základů zbořiti a novou, staré rotundě přiměřenou slohem románským zbudovati, tak že stará rotunda tvoří nyní pěkný chor, k němuž přiléhá loď přiměřeně vysoká se stropem na způsob kaset malovaných. V tympanonu nad jižním vchodem jest obraz Panny Marie Pomocné, v lodi nad vítězným obloukem hlava Kristova, v rotundě obrazy sv. Prokopa a sv. Václava, sv. Ludmily a bl. Anežky, na oltáři v apsidě sv. Martin, patron kostela, — vše malířem J. Heřmanem dobře malováno. Kručta spočívá na dvou pískovcových sloupech. Podlaha skládá se z mramorových desek. Celý kostel, k jehož jižní straně přiléhá věž slohu odpovídající, šťastným

poměry a pěknou výzdobou plodí dojem velmi příznivý a slouží ke cti řádu křižovnickému, který vše nákladem 23.000 zl. pořídil. Stavbu řídil inženýr Krch.

Dva náhrobníky mramorové pocházející ze hřbitova, který druhdy rozkládal se kolem kostela Panny Marie na Louži, objeveny jsou při odstraňování kašny u paláce hraběte Clam-Gallasa na Linhartském náměstí v Praze. Na jedné z desek čte se nápis: »Léta 1582 v neděli po památce Narození Panny Marie umřel jest slovutný Havel, kovář od mostu, měšténin města Pražského, úřed-

ník záduší tohoto, a tuto pochován jest, očekávaje blahoslaveného vzkříšení v den nejposlednější.« — Druhá deska opatřena jest nápisem latinským: »Anno recuperatae salutis 1624 die 20. Maii nobilis doctus et peritus adolescens dominus Paulus Henrich a Frankenstein, Bohemus, pie in Christo defunctus, hic requiescit.« Pod nápisem tímto nalézá se pěkně tesaný znak. Kromě uvedených vyčnívají zde ze země ještě jiné kameny, které též ze země vyzdvíženy budou, aby se zjistilo, zdali obsahují nějaké nápisy. Objemné desky uloženy budou v městském muzeu.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

I. Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: celé stříbrné, bohatě ozdobené: pro dp. Theod. Smiku, faráře v Brodku na Moravě a pro dp. Fr. Horáka, faráře v St. Přerově; hladké: pro dp. Fr. Tvarůžka, faráře v Mikulčicích a pro dp. Jana Studeného, faráře v Boršicích na Moravě. — Ciborium: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Monstrance bohatě emailem a drahokamy ozdobená: pro dp. Ant. Maděru, faráře na Bězových Horách a pro dp. Fr. Ryndu, faráře v Heřmaně. — Pozlacení v ohni: stříbrných nádobek na sv. oleje: pro blahorod. p. dra Kondrlu v Lešné na Moravě; kalicha: pro dp. Jana Konečného, faráře v Rudě na Moravě; ciboria s novou stříbrnou nohou: pro vdp. Leop. Vrbíka, děkana v Šumicích na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro vdp. Leop. Vrbíka, děkana v Šumicích na Moravě. — Pacifikal: pro vp. Em. Šavřdu, kaplana v Jansdorfě. — Mešní konvičky: pět párů: pro vdp. Jana Cibulku, superiora na Sv. Kopečku na Moravě a pro filiální kostel ve Zdíbech.

Rozličné. Kříže: pro Jeho Eminenci nejdůst. pana kardinála-arcibiskupa hraběte Františka de Paula Schönborna v Praze. — Pultík pod misal: pro dp. Karla Šperla, faráře ve Zvoleňovsi. — Harmonické zvonky: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře a pro dp. Karla Šperla, faráře ve Zvoleňovsi.

Paramenty. Kasule: bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Ervin Nosticovou v Praze; fialové: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře a pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; bílá sváteční: pro blahor. paní Marii Čubovou v Praze; černé: pro Její Jasnost vysokorodou paní kněžnu Oettingenovou v Praze a pro vp. Vojtěcha Frejku, kaplana na Sv. Kopečku u Olomouce; bílá ze zlatého brokátu: pro dp. Karla Šperla, faráře ve Zvoleňovsi; bílá pro svátky, červená a bílá: pro dp. Dom. Škarudu, duch. správce v Mirově na Moravě; bílá: pro vysokorodou paní hraběnku

Thunovou v Praze. — Pluvialy černé barvy: pro J. Jasnost vysokorod. paní kněžnu Oettingenovou v Praze a pro dp. Karla Matouše, faráře v Trnově. — Štoly: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála-arcibiskupa hraběte Františka de Paula Schönborna v Praze a pro dp. Jana Manouška, kooper. v Urbanově na Moravě. — Plášťík na ciborium: pro vdp. Fr. Brusáka, rektora kněž.-arcib. semináře v Praze. — Velum s medalionem zlatem vyšíтым: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála-arcibiskupa hraběte Františka de Paula Schönborna v Praze a pro důst. farní úřad v Lišnici. — Bursy k nemocným: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře a pro dp. Karla Šperla, faráře ve Zvoleňovsi. — Nebesa: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře. — Korouhve: pro nejdůst. paná Fr. Huspeku, velmistra křižovnického řádu v Praze a pro dp. Dom. Škarudu, duch. správce v Mirově. — Polštáře oltářní: pro velejdůst. děkanský úřad v Radomyšli a pro blahorod. pí. Šubertovou v Karlíně. — Birety: pro vdp. Fr. Fockeho, děkana v Libouchu, pro dp. Jos. Sychru, faráře v Horním Štěpánově na Moravě, pro dp. dra Ign. Saláta, faráře v Dolním Cetně, pro velejdůst. pana dra Václ. Frinda, profesora theologie v Praze a pro blahorod. pana Vavrušku, správce velkostatku v Doln. Počernicích. — Komže pro ministranty: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála-arcibiskupa hraběte Františka de Paula Schönborna v Praze. — Píčíkrov: pro blahorod. pana Jana Neffa, velkoobchodníka v Praze.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro blahorod. pana Jos. Šístku, sládku v Hor. Líbni; alba, 4 korpore, 3 humerale, 7 purifikatorii, 6 ručníčků a 2 cingula pro vys. důst. p. Ant. Nováka, arciděkana ve Velíši; 4 rochetky pro ministranty: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála-arcibiskupa hraběte Františka de Paula Schönborna v Praze; rochet a pro: dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře; 5 cingulí a 12 ručníčků: pro vp. Vlad. Stallera, koop. ve Velké Meziříčí na Moravě; 6 purifikatorii: pro důst. farní úřad v Lišnici; cingulum: pro dp. Dom. Škarudu, duch. správce v Mirově na Moravě.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11.

V Praze, dne 4. prosince 1889.

Ročník XV.

OBSAH: Románské památníky na Moravě. (Pokračování). — Biskupská kaple v residenci Brněnské. Inventář náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého. (Pokračování). — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc listopad.

Románské památníky na Moravě.

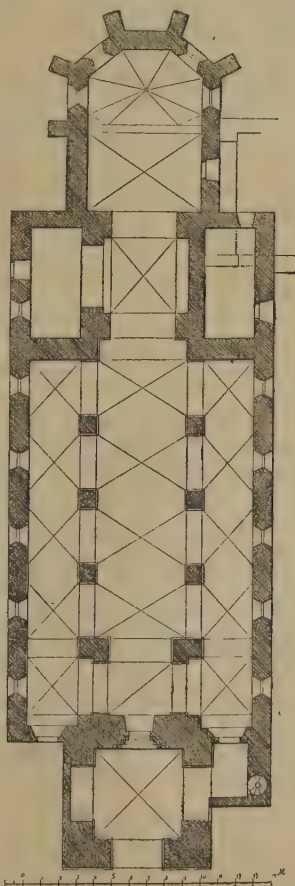
3. CHRÁM SV. JANA KŘTITELE V MĚŘÍNĚ.

Napsal a nakreslil profesor *Josef Škoda*.

Svatopluk, kníže Jemnický, syn Vladislava, markraběte Moravského, daroval r. 1196 klášteru v Třebíči panství Měřinské, což Spytihněv, kníže Brněnský, r. 1197 potvrdil. O sto let později roku 1298*) pátého dne po Svato-dušních svátcích založil král Václav II. klášter v Měříně,**) bohatě jej nadal a ustanovil probošta a 6 kněží řádu sv. Benedikta, kteří opatu kláštera Třebíčského podřízení byli.

Chrám i klášter v Měříně byl jako jiné ještě kostely, zejména v Budišově, v Červené Lhotě, v Krahulově u Třebíče, vystaven od benediktnů Třebíčských, kteří nepochybně vlastní svou stavební huť měli a zajisté i v jiných oborech umění vynikali.

Jak ze zápisu v deskách zemských z r. 1540 zjevno,***) náležel ku proboštví městys

Obráz 1.

Měřín se dvorem i pivovarem, vesnice Bliskov, Černá, Dědkov, Chlumek, Jamné, Jersejn, Meziříčko, Milíkov, Stáj, Zhoř a Zhoř Stránecká.

Z historie kláštera Měřinského málo jest známo, jen některá jména proboštů se zachovala, z nich Matyáš stal se r. 1447 opatem kláštera Třebíčského. Poslední známý probošt slul Dominik II. r. 1466*) Úpadek opatství Třebíčského zanikl as i klášter v Měříně. Bylť r. 1479 veskeré statky jeho v zástavu dány Janu z Lomnice a na Meziříčí a od té doby přešly v majetek různých pánů. Budova klášterní zmizela během času úplně, lid však dosud jmenuje faru i okolní domky »na klášteře«.

Chrám Páně byl dle vzoru Třebíčské klášterní basiliky vystaven, ovšem v mnohem menším rozměru a jednodušejší. Utrpěl mnoho velkými požáry r. 1769 a 1810, bylo pak mnoho na něm přestavováno.

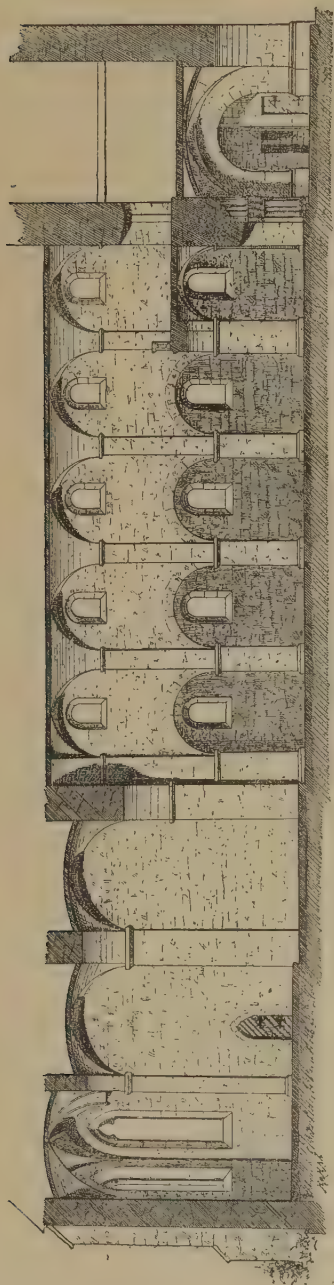
*) Listina r. 1466 v arch. Měřinském.

*) Volný Topografie. Cod. dpl. Morav. I., p. 349.

**) Steinbach, Diplom. Merkwürdigkeiten etc. I., 211.

***)) Brno. Desky zemské, XXIII., f. 13.

Chrám sv. Jana Křtitele jest třílodí. V průčelí, v šířce hlavní lodi přistavěna r. 1698 věž za faráře Felixe Pachera. Střecha věže s cibulovitou bání obnovena posledně r. 1864. Věž tato tvoří předsíní chrámu, do něhož vcházíme nádherným starožitným portálem, kterýž jen jako miniatura Třebíčského skvostu se jeví. (Obr. 4.) Vlastní vchod, obdélné dvře, jest poměrně malý, 1 m 20 cm široký a 2 m 8 cm vysoký; hořejší břevno podpírají konsolky

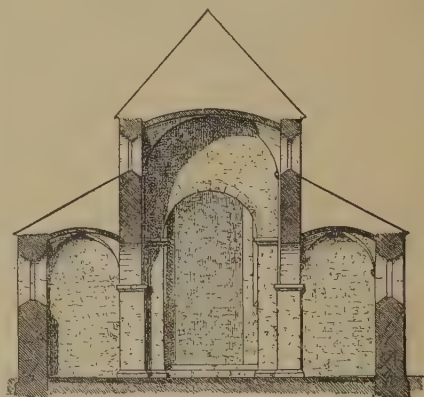

Obraz 3.

ozdobené na straně vnitřní velmi krásným ornamentem listovým, pod nimi vytesány jsou plastické masky se stilisovaným vousem a vlasem. Ostění po obou stranách tvoří pravoúhlé ústupky vyplněné štíhlými sloupky. Patky jejich záležejí ze dvou oblounů a žlábků, spodní, mohutnější oblouny jeví ještě známky patních lístků a spočívají na čtverhraných deskách, na nichž možno sledovati stopy slabě vypuklých ozdob. Hlavice sloupků mají patrný ráz slohu přechodního i podobají se nápadně oněm v Třebíči. Každá jest jinak ozdobena, ony na straně levé jsou štíhlejší, kalichovité, listovým obloženy, kteréž se v rozích svinovalo; hlavice na straně pravé zdobí postavy ptáků, jež z ornamentu rostlinného vynikají.

Nad hlavicemi rozpíná se vlys s plastickým ornamentem lodyhovým s listy jetelovými ladně zavínutý a propletený.

V hořejší části portálu shledáváme tytéž trojí ústupky do polokruhu zaklenuté,

Obraz 2.

již tři hladké oblouny jako pokračování dřiků vyplňují. V tympanonu budí pozornost naši relief: uprostřed na trůně sedící Madonna drží dětátko na klíně, kteréž pravou rukou matku po tváři hladí, v pravo a v levo dvě menší sedící postavy mnichů. Kolem Madonny rozkládá se zvláštní palmetová ozdoba, gloriola ze stilisovaných listů. Relief ten představovati má starodávni pečť probošství.

Celý portál vytesán jest z kamene, avšak bohužel již velice poškozen, tak zejména hlava Ježíškova i veškeré vynikající svinuté listy hlavic jsou zuráženy, zvláště oblouny patek sloupů i patní lístky až k nepoznání zničeny. Neméně utrpělo vše častým natíráním barvou a vápnem, následkem čehož jsou obličejové figur bez výrazu, ruce neurčitého tvaru, podobně i hrany jemného i jinak vkusně komponovaného ornamentu lodyhového i listů jetelových tak

poškozeny nebo silnou vrstvou pokryty, že nelze na mnohých místech ani kontur stopovati. Nejzachovalejším jeví se ornament na konsolách veřejí, z něhož možno učiniti si představu, jak jemně a čistě provedena byla každá část portálu.

Dvře do lodí vedlejších byly r. 1864 rozšířeny, dříve vedly menší dvře do poboční lodi se strany z bývalého hřbitova.

Obraz 5. znázorňuje sokl v předsíni.

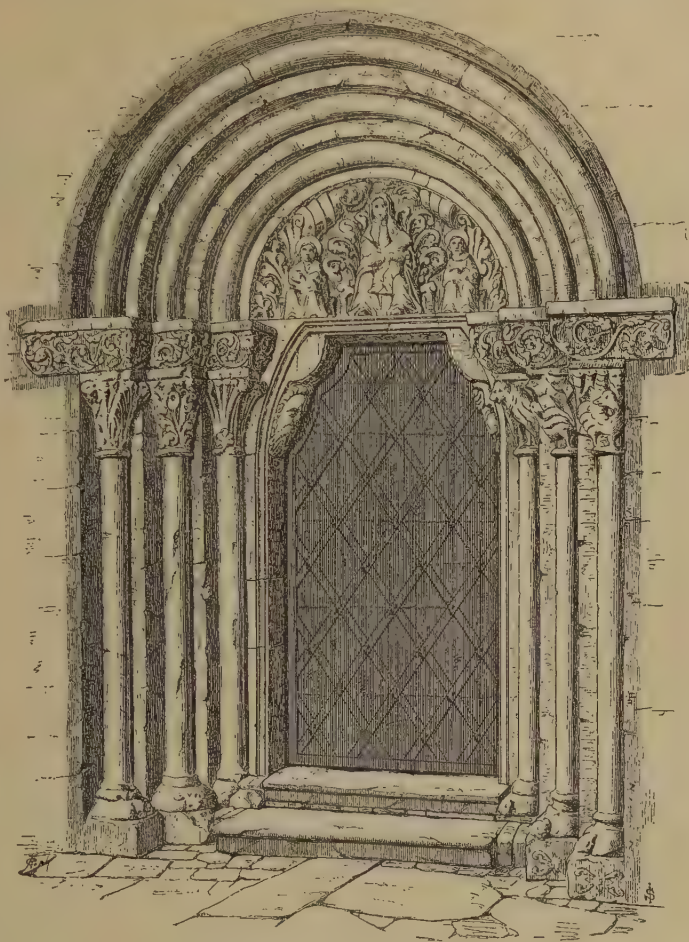
I uvnitř chrámu seznáváme dosud přesný rozvrh stavby románské. Hlavní, vyšší loď oddělena jest od lodí pobočných na každé straně čtyřmi jednoduchými čtyřbokými pilíři 97 cm až 90 cm a 3.33 m výšky s římsou 25 cm sestávající z desky čtyřhranné spodem šikmo sříznuté a podobného soklu. (Obr. 6.) Pod kruchtou jsou pilíře zesíleny.

Od pilíře k pilíři klenou se polokruhové hladké oblouky nesoucí zeď hlavní lodi. Z pilířů na straně vnitřní vystupují užší polopilíře, jež nyní ozdobeny jsou barokovými korintskými hlavicemi, na nichž klenutí křížové se

kteráž kdysi zvětšena byla, podobně i okna lodi vysoké přeměněna při kteréśi opravě v polokruhová. Do kůru, jenž jest užší než hlavní loď

3 m 53 cm, vcházíme obloukem 7 m 8 cm vysokým, klenba kůru bývala též křížová a nižší než v lodi hlavní, avšak po požáru nahrazena byla klenbou plochou.

Lodi poboční prodlužují se nyní ve dvě místnosti, v nichž upravena jsou oratoria s nízkými stlačenými oblouky, kteráž ve vyobrazeních, poněvadž slohu románskému nenáleží, jakož vůbec všechny pozdější přístavky a přestavby vynechána jsou. V místnosti na straně

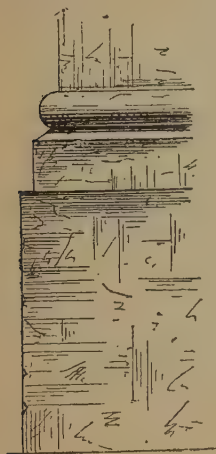

Obráz 4.

rozpíná. Lodi poboční klenuty jsou též původní křížovou klenbou do polokruhu bez pasů a žeber, kteráž s jedné strany na pilířích, s druhé na konsolách pobočních zdí podobných římsám pilířů spočívá. Výška hlavní lodi měří něco málo přes 10 m, pobočních 5 m 74 cm, šířka hlavní lodi 5 m 10 cm, vedlejších 2 m 88 cm.

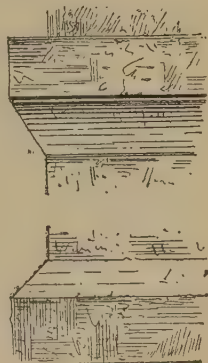
evangelijní bývala až do r. 1864 kaple Božího hrobu se vchodem z poboční lodi, kterouž tehdejší farář P. Vaněk zrušil, dal zazditi vchod a zřídil nynější oratorium, v hořejší místnosti, do níž se točitými schody vystupuje, upraven archiv děkanský.

Z toho lze souditi, že místnosti ty náležely druhdy ještě k lodím pobočným, které zakončeny byly zajisté apsidami, po nichž však nezachovalo se ani

Obráz 5.

Okna obou lodí nižších jsou obdélná, zakončena polokruhovým obloukem s jednoduchým ostěním,

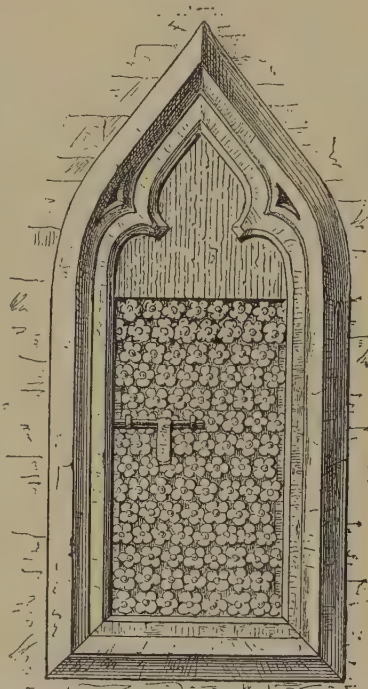
Obráz 6.

nejmenší stopy. Možno též připustiti, že k rozšíření sakristie přibrána i část pravé lodi, jak ze souměrnosti půdorysu patrno.

Za kůrem rozšiřuje se presbyter opět na 6,5 m, kteráž klenutá dosud klenbou křížovou do polokruhu a jest též nižší než loď hlavní. Absida ve slohu gotickém zakončuje chrám. Klenba apsidy vysoká jako hlavní loď tvoří malou kupuli. Čtyři vysoká okna s lomeným obloukem a jednoduchým ostěním poskytují dostatečného světla.

Kdy apsida tato zbudována nebo přestavěna, nic známo není. Nad presbyterii bývala zděná věž, která za faráře P. Noska (působil v letech 1738 až 1764) odstraněna a nahrazena byla dřevěným »krovákem«.

V apsidě na straně evangelijní zachoval se ve zdi dosud gotický tabernakl s kameným profilovaným rámem a kružbou i s železnými dvířkami, jež ozdobeny jsou malými růžicemi. (Obr. 7.)

Obrázek 7.

K levé lodi poboční přistavěna jest kaple P. Marie, na oltáři uchována reliquie sv. Donata r. 1781 z Říma přive-

zená, pak dřevěná soška Matky Boží, která dle pověsti r. 1620 z Velkého Meziříčí sem byla přenesena. V kapli této zazděny jsou tři náhrobní kameny: faráře P. Noska † 1764,

Karla Chraustenského z Malovar a Zhoře a pak jistého švédského generála, kterýž v 30leté válce návláštěnou přijel k známému zemanu do Zhoře a tam zemřel.

Na oltáři hlavním jest obraz sv. Jana Křtitele, v lodích pobočných oltáře dva s obrazy sv. Jana Nep. a Smrti sv. Cyrilla.

Vnitřek chrámu, jehož nynější správce s nevšední pečlivostí opatruje a původní ráz udržuje, činí dojem důstojný a při vši jednoduchosti velebný; i na zevnějšku prostém neshledáme vyjma starožitný

nádherný portál ani stopy ozdob románského slohu.

Biskupská kaple v residenci Brněnské.

Napsal F. J. Lehner.

Jakmile J. M. nejdůstojnější pan biskup Dr. František Bauer na stolec biskupský dosedl, přední péčí jeho byla přiměřená úprava kaple domácí, která umístěna byla v komnatě s oknem ke stoličnímu chrámu čelícím. Svatoňka, ač novým oltářem a vzorkovaným oknem opatřena, neodpovídala požadavkům a vkusu velepastýře, který kromě toho i za příčinou přístihu dostavění velechrámu odhodlal se ke zbudování nové kaple od základu a to na protější straně residence, kde býval altán, odkud naskytoval se oku rozkošný rozhled do daleké krajiny moravské. Kus pozemku, který k nové stavbě nutně se vyžadoval, za svolení kapitoly ochotně postoupil msgr. Raus od vlastní zahrady. Zhotovení plánu svě-

řil nejd. pan biskup profesoru a architektu Augustu Prokopovi.

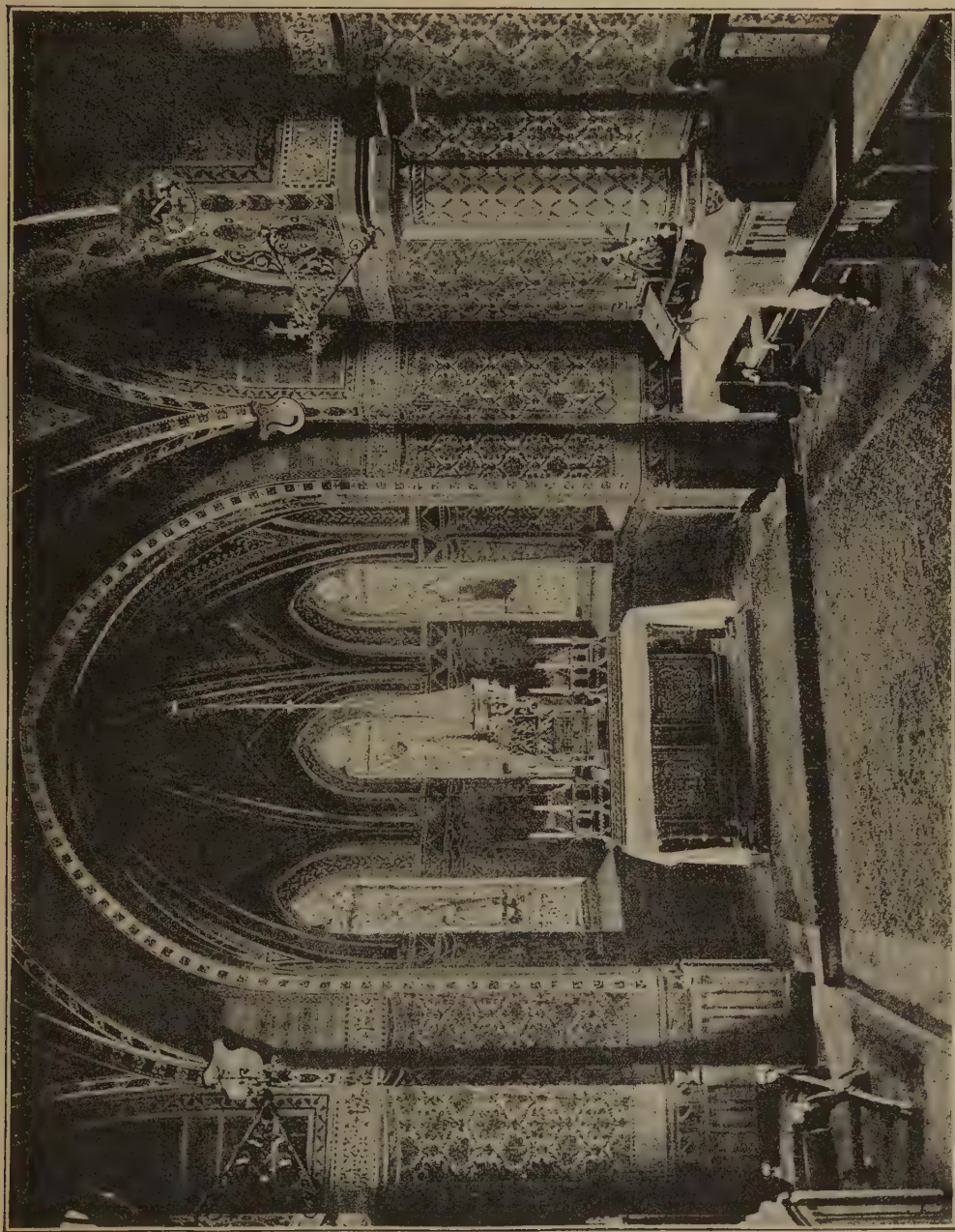
Kaple z budovy na venek vystupující skládá se z lodě o dvou klenbových polích a z choru osmiúhelníkem sestrojeného. Jest 8,50 m dlouhá, 6 m široká, uvnitř 6 m, zvenčí 10,64 m, se sanktusníkem však, který na střeše sedí, 18 m vysoká. Trnož budovy dva m vysoký a ostění oken, kružba, římsy, žebra a svorníky pracovány jsou z kamene tesaného, vše ostatní z kamene lámaného.

Přímo z komnat biskupských anebo dlouhou chodbou přichází se nejprve do prostorné místnosti, která jest jednak předsíní, jednak i rozšířením kaple, když velké skleněné dvěře dokořán se otevrou, což k různým příležitostem dobře

se hodivá. Vstupujícího vítají slova nápisu, která září z blánky révovím obklopené na vrchní obrubě čtyřkřídelných dveří barevně zasklených; monogram Kristův, věčná lampa a kaditelnice, které nápis s obou stran obklopují, jsou návěstím,

rev. Nenalezneš ani místečka bezbarevného, a přece panuje ve všem klid a soulad.

Bezděčně zastavuje se noha na prahu a oko tkví na lodi polychromií oděné a pro biskupské obřady zařízené. Jest

že vstupujeme do místa posvátného. Skelná opona barvami zářící bezděčně připravuje na dojem, jímž kaple při vstoupení oslňuje. Podlaha a klenba, stěny a okna, — vše vábí nádherou ba-

jasně osvětlena okny po dvou s každé strany upravenými, grisailem zasklenými. Trnož stěn malován jest na způsob dřevěného pažení, nad kterým po stěnách rozprostírá se nádherný čaloun hnědě a

červeně vzorkovaný, vrchní a spodní obrubou opatřený. Stěnu od klenby dělí bordura, na žlutém pozadí barvami malována a zlatými růžičkami plastickými vyzdobená, v níž 14 křížků čtverlístem obepnutých vyznačuje 14 štací křížové cesty. Díky obou sloupů, které nesou pás klenbový, vzorkovány jsou modře a zlatě. Pás klenbový, vítězný oblouk, žebra a svorníky okrášleny jsou ornamentikou ustavičně se střídající. Blankytné pole klenbové, zlatými hvězdičkami poseté, znázorňuje klenbu nebeskou. Barvený čaloun na podlaže rozprostřený jest obrazem čarokrásného čalounu, který všemohoucí Stvořitel protkal kvítím krásy neskonale.

Polychromií odpovídá nábytek, jímž loď kaple biskupské jest opatřena. Na straně evangelijní stojí faldistorium, naproti němuž stůl kredenční se nachází. Oba zbývající výklenky vyplněny jsou dubovými lavicemi s vysokými lenochy, jejichž náplně oživeny jsou malovaným ornamentem na zlatém pozadí. Před lavicemi jsou dubová klekátká. Mosazná ramena pro tři plameny plynové s obou stran, jakož i mosazný nosič pro kropenku u dveří jsou v ohni pozlaceny. A aby různobarevnosti nic na závažu nebylo, jest i provaz, jímž sanktusníkem odtud se zvoní, spleten z různobarevných provázků a tedy — polychromován.

Loď zakončena jest vítězným obloukem, střídavě růžemi a liliemi vyzdobeným, na němž ve čtverlístech spatřují se monogramy Krista Pána a Marie Panny.

Vítězný oblouk jest slavnostní branou, již do choru se vchází. Hojný proud světla vniká sem pěti okny malbou figurální vyplněnými. Malovanými okny nahraňuje se zde obraz oltární. Kaple biskupská jest zasvěcena k počtě svatého kříže a blahoslavené Rodičky Boží. Za tou příčinou vyobrazen jest v okně prostředním Vykupitel na kříži pnící, v okně na straně evangelijní Rodička Páně, v okně na straně epistolní Miláček Páně, sv. Jan. V okně čtvrtém spatřuje se obraz nejnovějšího blahoslavence českého, P. Klementa Hofbauera, při jehož blahorečení v Římě zbudovatel kaple první mši svatou sloužil a jemuž v kapli své první obraz zasvětil. V okně pátém malován jest sv. František Sáleský, patron zakladatele, jehož znak v trnoži oken se spatřuje. Jako nádhernější výzdobou oken stkví se chor též polychromií bohatější. Stěny pokryty jsou zlatě

modrým čalounem, klenba pak — obraz nebes nadpřirozených — tmavočervená poseta jest zlatými hvězdami. Uprostřed choru stojí mramorový stůl oltární, na němž z lavičky pro svícny vystupuje gotické tabernakulum ze šestistěnnu sestrojené zcela svobodně. Po obou stranách tabernaklu jsou gotické relikviáře. Šest svícňů před nimi stojících doplňuje úpravu oltáře, na jehož velebnost světlo věčné lampy poukazuje.

Ukřížování Páně v malovaných oknech choru odpovídá nástěnný obraz Zvěstování Panny Marie nad vchodem, jakožto druhý předmět dedikační. Široké ostění vchodu ozdobeno jest keřem réвовým a růžovým, symbolisujícím růženec bolestný, radostný a vítězný, čímž celek mile a významně se zakončuje. Potěšený navštěvovatel čte v blankách ornamentu nápis věnovací:

Pontif. Max. Leone XIII. et Imp. et rege Franc. Jos. A. D. 1887 aere suo f. f. Franciscus Sal. episcop. honoribus S. S. Crucis et B. Mariae Virg.

Důmyslně sosnovaný cyklus bezděčně prozrazuje, že původcem soustavného sestrojení jest zakladatel kaple, který i veškerou polychromií a úpravu sám si řídil a udával, jako bývalo za zlatého středověku, jehož obdivuhodný důmysl posud nepřekonatelným vzorem zůstává. Když kaple se stavěla a napotom uvnitř upravovala i ozdobovala, nejdůstojnější budovatel celé hodiny zde trávil, umělcům a řemeslníkům udáváje způsob dekorace. Duši jeho tehdejší jistě ovládala myšlénka, aby vroucně milovanému duchovenstvu svému ukázal, jakým duchem nésti se má okrasa domu Hospodinova. A duchovenstvo dobře pochopilo úmysl velepastýře svého. Srdce ušlechtilá rozehrávala se v kapli biskupské k následování. Horlivé duchovenstvo přichází od té doby k biskupovi svému i na porady umělecké. Chce-li kdo chrám zvelebiti polychromií, novými oltáři, okny malovanými a p., přichází do Brna podívat se na kapli v biskupské residenci a otcovský biskup jest mu otcovským rádcem a pomocníkem. Takovou měrou kaple na Petrově koná ustavičnou službu missionářskou po veškeré diecési.

Že však nám smrtelníkům i při podobných podnicích zápolití jest s ciframi, které mnohdy i horlivce odstrašují, uvádím na potěchu alespoň hlavní číslice, jimiž všeliká obava se zaplaňuje. Dobrý lid náš miluje krásné chrámy a nebývá

skoupým, jde-li o důstojnou okrasu jejich. Jest pouze třeba, aby kněz roznítíl lásku v prsou dřímající. Od jiskry jiskra snadně se vznítí. Ze náklad i na nádhernou úpravu lásce dostihnouti lze, ukazují číslice, jak následují: Práce zednická 4425 zl., práce kamenická 3061 zl. 61 kr., malovaná okna 1050 zl., (5 figurálních oken 950 zl., 4 okna vzorkovaná a 2 zasklení dveří 100 zl.), zasazení oken 107 zl. 33 kr., další práce sklenářská 87 zl. 15 zl.,

veškerá polychromie 1500 zl., tabernakl a oba relikviáře po stranách z dubového dřeva bohatě pozlaceného 480 zl., práce truhlářská s faldistoriem, klekátka, lavice, a j. 452 zl., mosazná lampa pozlacená na věčné světlo 65 zl., dvě nástěnná ramena na plyn z pozlacené mosaze 100 zl., mosazný a pozlacený nosič na kroupku 10 zl., práce zámečnická 144 zl., drobná práce kovová 22 zl., zavedení plynu 110 zl. 62 kr. a j.

INVENTÁŘ

náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého, sepsaný 24., 25. a 27. března 1413.

Podává zemský archivář Vinc. Brandl. (Pokračování.)

Item alia monstrancia per capitulum facta in cuius seperiore parte est crux parva cum quatuor zaphiris et totidem margaritis et ciboriis ornata, que quidem crux a domino Nicolao episcopo Olomucensi huc ad ecclesiam pervenit.

Item monstrancia magna cum tribus turribus cum solempnibus et diversis ciboriis de subtilissimo labore habens pedem ad modum lavatorii similem cum diversis ciboriis et imaginibus circumpositis per dominum Petrum episcopum Olomucensem prius Magdeburgensem huc data.

Item monstrancie oblonge bene ornate cum cristallis de novo per capitulum et vicarios facte et procurate, videlicet maior apostolorum, in alia vero diverse reliquie alie.

Item unus articulus innocentium in argento reclusus.

Item caliga et clavis sancti Petri.

Item sagitta beati Sebastiani martiris.

Item tabula lignea argento et lapidibus preciosis ornata, in qua reliquie videlicet de peplo beate virginis cruentato et veste ipsius argenteo sub cancello incluse sunt.

Item una tabula lignea, in qua particula de manica sancte Elizabeth annexa est et imago ipsius depicta.

Item infula pulcra plena margaritis et duobus zaphiris in vertice ipsius et in medio illius ab ante Jesus, retro vero Kristus literis quasi perlis aureis decorata et pendelibus et cimboriis aureis.

Item pectorale aureum per modum crucis in catena pendens etiam aurea.

Item quatuor paria cirothecarum pro episcopo.

Item unus pulcer liber benedictionum cum illuminatura aurea et futrum pulcrum juxta antiquum inventarium, sed nunc non est hic repertus.

Item liber pontificalis datus per dominum Johannem cancellarium Noviforensem et ille in antiquo inventario non est scriptus.

Item curvatura argentea deaurata cum baculo argenteo per eundem dominum episcopum Noviforensem donata.

Item manutergium de serico cum leone et aquila pertinens ad baculum pastorem cum gemmis preciosis.

Item pomum de birillo, de quo fit et incendium ignis in vigilia pasce.

Item baculus pastoralis ligneus sancti Egidii cum imagine argentea superposita.

Item argentea duo candelabra deaurata; item tria candelabra cristallina.

Item unum vitrum cum crucifixo et aliis imaginibus ab intra positis.

Item palium nigrum sancte Clare in tabula lignea.

Item cisticula cum pixide eburnea cum aliquibus reliquiis.

Item duo ova strucionum simplicia et tercium modicum circumdatum argento etiam cum reliquiis sanctorum.

Item infula alba cum monilibus argenteis deauratis decorata cum cruce pectorali deaurata et uno annulo episcopali cum gemmis.

Item unum pectorale quadrangulare deauratum in catena argentea, in cuius medio certe reliquie in cristallo impositae sunt.

Item particula de virga Moysi ad longitudinem unius digiti positam ad

aliam virgam ligneam in longitudine unius vlnē.

Item sepulcrum sancti Cristini circumquaque argenteum et in toto deauratum, quod habet ab ante septem imagines ultra sepulcrum extensas etiam deauratas, similiter et retro totidem et ad quodlibet latus unam imaginem consimilem argenteam deauratam et qualibet illarum lapidibus preciosis ornata et decorata et ab ante super media imagine plures lapides preciosi videlicet zaphiri cum aliis multis et diversis lapidibus, etiam in capite in medio sepulcri in ciboriis sunt XIV lapides preciosi albi fuscī coloris et ibi quatuor lapides deficiunt; secundum longitudinem vero sepulcri superius in quatuor ciboriis sunt XIII lapides similiter preciosi et ibi etiam quatuor deficiunt, qui prius fuerunt.

Item sepulcrum sancte Cordule sive tumba cum ossibus et reliquiis plurimorum sanctorum, que circumdata est argento ab ante et in duobus lateribus tantum et deauratis retro vero nihil, habens etiam ab ante imagines quatuor extensas et in medio ipsorum crucifixum similiter argenteum deauratum et XI ciboria superius in summitate tamen et ad aliud latus retro solum duo ciboria omnia pulcre ornata et deaurata et diversis preciosis lapidibus totum sepulcrum superius et inferius ornatum; item ad quodlibet latus una imago argentea deaurata, una videlicet sancti Cristini, alia vero sancti Wenceslai cum gladio, lancea et clipeo. Et illud sepulcrum laboratum est de scutellis ciphis taceis et aliis clenodiis argenteis domini Friderici bone memorie prepositi Olomucensis ad dictam tumbam per ipsum pro remedio anime sue datis et deputatis.

Item de spina domini in cristallo ad longitudinem unius digiti secreto domini Wenceslai patriarche Anthioceni gubernatoris ecclesie Olomucensis sigillata, quia id dominus patriarcha ad dictam Olomucensem ecclesiam noviter dedit ac donavit.

Nota invenciones librorum.

Item viginti sex libri missarum, quorum quinque sunt sub nota alii vero sine nota et illorum unus mutuatus est domino patriarche Anthioceno ad festum pasche restituendus; etiam ex illis unus circumdatus est axamito rubeo cum clausulis argenteis deauratis, quem dedit dominus Laczko de Crawar episcopus Olomucensis.

Item duo libri specialium missarum.

Item quinque gradualia, quorum tria ligata sunt ad asseres et duo sine asseribus exilia

Item tria antiphonaria notata, quorum unum est in scolio et unum divisum est in duas partes, et quartum (?) divisum est etiam in tres partes.

Item due partes matutinales cum nota; item unum matutinale integrum cum nota et legenda; item legendarius novus magistri Henrici sine nota.

Item unus viaticus, quem dedit dominus Jacobus de Nova Civitate prepositus Olomucensis, de rubrica Pragensi, qui pendet in catena in ecclesia Olomucensi.

Item septem psalteria, quorum quinque sunt antiqua et duo nova.

Item quatuor collectarii secundum antiquum inventarium, quorum unus dicitur esse notatus et ille repertus est et alii tres querendi sunt.

Item tres libri epistolarum; item unus liber evangeliorum et alter liber rubrice Pragensis modici valoris.

Item due rubrice Olomucenses, una sigillata et alia in choro posita pro communi usu in catena.

Item liber regularum cum calendario, que leguntur in prima.

Item duo paria novi passionalis et unus liber antiquus passionalis. Item quatuor agende, quarum due sunt notate et due sine notis.

Item moralia Gregorii in duobus voluminibus de antiqua litera.

Item libri in quatuor partibus diversorum sermonum doctorum de antiqua litera.

Item liber sermonum ad status mortuorum.

Item liber, qui intitulatur regestrum sancti Gregorii.

Item liber collectionum patrum.

Item omelie et sermones doctorum de antiqua litera.

Item liber rationalis Olomucensis ecclesie.

Item textus sententiarum antiquarum.

Item capitulum epistolarum beati Bernhardi de Clara valle abbatis de consideratione ad Augenum abbatem. Item diversa dicta doctorum.

Item liber questionum prime sententiarum; item liber de vitis patrum.

Item questiones sacre theologie breves. Item epistole Pauli cum glosa in-

terlineali. Item moralitates super biblia alias liber florum.

Item libri sapienciales cum glosa in uno volumine.

Item liber Heunonis super epistolis ad Romanos.

Item liber propheciarum, item liber Hugonis de sacramentis.

Item liber officiorum; item liber omeliarum.

Item liber omeliarum de antiqua litera destructus et modici valoris.

Item liber textus Job; item glosa super psalterio.

Item epistole Pauli et textus Ysaie; item sermones doctorum.

Item glosa super psalterio in pergameno scripta.

Item liber de floracione, de libris officiorum; item liber confessionum Augustini; item passionale antiquum; item summe super quarto sentenciarum.

Item antiquus regularius; item liber Eugenii iape ad Moysen cum diversis collectis; item due partes passionalis novi.

Item liber moralium solempnis beati Gregorii datus per dominum Leonem canonicum Olomucensem; item libellus de sacramentis.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Diptychon Hrádecké profesorem Rudolfem Müllerem objeveno — pozdě. Sešit 3. Vídeňských „Mittheilungen der k. k. Central-Commission“ právě vydaný přináší diptychon Hrádecké světlotiskem reprodukován s článkem na straně 179. nadepsaným »Dvě středověká diptycha«, který na objasnění obrazu sepsal profesor Rudolf Müller, v němž hned na počátku praví, jak následuje: »Za pobytu svého v Praze nalezl jsem oba u dřívějšího spolužáka v odlitéch sádrových velmi zdařilých — dle originálu ze slonoviny —, a jelikož jsem se o ně velice interesoval, obdržel jsem je darem. Byla takměř již zapomenuta v umělecké sbírce mé, když roku lonského přítel po starožitnostech slídící je zase vykramail a za umělecká díla dosud zcela neznámá velehl. Jelikož radost jeho z nálezů dotkla se mne jakožto předhůzka, že diptycha i mnou vysoce ceněná nebyla dosud uveřejněna, došlo k uskutečnění záměru. Při tom však zdálo se býti radno vykonati ještě přehledku a poptávku, nebyla-li věc již z jiné strany uveřejněna. Aby bylo lze o to pokusiti se, dal jsem desky fotografovati a zaslal jsem nejprve otisk c. k. centrální komisi pro zachování památek uměleckých a historických, odkud došla odpověď, že jí tyto desky ze slonoviny známy nejsou, že však dle zaslaných vyobrazení za velmi vzácné je považuje a pojednání o tom v »Mittheilungen« žádoucí jest.

Mně však navzdor tomu bylo doptávati se dále, především v Norimberce a Berlíně, aby posléze přece jen se neřeklo, že jsem se pustil do něčeho, co již jest popsáno a původem svým zjištěno. Uvedená zacházka poskytla úplnou jistotu, že nemám žádného předchůdce.

Po úvodu v doslovném znění tuto do češtiny uvedeném následuje popis diptycha.

Redaktor nerad někomu kazí radost, zejména

když jde o přitele umění a archaeologie. Útrpnost však zde nutně ustupuje spravedlnosti. Povinnost redaktorská káže konstatovati, že pan profesor má předchůdce a to již dávného i velmi kompetentního. Kdyby panu profesorovi bylo napadlo, aby na dalekém putování, které za příčinou poptávek do Vidně, Norimberka a Berlína podniknul, také a to především v Praze se byl zastavil, byl by se zde dozvěděl, že diptychon Hrádecké bylo vyobrazeno a popsáno již roku 1872 ve »Světlozoru«, ročník VI., str. 148. a 149., roku však následujícího v odborném listu »Památky«. (Listy pro archaeologii a historii. Nové řady roč. III., str. 693—700). V tom i onom časopisu popisoval diptychon Hrádecké zasloužilý c. k. konservátor, František Xav. Beneš. Panu profesoru přihodila se tedy nehoda poněkud žertovná, že totiž lidé do přílišné dálky napnutě pohlížející klopýtají o kámen, který přímo na cestě leží. Dle zákona přírodního o setrvačnosti a pohybu má však silné klopýtnutí v zápětí několik více neb méně nebezpečných pochopů. Zadržuje-li nás někdo v okamžiku tak náhlého a méně zdvořilého uklánění se, prokazuje nám službu milosrdenství tělesného. Redaktor zavděčí se tedy zajisté klopýtnuvšímu panu profesoru, když mu v nešťastném okamžiku milosrdenstvím jat přichází ku pomoci, uváděje do rovnováhy, co náhlým pohybem se pošínulo.

Jelikož pan profesor originál nespátřil a diptychon Hrádecké z pouhých odlišků popisuje, píše do světa o dvou diptychách. V Hrádku však jest jen jedno diptychon, ovšem na obou stranách polovypuklou prací sošnickou vyzdobené. Dlužno tedy poopravit hned název článku jeho v Mittheilungen »Zwei mittelalterliche Diptychen«. Pan profesor považoval dva odlišky za dvě různá diptycha.

Starší generace spisovatelů německých považovala umění za půdu neutrální a mezinárodní, nechávajíc spravedlivě každému národu, což jeho jest. O umění českém zejména psávalo se střízlivě buďto ze spravedlnosti nebo z útrpnosti k národu domněle již mrtvému. Jakmile však národ, jemuž pohřební píseň již odzpívali, z trnulosti své procitnul a jako zázrakem z mrtvých vstal, válečné štěstí pak odvěkou výbojnost oživilo a pýchou zaslepilo, opustila mladší generace spisovatelů ideální stanovisko i v umění a přenesla boj politický i národnostní na půdu dosud neutrální. Do půdy české zasadil jedovatý keř pověstný Dr. Alfred Woltmann, který škrtnutím péra národu českému veškeré umění popírl a Němcům přisoudil a to nikolivěk pádnosti důvodů kritických, nýbrž lehkovážností sofismů bezcenných. Jelikož předkové památky umělecké listy křestními neopatrovali, sofista snadno z nahodilé podrobnosti přisoudil je dle libosti tomu nebo onomu bez platných důvodů. Rozbouřený věk přítomný přízniv jest učenosti laciné a populární (!). Nelze tudíž diviti se, že škola Woltmannovská pilně se pěstuje, jak spisy nejnovější dostatečně dokazují. Ve spisech i vážných o «umění německém» jednajících shledáváme vesměs Čechy s Moravou vřaděny do pásma Německa a to bez všeliké omluvy, jako se děje s odtrženým Slezskem, Kladskem a Lužicemi. V dějinách uměleckých jsou již Čechy s Moravou a Slezskem jakož i Polsko částí itise německé. Má-li počínání takové politické pozadí, nehodlám rozhodovati. Dle soustavy této umělé sice, avšak rázně a účelně pěstované, jest nyní všechno buď z Frank, Švabska nebo Porýnska.

Také diptychon Hrádecký propadlo nešťastnému osudu tomuto.

První diptychon dle Müllera (ve skutečnosti první strana diptycha Hrádeckého) »jest jedva dotknuto rázovitostí frankskou a dlužno souditi, že jest pracováno sochařem z Vlach do Francie povoláným.« Ku konci tvrdí však o témž dyptichu: »Vlastní poptávkou dříve uvedenou jest zjištěno, že ani germánské museum v Norimberce, ani objemná královská sbírka předmětů ze slonoviny zhotovených v Berlíně nevykazuje se podobným dílem z této periody. Řediteli sbírky této, na slovo branému starožitníkovi, dru Vil. Bode-ovi, bylo lze pouze oznámiti, že »předmět příbuzný« vyskytuje se ve sbírce Darmstadtské, za jehož původistě udává se Dolní nebo Střední Rýn.«

Tolik uvádí se o původu jedné strany diptycha Hrádeckého.

O druhém diptychu (vlastně opačné straně téhož) tvrdí pan profesor bez udání jakéhokolivěk důvodu prostě a krátce: »Co se týče původu, souhlasí veškerá vyšetřování za účelem tím podniknutá o Porýnsku.«

Náhodou, v takových věcech dosti řídkou, jest však známo, odkud diptychon na Hrádek se dostalo, což »prvnímu objeviteli« v cizině se poptá-

vavšímu ušlo. Svědek nade vši pochybnost věrohodný, s rodinou hrabat Harrachův dobře obeznámený, jelikož ve službě její téměř celé živobyčí ztrávil, c. k. konservátor, František Beneš, napsal o původu Hrádeckého diptycha ve »Světětozoru«, ročník VI., str. 150., jak následuje: »V ruce nynějšího majitele dostalo se (diptychon) od muže znamenitého, jehož péru jedno z nejzajímavějších popsání Palestiny děkujeme a jenž v Cařihradě v zácnost tuto získal — od rytíře Prokeše von Osten.« Zprávu tuto doplňuje též starožitník roku 1873 v »Památkách« dříve uvedených (nové řady roč. III., str. 700.) slovy: »Tento relief byl od slavného a známého rytíře z Ostenu, c. k. rakouského vyslance Cařihradského, darován Její Osv. vys. uroz. pí. hraběnce Anně z Harrachů. Řezbu tu vyobrazil nejprve historický malíř pan Scheiwl pro »Světětozor« r. 1872, kterouž ilustraci nám i p. dr. Fr. Skřejšovský pro »Památky« laskavě zapůjčil. — Mimo to p. Eduard Veselý velmi mistrný odlitek udělal, z něhož jeden v našem národním museu se nachází.«

Nemám, co bych přičinil.

Původ diptycha Hrádeckého neodvozuje se tedy ani z Dolního, ani ze Středního Porýnska, nýbrž — ze staré Byzance.

Panu profesorovi jsem však radou, aby na příštích cestách výzkumných někdy také v Praze se zastavit ráčil. Nám pátrání jeho jest neocenitelným dokladem o výtečnosti důkazů o švabském, frankském a porýnském původu, jemuž tak mnoho památek uměleckých ve vlasti naší od badatelů (!) a učenců (!) nyní německy pišících se připisuje.

Lehner.

Výstava Overbeckova v Rudolfinu. Společnost vlasteneckých přátel umění uspořádala poučnou a zajímavou výstavu děl Overbeckových a několika současných malířů, jak tuto se uvádí.

Jan Bedřich Overbeck. Narozen v Lübecku 3. července 1789, zemřel v Římě 12. listopadu 1869. Od roku 1806 do 1810 byl žákem Vídeňské akademie, odešel pak do Říma, kde působil až do své smrti. Vystavená podobizna mistrova jest dílo Carluccia Hoffmanna, syna za vlastní přijaté dcery Overbeckovy. Jest to poprsí v oleji malované. 1.-7. Sedmero svatých svátostí. Vysvětlení sedmi velkých kartonů malířem samým sepsané přinese »Method« v čísle příštím. — 8. Nanebevzetí P. Marie. (Karton k oltárnímu obrazu v chrámu Kolínském n. R.) Kresba křídou. — 9. Spasitel mizí pronásledovníkům svým. (Karton k nástěnné malbě r. 1847 v Quirinalu provedené.) Kresba křídou. — Archanděl Gabriel vybízí Gottfrida Bouillonského ku křížové výpravě. (Karton k jedné z nástěnných maleb provedených v letech 1817 až 1828 ve ville Massimi v Římě.) Kresba křídou. — 11. Kristus na hoře Olivetské. Malba v oleji na plátně. — 12. Allegorie: Malíř-

ství a sochařství vzhlížejí k Matce Boží jevící se jim v záři božským dítětem. Akvarela. — 13. Dobrý pastýř. Kresba křídou. — 14. Smrt sv. Josefa. Kresba křídou. — 15. Spasitel mizí pronásledovníkům svým. (Srov. čís. 9.) Akvarela. — 16. Overbeck přijímá paní Markétu Karolinu Hoffmannovou za dceru. Kresba tužkou. — 17. Josef vykládá spolu zajatým sny. Kresba tužkou, označená monogramem mistrovým a letopočtem 1815. — 18. Kristus křísí dceru Jairovu. Akvarela označená monogramem mistrovým a letopočtem 1815. — 19. Předmět biblický. Kresba tužkou, nedokončená.

Petr, šlechtic Cornelius. * 1783, † 1867. Hospodin, stvořitel světa. (Návrh nástropní malby pro kostel sv. Ludvíka v Mnichově.) Akvarela označená: P. Cornelius. — Modlitba farizea a publikána. Kresba pérem v obrysech; tužkou označená: Cornelius in Olevano 1817. — Podobizna dítěte. Poprsí v profilu, obrácené v levo. Náčrtek tužkou.

Bedřich Jindřich Füger. * 1751, † 1818. Alceste. Kresba černou křídou na modrém papíře; světla bílá.

Josef rytíř Führich. * 1800, † 1876. Narození Páně. Kresba pérem v tuši. Označeno: Führich del. — Pověst. Kresba tužkou. Označeno: Führich A. D. 1869. — P. Marie s Ježíškem sedící na oblaku a vznášející se, obklopená růžencem, ježž drží tři andělé. Kresba tužkou. Označeno: Jos. Führich fec.

Bonaventura Genelli. * 1800, † 1868. Josef a žena Putifarova. Akvarelová kresba tuší.

Jindřich Maria šlechtic Hess. * 1798, † 1863. Dva proroci sedící na oblouku; nad tím Zvěstování P. Marie. Akvarela. Návrh k malbě na stěně.

Petr Hess. * 1792, † 1871. Partie z Tivoli. Kresba tužkou sepíovaná. Označeno: Tivoli, den 5. July 1817. P. Hess. — Partie z Říma. Kresba tužkou. Označeno: Z mého okna v Římě, kresl. 22. června 1817. — Archimandrita Athénský. Akvarela označena P. Hess.

Gustav Jaeger. * 1807, † 1871. Andělé nesou k nebi mrtvolu Mojžíšovu. Kresba tužkou; označeno: Gustav Jaeger im Decbr. 1837.

Josef Antonín Koch. * 1768, † 1839. Výjev z Danteovy Božské komedie. Kresba tuší. — Výjev z Danteovy Božské komedie. Akvarela. — Řím z údolí Nymfy Egerie. Kresba tužkou.

Robert šlechtic Langer. * 1783, † 1846.

Orpheus a Parky. Tušovaná kresba; označ.: J. R. Langer inv. 1803.

Jindřich Karel Antonín Muecke. * 1806. Dante prchající z Florence. Kresba sepí; označeno: H. Mücke. 1859.

Jan Kristian Reinhart. * 1761, † 1847. Krajina s Prometheem ke skále přikovaným. Kresba pérem tušovaná a sepíovaná; označeno: J. C. Reinhart. 1828.

Josef Antonín Rhomberg. * 1786, † 1853. Výjev z potopy světa. Kresba pérem sepíovaná; označeno: Anton Rhomberg. 1817.

Bedřich Vilém šlechtic Schadow. * 1789, † 1862. Caritas. Náčrtek tužkou; označeno pérem: Panu A. Schadowu na památku od W. Schadowa.

Julius Schnorr z Karlsfeldu. * 1794, † 1872. Pobití prvorozených a propuštění lidu Izraelského. (Návrh pro bibli v obrazech.) Kresba pérem; označeno monogramem mistrovým a letopočtem 1855. — Prorok Eliáš na poušti. (Návrh pro bibli v obrazech.) Kresba pérem; označeno monogramem mistrovým a letopočtem 1858. — Zasnoubení Siegfrieda s Chriemhildou. (Návrh k malbě na stěně v budově královské v Mnichově.) Kresba pérem; označ. monogramem mistrovým a letopočtem 1832.

Ludvík Schnorr z Karlsfeldu. * 1789, † 1853. Výjev u okna. Kresba pérem, sepíová; označena monogramem mistrovým a letopočtem 1818.

Jan Schrandolph. * 1808, † 1879. Svěcení na biskupa. (Návrh k malbě na stěně.) Kresba tužkou; označena J. Schr.

Jan Eduard Steinle. * 1810, † 1886. Kristus na hoře Olivetské. Kresba tužkou. Svatá zář vyzlacená. Označena monogramem mistrovým a letopočtem 1827. — Mládež na ulicích Benátských posmívá se Shylockovi. (Shakespeare, Kupec Benátský; jedn. II., výjev 8.) Kresba tužkou v obrysech. — Mladistvý Bacchus. Kresba tužkou; označena: Obdržel od A. Thorw.

Filip Veit. * 1793, † 1877. Ženská postava sedící pod stromem s ověncem a hlavou. Kresba černou křídou na hnědém papíře, světla bílá; označ. monogramem mistrovým.

Karel Kristian Vogel z Vogelsteinu. * 1788, † 1868. Podobizna papeže Pia VII. Kresba černou křídou; označeno tužkou: Eberhardtovi od C. Vogela. Řím, 28. března 1818.

Heřman Wislicenus. * 1825. Postavami dětskými allegoricky znázorněný poměr kritiky a znalectví k malířství. Kresba pérem, označena monogramem mistrovým

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc listopad.

Tužba vyslovená námi v čís. 5. tohoto listu, aby naše Akademie došla obliby na Slovinsku, již se naplňuje. Za první objednávku v paramentním ústavě Akademie učiněnou na jaře pro Krajinu přišla za nedlouho objednávka druhá, pro Lublaň. Farář u sv. Petra v Lublani, dp. A. Malenšek, sotvy spatřil velum zhotovené v Praze pro kostel ve sv. Gothardě, požádal Akademii o výběr vzorků na zhotovení černého stkvostného aparátu. Žádosti jeho bylo vyhověno a zvolen vzorek s mučenkami zlatem vyšítymi. Paramentní ústav zhotovil všechny čtyři kusy aparátu i s příslušenstvím z těžkého celohedvábného damašku, s hedvábnou podšívkou a obrubami zlatými. Kasule má na přední i zadní polovici široký palliový kříž vyšíty ve zlatě krásným vzorkem mučienky (passiflory), jejíž listky provedeny jsou ploše a květy s podložením vypukle. Na zadní polovici stkví se uprostřed palliového kříže zlatem monogram Kristův, na polovici přední monogram Panny Marie. Touž úpravu mají i obě dalmatiky a pluviál s plochými střapci. Umělé vyšívání drahocennými nitkami zlatými ve vzácné látce provedeno jest do nejmenších podrobností přesně a pečlivě. Celý aparát stál 1100 zl. Práce ta slouží ke cti paramentnímu ústavu a rozmnoží bohdu na Slovinsku počet přátel Akademie křesťanské v Praze.

Frant. Ekert.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově. — Ciborium: pro dp. Fr. Sommra, faráře ve Wittigu. — Pozlacení a postříbření v ohni: tří nádobek na sv. oleje a patenky: pro dp. Ferd. Vodičku, faráře v Dukovanech; kaditelnice: pro dp. Jos. Frydrycha, faráře v Mladě; kalicha: pro dp. Jos. Stáhalu, faráře v Bohuňovicích na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro vp. Fr. Čihaře, kaplana v Mnichovicích, pro dp. Jak. Haschku, faráře ve Velk. Olkovicích na Moravě a pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — Patenky k nemocným: pro vp. Fr. Čihaře, kaplana v Mnichovicích, pro vp. Jana Maňouška, kooper. v Urbanově na Moravě a pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — Hostiárium: pro dp. Jana Schmidta, faráře v Dešné. — Kropáček: pro dp. Ferd. Vodičku, faráře v Dukovanech. — Mešní konvičky: pro dp. Jos. Zelenku, faráře v Nechvalicích a pro dp. Ant. Tscherneya, faráře v Schnauhüblu. — Konvička s táckem ke křtu: pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — Solnička: pro dp. Ant. Tscherneya, faráře v Schnauhüblu. — Umyvadlo: pro dp. Jak. Haschku, faráře ve Velk. Olkovicích.

Rozličné. Kanonické tabulky: pro důst. farní úřad v Bělé. — Tři pultíky pod misal: pro dp. Jana Schmidta, faráře v Dešné na Moravě. — Harmonický zvonek: pro c. a k. německé gymnasium v Praze.

Paramenty. Kasule: fialová: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské; červená sváteční: pro dp. Fr. Navrátila, faráře v Něm. Knihnicích; bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Huynovou v Praze; bílá, červená a fialová: pro

nejdůst. p. Vojt. Küffra, rytíře z Asmansvillů, kapitolního děkana v Praze; bílá skvostná: pro Novoměstské c. a k. německé gymnasium v Praze; bílá a černá: pro dp. Jana Kraupnera, faráře v Knihnicích na Moravě; bílá: pro J. Jasnost paní kněžnu Fürstenbergovou na Křivoklátě a pro ctih. klášter křesťanské lásky ve Veltrusích. — Pluvialy: černý: pro vdp. Ferd. Pokorného, b. vikáře v Krakově a pro sl. zádušní úřad v Praze; bílé: pro vys. dp. dra Al. Frýdka, kanovníka v Králově Hradci a pro dp. Jana Hrubeše, faráře v Oslavanech na Moravě. — Mitra bílá: pro vys. dp. Fr. Herolda, arciděkana v Plzni. — Vela: pro vdp. Ant. Nováka, arciděkana ve Veliši a pro ctih. klášter křesťanské lásky ve Veltrusích. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Jos. Bocha, duch. správce na Borku, pro vysokorod. paní hraběnku Marii Nostitzovou v Praze, pro vp. Boh. Dvořáka, kaplana v Počepicích a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Štola: pro dp. Vikt. Janatschka, faráře v Jeníkově a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Bursy k nemocným: pro dp. Vikt. Janatschka, faráře v Jeníkově a pro dp. Jak. Haschku, faráře ve Velk. Olkovicích na Moravě. — Polštáře oltářní: pro dp. Jana Kraupnera, faráře v Knihnicích na Moravě. — Baldachín nad hrob sv. Jana ve sv. Vitském chrámu Páně: pro nejd. kapitolu v Praze. — Pokryvka na pultík červená a bílá: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích. — Birety: pro dp. Vikt. Janatschka, faráře v Jeníkově, pro dp. Ant. Tscherneya, faráře v Schnauhüblu a pro vdp. dra Fr. Kordáče, profesora theologie v Litoměřicích. — Komže pro ministranty: pro vp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně a pro c. a k. vojenský farní úřad v Praze. — Příkrýv: pro dp. Jak. Přivřela, faráře v Želči na Moravě. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zášově.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro důst. farní úřad v Heřmáně. — 2 rochetky pro ministranty, rocheta, cingulum, korporale, humerale, purifikatorium, ručníček a palla: pro dp. Jak. Haschku, faráře ve Velk. Olkovicích na Moravě.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalichy: stříbrné, bohatě ozdobené: vdp. Fr. Dundáček, děkan v Ivančicích na Moravě, dp. Jan Sehnal, farář v Bělohradě a dp. Josef Odstrčil, farář v Zášově na Moravě. — Ciboria stříbrná: dp. Fr. Helzel, farář v Heinersdorfu a dp. Jan Hrubeš, farář v Oslavanech na Moravě. — Stříbrné nádoby na sv. oleje: tři pohromadě: dp. Jak. Přivřel, farář v Želči na Moravě a dp. Jos. Hrubeš, farář v Oslavanech. — Patenku k nemocným stříbrnou: dp. Jak. Přivřel, farář v Želči na Moravě.

Paramenty. Celý černý ornát s bohatou úpravou: důst. c. a k. vojenský farní úřad v Praze. — Kasule: bílou a černou skvostnou: dp. Jos. Odstrčil, farář v Zášově na Moravě. — Mitru skvostnou: vys. dp. Fr. Herold, arciděkan v Plzni.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 12.

V Praze, dne 3. ledna 1890.

Ročník XV.

OBSAH: Románské exkurse. (26—28). Okrouhlé kostely v Čechách. — Jana Bedřicha Overbecka »Sedméro Svátosti«. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec. — Seznam předplatitelů »Methoda« roku 1889.

Románské exkurse. (26-28).

OKROUHLÉ KOSTELY V ČECHÁCH.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner.

Okrouhlé kostely v Čechách jsou nejstaršími a nejctihodnějšími památníky stavitelství prvokřesťanského, tvoříce samostatnou skupeninu vlastním typem se vyznačující. Skládají se z rotundy kruhové kuplí sklenuté a z pravidla lucernou opatřené, k níž na východ přidružuje se nižší apsida polokruhová, sklenutá polokuplí.

Mnohé a to právě nejstarší z nich smetla z povrchu zlá věků nepřítel, v náhradu však historie v paměti své zachovala nám památku jejich, kdežto zbylé dosud kostely okrouhlé postrádajíce většinou dat historických lapidární řečí svou mluví samy za sebe.

Typ skupeniny okrouhlých kostelů vznikl na Levém Hradci, kde Bořivoj († 894) zbudoval první kostel, odkud křesťanství vzešlo,¹⁾ ježž kněz Pavel Kaich ke cti sv. Klementa posvětil.²⁾

¹⁾ Erben. Regesta. I. 98, č. 219, r. 1132: In Levo Gradech terra ad aratrum, ubi christianitas incepta est.

²⁾ Font. rer. Boh. 193 a 203: Mane factum ducem cum suis triginta, qui secum adueniant, catechizans, peractis ex more ieiuniorum solempniis, sacrosancto baptismatis fonte innouavit, pleniterque eum de fide Christi instruens, multis occupatum donis ad propria redire concessit,

O čem Kosmas se nezmiňuje, doplňuje později Pešina z Čechorodu, který svatyni každému Čechu tak vzácnou v původní podobě dobře znal, dokládaje, že to byl chrám po způsobu starožitného zbudovaný tvarem okrouhlým.¹⁾ Nejstarší kostel prvním panovníkem křesťanským na hradě knížecím zbudovaný bohužel se nezachoval, neboť nynější kostel na Levém Hradci postrádá všeliké starožitnosti.

Náhradou jest nám rotunda Budečská na druhém bývalém hradu knížecím dosud zachovaná, pocházející ještě z první stavby Spytihněva I. okolo r. 900.

Syn stavěl dle vzoru otce n zůsta-veného. Jest tedy zcela pochopitelno, že i vnuk Bořivojův, svatý Václav, jehož na svatyni Budečskou nad to i nejmilejší upomínky z věku pacho-ckého poutaly, stavěl na hradě Pražském

tribuens ei venerabilis vite sacerdotem nomine Caych. Qui reversi in sua in castello, cui inerat vocabulum Hradic, supradictum sacerdotem statuunt, fundantes ecclesiam in honorem b. Clementis pape et martyris.

¹⁾ Pešina. Phosphorus septicornis, 120: Castelli huius rudera hodieque spectantur, in quorum medio templum s. Clementis stat adhuc integrum more veteri in forma rotunda exstructum.

kostel sv. Víta okrouhlý dle podobnosti kostela římského, jak tomu nasvědčuje Kosmas, který jej za mládí svého vlastním očima vídal.¹⁾

Ústřední chrám knížectví s Hradčan vévodící přirozenou měrou stal se nápotom typickým vzorem, dle něhož četné kostely po Praze i zemi se budovaly.

V knížecím paláci V y š e h r a d s k é m stávala okrouhlá kaple sv. Jana posvěcená sv. Vojtěchem († 997), o které praví r. 1264 Jan biskup Pražský, že před tím stávala již docela opuštěna a bylo tudy třeba důkladné opravy.²⁾ Zmizela sice z veškerou ostatní nádherou Vyšehradu litou bouří roku 1420, zůstávající tam sourodnou sestru, rotundu sv. Martina. Blízko hradeb nad cestou k Botiči v hoření části Psář stávala též třetí kaple okrouhlá sv. Markéty. Kromě farního kostela sv. Kříže menšího ve větším městě Pražském a kostelíka okrouhlého na Rybníčku stávala rotunda též při kostele Matky Boží na Louži a kostel sv. Václava na velkém náměstí Malé strany,

který ještě na prospektu Sadlerově z r. 1606 se spatřuje.

Posléze zachovala se zpráva historická o kapli na Řípu, kterou Soběslav I. po svém nastolení obnovil a biskup Zdik roku 1126 vysvětil.¹⁾ Na hoře Řípu stával totiž od dávna kostel sv. Vojtěchu zasvěcený, který do jista brzy po smrti jeho anebo po přenešení svatých ostatků do Čech (1039) zbudován byl, na počátku věku 12. však již tou měrou sešel, že bylo třeba důkladné obnovy (»Sobieslaus Dux Serenissimus destructam reconstruxit«). Důvodně lze tudy původ jeho klásti do první polovice 11. století.

Datované kostely okrouhlé tuto uvedené určují dobu původu rotund nedatovaných, což veškerou soustavou stavební se potvrzuje, jak popis jednotlivých památníků zřetelně ukáže. Zjištěné zprávy historické vykazují rotundám českým dobu vzniku určité ohraničenou od konce 9. do první polovice 11. století.²⁾

inofficiata, quam idem princeps tibi et tuis successoribus . . . contulit . . . R. 1264, 9. Feber. Pragae str. 171, č. 441: . . . Idem decanus . . . providere curavit, ut predictam capellam Wissegrad in curia regis sitam habeat et possideat Wencelaus presbyter, ecclesie Wissegradensis sacrista, et omnes Wissegradensis ecclesie sacriste in idem officium succedentes uigilem curam adhibeant, quod in animabus et conscienciis ipsorum ponimus, quod sepe fata capella diuino officio non fraudetur, quam per b. Adalbertum, predecessorem nostrum, Pragensis ecclesie secundum episcopum et patronum, uerissimis argumentis comperimus aliquando dedicatam fuisse, ob cuius reuerenciam capellam eandem debito cultu prosequimur et honore. — Mělť do jista biskup Jan pro tvrzení své, že sv. Vojtěch kapli posvětil, dokladů listinných.

¹⁾ Fon. rer. Boh. II. 205: Cosm. Cont.: Eiusdem etiam temporis curriculo capella in monte Rzip nuncupatur. Sobieslaus Dux Serenissimus destructam reconstruxit, quam Zdik, sanctae Olomuncensis ecclesiae venerabilis episcopus, pristino dotis iuri restauratam cum summa reuerentia consecravat.

²⁾ Chatrnost libůstek Grueberových a po něm ovšem i Neu wirthových objeví se v dalším průběhu při jednotlivých popisech. Oběma pro nahodilé malichernosti jsou české rotundy o sto, dvě i tři sta let mladší. Mluh, která nemocnému oku zastírá hned jedno neb i několik století, sráží do nížin nezdravé ovzduší věku přítomného, jemuž ani ideální půda umělecká není povznešena nad předsudky a boje stran.

¹⁾ Font. rer. II., 92: Anno dominicae incarnationis 1060 cum ad festum sancti Wencezlai dux Spitiigneu venisset Pragam, videns ecclesiam sancti Viti non adeo magnam nec capessentem populum concurrentem ad festivitatem sanctam, quam videlicet ipse sanctus Wencezlaus construxerat ad similitudinem Romanae ecclesiae rotundam, in qua etiam eiusdem corpus sancti Wencezlai quiescebat; similiter et aliam ecclesiolam, que fuit contigua et quasi in porticu sita eiusdem ecclesiae, cuius in medio nimis in arto loco erat mausoleum sancti Adalberti; optimum ratus fore, ut ambas destrueret et unam utrisque patronis magnam construeret ecclesiam. — Jelikož sv. Václav stavěl kostel sv. Vitský dle vzorů domácích a s řemeslníky v podobné práci již zručnými, bylo mu třeba pro to i ono doprošovati se až v Řezně, jak Neu wirth, neslychaným zneužíváním pramenů sám sebe klamati se snaží. Nevědecká tendence ubíjí se sama. Není důstojno člověka pravdy milovného, aby do pramenů vkládal, co v nich nikterak se nezahrnuje. — Bádání druhu takového zbavuje se samo sebou veškerého rázu vědeckosti.

²⁾ Emler Reg. II. 81: Ad instatiam incliti principis . . . liberam tibi concedimus facultatem, ut si tibi visum fuerit expedire, reliquias predicate capelle, auctoritate nostra fultus, licite transferas ad capellam rotundam in Wissegrad in curia regis sitam, que aliquando intitulata fuit s. Johanni evangeliste, sed hactenus — deserta stetit et

1. KOSTEL SV. KŘÍŽE MENŠÍHO.

Ze tří rotund v Praze dosud stávajících jest byvalý kostel sv. Kříže Menšího nejlépe zachován. Půdorys skládá

se z kruhové lodě 6.50 m v průměru obnášející a z polokruhové apsidy co svatyně oltářní, s průměrem o polovicku

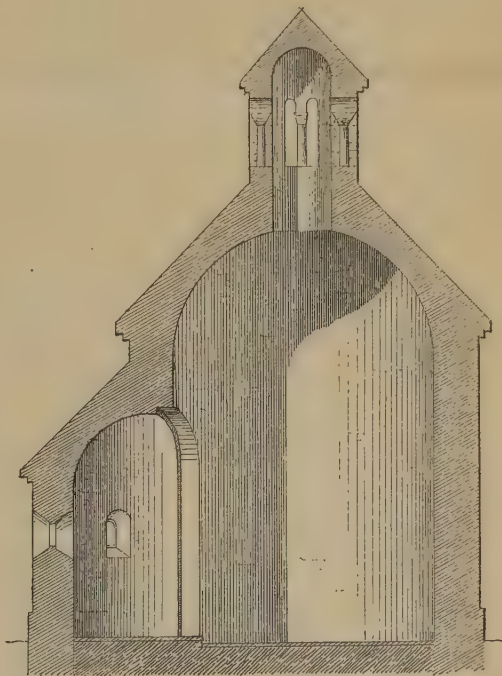
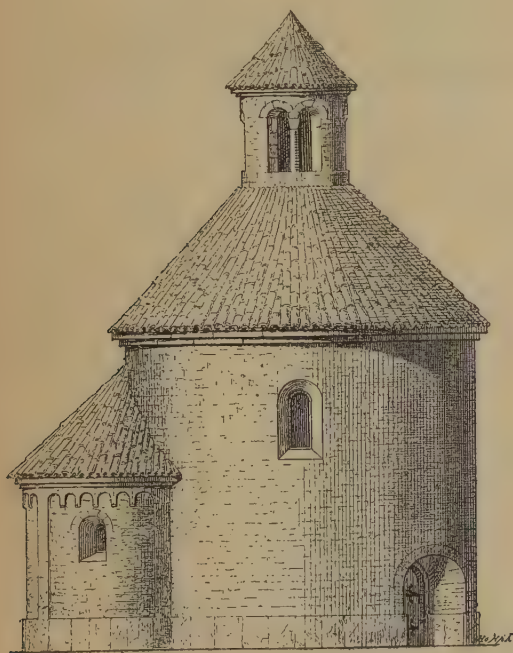
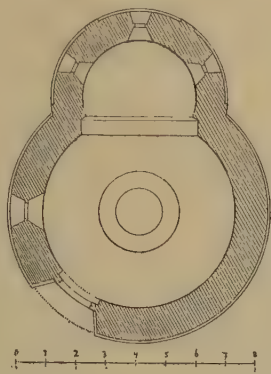
menším, 3,60 m čítajícím. Vchod loď nenachází se přesně na straně západní, nýbrž jest trochu pošunut ku straně severní, kde spatřuje se též jediné okno lodní, které ale nezachovalo původní svou podobu. Jest značně zvětšeno a v době pozdější zasadili do něho gotický rámec odněkud sem přinesený. Za to zachovala se v apsidě veškerá tři okénka neporušeně, z nichž dvě před restaurací byla zazděna a ovržena.

Loď sklenuta jest pravidelnou kuplí, z níž vystupuje lucerna nyní do vnitř kuple otevřená; před opravou byl však otvor zazděn a teprv prolomen a zasklen. Loď otvírá se vítězným obloukem do apsidy conchou sklenuté, od stupně 5,27 m vysoké, která jsouc s prodlouženého polokruhu sestrojená, prostorností svou poskytuje dostatečného místa pro oltář. Veškeré poměry výšky a šířky jsou velmi šťastně

poměru odpovídá rovněž prostý sice, avšak dosti monumentální zevnějšek. Kolem celé budovy obíhá hladký trnož nečlankovaný, z něhož vyrůstá zdivo z pravidelných vrstev neomítnutých opukových kvádříků se skládající. Solidní

zdivo ověnceno jest svrchu prostým sice, avšak dosti mohutným římsováním, skládajícím se ze dvou desk rovnouhelných ze zdiva značně vynikajících, z nichž spodní užší, svrchní pak vyšší se býti jeví. Rotunda jest bez všelikého detailu architektonického. Pouze apside jest spoře ozdobena lisenami a podřímsím obloučkovým bez bohatějšího člankování pouze rovnouhelně ze zdiva mírně vynikajícím, a podobným římsováním jako loď ověn-

čena. Střecha dosti strmá opírá se o zdivo loď, z jejíž vysoké střechy vzdušně vystupuje lucerna románskými okny sloupkem dělenými vlnadně prolo-

voleny, lahodíce oku, jak na průseku tuto vyobrazeném názorně se spatřuje. Kromě architektonické skupeniny loď a apsidy jest veškerý vnitřek prost jakýchkolivěk članků a ozdob architektonických. Jednoduchému vnitřku ušlechtilých

mená. Prostý dřík bez patky a bez hlavice bezděčně poukazuje na prvotní sloh románský, v jehož době kostel sv. Kříže byl zbudován. Hlavici zastupuje prostý krakorec, který z dříku šikmo, a v rovné čáře nabíhá do síly zdiva.

Tlouška zdiva v lodi obnáší 1'15 m, v apsidě 1'1 m.

Postrádající všelikých zpráv historických o původu kostela, odkázání jsme na pouhé svědectví, jaké architektura sama o sobě vydává. Architektonické sestrojení a prostý detail vykazují kostelu sv. Kříže právě onoho místa, které se řadí v rámec rotund datovaných a to pro detail apsidy na druhou polovici doby zprávami historickými ohraničené.¹⁾

První písemná zmínka děje se o kostele sv. Kříže teprv roku 1369²⁾ a uvádí se ve 14. století mezi farními. Z farářů jmenuje se: 1365 Jiljí, 1369—1380 Mikuláš, 1402—1411 Jan, 1411 Štěpán z Ottingen v Pasovsku. Podací právo měla dle mínění Tomkova Pražská rodina měšťanská Názů. R. 1379 byly v kostele tři oltáře.³⁾ U kostela v rohu stávala

¹⁾ Bernard Grueber počinuje vznik kostela nepopíratelně prvorománského nejméně o celá dvě století do polovice 13. věku a to pro ono gotické okno v lodi později sem přenesené a převráceně zasazené, jakož i pro podobný tabernakl uvnitř. Spatřili-li kdo na kostele románském okno gotické nebo na gotickém renaissanční, nejša ani odborníkem poznává, že to bylo později znetvořeno. Ačkoli Ant. Baum v Památkách, IX., 376, zbloudilému jak náleží posvětil, Neuwirth písničku Grueberovu dále hude, počínaje v dějinách svých dobu přechodní s kostelem sv. Kříže menšího a čině jej takto soudobým s kostelem sv. Kříže většího.

²⁾ Tomek. Základy, I., 97: 1369 Lib. confirm. N. I.: Confirmatur plebanus ad ecclesiam S. Crucis rotundae in majori civitate Pragensi.

³⁾ Tomek. Základy, III., IV., V., 214: 1379 Lib. Visit. 9: Ecclesia S. Crucis minoris, habens tria altaria.

fara a nynější ulice konvitská nazývána jest dle něho »ulicí sv. Kříže«.¹⁾ Plebán platil r. 1384 papežského desátku pololetně 6 grošů. Fara zašla bezpochyby ve valkách husitských. Kostel zanedbaný byl v letech 1673 a 1674 nákladem Jana Jedličky řečeného Moravce a manželky jeho důkladně obnoven, za Josefa II. 1784 zrušen, r. 1789 měšťanu Josefu Budínovi za 200 zl. prodán. R. 1862 chtěl majetník sousedního domu, jemuž i kaple náležela, starobylý památník strhnouti a místo zastaviti, což přátelé starožitnosti a umění vlasteneckého tou měrou pobouřilo, že k naléhání jejich obec Pražská kostel koupila, když Umělecká Beseda se byla nabídla, že o důkladnou obnovu sama se postará. Malíř Bedřich Wachsmann sebral na dobrovolných přispěvcích 6000 zl., řídil veškeré práce opravné, sdělav zdarma nákresy k oltářím jakož i k ostatním předmětům. Obnova byla v letech 1863 až 1865 provedena a čelnější umělci, Josef Manes, Petr Maixner, František Sequens a j. hřivnou svou ku okrášení starobylé svatyně ochotně přispěli, kterou r. 1879 kardinal Bedřich Švarcenberg opět církevním žehnáním účelu svému navrátil. Tak v královské Praze zachován jest na životě staroušek velectihodný, který vlastním očima viděl vznik, slávu, úpadek a vzkříšení národu.

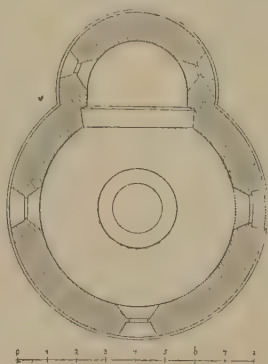
¹⁾ Tomek. Základy, I., 97: 1411 stn. 288: Domus domini plebani S. Crucis a j.

2. KOSTEL SV. MARTINA NA VYŠEHRADE.

Chrámek sv. Martina jest jediným zbytkem z doby románské na posvátném Vyšehradě. Půdorys shodující se rozměry svými s oněmi kostela sv. Martina skládá se rovněž z kruhové lodi a z apsidy sestrojené s prodlouženého polokruhu, vybočující z lodi vítězným obloukem 5'92 m vysokým. Jest klenuta poloviční, loď však úplnou kuplí, nemajíc otvor do lucerny otevřený. V ose apsidy býval druhdy vchod, jímž se od západu do kostelíku vcházelo, který za příčinou silnice nyní sem se zatačející při poslední obnově do boku rotundy přeložen byl. Lucerna jest 4 okny kosmo

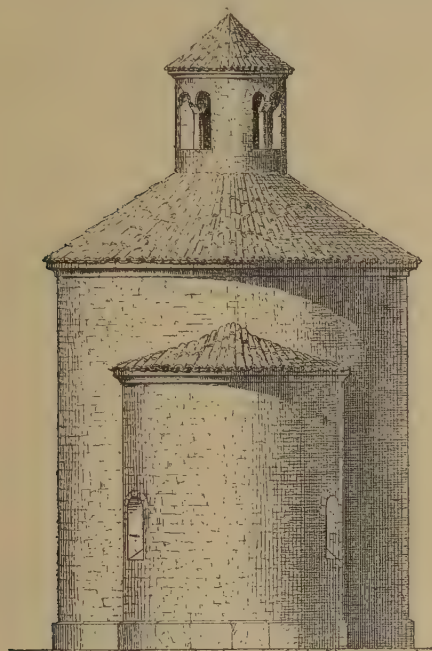
rozestavenými a sloupkem dělenými mile oživena. Ostatně rovná se kostel sv. Martina veškerou úpravou architektonickou kostelu sv. Kříže. Jest zbudován z téhož materiálu, z drobných vrstev opukových pravidelnými řadami kladených, při opravě však omítnutých, a na apsidě lisenami, jakož i obloučkovým podřímsím z malty vyzdoben, což redaktor na nákrese vypustil, změniv i novou římsu z malty taženou za římsu slohovou. Při obnově opatřen jest vchod novým portálem.

Zpráv historických o původu nejstarší památky Vyšehradské naprosto

postrádající, jsme i zde odkázáni na budovu, která jednoduchostí architektonickou vyznává se býti dcerou doby prvorománské, věkem svým sestru Pražskou snad o něco i převyšující. Že ve 12. století již stávala, lze z veškerou určitostí tvrditi. Poznává se to porovnáním s ostatními rotundami českými.

A jestliže způsobem přímo zázračným vyvázla z bouře 1420, také věkové následující usilovali, aby ze světa zprovodili jediného svědka někdejší slávy Vyšehradu i národu českého. Ale nestalo se tak! Starobylá svatyně dočkala se svého restaurátora. Kapitola s proboštem svým, Václavem Štulcem, blahé paměti, kou-

V souvislosti objevují se věci ve světle zcela jiném, než při osamělém ohledávání. Co o původu kostelíku dosud pověděno bylo (»Method«, r. IV., 114, a r. VI., 122) jest pouhou domněnkou, která se neshoduje s bádáním architektonickým.

Vzácný památník stihali osudové rovněž nepřízniví, jako chrámec sv. Kříže.

pila od eráru vojenského starý majetek svůj a tehdejší kanovník a nyní děkan kapitolní, František Kočí, vlastním nákladem ji obnovil, jak obšírně vypisuje »Method« na místech svrchu uvedených. V kostele sv. Martina na Vyšehradě koná se opět slavně slavnost sv. Martina, jako před věky bývalo.

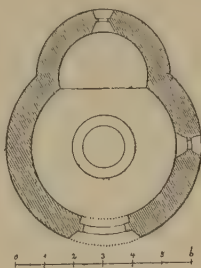
3. KOSTELÍK SV. LONGÍNA.

Menší a jednodušší jest třetí rotunda v Praze dosud zachovaná, bývalý kostelík na Rybníčku. Skládá se z lodi kruhové pouze 4.75 m v průměru, z níž na východ vybočuje apsida ostrou hranou na ni narážející, sestavená z polokruhu prodlouženého. Vchod nyní jest přímo na protější straně západní, od něhož na 2 m odbočuje na stranu severní vchod starý, jehož kamenné ostění z venčí zcela určitě sledovati lze. Na straně jižní zachovalo se v lodi neporušené původní okénko románské vysoko od

podlahy jako při všech kostelích z doby románské se spatřuje. Měla-li apsida tři anebo pouze jedno okno, nelze určitě říci, jelikož vnitřní stěna její jest dřevěným pažením zcela obložena, z venčí však pouze střední okno valně zvětšené a sgotisované se ukazuje. Budova stavěna jest z kvádrů trochu větších. Římsování, valně porouchané, jest totéž, které na kostele sv. Kříže se nachází. Osmistenná lucerna z cihel, které pod opadávající omítkou se zde a onde červenají, materiálem i tvarem architektonickým zřejmě

ukazuje, že v nynější úpravě dlouho nestojí. Jsou-li tam snad sloupky staré rotundy zazděny, nesnadno lze říci. Otvor rotundy do vnitř kostelíka jest otevřený.

Tomek důvodně má za to, že r. 993, kdy klášteru Břevnovskému desátek z polí na Rybníku se udílí, — jak dočísti se lze v listině nadační¹⁾ — chrámec tento na Rybníku již stával, což výtečně potvrzuje se i důvody architektonickými, porovnávající jej s oběma rotundami uvedenými. R. 1234 koupila Konstan-

cie ves Rybníček i s kostelem.¹⁾ Jeli-kož však tehdaž kostela sv. Štěpána ještě nestávalo, kostelem tím byla stará rotunda. R. 1784 byla zrušena. Když r. 1844 zakládali zde novou ulici, bezmála byli by ji zbořili. Ze tří rotund Pražských měla tato jediná svůj vlastní důchod, který farář Václav Nykles pečlivě opatruje, aby ji bylo lze důkladně obnoviti. Takovou měrou dočká se i třetí chrámec vzkříšení svého.

¹⁾ Erben. Reg., I., 34, č. 78, r. 993, 15 Jan.: Notum sit, quod Brevnowensi monasterio a me et venerabili patre domino Adalberto Pragensi episcopo, ex praecepto domini Johannis papae laudabiliter constructo — contuli decimam

quoque de omnibus agris, qui pertinent ad Ribnyk

¹⁾ Nemohla tedy zbudována býti teprv r. 1281, jak »hájkuje« Grueber, který ve své zvláštní obrazotvornosti bez jakýchkoliv dokladů prohlašuje ji za »Boží muka« na památku moru vzdělaná.

Jana Bedřicha Overbecka „Sedmero Svátostí“.

Poznámky umělcovy.

Hodlaje podati v těchto řádkách vysvětlení ku svým vyobrazením sedmera svátostí, mám za to, že především jest se mi o tom vyjádřiti, jak umění vůbec pojmám, aby bylo již předem získáno pravé stanovisko, a aby se mohlo následujícímu pojednání řádně porozuměti.

Umění jest mi totiž jakoby harfou Davidovou, na níž povždy bych zvučeti dával žalmům ku chvále Hospodina,

Neboť spojují-li se nebe a země se vším, co je naplňuje, spojují-li se nebesa a všechny síly nebes ku chvále Tvůrce svého, jak by tu neměl člověk se všemi svými dary a schopnostmi, kterýmiž ho nadala tak bohatě moudrost a dobrotivost božská, přizvukovati k tomuto všeobecnému velevení Tvůrcovu, a kterak by neměla obzvláště jedna z nejúšlechtilějších schopností jeho, totiž tvůrčí síla, jak jeví se v umění, poznávati svou největší slávu, svoje nejvznešenější určení v tom, aby svou zvláštní řečí obětovala Pánu chvalo zpěvy a žalmy.

A za takové žalmy, přál bych si, aby považováno bylo právě oněch sedm obrazů svátostí; za žalmy, jejichž základní thema lze shrnouti v několika slovech žalmu 116.:

1. Chvalte Hospodina všickni pohané, chvalte Ho všickni národové;

2. Nebo utvrzeno jest nad námi milosrdenství Jeho a pravda Hospodinova zůstává na věky.

Obé, totiž Jeho milosrdenství a Jeho pravda, utvrzeno jest nad námi vykopením; a proto především tehdaž, když od počátku zaslíbený a během staletí vždy jasněji a zřejměji skrze proroky ozna-

movaný Spasitel světa, Ježíš Kristus, jednorozený Syn Otce, v plnosti času skutečně na zemi se objevil, ponížen jest a za nás trpěl a umřel na kříži a třetího dne vstal z mrtvých; avšak tím jest nyní na všechny časy Jeho milosrdenství nad námi utvrzeno a trvání Jeho pravdy na věky zajištěno tím, že dle Svého zaslíbení Církvi své poklady spásy a života věčného, jež zasloužil nám krví svou, pro všechny časy až do skonání světa zanechal a skrze svaté svátosti, jako skrze tolikéž proudů milostí, neustále dává v hojnosti přitékati těm, kdož žiznivě z nich čerpati žádají.

Tato milosrdenství Boží jsou tedy pravým předmětem těchto sedmi obrazů, kteréž bych právě proto nazval žalmy; z toho již samo sebou jest patrné, že se v nich nemá hledati zobrazení obvyklých v Církvi obyčejů při udělování svátostí, (poněvadž je Církev, kterážto jako nevěsta Kristova má ducha Kristova, dle časů a okolností brzy jednodušejí, brzy bohatěji zřizuje, kdežto podstata jejich, jak ve slově Písma sv. ustanovena jest, vždy zůstává táž); nýbrž spíše oslava milostí, kteréž se nám ve svátostech udělují, jak patrně vysvitá, srovnáme-li předobrazení ve starém Zákonu s jejich vyplněním v Zákonu novém; tak že každý snadno může poznati, jak dokonale souhlasí učení Církve o svátostech s Písmem sv., a jak velikých pokladů se zbavují ti, kdož se odtrhli od svazku s viditelnou Církví.

Tolik o pojmání obrazů těch vůbec; zevnější formou představují koberce, na způsob Rafaelových »Arrazzi«, jakých užívá se v Itálii při církevních

slavnostech k ozdobení předsíní chrámových, kdež také časem jsou ustanoveny k tomu, aby poučovaly věřící lid řeči všem srozumitelnou.

Za příznivějších okolností časových, nežli jsou nyní, byly by z nich povstaly skutečné koberce; teď však provedeny jsou pouze v obrysech, jakožto příprava k později snad možnému provedení malbou freskovou nebo temperovou.

I. K ř e s t. Prvním obrazem, svátostí křtu, vyslovuje se co nejpřesněji smysl svrchu uvedených slov žalmu: »Chvalte Hospodina všickni pohané, chvalte Ho všickni národové!« — Neboť v těchto slovech Davidových zřejmě obsaženo jest proroctví, že všickni národové jednou ku poznání Boha Abrahamova, Isaakova a Jakobova dojdou a zde spatřujeme vyobrazení splnění toto. Jest totiž den Letnic; apoštolové právě Duchem sv. naplnění shromažďují kolem sebe prvotiny Církve Kristovy; uprostřed Petr mezi ostatními apoštoly káže hrnoucimu se množství, a Maria, Matka Páně, v pozadí, obklopená věřícími ženami, modlí se, tvoří střed, kolem něhož se má shromažďiti povstávající osada; v popředí tři apoštolové jsou zaměstnáni křtěním uvěřivších, kteří rozdělení jsou ve tři skupiny; první po levici pozorujícího představuje Semity čili potomky Semovy; druhá po pravici Jafetity čili potomky Jafetovy a prostřední Chamity čili potomky Chamovy; jimi zastoupeno jest celé pokolení lidské, pocházející od těchto tří synů Noemových; vždyť od tohoto okamžiku povolání jsou všickni národové země, aby tvořili jeden národ, jednu velikou rodinu bratří v Církvi Kristově, jakožto dítka jednoho Otce nebeského; proto také nesena jest křtitelnice od čtyř cherubů, kteří vodu spásy roznašejí do všech čtyř končin světových.

Že právě živel vody k tomuto účelu od Syna Božího posvěcen byl, poukazuje se křtem Kristovým v Jordáně na hořejší ozdobě obrubové; touhu a žízeň po spáse, kteráž se předpokládá v duši věřící, znázorňují žizníci a pijící jelenové po obou stranách, obraz to od prvých dob v Církvi známý, patrně vyňatý ze žalmu, jenž zpívá se dosud při slavném křtu dospělých: »Jako jelen prahne po prameni vody, tak prahne duše má po Tobě, o Bože! duše má žízni po silném Bohu živém« atd.

V bočních okrasách jest po jedné straně a sice po levici poukázáno na to, čím křest stal se potřebným, na ráj hříchem ztracený a to ztracený svedením hada; za tou příčinou vyobrazen jest na straně protější měděný, předobrazující kříž Krista Pána, jímž se ukazuje, kterak opět do ztraceného ráje vejíti lze křtem, věřice v Toho, Jenž otevřel smrti Svou na kříži zavřené brány rajské, jakož sám dosvědčil, když umíraje na kříži pravil k lotru: »Ještě dnes budeš se mnou v ráji«. Za tou příčinou On Sám vyobrazen jest u podnoží hada měděného, v noci rozmlouvaje s Nikodemem, k němuž právě pronášá slova: »Jako Mojžíš povýšil hada na poušti, tak musí povýšen býti Syn člověka, aby žádny,

kdo v Něho věří, nezahynul, ale měl život věčný«; a opět: »Nenarodí-li se kdo znovu z vody a z Ducha sv., nemůže vjiti do království božího«.

Na trnoží konečně spatřují se obě předobrazení křtu ze starého Zákona: Noe do archy vcházející, obraz Církve, ve kteréž jedině jest záchrana od všeobecné záhuby a do kteréž jedině křtem se vchází; napotom synové Israelští přecházející Rudým mořem, v němž, jak praví apoštol, otcové naši pokřtěni jsou.

Slyšice pak Mojžíše a Aarona se sestrou Marií křtem tímto k novému životu obrozené jménem zachráněného lidu israelského prozpěvovati velebný chvalozpěv: »Pějme chválu Hospodinu, neboť slavně zveleben jest« atd., jest spravedlivě, aby nový Israel, lid křesťanský, chválil Hospodina srdcem ustavičně, že nám dal z vody křtu vzejíti k novému, věčnému životu.

II. B ĭ ř m o v á n í. Skutky apoštolské poučují nás, že láska Boží nás v Kristu tak obohatila, že kromě svátostí znovuzrození křtem ustanovila pro nás ještě jinou svátost ku posile skrze Ducha sv.; a tak spatřujeme na druhém obraze svátosti břimování opět nad námi utvrzeno milosrdenství a pravdu Hospodinovu, když splnilo se vzácné záslíbení, jež zvěstoval ústy Joela proroka: »I bude potom v posledních dnech, praví Pán, vyleji Ducha svého na všeliké tělo« atd.; což nejprve a bezprostředně, jak dí sv. apoštol Petr, splnilo se na apoštolích v den Letnic; jelikož však proroctví zní: »na všeliké tělo«, bezprostředním vylitím Ducha sv. na apoštoly nebylo splnění vyčerpano, nýbrž co bezprostředně přijali, prostředně skrze ně mělo se přenášeti z pokolení na pokolení, aby všechna pokolení honosila se s apoštolem Pavlem: »Láska boží vylita jest do srdcí našich skrze Ducha sv., jenž nám dán jest«. A toto udělování Ducha sv. vzkládáním rukou apoštolů jest předmětem druhého obrazu, na kterém Petr a Jan prvním věřícím v Samarii přijavším dle vypravování Skutků apoštolských od Filipa jahna pouze křest nyní též udělují vzkládáním rukou Ducha sv., jenž způsobou viditelnou holubice dolů se snášející jest znázorněn; při čemž oddělením dle pohlaví poukazuje se na zřikání se všeho pozemského a tělesného, jakožto první podmínky ku přijetí Ducha božího.

Nad hlavním obrazem objevuje se nejprve v hořejší obrubě sedm andělů znázorňujících sedm darů, jež Duch sv. uděluje; 1. dar moudrosti, veškerou pozemskou roskoš a slávu od sebe odmítající, aby zcela nebi se zasvětil; 2. dar rozumu s pochodní, přinášející světlo do všech srdcí, jež naplňuje; 3. dar rady, bezpečnou cestu k nebi ukazující; 4. dar síly, zkrocením lva ovládnání žádostivosti znázorňující; 5. dar umění ve dvou knihách, přírody a zjevení bádaající; 6. dar zbožnosti, lásku k Bohu rozněcující a 7. dar bázně Boží, oskličivosti před hříchem se jevící; kterýchžto sedmero darů, jakož dle předpovědi proroka Isaiáše spo-

čivalo v plnosti své na Kristu co hlavě, dostává se i údům těla Jeho tou měrou, jakou jednomu každému udělití chce.

Duch tento byl však otcům zaslíben obrazem ohně a obrazem vody; ohně, jelikož starý Zákon byl předobrazem Zákona nového, napsaného nikoli jako onen na kamenných, nýbrž na tělesných deskách srdce, v ohni byl dán na hoře Sinai a sice v týž den o Letnicích, kdy nový duševní oheň Ducha sv. v plnosti času roznititi měl srdce věřících; vody však, jelikož proroci zvali národy, aby přišli k vodám spásy, na uhasení žízně; jakož i národ Boží napojen byl na poušti zázračnou vodou, kterou Mojžíš na rozkaz Hospodinův ze skály vedl; skalou však dle slov apoštolových byl Kristus, který nás napájí duchem Svým.

Obě tajemná předobrazení starého Zákona, zákonodárství na hoře Sinai a Mojžíš žíznící lid vodou ze skály napájející, jsou tudíž vyobrazeny na trnoží druhého obrazu, jakož i symboly ohně a vody naznačeny jsou v bočních ozdobách; onen plamenem na kandelábru, tento vodometem.

Že však také Pán náš zaslíbil ducha Svého obrazem obou žvlů, ukazuje se jednak vyobrazením, když praví učenníkům svým: »Přišel jsem oheň roznitit na zemi a chci aby hořel«; jednak

rozmlouvou s ženou Samaritánkou u studně o vodě, která v ní stane se pramenem vytryskujícím do života věčného.

Každý, kdož o tom přemýšlí, snadno se přesvědčí, jak vhodně oběma živly se znázorňuje, co Duch svatý v nás působiti chce, jelikož účinky obou značí se způsobem duchovním o účincích Ducha svatého. Neboť, jako voda má trojí vlastnost, hasití žížeň, umýváti a zemi oplodňovati, právě tak působí i Duch svatý v nás; a jako oheň osvětluje a zahřívá, tvrdé věci změkčuje a ohybá, ba roztavuje a tak rozloučené spojuje a posléze i stravuje, tak i duševním způsobem Duch svatý, jehož účinky na okrasách studně a kandelábru se znázorňují. O, kdybychom těmto účinkům Ducha svatého v nás zcela se oddali, kterak duchovní vodou touto byla by ukojena veškerá žížeň, kterak veškeré city očistěny, kterak bychom byli oplodněni ku všelikým dobrým skutkům; kterak by tento duchovní oheň v nás osvětloval a zahříval srdce, kterak by vše, což tvrdého jest, se zjemňovalo, kterak by mezi křesťany přestalo vše, což rozlučuje a všickni v jedněm, novém člověku spojeni jsouce, jehož hlavou Kristus, pocítili by, kterak i poslední zbytky starého člověka se ztrávil!

(Pokračování).

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný: pro dp. Klem. Gottwalda, faráře v Bilovicích u Podivína na Moravě. — Ciborium: pro vdp. dra Václ. Hronka, děkana v Chotětově. — Pozlacení v ohni: dvou kalichů: pro vdp. Cyrýna Bernáta, ředitele piaristické koleje v Litomyšli; dvou kalichů a čtyř nádobek na sv. oleje: pro dp. Václ. Neumanna, faráře v Bohdale; kalicha: pro dp. Jos. Hyvnara, faráře v Slušovicích na Moravě; stříbrný, bohatě emailem a drahokamy ozdobený: pro dp. Karla Kaštyla, faráře ve Veselí na Moravě. — Patenka k nemocným: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Nádobky na sv. oleje: pro vdp. dra Václ. Hronka, děkana v Chotětově. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro vdp. dra Václ. Hronka, děkana v Chotětově. — Kropenky: pro důst. farní úřad v Olovím a pro dp. J. Kittnera, faráře v Loukách na Moravě. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Olovím. — Nádobka stáckem ke křtu: pro důst. farní úřad v Labském Kostelci. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově.

Rozličné. Boží hrob: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě. — Obraz sv. Václava: pro dp. Václ. Brabce, faráře v Jirínách. — Pultík pod missal: pro důst. farní

úřad v Langenavě, pro dp. Ant. Herouta, faráře v Habrech, pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně a pro důst. dominikánský konvent v Litoměřicích. — Harmonický zvoněk: pro dp. Isfr. Baldemanna, faráře v Dobřanech. — Kříž na stěnu: pro vysokorod. paní hraběnkou Lažanskou v Praze a pro sl. katolickou Jednotu sv. Václava v Praze.

Paramenty. Kasule: červená: pro vysokorodou kontesku Vilému ze Schönbornů v Praze; tři bílé a jedna červená: pro důst. augustiánský klášter v Praze; červená: pro dp. Jos. Omersa, faráře v Corte d'Isola v Istrii; červená: pro vysokorod. princeznu Vilému Lobkovicovu v Roudnici; bílá: pro vdp. dra Václ. Hronka, děkana v Chotětově, pro vp. Flor. Švrdlika, koop. v Hradisku u Kroměříže a pro dp. Fr. Kubička, faráře v Běle u Plzně. — Pluvial bílý: pro dp. Fr. Vojáčka, faráře v Janovicích. — Vela: pro dp. Jos. Omersa, faráře v Corte d'Isola v Istrii; skvostné přenesení starého bohatého vyšívaní: pro důst. benediktinský klášter v Praze. — Štoly: pro ctih. školské sestry v Domažlicích, pro dp. Václ. Neumanna, faráře v Bohdalově, pro dp. Jos. Omersa, faráře v Corte d'Isola v Istrii, pro důst. farní úřad v Olovím, pro dp. Jos. Kadlíčka, faráře v Konici na Moravě a tři pro dp. Fr. Čermáka, faráře v Mutěnicích. — Pláštiky na ciborium: pro kapli c. k. českého akad. gymnasia v Praze, pro vdp. Ferd. Pokorného, b. vikáře v Krakově a pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebínu na Moravě. — Bursy k nemoc-

ným: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově, pro důst. farní úřad v Olovím a pro dp. Fr. Čermáka, faráře v Mutěnicích. — Velum do Božího hrobu: pro vdp. Ferd. Pokorného, b. vikáře v Krakově. — Korouhve fialové: pro dp. Fr. Čermáka, faráře v Mutěnicích. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro důst. farní úřad v Olovím, pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Kordějově na Moravě a pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně na Moravě. — Šňůra střípceem na lampu: pro dp. Fr. Prostějovského, faráře v Pržně na Moravě. — Birety: pro vdp. Ferd. Pokorného, b. vikáře v Krakově a pro vp. Karla Vodičku, minoritu v Krnově (rak. Slezsko).

Prádlo kostelní. 6 oltářních plachet, 1 pokryvka na oltář, 2 rochetty, 1 alba, 5 humeralií a 5 purifikatorií: pro kapli c. k. českého akad. gymnasia v Praze. — Rocheta a tobalie s tamborovaným okrajem: pro vdp. Václ. Kunze, děkana v Toužimí. — Rocheta a cingulum: pro ctih. školské sestry na Kladně. — 7 humeralií: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdoušavě na Moravě. — 3 kor-

poralíka a 6 purifikatorií: pro vdp. dra Václ. Hronka, děkana v Chotětově. — 2 cingula, 3 korporalia a 3 purifikatoria: pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně na Moravě.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Stříbrný kalich s bohatými rytinami: dp. Fr. Malota, farář v Bílovicích u Uher. Hradiště na Moravě. — Ciborium stříbrné, bohatě ozdobené: dp. Jan Kyžánek, farář v Nov. Hvězdlicích na Moravě. — Stroj na pečení hostií: sl. Fr. Michálek, farář v Čebíně na Moravě.

Paramenty. Kasuli červenou: sl. zádušní úřad pro chrám Páně sv. Františka v Praze. — Pluvialy: dva bílé a jeden černý: sl. zádušní úřad pro své patronátní kostely v Praze. — Dvě černé dalmatiky: sl. zádušní úřad pro chrám Páně Nejsv. Trojice v Praze. — Tři celohedvábná vela: sl. zádušní úřad pro své patronátní kostely v Praze. — Lampu v ohni z lacerou: dp. Karel Kaštyl, farář ve Veselí na Moravě.

Seznam předplatitelů „METHODA“ roku 1889. *)

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Praha.

	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup, František de Paula hrabě Schönborn	1
Adámek Mansvet, farář	1
Alamnové semináře (11 za pol. předpl.)	5
Barvitiis A. V., architekt	1
Binder Josef, vicerektor semináře	1
Borový Klement, Dr. kanovník	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	2
Cyrylo-Methodějské knihkupectví	2
Charvát Josef, kníž. arc. archivář	1
Dědictví Sv.-Václavské	1
Doubrava Jos., Dr., vicerektor semináře	1
Drozl J., profesor	1
Ekerl Fr., kaplan	1
Dr. Grégr a Valečka, knihkupectví	1
Havlů J., kanovník a farář	1
Hodík V., farář u sv. Víta	1
Hora Ant., generální vikář	1
Houžvička Jos., duch. správce v Žižkově	1
Hůlek J., kněz na odpočinku	1
Huspeka F., velmistř řádu křižovnického	1
Jaenig Karel, Msgr., praelát papežský	1
Kačer Jan, kaplan	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Kareš Fr., farář ve Volšanech	1
Kautsch Ed., zlatník	1
Kebrle Ant., vikarista	1

Sneseno . . 33

Počet
výtisků

Přeneseno . . 33

Koblasa Justin, P., převor praem.	1
Kuňhosklad školní v Praze	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Küffer Albert, ryt. z Asmausville, děkan kapitolní	1
Lenz Ant., Dr., probošt	1
Lüssner Moric, c. k. rada místodržitelství	1
Micka Fr., kanovník	1
Mlčoch Alois, kooperátor	1
Mocker Jos., architekt	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Nykles Václav, farář	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Residence Tovaryšstva Ježíšova	1
Rohlenova Karola, soukromnice	1
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. české reálky v Karlíně	1
Ředitelství obec. reál. gymnasia	1
Sasínek Fr., spirituál	1
Sequens Fr., prof. akademie malířské	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schönborn Karel, J. O., hrabě	5
Schönbornová Kristina, J. Osv., hraběnka, roz. hrab. Brühllova	1
Schönborn Vojtěch, J. O., hrabě	1
Schwarz Karel, J. M., světitel biskup	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Starý Sigmund, P., generální opat	1
Světlík Václ., kanovník a prof.	1
Švehla Vinc., farář na Smíchově	1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tengler Jan, stříbrník	1

Sneseno . . 72

*) Seznam tento uspořádal redaktor ze své knížky předplatitelů. Při seřadování dle diecése snadno lze pochybiti. Kdyby tedy náhodou některý z p. t. pánů předplatitelů vynechán byl, račiž laskavě redaktora na poklesek upozorniti, aby chybu napravil.

	Přeneseno	Počet výtisků
Valečka Eduard, knihkupec	1	1
Vondruška Karel, kaplan	1	1
Wagner Adolf, kapitulář na Strahově	1	1
Walter F., P., inf. převor maltézský	1	1
Zitek Jan, historik	1	1
Žák Frant., kooperátor na Vinohradech	1	1
	78	

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Plané	1
Bárta Frant., farář v Polvorově	1
Bejvl Š., farář ve Vnoři	1
Bláha Matěj, farář v Kejtech	1
Bořický Ferd., farář na Proseku	1
Brázda Dominik, kaplan v Mirošově	1
Bucek Ant., hrab, správce na Peruci	1
Černák Václav, kaplan ve Slivici	1
Černohouz Jan, děkan v Budči	1
Čirnáky Frant., farář v Rabštejně	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolině	1
Chlupáč Jan, farář v Sanech	1
Daneš Fr., kanovník a děkan na Peruci	1
Diak Ant., kanovník a vikář v Kouřimi	1
Dvořáček Josef, stavitel v Kolině	1
Dyškant Josef, farář ve Vyšerovicích	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Illimmer Josef, kaplan na Peruci	1
Il nejsek Václ., farář v Kojeticích	1
Hoppe Fr., farář v Boroticích	1
Janda Fr., kanovník a vikář v Přistoupimi	1
Ječmen Jan, vikář v Budyni n. O.	1
Jbl Kašpar, kaplan v Radnicích	1
Kandler Josef, děkan a vikář v Slaném	1
Karlík Hugo, P., převor v Teplé	1
Kebřle Josef, farář v Sluštici	1
Kláster františkánský v Hájk	1
Kořan Fr., kanovník a řed. semináře v Příbrami	1
Kratochvíl Václav, farář ve Vraném	1
Krotký Matěj, farář v Třebetově	1
Kubr Václav, farář v Živohousti	1
Labler Aurel., P., převor v Domažlicích	1
Ludvík Jakub, farář v Ouněticích	1
Malec H., farář v Ovenci	1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi	1
Meloun Josef, farář v Postupicích	1
Moravec Fr., děkan v Uhřetěvsi	1
Museum městské v Plzni	1
Müller Václav, katecheta v Roudnici	1
Opatrný Fr., farář v Senomatech	1
Opp Josef, farář a vikář v Slavětíně	1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L.	1
Petráš Matěj, farář ve Svárově	1
Pilát Pavel, kanovník v St. Boleslavi	1
Pittner Štěpán, vikář v Líbeznici	1
Pixa Fr., kaplan ve Vrbě	1
Pohl František, farář na Sázavě	1
Podlaha Antonín, kaplan v Rokycanech	1
Preclick Fr., farář v Církvici	1
Prskavec Jan, kaplan v Manetíně	1
Přechtěl Jakub, kaplan v St. Boleslavi	1
Průša Ant., farář v Týnci Panenském	1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně	1
Rošický Fr., probošt v Roudnici	1
Ředitelství reálného gymnasia v Plzni	1
Roškot Jan, vikář v Počepicích	1
Runza Arnošt, farář v Doksaněch	1
Sedlák Jan, farář ve Velkých Popovicích	1
Šádek Josef, farář v Svojsicích	1
Starosta K., farář v Stolmíři	1
Svoboda Jan, děkan v Kolině	1

Sneseno . . . 61

	Přeneseno	Počet výtisků
Šindelář Antonín, kaplan v Zlonicích	1	1
Šittler Eduard, kaplan v Petrovicích	1	1
Šoulavý Karel, farář v Tejnici n. S.	1	1
Špale Ant., farář v Mirošověch	1	1
Špalek František, vikář v Městečku	1	1
Štědrý Fr., kaplan na Peruci	1	1
Teyzar Václav, hrab, pokladník na Peruci	1	1
Vacarda Josef, kooperátor v Rapicích	1	1
Vacek František, kaplan v Bubenči	1	1
Vaněk Ferd., prof. v Kolíně	1	1
Vodička Fr., hr. kontrolor na Peruci	1	1
Vojáček Fr., farář v Janovicích	1	1
Voříšek Roman, emer. farář na Křivoklátě	1	1
Závodní Josef, c. k. vojenský kurát v Josefově	1	1
Zbejval Josef, farář v Konojedech	1	1
Žaček Fr., farář v Hluboči	1	1
	77	

Úhrnem 155.

Diecése Litoměřická.

Litoměřice.

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl	1
Alumnové semináře (2 za pol. předpl.)	1
Šitte Václav, protokolista kons.	1
	3

Diecése:

Buchta Ant., kooperátor na Mělníku	1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici	1
Iladiak Fr., kaplan v Českém Dubu	1
Kondelík Fr., farář ve Mšeně	1
Mikolášek Václav, kaplan v Sobotce	1
Němeček Josef, vikář v Loukově	1
Nevečeřel Čeněk ve Všebořicích	1
Opl Václav, farář v Tysé	1
Rydván Jos., Dr., beneficiát v Lysé	1
Ředitelství c. k. vyš. gymnasia v Ml. Boleslavi	1
Salát Jan, Dr., farář v Kováni	1
Sirnad Petr, farář v Čechelicích	1
Svoboda Josef, děkan v Turnově	1
Štolc Fr., farář v Brozanech	1
Teles Fr., farář v Skalsku	1
Veselý Fr., farář v Řepíně	1
Zuklin Fr., farář v Rosendoufu	1
	17

Úhrnem 20.

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové.

J. M. biskup Dr. Josef Jan Ev. Hais	1
Biskupský seminář	1
Fiala Gr., kanovník	1
Frodl Ant., rektor semináře	1
Frýdek Ant., kanovník	1
Kerner Fr., protokolista	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theol.	1
Mrštík Josef, katecheta gymnasiální	1
Musil Matěj, kanovník	1
Pospišil J., knihkupectví	1
Ruth Vinc., bisk. ceremoniář	1
Sekera Vladislav, bohoslovec	1
Šrůtek Josef, kanovník	1
Tondl Fr., c. k. profesor	1
Zima Fr., spirituál	1

15

Diecése:

	Přeneseno	Počet výtiisků 15
Archaeologický a musejní spolek v Hořicích	1	
Beseda měšťanská v Kutné Hoře	1	
Bezděka Viktor P., archivář v Želivě	1	
Bouchal A., farář v Chlebích	1	
Danielis Otto, farář v Litomyšli	1	
Dvořák Ant., farář v Nebovidech	1	
Dvořák Št., kaplan v Luži	1	
Hakl Bohumil, děkan a vikář v Hořicích	1	
Iejtmánek Jan, farář v Nové Bělé	1	
Hraše J. K., c. k. šk. insp. v Nov. Městě n. M.	1	
Illem F. A., farář v Zbraslavicích	1	
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi	1	
Klein Jan, děkan v Čiňovsi	1	
Klein Josef, bisk. notář v Oboře	1	
Kmínek Jiljí, kaplan v Polici	1	
Knihovna c. k. gymnasia v Ném. Brodě	1	
Kofránek Josef, farář v Čenkovicích	1	
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích	1	
Krunert Blažej, farář ve Velimi	1	
Louvar Leop., sochař v Ném. Brodě	1	
Mazáč Leopold, vikář v Poličce	1	
Nechvíle Jan, farář v Dašicích	1	
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově	1	
Novák Ant., vikář ve Veliši	1	
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě	1	
Pašek J., knihkupectví v Jičíně	1	
z Pelhřimovských Eduard, farář v Úpici	1	
Pohl Jan, farář v Borohrádku	1	
Příbyl Josef gymn. profesor v Jičíně	1	
Rathouský Karel v Rychnově	1	
Reálné vyšší školy v Kutné Hoře	1	
Řehák Jan, kaplan v Dobrušce	1	
Růžička F. J., obchodník v Kutné Hoře	1	
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace	1	
Svoboda Josef, farář v Čihošti	1	
Štěpka Jan, kaplan v Chlumci n. Cidl.	1	
Uhlíř Václav, farář v Jesenici	1	
Vančura Ant., děkan v Ném. Brodě	1	
•Věcla, archaeol. spolek v Čáslavi	1	
•Vocela, archaeol. spolek v Kutné Hoře	1	
Vokál J. v České Třebové	1	

Uhřnem 56.

Diecése Budějovická.

Budějovice

J. M. biskup dr. Martin Říha	1
Benninger R., knihkupectví	1
Hůlka Josef, spirituál semináře	1
Knihovna bohoslovců	1
Pešl Arnošt, kněhkupec	1
Rodler Adolf, Msgr., rektor semináře	1
Skočdopole Ant., Dr., prof. theol. a kanovník	1

Diecése:

Bezděka Václav, farář v Dobruži	1
Buchtele Jan, farář v Technicích	1
Cisár Karel, farář v Protivíně	1
Duben Jan, děkan v Nezamyslicích	1
Formánek Josef, arcikněz, vikář na Týnci	1
Hájek Karel, arcikněz, vikář a děkan v Domažlicích	1
Hašek Václav, farář v Hluboké	1
Iejna Josef, farář v Drahově	1
Hille Jan, kaplan v Kádově	1
Hlínka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku	1
Hloušek Aug., učitel v Horní Cerekvi	1
Hofmann Josef, praelat v Jindř. Hradci	1

Sneseno . 12

**Počet
výtiisků
12**

Hůlka Fr., farář v Tušapech	1
Chochole Jan, farář v Krasilově	1
Kamarýt Bedřich, farář v Dešné	1
Kameš Vojtěch, kaplan v Ledči	1
Konrád Karel, prof. gymn. v Táboře	1
Kováč Josef, farář ve Svojsčicích	1
Lhotský Josef, superior v Klatovech	1
Macek Václav, katecheta v Soběslavi	1
Majer Antonín v Čizové	1
Mařík Jos., farář v Strunkovicích	1
Mocker Adolf, stavitel v Hluboké	1
Ondok Jan, kaplan v Bavorově	1
Němec Karel, kaplan v Chrasticích	1
Pauli Hugo de, farář v Těchomicích	1
Pavel Rafael, P., ve Vyšším Brodě	1
Pekárek Josef, arcikněz, děkan v Blatné	1
Pokorný Ferd., farář v Křakau	1
Ričák E. V., děkan v Přesticích	1
Sedláček Aug., profesor v Táboře	1
Sedláček J., stavitel v Krumlově	1
Spieß Julius, kníž. stavitel v Petrodvoře	1
Stiller Er., farář v Planici	1
Tischer Jan, farář v Neustupově	1
Toberny Ad., prof. v Soběslavi	1
Toušek Fr., děkan v Třeboni	1
Truhlář Jan, kaplan v Netolicích	1
Valenta Jan, farář v Kladrubech	1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkní	1
Zwettler Šim., farář v Nakří	1

41

Uhřnem 48.

Čechy uhřnem: 279.

Morava.

Arcidiecése Olomúcká.

Olomouc.

J. Em. kardinál-arcibiskup Bedřich landkrabě Fürstenberg	1
Heidenreich Pius, assesor, kancléř konsistorní	1
Kachník Josef, Dr., vicesuperior semináře	1
Knihovna bohoslovců českoslovanských	1
Knihovna seminářská	1
Kubiček Jan, Dr., gymn. katecheta	1
Promberger R., knihkupec	1

7

Arcidiecése:

Bilčík Karel, farář v Roketnici	1
Blažek Vilém, Msgr., ředitel semináře v Kroměříži	1
Břečka Jan, farář ve Frenštátě	1
Čech Jan, farář v Hranicích	1
Daněk J., farář v Ilavě	1
Dudík Ant., farář ve Vyškově	1
Grmela Josef, kooperátor v Dol. Štěpánově	1
Halda Drah., farář v Dolním Újezdě	1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích	1
Hoch Fr., farář v Horním Újezdě	1
Hradil Jan, farář v Kašavě	1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingénieur v Uh. Hradišti	1
Ilkovič Ant., kaplan v Mohelně	1
Křicner Al., farář ve Vlachovicích	1
Mrázek Florián, kaplan v Hranicích	1
Novák Filip, kaplan ve Velké	1
Porazil František, kaplan v Moskovovicích	1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci	1

Sneseno . 18

	Přeneseno	Počet výtisků
Sauer Ig. V., farář v Napaředích	1	18
Sedláček Jan, farář ve Špičkách	1	1
Snopek Fr., exposita ve Svěbohově	1	1
Strouhal Jan, farář v Kladkách	1	1
Strouhal Ig., farář v Dolanech	1	1
Tesař Petr, farář v Tumačově	1	1
Utikal Josef, kooperator v Kojetině	1	1
Vychodil Jan, kooperator na Velchradě	1	1
Vytopil Josef, farář ve Val. Meziříčí	1	1
Velner Jakub, kooperator v Tovačově	1	1
Záček Karel, kooperator v Čechách	1	1

29

Úhrnem 36.

Diecése Brněnská.

Brno.

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer	1
Adamec Ant., prefekt pachol. semináře v Brně	1
Alumnové semináře (10 za pol. předpl.)	5
Hodr Jakub, Dr., profesor bobosloví	1
Knihovna chlapeckého semináře	1
Kutter Fr., kaplan	1
Museum průmyslové	1
Pospíšil Josef, Dr., regens bisk. alumnátu v Brně	1
Procházka Matěj, Msgr., kanovník	1
Rambousek Anselm, P., opat	1
Šulerla Robert, kanovník	1
Winiker C., knihkupectví	1
Winkler Karel, knihkupec	2
Zeibert Fr., Msgr. Dr., prelát	1

19

Diecése:

Belcredi Egbert, J. Exc. hrabě, v Lišni	1
Beránek Karel, Dr., děkan v Újezdě	1
Bezděk Václav, farář v Jamách	1
Eichler Karel, farář ve Vev. Bytšce	1
Fáborský Jan, farář v Pohořelici	1
Florián Ferd., farář v Tasově	1
Hrubý Josef, profesor v Telči	1
Chudáček Fr., kaplan v Novém Rousínově	1
Chlumecký, P., kvardián v Třebíči	1
Kaplan Kristian, farář v Mikulovicích	1
Kašpar Josef, farář v Radiměři	1
Klíma Josef, farář v Kluboukách	1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě	1
Kubín Jos., kooperator v Pohořelicích	1
Koudela Jan, farář v Jemnici	1
Koula Jan, farář v Jemnicích	1

Sneseno . . 16

	Přeneseno	Počet výtisků
Křivý Jan, farář v Letonicích	1	1
Miča František, kooperator v Mětině	1	1
Michálek Fr., farář v Předíně	1	1
Moc Josef, farář v Malešovicích	1	1
Mrázek Jan, farář v Pavlově	1	1
Načaradský Josef, farář v Křepicích	1	1
Nešpor Jan, farář v Červ. Lhotě	1	1
Oharek Václav, farář v Doln. Dubňanech	1	1
Páek Bernard, farář v Ochozí	1	1
Pavelka Pavel, zám. farář v Lišni	1	1
Soukop Jan, farář v Doubravici	1	1
Spálenka Anselm, P., františkán v Dačicích	1	1
Stojan Ant. Cyr. farář v Dražovicích	1	1
Vlk Josef katecheta v Třešti	1	1
Vlček Arnošt, farář v Običově	1	1
Wolf Al., farář ve Valči	1	1
Zineker František, farář v Beneticích	1	1

33

Úhrnem 52.

Morava úhrnem: 88.

Slezsko.

Krátký Josef, farář v Moravici	1
Pospíšil Gerard, farář v Orlově	1
Vodička Karel, kněz minorita v Krnově	1

3

Jiné země.

Cipín A., kněz v Ahnapce v Americe	1
Dítko Ant., prof. v Kremži (Dolní Rakousy)	1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štyrském Hradci	1
Jaeger Jan Nep. O. S. B. Chicago (Amerika)	1
Konrád Eberhard, kooperator v Wolfsegu (Horní Rakousy)	1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hr. Schönbornova	1
Levý Fr., c. k. úředník při telegrafu v Krakově	1
Molitor Josef, farář v Chicago (v Americe)	1
Polkowski Ignac, kanovník v Krakově	1
Venhuda Fr., katecheta v Sarajevě	1
Wolf Fr., kooperator v Steyru (Horní Rakousy)	1

11

Úhrnem 11.

V Čechách . . . 279	předplatitelů
Na Moravě . . . 83	"
Ve Slezsku . . . 3	"
Jinde 11	"

Úhrnem . . 381 předplatitelů.

„METHOD“

ročník XVI, vycházeti bude roku příštího jako dosud

 každého měsíce.

Předplatné 2 zl. 20 kr. přijímá redakce v Karlíně.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XVI. ROČNÍK.

V PRAZE 1890.

KNIHTISKÁRNA „POLITIKY“. — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Obsah XVI. ročníku „METHODA“.

I. Články.

Inventář náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého, z r. 1413. Vincenc Brandl 7.

Gotická monstrance v děkanském chrámu sv. Maří Magdaleny v Sobotce. (S vyobrazením). Václav Mikolášek. 10.

Oltář. Antonín Podlaha. 18.

Vandalství v kostele sv. Václava nad Zderazem, Dr. Zikmund Winter. 25.

Jana Bedřicha Overbecka Sedmero Svátostí. 34., 45., 58., 69.

Archaeologický návod k vyhledávání a vypisování kostelů románských v zemích koruny České. (S 39 vyobrazeními). F. J. Lehner. 73.

Kostely, církve a chrámy v Čechách. František Vacek. 91., 115.

Seznam archidiakonátů, dekanátů, a plebanů v 14. století v Čechách 108.

Jak dlužno popisovati kostely ze stránky architektonické? F. J. Lehner. 127.

Obnova biskupského chrámu Páně v Brně. — Pastryřský list. J. M. Dra Františka Bauera. 133.

II. Románské exkurse. (29.—44.)

V Čechách:

Okrouhlé kostely. F. J. Lehner.

4. Kostel sv. Martina a Prokopa v Karlíku. (Půdorys.) 1.

5. Kostelík sv. Petra v Plzenci. (Půdorys.) 2.

6. Kostel sv. Kateřiny v České Třebové. (Půdorys.) 3.

7. Kostel sv. Petra a Pavla v Budči. (Půdorys, pohled, okno věžní.) 4.

8. Hradní kaple v Týnci nad Sázavou. (Půdorys.) 13.

9. Kostel sv. Maří Magdaleny v Přední Kopanině (Půdorys, pohled.) 15.

10. Kostel sv. Jana Křtitele v Pravoníně. (Půdorys.)

11. Kostel sv. Jiří na Řipu. (Půdorys, průsek, pohled.) 37.

12. Kostel Narození Panny Marie v Holubicích. (Půdorys, průsek, pohled, liseny.) 49.

Románské kostely s chorem pravoúhlým. F. J. Lehner.

1. Kostel sv. Klementa v Bubnech. (Půdorys.) 62.

2. Kostel sv. Michala Archanděla v Michalovicích. (Půdorys, okno.) 64.

3. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Dobronicích. (Půdorys.) 66.

4. Kostel sv. Jana a Pavla v Krtni. (Půdorys.) 66.

5. Hradní kaple sv. Kateřiny na Tetíně. (Půdorys, kruchta, chor, pohled.) 121.

Zprávy dekanatních archaeologů. 125.

I. Dekanat Prachenský. R. Kuchynka.

1. Kostel sv. Václava v Bukovnici. (Půdorys, portal.) 136.

2. Kostel sv. Petra a Pavla v Budčicích 137.

Na Moravě:

Seznam dekanatních archaeologů v arcidiecési Olomoucké. 90.

III. Monografie.

Děkaný chrám sv. Jakuba Většího v Jičíně. 53.

— Kostel sv. Ignáce a bývalá kolej OO. Jesuitů v Jičíně. 55. — Kostel Panny Marie v Novém Městě v Jičíně. 56. — Farní chrám sv. Šimona a Judy v Bystřici v Tábořsku. 57. — Farní chrám Nanebevzetí Panny Marie v Modré Hůrce v Budějovicích. 57. — Filiální kostel Nalezení sv. Kříže v Robousích. 67. — Filiální kostel Proměnění Páně v Kozlech u Ledče. 68. — Josef Nechvíle.

Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech. Fr. Hůlka. 21., 29., 40.

Filiální kostel sv. Havla v Oldřichovicích. (Půdorys, pohled, okno, sanktuarium, svorník.) Vilém Doupil. 26.

IV. Různé zprávy.

O činnosti Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta za r. 1889—90. 138. — Z Innomosti. Zpomínka z cest od K. Konrada. 45.

V. Akademie křesťanská.

Měsíční zprávy. 12., 22., 35., 47., 59., 71., 95., 119., 132., 140.

VI. Příspěvky na votivní obrazy

v chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně.

24., 96.

VII. Seznam předplatitelů. 141.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo I.

V Praze, dne 30. ledna 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Románské exkurse. (29—32). Okrouhlé kostely v Čechách. (Pokračování). — Inventář náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého. (Pokračování). — Starobylá gotická monstrance v děkanském chrámu Páně sv. Maří Magdaleny v Sobotce. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden. — Více předplatitelů.

Románské exkurse. (29-32).

Okrouhlé kostely v Čechách.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner. (Pokračování).

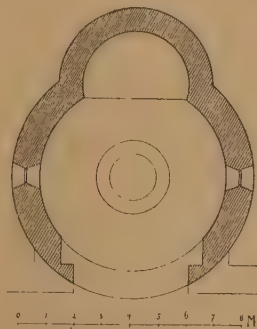
4. KOSTEL SV. MARTINA A PROKOPA V KARLÍKU.

K rotundám Pražským druží se v nejbližším vúkolí rotunda v Karlíku, k jejíž západní straně v minulém století přistavěla se neúhledná loď, která roku minulého téměř do základu zbořena a stavbou slohovou nahrazena byla, tak že stará rotunda tvoří chor rozšířeného kostela (»Method«, roč. XV., 119).

Okrouhlý kostel v Karlíku shoduje se naprosto s rotundami Pražskými jak veškerým sestrojením architektonickým, tak i rozměry svými. Skládá se z kruhové lodi 6.62 m v průměru obnášející a z polokruhové apsidy z prodlouženého polokruhu sestrojené. Rotunda dvěma okny nyní poněkud zvětšenými osvětlená sklenuta jest pravidelnou bání, z níž vystupuje lucerna do vnějšku otevřená. Sloupky, které druhdy okna lucerny na dvě dělivaly, asi v minulém století se vylámaly a nebyly ani při nynější úpravě novými nahrazeny, čehož

v zájmu vzácné památky starorománské želeť jest tím více, že starožitný památník celkem výtečně jest zachován. Vchod býval bezpochyby ve stěně západní, která nyní na způsob vítězného oblouku do nové lodi čelícího jest prolomena.

Z rotundy vybočuje k východu polokruhová apsida conchou sklenutá, jejíž střecha o zeď rotundy se opírá. Že pod omítkou skryta jsou stará okénka, jimiž apsidě dostávalo se světla samostatného, nelze pochybovati. Celý chrámec zbudován jest z malých kvádrů v pravidelných vrstvách kladených, které pod tenkou vrstvou omítky zřetelně se spatřují. Z velikosti jejich souditi lze, že

jest to přitesávaná opuka, z níž i rotundy Pražské zbudovány jsou. Budova postrádá všelikého detailu architektonického. Sloh okrasy prostý, jakož i celková úprava architektonická vykazují starožitné svatyněce tutéž dobu vzniku, jako

ostatním sestrám po vlasti dosud rozptýleným.

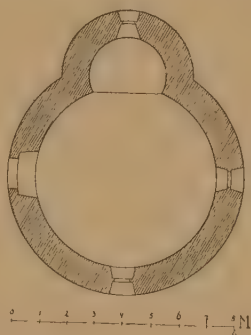
Dokladů historických naprosto postrádáme. Jelikož kostelík r. 1352 mezi farními se uvádí, souditi lze, že již původně býval farním, jakož jím posud jest, jsa mateřským kostelem osady Dobřichovické čtvrt hodiny od něho vzdálené. V seznamu duchovenstva arcidiecése Pražské uvádí se jménem sv. Prokopa, opata a sv. Martina, biskupa. V Schallerově topografii nazývá se však kostelem sv. Martina a Prokopa, z čehož souditi lze, že původně zasvěcen byl jako chrámec Vyšehradský sv. Martinu, k němuž později přidružen jest za spolupatrona sv. Prokop.

Na počátku 14. století pokrývaly okolí Karlíka lesy, jimž se říkalo Mořiny.¹⁾ Karel IV. založil tu tvrz bezpochyby

k obraně východních částí panství Karlšteinského¹⁾. Od dob Hájkových bájilo se leccos o Hrádku zde zbudovaném, zejména že vystavěn jest, aby královská choť i jiné ženy na Karlšteín přišedší zde nočního času odpočinek měly, jelikož prý Karel pro uctivost svátosti Karlšteinských žádné ženy přes noc tam netrpěl, nýbrž před večerem všechny na Karlík dovážeti dával,²⁾ což Sedláček popírá, dokládaje, že jediná věž na Karlíku nepřihodným byla by bývala obydlím pro císařovnu Římskou a dvůr její. Asi okolo r. 1400 byl »hrad Karlík« zapsán a zastaven někomu a připsáno 200 kop na stavení jeho skrze krále Václava.³⁾ To jest jediná bezpečná, ač neúplná zpráva o Karlíku, který potom v ssutiny se sřítíl. Hrádek zmizel. Starší však rotunda dosud stojí.

5. KOSTELÍK SV. PETRA V PLZENCI.

K uvedeným kostelíkům okrouhlým přidružuje se dále od Prahy chrámec Plzeňský jak typickou tvářností, tak i rozměry svými. Kruhová loď má 6.5 m v průměru a vchází se do ní se strany severní dveřmi, jejichž nynější ostění kamenné jest původu novějšího. Bývalá kuple klenbová bohužel již dávno se sřítíla a nelze pochybovati, že z ní druhdy vyrůstala lucerna, jako se spatřuje na veškerých rotundách věží postrádajících. Loď nyní jest z nouze chatrně pokryta střechou šindelovou. Nad vchodem vybourán jest kulatý otvor. Z rotundy vystupuje polokruhová apsida, která dosud zachovala původní svou klenbu, silnou vrstvou rumu pokrytou, z něhož různé bejli bujně roste, jelikož apsida jest bez střechy.²⁾ Uvnitř apsidy zachovala se dosud mensa oltární z kamene tesaného, jejíž deska vedle na zemi pohozena jest. Původní okénko uprostřed apsidy dosud se spatřuje zazděné, kdežto

okna rotundy ohavně jsou vybourána. Starožitný kostelík zbudován jest z drobného kamení v pravidelných vrstvách kladeného, jako u veškerých rotund českých se vyskytuje. Kostelík nemá žádné architektonické okrasy. Bývalou římsu zastupuje neúhledná vyzdívka, z níž dřevěné trámce smutně vyčuhují, žalostný to doklad, v jaké neváznosti Plzeňec 19. věku cení vzácný a jediný památník z doby staro-slavného Plzně před tisíci lety.

Plzeňec či stará Plzeň, která se stala rodičkou Nové Plzně, jak až do třicetileté války nejslavnější a největší po Praze město království Českého nazývána jest, má slavnou minulost. První zmínky o Plzni dočítáme se u Dětmara Meziborského, který vypravuje, jak Otto II. vtrhnuv do Čech od Boleslava II. i s vojskem svým tak náramně potřen jest u Plzně, že i císař sám, nevěda již kudy utéci, přestrojen s nesnází do Kouby v Bavorsku se uchránil.⁴⁾ A kdyby zpráva tato z r. 976 již o nové Plzni platila,

¹⁾ Emler, Reg. IV., 211.

²⁾ Dlužno opravití dva poklesky, jichž Grueber se dopustil a Neuwirth po něm odřikává: 1. Oba tvrdí, že se zachovala jen loď bez apsidy. Uvádí se tudy v laskavou známost, že Plzeňský kostelík má zachovanou apsidu sklenutou i loď okrouhlou. 2. To, co oba považovali za kulatá okna na způsob spodních oken Milevských, jsou jen vyřezané — díry.

¹⁾ Aug. Sedláček. Hradý VI., 84.

²⁾ Balbin, Miscell. III., 107.

³⁾ Rukopis c. k. dvorního archivu ve Vídni. Viz Sedláčkovy Hradý VI., 85.

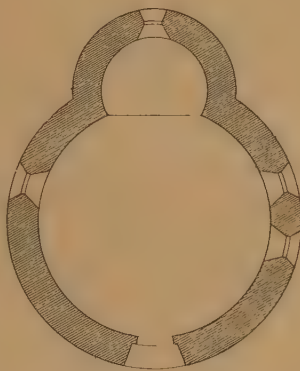
⁴⁾ Palacký, Dějiny, I., 256. Thietmar, ap. Pertz

Staré Plzni starobylosti tím nikterak neubývá. R. 1272 stkvěl se Plzenec ještě sedmi kostely a kaplemi, jak dozvídáme se z listiny vydané v Římě téhož roku dne 13. května, jíž papež Rehoř klášter Chotěšovský do ochrany apoštolské stolice přijímá a potvrzuje majetek kláštera, v jejichž řadě uvádí se kostel sv. Vavřince na vrchu stojící, s kostely a kaplemi od něho závislými, sv. Jana, Panny Marie, sv. Petra, sv. Martina, sv. Kříže, a sv. Václava.¹⁾

Z veškeré tehdejší slávy zbyl Plzenci jediný chrámec sv. Petra, později též po sv. Pavlu pojmenovaný. Uvědomělá osada Plzenecká bohdá nedopustí, aby zanikl jediný památník dějin tisíciletých! Jako kostelíky dosud uvedené důstojně již obnoveny jsou, bezpečně doufáme, že také chrámec Plzenecký v brzku slavití bude vzkříšení své. Především však jest svrchovaně třeba, aby apsida střechy zbavená bezodkladně přikryta a od nastávající zkázy zachráněna byla.¹⁾

6. KOSTEL SV. KATEŘINY V ČESKÉ TŘEBOVÉ.

Nejvzdálenější od Prahy rotundou starorománskou na hranicích českomoravských jest kostel sv. Kateřiny v České Třebové, jehož rozvržení a výstavnost shoduje se s veškerými kostely okrouhlými v Čechách dosud zachovanými. Do lodi okrouhlé vchází se dveřmi proti apsidě na straně západní upravenými. V dobách pozdějších byly prolomeny ještě dva jiné vchody, jeden na pravo od původních dveří, druhý do sakristie k budově nejpříjemně přilepené. Bývalá klenba dávno již zmizela a jest loď ve výši, kde druhdy kuple klenouti se počínala, přikryta rákosovým stropem, čímž ovšem vnitřek velmi značně se snížil. Veškerá tři okna v lodi zachovala však až dosud původní svou podobu, jsouc polokruhově sklenuta a majíc ostění vně i vnitř silně vybočující. Vítězným obloukem pravidelně sklenutým, po jehož obou stranách spatřuje se ještě původní římsa ze šikmo podříznuté desky se skládající, otvírá se loď 7 m v průměru obnášející do apsidy polokruhové, jejíž průměr polovicí průměru rotundy čítá. Uprostřed apsidy zachovalo se rovněž původní okno, jakož i klenba, kterou však v době gotické nepochopitelným způsobem žebry na dvou hlavách a dvou krákorcích spočívajícími a ve svorníku se sbíhajícími okrášlili (!) Z téže doby pochází asi prolo-

mení bočních dveří, jakož i sklenutí jejich lomeným obloukem pouze však zvenci, což ve zdivu 1.1 m silném prověsti se neodvážili. Zdivo rotundy při poslední obnově se poněkud snížilo, stěny však apsidy z venčí se zvýšily na docilení stejné výšky obou částí, z nichž budova se skládá, čímž porušena jest lahodná soustava, vedle které střecha nižší apsidy o vyšší stěnu rotundy se opírá, načež okrouhlá loď pokryta jest mohutnou střechou šindelovou na způsob obrovského zvonu s vyčnívající lucernou, apsidě však dostalo se nižší střechy samostatné. Kostel zbudován jest z vrstev kamení pravidelně kladeného, který se dobývá v tamějších lomech vápenných, kolem města hojně se vyskytujícího, z něhož i celé město zbudováno jest. Ctihodný chrámec v podstatě dobře zachovaný slouží dosud účelům bohoslužebným, jsa hřbitovním koste-

lem osady. Ve vzdálenosti 5 m stojí prastará zvonice, jejíž spodek jest zděný, svršek však dřevěný se starožitným podsebitím. S obého, i ze hřbitova, který kolem farních chrámů se rozprostíral, i ze zvonice vedle chrámce stojící bylo lze souditi, že kostel sv. Kateřiny býval původně za farní zbudován.

Dokladů historických z doby románské bohužel nestává. První listinná zmínka děje se o České Třebové teprve r. 1304,

V., 760. Vita s. Adelheidis ap. Mabillon. sec. VI., 140. Dobner annal. IV., 243.

¹⁾ Emler, Reg. II., r. 1272, 13. Maji, č. 781, str. 312: Ecclesiam s. Laurentii in Picna, sitam in monte, cum ecclesiis et capellis dependentibus ab eadem, videlicet s. Johannis, s. Marie, s. Petri,

s. Martini, s. Crucis et s. Wenceslai, ac omnibus pertinentiis earumdem.

¹⁾ Panu učitelí měšť. školy v Rokycanech, Aloisu Kneidlovi, za nákresy, jakož i vp. Ant. Podlahovi, kaplanu, za poznámky — díky nejsrdečnější!

v listině, již král Václav potvrzuje držebnost kráštea Zbraslavského¹⁾, který roku 1357 Trebovou postoupil biskupu Litomyšlskému za statky jiné.

Starožitný kostel řadí se výstavností svou mezi nejstarší rotundy české. Jest pouze přáteli si, aby ctihodný památník zbaven byl všeho, což jej znešvaruje, především neúhledné kruchty, která vnitřku prostorně obmezenému krásy věru

nedodává. Že přístavky ji málo okrašluji, každému maně se objevuje.¹⁾

Jelikož okrouhlý kostelík Želkovický v »Methodu« (XIV., 97) již vyobrazen i popsán byl, zbývá ze skupeniny rotund bez věží pouze kostelík Levínský, jehož nákresy dosud nemám. Scházející příležitostně bude doplněno. Následuje druhá skupenina. — okrouhlé kostely s věžemi.

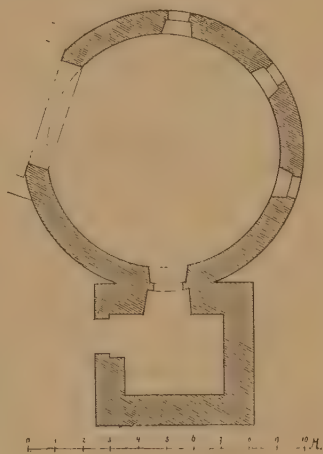
7. KOSTEL SV. PETRA A PAVLA V BUDČI.

Staroslavný kostel Budečský skládá se z rotundy a věže o něco později zbudované. Kruh, jehož průměr mezi 8·7 m a 8·48 m kolísá, jak při prastarých stavbách nezřídka se vyskytuje, prolomen jest vítězným obloukem, kterým po dvou schodech vystupuje se do poměrně prostorného presbyteria čtverhranného, Bernardem hrab. Martinicem vystavěného. Oko na české rotundy zvyklé bezděčně hledá zde na místo čtverhranného choru apsidu polokruhovou, jaká ve všech okrouhlých kostelích románských se vyskytuje. Jelikož vítězný oblouk má ve světlosti 3·95 m, tedy skorem polovicí průměru kruhu loďního, jak pravidelně u veškerých rotund bývá a také výška jeho s výškou apsid se shoduje, mám za to, že i Budečský kostel míval polokruhovou apsidu, která snad pro skromnou prostornost svou zborěna a nyníšším nepoměrně velkým presbyteriem nahrazena byla. Při této úpravě dostalo se mu, jakož i oknům lomeného oblouku, jak v oněch dobách z báječné neznalosti slohové rádi činívali. Původní zdivo zůstalo však nedotknuto. Rotunda jest sklenuta parabolicky ploskou opukou, čímž povstalo zdivo valně nerovné. Tři okna loď osvětlující příliš nízkou polohou zřejmě ukazují, že byla prolomena při nešťastné obnově.

Že věž nebyla s kostelem současně budována, souditi lze jednak z nepravidelnosti polohy neodpovídající ose rotundy, jednak i z původního okna, které

se v boku věže k rotundě čelící bez všelikého porušení zachovalo. Jest rozpůleno sloupkem krychlovou hlavicí opatřeným, na které sedí sedlo šikmo nabíhající, v obou koncích polokroužkem okrášlené, attickou patku s patníkem zastupuje však hladký válec dřívku o něco mohutnější, z čehož se bezpečně poznává, že věž nebyla o mnoho později zbudována, než kostel sám. Sloupek a ostění okna jsou z pískovce, zdivo však z drobnějších vrstev opukových pravidelně kladených, z nichž i věž zbudována jest. Chatrné částky vyspravovávaly se však v pozdějších letech velkými čtverci pískovcovými, jak ve věži zhusta se spatřuje. Dvojnásobná okna nad sebou čelí ku všem čtvero stranám, sloupky jsou však u všech ostatních vzděny očekávající vykopení z vazby anebo nového nahrazení, což redaktor na nákresu již učinil, nakresliv okna věrně dle vzoru neporušeně zachovaného. A jelikož při zkoumání a popisování památníků stavitelských

není účelem jeho, aby zvěčňoval, čím nemsynlní opravovatelé v různých zejména však v novějších dobách z neznalosti na nich se prohřešovali, vypustil na vyobrazení dva přístavky, které staroslavnou památku nemálo hyzdí. Na původní, značně nakloněné zdivo rotundy, jaké na prastarých budovách zhusta se vyskytuje, postavili nový, kolmý válec či věnec přes 2 m vysoký, na kterém spočívá krov, jakého dříve nebylo, jelikož bání klenby bez všelikého krovu pokryta

¹⁾ Emler, Reg. II. r. 1304. 21. Maji. Brunnae, č. 2004, str. 867: . . . villa forensis, quae vocatur Tribovia Boemicalis . . .

¹⁾ Panu Felixu Paukertovi, řídícímu učíteli, za nákresy a fotografii, jakož i panu učíteli Jos. Hubálkovi za poznámky vzdává redaktor díky nejvroucnější.

byla zvenčí deskami kamennými. Stalo-li se tak na zatížení záklenků nebo z jiné příčiny, tvářnost rotundy zvenčí tím podstatně porušena jest. Z téže snad příčiny opřena jest okrouhlá loď o čtverhranou věž zděným klinem, kterým roh mezi věží a lodí vybývající se vyplnil. A jelikož rotundě svrchu zdíva ubývá, povstal zvenčí mezi věží a kostelem s obou stran kus rovné stěny na způsob chodby, která zvláštní střechou s věží a krovem rotundy se spojila, čímž dříve uvedené okno románské dosud zachované zvenčí se úplně zakrylo a jímž nyní do podkroví nad kostelem sevchází.

Na veškerých vyobrazeních v různých knihách a časopisech spatřuje se velepamátný kostel Budečský s oběma přístavky původní tvářnost jeho valně znešvařujícími. Oprávněně a správně vrací redaktor svatyni původní podobu s ujistěním, že na nákresu ničeho nepřibásnil, nýbrž s vypuštěním jmenovaných dvou přístavek věrně nakreslil, jak původní stavba dosud zachovaná ukazuje. Tím nabývá kostel Budečský ovšem docela jiné tvářnosti, jaká mu jednou vrácena

bude, dočká-li se někdy slohové opravy, jaké tak vzácný památník k tisíciletým jmeninám právě se blížícím právem vyžaduje.

Vždyť jest to památník srdci českému tak milý a vzácný, stojící na počátku dějin křesťanských jako nejstarší mezník umy věrou posvěcené. Stěny jeho vídaly

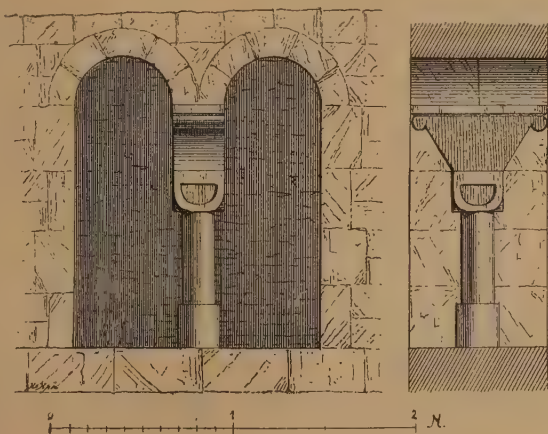
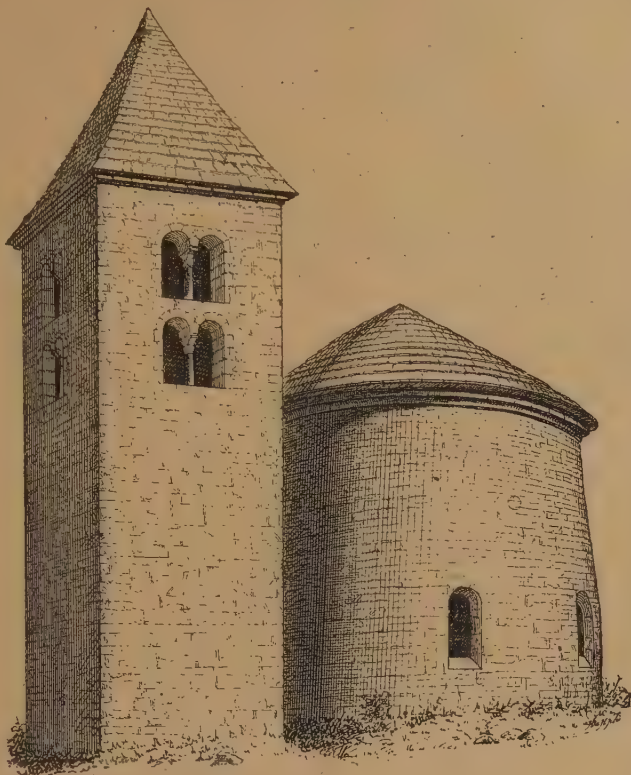
sv. Václava co spanilého pacholika na modlitbách zde prodlévajícího a při mši sv. vínem a světlem posluhujícího. Zde mládeneček naučil se písmům svatým. Sem na

Budeč pověst hned za báječných dob Libušiných a Přemyslových klade knížata česká byla vzdělávána. Budeč pověstí a dějinami k srdci lidu českého přirostla.

Na temeni srázné straně Budečské nad hlubokou úžlabinou stával hradec, hned za pohanských Přemys-

slovců založený a hliněným náspem obehnaný, který náležel Pražským knížatům, na němž synové knížat a dvořenínů jejich vyučováni

jsou věcem potřebným. Hrad i stavení hradní byly ze dřeva. Zde na nejvyšším místě založil Spytihněv, syn Bořivojův, (895 - 912) kamenný kostel okrouhlý, jež zasvětil knížeti apoštolskému, sv. Petru,¹⁾ později i po sv. Pavlu pojmenovaný. Podle staroslovanské legendy o sv. Václavu, Vostokovem

¹⁾ Chron. Neplach. Dobner Mon. IV. 98. Ludomilla Deo devota Matrona procreavit duos filios Spitignew et Wratislaw: iste Spitignew, qui in urbe Praga S. Dei Genitricis Marie et in

v Petrohradu r. 1830 teprv oznámené a až do 10. století sahající, dala sv. Ludmila vnuka svého Václava od kněze písmu slovanskému (knigam slověnskym) učiti¹⁾,

Budec z S. Petri Principis Apostolorum Ecclesiam condidit, fuit ... cunctis virtutibus bonitatis famaue sanctitatis fulgens. — Ačkoli kronista Spytihněva zřejmě synem sv. Ludmily býti praví, prohlašuje Grueber Spytihněva II. za budovatele kostela Budečského, a to jen proto, že starým Čechům nechce dovoliti, aby již v 9. století stavěli kostely kamenné. Kde předpojatost a vášeň tou měrou zaslepuje, o vědeckosti nelze ovšem ani mluvit. Novomodní vědátorové (!) žádají při našich památkách na doklad stáří křesťanských listů, jimiž však staří předkové dítku svá neopatrovali. Když však náhodou křesťanský list jest pohotov, jako tuto při kostele Budečském, prohlašují jméno otcovské za podvržené. S lidmi takového druhu nelze věru ani do vážné rozprávký se dáti. Kdyby však ani nebylo dokladu tohoto historického, prostý způsob stavby mluví řečí tak zřetelnou, že odborník o stáří kostela ani té nejmenší pochybnosti nemá. Kromě uvedeného nutno poukázati na celou řadu jiných nesprávností v popisu Grueberově se vyskytujících: 1. Grueber prohlašuje půdorys kostela za eliptický, kdežto ve skutečnosti rotunda tvoří pravidelný kruh, jehož průměr na různých místech jen o nemnoho centimetrů se rozchází, což pozdějším okřesáním jakož i nepravdivostí zdívá, jako na prastarých budovách nezřídka bývá, se vysvětluje. Míry, které Grueber udává, jsou vesměs nesprávné. 2. Gr. prohlašuje presbyterium za dílo gotické, ono však jest barok nákladem Bernarda Martinice zbudovaný. Rozměry jím uvedené jsou rovněž nesprávné. 3. Půdorys vžte prohlašuje Gr. za pravidelný čtverhran, skutečně jest to však obdélník. 4. Románských podrobností Gr. nespasil, poněvadž jich nehledal. Kdyby se byl odvážil na věž, byl by tam shledal neporušené zachované okno tuto vyobrazené. 5. Okno románské nespasil, za to však okna bez slohu románskými býti praví. 6. Jak a proč přístavky nad rotundou a mezi ní a věží povstaly, ani ve snách se mu nezdálo, jak ukazuje vyobrazení naprosto nesprávné, které by i pro kalendář prostonárodní bylo špatné. 7. Kostel nazývá Kovarským, nám však jest Budečským. Kovary jsou dole, Budeč nahoře. Bývalo prý tam nějaké město. O hradu neslyšel a zbytky valů nespasil. A takový člověk, který neviděl a neslyšel anebo slepým a hluchým býti se přetvařoval, odvážil se na spisování našich dějin umění výtvarného, z jehožto knihy čerpá nyní literatura německá vědomosti o uměleckých památkách vlasti naší. — Dobner, Annal. Boh. Hag. III. k r. 905, str. 389. Et vero Spitignaeus patris vestigia premens eodem anno in urbe Budecz ecclesiam divi Petri et Pauli honori condere coepit, quo in loco id temporis gymnasium haud incelebre floruit ad efformandam latinis literis iuventutem accommodatam. Hodiedum videre est urbis istius veteris rudera super eminente colle Pragae inter ac Welvarium cum fossis, ecclesia ss. Petri et Pauli alteroque Dei matris sacello, quod olim civitatis forum occupabat. — Str. 392. Hoc sacellum formae rotundae longum est quatuordecim, totidem passus latum. Huic Bernardus comes de Martinicz adiecit partem novam passus latam, decem longam, in qua et novam erexit aram cum effigie ss. Petri et Pauli.

¹⁾ Časopis česk. mus. 1830, str. 453-462, 1837, str. 406-417: „I vda i baba svoja Ludmila

po čemž teprv na Budeč poslán, aby se tam latině učil.¹⁾ V nejstarším vyobrazení legendy o sv. Václavu v bibli Lobkovské spatřuje se kněz přísného vzezření, metlu v ruce držící, před nímž pacholík Václav s knihy odříkává. Mělť tedy Budečský kostel již tehdáž kněze, který písmu sv. vyučoval. Podací právo kostela Budečského příslušelo královnám, jelikož královna Kunhuta postoupila práva svého choti svému, Přemyslu Otakarovi II., k vlastní žádosti jeho dne 15. července 1262,²⁾ který je daroval téhož dne a roku kapitole Vyšehradské ku prosbě kaplana svého Přísnobora, scholastika kapitoly Pražské a zároveň kanovníka Vyšehradského, chtěje se mu takto odměniti za věrnost a služby prokazané.³⁾ K záduší kostela Budečského náležely platy v Blovicích, v Kameně Mostě, Pcheřích, Vskuřích, Vršanech, v Brodcích, Nosáčicích a Zakolanech, kterých probošt Petr místo kapitoly sám užíval a teprv po dlouhé při r. 1282 kapitole zase navrátíl.⁴⁾ Duchovní zprávu vyko-

naučiti knigam slověnskym po slědu popovu, i navyše razum dobře ...“

¹⁾ Pertz, Monum. Germ. IV., 214.

²⁾ Emler, Reg. II. k r. 1262, 15. Jul. Praeae, č. 377, str. 146: ... ad instantiam et petitionem mandatumque karassimi et dilectissimi mariti nostri, illustris regis Boemorum, ius patronatus ecclesie de Budech cum omnibus attinentiis suis ecclesie b. Petri in Wissegrad, — contulimus pleno iure, — licet ad nos dictum ius cum collatione eiusdem ecclesie specialiter pertineret.

³⁾ Emler, Reg. II. k r. 1262, 15. Jul. Praeae, č. 376, str. 146: Hinc est, quod nos (Ottacarus) ... fideles nostri capellani Priznoborii, scolastici Pragensis et Wissegradensis canonici, fidei et servitia pre oculis habentes, ad ipsius instantiam et petitionem, ius patronatus ecclesie de Budech cum omnibus attinentiis ecclesie b. Petri in Wissegrad — contulimus pleno iure — volentes, ut idem ius et ecclesia apud capitulum Wissegradense permanent in perpetuum duratura et quod redditus ipsius ecclesie ad refectionem cedere debeant canonicorum supplementum. — Z darování tohoto roku 1262 Dr. Neuwirth soudí po svém vlastním způsobu, že stav stavební kostela Budečského i za předcházejících věků vlivem Vyšehradským se řídil. Bublínka tak lehká na vzduchu bezděčně se rozplývá. A z množství podobných bublinek ovšem méně nevinných skládá se soustava celého spisu, kterým se dokazuje (!), co dokázati se chtělo. Dětem hrání s bublinkami na chvíli radost dělá. Když je to omrzelo, hledají kratochvile jiné.

⁴⁾ Emler, Reg. II. k r. 1282, 1. Jun. Praeae, č. 1276, str. 549: Nos Petrus, — Wissegr. ecclesie prepositus, totius regni Boemie cancellarius et sedis apostolice capellanus, — quod ville vel bona ... et capellam in Budech cum bonis in Blowicz, Camenmost, Pechri, Wzcurech, Wreschan, Brodci, Nozachicich et Zakolan iure pleno spectant et spectare debent ad

návali faráři, z nichž r. 1292 uvádí se Fridrich, kaplan Jana, probošta Vyšehradského⁷⁾, jemuž probošt část pozemků v Kameně Mostě prodal, které farář po smrti kostelu Vyšehradskému na shlazení hříchů svých odkázati slíbil.

capitulum et canonicos Wissegradensis ecclesie... ex instrumentis ac priuilegiis collacionis ecclesie in Budech et iuris patronatus eiusdem ecclesie per d. Ottakarum, — olim regem Boemie, et — Chunegundim, ser. reginam Boemie, vxorem eiusdem regis, capitulo... facte... predicta bona... et ecclesiam in Budech ac bona et villas, que attinent ipsi, cum omnibus iuribus et attinentiis earundem restituiamus et resignamus in integrum capitulo et canonicis prelibatis.

⁷⁾ Emler, Reg. II. č. 1588, r. 1292, 24. Sept. Pragae str. 683: Nos Johannes, Wissegr. praepositus... quod... vnam particulam bonorum sitam in Kamenmost, videlicet centum octuaginta iugera, Fridrico, capellano nostro, plebano in Budech, cum arcis, agris cultis et incultis, pratis ac aliis pertinentiis vniuersi vendidimus iure hereditario pro LXII marcis puri arg. prag. ponderis, et hec eadem bona prefatus Fridericus nostre Wissegr. ecclesie post obitum suum — pro suorum remedio peccaminum legare promisit.

Když při kapitole Vyšehradské r. 1320 kantorství zřízeno bylo, kanovník Fridrich, farář v Budči, daroval mu dědinu a mlýn v Kameně Mostě ustanoviv za to, aby každoročně na něho pamatováno bylo.⁸⁾ Před rokem 1328 byl kostel Budečský přivtělen k residenci, t. j. ku statkům, jejichž příjmy určeny byly k podělování kanovníků a duchovenstva kapitoly Vyšehradské⁹⁾.

Hradec Budečský až do válek husitských býval obydlen, po jejichž skončení o něm již žádné zmínky se nečiní. Zanikl tedy ve válkách neblahých. Kostel však, očitý svědek dějin národu českého blahých i krvavých od dob prvokřesťanských až do dne dnešního, na temeni stráně Budečské stojí. Kmet stříbrovlasý rozhlíží se odtud po končinách vlasti. Tohoto desítiletí slaví tisícové jmeniny své — nejstarší svatyně česká.

⁸⁾ Tomek, Dějepis města Prahy, I., 412.

⁹⁾ Tomek, Dějepis města Prahy, I., 411.

INVENTÁŘ

náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého, sepsaný 24., 25. a 27. března 1413.

Podává zemský archivář Vinc. Brandl. (Dokončení.)

Item liber de honestate clericorum; item epistole Ynonis episcopi Caru(n?)o-censis.

Item tempora summorum pontificum et imperatorum.

Item oraciones Anselmi archiepi-copi Canthuriensis.

Item evangelia per circulum anni; item collectarius cum rubea cute.

Secuntur libri decretorum.

Et primo liber decretalium, qui venit a magistro Zandero.

Item glosa super decretum; item Bartholomeus Brichsiensis super decreto.

Item questiones Bartholomei Brichsiensis.

Item summa super titulis decretalium Gamfredi.

Item alia glosa super decreto; item constitutiones papales et conciliorum.

Item casus decretorum datus per magistrum Jacobum medicum canonicum Olomouensem.

Item liber breviarii extravagancium magistri B. papiensis prepositi.

Item liber Mandogoti super regulis juris et eleccionibus.

Item casus Bernhardi super decretalibus in terminis.

Item de sinodis celebrandis; item digestum vetus.

Item digestum novum; item liber quarundam legum.

Item Summa Rulandini cum questionibus legum.

Item alia glosa super decreto, que sic incipit: »humanum genus.«

Item duo libri codices; item questiones dominicales Bartholomei Briesiensis.

Item liber decreti sine glosa, quem habet dominus Sulico officialis.

Item secuntur libri arcium et poetici.

Item Terencius; item liber Marciani poetici et Platonis Thymei.

Item rubrica Pragensis; item Stacius Thebeidarum.

Item liber Lucani; item liber Prisciani maioris.

Item liber de corpore et anima cum Alano.

Item quidam liber medicinalis; item benedicciones episcopales.

Item antiquus liber missalis circumdatus cum panno sericco.

Item agende episcopales; item evangelia per circulum anni eciam panno sericco circumdatus.

Item XVIII volumina parve et magne quantitatis modici valoris.

Nota invencio ornamentorum.

Item triginta septem cappe canonicales, de quibus una data est ad ecclesiam sancti Petri per capitulum.

Item XIX cappe vicariorum; item quatuor cappe bonifancium.

Item sex cappe puerorum et due exiles.

Item cappe communes ultra antiquum inventarium reperte sunt.

Item octo cappe noye, quarum due sunt auree in flaveis cappis.

Item sex casule festivales cum toto apparatu, quarum una est alba cum margaritis cum suo apparatu; alia vero alba casula cum literis grecis cum suo apparatu; tertia vero alba casula deaurata, quam dedit dominus archiepiscopus Pragensis cum suo apparatu; quarta alba tota intus et extra deaurata sine apparatu, quam dedit dominus Woytiechius de Othoslawicz canonicus Olomucensis; quinta casula ruffa cum aquilis intus et extra aurea cum suo apparatu; sexta casula flavea, quam dominus Sternbergensis cum suo apparatu (dedit).

Item ruffus ornatus de axamito cum duabus dalmaticis, quem dedit imperatrix Elizabeth.

Item XIX casule festivales: item ornatus unus, qui datus est per dominum.*)

Item unus ornatus flaveus cum aureis aquilis, qui datus est per dominum Martinum Utinam canonicum Olomucensem ad altare sancti Stephani in ambitu.

Item unus ornatus, qui dudum datus est per Hankonem institorem, consumptus est preter casulam, que satis modici valoris est.

Item unus ornatus, quem dedit dominus Bedricus decanus ecclesie Olomucensis.

Item viginti casule secundum antiquum inventarium, quarum solum XI reperte sunt, relique vero date sunt pro mortuis

Item quinquaginta sex dalmatice.

Item due albe dalmatice cum cimbalis, in quibus canimus librum generacionis.

Item alba una cum dalmatica, quam

dedit Eugenius papa, in qua canitur: »exultet jam angelica turba celorum.«

Item quatuor humeralia plena margaritis et quintum aureum eciam cum margaritis; item unum humerale ultra antiquum inventarium.

Item unum humerale eciam margaritis, quod recepit dominus Laczko episcopus Olomucensis, prout sacristanus retulit, et illud deperit (?).

Item duo stamina, quorum unum ponitur super sepulcro sancte Cordule et alia duo, que ponuntur super sepulcra principum et prelatorum, videlicet unum subductum grisea tela et aliud ruffum cum stellis.

Item alia tria stamina, quibus cotti die utuntur super sepulcris mortuorum.

Item albe festivales pertinentes ad predicta ornamenta; sunt XVII secundum antiquum inventarium et solum ex hiis reperte sunt XV.

Item due albe subtiles et dalmatica destructa cum rosis rubeis.

Item palia pro summo altari sancti Cristini, sunt X festivalia, quorum unum est nigrum cum magestate et aliud ruffum, quod in cena domini ponitur.

Item aliud rubei et flavei lucidi coloris in parte cum auro mixtum, quod dedit dominus Laczko episcopus Olomucensis; item aliud album, quod in festo beate virginis ponitur; item aliud unum album cum agnus dei, quod per octavas pasche ponitur; item aliud rubeum, quod in die sancte crucis ponitur, item secundum rubeum, quod in festis sanctorum martirum ponitur; item unum cum rotis, quod ponitur in festis sanctorum confessorum et virginum; item unum cum falconibus, quod ponitur circa festum pentecostes et sancti Johannis Baptiste; item unum quod ponitur tercio die post nativitatem Christi et pentecostes et die sanctorum Petri et Pauli.

Item ultra decem est unum dominicale albi, rubei et nigri coloris.

Item duo ferialia, videlicet unum quadragesimale et aliud per circulum anni.

Item tapecia sunt sex et alia modici valoris.

Item dominus Martinus Utinam canonicus Olomucensis dedit tres cortinas, que in choro circum altare pendi solent.

Item dominus Jacobus prepositus Olomucensis dictus Weigandi de Nova Civitate dedit tres cortinas, que in choro suspendantur, ubi domini canonici stant.

*) Poznámka. Jméno chybí v originále.

Nota extra antiquum inventarium, que de novo data sunt et cetera.

Primo Marcus de Nova Civitate civis Olomucensis dedit duos ornatus pro maturatione missa beate virginis, unum festivalem et alium feriale cum toto apparatu, videlicet alba, humerali, stola, manipulis pro remedio anime Nicolai Fleischecklini et presencium suorum.

Item septem ornati festivales. Item quinque ornati feriales.

Item quatuor ornati, quos serenissimus princeps dominus Jodocus marchio Moravie et electus rex Romanorum dedit pro ecclesia Olomucensi, quorum primus est flavei coloris cum cruce de aurea pretexta cum solempnibus imaginibus retro et ante cum margaritis decoratus et factus, cum duabus dalmaticis eiusdem coloris et tribus albis. Item secundus vero est rubei coloris cum duabus dalmaticis eiusdem coloris et tribus albis, in cuius casula est crux de pretexta aurea cum imagine beate virginis. Tercii vero ornati est casula flavea cum crucifixo de aurea pretexta ante et retro cum evangelistis et duabus dalmaticis eiusdem coloris. Quarti vero ornati casula est alba cum cruce de aurea pretexta solempni cum duabus dalmaticis eiusdem materie, cum tribus albis et tribus humeralibus cum margaritis ornata.

Item alba casula cum pretexta aurea ante et retro margaritis ornata cum diversis imaginibus, cum duabus dalmaticis et duobus subtilibus pro usu episcopi, quam dedit dominus Nicolaus episcopus pro ecclesia Olomucensi.

Item alba casula auro texta cum aurea cruce et duabus dalmaticis, quam dedit dominus Laczko episcopus Olomucensis.

Item unum stamen aureum et rubeum.

Item unum stamen viridis et rubei coloris insertis aureis animalibus, quod dedit dominus Nicolaus episcopus Olomucensis.

Item tercium stamen rubei et flavei coloris insertis etiam aureis animalibus, quod dedit dominus Conradus dux Olsnensis et prepositus Wratislaviensis, de quo facta est una cappa coralina.

Item ad ornatum rubeum aureum, quo utuntur die sanctorum martirum, est unum humerale argenteum deauratis literis decoratum, videlicet ave Maria.

Item ad ornatum rubei et viridis coloris et unum humerale cum literis argenteis per medium de auratis videlicet S.

Item ad ornatum aureum est humerale cum margaritis bene decoratum.

Item ad ornatum, quo diebus sanctorum utuntur, est humerale imaginibus margaritis decoratum.

(Pergamenový original v Olomouckém kapitolním archivu.)

K tomuto inventáři jsou dodatky z pozdějších let připojeny a sice na první straně nahoře na okraji.

Nota. Anno domini MCCCCXV die sancte Cecilie dominus Johannes juvenis Rasculus de Mladegowicz perpetuus vicarius ecclesie Olomucensis presentavit dominis in capitulo unum calicem cum patena deaurata habentem pedem sculptum et nodum argenteum circumquaque divisum dans et deputans ipsum pro missa beate Marie semper virginis, que cottidie in dicta ecclesia Olomucensi decantatur.

Item anno domini MCCCCXIV feria secunda post dominicam palmarum dominus Lucas senior presentavit mihi Andree Stoyslai de Gewicz custodi ecclesie Olomucensis unum calicem argenteum deauratum, habens (sic) in pede imaginem crucifixi et in nodo sunt litere, videlicet »Maria« et super crucifixo incepit in »M« per magistrum Sanderum bone memorie ecclesie datum et deputatum presentibus dominis Nicolao Dürer vicarii, Johannis dicti Penyzek sacristani, Johannis Rascule junioris, Mathia de Gewicz altaristis et Nicolao campanatore et aliis pluribus ministris ecclesie Olomucensis.

Item anno domini MCCCCXXI die sancti Tiburcii reverendus in Christo pater et dominus Johannes episcopus Olomucensis, dedit ecclesie monstranciam argenteam deauratam pro corpore Christi et cappam coralem de axamito viridis coloris, quas dominus rex eidem domino episcopo donavit.

Item idem dominus noster serenissimus Romanorum Ungarie Boemie etc. rex donavit eodem die et hora dicte ecclesie Olomucensi unum ornatum viridis coloris cum duabus dalmaticis eiusdem coloris auro mixtum.

Ku konci inventáře jest připojeno:

Item anno domini MCCCCXXIX die sancti Marci honesta Katharina Fulgrwin dedit unum calicem argenteum in medio deauratum et subtus in pede »salutatio angeli« etiam deaurata et in patena in medio habet »agnus dei« etiam deauratum et in superficie patene manus in cruce etiam deaurata.

Starobylá gotická monstrance

v děkanském chrámu Páně sv. Máři Magdaleny v Sobotce.

Pamětní kniha děkanství Soboteckého vypisujíc založení chrámu Páně sv. Máři Magdaleny, který r. 1590 postaviti dal Oldřich Felix, baron z Lobkovic, praví mezi jiným: Nový chrám Páně byl také mnohými krásnými a bohatými [kostelními] ozdobami od Jeho Milosti, urozeného Pána Oldřicha z Lobkovic obdarován a okrášlen oltáři, obrazy, bohatými mešními rouchy a kalichy.

Zvláště však byla od něho ke kostelu Soboteckému jakožto nejprecennější klenot darována monstrance z nejčistšího stříbra, z částky dobře pozlacená, na gotický způsob mistrovský vypracována, půl druhého lokte vysoká a těžká 16 liber. Na okraji postamentu vyryt jest erb Pána dobrodince Oldřicha Felixe z Lobkovic, Sigmund WF a nápis: Donavit ecclesiae Soboticensi Udalrichus Felix Baro a Lobkowicz D. in Bilin, Kost, Beřkovic et Blatna et Anna Baronessa de nova Domo.

O monstranci té buďtež podány tyto zajímavé děje vyprávěné z pamětní knihy.

»Léta Páně 1639 v sobotu po Seslání Ducha sv. na apoštoly, jež bylo dne 25. června, když nepřátelé, lid švédský, do království Českého vtrhli, jeden švéd-

ský kornet*) přišel do města Sobotky a vešel do kostela Soboteckého. Nejprecennější klenoty kostelní byly tehdy v truhličce uschovány, která postavena byla na výstupku, do kterého se jde z kručty (slove sklep sirotčí). V truhličce byla

monstrance zhotovená nákladným dílem mistrovským, přinášející tři kalichy, pěkné stříbrné, s příležitostmi k nim náležejícími a jiné kostelní věci. Týž kornet (nemůže se věděti, zdali lidským prozrazením anebo uměním nějakým) klenoty ty odsud vzal a toho dne s nimi až do vsi Židňovsi k Mladé Boleslavi odejel. V takový válečný čas nebylo po lidsku mluvě žádné naděje klenotů těch dosáhnouti. Tu slovatný muž pan Jirí Špacír, soused města Sobotky, toho času purkrabí panství Kosteckého, v horlivosti svého srdce nad takovou velikou ztrátou věcí kostelních jsa pohnut a máje lítost, sám o své újmě za tou silnou parťaj švédskou, při které onen

kornet švédský byl, spravuje se šlépějími po dešti, až do oné vsi Židňovsi jel a tam vyšetřuje tu věc, dověděl se, že kornet s věcmi těmi kostelními přes

*) Kornet — praporečník u jízdy.

noc tam zůstatí miní. Pan purkrabí hned zpět se vrátil na zámek Kost a přijav k sobě několik rejtarův, s nimi opět do Židhovsi na cestu se vydal. Zatím kornet, rozumějíc tomu, že po něm kunšaft jest, poněvadž jeho očitě spatřil, za tou příčinou — jistě duchem Božím veden jsa — sám sednuv na koně, s těmi věcmi kostelními času nočního k zámku Kosti se ubíral, kteréhož předepsaný Pán Jiří Špacír s rychtáři svými potkavše se u vsi Dobšina a z něho, že ty věci k navrácení nese sebou, vyrozuměl, s ním se až na zámek Kost navrátil. Kterýžto kornet ty věci všechny v celosti bez odporu navrátil, začož jemu, že se to působením a jednáním Božím zpátkem tak šťastně dostalo, recompensa 25 kusův dukátův na zámku Kosti od Pána Jana Soboty, kostelníka staršího, odvedeny byly.«

Praví se také dle staré tradice, že týž kornet, když jest tu monstranci ukradl, že dále s ní jeti nemohl než až k tomu rybníku za Vobrubci v lese, a tam s ní státi zůstal a do města vzkázal, aby si ji město přišlo vykoupit. Kterýžto rybníček od toho času až posaváde »Sobotecký rybníček« sluje.

Dle nejvyššího dvorského nařízení roku 1807 na všechn zlatý a stříbrný nábytek, jak kostelní tak domovní, ustanoveno bylo v našich zemích pro zjevení a k nápomoci onoho nařízení (které na svůj cíl má zvelebení ceny bankacudů) v našich společných dědičných zemích nové puncírování a nová taxa uložena byla, čehož skrze obzvláštní cirkuláře a nařízení v tomto roce prohlášeno bylo.

Pročež tato monstrance, předrahý klenot, v Mladé Boleslavi puncírována a od měšťanů Soboteckých taxa puncíručku se sto zlatými vyplacena byla. Na to opět roku 1810. Jejich císař. král. milost František I. ráčili dle nejvyššího dvorního listu od 3. února roku 1810 strany odvádění stříbra a zlata následující nejvyšší nařízení vydati, aby nejenom domácí ale i také kostelní stříbrné a zlaté nádoby a zálohy, necht ony staré nebo nové jsou, a pokud osvobozujícím štemplem zaopatřené aneb patentem vyjmuté nejsou, do určitých mincovních

aneb měnicích úřadů na způsob v § 3. patentu ustanovený odvésti; po vyběhnutí v patentu vyměřené lhůty má u nich se vynacházející neosvobozené aneb osvobozujícím štemplem neznamenané zlato neb stříbro do konfiskace a pokuty jeho ceny padnouti. Od odvodu z kostelních zlatých a stříbrných nádob vyjmuty byly jenom tyto věci: svršky od kalichu, melchisedech v monstranci, ciboria, nádobka pro sv. oleje, kupa při kalichu a pateny; spodky od kalichu a ciboria, konvíčky, táci, zvonečky, kaditelnice, ložky pro kadidlo, monstrance, lampy, svícny, pontifikální berla, kování missálů a duchovního roucha, obrazy, oběti, tabulky, destičky, oltáře, tabernakula, poklady (ostatní se dočte v patentu z roku 1810). Pročež i také tato velká překrásná Sobotecká monstrance měla přijíti k odvodu do mincovního úřadu k rozpuštění a peněz z ní dělání. Lítost majíce a těžce toho nesouce měšťané Sobotečtí, když viděli, že k odvodu přijíti má tento poklad jim nejvzácnější, uchýlili se nejprve k slavnému císař. král. krajskému ouřadu o povolení k vyplacení téhož klenotu a po obdržení povolení s potěšením zpátkem do Sobotky spěchali. Tu v radním domě na podívanou byla vystavena, aby se s ní buď rozloučili aneb k vyplacení přispívatí nemeškali. S plácem všechno se hrnulo do radního domu a tam jak měšťané, muži, ženy i děti s penězi chvátali, tak i mnoho cizích dobrodincův se rychle nalezlo, jenž k vyplacení téhož klenotu na penězích přispívali a hojně dary udělovali. Když již tehdy peníze se sebraly, několik měšťanů Soboteckých peníze sebou vezmouce rychle na cestu do Prahy se vydali a tam k vyplacení do císař. král. české mincovny aneb ke měnicímu ouřadu mincovnímu s touto slavnou monstrancí předstoupili a ji dle ustanovení o odvodu s 372 zl. konvenční mince na samých tolarech vyplatili a osvobozujícím štemplem zaopatření jsouce z Prahy do Sobotky s potěšením a s radostí opět s touto skvostnou monstrancí se navrátili. Od toho času vždy na oznámení k magistratu od pana děkana na slavnosti výroční bývá vystavena a pak po slavnosti opět ihned od slavného magistratu tajně se skrývá.

Václav Mikolášek.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc leden.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vp. Raf. Rathouského, katechetu v Chebu, pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově, pro dp. Karla Krála, faráře v Dublovicích, pro dp. Jos. Rummla, faráře v Něm. Kralupech a pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli. — Ciborium: pro dp. Karla Krála, faráře v Dublovicích. — Ostensorium: pro kapli gymnasiální v Ml. Boleslavi. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Ferd. Vodičku, faráře v Dukovanech na Moravě; lampy a šesti svíců: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách u Hranic na Moravě. — Patenka stříbrná: pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Úterým. — Nádobky na sv. oleje: pro vp. Jos. Dedka, kaplana ve Velk. Újezdě, pro dp. Laurera, faráře v Úterým a pro dp. Víta Runta, faráře a bisk. notáře ve Velké Chýšce. — Kanonické tabulky: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi. — Mešní konvičky: pro vp. Ign. Černocho, kooperatora v Bězové na Moravě, pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi, pro vp. Jana Olivu, kaplana v Morašicích a pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Úterým. — Kropáček: pro dp. Karla Lochschmidta, faráře v Aši. — Kropenka: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi. — Kadielnice: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi a pro dp. Karla Lochschmidta, faráře v Aši. — Svícny oltářní: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi. — Lampa oltářní: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi, pro vp. Karla Frňku, kooperatora v Koryčanech na Moravě a pro sl. městskou radu v Kutné Hoře. — Umyvadlo pro sakristii: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Morašicích. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Václ. Vlčka, faráře v Mukařově.

Rozličné. Pultíky pod missal: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi, pro dp. Vinc. Ševčíka, faráře ve Viskách a pro vp. Václ. Mikoláška, kaplana v Sobotce. — Zvonky oltářní: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi a pro vp. Václ. Mikoláška, kaplana v Sobotce.

Paramenty. Kasule: černá a fialová: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi; 2 černé: pro vdp. dra Václ. Horáka, sekretáře a profesora theologie v Praze; bílá, červená a zelená: pro dp. Karla Krála, faráře v Dublovicích; bílá skvostná s přenesením starého boha-

tého vyšívaní: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála hrab. Schönborna, pro vdp. dra Václ. Horáka, sekretáře a profesora theologie v Praze a pro dp. Jana Celerýna, faráře v Drahno-Újezdě; červená a černá: pro dp. Fr. Kubička, faráře v Bělé u Plas; černá: pro vysokorod. pana barona Zessnera v Dobryčanech; fialová: pro dp. Ant. Willa, faráře v Nové Vsi u Břeclavi na Moravě. — Pluvialy: ze zlatého brokátu: pro vdp. monsg. Karla Jaeniga, papežsk. prelata v Praze; bílý skvostný: pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Kovářech a pro dp. Jos. Bilčíka, faráře v Broumově na Moravě; černý s bohatou úpravou: pro dp. Jos. Lochschmidta, faráře v Aši; bílý: pro nejdůst. pana generalního opata Sigm. Starého na Strahově; černý: pro vdp. Fr. Daneše, děkana na Peruci. — Vela: pro gymnasiální kapli v Ml. Boleslavi, pro nejdůst. pana generalního opata Sigm. Starého na Strahově a pro dp. Ant. Grudu, faráře a biskupského notáře v Mokrolazcích v rak. Slezsku. — Štola bílá, bohatě vyšíta: pro blahor. sl. Marii Reichlovou v Praze. — Bursy k nemocným: pro vp. Jos. Dedka, kaplana ve Velk. Újezdě a pro dp. Karla Lochschmidta, faráře v Aši. — Pláštiky na ciborium: pro blahorod. sl. Josefinu Vranovou, industr. učitelku v St. Vsi na Moravě, pro dp. Fr. Kubička, faráře v Bělé u Plas, pro dp. Fr. Helzla, faráře v Heinersdorfu a pro vysokorod. paní hraběnkou Marii Nosticovou v Praze. — Nebesa: pro vysokorod. paní hraběnkou Lažanskou. — Korouhve: pro vysokorod. paní hraběnkou Lažanskou v Praze a pro dp. Tom. Bláhu, českého kazatele a zpovědníka ve Vídni. — Pytlíčky na nádobky pro sv. oleje: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Morašicích, pro dp. Alb. Laurera, faráře v Úterým a pro dp. Víta Runta, faráře a bisk. notáře ve Velké Chýšce. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro vp. Jana Fidleru, kooperatora v Uh. Brodě na Moravě a pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Kovářech. — Vložky do missalů: pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Úterým. — Koberce na stupně oltářní: pro dp. Fr. Prostějovského, faráře v Pržně na Moravě.

Prádlo kostelní. Pally: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Morašicích a pro vp. Václ. Mikoláška, kaplana v Sobotce. — Rochetky pro ministranty: pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Kovářech.

Více předplatitelů!

Rok 1890 — jak se podobá — chce se polepšiti. Roku minulého chodilo do semináře Brněnského 9 výtisků. Pro letošek jest již objednáno již nyní 27 výtisků. Abych i nejdudším ct. pp. bohoslovcům umožnil odbírání jediného orgánu pro výtvarné umění církevní, snížil jsem jim celoroční předplatné na 1 zl. 20 kr. Tolik obětovati lze každému, kdo umění miluje. A láska ta v seminářích předce přebývá. Ujme-li se v srdcích bohoslovců, s kněžskými poroste.

Ze starých předplatitelů ubyl dosud jen jeden. Za toho dva přibyli: dp. E. Domlivil, profesor náboženství ve Valašském Meziříčí a vp. František Tomeček, kooperator v Brumově.

Osvědčeným přátelům „Methoda“ naskytuje se příležitost, aby o lásku jejich roznítla se láska nových předplatitelů. Novým rokem obnovují starou rubriku „Methoda“.

Red.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Retězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 2.

V Praze, dne 28. února 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Románské exkurse. (33—35). Okrouhlé kostely v Čechách. (Pokračování). — Oltář. — Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech. (Pokračování). — Z Akademie křesťanské: Nepoctivá konkurence. Zpráva za měsíc únor. — Příspěvky na votivní obrazy v Karlínském chrámu Páně.

Románské exkurse. (33-35).

Okrouhlé kostely v Čechách.

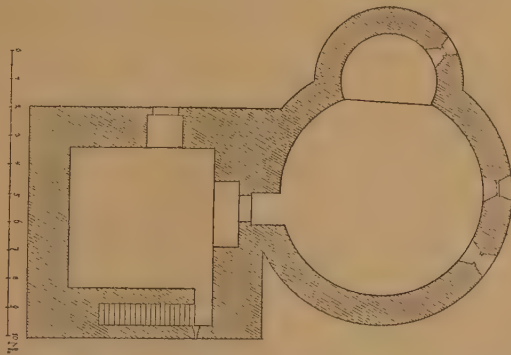
Napsal a nakreslil F. J. Lehner. (Pokračování).

8. HRADNÍ KAPLE V TÝNCI NAD SÁZAVOU.

Jako na hrádku Budečském, zbudován jest i na hradu Týneckém, který na strmé skále přímo nad Sázavou bezpečně se rozkládal, kostelík okrouhlý, skládající se z lodi kruhové 6'20 m v průměru obnášející, z níž vyniká apside s nadpolovičního polokruhu sestrojená, jejíž vitézný oblouk 3'22 m široký polovici průměru rotundy přesahuje. Byl-li jen pouhou hradní kaplí, anebo před zbudováním pozdějšího chrámu sv. Šimona a Judy, původně slohem gotickým vystavěného, kostelem farním, jako hradní chrámec Budečský, bez dokladů historických nelze rozhodnouti. Veškerou úpravou svou jeví se však býti souvěkou sestrou ostatních dosud zachovaných svatyní okrouhlých na počátku doby křesťanské v Čechách vzniklých. Loď i apside zachovaly dosud klenbu, ačkoli usilováno

o zničení velectíhodného památníku způsobem věru barbarským, jak nasvědčují násilně vylámané kameny na různých místech svatyně, jejíž skalopevné zdivo však i neslýchanému vandalismu vzdorovalo, jako by památník prvokřesťanský

byl zbudován pro věčnost. V lodi zachovala se dosud dvě okna později o něco zvětšená, v apsidě jedno, které však zřejmě ukazuje, že tam bývala původně okna tři, jako pravidlem bývá. Z venčí jest zdivo dobře zachováno. Skládá se z tesaných kvádrů žulo-

vých dosti objemných a dobře pracovaných. V dobách pozdějších zvýšili zdivo apsidy do rovnosti s lodí, jak zřetelně se poznává z přidaného zdiva z menšího kamení a chatrněji sdělaného, čímž tvárnost okrouhlého kostela na venek se porušila.

Jako k Budečskému chrámcí přistavěna jest v pozdější době také ku kostelíku Týneckému věž, nikoli však co zvonice, nýbrž jakožto hláska bývalého hradu, který na vysokém ostrohu toliko k jihovýchodu s planinou souvisící strměl. K jihu i západu býval hrad chráněn náspy dávno již vyrovnanými, příkopy a vysokou zdí. Z celého opevnění zbyla pouze mohutná věž na straně západní, kterou dosud do bývalé svatyně se vchází. Skládá se ze tří klenutých pater a jest stavěna vesměs z tesaných kvádrů žulových v pravidelných vrstvách kladených. Přízemek tvoří prostornou síň 5·7 m dlouhou a 4·94 m širokou, tedy skorem do pravidelného čtverce založenou. Zdivo jest zde 1·46 m, na straně pak, kudy do prvního patra se vchází, 1·70 m mohutné. Schodiště drobnou střílnou osvětlené nachází se totiž ve tloušce zdi a jest pouze 75 cm široké. Po 19 schodech vystupuje se do prvního patra rovněž klenutého, odtud pak po žebříku otvorem v rohu prolomeným do patra třetího. Z veškeré úpravy se spatřuje, že i rotunda pojata byla v soustavu opevňovací. Za tou příčinou bylo později i zdivo apsidy zvenčí zvýšeno, jak již uvedeno jest, čímž nad ní, jakož i nad klenbou okrouhlé lodi povstala bezpečná skrýše s pevnou věží souvisící k úkrytu vzácných věcí v dobách nebezpečných. Zdivo jest přes 17 m vysoké a střechou Jehlancovou kryté.

Týnců uvádí se v listinách 11. a 12. století značný počet. Při některých jest udána i krajina, kde Týnec jmenovaný se nachází. Že však Týnec na Sázavě není v listinách zřejmě vyznačen, pomíním zmínky tyto mlčením. Z věků následujících se však dochovalo dosti značně zpráv, které tuto obšírně uváděti není úkolem článku. Budiž pouze podotknuto, že Týnec (obecně Tejnice) jest osada prastará, která od dávna bývala sídlem vládyk nazvaných z Týnce. Nejstarším známým předkem jejich jest Oldřich z Týnce (de Tynchye), který r. 1318 žaloval Trojana z Hrušic a Macka z Mrvic, že mu učinili škodu na dědictví jeho v Hradčanech.¹⁾ Za krále Václava IV. seděl na Týnci Oldřich, řečený Medek z Valdeku, který se psával od jiných sídel i z Lešan neb z Týnce. R. 1490 připadl Týnec bohatému rytíři Mikuláši

Trčkovi z Lípy, který jej postoupil r. 1510 panu Litvinovi z Klinšteina na Hořovicích se vším příslušenstvím. Rozmnožený statek s tvrzí Bynicí zůstavil Litvín své manželce a tato r. 1530 dceři Ludmíle, od kteréž trhem přešel na Bernarta z Baršova, s jehož dcerou dostal jej Jan Velemyšlský z Velemyšlovsi, při jehož rodě pak až do r. 1607 zůstal, kdy jej koupila paní Dorota Hodějovská z Hodějova, přivtělivši jej k panství Konopištskému. Syn její nejmladší, Adam, jemuž Týnec připadl, účastnil se nepokojů stavův evangelických a bylo mu za pokutu, když povstání potlačeno bylo, zámek Týnecký opustiti a statek celý postoupiti královskému fisku. Ztrátou veškerého jmění k pomstě popuzen ozbrojil r. 1627 bývalé podané i jiné nespokojence z vůkolí a přepadl i vypálil hrad Týnecký, načež vyslaným vojskem obklíčen nešťastně zahynul.

Hrad zmizel, ctihodný kostelík se však až dosud zachoval. Pokolení novověké si však nehrubě váží kmeta, jehož kolébka stála na prahu dějin křesťanských v Čechách. Svatyně, v níž prvokřesťané slavovali obět nejsvětější a jejíž stěny okrašlovali malbami znázorňujícími tajemství víry naší, jest nyní skladištěm slámy, sena, dříví, smetí a — chlívkem pro kozu. Jedna z rotund staročeských bývala skladištěm prachu střelného, v druhé zhotovovali vojáci zápalky — ta však stkví se již zase v bývalé kráse, — třetí však jest dosud smetištěm a chlívkem. V takové vážnosti jest u nás — v Čechách na sklonku 19. století památník skorem tisíciletý, vírou posvěcený, který přečkal šťastně bouře věkové a nyní zneuctěn hlásá světu, jak vysoko cení nynější pokolení historické a starožitné památky své! Tvář člověku hanbou se rdí nad takovou lhostejností a — nevědomostí. Tak daleko dospěla osvícenost věku 19. pohrdající vlasteneckou starovědou! Bez znalostí a vědomostí starožitnických není lásky a bez lásky není léku proti vandalismu. A přece by stačilo pouhé upozornění na místech příslušných, aby ctihodná svatyněka očistěna a snad i obnovena a vznešené bohoslužbě zase navracena byla, jelikož nynější majitel panství ze zbožné rodiny pánovnické dojista by rozkázal, aby tisíciletý památník náboženský a historický zachován a bohoslužbě vrácen byl.

¹⁾ Pozůstatky desk zemských. I, 30, 56.

9. KOSTEL SV. MAGDALENY V KOPANINĚ (PŘEDNÍ).

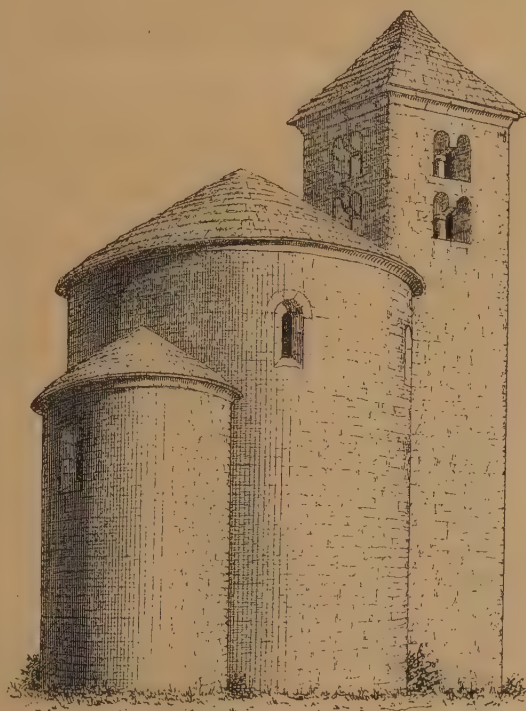
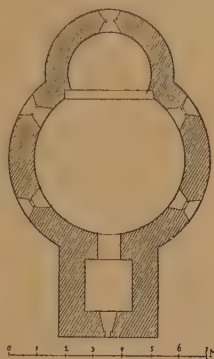
Jestli že kostely na obou hradech, Budečském a Týneckém, zbudovány byly jakožto pouhé budovy okrouhlé, k nimž později přistavěny jsou věže bez veliké organické souvislosti, vyskytují se rotundy, které již původně věží pravidelně založenou opatřeny byly.

Do skupeniny této náleží chrámec v Kopanině Přední. Skládá se z okrouhlé lodi pouze 5.30 m v průměru mající, z níž na východ vystupuje apsida z nadpolovičního polokruhu sestrojená, jako na veškerých rotundách českých se objevuje. K západu přistavěna jest věž v přízemku uvnitř 1.70 m široká a 1.86 m dlouhá, malým okénkem na způsob střílny osvětlená, jejíž zdivo 0.91 m silné jest. Do chrámce vcházívало se z jižní strany, která v době baroku prolomena jest, aby nemotorně přistavěným síncem omezené prostory kostelní se rozšířily. Loď bývala osvětlena čtvero okny, z nichž dvě, ač přetvořená, dosud se spatřují, druhá však přístavkem zakryta jsou. A právě tato okna nyní neviditelná zachovala se na vyobrazení A. Levého v »Květech« ročník IV., str. 392, který z té strany kostelík ještě co zříceninu nakreslil, i s oběma původními okny tehdejší zcela dobře zachovanými. Profesor stavitelství na technice v Praze, Wiesenfeld, který r. 1853 kostelík obnovoval, nebyl patrně žádným znalcem rotund staročeských, jelikož obě tato okna zazdil, na protější pak přetvořil tak, jako se nikde v Čechách nespátřuje. Ostění totiž vně i vnitř valně vybočující vylomil a otvor takovou měrou zvětšený okénkem zdvojeným avšak bez charakteristického sloupku vyplnil, tak

že zvenčí dvě malinká okénka se objevují, která však u vnitř společný oblouk, jak druhdy býval, zachovala. Zkaziv tímto způsobem okna původní, prolomil přímo pod nimi ve vodorovné čáře s oknem apsidálním nová, příliš veliká okna, tak

že rotunda Kopaninská má dvoje okna nad sebou, což opět na žádném z okrouhlých kostelů českých nepřichází. Takovou měrou z chyby jedné zrodila se chyba druhá. Za tou příčinou vrátil redaktor starožitnému kostelíku okna, jaká původně míval, která na nákrese Levého zcela zřetelně se spatřují. Při obnově uvedené loď znova překlenuta jest, jelikož stará klenba se sřítla, klenba apsidy však na onom nákrese se ještě spatřuje. Okno uprostřed apsidy

jest příliš zvětšeno. Naproti apsidě vchází se do sklenutého přízemku věže, který za sakristii slouží. Do věže samé vystupuje se z venčí, kde ukazuje se neporušené zdivo staré, maltou neomítnuté, z něhož celý kostel zbudován jest, což však všude omítka nová zakrývá. Celé stavení zbudováno jest z malých kvádrů opukových, pěkně otesaných a do pravidelných vrstev kladených, průměrně 10 cm vysokých a 20 cm dlouhých. Lom opukový nachází se ve vzdálenosti asi 500 kroků odtud. Věž jest svrchu prolomena dvěma řadami oken sloupky rozdělenými, bez patek a hlavíc, z nichž zakulacená sedla nabíhají do síly zdiva.

V kostele zachovala se stará křtitelnice kamenná, na onen věk dosti ozdobná. Z nízkého dřívku bez patky vybočuje širší válec, vyzdobený drobnými arkádkami. V každé z nich jest jedna písmena, jejichž smysl

nebylo lze rozluštití, jelikož bývalá křtitelna slouží nyní za podstavec moderní kazatelničky ku stěně přiléhající. Odkládám tudy nákras na dobu pozdější, až bude lze nápis rozluštití.

V apsidě stojí oltář křídlový. Obraz prostřední z české školy na prkně malovaný z 15. století představuje sv. Tři Krále. Pozadí jest zlaté. Na křídlech spatřují se sv. Václav a sv. Ludmila od Hellicha.

Nynější filiální kostelík sv. Magdaleny v Kopanině býval od prvopočátku kostelem farním, náležející do župy Pražské a dekanátu Ořechovského.¹⁾ Na listině, dle níž Dobromíra, abatyše a veškerý konvent kláštera sv. Jiří v Praze prodává klášteru Plasskému vinici pod vrchem Petřínem, z r. 1285 i. dubna v Praze vyhotovené, podepsán jest mezi svědky na druhém místě Budislav z Kopaniny²⁾, který na tvrzi Kopaninské seděl, jejíž poloha dosud zřetelně se spatřuje. Fara Kopaninská odváděla desátku papežského 18 gr. Martin, farář Kopaninský, uvedl nové kněze: I. 1358 do Črnovic, 1359 do Středokluk, 1361 do Tuchoměřic a skončil r. 1362. Dne 13. ledna 1363 byl na jeho místo ustanoven Jakub, syn Václava z Paběnic, jemuž dostalo se presentací od panoše Jana ze Smilovic, když k tomu byl dne 27. února svolil děkan kapitoly Pražské, Vratislav. Když však napotom kněz Jakub na jinou faru odešel, podán byl r. 1370 panošem Janem z Kopaniny k faře Kopaninské Vít, kněz z Črňčic. Panoši Jan ze Smilovic a Jan z Kopaniny byl jednou osobou.³⁾ Dotčený Vít, jsa kanovníkem Vratislavským a plebánem v Dobrušce, vzdal se plebanie Kopaninské r. 1372, jehož nástupcem byl Jakub, oltárník sv. Petra a Pavla v kostele sv. Mikuláše v Menším městě Pražském, podán jsa k té faře Janem z Kopaniny řečeným ze Smilovic.⁴⁾ Později dostala se vesnice Kopanina Albertu Chotkovi (1414—1418), který stáleji zde přebýváje psával se Albertem Chotkem z Kopaniny.⁵⁾ Sám dětí nemaje, učinil dědici svými r. 1416 děti bratrovy: Bernáška,

Petra a Kateřinu. Za téhož věku měl klášter sv. Anny dvůr v Kopanině.¹⁾ Posléze koupili si dvůr Kopaninský Jesuité, po jejich násilném vypuzení jmění sice zabráno, o starožitný však kostel nikterak pečováno nebylo, tak že úplně spustl. Klenutí rotundy úmyslným zanedbáváním všelikých oprav se sřítilo a stáletý památník stal se zříceninou — romantickou, které posléze se zželelo přátelům archeologie vlastenecké, k jejichž hlasitému a úpěnlivému volání kostelík přispěním zejména krále Ferdinanda Dobrotivého, blahé paměti, opraven a slušně vyzdoben jest. Takovou měrou vyrván jest jeden z nejstarších památníků českých z drápů záhuby, již byl škodolibě na pospas vydán.²⁾

¹⁾ Tomek, Děj. Prahy, III., 137, IV. 172.

²⁾ Jakožto odstrašující příklad archaeologické povrchnosti a lehkovážnosti uvádím zde do slova v překladu, co Grueber «Die Kunst des Mittelalters in Böhmen» I., 70) o kapli (!) v Kopanině bájí.

„Jako s Kovary (chtěl říci Budeč), druží se i s Kopaninou různé pověsti o sv. Ludmile a vnuku jejím sv. Václavu. Okrouhlá budova doměle Bořivojem založená byla již v letech třicátých zříceninou a soudíce dle zachovaných nákrasů malebných, zdá se, že náleží různým dobám. Loď byla nízkým stavením z velkých kvádrů zbudovaným, které uvnitř lisenami ozdobeno, s věží z lámaného kamene sloučeno a kromě toho i několika přívěsky opatřeno bylo. Tvary byly surové, při čemž ovšem nelze více rozhodnouti, co na účet kreslíře klásti dlužno, jelikož zříceniny dávno jsou odklizeny.“

To jest doslovně všechno, co Gr. o kapli (!) Kopaninské ví. Co tuto napsal, jest věru výkřevem archaeologického — básnění. Kolik vět, tolik — 1. Rotunda Kopaninská byla druhdy kostelem farním, tedy žádnou »kapli«. 2. Co Gr. zde o Bořivoji, sv. Ludmile a sv. Václavu bájí, mate si buď s kostelem Budečským, anebo s kaplí sv. Ludmily od Jesuitů zde zbudovanou. 3. Loď není »nízká«, nýbrž naopak převýšená, není stavena z »velkých kvádrů«, nýbrž z drobného kamení opukového, řádně a pravidelně přitěsávaného. 4. Věž není zbudována »z kamení lámaného«, nýbrž z těchže úhledných kvádrů opukových. 5. Kostel nemá »několik přístavků« z dob různých pocházejících, nýbrž jen jedinou prostornější předěl, kterou v dobách novějších kostel rozšířili. 6. Slohové tvary nejsou »surové«, nýbrž prosté a jako vůbec u veškerých rotund českých. Ostatně postrádá budova všelikého detailu, tak že o tvarech článků architektonických vlastně ani mluvití nelze. Poměry budovy jsou však uslechtilé. 7. Grueber sfoukl starožitný kostel Kopaninský s povrchu zemského. Velice se z toho radujeme, že dechu jeho nedostávalo se dosti síly a rotunda zůstala státi na svém starém místě v té podobě a tvárnosti, jak ji redaktor tuto popsal a nakreslil. Stojí dosud přímo za Šárkou a pan profesor byl by měl příjemnou procházku, kdyby si tam alespoň jednou za živobytí byl vyšel. Opomenutím připravil se o radost a — reputaci. Dějiny umění výtvarného psátí v pracovně »z malebných nákrasů« jest velmi nebezpečno.

¹⁾ Tomek, Děj. Prahy, I., 46., 47. — Fr. J. Zoubek, Farní osady děkanství někdy Ořechovského. České školy Smíchovské. 1876.

²⁾ Emler, Reg. II., č. 1343, str. 579: Budislav ze Copani seruiens eiusdem...

³⁾ Zoubek, L. c., str. 27.

⁴⁾ Lib. confirm.

⁵⁾ Tomek, Děj. Prahy II., str. 429, 491.

10. KOSTEL SV. JANA KŘTITELE V PRAVONÍNĚ.

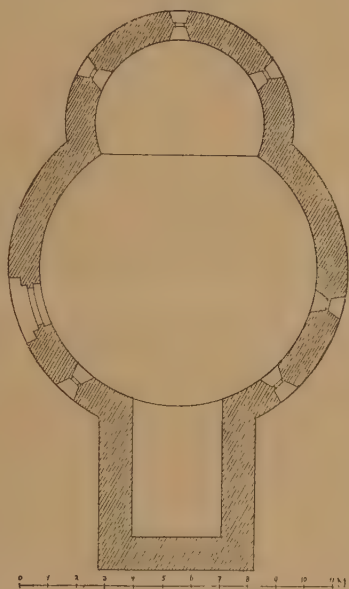
Téže soustavy, jako kostel v Kopaníně druhdy farní, jest i kostel v Pravoníně dosud farní. Skládá se z věže čtverhranné, loď okrouhlé a apsidy. Loď kostelní utvořena jest z pravidelného kruhu¹⁾, jehož průměr obnáší 9,75 m. Původní vchod nachází se na straně severní, jako u kostela sv. Kříže v Praze. Stará románská okna, uzká a vysoko ve zdi umístěna, jsou sice zazděna, tvar jejich však ještě zcela zřetelně se spatřuje, zejména při opadávání malty. Jsou v těchže místech a téže podoby, jako bývalá okna kostela Kopaninského, kterak na zevním pohledu svrchu nakresleném se ukazují. Apsida tvoří nadpoloviční polokruh opsaný poloměrem 3 m obnášejícím. Ani v lodi, ani v apsidě nezachovala se bývalá klenba, která v době, kdy kostel opuštěn byl, se sřítla a při nutné opravě stropem rákosovým se nahradila. Na straně západní přidružuje se k lodi čtverhranná věž, jejímž přízemkem valeně sklenutým prodlužuje se síň kostelní. Zdivo její vystupuje však pouze do výše lodí, odkudž vypíná se patro pouze dřevěné, jako na četných kostelích českých z dob starých se vidává. Zvonice tato dřevěná rozšiřuje se nad spodní zdivo a jsou v ní zavěšeny tři pěkné zvony, největší od Brikciho r. 1597 ulitý, druhý od mistra Bartoloměje na Novém městě Pražském z r. 1532, třetí od mistra Baltasara Hoffmanna na Slovanech z r. 1617. Úhlednost dřevěné zvonice z venčí trpí značné újmý tím, že dřevěné krákorce ze zdiva na venek vybočující zakryty jsou šindelovou pažbou. Věž i kostel stavěny jsou z kamene tesaného, ve vodorovných vrstvách na sebe kladeného. Zevněšek kostela porušen jest jednak zděnými klíny, jimiž oba rohy

mezi lodí a apsidou vyplněny jsou, čímž kostelu z venčí dostalo se podoby eliptické, jednak zvýšením zdiva apsidálního do rovnosti se zdivem lodí, načež obě různé částky pokryty jsou jednou střechou, čímž zmizelo ono pěkné stupňování nízké apsidy o loď i střechou svou se opírající, vyšší lodi vlastní střechou opatřené a věže i loď přecházející. A když počet osadníků zvolna vzrůstal, hledělo se vyhověti různými přístavky rotundu nyní téměř ze všech stran obklopujícími, které malíři poskytují obrazu velevítaného, architekta však a starožitníka nehrubě uspokojují. Také zvonice pozbyla své starodávné nízké střechy Jehlancové a pyšní se barokním tvarem

zvonovým s lucerníčkou. Celkovému skupení budov a budoviček nelze upříti prostomilé malebnosti. Kolem kostela rozkládá se hřbitov, kterého se dosud používá, obehnaný rovněž okrouhlou zdí.

Zprávy listinných z doby románské jsem se nedopátral. Pravonín náležel klášteři Louňovickému, z čehož někteří bezdůvodně soudí, že od téhož kláštera byl zbudován ve 12. století. Známá data o jiných rotundách, jakož i důvody architektonické a přílišná, původní prostota celé budovy tomu naprosto odporují. Okrouhlý kostel Pravonínský stával dávno před založením kláštera

Louňovického. Z pozdějších zpráv historických nevíme více, leč jako o mnoho jiných, že totiž r. 1350 býval farním v dekanátu Štěpánovském a že proboštům kláštera Louňovického náleželo až do r. 1420 právo podací při zdejším kostele. Po zrušení kláštera bylo zapsáno veškeré zboží od Sigmunda listem daným v den vigilie sv. Ondřeje 1420 na horách Kutných panu Janovi z Chotěmic, který však podržel pouze ves Pravonín, Časlavsko, Částovice a Lhotu Ovesnou, ostatek připadl městu Táboru. Po válkách Husitských držela vrchnost Vlašimská, od r. 1442 rytíři Trčkové z Lípy, Pravonín, jakož vůbec velkou část zboží druhdy kněžského právem zápisným,

¹⁾ Takměř všichni zasloužili spisovatelé naši vlastenečtí, kteří kostel Pravonínský buď zevrubněji popisovali neb o něm stručněji se zmiňovali, prohlašují půdorys loď za eliptický. Ve skutečnosti jest však loď sestrojena z pravidelného polokruhu, jaký u všech ostatních kostelů okrouhlých v Čechách se vyskytuje. Přehlédnutí toto budíž tedy laškově opraveno.

až do r. 1547, kdežto jej od Trčků koupil Jindřich rytíř Kekule ze Stradonic, jimž též právo podací při zdejších kostele příslušelo a v kostele pochovávání jsou, jak až dosud svědčí tři náhrobky před hlavním oltářem ve dlažbě kostela se znaky dosud znatelnými, s nápisy však již většinou setřelými, jakož i nápis na velkém zvonu, kterýž »nákladem svým a osadních k témuž kostelu náležejících udělali dal urozený a statečný rytíř pan Václav Kekule ze Stradnic (Stradonic), pan a kollator kostela sv. Jana v Pravoníně«, kdež i na jednom medailonku znak rytířův Kekulův, na druhém však i podobizna jeho se spatřuje. Na druhé straně zvonu jest pak velký znak rytířů Kekulů ze Stradonic, kteří jsouce stejného původu s rytíři Slachy z Hřivíc a Kozelkami z Hřivíc, s tímto stejného znaku užívali, totiž trojhranné kotvice.¹⁾ R. 1595 udělil Václav Kekule ze Stradonic svým podaným Pra-

vonínským právo volného porizení o svých statcích. V 30. leté válce jest Pravonín od Švédů vypálen a vydrancován dne 24. února 1645, tak že ještě po šedesáti letech některé živnosti selské pusty byly. Tehdáž bezpochyby vzal i starobylý kostel porušení, že klenba lodě i apsidy se zřítíla. Purkart Kekule, který v smutných dobách oněch na Pravoníně seděl s manželkou svou Magdalénou rozenou z Kunwaldu, odkázal zboží dětem Vilémovi, Albrechtovi, Adamovi, Amalii a Johanně, kteří nemohouce se jiným způsobem o dědictví podělit, Pravonín roku 1663 prodali rytíři Janu Reichardovi Švabovi z Ragersdorfu, po němž následovala řada různých majitelů, mezi nimiž Jan Ignác Caretto hrabě z Millesimo, jehož péčí kostel Pravonínský r. 1709 po 87 leté přestávce opětně vlastním farářem opatřen jest. Dobou touto počínaje, povstávaly různé přístavky, které ku rozšíření kostela budovu ctihodnou obklopují.

¹⁾ Ant. N. Vlasák, Pam. arch. II., 318.

O L T Á Ř.

Napsal *Ant. Podlaha*.

Středem chrámu katolického jest oltář, a to vším právem, vždyť s něho splývá nám nevyčerpatelný pramen Božských milostí a k posvátnému a přetajnému ději, který se na něm koná, víze se celé naše věroučení. Hlavní oltář jest obětistěm a trůnem Božím zároveň. Nelze jej tudíž považovati za pouhý nábytek chrámový, nýbrž za první a hlavní část celého chrámu. Chrám bez oltáře — tot tělo bez duše!

Z toho patrně, že dlužno stavbě i výzdobě oltáře věnovati velikou péči. Bohužel, že mnohé oltáře z dob dřívějších a i z doby naší o takové péči zhola nesvědčí. Nebyť při nich zřetel brán na veliký význam jejich, jenž snižen nebo zatlačen, nebylo přihlíženo k výslovným předpisům církevním, ano nebylo ani o nejpotřebnější praktičnost dbáno, a tak sestrojeny oltáře, které svému vznešenému účelu nikterak se nehodí.

V přítomném pojednání pokusím se na základě spolehlivých pramenů¹⁾ udati,

čeho požaduje se, aby oltář vyhovoval svému účelu, předpisům církevním a dobrému vkusu.

Oltář stojí v kostele na místě čelním (v presbytáři), a má býti vždy nad podlahu chrámovou o něco povýšen. Nejlépe jest, stojí-li se všech stran volně, nepřiléhaje žádnou (ani zadní) stranou ke zděm chrámovým. K povýšenému oltáři vedou stupně mramorové nebo vřbec kamenné¹⁾, a sice z pravidla tři, ač i větší počet (pět) jest ve velkých kostelích dovolen. Nejdolejší stupeň má býti od mřížky 1·8—3·5 m vzdálen. Stupně budtež 16 cm vysoké a 24—32 cm široké.

conc. prov. Prag. 1860. Tit. V., cap. IV. et V. — K. Atz, Die christliche Kunst in Wort und Bild. Würzburg. 1876. Str. 9. a násl. — E. Viollet le Duc, Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVIe siècle. Tom. II., pag. 15-56. — Jacob, Die Kunst im Dienste der Kirche. 4. vyd. — Laib a Schwarz, Studien zur Geschichte des christl. Altares. Stuttgart. 1857. — Kreuser J., Der christliche Altar. Brixen. 1869. — Schmid, Der christliche Altar und sein Schmuck. Regensburg. 1871. — Dengeler, Kirchenschmuck. — Rösen, Der Altar und Chorraum. Münster. 1885. — Der kath. Seelsorger. 1889 a j. v.

¹⁾ Missale rom. — Pontificale rom. (ritus consecrationis ecclesiae et altarium). — Acta et decreta

¹⁾ Conc. prov. připouští také stupně »e lateribus tabula lignea tectis . . .«

Stupeň nejhořejší přechází v suppedaneum (scabellum, piedrella, predella), jež až ke dřiku oltárnímu měž 1 m až 1·2 m délky, aby noha kněze celebrujícího při genuflexích se nesmekala. Stupně obklopuje suppedaneum se předu i s obou užších stran pobočných.

Kmen (stipes) oltáře nehybného (altare fixum) má býti z kamene (»altare, in quo sacrosanctum missae sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum« Rubr. gen. miss. XX, Acta et decr. cons. prov. Prag. tit. V c. IV). Připouští se ovšem také kmen z cihel zbudovaný (Conc. prov. Pr. I. c. pag. 177); v tom případě však má míti kmen přece čtyři sloupky kamenné, na nichž pak vlastně mensa spočívá. S Martinuccim¹⁾, jenž o tom praví: »stipitem posse quidem esse lateritium, sed quatuor columnellis lapideis instrui debet, quibus mensa insideat«, souhlasí výrok kongregace ritů (7. srp. 1875) »... oportet, ut in stipite saltem latera seu columellae, quibus mensa sustentatur, sint ex lapide«. Ostatně může deska oltární spočívati z předu toliko na kamenných sloupcích a vzadu na massivním zdivu; tu pak dobře jest zvoliti dva nebo čtyři sloupky, nikoliv však tři, poněvadž by prostřední z nich při genuflexích knězi vadil. Nikdy však nemějí kmen oltární podobu moderního sarkofagu nebo dokonce spodní části moderní rakve, jak se to stalo ve slohu renaissančním nepěkným zvykem. Výška kmene oltárního (od suppedanea) obnášej 0·98—1·06 m.

Za prvních dob křesťanských bývaly oltáře ze dřeva, majíce podobu obyčejného stolu o čtyřech nohách²⁾, z té zajisté příčiny, aby před pohany rychle skryty býti mohly, kdyby nebezpečí hroziti mělo. Na kamenných náhrobcích v arcosoliích katakomb bývala mše sv. sloužena toliko ve dnech výročních. Že by již papež Evaristus (101—109) kamenné oltáře byl zavedl, není jisto; nanejvýše snad jen kamenné desky oltární. Později však (od stol. IV.), když pronásledování ustala, zřizovány byly oltáře kamenné.

Na kmeni spočívá kamenná deska (mensa) oltární, kteráž má býti 1·07 m široká, 2·2—3 m dlouhá³⁾ a

10—15 cm silná, a má přecházeti kmen o 8—10 cm. Asi 30 cm od přední hrany její jest vytesána čtvercová prohlubina 7—9 cm široká a 6 cm hluboká, tak zvaná krypta (sepulcrum reliquiarum), do níž se kladou ostatky svatých. Krypta přikrývá se těsně zapadající deskou as 3 cm silnou (operculum seu sigillum sepulcri), která pevně (cementem) zatmelována býti musí. Ve středu této desky, jakož i ve čtyřech rozích mensy jsou vytesány malé křížky, jichž při svěcení oltáře jest třeba. Spočívá-li deska oltární toliko na sloupcích, musí býti ovšem silnější (15—16 cm), aby sepulcrum mohlo míti náležitou hloubku.

Čelo (přední strana oltáře, frontale) buď bohatě ozdobeno. Pravidlo architektonické, jež velí, aby spodní částky stavební struktury byly poměrně nejjednodušší, nemá zde platnosti. Je-li kmen z přiměřeného kamene zbudován, buď ozdoben tesanými skulpturami, nejvhodněji osobami nebo výjevy ze starého zákona, které nejsvětější oběť předobrazovaly. I v tom případě, kde oltární deska ze předu na sloupcích spočívá, možno v zadním zdivu, a sice v jednotlivých polích, v něž je sloupky ony dělí, přiměřené polovypukliny umístiti. Sloupky samy pak mějtež bohatě hlavice i patky, jež možno pozlatiti, jakož pak vůbec i barev k vyzdobení čela oltárního upotřebiti se může; předsudek, že by práce sošnické nesnesly vkusné polychromie, již mizí. S menším nákladem možno ozdobiti čelo oltární skulpturami dřevěnými. Vždy však buď přední hrana kamenné desky oltární volná, aby se jí prsty celebranta, jakož předepsáno jest, dotýkati mohly,

Nejkrásnější ozdobou čela oltárního bylo odedávna antependium. Posud obdivovati se musíme překrásným a nad míru skvostným antependiím, jimiž předkové naši oltáře zdobili.¹⁾ Antependia byla buď tkaná nebo vyšívána, zlatem, drahokamy a perlami bohatě posázená; často to byly jemné práce filigranové, emaillové a niellové. Krásné antependium vyžaduje velikého nákladu, a to tím většího, poněvadž si církev přeje, aby se antependium s barvami dob církevních shodovalo. Proto v našich kostelích pěkná

prosté, neboť rozměry oltáře musí býti s rozměry celého chrámu úměrné.

¹⁾ Ottův Slovník naučný, II., 472, s barvitiskovou přílohou znázorňující antependium z kaple sv. Kateřiny na Karlovu Týně.

¹⁾ Manuale s. caerem. Romae, 1874.

²⁾ 1 Cor. 10, 21; Optatus Mil. c. 6; Bartolini, Sopra l'antichissimo altare di legno. Romae. 1852.

³⁾ Číslo zde udané nemá ovšem platnosti na-

antependia velice zřídka spatřujeme. Kde jest čelo oltářní ozdobeno pěknou prací sochařskou, není ovšem antependia tak třeba.¹⁾

Předpisy církevní velí, aby byl oltář pokryt třemi plátěnými rouchy, po obou bocích oltáře až k zemi splývajícími. Možno užití také toliko dvou rouch plátěných, musí však spodní tak veliké býti, aby přeloženo jsouc na dvě, přece celou šířku i délku desky oltářní zaujímalo (*«altare operiatur tribus mappis seu tobaleis mundis... superiori saltem oblonga, quae usque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicata»* Rubr. gen. miss. XX., Conc. prof. Prag. l. c. pag. 177). Ze předu mohou roucha ta nanejvýše jen 8 cm splývati, a nemají býti ověšována širokými krajkami, aby jimi čelo oltářní zakryto nebylo. Dřevěný rámeček, jenž mnohdy hrany oltářní desky objímá, má býti všude odstraněn. Náš provinciální sněm praví o tom: *«circa angulos altaris nullae coronides nec lignae, nec utcumque pretiosae ducantur, sed earum loco apponi poterunt fasciae ex auro vel serico confectae aut variegatae.»*

Na oltáři uprostřed stojí svatostánek nebo tabernaculum²⁾ tak, aby z normální šířky oltářní desky (1'07 m) zaujímal nanejvýš 44'5 cm, a ostatních 62'5 cm, aby pak poskytovalo dosti místa k rozestření korporálu při mši sv. Známe oltáře, které sice požadavkům estetickým zcela vyhovují, jejichž mensa jest však tak uzká, že není na ní dostatečného místa. Tabernakl nemá státi bezprostředně na mense, poněvadž jej musí kněz často i mezi mši sv. otevírati, a tu vadil by kalich před dvířky tabernaklu stojící. Jest tudíž potřebí, aby tabernakl stál na podstavci asi 35 cm vysokém, před nějž pak vhodně postaviti se může tabulka s mešními modlitbami (*tabella secretarum*, která by v onom případě přímo před dvířky tabernaklu státi musila. Tabernakl otáčecí jest sanctissima nedůstojný, taktéž nevhodné jest nové zařízení,

kde dvířka tabernaklu pomocí protizávaží kolmo za stůl oltářní zapadají.¹⁾ Prostá dvířka se závěsami (*panty*) jsou nejprůhodnější. Tabernakl budiž co možná bohatě vyzdoben, aby důstojným byl sídlem Krále nebeského. Synoda Pražská z r. 1605 nařídila v té příčině *«ut tabernaculum, si e laminis argenteis aut aeneis inauratis, aliave ratione elegantius haberi non potest, saltem e tabulis sectilibus, quae humiditatem non gignant, polite tamen elaboratis, et religiosarum imaginum sculptura ornatis et inauratis decenti amplitudine construat»*, k čemuž provinciální koncil z r. 1860 připomíná: *«si omnis ecclesiae structura, tanto plus praecelsi Sanctuarii dispositio et architectura peritissimis nonnisi manibus committatur, ut venerabili ac ingeniosa formositate emineat.»*²⁾ Dvířka tabernaklu bývají vhodně ozdobena hlavou Kristovou, podobou beránka, Nejvyšším Srdcem K. P., písmeny A a Ω a p. Sluší se, aby bylo tabernaculum uvnitř bílým hedvábím vyloženo.

Tabernaculum nebuď příliš vysoké; půl metru výšky postačí, zvláště když se do něho toliko ciborium a schránka (*pyxis*) s Nejvyšším staví, nikoliv pak monstrance, kteráž ovšem z pravidla vyšší bývá. Takové nepříliš vysoké tabernaculum poskytuje tu výhodu, že možno do výklenku pro výstav nejsv. svátosti, který nad ním se nalézati má, pohodlně dosáhnouti, aniž by teprve rozličné stupně podnožky a schůdky představovány býti musily.

Zmíněný právě výklenek výstavní (trůn) může zřízen býti na způsob baldachynové vížky. Krásné vzory poskytují tu oltáře gotické. Zadní stěna výklenku může zakryta býti bohatým brokátlem, anebo mohou ji činiti vyzlacené paprsky. S obou stran výklenku možno umístiti postavy kořících se andělův. Stavěti sochy svatých na svatostánek jest zakázáno.

Církevní předpisy vyžadují, aby na oltář postaven byl kříž tak, aby jej kněz při mši sv. před očima měl, a zároveň aby v celém kostele viděn byl (*«ut super celebrantis caput aliquantum promineat»*). Na mnohých oltářích jest tento kříž tak vysoko umístěn, že celebrant k němu vzhlížeti nemůže, a proto

¹⁾ Conc. prov. Prag., pag. 178.

²⁾ V dobách dřívějších býval tabernakl umístěn ve zdi na pravé straně oltářní, jak to ještě v některých starších chrámech našich vidáme, někdy též ve zvláštních, ozdobných, kamenných schránkách, jež zvláště v době gotické byly v oblíbě. Podle rozhodnutí S. C. R. 21. srpna 1863 má se sanctissimum toliko v tabernaklu oltářním přechováti, vyjímajíc chrámy kathedrální (Caer. episc. lib. I, cap. 12, n. 8, S. C. R. 14. června 1845).

¹⁾ Viz »Světozor«, 1890, str. 35.

²⁾ Acta et decr. conc. prov. Prag. 1860. tit. V, cap. 5, pag. 181.

bývá na dvířkách tabernaklu nebo při otáčidlech v předním výklenku menší kříž, který však zase knězem před ním stojícím zcela bývá zakryt. Zařízení takové tedy schvalovati nelze. Jest tudíž i v této příčině s prospěchem, je-li tabernakl i s podstavcem (50 + 35) 85 cm vysoký; pak možno kříž oltářní umístiti přímo nad ním ve výklenku výstavním.

Relikviáře mají býti na oltář tak postaveny, aby celebrantovi nepřekážely, a aby, kdykoliv toho ritus vyžaduje, snadno odstraněny býti mohly.

Svícný — nejméně dva, na hlavním oltáři šest — mohou stát bezprostředně na mense (planities altaris) nebo na zvláštních podstavcích (podsvícnicích, gradus candelabrorum). Mají býti kovové (Caerem. ep. I, c. 12, n. 11), možno-li stříbrné (vyjímajíc Veliký pátek, srov. I. c. II, c. 25, n. 2), obyčejně pak mosazné nebo bronzové (cínové a dřevěné se neodporučují) a vždy massivní, nikoliv však z kovového plechu a uvnitř duté. Svícný nemají nikdy kříž oltářní převyšovati. Ve starých románských a gotických kostelích byly svícný velmi nízké [15—30 cm]¹⁾ teprve renaissance zavedla svícný 80 cm až 1 m vysoké. Netřeba snad připomínati, že sloh svícnu musí býti se slohem celé ostatní stavby v úplné shodě. Větší svícný u nejnižšího stupně oltářního stojící pro intorticie určené schvaluje naše prov. synoda. Hořejší plocha podsvícni může býti v jedné čáře s podstavcem tabernakula (tedy 35 cm nad mensou), a má býti nejméně 15 cm široká, aby svícný nestály příliš blízko u křídel oltářních. Přední plocha jejich může okrášlena býti ozdobnými pásy s případnými průpověďmi.

Svatostánek má býti vždy hlavní a nejpřednější částí v hořejší stavbě oltářní. Zřídka však stojí uprostřed oltáře osamocen; z pravidla zvedají se s obou stran jeho tak zvaná křídla oltářní, kteráž jsou buď kamenná nebo dřevěná.

¹⁾ Jacob, Die Kunst im Dienste der Kirche. Tab. XIII. 7; Zeitschrift für kirchl. Kunst, 1888, str. 405.

Spodní část jejich (piedrella, predella) ozdobena buď symbolickými obrazy k nejsvětější oběti se vztahujícími. Svrchní díl křídel bývá ozdoben pracemi sochařskými, řezbářskými a malířskými. Nejlépe jest; jsou-li také tyto sochy a obrazy v těsném spojení s významem oltáře, tedy znázorňují-li výjevy novozákonní, které týkaly se oběti mše sv. a nejsv. svátosti. Sochy a obrazy svatých mají býti vždy v jakousi podřízenou souvislost uvedeny s tabernakulem, respektive s výstavním výklenkem; nevypadá pěkně, zdají-li se takorba nevšímavými k nejsv. Svátosti. Nad to nařízeno jest, aby při čtyřicetihodinové pobožnosti obrazy svatých byly zakryty. Jak praktické jsou v té příčině oltáře skládací, jichž tvářnost také vzhledem k různým dobám roku církevního vhodně měniti se dá.¹⁾

Pěkné jsou též oltáře ciboriové, t. j. oltáře, nad nimiž se klene baldachyn na sloupcích spočívající. Při nich mohou býti křídla oltářní toliko nízká; za to tabernakulum a ciborium co nejnádherněji vyzdobeno býti musí. Tu barvami, zlatem, drahokamy, perlami, emaillem (zvláště u tabernakulu) skrbiliti se nemá. Krásný a velice skvostný ciboriový oltář románský jest v Karlíně, pěkný gotický v Emausích a renaissanční na Smíchově.

Pěkných staveb oltářních z doby starší máme v Čechách pořádku; oltáře z pozdní doby renaissanční a copové převládají, ohromné ty stavby s mohutnými, avšak bezúčelnými sloupky a pilastry, s množstvím dřevěných a pozlacených soch andělův a svatých, s velikánskými přeplněnými obrazy a různými těmi rafinovanými podivnostkami, které mysl planými efekty divadelními oslepují, nikterak jí však ku klidné pobožnosti povznést nemohou.

Teprve v novější době děje se v té věci náprava; určité předpisy církevní a studium krásných vzorů z dob starších jsou při tom bezpečným vodítkem.

¹⁾ Atz, Christl. Kunst. 23.

Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech.

Napsal František Hálka. (Pokračování.)

Chodba 2 metry široká končí dveřmi, jimiž se vejde do kobky pod věží,

3 1/2 metru dlouhé a 5 metrů široké a křížovým obloukem sklenuté, odkudž

vedou úzké točité schody na prostranný kůr a dále na věž, těsně k lodi přistavenou v průčelí. Kobka jest na venek uzavřena 2 m širokými dveřmi, jež zavěšeny jsou v pěkné kamenné pažbě. Portál jest jednoduchý, má obyčejnou kamennou ozdobu, nad níž jest výklenek pro sochu a vedou k němu 3 schody. V lodi jsou 4 okna, z nichž 2 kůru světlo dodávají.

Sakristie má dva vchody, z kostela hned u kazatelny a zvenčí, s kterým jest spojena úzkou šíjí, z níž vedou točité schody na oratoř. Zevnější dvěře sakristie jsou železným plechem pobity. Sakristie jest nad míru velká a studená. Vlhkostí se kazí vše, a proto jsou paramenta a bohoslužebné náčiní na faře uschovány.

Před hlavním oltářem visí věčná lampa, pořízená teprve r. 1860, a pod kopulí jest skleněný lustr, dar nynějšího patrona. I před postrannými oltáři visí menší lampičky.

Dlažba celého kostela jest kamenná, bývala však cihlová, a chová množství náhrobních kamenů s nápisy, z nichž však málo který již čitelný jest. Při

dlaždění kostela byly s nich erby od kameníků na rozkaz tehdejšího faráře odesány, aby snad dlažba hrbolatou nebyla, a dlaždiči pak ulamovali a utloukali celé kusy, aby se dlažba pěkně kryla. Jen na 4 zůstaly erby a nápisy ušetřeny, jen že jsou již chozením po nich valně setřeny.

V kapli sv. Barbory jest krypta rodu Špulířovského a Matyášovského, uzavřena velkou kamennou deskou, od níž kruhy uraženy jsou, se spojeným erbem obou rodin a nápisem:

»MortuaLis Gazoph II LatII Vrna
seV
ReCIDIVA
Perillustris familiae Sago et Toga celebris
Mathiasovskianae et Spulirzianae
in cinerem
quae
Hanc incineratam Ecclesiam
Inspectabilem surgere fecit gloriae
O! faxit Deus!
(Znak rodu Matyášovského a Špulířovského.)
Vt etiam post Cineres
Ad aeternos resurgat honores.«
(Pokračování).

Z Akademie křesťanské.

Nepoctivá konkurence pana Neškudly.

V Jablonném nad Orlicí žije jistý pan Josef Neškudla, který vede obchod s kostelními rouchy a náčiním bohoslužebným a cenníky své duchovenstvu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku rozestylá. Proti tomu ovšem ničeho namítati nelze.

Avšak pan Neškudla při svém cenníku dává otisknouti různé dopisy, které mu zaslány byly, a netáže se, zdaž autor listu k tomu svoluje, aby soukromého dopisu jeho k reklamě se použilo.

Tak již po více let nalézá se v cenníku Neškudlově vytištěný dopis p. dra Vincence Oehma, dříve kaplana u Matky Boží před Týnem, nyní katechety vyššího gymnasia realného v Příbrami; v dopisu tom je řeč o objednávkách pro záduši Pražské, při čemž prý p. dr. Oehm takto se vyjádřil: »Sekretář Akademie křesťanské předkládal vzory látek, vysvětloval a nabízel, ale za ceny horontní.« K zakročení ředitelstva Akademie křesťanské však p. dr. Oehm prohlásil, že přispí jeho jest od p. Neškudly zkomolen, že mu nikdy nedal přivolení, aby soukromý jeho dopis uveřejňoval, a že dr. Oehm od té doby nabyl přesvědčení, že práce z Akademie vycházející jsou lepší a důkladnější než výrobky p. Neškudlovy, a že ceny jsou mírné a přiměřené. K zakročení p. dra Oehma zavázal se p. Neškudla písemně v lednu 1889, že stránku 15. a 16. svého cenníku, kdež dopis onen p. dra Oehma otiskn byl, vytrhne a zničí, a cenníky bez těchto dvou stránek rozestylati bude. Než

ejhle! Dne 11. listopadu 1889 byl ředitelstvu Akademie zaslán cenník, jenž nedávno před tím byl odeslán poštou na adresu pana faráře Ferd. Harny do Chvalkovic u Olomouce. Spolu obdrželo ředitelstvo též od jiných pp. duchovních z Moravy jistou zprávu, že týmž časem cenníky Neškudlovy zcela stejného znění všem pp. farářům v okolí, klášteru praemonstrátskému na sv. Kopečku u Olomouce atd. byly zaslány. Nuže, a v těchto cennících opět nalézá se stránka 15. a 16. i s dopisem dra Oehma zcela nezměněným. Jednání takové jest se strany p. Neškudly nepoctivé, ano přímo podvodné, směřující k oklamání obecnstva.

Akademie křesťanská požívá nejen v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovinci, ale i ve vzdálené severní Americe jména tak zvučného, že není jí zapotřebí reklamou sobě pomáhati dle vzoru p. Neškudly. Diplomy, jimiž byla Akademie vyznamenána při jubilejní výstavě Vatikánské jakož i při různých výstavách domácích v Čechách a na Moravě zjednaly jí pověsti nejlepší, kteráž bídým na cti utrhaním prázdné ujmý trpěti nemůže. Nikdy ředitelstvu na mysl nepřipadlo škoditi závodu p. Neškudly, dokud týž si hledí solidnosti a poctivosti. Avšak proti kramářské konkurenci toho druhu, jakáž ze stránky 15. cenníku Neškudlova na jevo vychází, jest ředitelství Akademie nuceno, tímto co nejrozhodněji se ohraditi.

Že ostatné ceny výrobků Akademie křesťanské nikterak nejsou přemrštěné čili »horontní«, o tom podává svědectví mnoho a mnoho pochvalných do-

pisů, z kterých jeden z posledních s přivolením zaslátelce dovolujeme si připojit:

Slavné Akademii křesťanské!

V hluboké úctě podepsaný vzdává tímto své přesrdečné a převroucí díky za předměty veškery v pravdě mistrně provedené. Jsou všechny velmi krásné! Bylť jsem všecken unesen, když předmět za předmětem z beden jsem vybíral! Jaká krása — a co při tom to nejhlavnější — také láce! Zvláště bílá kasule — pravý to skvost! Upřímně vyznávám, že nenalézám dosti slov, bych za vše, jak náleží, poděkoval. Pročež ještě jednou díky, díky ty neupřímnější!

Ó kéž by důstojní páni, kteří pro švatyně své čeho potřebují, neohlíželi se po firmách cizozemských a cizích, alebrž více a více všimati si počali výtečné Akademie křesťanské v Praze! Zdař Bůh!

S díky v úctě nejhlubší

nejoddanější

Josef Odstrčil,
farář.

Zašová na Moravě, dne 14. ledna 1890.

V Praze, dne 20. února 1890.

Ředitelstvo Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyznamenání. Akademie křesťanská účastnila se lonského roku hospodářsko-průmyslové výstavy v Kouřimí. Výborem jí byl zvláštní pokoj vykázan, kde zlatem a hedbávím vyšitá kostelní roucha a sice: několik kasulí, pluvial, dalmatika, více vel, pláštíků na cibof, burs k nemocným, štol a pod., pak dvě monstrance, několik kalichů, mezi kterými se nacházel jeden skvostný, tepanou prací a draho-kamy bohatě ozdobený, dle výkresu p. architekta A. V. Barvitia pro chrám Páně v Trnavě na Moravě zhotovený, více ciborií, nádobek na sv. oleje, patenek k zaopatřování nemocných, svicnů oltářních a lampa vystaveno bylo. Větší díl paramentů byl zhotoven pro dp. Jana Ryndu, faráře v St. Paulu v severní Americe. Všechny věci se pro umělecké a solidní provedení, pro důstojný a pěkný tvar velmi libily a komitét jí přiřknul největší vyznamenání: diplom se zlatou medailí.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Antonína Buchtu, faráře v Uh. Brodě, pro vp. Fr. Porazila, kooper. v Mostkovicích na Moravě a pro dp. Jana Lžičara, faráře v Třebovicích. — Pozlacení a postříbení v ohni: monstrance a kalicha: pro dp. Jana Schmida, faráře v Dešné na Mor.; kalicha: pro důst. farní úřad v Turč; ciboria a dvou kalichů: pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřibské; kalicha: pro dp. Jos. Resslera, faráře v Jablonci; lampy, mešních konvíček a kropáčku: pro dp. Fr. Růžičku, faráře ve Strilkách na Moravě; kropicny: pro dp. Ad. Mrázka, faráře v Hor. Dunajovicích na Moravě; kalicha a kropáčku: pro vp. Václ. Göhlerta, zám. kaplana v Eisenbergu. — Patenky k nemocným: pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřibské; stříbrné: pro dp. Fr. Vyplela, faráře ve St. Vsi na Moravě a pro dp. Jana Kolčavu, faráře v Postřelmově na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: stříbrné: pro dp. Fr. Vyplela, faráře v Staré Vsi na Moravě a pro dp. Jana Kolčavu, faráře v Postřelmově na Moravě; v ohni pozlacené: pro vdp. Štěp. Pittnera, kn. arcib. vikáře v Libeznicích; dvě nádobky pohromadě: pro dp. Vojt. Mrázka, faráře v Hor. Dunajovicích; tři pohromadě: pro dp. Al. Ulmana, faráře v Újezdě u Uh. Brodu. — Náčiní ke křtu: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích a pro dp. J. Syrového, faráře v Hor. Slivně. — Mešní konvíčky: pro dp. J. Syrového, faráře v Hor. Slivně a pro dp. Jana Lžičara, faráře v Třebovicích. — Relikviář: pro dp. Jos. Funke, faráře v Křižanech. — Lampy oltářní: pro dp. J. Syrového, faráře v Hor. Slivně a pro dp. Jos. Malicha, faráře v Klukách. — Kropenka s kropáčkem: pro dp. Jana Lžičara, faráře v Třebovicích. — Nádobky

na mytí prstů: pro dp. Josefa Šoukala, faráře v Radkovicích na Moravě a pro dp. Fr. Vyplela, faráře ve Staré Vsi na Moravě. — Kostelní razítko: pro vp. Václ. Göhlerta, zám. kaplana v Eisenbergu. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Jos. Malicha, faráře v Klukách a pro vele-důst. děkanský úřad v Něm. Brodě.

Rozličné. Obrázek Ukřižovaného na dvířka u tabernaku: pro Jeho Milost nejd. pana biskupa dra Frant. Sal. Bauera v Brně. — Soška sv. Josefa: pro vp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně. — Dva klečící andělé, Tělo Páně do Božího hrobu a soška vzkříšení Páně: pro dp. Ant. Špále, faráře v Mirošově. — Missaly: pro dp. Ant. Buchtu, faráře v Uh. Brodě a pro vp. Ign. Černocho, kooper. v Březové na Moravě. — Pultíky pod missal: pro dp. Jos. Šoukala, faráře v Radkovicích na Moravě, pro dp. Jos. Karhánka, faráře v Dol. Hynčíně na Moravě, pro dp. Al. Rosíka, faráře v Bílově v rak. Slezsku a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Harmonický zvonek: pro dp. J. Syrového, faráře v Hor. Slivně. — 6 křížů: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála-arcibiskupa Františka de Paula v Praze. — 4 žerděk k nebesům: pro dp. Ant. Špále, faráře v Mirošově.

Paramenty. Mitra: pro nejd. pana Ferd. Wartra, inf. převora maltézského řádu v Praze. — Kasule: bílá s použitím starého vyšívaní: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála-arcibiskupa Františka de Paula v Praze; černá: pro dp. Jos. Arnošta, faráře v Rožnově na Moravě; zelená: pro vp. Flor. Švrdlika, koop. v Hradisku u Kroměříže; černá: pro vp. Jos. Svobodu, adm. v Dyjákovických na Moravě; fialová: pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích na Mor.; bílá, bohatě zlatem vyšitá: pro J. Jasnost vys. uroz. paní kněžnu Lobkovicovou v Praze. — Pluvialy: bílý s použitím starého zlatého vyšívaní: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála-arcibiskupa Františka de Paula v Praze; černý: pro vdp. Fr. Daneše, děkana na Peruci a pro dp. Jos. Arnošta, faráře v Rožnově na Moravě; fialový: pro dp. Ign. Černocho, kooper. v Březové na Moravě. — Vela: pro dp. Ant. Grudu, konsist. radu a faráře v Mokrolazcích v rak. Slezsku a pro dp. Fr. Zrubka, faráře v Hudlicích. — Štolý: pro blahorod. p. Ed. Himera v Pisku, pro blahorod. p. Julii Wöllnersdorffovou v Olomouci, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích a pro sl. ředitelstvo c. k. ústavu choromyslných v Dobřanech; bílé, bohatě zlatem vyšité: pro dp. Flor. Švrdlika, kooper. v Hradisku u Kroměříže a pro vp. Fr. Porazila, kooper. v Mostkovicích na Moravě. — Bursy k nemocným: pro dp. J. Dvořáka, faráře v Kost. Vydří na Moravě, pro dp. Jos. Ku-

báče, faráře v Soběchleboch a pro vdp. J. Černo-
houze, děkana v Budči. — Záslonky do ta-
bernaku: pro vdp. Fr. Dresslera, děkana
v Sedlčanech. — Antipendium zlatem vy-
šité: pro vdp. Jos. Hofmanna, děkana v Trutnově.
— Polštáře oltářní zlatem vyšité: pro
vdp. Jos. Hofmanna, děkana v Trutnově. — Ko-
rouhev: pro blahor. p. Ant. Skřivánka, horníka
v Zákřanech u Brna. — Birety: pro vp. Václ.
Göhlerta, zám. kaplana v Eisenbergu, pro dp. Rarla
Kotrbelce, faráře v Babicích a pro vp. Jana Vítku,
kooper. v Albrechtsdorfu. — Komže pro mini-
stranty: pro vp. Ign. Černocho, kooper. v Bře-

zové na Moravě. — Příkrov: pro dp. Jos. Ar-
nošta, faráře v Rožnově na Moravě. — Červené
pokryvky na stolice: pro sl. zádušní úřad
v Praze.

Prádlo kostelní. 2 korporale, 2 pally a
2 ručníčky: pro dp. Fr. Vyplela, faráře ve St.
Vsi na Moravě; 2 alby: pro vp. Ign. Černocho,
kooper. v Březové na Moravě; 3 pally a 3 kor-
poralie: pro vp. Mil. Simonidesa, administr. ve
Žďáru na Moravě; 2 alby, 1 rocheta, 6 kor-
poralii, 12 purifikatorií, 6 humeralií,
6 ručníčků, 2 plachty oltářní a 3 cin-
gula: pro dp. Fr. Zrubka, faráře v Hudlicích.

Príspevky na votivní obrazy

v karlínském chrámu P. k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz český.	zl. kr.
Přenešeno	1788 01
Nejmenovaná (dar 8.)	2 —
Anna Binterová v Praze	2 50
Úhrnem	1792 51

Do 2000 schází 207 zl. 49 kr.

Votivní obraz bohoslovců česko-moravských.

Přenešeno	744 76
Ct. pp. bohoslovci semináře Králové- hradeckého prostřednictvím vp. Fr. Reyla	6 80
(Na upsaných 370 zl. splaceno 255 zl. 60 kr.)	
Ct. pp. bohoslovci semináře Litoměř- ického prostřednictvím ct. p. Josefa Kazdy	13 —
(Na upsaných 160 zl. splaceno 121 zl.)	
Úhrnem	764 56

Do 2000 zl. schází 1235 zl. 44 kr.

Votivní obraz moravský.

Přenešeno	512 65
Vp. Alois Žáček, kooperator v Čechách	50
Vp. Jan Vychodil, administrátor na Vele- hradě (5. dar)	1 —
Josef Krátký, farář v Moravici ve Slezsku (5. dar)	2 —
Dp. Josef Kubiček, kn. arcib. ceremonář v Kroměříži (4. dar)	1 —
Úhrnem	517 15

Do 2000 zl. schází 1482 zl. 85 kr.

Veškerým dárčům z toho srdce: Zaplať Pán Bůh!

Za bližícího se jara počne profesor František Sequens malovati votivní obraz český. Dou-
fám s důvěrou, že Pán Bůh vzbudí v Čechách
dobrodince, kteří dary svými zbytek obnosu po-
třebného dovrší. Kromě votivního obrazu českého
vymaluje umělec jmenovaný dva obrazy lu-
nettové ze životopisu sv. Methoda nákladem
dvou dobrodinců Karlínských, z nichž každý na
obraz svůj věnoval 1200 zl. — Vedle maleb ná-
stěnných dokončí se letošního roku hlavní ol-
tář zhotovením predelly odpovídající tabernaku,
jehož popis a vyobrazení »Method« přinesl. Pre-
della bude podobně s tabernaklem z kovu v ohni
dobře zlaceného, okrášlena drahokamy českými a
smaltovými obrazy 4 svatých evangelistů. Veškerá
práce bude provedena domácími řemeslníky,
práce kovová od odborníků Karlínských darem.
Na provedení predelly důstojné chrámu Páně sv.
Cyrilla a Methoda věnovala Občanská záložna
Karlínská před týdnem 3600 zl., splatné ve tři
lůhách ročních, vyplativši na hotovost hned první
obnos 1200 zl. Z tak značného daru měl jsem tím
větší radost, jelikož jsem pro letošek tolik ani ve
snách neočekával. Zlatá záložna! Zlaté občanstvo!
Ve jménu jeho dokonám tedy s pomocí Boží letos
jakožto obětí díky čtvrtstoletého kaplanování při
chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně to, co bylo
ustavičným snem a svrchovanou tužbou srdce —
hlavní oltář. Pro nových 6 svíců též drahokamy
okrášlených hledám 6 dobrodinců po 100 zl. První
se již přihlásil a stovku svou již mně odvedl. S po-
mocí Boží bude tedy utěšený ten rok letošní.

Za další příspěvky na veškeré votivní obrazy
prosí redaktor.

Vice předplatitelů! Naděje neklamou. V se-
minári Olomouckém poskočil počet před-
platitelů z 2 na 29. Zdař Bůh! — Z dosavadních
předplatitelů vrátili »Methoda« 4, za něž v náhradu
4 noví se dostavili: 3 z Pražské arcidie-
cése (dp. M. Dušek, farář v Charvatcích, vp.
Maxm. Biedermann, katecheta na Březových

Horách, Jiří Faustus, kněhupectví v Plzni) a
1 z Litoměřické diecése (Jan Novotný,
kněhupectví v Mladé Boleslavi). K přátelům vla-
stenecké starovědy vznášim srdečnou prosbu, aby
»Methoda« v kruzích přátel rozšiřovati ráčili.

Red.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukážkou na celý rok
2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlíně. Reklamace budtež zasílány do expedice v Aka-
demii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3.

V Praze, dne 30. března 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Vandalství v kostele sv. Václava nad Zderazem. — Filialní kostel sv. Havla v Oldřichovicích. — Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech. (Pokračování). — Jana Bedřicha Overbecka »Sedmero Svátostí«. (Pokračování). — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc březen.

Vandalství v kostele sv. Václava nad Zderazem.

Zpráva*) od dra Zikm. Wintera.

Co do ztrát uměleckých pokladů trvám, že není nešťastnější země na širším světě nad naši českou vlast. A člověk hned neví na koho má více hněvati se, nad kým více pohoršovati se, nad cizími-li kazisvěty, či nad svými vlastními. Cizí kazili a kradli právem vojenským, naši kazili bohužel z podnětů náboženských.

Přiznáváme se, že žádná perioda domácího vandalství nehnusí se tak, jako onen — dik Bohu — krátký čas panování zimního krále, jehož kalvinští rádcové proslavili se obrazoborstvím v chrámě sv. Víta tak hanebným, že nad tím ustrnula všechna země. Méně jest známo, že vyloupení chrámu katedrálního stalo se leckde v Čechách příkladem jiným všelijakým vandalům. Připadliť leckde na tu myšlenku, že lze konati služby Boží bez roucha kněžského ozdobného, bez monstrancí, bez kalichů drahocenných od předků zděděných a umělou rukou řemeslné zhotovených, bez obrazů, bez soch v chrámě holém, prázdném, pustém. Leckde jali se r. 1619 prodávati a kaziti všechno to »modlářstvo«. Plakal by člověk nad tím zblouzením myslí; což musilo se zahubiti dílo umělecké proto, že ho nebylo k službě potřebí?

I správce ctihodného chrámu svatého Václava nad Zderazem v Praze r. 1619 uminuli sobě, že se zbaví pokladu chrámového. Ti správce bývali ročně voleni z osadního měšťanstva a říkali jim »kostelníci.« Tedy páni kostelníci — nevíme, zdali z popudu farářova, či ze svého náboženského přesvědčení — pozvali si Filipa Jungera, zlatníka, na den 6. června a v přítomnosti dvou radních pánů novoměstských kázali zvážiti stříbrné nádoby chrámové, jež odsouzeno bylo k zahynutí. Byla to nejprve monstrance stříbrná, pozlacená, jež vážila 23 hřivny 4 loty; byla tedy hodně veliká. Kalichů zvážil zlatník sedmero, jeden z nich byl všecek stříbrný, ostatní byly pozlatité, k nim bylo osm »přikryvadel« stříbrných a »škatule«. To vše ouhrnkem vážilo 16 hřiven 13 lotů.

Pak přinesli páni ze skryše kostelní ještě čtvero jiných kalichů, které byly uprostřed pozlaceny, jeden z nich byl »s trubičkou« stříbrný, z něhož zajisté kněží pod obojí druhdy píti dávali, to všechno odvážil zlatník i s nějakou stříbrnou škatulí, v níž bezpochyby hostie bývaly, osmi hřivnami 7 loty.

K tomu nově na váhu položeny ještě tři kalichy s přikryvadly, a několik

*) Z rukopisů univ. knihovny, 17, E, 24.

»kusů« od monstrance rozlámané a pět lžiček pozlacených, což činilo 8 hřiven.

Summa všeho byla 57 hřiven 8 lotů. Tento chrámový poklad odnesen do královské mince, tam stlučen a roztaven. Dostali kostelníci zaň hotových peněz 379¹/₂ tolarů širokých čili 487 kop a za

ty peníze — koupeny domy a to Anny Chalibensovy dům, Lidmily Krutišové a Lidmily Medkové.

Pozbyl tedy r. 1619 kostel sv. Václava 14 kalichů, monstranci, dvě škatule čili pixides na Tělo Boží a za to nabyla osada tři baráky.

Filialní kostel sv. Havla v Oldřichovicích.

Píše *Vilém Dokoupil*, c. k. ředitel odborné školy v Hořicích.

V čísle 3. ročníků 1889 »Methoda« popsal jsem stavbu a dějiny románského chrámu v Neustupově, na konec připomenuv, že filialní jeho kostel Oldřichovický při nejbližší příležitosti stručně popsati míním, kterémuž slibu tímto vyhovuji.

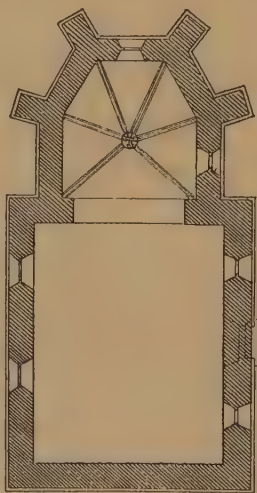
Z Neustupova vede směrem západním hrboilatá vozová cesta přes Podlesí k hodinu vzdálené tiché vsi Oldřichovicím, lidem také Voldřichovec a Vondřichovice zvané, která se tu v značné výši 665 m nad hladinou mořskou v Milčinském pohoří mezi lesy Smilkovskými, Neustopovskými a říšskou silnicí Vídeňskou rozkládá. Kostel leží asi 150 kroků na jih o samotě na návrší uvnitř prostranného hřbitova, pevnou zdí obehnaného, z něhož je dosti volná vyhlídka po krajině, jež zejména v letních měsících bohatou půvabnost poskytuje. Z dále již dá se s jistotou rozeznati, že apsida a stranní zdi lodi gotické stavby jsou původní, kdežto kryt, věž a průčelní stěna lodní se štítem pocházejí z dob pozdějších. Malá svatyně jest jedno lodní, kamenná stavba as z polovice XIV. věku, jejíž podélná osa od západu k východu směřuje.

Apsida je na východním konci upravena, ukazujíc v půdorysu polovici nepravidelného osmiúhelníka (viz obr. 1.), jehož dvě strany k lodi přiléhající jsou s podélnými jejími stranami rovnoběžné a 3·12 m dlouhé; v ose chrámové jest 5·86 m dlouhá a kolmo k ní 4·18 m široká (oba tyto rozměry ve světlosti měřeny). Čtyři opěrační pilíře, 0·97 až 1·04 m ze zdi apsidy ven vyčníhající a 0·72—0·79 m silné, umístěny jsou ve

vnějších rozích na místech, z nichž hvězdová klenba vybíhala. Této dnes více není, snad že v bouřích dob husitských neb války třicetileté i s klenbou chrámovou vzala za své, načež nahrazena byla nynějším rovným stropem rákosovým; jediné výběhy žeberní v koutech, s lodí sousedících, na ni poukazují, zároveň směr žeber udávající, která se patrně v jednom bodě uprostřed nad apsidou stýkati musila. Osvětlení dostává dvěma okny, z nichž jedno v jižní, druhé ve východní zdi jest upraveno a sice as 2 m nad dlažbou; okna jsou čisté gotická, uvnitř i z venčí silně vyšpaletována, 1 m široká a 2·6 m vysoká, do lomeného oblouku sklenutá; původní drobná, při tom však těžká kružba je na čelním okně vypadlá, na stranním pak sice značně porouchaná, prut v dolní části vylomen, avšak zbytky přec tak dalece k rozeznání, že v obr. 2. někdejší tvar sestrojen býti mohl. Apsidní část chrámová jest zvenčí opatřena kamenným trnožím, 11 cm ze zdiva vystupujícím.

Lod, vítězným obloukem od apsidy oddělená, jest v půdoryse tvaru obdélníkového, měříc 8·5 m zdělí a 6·91 m

šířky ve světlosti; stěny jsou 0·92 silné a dostupují výše 5·6 m, nesouce — jak již svrchu podotknuto — rovný strop rákosový. Ústupky a apsidy obnášejí na straně evangelia 1·36 m na straně epištolní 1·55 m. V každé s obou zdí podélných je po dvou oknech; kdežto však okna jižní zdi, patrně jsouce původní, ukazují týž tvar a rozměry oken v apsidě (obr. 3.), okna ve zdi severní jsou bez špaletování, ostění a kružby, lišice

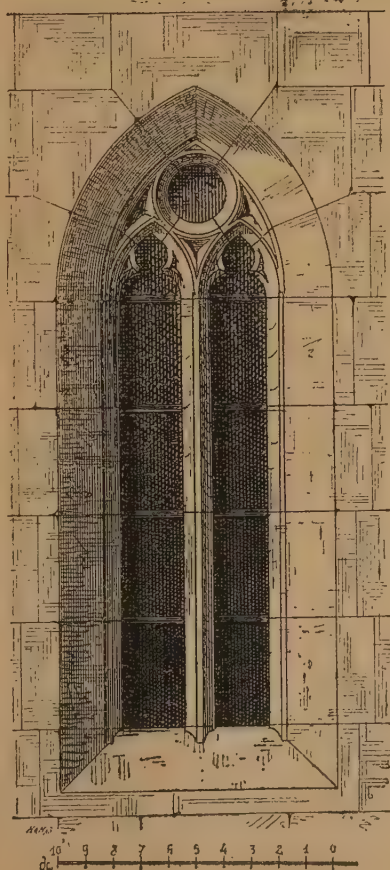
Obráz 1.

se zjevně od ostatních. Uprostřed zdi | (zvenčí) vysekaná nádržka, již se užívá
jižní nachází se 1'24 m široký a 2'57 m | jako kroupky na svčcenou vodu. Lod

Obraz 2.

vysoký, nahoru lomeným koblouem uza- | vřený portál gotický
s vodorovným kamen- | s vodorovným kamen-
ným nadpražím, profi- | ným nadpražím, profi-
lování ostění jednodu- | lování ostění jednodu-
ché, hruškovce co jediný | ché, hruškovce co jediný
článek obsahující; jinak | článek obsahující; jinak
připomíná portál velice | připomíná portál velice
na onen chrám v Neu- | na onen chrám v Neu-
stupově. K hlavnímu | stupově. K hlavnímu
vchodu tomuto přichází | vchodu tomuto přichází
se malou předsíní, te- | se malou předsíní, te-
prve v tomto století | prve v tomto století
k budově kostelní při- | k budově kostelní při-
stavěné; do rovného | stavěné; do rovného
stropu sínce zazděn a | stropu sínce zazděn a
takto zachován byl ku- | takto zachován byl ku-
latý svorník, skřížené | latý svorník, skřížené
dva klíče tvaru goti- | dva klíče tvaru goti-
ckého v hrubé vypuklině | ckého v hrubé vypuklině
ukazující (obr. 5.); sou- | ukazující (obr. 5.); sou-
dím, nikoliv však ne- | díím, nikoliv však ne-
právem, že svorník kdys | právem, že svorník kdys
tvořil závěrek klenutí | tvořil závěrek klenutí
nad apsidou, po sřícení | nad apsidou, po sřícení
se klenutí zůstal snad | se klenutí zůstal snad
v ssutinách, z nichž při | v ssutinách, z nichž při
stavbě sínce vybrán, a | stavbě sínce vybrán, a
na nynější místo zasa- | na nynější místo zasa-
zen jest. — Západní štít | zen jest. — Západní štít
je hladký a pochází | je hladký a pochází
v nynější podobě své | v nynější podobě své
as z konce předešlého | as z konce předešlého
věku; dole je ve zdivu

Obraz 3

je kryta střechou sedlovou šindelovou, | je kryta střechou sedlovou šindelovou,
kteráž nese nehezkou | kteráž nese nehezkou
vížku prkennou; taktéž | vížku prkennou; taktéž
apsida spočívá pod stř- | apsida spočívá pod stř-
chou šindelovou. Zvony | chou šindelovou. Zvony
svatyně Oldřichovické | svatyně Oldřichovické
jsou nové (z roku 1861); | jsou nové (z roku 1861);
dle zápisu ve farní kro- | dle zápisu ve farní kro-
nice Neustupovské byly | nice Neustupovské byly
staré zvony ukradeny a | staré zvony ukradeny a
sice v noci na den 26. | sice v noci na den 26.
května 1846 větší, 300 | května 1846 větší, 300
liber těžký, následují- | liber těžký, následují-
cího roku pak zvon | cího roku pak zvon
menší. Jaké zvony ty | menší. Jaké zvony ty
byly a jaké nápisy ne- | byly a jaké nápisy ne-
sly, toho nemohl jsem | sly, toho nemohl jsem
se bohužel dopátrati. | se bohužel dopátrati.
Vnější okras na ko- | Vnější okras na ko-
stele není, ba i římsy | stele není, ba i římsy
hlavní postrádá; obr. 2., | hlavní postrádá; obr. 2.,
na základě půdorysu a | na základě půdorysu a
stávajících zbytků pů- | stávajících zbytků pů-
vodní stavby sestrojený, | vodní stavby sestrojený,
ukazuje přibližnou po- | ukazuje přibližnou po-
dobu kostela Oldřicho- | dobu kostela Oldřicho-
vického po jeho zbudo- | vického po jeho zbudo-
vání.

Co pak se vnitřku | Co pak se vnitřku
týče, má chrám tento | týče, má chrám tento
v starém gotickém san- | v starém gotickém san-
ktuáriu kamenném | ktuáriu kamenném
nejcenější památku. | nejcenější památku.
Umístěno jsouc na straně

evangelia v šikmé zdi apsidní, skládá se z kamenného rámování obdélníkového, hrubě článkovaného a štítu lomeného. Tento jest uvnitř zdoben kružbou trojlistovou, na vnějších hranách však nese po pěti lezounech a vrcholí v polovici křížové kytky (obr. 4.). Jak veškeré článkování, tak hrubé a nestejně tvary lezounů a kytky poukazují k sklonku XIV. století, v kteréžto době gotické

stavitelství na venkově českém ujímají se počalo. Jediný oltář svatyně Oldřichovické jest barokový; »uďáli« jej dle nápisu, na zadní straně čitelného, »z Arnošovic r. 1782«, a štafirovali »Václ. a Jos. Šourkové ze Sedlec roku 1855«. Dle farní kroniky Neustupovské byl však oltářní stůl již dne 11. března 1761 Janem Ondřejem Kaisrem, světícím biskupem a generalním vikářem Pražským, posvěcen. Dřevěné větší sochy sv. Havla opata, sv. Floriána a Václava a menší sv. Šebastiana a Rocha (tyto na hlavní římse oltáře postaveny) jsou slušné a dovedně řezány, nejsouce ani v pohybu, ani v draperii nikterak přemrštěny. Takéž, obraz od neznámého mistra na plátně malovaný, sv. Havla představující a s pořízením oltáře do stejné doby padající, dlužno nazvatí malbou dobrou; podotýkám, že by potřeboval již přiměřené opravy. Povšimnutí zasluhují bohaté relikviáře s úhlednou malbou, za rámci na oltáři umístěné. — Malá kruchta dřevěná s chatrnými varhanami stálému průvanu vydanými nic zvláštního neposkytuje.

Z dějin Oldřichovic, pokud se ku kostelu vztahují, mohu jen tolik sdělit:

Jak mnohá jiná místa okresu Votického, tak i Oldřichovice dostaly název svůj od křestního jména osobního z čehož se dá právem souditi, že byly zalidněny teprve po zavedení křesťanství v Čechách. Kostel objevuje se v seznamu od r. 1350 mezi farními kostely dekanátu Vltavského; r. 1360 také jeho v Libri erect.

vzpomenuto. Založen byl nedlouho před tím od vladyk Buchovských na nedaleké tvrzi Buchovu sídlících. Příjmy kostela byly jen skrovné, neboť neplatil královského desátku. Dle Lib. Confirm. I. 114, 141 a V. 313 po smrti plebána Mikuláše byl ku podání Blažeje a Jana z Oldřichovic kněz Mikuláš Přibyslavův z Malkovic ke kostelu v Oldřichovicích ustanoven a plebánem Votickým v úřad

veden. Avšak kněz Mikuláš ještě téhož roku zemřel; nástupcem jeho ku podání Mikuláše z Oldřichovic a jeho bratří stal se kněz Velislav z Prčice, který dne 30. prosince 1360 potvrzen a v úřad svůj plebánem Neustupovským uveden byl. Dne 17. prosince 1398 stvrzený a plebánem Votickým uvedený kněz Přibík z Netvořic stal se farářem v Oldřichovicích a sice k podání Zbyňka z Buchova a Zdeňka z Oldřichovic (Srovnej Vlasák, okres Votický).

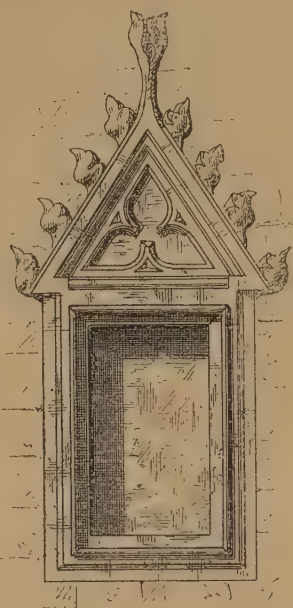
Zbyňek Buchovec z Buchova jmenuje se (v Lib. erect. V., q. 1.) jakožto podací pán kostela Oldřichovického, k němuž roku 1408 a 1412 faráře dosadil. Po jeho smrti dostal se Oldřichovec v držení pánů Neustupovských, z těchto

vykonával podací právo r. 1520 ryt. Jan starší Radimský ze Slavkova (Desky zemské 2. L. 14.), r. 1512 jeho vdova Kateřina Skronská, později Kuneš Vidlák ze Slavkova a Kaplířové ze Sulevic.

Eva Kaplířová roku 1586 Oldřichovice i s podacím právem kostelním od Neustupova odprodala Bernardovi Hodějovskému z Hodějova, držiteli Chotětic; se statkem posledně jmenovaným dostaly se Oldřichovice r. 1601 k panství Smilkovskému, jehož držitelé od

těchto dob podací právo ku kostelu Oldřichovickému mají. (Dle záznamu ve farní kronice Neustupovské stalo se tak teprve roku 1756, kdy prý tehdejší majitel Neustupova Oldřichovice majiteli Smilkova, Janu Jindřichu hraběti Bissigen byl prodal.) —

Kdy kostel tento přestal býti far-

Obraz 4.

Obraz 5.

ním, nedá se s určitostí říci; snad že se tak stalo teprve po bitvě Bělohorské. Nyní jest filiálním kostela Neustu-

povského, s nímž patří v obvod vikariátu Jistebnického v biskupství Budějovickém. —

Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech.

Napsal František Hálka. (Pokračování.)

V téže kapli jest kus náhrobku, jehož druhá část u vchodu do sakristie leží. Celý nápis zní:

»LETA PANIE 1711 DNE 11. MARCE
WPANV VSNVLA WISOCE VROZENA
PANI PANI BARBORA ANNA KATE-
RZINA KONIASOVA ROZENA
SLEczNA OBYTECZKA Z OBYTECZ
WIEKV SWEHO MAGICZ 20 LETH
TVTO ODOPOCZIWA OCZEKAWA-
GICZE BLAZENEGO Z MRTWICH
WSTANI.«

Erb jest stesán.

Před oltářem sv. Anny leží též hrobní kámen s erbem Obyteckých a nápisem:

»ZDETKY ODOPOCZIWA VROZENY
PAN ANTONIN THADAEVS AVGV-
STIN OBYTECZKY PAN Z OBYTECZ
KTEREHOZTO PAN BVH WSSEMO-
HAVCZI RACZIL K SWE WIECZNE
SLAWIE 15. DVBNA LETHA 1609
POWOLATI. WIEKV SWEHO MIEL
TRZI LETHA BEZ WOSMI NEDIEL.«

Před oltářem Bolestné Panny Marie jest v kamenu erb Dvořeckých z Olbramovic a nápis:

»DOKONAL ZIWOT SWOIVROZENI
A STATECZNY RYTIRZ PAN FRIDRICH
DWORZECZKI Z OLBRAMOWICZ
GSAVCZE W LETECH 57 STARI IHO
DNE OCTOBRIS LETA PANIE 1639.«

Pod kůrem čte se na kamenu zbaveném erbů:

»Leta 1581 umrzela prostrzedtem smrti žiasné
Panna Markyta, dezeruffka Pana Pana Wol-
brama ze Stiefrze na Brandlinie, gegffto
tiele w tomto mifste odpocziwa.«

Ostatní nápisy zněly dle pamětní knihy:

»Letha Panie 1601 we čzwrték po ne-
dieli Inwocawit umrzel urozený a sta-
teczný rytirz Pan Brzetislaw Dworzecký
z Olbramowicz a tuť pochován. Gehož
milé dussi Pán Buoh milostiw býti a
weselého z mrtwých wstání pržiti račz.«

»Letha 1596 we strzedu po sw. Rzechorzi
umrzel urozený a stateczny Rytirz Pan Pan
Suness starffi Dworzecký z Olbramowicz.«

»Letha Panie 1706 dne 15 Aprile umrzel
urozený Pán Pán Antonín Josef Obyte-
czký, Swobodný Pán z Obytec, pán na
Tuczapech i Milosti C. kr. Radda w Krá-
lowství Czeskem, stárzi 47 leth magiczi.
Kteréžto tielo zde w chrámu Pánie
odpocziwá, oczekawage slawného wzkrži-
ssení, kterýmužto Bůh dáti racz leh-
kého odpoczinutí a weselého z mrtwých
wstání.«

»Letha 1606 umrzel urozený a stateczny
Rytirz Pan Ladislaw Dworzecký z Olbra-
mowicz. Gehožto dussi Pán Bůh racz
milostiw býti. Amen.«

»Letha Panie 1601 prwní strzedu w po-
stie umrzel Urozený Pán Petr Dworze-
czký z Olbramowicz«
(další k nečtení.)

Dle úmrtní matriky byli také v ko-
stele pochováni: 1748 František Blobstein
z Blobsteinu a jeho matka, Johanna
Blobsteinová z Blobsteina (1747), 1746
Barbora Jeníková z Gamsenberka i její
matka Barbora, Markéta z Gemmingen
roz. Blobsteinová a Alex z Woborovic,
pán na Brandlině (1747).

V kryptě uloženy k věčnému odpo-
činku: 1730 Josef František Matyášovský
z Matyášovic; 1735 Marie Magdalena
Malovecká z Malovic, rod. Špulířovská,
manželka Jana Kosoře Malovce; 1742
Marie Matyášovská, rod. Špulířka a 1754
Jan Kosař Malovec, pán na Tučapech,
i jeho dívky: Alžběta (1733), Dismas 1732
a Bedřich Prokop (1745).

Na stěnách chrámu zavěšeny jsou
obrazy křížové cesty a některé jiné a
u stolic jest zatknuto 6 malých korouhví.
Zvenčí jest kolem celého chrámu pod
okapem pěkně článkovaná římsa. Teprve
od této římsy nahoru jest štihlá věž
rozdělená na 2 patra, z nichž první
jedno okno v průčelí, druhé pak po
i oknu na každé straně má, a pod těmito

okny odpovídajícími úplně oknům kostelním jsou umístěny ciferníky hodin, k nimž cymbál v lucerně zavěšen jest. Věž končí jehlancem seříznutým, nesoucím lucernu, na které spočívá malá baňka plechem pobitá, končící křížem a hromosvodem.

Ve věži jest zavěšeno a sice po 2 nad sebou čtvero zvonů. Největší (světlost 90 cm) má kolem koruny nápis:

»Christo in cruce X Virgini matri, X, discipulo Joanni X sub cruce X dedicata haec campana.«

Pod tím:

»Goss mich Christian Joachim in Iglau. Esto Divo Jacobo Majori A. MDCCXX.«

Plášť zvonu jest rozdělen na 3 pole; rozhraní tvoří malé obrazy Ukřižovaného, sv. Jakuba a krucifixu s Janem a Marií Pannou. Pole jednotlivá nesou znaky: Špulířovský, Matyášovský a Obytecský, a kolem znaků nápisy:

»Medietatem expensarum pro campana hac dedit perillustris ac generosus Dnus Georgius Stephanus Spulirz de Giter, Dnus in Tuczap, Wittanowitz et Wrcholtowicz.«

»Uni in Trinitate Deo et divo Josepho patrono suo fieri fecit perillustris Dnus Josephus Franciscus Mathiaschowsky de Mathiaschowicz, Dominus in Tuczap-Slawietin et superiori Pfoffenschloch. 1720.«

»Alteram medietatem hujus campanae dedit illustrissimus Dnus, D. Antonius Josephus Obyteccky de Obytecz Dnus in Sauticz, Tuczap et Kalisst Sac. Caes. Maitis Consiliarii Cameralis Pheudalis Judicii Assessor. A. MDCICI.«

Druhý zvon (světlost 74 cm) nese kolem koruny nápis:

»In honorem S. Jacobi Maioris a na dolní obrubě:

»Auf Unkoesten der Kirchen wurden die beiden Glocken gegossen anno 1811.«

Plášť jest ozdoben na jedné straně obrazem sv. Jakuba a na druhé znakem zvonařským uprostřed jména slevače:

»Johann Adalbert Perner in Budweiss.«

Zvon tento byl 10. listopadu 1811 svěřen od biskupa Schafgotsche v Budějovicích.

Třetí zvon (světlost 50 cm) má v ko runce dedikaci:

»In honorem S. Procopii«,«

a na plášti na jedné straně obraz sv. Prokopa, na druhé pak straně nápis:

»Přelil léta Páně 1884

Za patronátu

D. D. Františka Pfeiffera

Ant. Perner a Syn

V Budějovicích.

Druhý a třetí zvon povstaly z velkého zvonu slitého r. 1588, 9 centů 12 liber těžkého, který dle pamětní knihy nesl nápis:

»Tento zvon udělán od Jana Slepíčky, konváře v městě Táboře, ke cti a chvále Pánu Bohu a svatému Jakubu do Tučap nákladem té osady léta Páně 1588.«

O něm poznamenal farář Paleček, že časem křapěl a tím pokaždé pohřeb oznamoval. Při požáru kostela byl porouchán avšak nikoliv tak značně, aby se ho nemohlo užívat. Teprve farář Titze dal jej roku 1811 sundat a rozbiti a ze zvonoviny ulity pak zvony: sv. Jakuba (menší) a sv. Prokopa.

Čtvrtý zvon, nejmenší (světlost 38 cm) má obraz sv. Vavřince a pod ním nápis: »G. I. C. L. 1754.« a přišel sem z kaple sv. Máří Magdaleny po jejím zrušení. Původně tam visel zvon posvěcený ke cti sv. Josefa, který však byv dan k přelíti se ztratil, a pořízen za něj od Vavřince z Escherichu nový, jenž zasvěcen sv. Vavřinci a benedikován 13. srpna 1754 od preláta kláštera Augustiniánského v Třeboni, P. Augustina Marka.

Stavba celého kostela, jak již připomenuto, byla dokonána r. 1724. Dne 23. července t. r. posvětil opat Zlatokorunský, P. Filip Payer, dva zvony na věž a třetí malý sv. Josefa pro kapli sv. Máří Magdaleny a 24. července benedikoval s četnou assistencí nový kostel.

Duchovním správcem v Tučapech byl tenkrát Vojtěch Čapek, jenž byl r. 1719 jmenován prvním administrátorem. Byl rodák Vysokomýtský a prý náruživým lovcem. Zemřel také následkem poranění na honu dne 17. května 1725 v stáří 35 let, spravovav

po 6 let osadu. Z jeho předchůdců, pouhých sídelních kaplanů, pobyl každý na místě pouze několik měsíců; proto uvádíme jenom jich jména: Christofor Cladis, Martin Zötlitz, Alexandr Dvořák Ildefons Dietze, Vít Kamlach, Ondřej Pokorný, Jan Matyášovský, Jakub Weiss a Achac Myška. Po ustanovení stálých administratorů vydržovali si zbožní manželé Matyášovští zvláštního domácího kaplana, který teprve po smrti Marie Matyášovské († 9. ledna 1742) Tučapy opustil.

Po Čapkovi dosazen jest za administratora Jan Nep. Emerich, za něhož konečně nastály se příjmy beneficia a rozřešena jest otázka patronátní rázným zakročením Marie Františky Matyášovské. Dne 24. ledna 1733 rozhodnuto totiž, že majitelům Tučap a Katova má náležeti na věčné časy právo patronátu kostela i fary v Tučapech, začej patron povinen bude knězi byt a celé opatření v zámku poskytovat i 50 zl. nom. stantis ročně vypláceti. Matyášovská k tomu pojistila jistinu 1000 zl. na mešní nadaci pro faráře. Téhož roku uvedla také poněkud do pořádku rozhárané hospodářství Tučapské, koupivši od věřitelů svého již 30. března 1730 zemřelého manžela úplně zadluženou polovici statku Tučapského, jak mu ji při svatbě postoupila, a takto obnovený a spořádaný statek prodala své dceři z prvního manželství, Marii Magdaleně, provdané od 10. května 1711 za Jana Křištofa Kosoře Malovce z Malovic, pána na Jickovicích u Milevska.

Velice zbožná Marie Magdalena předešla svou matku na věčnost při těžkém porodu dne 16. září 1735 v stáří 39 let a Jan Kosoř, posvětiv památku své choti založením mešní nadace obnosem 500 zl. rýn. oženil se po druhé s Johannou Annou rod. Blobsteinkou z Blobsteinu. Malovec byl velkým ctitelem sv. patronů českých. Proto dal postavit u zámku pěknou sochu svého patrona, sv. Jana Nep. se znakem Maloveckým, nade dvorem Tučapským zřídil kapličku sv. Václava a v kostele nový oltář sv. Prokopa a založil při něm r. 1737 bratrstvo sv. Prokopa, jež od Klementa XIII. papežským brevem ze dne 9. srpna 1737 potvrzeno a schváleno i hojnými odpustky nadáno jest, oltáři pak uděleno privilegium v den věrných dušiček a po celou oktávu jakož i vždy jednoho

dne v témdni. Bratrstvu sv. Prokopa věnoval bratr druhé manželky Malovcovy František Blobstein z Blobsteinu 500 zl., kterýž obnos po zrušení bratrstev r. 1785 ve správu matice pojat a na mešní nadaci za věnovatele obrácen jest. Vedle jmenovaného kvetla tu tehdy ještě bratrstva: Mariánské, sv. Václava, sv. Vojtěcha a panenské sv. Kateřiny.

Jan Křištof Kosoř Malovec zemřel 18. března r. 1754 a Tučapy připadly jeho synovi z prvního manželství, Františku Arnoldovi Kosoři z Malovic, jehož chotí byla Maxmiliána roz. Říkovská z Dobřčic. Za jednoho z těchto dvou Malovců přezdén »Nový dvůr«, pod Krotějovem »Malovec« a vystavěn u cesty Černovické jiný »Nový dvůr«, jenž do dnes tak sluje. Vdova po Janu Křištofovi, Johanna Anna Blobsteinová, odstěhovala se se svými dětmi do Soběslavi.

Vedlo-li se za bývalých vrchností administratorovi dobře, musilo se mu dařiti za Františka Malovce velice špatně, poněvadž ze všech sil usiloval o to, aby byla vystavěna fara a aby na místo stravy a ošetření dostával od vrchnosti peněžitou náhradu. Spor rozhodnul zemský soud dne 11. ledna 1768 rozsudkem, že pro faráře fara zřízena býti musí, a že se tomuto budoucně za ošetření a stravu 110 zl. rýn. od velkostatku ročně vypláceti má.

Ještě téhož roku stěhoval se Emerich do nově zřízené fary, ale netěšil se dlouho své samostatnosti a kýžené svobodě. Zemřel dne 5. července 1770, opuštěn ode všech. Neť, kterou k sobě do nového habitací za hospodyně vzal, utekla z fary i z Tučap, když mu bylo nejhůře, a osadníci se o něho tak málo starali, že jej našli již jen jako vychladlou mrtvolu, která ležela na podlaze, kamž ubohý v smrtelném zápasu nejspíše spadnul s lože svého. Nebyl ani svátostmi umírajících zaopatřen. Nástupce jeho Paleček poznamenal o něm, že byl nevinný jako holubice a tak tichý a dobrácký, že ani slovem nikoho pohněvati nebo pohoršiti nedovedl.

Po jeho smrti administroval Michal Müller, kaplan Choustnický, ale již 4. října 1770 ustanoven správcem duchovním Jan Paleček, dosazený od nového držitele Tučap, Jiřího Vavřince ryt. z Eschericku, pána na Tučapech, Budislavi, Záluží, kníž. Schwarzenberského rady na Krumlově, jenž

Tučapy r. 1768 od Františka Arnošta Kosofe Malovce z Malovic za 15826 zl. 17 kr. 3 1/2 den. rýn. koupil.

Paleček přinesl do Tučap velkou zá-sobu zkušeností, byv před tím po 31 let kaplanem, a ujal se s horlivostí opravy kostela i zlepšení a nápravy smutných již poměrů na osadě. Na kostele opravena hned střecha a věž obnovena, když 11. června 1775 bůh vichrem stržena byla, od základů. V kostele dal všechny oltáře nově natřít a pozlatiti, ale obzvláště oltář sv. Prokopa, na jehož patrocinium z celého okolí do Tučap drahně poutníků přicházívало, z nichž jeden, Josef Čížkovský ze Zelče, který každoročně se pouti účastnil a veliké útěchy duševní zde prý dosáhl, 50 zlatých 40 krejcarů na opravy věnoval.

Když r. 1786 zrušena byla kaple sv. Maří Magdaleny, zastal se Paleček chudého farního kostela a vymohl, že obnos za prodanou a od patrona koupenou kapli, 150 zl., kostelu Tučapskému jako věno zachován jest. Zároveň se mu podařilo, že posavadní administratura 21. prosince 1787 přeměněna byla ve faru, při čemž však vesnice Skopytce od mateřské své osady odňata a k faře Choustnické přivtělena byla.

Vypátrav, že k beneficium Tučapskému patřivaly druhy též pozemky, a zjistiv, že tyto do té doby sedlákům za roční plat odváděny do panského důchodu pronajaty jsou, snažil se jich opět vy-do-byti, avšak spor protáhnul se až do r. 1796, kdy mu konsistoři uloženo mlčení o té věci, aby prý »se patron nepohně-val«. Brzy na to uložil i ten nejvyšší Pán mlčení Palečkovi, povolav jej dne 12. března 1796 na věčnost. Slavil 25. května 1789 své padesátileté kněžské jubileum a zakusil ještě před smrtí mnoho svízeli a hořkostí jak od zpur-ných osadníků tak i od patrona. R. 1796 zřízena byla totiž v obci Brandlíně škola pro Brandlín, Dvorce a Krátošice a za učitele byl ustanoven bývalý panský písař, opilec a poloblbec, který hned na to od sebe manželku vyhnal, protože se mu prý, jsouc selského rodu, zpro-ti-vila, a žil tak, že byl ku pohoršení celé osadě, a zvláště mládeži. Farář zakro-čil rázně za jeho odstranění, ale ne-zmohl ničehož ani u patrona školy ani u světských úřadů ani u konsistoře.

Příjmy beneficia za Palečka byly: 160 zl. nom. stantis et alimentationis, 86 zl. z nadac, letník z každé březí neb

telné krávy po 2 kr., z jalové po 1 kr., od sedláků po 4 vejcích a koláci, od chalupníků po dvou vejcích, pak při vánocích jménem koledy od mlynářů po 7 kr., od sedláků po 3 kr., od cha-lupníků po 1 kr. 3 den., a od statku 2 zl., začez musil žehnati v ustanoveném po-řadku nejprve stodoly, pak sýpku, chlěvy a stavení. Desátku z vesnic odvádělo se 22 měř žita a tolikéž ovsu.

Po smrti Palečkově svěřena jest administratura faráři Budislavskému, ale již 30. května 1796 přistěhoval se do Tučap nový pastýř duchovní, P. Ber-nard Vaniaušek, sekularisovaný ka-pucín a dotud kaplan v Dobru v Kra-lové Hradecku. Instalován byl teprve na rozkaz konsistoře dne 14. listopadu 1798 a opustil 24. října 1800 Tučapy, byv jmenován prvofarářem v Prčici i zanechal faru i kostel ve spouště.

Administrator Leopold Titz, ro-dák Tábořský a před tím kaplan v Jindř. Hradci, zůstal tu pak jako farář, byv praesentován od patrona, hr. Prospera Berchtolda z Uherčic

V téže totiž době obdržely Tučapy nového pána. R. 1799 prodal Adam František z Eschericku Tučapy Karlu Perglerovi z Perglasu, který ani nespátiv statek týž 1800 hr. Prosperu Berchtoldovi, pánu na Stráži, postoupil. Hr. Prosper zemřel 27. dubna 1807 a statky připadly dle poslední vůle od 8. července 1804, v níž vymíněna nadace 200 zl. na mši sv. a pro chudé a 150 zl. na okrasu chrámu Páně a jeho choti Anně a nezletilým dítkám Prosperovi, Antonínovi a Be-dřichovi, jichž poručníkem se stal hrabě František Stom. 8. ledna 1822 pře-jal statek Tučapský hr. Bedřich Berch-told, doktor lékařství a horlivý pěsti-tel botaniky, v ceně 109.774 zl. 45 1/2 kr. a trávil tu rád zaměstnáváje se léče-ním chorých a zvláště choromyslných, ku kterémuž účelu vystavěl pod býva-lou kapli sv. Maří Magdaleny u lesa zvláště upravený dům »zámeček« zvaný s pěknou zahradou. Památka na něho jako velikého lidumila trvá v kraji podnes. Byl také velikým příznivcem a dobrodincem kostela i faráře, jež ve všech podnicích podporoval a o zlepšení jeho příjmů poskytováním značného de-putátu se postaral.

Farář Titz získal, si za svého jede-náctiletého působení v Tučapech velikých zásluh jak o kostel tak i o školu a

celou osadu. Kostel úplně opravil, oltáře sv. Jakuba a sv. Barbory novými obrazy okrášlil, stará sešlá roucha novými nahradil a ze zvonoviny starého velkého zvonu již nepotřebného nové dva zvony pořídil. Velikou bolest způsobilo mu nařízení o vydání přebytkného kostelního zlata a stříbra cís. mincovně roku 1809. Tím přišel kostel o tyto předměty, které 26. prosince 1809 odeslány jsou do Tábora: 1. monstranci stříbrnou 3 lib. 16 lotů těžkou; 2. kalich s erbem Matyášovským (19 lotů 2 q. stř.), z něhož kupa a patena vráceny; 3. kalich s nápisem: »Georgius Henricus a Freustein a 1673«; 4. kalich hladký bez ozdob (21 lotů stř.). Po opravení kostela uvedl i faru do pořádku a rozšířil značně zahradu tím způsobem, že při škole, která ve farní zahradě stála, starý chlév zbořil a učitelé vlastním nákladem nový na druhé straně školy vystavěl, a že roku 1807 od souseda Josefa Staňka kus jeho zahrady získal, začal tomuto hrab. Anna kus panského pozemku za jeho stavením v náhradu postoupila. Svých osadníků byl pravým otcem, což nejlépe dokázal, když r. 1806 do zdejší krajiny vojskem zavlečen byl zhoubný tyfus. Nebylo stavení, aby v něm nebylo nemocného. Farář Titz byl ve dne v noci na nohou, aby nemocné těšil a posiloval.

Obzvláštní péči věnoval též škole. Stará budova byla již nad míru sešlá, více pazderně než škole podobná. I prosil tak dlouho patrona, až přikročeno ke stavbě nové školy na vzdor nesmyslnému odporu osadníků, zvláště Tučapských. Škola nová vystavěna nákladem 1061 zl. 39½ kr. na rohu panské zahrady, tu, kde podnes stojí, a posvěcena dne 29. července 1803. Byla zdobena nápisem:

GoMes Prosper BerChtoLD
EXstrVXI
IVVentVtIs ProsperItatI
PlaeqVe PosterItatI.

Stará škola byla prodána židovi za 148 zl.

Po té zasadil se Titz o zrušení školy Brandlínské, kde dotud týž opilec a nemrava řádil. I podal zemské školní komisi zprávu, jak škola ta více na škodu než ku prospěchu mládeže jest a zadal za její zrušení, poukazuje na novou školu Tučapskou. Tím však popudil proti sobě i správce statku Brandlínského, jehož sestra stala se manželkou učitele opilce, když zapuzená jeho

první choť zemřela, a byl ze msty obžalován i u konsistoře i u zemské vlády, odtud faráři dána důtka a vytýkáno mu, že sám zavinil toho, jestli škola Brandlínská neprospívá, jak by prospívati měla, o čemž prý se přesvědčila i komise, která školu ohledala a stížnosti faráře (ovšem bez jeho vědomí) vyšetřila. Leč Titz se nezalekl, ale ohradil se proti takovému jednání u zemské vlády a podal důkazy, že žaloba jeho jest úplně odůvodněna, tím více, když i všickni řádní rodičové z Brandlína i ze Dvorců dítky své do Tučapské školy posílají, aby se nekazily ve škole Brandlínské. Nová komise, které se i farář účastnil, zjistila nezvratné tvrzení jeho, a když i obec Brandlínská a Dvorecká se vyslovily, že si zvláštní školu nepřejí, nýbrž do Tučap přiškoleny býti chtějí, rozhodlo zemské gubernium dne 11. července 1806, neohlížejíc se ani na přání Kratošických, aby škola Brandlínská do jejich obce přenesena byla, že se škola Brandlínská naprosto zrušuje a obce do Tučapské školy přikazují.

Titz opustil Tučapy dne 1. dubna 1811, stav se farářem ve Křeči, a po šestiměsíční administratuře Jana Chvosty, kaplana Borotínského, investován jest na faru Tučapskou 17. prosince 1811 bývalý kaplan Chvojnovský, František Necuda, jenž 18. února 1828 přesídlil na faru v Dlažďově a jeho místo v Tučapech zaujal, uvítán byv administrátorem Janem Maškem, kaplanem Soběslavským, dne 2. června Matěj Novák.

Již v září r. 1828 musil Dr. Bedřich hr. Berchtold pro dluhy prodati Tučapy hr. Františkovi Vratislavovi z Mitrovic, načež se uchýlil ke svému bratru Prosperovi do Nezdásova. Vratislav pak dal Tučapy za věno své dceři Veronice, provdané za Zigmunda hr. Berchtolda z Uherčic, pána na Buchlovicích, strýčence Dr. Bedřicha Berchtolda, a poněvadž nová vrchnost na Moravě sídlila, ztratil farář všecku podporu ze zámku. Teprve když po krátké vládě Zigmunda Berchtolda a po něm Bedřicha ryt. Neupaura na Tučapech tyto v majetek Karla Hoffmanna, žáka a vychovance Bolzanova, jemuž nejupřímnějším přítelem Karlův otec Josef na Těchobuzi byl a až do smrti zůstal, přešly, naklonila se opět přízeň patrona k faráři a poskytovány mu značné dávky naturální.

Novák netěšil se pevnému zdraví a máje vedle toho jiné starosti, jež nespočívají v duchovní správě, nevystupoval dosti rázně proti rakovině, která se na osadě čím dále tím více rozšířila. V Tučapech i blízkých vesnicích usadilo se množství židů, v jejichž osídlech uvázli konečně všichni hospodáři dobří i zlí, a těch zlých přibývalo úžasně. Z Tučap stala se pravá peleš lotrovská a skryše zlodějská. Ani kostel nezůstal ušetřen, byv r. 1844 úplně okraden. To bezpochyby zasadilo chatrnému zdraví Novákovu poslední ránu, tak že mu roku 1845 musil býti dán pomocník v osobě Matěje Myšky, před tím kaplana v Zahájí, rodáka z Libkové Vody, kněze rázného a přehorlivého, který po smrti Novákově († 20. srpna 1846) dne 16 prosince 1846 za faráře ustanoven jest.

Matěj Myška postaral se nejprve, aby kostel opět novým prádlem a korouhvemí opatřen byl, dal opravit oltáře a celou již zvetšlou věž, nahradil staré obrazy na postraních oltářích novými a

cihlovou podlahu v presbytáři kamennou dlažbou, pořídil pěknou lampu pro věčné světlo, spravil varhany, založil na okrasu chrámu Páně sbírkou po osadě nadaci o 160 zl. a se vši horlivostí ujal se nápravy života svých osadníků, v čemž našel věrného spojence ve výborném učiteli Janu Růžickovi. Přesvědčen, že dobrým čtením mnoho se napraví, založil při farní škole r. 1848 knihovnu, k níž přispěl nejen knihami, nýbrž i základem na dědictví sv. Jana Nep., Cyrillo-Methodějské a sv. Karla Borom. Získal též množství členů těmto dědictvím. Aby škola zdárně působiti mohla, vymohl, že k Tučapům přiškolena byla dne 13. května 1855 i obec Mezná, která před tím se školou Přehořovskou spojena byla, a ponevadž budova školní pro tolik dětí již nestačila, prosadil r. 1856 její přestavění a rozšíření o potřebné místnosti, načež ihned zřízená druhá třída s podučitelem. Zasluky výtečného učitele Růžicky oceněny tím, že byl jmenován učitelem »vzorným«.

(Pokračování).

Jana Bedřicha Overbecka „Sedmero Svátostí“.

Poznámky umělcovy. (Pokračování.)

III. Pokání. Ten, jenž člověka k obrazu Svému stvořil, znal dobře slabost a vrátnost tvora Svého v Adamovi kleslého; dobře předvídal, že i Duchem svatým takto posílněný přece opět a opět klesne; Jeho neskonatá láska však ani potom kleslého neopustila, nýbrž chtěla litosti zůstaviti návrat do náručí Svého pokáním. A tak září nyní milosrdenství a pravda Jeho opětně způsobem zcela jiným v této třetí svátosti, v níž nám připravil lék, kterým lze nám vyléčiti se ze všech nemocí duševních, do kterých po obrození z vody a ducha hříchem nešťastně jsme klesli; ano, který i duši, v níž těžkým, smrtelným hříchem život milosti úplně shasl, z duševní smrti opět v život nazpět uvést s to jest. Neboť zřejmě dosvědčil to Pán Sám, když po z mrtvých vstání se zjevil uprostřed Svých apoštolů a vdechnuv na ně, pravil: »Přijměte Ducha svatého; kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, kterým je zadržíte, zadržány jsou«; čímž obdařil je zřejmě mocí soudcovskou, aby hříchy od hříchů rozeznávali, t. j. hříchy, které jsou hodny odpuštění, od takových, které nejsou toho hodny, žádného však rozdílu nenaznačil mezi hříchem a hříchem, moc udělenou na veškeré hříchy rozšířiv.

Jelikož je však zároveň vševědčností neobdařil, jest tím nepřímě uloženo za povinnost vě-

řícím, kteří účastnými býti chtějí milosti odpuštění hříchů, aby lékařům takovou měrou od Něho ustanoveným, kněžím, nemocí duševní zjevovali, t. j. své hříchy vyznávali nebo se zpovídali.

A toto objevení se Páně uprostřed apoštolů, a obdaření jich mocí onou jest předmětem třetího obrazu.

Aby však znázornilo se, co pravomoc udělená v sobě zahrnuje, bylo nejprve ukázati hřích vzniknuvší a nakresliti ohyzdnost i zhoubné následky jeho; za tou příčinou objevuje se v levé obrušbě pád prvních rodičů v ráji jakožto kořen, z něhož celé plemeno hříchů vzrostlo, které tudíž odtud vystupující znázorněno jest v sedmero hlavních hříších, či správněji v sedmero hlavních nepravostech, které jsou: pýcha, smilstvo, hněv, závisť, lakomství, obžerství a lenost.

Napotom dole v trnoži hněv Boží a kletba, jež hřích v zápětí měl, zároveň však zaslíbení příštího Vykupitele, který z panny se narodil, hlavu hadovu potře a takto hřích zhladí. Jako však v Novém Zákoně všecko na předobrazení Zákona starého se zakládá, jest také milost svátostního odpuštění hříchů předobrazně zahrnuta v zákonních ustanoveních, jimž malomocní podrobeni byli; za tou příčinou druzí se ve druhém obraze trnožním bezprostředně k obrazu ličícímu kletbu hříchu a

zaslbení Vykupitele, vyobrazení zákonitého zacházení s malomocnými ve starém Zákoně, čímž tělesně předobrazují se různé momenty svátosti pokání.

Malomocný objevuje se nejprve v odloučenosti své od národa Božího, v oděvu rozpáraném, kterým ukazuje se nemoc a ošklivost vzbuzující obyčdnost její, čímž tak vhodně vyznačen jest stav, v jakém hříšník před tváří Boží se nachází. K němu blíží se kněz, aby prohlédl nemoc a dle výroku zákona rozeznal malomocenství od malomocenství, jemuž tedy ukázati jest část těla nemocí uchvácenou, což zpovědi odpovídá.

Knězem byl nápotom vyhojený za čistého prohlášen a obcování s lidem Božím opět mu dovoleno, obraz to kněžského rozhřešení; a posléze byla vyhojenému uložena od kněze oběť beránka, jako jasné předobrazení Beránka Božího, který obětován jest za naše hříchy, a zároveň pokání, které kněz kajícím ukládá.

Jestliže však v uvedených třech momentech přidružuje se k nemocnému a vyléčenému ženská postava, kterou snad za ženu jeho považovati lze, jest tím obrazně vyznačena Církev, účastníci se obrácení hříšníka. Jest vyobrazena po boku nemocného s olejnici, toužebně očekávající uzdravení jeho, poněvadž vyléčený malomocný musil býti od kněze olejem pomazán na místě malomocenstvím nakaženém. Vyléčenému přináší nový oděv, oděv milosti, který obrácenému hříšníkovi ve svátosti pokání se vrací. A posléze zúčastní se po boku obětujícího pokání jeho, jakož i radosti andělů v nebi nad hříšníkem, který byl ztracen a opět nalezen jest.

Jak svrchu již podotknuto bylo, nepostačilo však milosrdenství Božímu, aby svátostí pokání poskytl se nám lék pro veškeré nemoci duševní. Nikoliv! I duše měla jím ze smrti probuditi se

k novému životu, abychom poznali, jak bohaté jest vykoupení, jehož se nám krví Ježíše Krista dostalo. Obrazně jest to vyjádřeno vzkříšením Lazara. Když Pán mrtvého k životu vzkřísil, který proto ku hlasu Jeho objevuje se již vzpřímený ve dveřích hrobových, pravil k učenníkům Svým: Rozvažte jej a nechte odejti; čímž názorně předobrazena jest pravomocnost kněžská, kterou jim později uděliti chtěl.

Jestli však hřích tak hrozným býti se ukázal svými následky, jak v obrubě okrasy levé se spatřuje, bylo nyní na straně protější vylíčiti, kterak živobytí a zdraví skrze milost Ježíše Krista nám udělené svátostí pokání ještě mnohem více účinkuje v dítkách Božích, nežli smrt skrze hřích v dětech Adamových řádila. Za tou příčinou spatřujeme v okrasách obruby právě nad vzkříšením Lazarovým, obrazně znázorněno ovoce; jež Duch Ježíše Krista působí v těch, kteří v pravdě z Něho a v Ném žijí jsou a které apoštol Pavel vypočítává v listu ku Galatským, kde píše: »Ovoce pak ducha jest: láska, radost, pokoj, trpělivost, dobrotivost, dobročinnost, shovívavost, tichost, věrnost, mírnost, zdrželivost a čistota. Ovoce vykvétá z trní, na němž duch pokání se zakládá; jako květinami, jimiž na druhé straně nepravosti se vyobrazují, znázorněno jest vábení ku hříchu, jímž v rozkoších života obklopeni býváme.

Křesťanu takovou měrou omilostněnému jest pak věru žasnouti nad láskou Boží, která jej tak obohatila v Kristu Ježíši, a v srdci svém žalmy zpěvovati o milosrdenství a pravdě Jeho, když popatří vzhůru ve svrchní obrubě k Ukřižovanému, který nás ve Svě krvi obmývá ode všech hříchů. Bodláčím ovinutá srdce v okrase buďtež mu upomínkou, že Spasitel na vzájem tak veliké lásky žádá od něho přede všim srdce skroušené a pokorné.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc březen.

I. Vyřízení záležitosti.

Práce kovové. Monstrance: pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích. — Kalichy: pro vdp. dra Lva Schneedorfa, prof. theologie v Praze, pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích, pro vp. Ign. Černocho, kooper. v Březové na Moravě, pro vdp. Fr. Uhla, děkana v Lišově a pro dp. Karla Rauschera, faráře ve Stebně. — Ciborium stříbrné, bohatě tepanou prací a drahokamy ozdobené: pro dp. Jana Spinu, faráře v Předměstí na Moravě. — Pozlacení v ohni a postříbření: kalicha: pro dp. Flor. Mrázka, faráře v Týně na Moravě a pro dp. Ign. Bílka, bisk. vikáře v Bartošovicích; dvou kanoňických tabulek: pro dp. Jana Dvořáka, faráře v Kostel. Vydrní na Moravě; pacifikálu:

pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdně na Moravě a kaditelnice: pro blahor. p. Ferd. Markgrafa, kostelníka v Jáchymově. — Patenky k nemocným: pro dp. Ant. Seidla, faráře v Doubici, pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Mrdákově a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Nádobí ke křtu: pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích. — Nádobky tři na sv. oleje pohromaďe: pro dp. Karla Vasyku, faráře v Sebranicích a pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Kurdějově. — Jednotlivé nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Vaverku, faráře ve Vícově, pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Mrdákově a pro dp. Jana Vlčka, faráře v Střenicích. — Kaditelnice: pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích. — Kropenky: pro dp. Fr. Šitala, faráře v Zalší, pro vdp. Václ. Slavíka, děkana v Berouně a pro sl.

patronátní úřad v Č. Kamenici. — Kropáček stříbrný: pro dp. Mart. Zemana, faráře v Koryčanech na Moravě. — Svícny oltářní: 6 pro nejdůst. p. generalního opata Sigm. Starého na Strahově; 2 pro důst. farní úřad na Březových Horách, 4 pro vdp. Ign. Bílka, bisk. vikáře v Bartošovicích, 6 pro dp. Fr. Heidera, faráře v Renotách a 6 pro dp. Fr. Rosu, faráře v Krchlebicích. — Lampy oltářní: pro dp. Václ. Petíka, faráře v Habartcích, pro dp. Vinc. Krátkého, faráře v Lovčicích a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici; velká zlatená, bohatě ozdobená: pro dp. Karla Kaštyla, faráře ve Veselí na Moravě. — Nástroj na pečení hostií: pro důst. farní úřad v Tismicích. — Schránka pro sv. hostie: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchslavicích na Moravě a pro důst. farní úřad v Prušankách. — Nádobka na mytí prstů: pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích.

Rozličné. Soška Vzkříšení Páně: pro dp. Jos. Vaverku, faráře ve Vícově na Moravě. — Pultík pod missal: pro dp. Tob. Novotného, faráře ve Vlkanči. — Kříž nad tabernakl: pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Harmonické zvonky: pro dp. K. Geringra, faráře v Modré Hůrce, 2 pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Mrdákově a pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Kurdějově na Moravě.

Paramenty. Celý černý ornát (2 kasule, 2 dalmatiky a pluvial): pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olomouce. — Kasule: tři: pro důst. benediktinský klášter v Praze; fialová: pro vp. Fr. Bečku, kaplana ve Vodolce; černá: pro vdp. M. Kura, děkana v Škramníkách; bílá, červená, fialová, černá a zelená: pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích; černá: pro vysokorod. paní baronku Herzogenbergovou v Bestvině; černá: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdně na Moravě; červená: pro sl. zádušní úřad v Praze; bílá: pro vysokorodou paní baronku Hennethovou v Praze; červená: pro blahorod. pana Rudolfa Haase v Praze; fialová: pro blahorodou paní Paulinu Hanikovou v Karl. Varech; bílá: pro dp. Hugo de Pauli, faráře v Těchonících a pro vysokorod. paní hraběnku Chotkovou v Praze. — Pluvialy: fialový: pro vdp. M. Kura, děkana v Škramníkách; černý a bílý: pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích; fialový: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchslavicích na Moravě a pro vdp. dra Václ. Horáka, sekretáře křížovnického řádu v Praze; bílý: pro dp. Fr. Blažko, faráře v Noutonicích. — Pláštík na ciborium: pro vdp. dra Karla Beránka, děkana v Újezdě u Brna, pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích, pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdně na Moravě, pro dp. Fr. Blažko, faráře v Noutonicích a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Stoly: pro dp. J. Kramra, faráře v Mnišku, pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích, pro dp. Aug. Nezvala, faráře v Bohuticích a bohatě vyšitá: pro blahorod. paní Goppoldtovou

v Praze. — Vela: pro vdp. dra Karla Beránka, děkana v Újezdě u Brna, pro dp. Jana Soukala, faráře v Radkovicích, pro blahorod. sl. Rohlenovu v Praze a pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Kurdějově na Moravě. — Velum do Božího hrobu: pro vp. Fr. Mimru, kaplana ve Svatce — Bursy k nemocným: pro dp. Ant. Seidla, faráře v Doubici, pro dp. Vojt. Straku, faráře v Pěčicích, pro vysokorodou paní hraběnku Thunovou v Praze a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Záslonky do tabernaklu: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdně na Moravě. — Antipendia: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olomouce, pro blahorod. p. Karla Valentu, kupce v Libni a pro dp. Fr. Šítala, faráře v Žalši. — Polštáře oltářní: pro důst. farní úřad ve Vodolce, pro blahorod. paní Albertinu Kühnlovou ve Vrchlabí a pro vysokorod. paní hraběnku Stubenbergovou v Praze. — Korouhve: červené a fialové: pro vdp. Fr. Jakoba, bisk. vikáře v Schönthalu; červené: pro nejd. pana generalního opata Sigm. Starého na Strahově, pro vdp. dra Karla Beránka, děkana v Újezdě u Brna, pro dp. Aug. Nezvala, faráře v Bohuticích na Moravě, pro vp. Fr. Blahovce, admin. v Čachrově a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Spolkový prapor: pro sl. Cyrillskou Jednotu v Habrech. Pytlíček se zvončkem: pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Birety: pro dp. Fr. Halouzku, faráře v Býkově, pro vp. Jak. Gregoru, kaplana v Hrobči, pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Mrdákově a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Komže pro ministranty: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Noutonicích. — Koberce na stupně oltářní: pro vdp. dra Václava Hronka, děkana v Chotětově, pro dp. Karla Lachschmidta, faráře v Aši a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici.

Prádlo kostelní. 6 korporalií, 12 purifikatorií a 3 pally: pro vp. Al. Hlavínku, admin. v Kučerově na Moravě. — Alba: pro dp. J. Kramra, faráře v Mnišku. — 4 plachty oltářní: pro dp. Karla Škodu, vikaristu v Král. Hradci. — 2 korporale: pro vp. Ant. Brože, kaplana v Michli. — 3 alby, 2 rochety, 3 humerale, 12 purifikatorií, 6 korporalií, 6 ručnicku, 3 plachty oltářní a 3 cingula: pro dp. Václ. Straku, faráře v Pěčicích. — 1 alba, 24 purifikatorií a 9 korporalií: pro dp. Mart. Zemana, faráře v Koryčanech na Moravě. — 2 cingula: pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Mrdákově. — Rocheta: pro blahorod. p. Vladim. Hornofa v Praze a pro blahorod. paní Annu Schreierovou v Praze. — 1 alba, 3 rochety, 3 purifikatoria, 3 ručnicku, 3 humerale a 1 cingulum: pro dp. Fr. Kuřila, faráře v Robožné. — 2 rochety, 2 korporalia a 6 purifikatorií: pro dp. Jos. Pixu, faráře ve Vejsavnicích. — 12 purifikatorií a 12 ručnicků: pro vdp. dra Václ. Horáka, sekretáře křížovnického řádu v Praze.

— 2 Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlině. —

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘEŠŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 4.

V Praze, dne 30. dubna 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Románské exkurse. (36). Okrouhlé kostely v Čechách. — Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech. (Dokončení). — Jana Bedřicha Overbecka »Sedmoro svátostí«. (Pokračování). — Feuilleton: Z Innosti. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben.

Románské exkurse. (36).

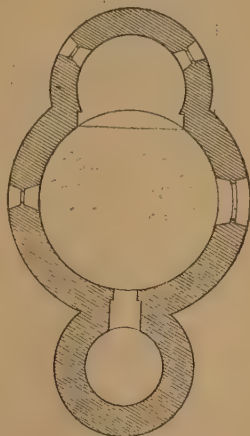
Okrouhlé kostely v Čechách.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner. (Pokračování).

11. KOSTEL SV. JIŘÍ NA ŘIPU.

Velepamátný kostelík Řipský s vysokého trůnu svého po širošíř vlasti se rozhlížející rozeznává se od ostatních rotund českých tím, že nejen loď a apside, nýbrž také věž sestrojena jest s kruhu. Loď tvoří pravidelný kruh, jehož průměr 6·13 m obnáší. Jest kuplí sklenuta, dvěma okny nyní o něco zvětšenými osvětlena a vchází se do ní prostým portálkem románským ze strany jižní. K východu otvírá se vítězná brána do apsidy s prodlouženého polokruhu sestrojené, polokuplí sklenuté a dvěma okny osvětlené. Nelze pochybovati, že zde bývalo druhdy i třetí okno střední, které se později zazdilo. Naproti apsidě na straně západní přistavěna jest k lodi kulatá věž, do které s rotundy se vchází. Nově upravenými dřevěnými schody vystupuje se pohodlně až do vrchu věže,

dvěma románskými okny sloupkem dělenými prolomené. Dřívky sloupků nemají ani patek ani hlavic. Sedlo ze sloupku

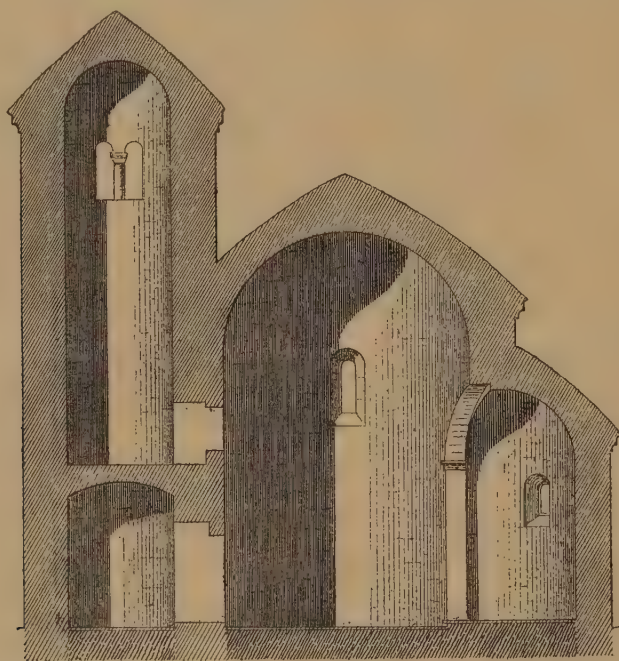
přímo a rovnou čarou nabíhá do tloušťky zdiva věže. Tato prostota tvarů architektonických svědčí, že kostel zbudován byl v nejstarších dobách slohu románského, což potvrzuje i veškerá ostatní soustava stavby postrádající všelikého detailu architektonického. Jako veškeré ostatní rotundy české jest i kostelík Řipský zbudován z malých kvádrů v pravidelných vrstvách kladených a klenba na venek bývala kryta velkými deskami kamennými, které při poslední obnově vyměnily se za malé dlaždičky, jejichž spárami špatně spojenými proni

kala voda dešťová tou měrou, že nyní celá klenba v lodi jest vlhkem nasáklá. Bude nezbytno, aby dlaždičky se zase

odstranily a opětě nahrazeny byly velkými deskami kamennými, které památný a velikým nepohodám živelním vysazený památník po tolik věků neporušeně chránily. Celkem jest však veškerá budova v původním stavu dobře zachována, zač především dlužno jest děkovati moudrému staviteli, který pro veškeré částky stavby zvolil tvar kruhový. Stavení jinak zbudované s ostrými hranami nebylo by po tolik století odolalo živelným nepohodám a větrům i bouřím, které zde v takové výši takměř bez ustání se všech stran plnou silou naň dorážejí.

Kostelík stojí na temenu obrovského Řipu s planiny do vzduchu v souměrné

české kostel Řipský zbudován byl znamenáno není. Architektonickým sestrojením řadí se však mezi nejstarší památníky typické skupiny okrouhlých kostelů českých. Když po založení biskupství Pražského celá země za příčinou církevní správy nejvíce podle žup na dekanáty rozvržena byla, zřídil se i dekanát Řipský, ku kterémuž za arcibiskupa Arnošta z Pardubic náležely duchovní správy v Straškově, Vrbně, Chržíně, Zeměchách, Velvarech, Vepřku, Budči, Svrkyni, Holubicích, Počaplicích, Černuci, Slatině, Lužci, Nelahozevsi, Nabdině, Kmetiněvsi, Minicích, Neutomíci, Hospozínu, Nižebosích, Libčicích, Černušci, na Levém Hradci, ve Vsku-

mohutnosti vztýčeného, odkud dle pověsti prvním dějepiscem českým zaznamenané praotec Čech, kterýž přišed ze země Charvatské přes tři řeky v tyto žirné kraje, zem rodu českému zaslíbenou obzírál a poznal, že jest zvěře a ptactva plna, mlékem a sladkým medem bohata, jasným a zdravým vzduchem k obývání příhodna, že v ní vody chutnými rybami oživené se všech stran proudem tekou, kde ničehož nechybí, což dobrého a užitečného jest a ničeho není, co by člověku škodilo.¹⁾ Kdy nad kolébkou prvních obyvatelů země

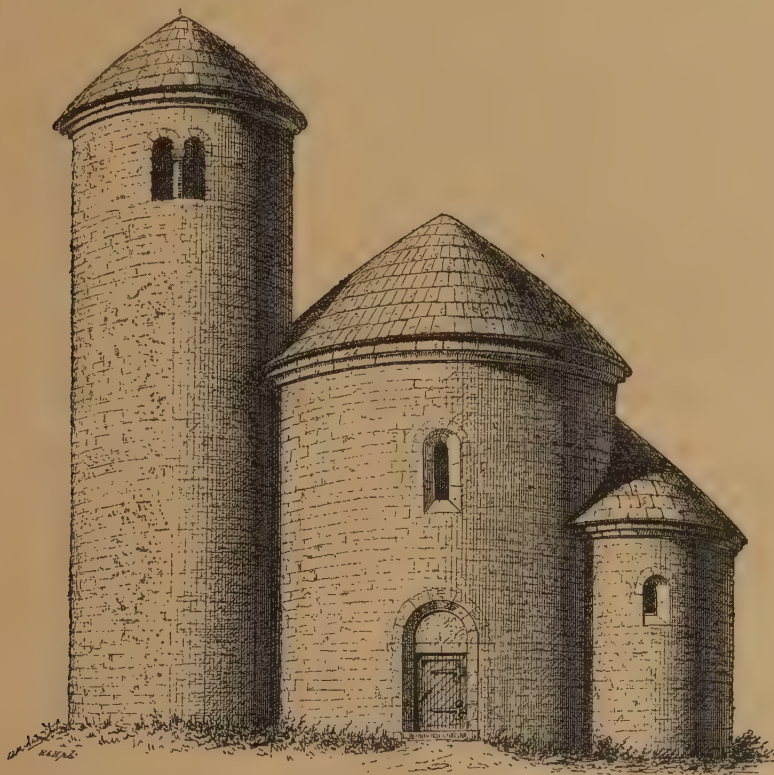
rech, Malovarech, Hobšovicích, Charvatci, Bechlině, Cítově, Vliněvsi, Ledčici, Ůněticích, Jevíněvsi, Kostomlatech, Račiněvsi, Roudnici a na Řipu¹⁾ úhrnečně 37 plebání v okresu nepřilíš rozsáhlém, což svědčí o hustém osazení krajiny Řipské v dobách nejstarších. Prastarý kostel Řipský živelními nepohodami valně sešel a volal po obnovovateli, který se mu objevil v osobě knížete Soběslava I. Mezi Středohorskými homolemi pohlídá k Řipu šedá stěna hor Krušných, před níž bývalý hrad Chlumeč, nyní Supí Hora, na stráží

¹⁾ Cosmas. Script. rer. bohém. I., 7.

¹⁾ Palacký Děj. nár. čes. I., 2. str. 371.

stojí a brání přechod prosmykem Nakleřovským. Ta byla dne 18. února roku 1126 dějištěm slavné bitvy, v níž Soběslav I. s vojskem českým pod znamením dvou dědiců českých, sv. Václava a sv. Vojtěcha, slavně zvítězil. Ku hrozbě Lotharově odpověděl krátce a skromně: «Doufám v milosrdenství Boží a v pomoc svatých Václava i Vojtěcha, že země naše nikdy nebude dána v moc cizincův!» Vypraviv se pak do Moravy a uvázav se v krajiny Ottovy, jezdil napotom po Čechách, modlívaje se veřejně v kostelích, kamkolivěk přicházel a mluvíval k lidu, srdnatosti mu dodá-

vítěz ještě téhož roku, sešlý kostelík Řipský vlastním nákladem obnovil a Zdík, svaté cirkve Olomoucké ctihodný biskup, obnovenou a zvelebenou svatyní s největší zbožností posvětil.¹⁾ Když napotom biskup Zdík r. 1138 pouť do svatě země vykonav, členy řádu Premonstrátského na Strahov uvedl a první klášter řádu založil, vymohl mu na knížeti kromě jiného nadání také Mnetěš (nyní Netěš)²⁾ pod Řípem ležící s horou i kostelem. Farář Řipský, k jehož osadě později kromě Mnetěše přiděleny jsou vůkolní vesnice Rovné, Vesce a Krabčice, sídlil v Mnetěši,

vaje a válečnou hotovost nařizuje. Prapor sv. Vojtěcha vzat jest z kostela Vrbčanského a upevněn na kopí sv. Václava ustanoven za první posvátný prapor český v nastávajícím boji. A pod praporem svatých patronů rekovnost česká divy tvořila. Kníže Soběslav s chabřým vojskem svým sešel německého císaře Lothara s přeletným vojskem a potřel tou měrou, že císař jen velkomyslností Soběslavovou zajetí a úplné záhuby ušel.¹⁾ Vděčný

slouživ každé neděle a každého svátku služby Boží v kostele Řipském, kolem

¹⁾ Cosmas Contin. Scrip. rer. boh. I., 287.: Eiusdem etiam temporis curriculo capella in monte Rzip nuncupatur. Sobieslaus Dux Serenissimus destructam reconstruct, quam Zdík, sanctae Olomucensis ecclesiae venerabilis episcopus, pristino dotis juri restauratam cum summa reverentia consecravit.

²⁾ Urbař Strahovský z r. 1410: Mnehyess cum collatione ecclesiae in monte, Rippeo et totus mons Rypeus. — Privilegium Řehoře X. od roku 1273: Villam quae dicitur Mnetes cum monte Ripz et ecclesiam S. Adalberti. — Tomek. Děj. města Prahy. I. Opravy a doplňky, str. 55.

¹⁾ Palacký. Děj. nár. čes. I., 2. str. 6—8.

něhož hřbitov osady se rozkládal. Právo podací vykonával klášter Strahovský, který v Mnetěši měl dvůr a tvrz s příkopem vůkol, s dvěma poplužními a vinici. Tak Říp s farním kostelem náležel od r. 1138 po 439 let Strahovu, který r. 1577 prodal Mnetěš i s horou Říp panu Vilému z Rosenberka, nejvyššímu purkhrabí a pánu na Roudnici za 1760 kop gr. č. Říp od té doby připojen jest k panství Roudnickému, fara Řipská zrušena a kostel přidělen za filiální proboštskému chrámu v Roudnici a o bývalém děkanátu Řipském ztrácí se památka. Ještě r. 1523 jmenuje se kněz Valentín, farář v Charvatci, děkanem okresu Řipského. Staroslavný kostel byl dosti bohatě nadán. Jak kodex Decimae ecclesiasticae v knihovně arcibiskupské uvádí, měl kostel sv. Jiří r. 1384 čtyry a půl hřivny čistého stříbra ročního důchodu, z čehož králi Václavovi IV. dalo se na cestu korunovační do Říma 36 gr. č., k níž však nedošlo. R. 1826 měl kostel na jistínách 6505 zl. 11 kr. víd. m., 23 železných krav po 28 kr., 33 jiter a 1150 čtv. sáhů polí, tak že až dosud jméním svým chudému Roudnickému chrámu pomáhá. I po zrušení fary Řipské pochovávali se osadníci ze vsí Rovného, Vesec a Krabčic až do r. 1784 nahoru ku kostelu sv. Jiří, kdež usazen byl až do času zrušení poustek za císaře Josefa II. poustevník z kongregace sv. Ivana, který odzváněl klekání a byl strážcem svatyně Řipské, k níž v různých

dobách přistavěny byly kopky a byt poustevníkův nad kobkou na jižní straně. Při obnovách v tomto věku předsevzatých se však přístavky zase odstranily, tak že starobylý památník nyní ovšem bíle vápnem omítnutý kromě zvětšených oken dosud neporušeně se zachoval, jak původně zbudován a knížetem Soběslavem I. obnoven byl.¹⁾

¹⁾ B. Grueber (I., 66.), který si zpytováním pramenů hlavy mnoho nenalámá, neví, že kostel byl Soběslavem jen obnoven a považuje rok 1126 za rok zbudování, což jej svedlo k domněnce ničím neodůvodněné, jakoby kostely okrouhlé byly o sto i dvě stě let mladší. Povrchnosti popisu odpovídá stejnou měrou povrchnost připojených nákrešů. Zevní pohled není skutečnému kostelu Řipskému ani podoben, hlavice pak a římsa ve spisu nakreslená v Řipském kostelíku se — nevyskytuje. Kde detail takový se nachází, nikomu není povědomo.

Jelikož Dr. Neuwirth ve spisu svém ani jediného původního nákrešů nemá, nýbrž veškerá vyobrazení Grueberova reprodukoval, poznámka svrchu uvedená zůstává v platnosti i u něho. V popisu sužuje se s pochybnostmi, byl-li kostelík Řipský původně kaplí pohřební anebo baptisteriem, měl-li již původně věž, čili nic, ačkoli neupírá, že jest s kostelem řádně sloučena. (Str. 140). Úvahy podobné jsou sice zbytečné, snadno se však jimi vyplní dvě tiskové stránky a objem vědeckosti roste. Okrouhlé kostely v Čechách nebyly ani kryptami pohřebními, ani křestními kaplemi, nýbrž svatyněmi ku konání bohoslužby křesťanské zbudovanými a to skorem vesměs kostely farními. Z popisů Neuwirthových vychází na jevo, že většinu památníků, které popisuje, ani okem nespátlil, čemuž při poměrném mládí jeho nelze diviti se. Zboží lehce vážené se ovšem také lehce cení. Lehké váze odpovídá lehká cena.

Farní chrám sv. Jakuba Většího v Tučapech.

Napsal *František Hálka*. (Dokončení.)

V napravování osady počínal si velice rázně a bez bázně, a kde nestačila mírnost, užíval téměř i násilí. Kázával každé neděle i každého svátku, a když mu pro dlouhé řeči a důtklivá domlouvání někteří z kostela odcházeli, vyčetl jim to trpce s kazatelny, pohrozil i použitím zákona o potupování a zlehčování náboženství a konečně i zamykal dvěře kostelní, aby nemohl nikdo odejít, pokud se služby Boží neskončily. Vyvolalo mu to ovšem hojně protivníků a nepřátel, nač však nedbal. Když mu v pohnutém r. 1849 pro přisnost jeho vyhrožovali a i psaními mu pomstu příslibovali, oznámil to v ká-

zání o neděli 25. po sv. Duchu celé osadě s dokladem, že se nikoho nebojí a odhodlán jest se vši rázností vystupovati vždy proti každému rušiteli pokoje i pořádku a zákona Božího. »Mnohý uráží ve své hlouposti, pravil, ustavičně svého duchovního otce v tom zámyslu převráceném, že on co kněz musí odpustiti a nemá se mstiti Každý se žádá, by po druhé nikdy nevyhrožoval, ale raději, co chce učiniti, to skutkem učinil; neříkejž tedy budoucně tak jalově: kdybych chtěl, kdybych chtěl ale vskutku chtěj a číň a ukaž se zjevným nepřítelem, ne ale tajným a pokoutným, což jest

jména křesťanského nehodno.«¹⁾ Považuje bratrstva za mocnou podporu k utvrzení bázně a kázně Boží, zavedl na osadě zbožné jednoty: sv. růžence, hajitelů Jména Božího (proti klení a zlořečení), Neposkvrněného početí Panny Marie, Božího Těla, sv. Jana Nep., sv. Cyrilla a Methoděje, a obnovil bratrstvo sv. Prokopa, jehož oltář nové privilegium získal. Snahy jeho nebyly marny: lid se lepšil a v kostele i v obcích ujal se pořádek a duch křesťanský.

Byl by zajisté ještě více vykonal, kdyby byl býval podporován od patrona. Leč šlechtitný Karel Hoffmann musil dne 20. srpna 1849 prodati statek za 116.000 zl. stř. bratřím: Josefovi, Františku a Adolfovi Pfeifferům, továrníkům galantního zboží v Jablonci nad Nisou, a ti nebyli příznivci ani faráře ani kostela. Hned po ujetí se vlády zastavili faráři podporu všelikou a uvedli pak staré peněžité dávky na měnu novou, čímž farář téměř o $\frac{2}{3}$ svých příjmů zkrácen byl. Vše, k čemu patron přispívati měl, musilo se od té doby vydobývati spory a soudy. Myška obnovil tudíž roku 1750 starý spor o pozemky farní a domnívaje se, že i na deputát nároky činiti může, rozšířil jej i na tento a s řídkou vytrvalostí hájil se až do r. 1860, kdy mu nařízeno, aby konečně ustal již od marného procesování. To snad pohnulo jej, že se téhož roku fary vzdal a místo spirituala u školních sester v Koloči v Uhrách přijal, kamž se 1. září 1860 odstěhoval.

P. Jindřich Čapek, františkán z Bechyně administroval do 29. prosince 1860, kdy investován jest za faráře Jan Kopp, rodák Králové-Dvorský, dotud kaplan v Týnci nad Labem, muž mladý a horlivý, který však již 26. března 1864 v stáří 36 let na věčnost povolán jest, dav před svou smrtí 1863 svým nákladem postaviti novou zeď kolem zahrady farní. Za něho byl za městečkem zřízen nový hřbitov posvěcený 8. dubna 1861 a starý kolem kostela zrušen.

Administrace byla svěřena Josefu Procházkovi, kaplanu v Plané nad Lužnicí. 19. června 1864 ustanoven za faráře František Patřil, kaplan v Bernardicích. Týž obnovil r. 1866 hlavní oltář a opatřil ho novým obrazem sv. Jakuba a Kamaryta. Když 16. dubna 1867 ble-

skem porouchána byla věž, použil té příležitosti, aby opraven byl celý kostel, a proto byla r. 1868 věž obnovena a opatřena novým křížem a hromosvodem, do oken kostelních zasazeny nové rámy, zeď kolem kostela a dvě umrlčí komory jsou zbořeny a nová umrlčí komora vystavěna na novém hřbitově. Náklad kryla osada s patronem.

Dne 23. ledna 1869 odešel Patřil na faru Velké Jeřice v Králové Hradecku a administrátorem byl ustanoven František Vlasák, kaplan ve Veselí, za faráře pak dne 20. dubna 1869 Jan Vožický, kaplan z Kamenice nad Lipou, kněz vzorný a zbožný, avšak při tom až příliš skromný a trpělivý. Za něho byly od osadníků vykoupeny všechny dávky a uvedeny na jistinu, která faráři ročních příjmů 54 zl. 60 kr. skytala, a poněvadž ostatní příjmy pouze 145 zl. 44 kr. obnášely, měl jistého počítku z beneficie pouze 200 zl. 4 kr., k čemuž mu ale jen vzhledem k obtížnosti osady, z náboženské matice povolena roční podpora 84 zl. Bránil se ovšem proti tak bohatému nadělení, avšak obrana nezpomohla, a po odražení prvního útoku složil malomyslně zbraň a trpěl raději bídu a nedostatek, než by se dovolával další pomoci. A i při těchto bídnych příjmech neztrácel Vožický mysl i utěšenosti, ano i z toho mála přispíval na své poměry značně na zvelebení chrámu Páně. Sbíral stále po osadě příspěvky a opravoval dle možnosti. R. 1872 dal opravit varhany nákladem 96 zl., r. 1874 postranní oltáře nákladem 355 zl. a roku 1881 položiti místo cihel novou kamennou dlažbu v lodi a kobce, což stálo 318 zl. 60 kr. Jeho přičiněním byly roku 1884 od hodináře Jindřicho-Hradeckého, Martina Rezka, za 400 zl. dány na věž nové hodiny, k nimž zhotoveny byly zvláštní cymbály za 126 zl., u Petra Hilzera v Novém Městě Vídeňském, byl přelit menší zvon, postaven u kostela krásný kamenný kříž za 130 zl. od bratrstva hajitelů Jména Božího, postavena nová kolna při faze a opravena celá zeď zahradní.

Čím k dobrému přispěl, musil si od úst utrhnouti a uskromňovati se ve všech svých potřebách, ba čině i jinak dobrodiní, ubližoval sobě tak, že podkopal úplně své zdraví, i musil se v prosinci 1884 odebrati na odpočinek. Odešel do Soběslavi, kde však dne 18. září 1885 skončil s přáním, aby odpočívati mohl

^{*)} Kniha prohl. z r. 1849.

mezi bývalými osadníky svými. Prání jeho vyplněno.

Po administraci Josefa Staňka, kaplana Táboorského, byl na faru Tučapskou dne 8. dubna 1885 investován pisatel tohoto článku.

Celá osada Tučapská čítá nyní 2147 katolíků a asi 75 židů, i náleží k ní kromě Tučap vesnice: Brandlín, Dvorce, Krátošice a Mezné.

Škola jest nyní čtyřtřídní, byvši roku 1874 o třetí a r. 1883 o čtvrtou třídu rozšířena. Náleží k ní všechny obce kromě Krátošic, které mají s Chabrovicemi jednotřídní školu:

Brandlín, ves. s 382 obyv., jest samostatný statek, kde stávala tvrz a stojí posud pěkný zámek podle rozsáhlého dvoru s lihovarem. Nejstarší známí držitelé jsou: Beneš z Brandlína, jenž před r. 1481 zemřel, zůstaviv vdovu Annu a dceru Zuzanu, které odprodaly louku a les »Koberný« klášteru v Ústí; 1400 Albera z Těchobuze, též z Brandlína řečeny, po jehož smrti spory o Brandlín nastaly. R. 1400 přijal totiž do spolku Jíchu z Prosinic a Vejháka z Křečovic, a když po smrti Jarohněva Vejháka syn jeho Jan Brandlín se ujal a jej hned r. 1454 po smrti Markéty, jediné dcery Jíchy z Prosinic, spolumajitelkyně Brandlína, svému bratrovci, Jarohněvovi z Kouta, prodal za 60 kop, odporovali tomu 1456 na soudu zemském Jindřich ze Štajice, činíce nároky na celé dědictví po Alberovi z Těchobuze, a Soběslav Mrzák z Miletinka, který sobě mezi tím na králi Ladislavovi právo odúmrti po Markétě z Prosinic vymohl. Dvorský soud rozhodl ve prospěch Vejháka.¹⁾ Brandlín přešel na to v držení rodu Olbramů ze Štěkře, kteří stáli ve službách Rožmberských a napotom Olbramové Brandlínští ze Štěkře slouli. Jindřich Olbram Brandlínský a jeho bratr Volkér byli hejtmany Rožmberskými v Soběslavi a na Choustníku. Syn Jindřichův Jan vstoupil ještě za živobytí otcova taktéž do služeb pánů z Rožmberka a rozdělili se po smrti otcově se svým bratrem Oldřichem dne 1. května 1538 tak, že si podržel Brandlín celý a a platy v Krátošicích, Koutově a Krtově, rybníky a lesy, a Oldřichovi odevzdal ves Myskovice s hájem, Krátošice, Košice a Krtov, zdá se však, že od bratra

opět mnoho zpět koupil, zvláště ves Krátošice, Krtov a Košice. Jan dosáhnul vysokého stáří, ale věnoval se svému hospodářství výhradně teprve po smrti své manželky r. 1557. Z jeho synů jsou známi: Jindřich, jemuž 1. května 1568 v dědictví dal 17 kmetcích dvorů v Myslíkovicích a dvůr v Roudném, pak Adam a Jiřík, kteří oba po smrti otcově společně na Brandlíně vládli se sestrou Johankou. Jiřík zůstav sám majitelem, prodal 26. listopadu 1602 Brandlín celý s dvorem Křížanovským, s nově vystavěnou vsí Habří s Krátošicemi, pak co měl v Košicích, Chabrovicích, Dlouhé Lhotě, Krtově a Chmelišti, s rybníky a lesy, »Lavičky«, »Habří« a »Podělký« za 12.950 kop. mš. Jindřichu ml. Hozlaurovi z Hozlan, od r. 1618 též pánu na Ratajích. Hozlaur účastnil se povstání českého, ale zemřel mezi ním na Táboře, načež jest dne 9. listop. 1622 odsouzen třetiny statků a Brandlín, který byl odhadnut za 10.060 kop. 10 gr. mš., prodán od konfiskační komise 1623 za 10.000 kop. Janu star. Černínovi z Chudenic. Poněvadž pak vdova po Jindřichovi Hozlaurovi svůj podíl zajištěný na Brandlíně 9.000 kop razně hájila, byl statek po druhé za odhadní cenu r. 1626 prodán Štěpánovi Drago Draghi hr. z Palatínu, cí. rytmistru, po němž 1637 dědil bratr jeho, a když tento zemřel, prodali poručníci Brandlín dne 26. ledna 1650 Lorenci Pergenovi z Rozenwertu, jehož synové Jan Jiří a Václav Leopold pak tu společně vládli. Václav Leopold stal se po smrti bratrově sám majitelem Brandlína dne 28. ledna 1676, avšak prodal jej již 28. května 1677 Janu Jiřímu Dohalskému z Dohalice a jeho choti Anně Kateřině rod. Braninské z Orgentálu, s kterých 24. ledna 1678 přešel za 8000 zl. rýn. Václava Vojtěcha barona z Eckersdorfu, po jehož smrti musil býti pro dluhy prodán. Koupil jej 19. září 1695 za 15.500 zl. rýn. hrabě Oktavian Karel Cavriani a přikoupil 1. března 1698 od Lukáše Severina Zahradky z Eulenfelsu i statek Dvorce, od kteréžto doby oba statky spojeny zůstaly.¹⁾ Stavše se pak majetkem Václava Antonína Netolického z Eisenberka na Přehořově, byly i s Pře-

¹⁾ Arch. C., I., 431.

¹⁾ Sedláček, Hrady a zámky IV., 93, 94. Bilek Děj. konfis. 176.

hořovem a Kvasejovicem od syna jeho, Václava Josefa, 1740 prodány klášteru Zlatokorunskému, při němž zůstaly až do zrušení kláštera dne 19. listopadu 1785, načež zabrány pro matici náboženskou a od této koupil je r. 1812 Křištofrytíř Andree, továrník hedbávného a sametového zboží v Novém Městě Vídeňském. Pak následovali noví majitelé Jan šlechtic Nádherný, pán též na Jistebnici, Chotovinách a Veselíčku, a po něm Konstantin Elsenwanger od r. 1861. R. 1874 prodal Elsenwanger spojené statky židu Adolfu Polákovvi, jenž ihned krásné lesy Dvorecké a Brandlinské káceti dal a v době chabrusové statky zase roztrhnuv Brandlín a Dvorce chabrusu prodal, podržev Přehořov s Kvasejovicemi jako odměnu za namáhání při těchto obchodech; padly mu jako zralé jablko darmo do klína. Od chabrusu koupil Brandlín se Dvorci r. 1876 opět žid, Max Polák, jenž je r. 1879 nynějšimu držiteli Sigmundu Hellmannovi, rovněž židu, přepustil.

Dvorce (pův. Dvořec), statek samostatný, ves o 295 obyv., byly sídlem větve pánů z Olbramovic, kteří se odtud »Dvořečtí« psali a v držení statku okolo r. 1454 přišli. Před Olbramovici byli tu páni ze Dvorce, z nichž známe Petra ze Dvorce, který 1371 se svým bratrem, Janem z Dirného, při klášteře v Ústí nadaci založil, kterou syn Petrův, rovněž Petr, na statek Dvorecký r. 1404 přenesl. Tento Petr podepsal též 1415 stížný list ku koncilu Kostnickému a stal se horlivým spojencem Taboritů. Zanechal dceru jedinou Markétu, která se před r. 1446 za Kunše z Olbramovic provdala a věnem mu Dvořec přinesla. Kuneš, již pak vždy »Dvořecký z Olbramovic« řečený, byl horlivým utrakvistou a stoupencem Jiříka z Poděbrad, jehož bojů se činně účastnil, ale zároveň slynnul rozumem, správností a zbožností, kteráž jej i k tomu pohnula, že v létě 1462 podnikl pouť do sv. země, z které se 4. listopadu t. r. vrátil. Ze tří jeho synů: Jana, Václava a Ondřeje, vládnul na Dvorci nejprve Jan, po něm pak Václav, který měl 7 synů a 3 dcery: Kuneše, Petra, Jana, Přecha, Ondřeje, Jindřicha, Beneše; Vratu, Helenu a Markétu. Jindřich dědil Dvořec a byl spolumajitelem Myskovic a Kvasejovic, jakož i vsi Zvěrotic s 2 mlýny a lesem na

Libuši, kteréž zboží již děd jeho Kuneš po své tchyni Vratě z Adlaru r. 1460 dědil. Jeho synové Petr, Jiřík, a Kuneš rozdělili se o statky otcovy tak, že Petr dostal Myskovice, tvrz a pustý dvůr v Kvasejovicích, Jiřík podíl na penězích, za něž si Outěchovice koupil, a a Kuneš Dvořec a několik kmetských dvorů v Kvasejovicích, k čemuž r. 1584 od bratra Petra ze 250 kop gr. č. rybník »Kamenný« prikoupil. Byl dvakrát ženat; z prvního manželství s Annou z Polkovic na Měšicích pošly děti: Jindřich, Marie, Eliška a Alžběta, z druhého Václav, Jan a Prokop. Poděliv všechny dítky ještě za živobytí svého, odevzdal r. 1590 Dvořec se Zvěroticemi a co měl v Myskovicích a Roudném, nejnadanějšimu synu, Prokopovi, který však, účastně se horlivé veřejného života jako druhdy otec jeho celé toto zboží i s otcem výměnkářem 6. prosince 1594 Janu Vopršalovi z Jetřichovic prodal. Prokop Dvorecký z Olbramovic zahynul jako jeden z direktorů za povstání českého dne 21. června 1621 rukou katovou na popravišti staroměstském. Otec Kuneš zemřel ve Dvorci dne 16. března 1598 a pochován jest v kostele Tučapském. Vopršal postoupil Dvořec okolo r. 1598 Břetislavovi Dvořeckému z Olbramovic na Kvasejovicích který 27. ledna 1590 své zboží Kvasejovické Janu Kábovi z Rybňan, měštěninu Novoměstskému v Praze, prodal a 15. března 1601 ve Dvorci zemřel a v Tučapech pochován jest. Soudní komisaři shledavše, že se statek ve prospěch sirotků: Petra, Elišky, Johanky, Sibylly a Afry spravovati nedá, prodali ho 26. září 1601 za 5500 kop. míš. Janu Kábovi z Rybňan na Kvasejovicích. Týž byl pro účastenství ve vzpouře dne 16. června 1621 odsouzen hrdla cti i statků, na přímluvu Liechtensteinovu ztrestán však pouze ztrátou statků a vězením, z něhož 16. května 1623 vyšel. Kvasejovice a Dvořec, ves s dvorem poplužním, pivovarem a dvěma mlýny odhadnuty na 9157 kop míš., i koupil je od komisařů spolu se statkem Mezenským za 14.000 zl. rýn. Jan Řepický z Sudoměře, jenž nemaje syna odkázal dne 15. dubna 1637 vše svému bratru Karlu Ladislavovi, a kdyby týž bezdětek zemřel, svému strýci Sebastianu Chvalovi i jeho potomkům, což se i vyplnilo, když Karel 1647 bez

potomků zemřel. Pánem jmenovaných statků stal se tudíž syn Šebestiána Chvala, Šebestián Hynek, který je tak zadlužil, že musily býti po jeho smrti soudně rozprodány. Mezné koupil 22. dubna 1650 hrabě Václav Vratislav z Mitrovic na Dirném a Zálší, Dvůrec Judita Kateřina Řísnická na Mostcích, rod. Řepická ze Sudoměře za 4200 kop míš. Dědil po ní manžel její († 1662), Jan Jiří z Říznice, ale poněvadž týž bez poslední vůle 1669 zemřel, připadly jeho statky téhož bratru Bohuslavovi z Říznice, který hned na to náhle zemřev zůstavil je synu svému Františkovi, a ten prodal Dvůrec 31. března 1672 za 8000 zl. rýn. Kateřině Maxmilianě Zeiberkové, rod. Rackové z Radkovic. Kvasejovice, byly již okolo r. 1624 prodány od Jana Řepického Janovi Měděnci z Ratibořic a jsou od 1644 s nově povstalým statkem Přehořovským spojeny. Od Zeiberkové koupil Dvůrec dne 3. srpna 1674 měšťenin Budějovický, Pavel Frauenmüller z Ehrnsteina, a od tohoto dne 26 dubna 1675 za 10.400 zl. Jan Augustin Meseron z Lissonu, jenž jej zanechal v dědictví r. 1682 své matce Anně Splendidě rod. z Gräfenberga, a bratru Norbertu Adolfovi, pánu na Jemništi. Po smrti Norberta Adolfa († ok. 1686) musil býti Dvůrec na zaplacení dluhů prodán a koupil jej dne 23. března 1686 za 11.000 zlatých rytíř Jan Karel Mateřovský z Mateřova, ale prodal jej téhož roku Lukáši Zikmundovi Zahrádkovi Sovinskému z Eulenfelsu, vojenskému komisaři kraje Bechyňského a měšťanu Budějovickému. Syn téhož, Lukáš Severin Zahrádka, nepodřel dlouho Dvůrec po smrti otcově, nýbrž prodal jej zase 1. března 1698 za 18.000 zl. rýn. a 100 dukátů klíčného hr. Oktaviovi Karlu Cavrianimu, jenž jej s Brandlinem spojil a od té doby sdílely oba statky společně všechny přeměny.¹⁾

Krátošice (původně Kratosice), ves s dvorem poplužním a 223 obyv., byly v 14. stol. samostatným statečkem, ale již na počátku 15. stol. spojeny jsou se statkem Brandlinským. 1415 připomíná se Mikuláš z Kratosic; podepsal stížný list ke sněmu Kostnickému a sídlil pak se svým synem Mikšem

na Táboře. Byli-li to onen Mikuláš z Hořic, jemuž Albera z Těchobuze na Brandlině zapsal r. 1431 na zboží Těchobuzském 2000 kop, nedá se rozluštiti.¹⁾

Mezné, ves se dvorem poplužním a 312 obyv., bývala až do r. 1650 statkem samostatným a stávala tu tvrz, jejíž základy podnes lze za dvorem spatřiti. Náležel pak statek ten v 13. stol. klášteru Vyšňobrodskému, ve 14. stol. setkáme se však i s jinými držiteli, kteří se »z Mezného« psali a Mezné až do 16. stol. drželi. Z vladyků Mezenských jsou známi: 1362 Gotfrida Bohuněk z Mezného jako svědci na smlouvě mezi Bedřichem ze Lhoty a bratřími z Rožmberka; 1385 Léva z Mezného, který byl pánem na Mezném i na Mnichu u Kamenice; 1415 Vaněček z Mezného na Mezném a na Mnichu, bezpochyby syn Lévův, který 1415 podepsal protest proti upálení Husa a r. 1424 ručil za svého příbuzného Jana ze Štítného. S nimi byl spřízněn též Jan řeč. Zoubek ze Samosol. Na počátku 16. stol. koupila Mezné manželka Jana Leskovce na Kamenici, Anna ze Lhoty, od Burjana z Mezného a odkázala je 6. prosince 1237 svým dcerám Dorotě a Mandaleně, které je sice 1545 za zápis 3500 kop otcí postoupily, ale po jeho smrti († 1545) opět je s ostatními statky zdědily. Mezné připadlo Dorotě, provdané za Ladislava Ostrovce z Královic a ta musila, poněvadž staré desky zemské 1541 shořely, vymoci si nový vklad 15. prosince 1550 na základě svědectví Ondřeje z Mezného na Křešicích, syna Burjanova. Po její smrti († 1564) připadlo Mezné dceři její Anastasii, která se za Adama Vítu ze Rzávého provdala a po jeho smrti († 1596) panství Pacovské přikoupila, jež pak s Mezným a Dubem dědil syn její Ladislav Víta ze Rzávého a r. 1619 zdědil po Ladislavu Vítovi Mezne Benjamin Fruwein z Podolí, cizozemec z Falcu hořejšího, jenž po bitvě Bělohorské ze země ujel. Jeho statky jsou skonfiskovány, a on 5. dubna 1621 hrdla i cti odsouzen.²⁾ Statek Mezenský totiž tvrz pustá, dvůr poplužní spivovarem, 2 mlýny a ves, odhadnut na 5265 kop. 10 gr. míš. a prodán se Dvorcem a Kvasejovicemi Janu

¹⁾ Sedláček., Hr. a zám., IV., 95, 96, — Bilek. Děj. konf. 223.

¹⁾ Arch. Č. III., 503.

²⁾ Sedláček IV., 305; — Bilek, Děj. konf. 109.

Řepickému ze Sudoměře, a r. 1650
22. dubna Václavovi hraběti Vra-
tislavovi z Mitrovic na Dirném a

Zálší, který jej na vždy s Dirným spo-
jil a jehož rodu dodnes majetkem zů-
stává.

Jana Bedřicha Overbecka „Sedmero Svátostí“.

Poznámky umělcovy. (Pokračování.)

IV. Nejsvětější svátost oltářní. Nyní však povznáší se čtvrtý žal k vyšším nápěvům a stává se vznešenou písní, písní svatební, aby oslavoval svatbu Beránkovu, který v neskonalem milosrdenství v této svátosti chce s každou jednotlivou duší zasnoubiti se jako s nevěstou svou. Jak vznešeným jest dárce nad dary své a mistr nad díla svá, tak vznešena jest čtvrtá svátost oltářní, právě proto také »nejsvětější« svátosti se nazývající, nade všechny ostatní svátosti, proto že Pán v ní neméně než sebe sama nám za pokrm se dává, jakož Sám doznal, když pravil: »Já jsem chléb živý, který s nebe sestoupil; kdo z toho chleba jí, nezemře, ale život věčný míti bude«; a dále: »Tělo mé jest právě pokrm a krev má jest právě nápoj«; a: »Nebudete-li kdo jísti těla syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti života v sobě«.

A co ústa pravdy věčně promluvila, On, Všemohoucí, v milosrdenství svém také učinil při poslední večeři. Když naposled s učenníky obrazného beránka velikonočního byl snědl, sama Sebe, jakožto nového věčného Beránka mystickým způsobem takměř usmrtil, a předešed ty, kteří ho ukřižovali, učenníkům ve způsobách chleba a vína podává, řka: »Vezměte a jezte, totoť jest tělo mé, které za vás vydáno bude« a »Vezměte a píte, neboť to jest kalich mé krve, která za vás vylita bude.«

A to jest předmětem čtvrtého obrazu, kterak Pán sebe sama učenníkům za pokrm se dává, kteří klečí kolem stolu, oltáře nového Zákona, aby osvědčili, že se klaní tomu, jehož přijímají; objímajíc se na vzájem políbením pokoje, a vyjadřujíc tím jednak lásku, která je naplňuje k Pánu a Mistru Svému, jenž je tak neskonale miloval, jednak i vzájemnou lásku bratrskou v Něm, z níž nešťastný zrádce se vylučuje.

Jako první rodičové požívavše zapovězeného ovoce se stromu poznání smrti požili, jsme nyní ujištění, že i my požívajíc nařízeného ovoce stromu života, t. j. kříže, účastnímy budeme života věčného. Kontrast vyznačen jest v ozdobách vrchní obruby, kde v okrouhlém obrazu spatřuje se požívání ovoce zapovězeného.

Že však takový zázrak lásky božské skutečně v novém Zákoně státi se měl, a že nenásledujeme lidského výkladu, nýbrž zjevení božského, pevně přidržujíc se víry oblažující, že v této svátosti přijímáme skutečně Pána samého za pokrm, ukazuje se nejjasněji na předobrazeních starého Zákona, jakož jsou beránek velikonoční a manna na poušti, což na trnoží se představuje.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Z I N N O M O S T Í.

Zpomínka z cest od K. Konráda.

Zádumčivě rozkládá starobylá metro-pole boдрých Tyroláků stěsnané příbytky po březích prudkého Innu až na samé svahy mohutného horstva, jež hned za městem na severu širokým a dlouhým pásmem vysoko vznáší svá temena k nebi. Statečný lid její umí netoliko svých milých hor a ještě milovanějšího císaře svého hrdinsky hájiti proti nepřátelům, ale i v mnohém ohledu jiném nemalou měrou se vyznamenává. Synové těchto nebetyčných hor vynikají zejména i ve výtvarném umění, jak povýtečně svědčí světoznámá továrna na umělecké malby na skle za městem. A nedaleko od ní

nevšední uměleckou okrasou Innomostí jsou též arkády kolem nového hřbitova, jež kryjí v sobě nejedno umělecké dílo velké ceny. Obzvláště jmenovati sluší překrásný mosaikový obraz modlicího se Krista Pána na hoře Olivetské, jež pořídila řečená továrna.

Tou příčinou nebude nám divno, že založili si krajané umělců Gassera a Defreggera. též národní obrazárnu a zemské museum, aby v něm zvěčnili památku velkých synů svých, at hrdinstvím, at uměním proslulých. Tak učinili již v létech dvacátých našeho století. Hrdě vznáší se nyní tento národní ústav Ty-

rolský na »silnici musejní«, ve zvláštní budově »Ferdinandeum« zvané, a soustřeďuje v sobě kresby, rytiny, kartony a obrazy, reliefs a sochy tyrolských a jiných umělců a něco starožitných památek po hrdinném Ondřeji Hofrovi, maršálu Radeckém a j. znamenitých mužích rakouských. — Vedle toho nelze nevzpomenouti, řeč-li jest o Innomostí, též velkolepého pomníku Maxmiliána I. v kostele Františkánském ze XVI. století. Zastupuje věru sám o sobě skulpturní museum vysoké ceny umělecké, i ten velkolepý sarkofag císařův z mramoru i těch 28 mistrně litých hrdinů a předků Maxmilianových, kolem jeho pomníků rozestavených. Mramorové reliefs na sarkofagu jsou nejdokonalejší prací toho druhu, jakž o nich svědčil sám veliký mistr skulptury Thorwaldson. Neviděl jsem nikdy vypouklé práce, jež by tak živou plastikou vystupovala, tak dokonalou perspektivu jevila a zároveň i do nejmenších částí a částic tak dokonale a věrně historicky byla propracována, jako na př. relief, na němž tu zobrazeno zasnoubení císaře Maxmiliána I. s Marií Burgundskou r. 1477. Na překvapující perspektivě oči by si mohl divák vykoukati. —

Bylo po obědě. Navštívil a prohlédl jsem si »Ferdinandeum«, abych pokochal se zvláště na obrazech a reliefech tyrolských mistrů Jos. J. z Gasserů, Fr. z Defreggerů, K. Blaasa, Fr. Unterbergera, Jos. A. Malknechta (z XIX. věku) a mnohých jiných ze století XV.—XIX. Podivuhodné jsou též umělecké dřevorezby slepce Jos. Kleinhausa, zvláště jeho Crucifixus. Ale ačkoliv jednotlivé předměty uměleckou krásou a dějinnými upomínkami velice mysl mou zaujaly, přece konečně opouštěl jsem museum neuspokojen, hrubě toho ani nedbaje. Krátce pak podvečer na procházku, přišel jsem k novému hřbitovnímu kostelu na předměstí sv. Mikuláše. Bezděčně vstoupil jsem do něho a rázem zmizela má nespokojenost, ustoupivši blahému pocitu, jenž v tu chvíli vznikl mi v srdci z dokonalé krásy a souměrnosti tohoto gotického kostela, ač v něm sem tam ještě leccos scházelo. Nyní teprve povšiml a vzpoměl jsem si své vlastní nespokojenosti z návštěvy musea, ale rázem byl jsem si také vědom příčiny její. Jak veliký a podstatný rozdíl umělecký jest mezi takovým kostelem a museem, byť i nejbohatším na nejkrásnější díla umělecká! Tak připadlo

mi v tu chvíli maně na mysl. Toto museum přece jest a zůstane na vždy toliko pestrá směsice uměleckých předmětů bez dokonalé jednoty umění a ducha, jež jediné trvale uspokojuje lidskou mysl. A tuto dokonalou jednotu shledal jsem v onom kostele, byť i skrovných rozměrů, nikoli ale v museu. Ba v museu najednou vznikl v mé mysli dokonce cit odporu a ošklivosti s osudného seskupení nesmířitelných protiv. Naproti reliefu rytíře Gassera »Korunování nebeské Královny«, výrazem i technikou překrásnému, stojí nahá Venuše; vedle krásného Crucifixu slepce Kleinhausa, s bolestným výrazem tváře, vidličky a nože. Tyto a četné jiné protivy a odpory toho druhu dopadaly na mou mysl právě tak, jako v Belvederu vídeňském luzné víly Dunaje a Labe na Rubensově allegorickém obraze vedle obrazu velkého apoštola Indů, sv. Františka Xav., téhož umělce, aneb obraz mnicha, v hluboké rozjímání a nevýslovný klid nebeský pohrouženého, na výstavě v Kostnici vedle koketující »světičky« rokokové z XVIII. století, na níž neznamenáme ni nejmenšího výrazu svatosti, ba ni pouhé zbožnosti. Jak ošklivě uráží tento vnitřní ostrý odpor, jež jediný obraz takový v sobě zavírá, natož pak summa všech protiv a odporů takových v celé obrazárně, nebo v celém museu!

Vedle toho vizme nyní ten gotický dóm, v němžto štíhlé sloupy, krásné řízy a řady a žebra rovněž tak v jedno pojí mysl naši, k jednomu cíli a k jedné velkolepé a blaživé myšlence ji povznášejí jakoby ty mistrné reliefs svatých Otců církevních na kazatelně a obraz nejsvět. Trojice na skládacím oltáři s vedlejšími obrazy ze života Panny Marie na křídlech jeho. A ta temnomodrá klenba nebeská se zlatými hvězdami, se štíhlým jehlancem vysoké věže výmluvně svědčí nám, který jest jednotný cíl tohoto gotického musea (sit venia verbo) mnohem dokonalejšího než kteréhokoliv jiného. A ten veliký, bohatě zdobený portál a ten vítězný oblouk mezi lodí a kněžištěm vítají a zvou zbožného navštěvovatele, by neváhal vkročit do ráje Božího na zemi, by nemeškal i svoji mysl povznést k tomuto vznešenému cíli, ježto i on k němu jest povolán. Tak nasycuje a dokonale uspokojuje gotický dóm mysl navštěvovatele, s Bohem spojuje ji symbolickým významem všech částí svých měrou, jako

žádný jiný. »Z té příčiny naplňují nás«, dí proto vedle pravdy Dr. Pospíšil, dómy slohu gotického více než všechny jiné zálibou a podivem. V žádném jiném slohu nespojuje jednotná myšlenka částí nejrozmanitějších v tak krásný, jednotný, (a vznešený) celek, jak u domů gotických. Proto zajisté každý cestovatel opouští s větším uspokojením dům milánský, než sám dům Svatopetrský v Římě, který jen svými ohromnými rozměry pozorovatele uchvacuje, nikoli však oním libým a blahým pocitem, který při domě milánském při pohledu na celý ten les věží a vížek, pilířů, sloupů a t. d. všechny struny duše lidské ve překrásný harmonický souzvuk naladuje.« (Filosofie podle sv. Tom. Akv. st. 405.)

Tento přelíbý harmonický souzvuk rozhlaholil proto bezděčně i ten hřbitovní kostel v duši mé. A příčinu toho velmi případně a duchaplně vykládá Dr. Alzog takto: »Von der Mystik gingen die grossartigen Erscheinungen der Kreuzzüge, der gothischen Bauart u. A. aus. In den gothischen Kirchen hat sie (die Mystik) sich verkörpert. Sind denn diese nicht der Ausdruck jener tiefen Gemüthskraft, die in ahnungsvoller Sehnsucht sich zum Heiligen mit kühnem Schwunge heiliger Begeisterung erhebt? Ein Geist

weht in den Spitzbogen der Dome, wie in den Kapiteln der Nachfolge Christi von Thomas von Kempen«. Kirchengesch. 8. Aufl. II. S. 108). Tento duch vyšší, dokonalé jednoty snesl se do duše mé, a proto naplněna byla v tu chvíli blaživou spokojeností. Neboť rozum lidský není jako smysl s pouhým poznáním jednotlivých předmětů spokojen, alebrž veden bývá již svou přirozenou bytností k tomu, aby povznášel se nad smyslné zjevy viditelného světa a zpytoval všeobecné příčiny a zákony. Proto ukojení nedochází, dokud na nekonečné rozmanitosti bytostí a zjevů přírodních **ve vyšší jednotě** nazíratí nemůže. A hle, na tuto vyšší, ba nejvyšší jednotu nazíratí nám dává dům právě gotický v přehojné rozmanitosti všech předmětů a článků svých tak dokonalou měrou, jako žádný jiný. Proto tak dokonale ukojuje mysl naši i rozum náš, jako žádný jiný. A pravda-li, že krása jest jednota v mnohosti a rozmanitosti (»unitas in multitudine et varietate«), pak jest gotický dům po výtce předmětem krásy takovou měrou, jako žádné museum, jako žádná obrazárna jím býti nemůže.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

Valná hromada se bude odbývatí dne 9. června.

K účelům spolkovým věnovány tyto dary: 100 zl. od Jeho Veličenstva, 200 zl. od České společnosti, 300 zl. od Sv. Václavské záložny.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Fr. Zapletalika, faráře v Něm. Libinách na Moravě; stříbrný drahokamy a emaillem ozdobený: pro dp. Fr. Čermáka, faráře v Přibislavi; skvostný stříbrný, emaillovanými obrázky a tepanou prací ozdobený: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích na Moravě. — Monstrance: pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici, pro dp. Jana Svobodu, faráře v Mohelně a pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích; kropenky: pro vd. dě-

kanský úřad v Něm. Brodě. — Pacifikál: pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích. — Kříž na máry: pro dp. K. Hopfingra, faráře v Poháně. — Skupiny nádobek na sv. oleje: pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích na Moravě a pro důst. farní úřad ve Všetatech. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Fr. Tvarůžka, faráře v Mikulčicích na Moravě, pro dp. Ant. Vojákka, děkana v Příbrami a pro dp. Fr. Chaloupeckého, faráře v St. Kolině. — Patenky k nemocným: pro dp. Fr. Tvarůžka, faráře v Mikulčicích na Moravě a pro vdp. Ant. Vojákka, děkana v Příbrami. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro vdp. A. Flésara, děkana v Dobrušce. — Kropáček: pro vd. děkanský úřad v Něm. Brodě. — Kaditelnice: pro dp. Fr. Hašlara, faráře v Trebendorfu a pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích. — Tři gotické pozlacené lampy: pro vdp. Jos. Kandlera, děkana v Slaném. — Mešní kon-

víčky: pro důst. farní úřad v Hostiní a pro dp. Václ. Jíně, kaplana v Blatné. — Nástroj na pečení hostií: pro dp. Karla Hübla, faráře v Tannvaldě. — Umyvadlo pro zákristii: pro důst. farní úřad ve Velizi. — Nádobky na mytí prstů: pro důst. farní úřad v Nezabudicích a pro vd. Fr. Vítka, faráře v Skřejích.

Rozličné. z pultíky pod missal: pro dp. Jana Reindla, administ. v Jeseníku. — Kříže: pro vdp. dra Karla Beránka, děkana v Újezdě u Brna, pro dp. Fr. Tůmu, faráře v Benčově a pro nejdůst. p. generálního vikáře Ant. Horu v Praze. — Harmonické zvonky: 3 oltářní a jeden k zákristii: pro vdp. Ant. Šrůtka, arcijáhena kapitoly v Král. Hradci a pro důst. farní úřad na Vodolce.

Paramenty, Kasule: bílá s aplikací starého vyšívání: pro dp. Aug. Lenka, kaplana v Tachově; dvě bílé, červená, fialová, černá a zelená: pro dp. Jana Reindla, adm. v Jeseníku; černá s křížem zlatem vyšitým pro dp. Fr. Heidra, faráře v Renotách na Moravě; bílá s bohatě zlatem a hedvábím vyšitým křížem: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici na Moravě; červená s vyšitým křížem: pro dp. Jana Kramra, faráře v Mníšku; bílá s tamborovaným křížem: pro vdp. Dr. Václava Horáka, sekretáře řádu křížovníckého v Praze; bílá: pro vysokor. pí. hraběnkou Westphalenovou v Praze; bílá sváteční: pro vdp. ředitele Fr. Schönbecka v Praze; červená sváteční: pro dp. Jos. Kubička, kn. arcib. ceremonáře v Kroměříži; červená s křížem zlatem vyšitým: pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích na Moravě; tři bílé, červená, fialová, černá a zelená: pro sl. patronátní úřad v Litomyšli; červená: pro vysokor. pí. hraběnkou Czernínovou v Praze; černá: pro vysokor. pí. hraběnkou Nosticovou v Praze. — Dalmatiky: pro sl. patronátní úřad v Litomyšli. — Pluvialy: bílý s garniturou zlatem a hedvábím vyšitou: pro dp. Jana Kolčavu, faráře v Postělmově; černý s garniturou zlatem a hedvábím vyšitou: pro dp. Fr. Heidra, faráře v Renotách na Moravě; černý: pro dp. M. Kabátu, far. v Družci; bílý: pro dp. Karla Hopfingra, faráře v Pohnání. — Mitry: stříbrná a hedvábná: pro nejd. pana Ant. Horu, generál. vikáře v Praze; hedvábná: vysdp. Karla Kellnera, kapit. děkana v St. Boleslavi a stříbrná: pro nejmenovanou dobroditelkyni v Praze. — Štoly vyšité: pro dp. Ivana Vrhovníka, faráře v Sv. Gothardě v Kra-

jínsku a pro ctěné šedé sestry v Poděbradech; křestní: pro důst. farní úřad ve Smolnici, pro ctp. Karla Hüttnera, bohoslovce v Celovci, pro dp. Jana Reindla, admin. v Jeseníku, pro dp. Bernarda Doláka, duchovního správce ve všeob. nemocnici v Praze; tamborovaná bílá: pro vdp. Fr. Brusáka, ředitele kn. arcib. semináře v Praze a pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích na Moravě. — Pláštiky na ciborium: pro dp. Jos. Svobodu, faráře v Dyjákovičkách na Moravě, pro vysokor. pí. hraběnkou Westphalenovou v Praze, pro dp. Vinc. Blažka, kaplana v Jaroměři, pro vdp. Fr. Brusáka, ředitele kn. arcib. semináře v Praze, pro vysokor. pí. baronku Henningenovou v Praze, pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích a pro vdp. Fr. Dresslera, děkana v Sedlčanech. — Fialové pytlíčky se zlatým jménem Ježíš na nádobky pro sv. oleje: pro důst. farní úřad ve Velizi a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Vela: pro dp. Vinc. Blažka, kaplana v Jaroměři a dp. Ant. Průšu, faráře v Panenském Týnci. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Jos. Svobodu, faráře v Dyjákovičkách na Moravě a pro dp. Vojt. Polaneckého, faráře v Poříčanech. — Bursy k nemocným: pro důst. farní úřad na Vodolce, pro vdp. Ant. Vojáčka, děkana v Příbrami a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Korouhve: pro důst. farní úřad v Minicích, pro dp. Gust. Hevera, koop. v Rosicích a pro vdp. Ant. Vojáčka, děkana v Příbrami; jedna hedvábná s bohatou úpravou: pro dp. Mat. Prosekra, faráře v Kotmari v Krajínsku. — Prápor pro školní mládež: pro dp. Fr. Mazoura, faráře v Hartíkovcích. — Baldachin: pro důst. farní úřad v Hostiní. — Okrasa na kazatelnu: pro dp. Ant. Kotala, faráře na Voušově. — Tíapečky zlaté ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad v Habrech. — Pítkrov: pro vdp. Fr. Kozáka, děkana v Branné. — Birety: pro důst. farní úřad v Nezabudicích a pro dp. K. Škodu, vikaristu v Král. Hradci. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro ct. pana Václava Židlického obuvníka v Stolmíři.

Prádlo kostelní. 2 alby, 2 rochety, korporalia, purifikatoria, humeralia: pro dp. Jana Reindla, admin. v Jeseníku; 2 alby, 6 korporalii, 6 purifikatorií, 6 ručnicků a 3 humeralia: pro vysokor. pí. hraběnkou Thunovou v Praze; cingulum: pro vdp. ředitele Fr. Schönbecka v Praze; 6 purifikatorií, 3 pally, 3 korporalia a 3 ručníky: pro důst. farní úřad na Vodolce; 3 korporalia: pro důst. farní úřad v Habrech.

— 2 Věškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně. —

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5.

V Praze, dne 30. května 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Románské exkurse. (37). Okrouhlé kostely v Čechách. — Děkaný chrám Páně sv. Jakuba Většího apoštola v Jičíně. — Chrám Páně sv. Ignáce a bývalá kolej OO. Jesuitů v Jičíně. — Chrám P. Bl. Panny Marie de la Salle v Novém Městě v Jičíně. — Farní chrám sv. Šimona a Judy v Bystřici v Tábořsku. — Farní chrám P. Nanebevzetí Bl. P. Marie v Modré Hůrce v Budějovicích. — Jana Bedřicha Overbecka »Sedmero Svátostí«. (Pokračování). — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc květen.

Románské exkurse. (37).

Okrouhlé kostely v Čechách.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner. (Dokončení.)

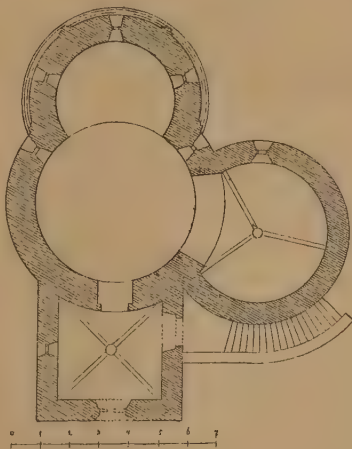
12. KOSTEL NAROZENÍ PANNY MARIE V HOLUBICÍCH.

Z veškerých okrouhlých kostelíků nejmalebnějším jest kostel Narození*) Panny Marie v Holubicích, druhdy farní, nyní filiální k Minické osadě přifařený.

K prastaré rotundě v době prvorománské zbudované přistavěla se k pravému boku záhy v době ještě románské druhá rotunda, později k západní straně věž, posléze pak k severu čtverhranná sakristie, čímž povstalo skupení, jehož malebnost zvyšuje i samo místo, na kterém stojí. Ves Holubice rozkládá se totiž po svahu z planiny do údolí, v jehož středu zvedá se příkrý ostroh ze tří stran vysokými opěracími zdmi obehnaný a pouze z jedné strany přístupný. Na nejvyšším

tomto místě od ostatních pozemků odloučeném mile vypíná se starobylý chrámec jako pastýř, kolem něhož rozkládají se stavení jako ovečky.

Jádrem malebné skupiny stavební jest pravidelná rotunda s lucernou a apsidou, jejíž veškeré sestrojení souhlasí naprosto s ostatními okrouhlými kostelíky v Čechách, jim i stářím svým se rovnajíc. Do okrouhlé lodi 5'45 m v průměru mající vchází se přímo proti apsidě od západu portálem polokruhově uzavřeným, jehož rovnoúhelné ostění z ploché zdi nepatrně vynikající v hraně opatřeno jest kulatým prutem; ostrá

hrana totiž jest ve výšce 60 cm nad dlažbou sražená a kulatým prutem nahrazena. Nad obloukem v ostění jsou vytesaná písmena M. N. Okrouhlá loď

*) Grueber přikřtil Narození v Navštívení.

překlenuta jest pravidelnou kuplí s lucernou, jejížto okna sloupkem dělená jsou nyní zazděna, tak že pouze sedlo ze dřívku do síly zdiva nabíhající se spatřuje, dřík však ve zdivu jest ukryt. Lucerna pokryta jest osmistěnným jehlancem kamenným, zbudovaným při jedné z různých obnov. Přechod kulaté lucerny do osmistranného jehlance sprostředkován jest římsou z kulatého prutu a žlábků článkovanou. Lucerna neotvírá se do vnitř lodi, v níž zachovalo se dosud neporušeně jedno z oken původních na straně severní, zvenčí střechou přistavěné sakristie skorem úplně zakryté, uvnitř však zcela zachované. Pů-

již v 13. století. Jest tedy zachované, nyní slepé okno, pro budovu veliké důležitosti a netřeba ani podotýkati, že na nákrese oknům vrátil jsem původní tvar i rozměry dle vzoru neporušeně zachovaného. Přímou pod starým okénkem jsou prolomeny dveře do sakristie, pro jejichž umístění ostrá hrana, v níž větší kruh lodi s menším polokruhem apsidy se setkává, ve spodní části sražena jest a do zatupení takovým způsobem vzniklého zapuštěny jsou dveře do sakristie pracovaných dle vzorů oněch, jimiž do rotundy se vchází. K vůli souměrnosti přitupila se podobným způsobem i protější hrana, v níž

vodní okno jest pouze 45 cm široké s ostěním vnitř i vně se zúžujícím, tak že vlastní otvor, kudy světlo do svatyně vniká, tak úzký jest, jako všude na nejstarších budovách románských se spatřuje. Okno toto přistavěnou sakristií zachráněné jest nevšední důležitosti proto, že jednak vydává svědectví o nejstarším původu kostela Holubického, jednak i ukazuje, jaké tvářnosti veškerá ostatní okna v lodi i apsidě byla, neboť okno protější na straně jižní přetvořeno jest při nejnovější opravě (!) v díru čtverhrannou s ostěním rovnoúhelným, jako se spatřuje na každé chatrči, v apsidě však veškerá tři okna sgotisovaná jsou

na jižní straně loď s apsidou se setkává; svrchu však jakož i v oblouku do apsidy se otvírajícím ostrá hrana neporušeně se zachovala, naznačujíc prostě vítězný oblouk, který zde dalších ústupků postrádá.

Prostorná apsida s polokruhu valně prodlouženého sestavená a pravidelnou polokuplí sklenutá, osvětlena jest třemi okny, jimž při přestavování v době prvogotické v 13. století dostalo se nového tvaru a zveličení. Jsou sklenuta obloukem lomeným ze stejnoramenného trojhranu tvořeným. Hmotný kamenný prut z plošky a mělkého žlábků se skládající dělí okno na dvě půle. Kružba

vyplněna jest trojlistem. Okna bývala malbami ve skle okrášlena, jejichž zbytky zachovaly se až do r. 1865 v okně středním, kdy odstraněny a českému museu darovány byly. Jsou to tři malované kruhy; v kruhu svrchním spatřuje se zlatý pluh v červeném poli, v obou spodních kruzích písmeny M. N., které i na železné mřížce sanktuaria goticky článkovaného na způsob rámce rovnouhelného se spatřují ve zdi na levé straně apsidy.

Zve n ě i jest apside v souhlasu s třemi okny třemi arkádami oživena, což při žádné jiné z rotund českých se nevyskytuje. Z hladkého trnože žlábkem zakon-

věnce kamenného, pravým úhlem přitesaného, kterému při opravě přidán jest žlábek z malty.

Rotunda právě popsaná s apsidou jest původním nejstarším kostelem rozměry i sestrojením svým odpovídající zákonům, vedle kterých veškeré ostatní chrámce okrouhlé v Čechách se budovaly. Ku prastaré lodi přistavěla se po pravé straně druhá rotunda 4'35 m v průměru čítající a to záhy ještě za trvání slohu románského, jak tomu nasvědčuje dosud zachované okno románské 73 cm široké s ostěním silně se zúžujícím, jehož poměry však nejsou již tak ušlechtilé a šťastně voleny, jako

čeného vystupují liseny, dvěma ústupky rovnouhelně ze zdiva vynikající. Lisena 36 cm. široká má opět rovnouhelný výstupek 16 cm široký, s hranami po obou stranách v rovné čáře sraženými. Patky lisen podobají se kalichu zvrácenému a spočívají na ploše nakloněné. Svrchu liseny poněkud nabíhají jsouce pokryty deskou rovnouhelnou, nad níž polokruhové oblouky se počínají. Arkády polokruhové zakončené zřejmě dokazují, že i okna uprostřed každé z nich polokulatě sklenuta byla, i kdyby se ani nebylo zachovalo v lodi okno původní, o kterém již zmínka učiněna byla. Římsa jak apsidy tak lodi záleží z vypuštěného

u onoho v lodi starší. Klenba její spočívá na 3 žebrech prostě článkovaných ploškou a dvěma žlábkami v kulatém svorníku se sbíhajících. Prostora tato otvírá se do staré rotundy obloukem lomeným.

Třetí rovněž starý přístavek jest sí n e c před vchodem do starého chrámce zbudovaný, v době přechodní na počátku 13. století. Prostora rovnouhelná, 3'54 cm široká a 3'28 m dlouhá, sklenuta jest klenbou křížovou na žebrech silně vypuštěných, spočívajících na kamenných nosičích a v kulatém svorníku se sbíhajících, na kterém spatřuje se opět monogram již několikrát uvedený M. N. Jelikož monogram tento opakuje se právě

na částkách později přistavěných, lze míti za to, že se ním značí dobrodince, jehož nákladem opravy uvedené se dály. V kobce vyskytují se po obou stranách výklenky s kamennými lavičkami pro žebráky segmentovým obloukem sklenuté a na nosičích článkovaných spočívající. Vrchní patro věže nad kobkou jest zvonice původu novějšího. Na zvonici vchází se nyní zvenčí po cihlových schodech podle kulatého přístavku. Vež jest kurkovou střechou stanovou kryta, jejíž slémě na dřevěných krákorcích spočívá.

Starožitný chrámec zbudován jest z kvádrů opukových v pravidelných vrstvách kladených, nyní bohužel omítnutých a jasně obilných. Porouchané částky architektonické jsou pouze maltou nahrazeny a to rukou zedníka, jemuž o kráse slohové se ani ve snách nezdálo, ač celkem vše zachováno jest tak, že věrně slohová oprava snadně dala by se poriditi.

Posledním nevalně úhledným přístavkem jest sakristie nepravidelný čtverhran tvořící, k severní straně staré rotundy přilepená, kterou jsem na půdorysu ani nenaznačil.¹⁾

Kostel filiální býval druhdy farním a dosud se říká jedné usedlosti na staré faře. Za panování Přemysla Otakara I. patřily Holubice kanovníku kapitoly Pražské, který zde své hospodářství míval (villa praebendalis). Toliko pozemek jakýsi ke vsi náležející slušel ku komoře královské, který však od téhož krále okolo r. 1204 Pražské kapitole darován byl ku přímluvě biskupa Daniela II.²⁾

¹⁾ Dlužno podotknouti, že Grueberův perspektivní pohled (I., 70) jest zcela pochybený, jak v rozměrech, tak v podrobnostech. Že Grueber počinuje původ kostela až na konec 13. století, vysvětluje se strannickým stanoviskem, vedle něhož dějiny středověkého umění svého v Čechách konstruoval. Vhodnou záminku poskytovaly mu sgotizované částky, které za původní prohlašuje, pomíjeje mlčením architektonické články z doby prvománské, dosud neporušeně zachované.

²⁾ Erben, Regesta Boh. I., 221, č. 485, Cc. 1204: Utilitibus Pragensis ecclesiae devotius invigilans, et eam munificis incrementis affectans dilatare, — in villa praebendali, quae dicitur Golubich, quandam terram, quae nostro regali dominio subiacebat et in territorio praedictae villae praebendalis sita est, portioni ejusdem praebendae adjungendam perpetuo jure liberaliter con-

Když při poslední opravě starý opukový oltářní stůl byl stržen, aby jiným prostranějším se nahradil, nalezena jest v něm pečeť biskupa Pelhříma v bílém vosku vytlačená, jakož i olovená skříňka se svatými ostatky, což r. 1865 do musea království českého odevzdáno bylo. Z pečeti té jde na jevo, že tehdaž oltář Holubický r. 1224—1225 biskupem Pelhřímem vysvěcen jest, bezpochyby po oné značné opravě v době přechodní předsevzaté. — R. 1273 byl prebendářem v Holubicích Jan, probošt Sadský, a kanovník Pražský, který hospodářství zastavil dvěma měšťanům Pražským za tři hřivny na dvě léta. Chrámec Holubický býval kostelem farním a byl zde farářem r. 1392 kněz Jan¹⁾, který r. 1397 s povolením patrona Václava z Radče, kanovníka Pražského a děkana u sv.

Apolináře, faru Holubickou za faru u sv. Jakuba blíže Kutné Hory vyměnil, odkud farář Petr do Holubic odešel.²⁾ Majetek dosud duchovenský přešel do rukou světských buď za Václava IV. r. 1416 nebo za Zikmunda r. 1426 dne 9. června, a to Vokovi z Valdšteina, jemuž zapsány jsou ve 2.000 kopách grošů českých. Eliška z Uhliště a z Říčan, vdova po panu Vokovi, provdala se za Mikuláše z Kněževsi, jemuž všecko své věnné právo a listy na Psáře, Holubice a Košíře dne 7. prosince 1429 po své smrti postoupila.³⁾ Později dostaly

se Holubice v držení Pražanům Staroměstským, jimž po roku 1547 Ferdinandem I. odňaty, dne 16. prosince 1548 pak Floriánu Grispekovi z Grispachu v 1068 kopách do desk zemských vloženy jsou nikoli co zboží duchovní, nýbrž co zboží světské.

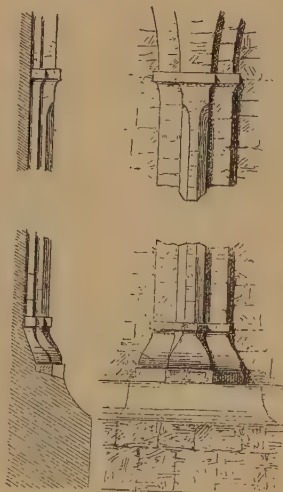
Přes všelikou nepřízeň věků zachovalo se nám v Čechách 12 kostelů okrouhlých co 12 apoštolů a památníků prvo-

cessimus. — Ideoque praecipimus, ut dominus Daniel secundus Pragensis episcopus, ad cujus quoque petitionem praedictam donationem fecimus, publicae sententiam excommunicationis in eos, qui saepe jam dictam donationem aliqua perversitate molirentur auferre, promulgaret etc.

¹⁾ T i n g l. Acta judic. 56.

²⁾ T i n g l. Lib. confirm. V., 285.

³⁾ A r c h. Č. I., 510, III., 501.

křesťanských, kdy otcové naši víru křesťanskou přijali a zbožnost svou jimi osvědčili. Památníkové skromných rozměrů nesou se zvláštním typickým tvarem, v němž starí Čechové si oblibovali. Takovou měrou hned na prahu dějin uměleckých objevil se ve stavitelství církevním národní duch samostatně tvořivý. Podobnými kostely poseta byla vlast česká hojněji. Dvanáct kmetů na půdě domácí zrozených na úsvitě dějin křesťanských však dosud žije.¹⁾

¹⁾ Mezi okrouhlými kostelíky uvádí Grueber (I., 71) též staročeskou rotundu v Levíně a řadí ji sestrojením a podobou k rotundě Plzeňské, která náleží mezi nejstarší okrouhlé chrámce v Čechách, což dr. Josef Neuwirth po něm opakuje, jehož práce podstatně na tom se zakládá, že artistický materiál Grueberův vlastním názorem nepoznaný a neopravený pouze okořeňuje historickými doklady z pramenů českých čerpanými. A tak učinil i s Grueberovou okrouhlou kaplí Levínskou, jejíž zbudování dokonce i Johannitům připsuje. »Die Lewiner Rundkapelle dürfte über Betreiben der Johanniter errichtet worden sein, welchen König Wladislaw 1169 das Dorf Lewin geschenkt hatte, (Erben, Regesta Boh. Nr. 327, S. 143. Ad petitionem autem fratris mei Henrici addo eis villam nomine Leuin.) dessen Verleihung sowohl Bischof Heinrich Břetislav 1184 (Ebendasselbst, Nr. 382, S. 172. Ad subsidium sacrum pauperum Christi supradicto hospitali do villam de patrio iure mihi derelictam, nomine Na

leuine.) als auch Herzog Friedrich 1186 urkundlich bekräftigten; (Ebendasselbst, Nr. 386, S. 175. Herzog Friedrich erwähnt »circuitum, quem eis frater meus Henricus, Pragensis episcopus dedit, qui vocatur Na leuine prope Usti.«) denn, wie sie in Kaaden gleich an die Erbauung einer Pfarrkirche gingen, (Siehe oben S. 120, Anm. 5.), so nahmen sie gewiss auch in Lewin, wo ein Gotteshaus nicht bestanden haben mag, weil keine der Urkunden ein solches nennt, die Aufführung einer Kapelle in Angriff, die durchaus keine besonders erwähnenswerthen Details erhielt.« — Grueberovu rotundu Levínskou opatřil tudy dr. Josef Neuwirth pravdivou historií. Obou učenců jest mi velmi líto, že při vědeckých výzkumech přihodila se jim mrzutá nehoda. V Levíně jest sice skutečně rotunda slucernou, avšak nikolivěk románská, nýbrž copová, čítající 30 m v průměru, zbudovaná r. 1793. Nebožtík Grueber slyšel patrně někde povídati, že v Levíně jest také rotunda a nemeškal tudy vřaditi ji mezi staročeské rotundy románské, přidruživ ji hned k rotundě Plzeňské, kterou rovněž nespatriil, jak z nepravdivého popisu se jeví. Dr. Josef Neuwirth napotom nemeškal románský okrouhlý kostelík, jehož na světě není, opatřiti a okořeniti zvláštními dějinami z pramenů čerpanými s památným dokladem, »že se v něm nezachovalo žádných zvláštních detailů pozoruhodných«. Rád věřím. Co není, nemá ani detailů, ani historie. Slepý slepého vedl a oba upadli do jámy. Konám prostě skutek milosrdenství tělesného, jestliže oběma učencům, jimž mrzutá nehoda se přihodila, z jámy pomáhám. Panu dru Josefu Neuwirthovi jsem však radou, aby při vyhledávání vědců byl opatrnějším, zejména nyní, když novou historii umění Němců v Čechách do tisku chystá. Způsob, jakým to dosud činí, trvalé ceny — postrádá.

Děkanský chrám P. sv. Jakuba Většího apoštola v Jičíně.

Podává Josef Nechvíle, farář v Dašicích.

Jičín, město starobylé s mnohými památkami, má chrám Páně děkanský sv. Jakuba Většího Apoštola u brány Valdické, který ale nebýval vždy farním. V 14. století byla plebánie u nynějšího kostela sv. Ignáce, který též sv. Jakuba apoštola byl zasvěcen. R. 1360 jmenuje se plebán Mikuláš (Borový, Lib. I., Erect. 23). R. 1377 Matěj kněz z Jičína dán byl za plebána do Račic (Emmler, Lib. III. et IV., Conf. 82). R. 1390 po smrti plebána Mikuláše v Jičíně dosazen sem byl za plebána Mikuláš, syn Bedřicha z Bischofswerdu, klerik diecése Vratislavské od Petra z Vartemberka na Veselí a Petra z Vartemberka na Kostí jeho poručníka r. 1390, 3. října (Tingl, Lib. V., Conf. pg. 31). R. 1360 dne 22. máje změnil si Ješek z Veselí a Vartemberka ku prospěchu kostela Jičínského příjmy 9 kop méně 15 gr. na polích vsi Zebína, které vzdělávali

Manso, Panco, Leva, Krudeš, Tomáš, Svatoň, Jiří, Bohuněk a Daněk, obyvatelé v Zebíně a 1 lán pole u Jičína, kterého jedna polovice ležela mezi polmi Petra z Jičína a druhá polovice mezi polmi Klasa z Čerova, s lukami ležícími blíže Jičína pod mlýnem Vranice za mlýn, který dosud kostelu Jičínskému s ročním platem 8 kop 40 gr. praž. patřil a u Jičína u Horní písčiny ležel a za lán od té písčiny obkličeny i za luka blíže Veliše ležící listem daným na Veliši 22. máje 1360 (Borový, Lib. I., Erect. I., 23). Plebánie ta v arcidekanátu Hradec-kém byla sídlem děkanátu soujmenného, kterého děkan ale často býval plebán některý okolní jako v Chyjicích a Železnici. Desátku papežského platila ta plebánie 39 gr. (Tomek, Rejstříky, 91). Později zde byli děkani a kaplaní pod obojí a evangeličtí: 1539, kaplan Rafael z Chotěboře rodilý, 1541 kaplan Jiří,

v době neznámé děkan Václav Šmohel potom farář v Opatovicích, 1546 kaplan Adam z Benešova, 1549 a 1550 děkan Valentin a u něj 1550 kaplan Jan z Německého Brodu (Gindeli, *Dopisy konsistoře* I., 136, 180, 199, 209, 243, 290); v době neznámé děkan Matěj Kralovický (Musejník, rok 1883 str. 484); 1576 Jakub Kunvaldský (vydal r. 1572 v Olomouci kancional Český); 1602 děkan Jiří Dikast, ženatý, kterého syna rektor kolleje Karlovy v Praze na školu některou slíbil dosaditi. Tento Jiří Dikast studoval v Lipsku, působil co farář v Lomnici, odkud se dostavil za děkana do Jičína, r. 1608 byl farářem v Prostějově na Moravě, r. 1612 u sv. Štěpána v Praze; r. 1619 zvolen administrátorem konsistoře pod obojí a korunoval v kostele sv. Víta krále Bedřicha Falckého; ale r. 1621 v prosinci opustil Prahu, usadil se v Žitavě, kde i také zemřel r. 1630. Psal: *Modlitby a rozjímání* sebrané se spisu sv. Bernarda i jiných (Dvorský *Paměti škol Českých*, str. 102). Též na začátku 17. století byl zde Jan Tadeáš starší Mezeřícký děkanem, spisovatel spisů náboženských (*Index librorum prohibitorum*). Od kostela nynějšího sv. Ignáce byla vzata fara ta za dob Albrechta z Valdštýna, arcivévody z Fridlandu, který povolal r. 1621 do Jičína Jesuity, a jim bývalý kostel sv. Jakuba odevzdal. Proto musel pomýšleti na založení jiného kostela farního, kterému místo, kde nyní děkanský chrám stojí, vyhlídl. R. 1630 položen základ ku novému chrámu děkanskému; sám vévoda Albrecht poslal stavitele svého Mennu do Španělského města s. Jagodi Compostela, aby tamní chrám Páně sv. Jakuba prohlédl a dle vzoru jeho kostel děkanský v Jičíně zbuďoval se 4 věžemi. Ale jen část toho chrámu byla postavena od stavitele Menny, an smrt vévody Albrechta stavbu další překazila. V stavění toho kostela pokračováno bylo za dob generála Rudolfa hraběte z Tiefenbachu, a hraběte ze Šternberka, a z r. 1658 chrám ten byl dokončen a r. 1701 od biskupa Králové-Hradeckého Bohumíra Kapouna ze Svojkova posvěcen. R. 1766 utrpěl kostel ten s děkanstvím ohněm; služby Boží konány byly v nynějším kostele Mariánském. R. 1770 opraven byl a zase posvěcen a sice nákladem hraběte Norberta z Trautmannsdorfu. — Vnitřek kostela toho skytá památný strop v lodi, který jest tak klamně ma-

lován, že divák myslí viděti kupli, v které se nalezá erb Trautmannsdorfský. Též znamenité jsou zde sochy sv. Vojtěcha, Prokopa, Lidmily, Václava a nad nimi sochy 4 sv. Otců církevních; pod kuplí na římse jsou sochy 4 sv. evangelistů. Ve zdi chrámové jest zasažen pomník padlých u Jičína vojinů roku 1866 od pluku hrab. Nobili. Oltáře hlavního obraz sv. Jakuba připisuje se malíři Brandlovi. Oltáře postranní nesou obrazy sv. Anny, sv. Josefa, Umučeného Pána Ježíše a Jana Nep. Nad sakristií jest panské oratorium a podle sakristie depositář. — Dále od kostela v levo stojí brána stará zvaná Valdická, ozdobená dvojím erbem, jedním města a druhým snad Valdštýnů; uvnitř pak nese r. 1578. Jest mohutná čtverhranná, jehlancem plechem pobitým končící, dolní brána její i okna hořejší jsou gotická. Ve věži té brány visí tři zvony, které r. 1766 lil Josef Lissiack nákladem města a hraběte z Trautmannsdorfu, kterých oba erby na těch zvonech se nalezají. Staré zvony Jičínské byly lity od Ondřeje Ptáčka v Hoře Kutné, za které město ale ostalo 100 kop dlužno. — Cínová křtitelnice v tom kostele se nalézající patří vlastně chrámu Páně v Robousích a má tento nápis:

»Leta Panie 1715 dne 5. Jannuarii tato krztitedlnicze nakladem zadussi Robauskeho vyzdzwizena pro Chram Panie Nalezeni swatého Kříže za sprawy duchowni Pana Gindrzicha Antonina Patka z Weissenfeldu, Diekana Giczinskeho a za sprawy swietské Urozeného a Stateczneho Wladyky Pana Ginderzicha Waczlawu Patka z Weissenfeldu Hegtmana spolu Inspektora«.

Za kostelem tím jest budova děkanství stavba nová, začatá po ohni roku 1769. Dříve stávala fara na Starém městě v Jičíně č. 21. Matriky nejstarší jsou z r. 1621—1631 s. nápisem: »Catalogus Baptizatorum in Paroecia Jiczinensidum fui in Missione illa ego Joannes Flaxius societatis Jesu« Po bitvě Bělohorské drželi tu faru r. 1650 s mnohými kostely filialními Jesuité kolleje Jičínské (Památky, XIII., 94). Kolem r. 1660 uvádí se již světský děkan v Jičíně Václav Červinka, který zde 13 let pracoval (Musejník, 1888, str. 137). Nástupcem jeho byl Mikuláš Skeva, a prvním kaplanem uvádí se 1669 Jakub Koutek. V zahradě děkanské zvané na Kosto-

franku býval též chrám sv. Jana Křtitele, ku kterému položil základy též hrabě Albrecht z Valdštýna v r. 1630. Kostel ten co chatrný byl r. 1825 zru-

šen a odklizen. K děkanství tomu byly přivtěleny v dobách starých okolní fary Nemicovec, Popovice, Lužany a Železnice.

Chrám P. sv. Ignáce a bývalá kolej OO. Jesuitů v Jičíně.

Podává *Josef Nechwile*, farář v Dašicích.

V jihozápadní části města Jičina stojí chrám sv. Ignáce, který byl původně farním pro celé město, až jej dal arcivévoda Albrecht z Valdštýna r. 1624 OO. Jesuitům i s farou ku založení koleje. Zakládací listina podepsána byla od Albrechta z Valdštýna 15. října 1624; dáno bylo novému klášteru 10.000 tolarů ročně, panství Miličoves, několik popluzí i lomy potřebné ku stavbě koleje. Dokud kolej nebyla postavena bydleli ti klášterníci ve farní budově a odevzdán jim byl starý gotický farní chrám sv. Jakuba, který oni ale pod jménem sv. Ignáce převzali. Kolej ta ve stavbě své pokračovala rychle, neboť Jesuité za nepřítomnosti arcivévody Albrechta koupili sousední domy od brány Pražské až ku fortně, a aby ušetřili základů, použili k nim příkopů města. Arcivévoda ale při svém návratu se nad tím mrzel, neboť chtěl, aby Jesuité usídlili se na tak zvaném Hrádku, a na místě, kde byla zakládána kolej, chtěl stavěti biskupskou residenci s převorstvím. Ale vida stavbu pokročilou, nechal toho, an povolení ku založení biskupství dlouho nešlo a papež proti vůli císaře Ferdinanda II. ničeho nechtěl v té záležitosti dělati. Při tom kláštere založil Albrecht z Valdštýna r. 1627 seminář bohoslovecký s gymnasiem pro šlechtice (pro 110 mladíků a sice 10 šlechticů, 20 kleriků a 80 jiných chovanců z vévodství Fridlandského). Chovanci tito dostávali zaopatření celé: oděv, stravu, lékaře, prádlo, knihy, svitivo atd. Měli stejno-kroj, který každý druhý rok obdrželi a sice šlechtici dostali: lemovaný plášť z anglického sukna s červenou podšív-kou a červeným sametovým límcem, na něm modročervené šňury, každý rok nový kabát s výložky a spodky téže barvy, koženou kamizolu, každé tři měsíce dvě nové košile z dobrého plátna, čtyry límce, čtyry páry náruckávníků (lacičků) z nejlepších krajek, čtyry šátky, 2 páry ponožek, každý měsíc nové botky

z kordování s modrými hedbávnými stužkami. Ostatní, s nimi i jiných 10 kleriků dostávali každý rok modrý plášť ze sukna libereckého s červenou podšív-kou a kabát téže barvy, každý druhý měsíc pár střeviců a z prádla polovic toho, co bylo dáváno šlechticům. Ze semináře toho mělo vycházeti kněžstvo pro vévodství Fridlandské a gymnasium mělo prospívati jinochům pouze německým. Přece ale v obou ústavech byl vychován výtečný spisovatel český Jesuita Balbín, dle kterého zápisek ale již r. 1630 se Valdštýn od řádu Jesuitského zcela odtrhl. Gymnasium to chtěl povýšiti Albrecht z Valdštýna na universitu a poroučel Jesuitům, aby žákům přednášeli filosofii, římské a církevní právo. K pohodlnému obydlí alumnů koupil arcivévoda dům sousední podle koleje (č. 21). Universita ta sice nebyla zřízena, ale seminář a kolej trvaly až do zrušení řádu Jesuitů. Místo koleje udělány byly kasárny (č. 22), místo gymnasia škola německá (č. 23), seminář pak byl rozdělen na domy privátní měšťanům, z alumnátu stala se pekárna vojenská, kterou ale později též měšťané koupili. Později, když byl úřad krajský z Nového Bydžova přeložen do Jičína, koupilo město 4 domy v místech bývalého semináře pro krajský úřad. Při kostele sv. Ignáce dosazen pak byl stálý od c. k. náboženského fondu placený kazatel.

Kostel ten se uvádí též r. 1416, kdy byl od Čenka z Veselé a Vartemberka i s hřbitovem, školou a věží městu odstoupen; r. 1605 byl jeho patronem Rudolf hrabě Trčka z Lípy. Jest to kostel původně gotický, má zvenčí opěrací pilíře a okna gotická s kružbami. Klenutí přesbytáře jest gotické, síťovité, v lodi pásovitá a sloupy okrouhlé. Sínka dolní jakož i místnost po pravé ruce má opět klenutí gotické s erbem růže. Hlavní oltář svatého Ignáce zhotoven jest od mistra neznámého. Postranní oltáře jsou: 1. Sv. Sekundiny s obrazem a nápisem:

»S. Secundina V. et M. patrona Urbis«; 2. sv. Františka Xaveria; 3. sv. Aloisia; 4. sv. Kříže; 5. sv. Jana Nep.; 6. sv. Anny z doby pozdější. U oltáře sv. Anny jest památný obrázek P. Marie Ruthenské čili Rusanské, v slohu byzantinském asi v 13. století zhotovený, zasazený ve skvostném, drahokamy ozdobeném rámcí, a dole pod ním tabernakulum s obrazem překrásným Kříže Páně na skle. O obrázku Mariánském jest zapísáno v památní knize děkanské, že byl přinesen do Čech z Ruského Polska, a byl v ruce kazatele evangelického, který si jej co dílo umělecké vážil a synu svému při smrti své jej doporučil. Tento stálým patřením na něj obrátil se ku víře katolické, dal ten obrázek Matěji Štenclovi, faráři v Doubravici u Mladé Boleslavi, a ten jej zase odevzdal Tovaryšstvu Ježíšovu v Jičíně r. 1637. Ale ku veřejnému uctění byl ten obrázek vystaven teprve po válce r. 1681, malován

prý jest dle obrázku sv. Lukáše. Tabernakl pod ním jest z r. 1681. Kostel ten utrpěl požárem r. 1683, ve kterém tři zvony staré musely býti přelity. Nyní jsou ve zvonici báňovité 4 zvony s těmito nápisy:

1. »A fulgure et tempestate libera nos Domine Jesu Christe. Fusa sumptibus collegii Jiczinensis S. J. MDCLXXXIII. Stephanus Bricknej civis Clatoviensis, Johannes Bricknej civis Neoboleslaviensis fratres germani hast res campanas fuderunt in civitate regia Neoboleslaviensi«.

2. S erbem hrabat Desfourů a nápisem:
»Sumptibus D. Nicolai S. R. J. C. Desfours.«

3. »MDCLXXXIII. omnis spiritus laudet Dominum. Fusa Neoboleslaviae sumptibus Collegii Jiczinensis S. J.«

4. »Anno Domini 1769 refusa a J. G. Kühner Pragae.«

Chrám P. Bl. Panny Marie de la Salle v Novém Městě v Jičíně.

Podává *Josef Nechvíle*, farář v Dašicích.

V předměstí »Nové Město« zvaném v Jičíně nalézá se kostel, zasvěcený Bl. P. Marii de la Salle. Na místě toho předměstí byly v 16. století měšťanské dvory, zahrady, i chmelnice, 2—3 vinice, a jmenovalo se to místo Zářečí. Když ale Albrecht z Valdštiny ku stavbě domů svých velkou část Starého Města, polovici předměstí Pražského a třetí díl předměstí Holína skoupil a domy ty sbořiti kázal, dal měšťanům za náhradu za to místa ku založení farní osady v dřívějších zahradách svých, nechal stavitelem v nynějším Novém Městě odměřiti pravidelné náměstí (kde dosud obilní trhy se konají), načež se zde obyvatelé usídlili. Naznačeno bylo i místo ke kostelu a hřbitovu, i položen základ nového chrámu. Po smrti Albrechta z Valdštiny ostala stavba kostela nedokončená až do r. 1661, kdy se ji město ujalo, r. 1663 ji dokončilo a pod ochranu P. Marie de la Salle ji postavilo, kterého kostela patronem aby ostalo, si vymínilo. Kostel ten jest jednolodový, co-

pový. Hlavní oltář Bolestné Panny Marie má obraz malovaný od Lhoty, akademického malíře r. 1879. Ostatní oltáře jsou zde: v postranní pravé předsíni sv. Jeronyma, v levé sv. Michala archanděla, v kostele Krista Pána ukřižovaného. V průčelí kostela jest zvonice báňovitá a v ní visejí 4 zvony s nápisy:

1. »Spes nostra salus nostra. Honori Sanctiss. Trinitatis. A. D. 1705.«

2. (Zvaný Novák): »Tento zvon slyty gest nakladem Slowutneho Girzi Erbana sauseda Giczinskeho a Katerziny manželky gehu a darowan k Chra. Panie Maticz. Bol. na Nowem Miestie. Hlas wolagicziho na Paussti. Leta Panie 1636.«

3. a 4. zvonek jest bez nápisu.

Kolem kostela toho jest hřbitov r. 1867 rozšířený a pravidelně založený, podobající se krásné zahradě; r. 1866 byl na něm zbudován pomník padlým u Jičina Sasům. U kostela jest chudobinec městský pro 6 někdy i více osob, r. 1799 od města skrovně zařízený.

Farní chrám sv. Šimona a Judy v Bystřici v Tábořsku.

Podává *Josef Nechvíle*, farář v Dašicích.

Bystřice, městys nad Bystrou, 1 1/2 hod. jižně od Benešova vzdálený, má farní chrám sv. Šimona a Judy, kteréhož presbyterium jest gotické a nese ve svorníku znak pánů z Dubé-Odrívous (tedy v 14. stol. od těch pánů zbudované); loď pochází z r. 1666, postavená nákladem barona Josefa Priama, z Revoratu, jak nápis, letopočet i erb v průčelí a na oblouku loď od presbyteria dělicím svědčí. Věž opodál kostela stojící, nízká, taškami krytá má 2 zvony, z kterých největší nese tento nápis:

»Leta Panie MDLIII. slit gest tento zwon ke czti a chwale Panu Bohu Pannie Marii y wssy rzissi nebeske a wssi osadie Bystrziczke w miestie Benessowie. Wol-drzich Holiczky ze SSternberka«
(erb osmipaprsková hvězda)

Druhý zvon má starý nápis nečitelný.

R. 1398 v den sv. Vincence odporučila vdova po Benešovi z Dubé a Leštna i její synové Ondřej, Hašek, Beneš a Václav, bratří Dubenečtí z Leštna, k tomu kostelní 14 kop. gr. na Semovicích a Radošovicích na vydržování kaplana a

věčného světla u Nejsvětější Svátosti oltární (Lib. V., Erect. N, 11)

U tohoto kostela byla stará plebanie v 14. stol. patřící do arcidekanátu Pražského a dekanátu Benešovského, platící papežského desátku 24 gr. Plebáni zde byli: po smrti plebána Mikuláše r. 1367 nastoupil Jan, kněz z Bystřice; 1396 po smrti plebána Jana dosazen sem byl Jan Protivan, dosud rektor kaple v Betlémě, který si r. 1408 změnil místo s Jakubem, pleb. v Pořiči; tento ale opět téhož roku 4. máje změnil si místo s Moricem, plebánem v Jirchách. R. 1414 změnil si Petr, plebán v Bystřici, místo s Hrochem, plebánem u sv. Haštala v Praze. Patroni toho kostela byli: roku 1367 Ondřej, Vaněk a Beneš, bratří z Dubé; 1396 titěž a s nimi bratr jejich Hašek; 1408—1414 Václav z Dubé a Leštna. — Matriky jsou z r. 1688. Později byli zde faráři pod obojí a evangeličtí a po bitvě na Bílé Hoře nastoupil ihned farář katolický, který obsluhoval dlouhý čas fary: bývalé Olbramovice, Okrouhlice a Ouběnice.

Farní chrám Páně

Nanebevzetí Bl. P. Marie v Modré Hůrce v Budějovicu.

Podává *Josef Nechvíle*, farář v Dašicích.

Hůrka Modrá, farní ves, 2 hod. jihových. od Vltavo-Týna vzdálena, má farní chrám Nanebevzetí Boží Rodičky, který pochází původně ze 14. století a je v slohu gotickém postaven; v 17. století byl obnoven. Nad obloukem choru jsou 2 erby Dětricha z Gemersheimu a manželky jeho rozené Inselin, majitelův Bzí a Hůrky r. 1650 od kterých kostel onen byl obnoven. V presbytáři jest půl náhrobku z bílého mramoru s nápisem necelým z 15. století:

»... dns Gohannes plbs hucce brate pro eo«.

Na čtverhranné věži visejí 2 zvony s nápisy:

1. z r. 1779: »Ke cti Bl. Panny Marie«

s latinským nápisem, slit od Jana Pricowcy, měštana v Klatovech;

2. leta * bo * tento * zwon * gest *
udie * lan * panu * bohu * ke * cczy
* k chwale *»

(dle písma ze 14. neb 15 století).

U kostela toho byla v 14. století plebanie v arcidekanátu a dekanátu Bechyňském, platící desátku papežského 30 gr. R. 1377 zemřel zde plebán Višin, načež Jan z Norimberka plebánem zde dosazen, on ale se nenechal do roka vysvětití, pročež r. 1378 dosazen sem za plebána Bartoloměj, oltárník u sv. Chrysogona v kostele sv. Víta v Praze: tento plebán ale si r. 1379 změnil místo s Bartolomějem, plebánem v Zlechově,

který zemřel 1380, načež zde byl roku 1380—1390 plebán Jakub z Kyjova: 1390 nastoupil Jakub Bavorov, dříve oltářník u oltáře sv. Morice v kostele sv. Víta v Praze. Patroni toho kostela byli ka-

novník od kostela sv. Víta v Praze: 1377—1379. Jindřich Tezaman (též psaný Tchesaur a Tesaurus), 1380 Beneš z Veitmile a 1390 Martin Yspan.

Jana Bedřicha Overbecka „Sedmero Svátostí“.

Poznámky umělcovy. (Pokračování.)

Neboť jako beránek velikonoční od synův israelských, dříve než z Egypta vyšli, nebyl pouze zabít, jehož krví veřeje domů se natíraly, nýbrž také celý za pokrm požíval se, začez ušetření jsou od anděla smrtícího, který prvorozené v Egyptě usmrcoval, od syna královského až k synu nejmenší služebnice: aby předobrazení ve všem odpovídalo, předobrazenímu bylo třeba, aby beránek Boží, náš Kristus Pán nejen na kříži usmrčen byl a krev svou za nás prolil na odpuštění hříchův, nýbrž aby také skutečným pokrmem naším se stal, bychom tímto pokrmem právě tak od věčné smrti vysvobození a věčného života účastnými byli, jako židé beránkem velikonočním od smrti tělesné zachráněni a při životu zachováni jsou. A jako starý národ Boží čtyřicet let na cestě pouští každodenně chlebem s nebe živěn byl, poskytuje se novému Israeli, lidu křesťanskému na pouti pouští života každodenně pravý chléb s nebe v této svátosti, aby cíle cesty, věčné blaženosti, dosáci mohli.

Bočními ozdobami klasů a hroznů posléze k tomu se poukazuje, jak významně dle výkladu svatých otců církevních božská Moudrost spůsoby nejsvětější svátosti, chléb a víno, ustanoviti ráčila. Neboť jako u připravování chleba i vína z mnohých částek jeden celek se stává, z mnohých pšeničných zrn jeden chléb a z mnohých révových zrn jedno víno, což spatňuje se na malých obrázcích mezi klasy a révovím; býváme tím neustále napomínáni, že všickni jedno býti máme v Kristu, bez kvasu rozkolu, bez kyseliny nenávisli. »Neboť kdo svého bratra nenávidí,« praví sv. Jan, »tenť jest vrahem a vrah nemá v sobě života zůstávajícího; my však víme, že jsme od smrti k životu povoláni, jelikož milujeme bratři svých.«

Pohoršoval-li by se však kdo a řekl-li by s Kafarnuskými: »Tvrďa jest to řeč, kdož ji může zněsti!« tomu připomínají zázraky z evangelia, rozmnožení chlebě na poušti a proměnění vody ve víno na svatbě v Káni Gallilejské, že Pánu a Stvořiteli všech věcí nic není nemožného a že na slova Jeho nám dosti jest, abychom nezvratně věřili, věrou nad všelikými pochybnostmi vítězíci.

V. S v ě c e n í k n ě ž s t v a. Veškeré tyto poklady spásy měly však lidem zůstatí nejen pro krátké trvání jediného věku lidského, nýbrž všem pokolením až na konec světa. A proto moudrost

Božská potvrdila nám milosrdenství své opětně novým způsobem, zajistivši nám trvání pravdy Svě na všechny věky tím, že zvláštní svátost ustanovila, svátost svěcení kněžstva, s touze pravomocí, kterou nejprve apoštolům Svým uděluje, aby byli náměstky Jeho, pastýři stáda Jeho a rozdateli tajemství Jeho, jimi pak také na jiné se přenášela, a těmi zase dále a dále na všechna přístí pokolení až do skonání světa, a to onou řádnou poslušností, kterou Sám naznačil, vyvoliv nejprve dvanáct učenníků za apoštoly, nápotom vyslav dva a sedmdesát jiných učenníků, všechny však s veškerým stádem věřících k pastvě odevzdav nejvyššímu Pastýři, Šimonu Petrovi, aby byl jeden pastýř a jedno stádo, jako jedno tělo, jeden duch, jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech, aby všickni jedno byli, jakož Pán sám při poslední večeři potvrdil, řka: »Aby jako Ty Otče ve mně jsi a já v Tobě, také tak oni jedno byli v nás.«

A jak vroucně měli bychom za to velebiti ustavičně moudrost a dobrotu Božskou, která rozčleněním Církve Svě nás spojila v budovu tak obdivuhodnou: kterak především dlužno v duchu svornosti a pokory toho pamětlivi býti, abychom budovu tuto, pokud na nás jest, neporušenou zachovali a velebný pořádek její nerušili, jelikož beztoho nikomu nikdy se nepodaří, aby ji zničil, protože má věčné zaslíbení, ti pak, kteří na zničení její se odvažují, jen sobě sami záhubu strojí, ničeho však nezmohou oproti budově, kterou ruka Páně na neporušitelném základě, na skále vzdělaném vztýčila. Kterak nám jest Jemu bez ustání děkovati, že stádu Svému pastýře ustanovil, jimž On, dobrý Pastýř, sama Sebe za příklad dal, jimž nařídil, aby hříšníka s milosrdenstvím přijímali, jakož v podobenství o ztraceném Synu sama Sebe za milosrdného Otce se prohlásil; abychom veždy v Církvi Jeho pocítovali se jako v domě otcovském, a kdyby nás někdy potkalo neštěstí, že bychom se hříchem od Něho vzdálili, abychom, povzbuzeni jsouce Jeho kněžími, muži milosrdenství, s dětinnou důvěrou k Němu se navrátili.

Abys však na vyobrazení se obě znázornilo, přenesení totiž pastýřského úřadu a kněžské pravomoci, jakož i spojení všech pod jednou společnou nejvyšší hlavou, zvolil se zde předmět, kterak Pavel a Barnabáš přijali k božskému rozkazu v Antiochii

svěcení; a to jednak, že se tu objevuje co nejjasnější Bohem ustanovená podřízenost církevnímu řádu a poslušnost vůbec, již ani sám Pavel se nevyhýbá, který přece bezprostředně od samého Pána povolán byl k apoštolskému úřadu; jednak že při tom zároveň Petr, jakožto nejvyšší představený se objeviti mohl, který sice výslovně na tomto místě se nejmenuje, přece však, jak pravdě se podobá, tehdáž ještě v Antiochii dlel, a tudíž sám s ostatními svěcení vykonávati mohl. Jestliže by však někdo přítomnost Petrovu onoho času v Antiochii v pochybnost bral, nechť si vzpomene, že neschází ani v evangeliu, ani ve skutcích apoštolských mnohonásobných dokladův pro úřad jeho pastýřský od Pána přijatý a jím také vykonávaný, malíři však budiž připuštěno, že byl v právu, když pravdě podobné anebo aspoň možné přítomnosti Petrovy použil, aby na obrazu znázornil důležitou myšlenku, které neschází dostatečného odůvodnění v Písmě svatém.

Jakožto starozákonná předobrazení vznešené důstojnosti kněžské spatřují se dole na trnoži obrazu s jedné strany z doby patriarchů Melchisedech, s druhé z doby Mosaické Aaron, jako důkaz, že Bůh ve všech dobách s lidmi obcoval prostřednictvím kněží, skrze Aarona a jeho rod sice jen po dobu trvání Mojžišova zákona, skrze Melchisedecha však, jehož život bez začátku a bez konce se objevuje, na věčné nejvyšší kněžství Ježíše Krista poukázal, jehož milost nám až na konec světa jeho kněžímí sprostředkována býti má. V ostatních třech částech ozdob obrubních jest naznačena jednak pravomoc, kterou svěcením kněz přijímá, jednak vznešené povinnosti, které svěcení mu ukládá.

Nahoře totiž objevuje se Pán, kterak při Nanebevstoupení učenníky vysílá, aby všechny národy učili a křtili, dokládaje: »Ať, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa«. Toto nařízení týká se patrně všech dob a zahrnuje tudíž nutně v sobě i pravomoc, aby posláni též na jiné se přenášelo. Na levé straně pak představuje se, kterak Pán při poslední večeři uděluje učenníkům plnou moc, aby nejsvětější obět nového Zákona obětovali, jakož Jej samého obětovati spatřili, když pravil k nim: »To čiňte na mou památku; — obět

čistou, která dle předpovědění proroka Malachiáše má obětovati se v novém zákoně Páně na všech místech, od východu až do západu slunce, a která nahraditi má předobrazné oběti starozákonní, a to vlastní Jeho Tělo a krev pod spůsobami chleba i vína.

Na pravé pak straně spatřujeme, kterak apoštolům udílí moc hříchy odpouštěti, čímž napomínají se kněží, aby vznešeným povoláním následovali příkladu dobrého pastýře, jenž zbloudilou ovci z trní osvobozuje, a aby kajícího hříšníka s otevřenou náručí přijímali, jako evangelický otec ztraceného syna přijal.

Že však vykonávání kněžské pravomoci přísluší jednotlivému knězi pouze v mezích, jež mu arcipastýř, biskup, vyměřil, tak jako zase jednotlivému biskupovi v diecési, kterou mu nejvyšší biskup, papež, jakožto nástupce Petřiv přidělil; jest výsledno již z pojmu hierarchického řádu výše označeného, ku kterémuž, jak jsme viděli, Pán sám simě zasadil do půdy Církve, kteréhožto řádu přirozený vývoj, po smyslu evangelické parabely o zrna horčičném, spatřujeme v nynějším útvaru církevním.

Nechť tedy křesťan v srdci svém dobře uváží, jak bohatého pozeňhání prostřednictvím kněží se mu udílí; a pozdvihuje-li se duch světa proti kněžím, aby je urážel, nechat pováží, že to jest jeho Bůh a Spasitel, jenž jej na ně odkázal, když apoštolům řekl: »Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá«; aby s dětinskou úctou a pokornou poslušností tím srdečněji k nim se přitullil. Setkal-li by se však s takovými, kteří by svým jednáním vznešenému úkolu zadost nečinili, nechť se rozpomene, že Pán sám trpěl mezi apoštoly Jidáše, a že Jemu toliko přísluší, souditi »sůl země«, a ne lidem.

A pozdvihá-li se rozvratný duch proti nástupci Petrovu, maje vzdorně za to, že mu Ho není třeba, nechť přidružuje se tím pevněji skalopevného základu jednoty, kterýžto od Krista samého položen jest a zaslíbení má, že brány pekelné nepřemohou Církve na něm zbudované, ale ať vždycky v srdci svém Boha velebí, Jenž právě tím tak nezvratně milosrdenství Své nad námi utvrdil a Pavdě Své trvání věčné zabezpečil. (Pokračování).

Z A k a d e m i e k ř e s t a n s k é.

Zpráva za měsíc květen.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vys. dp. Jos. Zenefelsa, kanovníka na Hradčanech a pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — Ciborium: pro J. Milost nejd. pana biskupa dra

Fr. Bauera v Brně. — Pozlacení a postříbření v ohni: nádoby na sv. olej: pro vp. Jana Šebestika, kaplana v Hukvaldě; kalicha: pro dp. Ant. Loslebena, faráře ve Wiesenthalu; kalicha a monstrance: pro dp. Ant. Příbyla, faráře v Polánce na Moravě; kaditel-

nice: pro veledůst. děkanský úřad v Něm. Brodě; lampy, kaditelnice, pacifikalu a kropáčku: pro dp. Jana Reindla, administr. v Jeseníku. — Pátenky k nemocným: pro dp. Václ. Dvořáčka, faráře v Červeném Kostelci, pro dp. Ign. Kadlece, faráře ve Vranovicích a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jana Bergru, faráře v Bedřichově, pro dp. Jos. Kavana, faráře v Záloňově a pro dp. Ign. Kadlece, faráře ve Vranovicích na Moravě. — Hostiárium: pro dp. Jos. Kavana, faráře v Záloňově. — Pacifikal: pro vysokorod. paní baronku Stillfriedovou v Praze. — Relikviář: pro dp. Fr. Fučíka, faráře v Měrovicích na Moravě. — Kaditelnice: pro vysokorod. paní baronku Stillfriedovou v Praze, pro blahorod. sl. M. Alzeitovu v Praze, pro dp. Fr. Šitálu, faráře v Zálší, pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně na Moravě a pro dp. Jos. Kavku, farn. administr. v Rosendorfu. — Kropáček: pro dp. Jos. Kavana, faráře v Záloňově. — Mešní konvičky: pro vysokorod. paní baronku Stillfriedovou, pro dp. Ant. Loslebena, faráře ve Wiesenthalu, pro dp. Karla Rauschera, faráře ve Stebně, pro dp. Tom. Novotného, faráře ve Vlkánči, pro Její Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze a pro dp. Fr. Hošťáka, faráře ve Slavoňově. — Lampy oltářní: pro vp. Gust. Heyera, kooper. v Rosicích na Moravě a pro dp. Fr. Šitálu, faráře v Zálší. — Svčny oltářní: pro dp. Tom. Novotného, faráře ve Vlkánči a pro Její Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — Nádobky na svěcenou sůl: pro dp. Fr. Hošťáka, faráře v Slavoňově a pro vp. Fr. Pavlíčka, kaplana v Draho-Újezdě. — Schránka na hostie: pro dp. dra Fr. Kordáče, vicerektora bisk. semináře v Litoměřicích. — Pontifikální selu: pro dp. Fr. Vitka, faráře v Skřejich.

Rozličné. Soška sv. Jana Nep.: pro dp. Fr. Florianu, faráře v Tasově na Moravě. — Misaly: pro dp. Fr. Blažko, faráře v Noutonicích a pro Její Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — Kříže: pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně na Moravě a pro vp. Fr. Pavlíčka, kaplana v Draho-Újezdě. — Pulťiky pod mešní knihu: pro vp. Jana Dytrycha, kaplana ve Veleřibech. — Harmonické zvonky k sakristii: pro dp. Karla Matouše, faráře v Tnové a pro vdp. Meth. Nýlta, převora v Želivě; oltářní: pro Její Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze a pro dp. Ludv. Šprysla, faráře ve Hbitech.

Paramenty. Celé ornáty: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro blahorod. paní Jindř. Karschovou, choť továrníka v Č. Kamenici. — Dalmatiky: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovcích u Olomouce. — Kasule: bílá: pro nejd. p. gener. opata Sigm. Starého na Strahově; bílá: pro blahorod. paní Annu Niesnerovou v Karlíně; červená: pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Mostkovicích na Moravě; červená: pro dp. Jana Bergru, faráře v Bedřichově na Moravě; černá: pro dp. Václ. Dvořáčka, faráře v Červeném Kostelci; bílá: pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Mrdákově; bílá, bohatě vyšitá: pro dp.

Tom. Polácha, faráře v Drahanovicích na Moravě; bílá: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze a červená: pro dp. Fr. Hošťáka, faráře v Slavoňově. — Pluvialy: bílý: pro veledůst. děkanský úřad v Kolině; žluto-bílý: pro sl. zádušní úřad v Praze; bílý a červený: pro farní chrám Páně u sv. Havla v Praze a červený: pro dp. Fr. Hošťáka, faráře v Slavoňově. — Štoly: pro vp. J. Dvorzaka, kaplana v Novosedlicích, pro blahorod. paní Marii Teigovou v Kolině, pro dp. Fr. Martinice, faráře v Bubovicích, pro dp. Fr. Lehečku, faráře v Dřevčicích, pro vdp. Ant. Nováka, děkana ve Veliši, pro dp. Fr. Hošťáka, faráře v Slavoňově a pro vp. Fr. Pavlíčka, kaplana v Draho-Újezdě. — Pláštiky na ciborium: pro důst. farní úřad v Křivici, pro vp. Mart. Kaufnera, kaplana v Pcherách, pro blahor. p. Karla Kracíka v Josefově, pro J. Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně a pro vdp. Methoda Nýlta, převora v Želivě. — Bursy k nemocným: pro vysokorod. paní baronku Stillfriedovou v Praze, pro vp. Martina Kaufnera, kaplana v Pcherách a pro dp. Fr. Martinice, faráře v Bubovicích. — Vela: pro dp. Ant. Loslebena, faráře ve Wiesenthalu, pro vp. Mart. Kaufnera, kaplana v Pcherách, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro dp. Fr. Hošťáka, faráře v Slavoňově. — Antipendia: pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tyrdonicích na Moravě. — Nebesa skvozná: pro dp. Fr. Blažko, faráře v Noutonicích a pro dp. Jana Hrubého, faráře v Oslavanech. — Korouhve: pro dp. Jana Odstrčila, faráře v Zášově na Moravě. — Štuhy, zlatem vyšité: pro blahorod. pí. Elišku Pelhřimovskou, choť c. k. sudího v Habrech. — Birety: pro dp. Ant. Vogla, faráře v Příbořicích a pro vp. Fr. Pavlíčka, kaplana v Draho-Újezdě. — Šatíčky na sošku P. Marie: pro blahorod. paní Marii Fikalovou v Mstěticích. — Vložky do misalu: pro dp. Jana Schmidu, děkana ve Zdoňově. — Okrasy na kazatelnu: pro dp. Ant. Bouchala, faráře v Chlebích. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro dp. Ant. Loslebena, faráře ve Wiesenthalu, pro dp. Fr. Blažko, faráře v Noutonicích a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zášově na Moravě.

Prádlo kostelní. 5 rochet, 3 korporale, 3 purifikatoria, 3 ručnicka a 2 pally: pro dp. Ant. Loslebena, faráře ve Wiesenthalu. — 6 plachet oltářních, 2 pally, 2 korporalia, 2 purifikatoria a 1 cingulum: pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně. — Korporalia, purifikatoria a ručnicka: pro vysokorod. paní kontesku Schönbornovou v Praze. — 7 alb: pro vys. dp. Ant. Haníka, kanovníka na Hradčanech. — Alba: pro vdp. Jiřího Wuschanského, ředitele lužického semináře v Praze. — Rocheta a 12 korporalií: pro vdp. Ant. Nováka, děkana ve Veliši. — Alba, rocheta, plachty oltářní a jiné kostelní prádlo: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — 2 alby a 1 rocheta: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — 1 alba, humerale a korporale: pro vdp. Meth. Nýlta, převora v Želivě.

— 3 Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně. —

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlíně. Reklamace budež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihotiskárna „Politiky“ v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 6.

V Praze, dne 2. července 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Románské exkurse. (38—41). Románské kostely zakončené chorem rovnoúhelným. — Filiální chrám Páně Nalezení sv. Kříže v Robousích. — Filiální chrám Páně Proměnění Krista Pána v Kozlech u Ledče v Čáslavsku. — Jana Bedřicha Overbecka „Sedmero Svátostí“. (Dokončení). — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen.

Románské exkurse. (38-41).

Románské kostely zakončené chorem rovnoúhelným.

Napsal a nakreslil *F. J. Lehner.*

Vedle kostelů románských, z jejichž lodi rovnoúhelné vybočuje k východu polokruhová apsida, vyskytují se současně ve vlasti naší jiné kostely románské, které na místo apsidy zakončeny jsou chorem rovnoúhelným, tvoříce zvláštní skupeninu svatých slohu románského, čehož z archeologů našich porůznu píšících dosud nikdo si nepovšimnul. Chor rovnoúhelný považován obyčejně za přístavek pozdější, anebo původ kostela pošlul se na dobu slohu přechodního. Při nedostatečnosti důkazů historických, jichž z oněch dob o původu budov se nám zachovalo, odkázán jest starožitník na bádání architektonické. Jistota redaktoru se objevila teprve při pravidelném a soustavném obcházení a odborném ohledávání památníků románských po vlasti české roztroušených. V Krtni blíže Prahy zachovalo se právě jen v choru rovnoúhelném okno románské oltářem zakryté i zachráněné, tvaru, jako se vyskytuje jen na nejstarších budovách románských, v Michalovicích však blíž Mladé Boleslavi, kde veškerá ostatní okna kostelní jsou různě porušena, stojí až dosud v témž

místě choru rovnoúhelného za hlavním oltářem zcela neporušené okno z doby rozkvětu, tedy z konce stavitelství románského. Z uvedeného se poznává, že po celou dobu románskou, od počátku až k zániku, stavěly se vedle kostelů s apsidami, též chrámy s chorem rovnoúhelným, které jsou s oněmi současně.

Sestrojení architektonické nerůzní se podstatně od kostelů apsidami zakončených. Loď krytá trámovým stropem, který nezřídka v pozdějších dobách valenou klenbou nahrazen byl, otvírá se k východní straně obloukem vítězným polokruhově sklenutým do choru rovnoúhelného právě tak, jako se spatřuje při kostelích s apsidami. Loď rovným stropem krytá bývá značně vysoká, což valenou klenbou později zbudovanou valně se porušuje, jelikož stlačenou klenbou hluboce do stěn zasahující ušlechtilý a štíhlý poměr prostory mizí. Za vítězným obloukem rozkládá se chor značně nižší, na půdorysu čtverce zbudovaný, sklenutý klenbou křížovou bez žeber, na sklonku pak doby románské žebry prostým žlábkem článkovanými

podepřeno. Chor mívá tři okna, jedno k východu a po jednom v obou stěnách bočních, která tvarem odpovídají době, v níž kostel zbudován jest. Jelikož vystavění sklenutého choru nezmenšovalo náklad stavební, dlužno příčinu takového sestrojení hledati v prostornější místnosti, která takovým způsobem pro svatyni oltární vznikala a prostorností apsidu polokruhovou překonávala. Na venek vybočuje z východní stěny lodi chor užší a nižší rovnouhelně a stříška jeho opírá se o stěnu kostelní tímže způsobem, jako

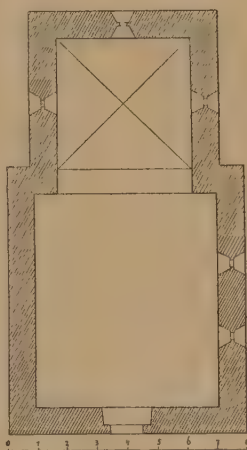
stříška nižší apsidy o štít lodi se opírala. Choru při některých kostelích odpovídá na protější straně západní věž, jiné jsou bez ní.

Přátelům »Methoda« a dějin umění výtvarného v zemích koruny české naskytuje se vhodná příležitost, aby po kostelích této dosud nepovšimnuté skupeniny kostelů románských pátrali a redaktora upozorněním, popisy a náčrtky v díle započatém laskavě podporovali.

1. KOSTEL SV. KLEMENTA V BUBNECH.

Tisíce a tisíce Pražanů chodí rok co rok, den co den do sadů na Letné kolem kostela sv. Klementa v Bubnech zvenčí u porovnání s obrovskými domy nyní nepatrného a nejnevkusnější zvonici ze střechy vyčnívající zohaveného, málo koho však asi napadlo, že jest to věkový památník, jemuž věkem jen několik kmetů v matičce Praze se rovná. Prostý zevnějšek nepřivábil dosud ani žádného ze starožitníků, aby skromnou svatynku znalecky ohlédal. A předce

jest to kostelík v podstatě dosud zachovaný tak, jak původně byl zbudován. Skládá se z lodi 7'12 m dlouhé a 6'10 m široké, z níž na východ vybočuje chor rovnouhelný zbudovaný na čtverci 4'39 m dlouhém a 4'14 m širokém. Loď, do níž se vchází ze strany západní, pokryta jest rovným stropem, který dosud zachoval původní výšku. Ze dvou oken na straně jižní jest jedno zazděno. Vítězný oblouk při poslední značné obnově do rovnosti zdíva chorového přisekaný otvírá se do úhledného choru křížovou klenbou překlenutého, která nyní stuccovými okrasami pokryta jest. Chor osvětlují tři okna ku veškerým třem stranám čelící, z nichž ono za oltářem kromě nepatrného zvětšení zachovalo i původní podobu, druhé na straně evangelní obrazem zakryté nyní do zvonice ústí, která později sem přistavěna byla. Při veškeré skromnosti plodí kostelík uvnitř svými původními poměry, vysokou lodí a nižším chorem sklenutým dojem milý, jakým staré románské kostely vesměs vynikají.

Na prastarý původ kostela v Bubnech poukazuje již zasvěcení na jméno sv. Klementa, k jehož uctění vystavěny byly nedaleko toku Vltavského v nejbližším okolí mnohé kostely, jako na Vyšehradě, na Poříčí právě proti Bubnům, na Levém Hradci, ve Vodolce, v Chrástě a j.¹⁾

První zmínka o Bubnech děje se roku 1088 v základací listině Vyšehradské, v níž král Vratislav poručil kapitole v Bubnech 6 usedlostí a hlídače kostela.²⁾ K záduší sv. Petra a Pavla nenáleželi však sluhové Letenští a Bubenští dlouho, případně roku neznámého opětně dílem ke koruně české, již dříve podání byli, dílem Gumpoldovi z Buben, prvnímu známému držiteli svobodného dvora v Bubnech, uvedenému za svědka na listině vyhotovené kolem roku 1172.³⁾ Kostel Bubenský zřejmě se uvádí teprve roku 1234, kdy vladyka příjímím Zdislav daroval jej s veškerým nadáním dne 1. května klášteru Zderazskému v Praze.⁴⁾

¹⁾ Fr. Vacek, Královská obora, Bubeneč a VII. část města Prahy, stran 13. Ve spisu uvedeném jakož

i v druhém od téhož spisovatele »Holešovice a Bubny před třemi sty lety« snešen jest svědomitě veškerý materiál historický. Kdyby každá osada měla takového monografistu, jakým jest Fr. Vacek osadě, v níž kaplanuje, měli bychom brzy topografii, jejíž potřeba vždy více se jeví.

²⁾ Erben, Regesta I., č. 175, C. 1088, str. 79. Na letni II manses cum campanariis Scepan, Wlk. Bubnech VI manses cum custodibus ecclesiae Milgost, Luba, Sara, Rados, Janis.

³⁾ Erben, I., č. 337, str. 149.

⁴⁾ Erben, Regesta I., č. 837, str. 393: »Sdzalauz comes ecclesiae Zderazensi confert »ecclesiis cum appendiciis, quam jure hereditario in Buben possedi.«

zastáváje hodnost patrona kostelního právem dědičným, z čehož jde na jevo, že již tehdaž dávno před ním stával kostel Bubenský. Od té doby osazovali křížovníci hrobu Božího kostel kněžimi řádu svého, kteří o kostel pilnou péči měli, vyprosivše mu r. 1298 v Římě zvláštních milostí duchovních. Listem v Římě u sv. Petra dne 20. března t. r. vydaným za papeže Bonifáce VIII. povolují se 40hodinné odpustky všem právě kajícím a se vyzpovídávším, jestliže navštívili kostel Bubenský o hodech Božích, čtyř hlavních svátcích Marie Panny a v den posvěcení chrámu tohoto i patrona, jakož i těm, kteří přispějí k potřebám chrámovým.¹⁾ Dobrodinci takoví po několika letech se skutečně vyskytli. Dva Ursové (Medvědi), podání královny Elišky v Bubnech, darovali pozemek ku zřízení nového kostela a hřbitova křížovníkům Zderazským, kteří darování dali si potvrditi od téže královny. Starý kostel skromných rozměrů a prostého slohu patrně tehdejšími poměry již neodpovídal, když křížovníci pomýšleli na zbudování nového kostela a pořízení nového hřbitova,²⁾ k čemuž však nedošlo, jelikož starý kostel státi zůstal a o novém nikde žádné zmínky se neděje. V knihách konfirmačních uvádějí se jména farářů Bubeanských, vesměs z kláštera Zderazského sem dosazených. Když r. 1357 bratr Heřman zřekl se duchovní správy, podal probošt Jindřich za faráře ke kostelu sv. Klementa Mikuláše, který potvrzen byv od arcibiskupa Arnošta dne 9. června 1357, uveden jest do úřadu svého plebánem u sv. Petra na Poříčí.³⁾ Mikuláš postoupil

kostel r. 1359 knězi Michalovi,⁴⁾ po jehož smrti r. 1380 dosazen sem bratr Mikuláš, potvrzený dne 10. září 1380⁵⁾, který faru až do smrti své r. 1389 spravoval. Po něm přišel křížovník Jošt, za tři léta po něm Hensl do r. 1417, napotom Jirí.⁶⁾ Desátku papežského platil klášter za faráře Bubenského po 3 groších.⁴⁾ Ke kapli sv. Antonína ve dvoře arcibiskupském odváděla se ročně čtyři kuřata, jak dosvědčil listem asi z r. 1359 správce kaple arcijáhen Plzeňský Děpold.⁵⁾ Nadání kostela sv. Klementa činilo 40 korců polí, které vítězni Pražané r. 1421 klášteru Zderazskému zabrali.⁶⁾ Ve válkách Husitských kostel bezpochyby pro nepatrnost svou ušel záhubě, za to však nebyl ušetřen od Švédů, kteří v říjnu r. 1639 okolí Pražské surově pustošice také kostel sv. Klementa zapálili, tak že jen pouhé zdivo státi zůstalo, pokud se nad ním nesmiloval Maximilian Valentin hrabě z Martinic, který koupiv statek Bubenský po smrti Václava hraběte z Vacínova r. 1659 jal se svatyni zpustošenou ihned opravovati, jak uvnitř do dnešního dne se vidí. Opatřiv starobylý kostel krovem a loď stropem, vyzdobil dle způsobu věku tehdejšího starou klenbu křížovou ornamentikou stuccovou, nad obloukem vítězným pak dal tímže způsobem zhotoviti znak svůj, — ve štítu dvě lekna nebo lilie vodní proti sobě postavené a hvězdu objímající —, a vedle něho znak manželky své Anny Kateřiny rodem z Bukovky, — ve štítu dva rohy bývolí; oba znaky spojuje a zdobí koruna hraběcí. Podobné znaky jsou i na obraze oltárním. Po smrti Maximilianově r. 1677 mladší syn Jirí Adam jednal o opětné zřízení duchovní správy v hrůzách válečných zaniklé. Jelikož křížovníci Zderazští v ni uvázati se buď nemohli nebo nechtěli, postoupil r. 1680 podací právo proboštům křížovnického kostela sv. Kříže Většího, kteří sobě vyžádali při úřadu arcibiskupském, aby jim dovoleno bylo ustanovování administratorů, čímž kostel povýšen byl na farní, k němuž náležely hned zprvu Bubny, Holešovice a veškeré vinice za vodou v Holešovičkách.

¹⁾ Emler. Regesta II. č. 1789, str. 770: Nos fr. Basilius, archiepiscopus Jerosolitanus Armenorum, Lando, Spanensis episcopus, cupientes ecclesiam s. Clementis in Buben Prag. dyocesis prosequi spiritualium nostrorum munerum largitate, omnibus quidem vere penitentibus et confessis.... relaxamus, dummodo dyocesaní voluntas ad id accesserit et consensus.

²⁾ Emler. Regesta III. č. 37, r. 1311, 25. července v Praze, str. 15: Not. etc., »quod donacionem terre factam per Vrsum et alium Vrsum pauperes nostros in Buben pro ecclesia et cimiterio constituendis ibidem... ratam habemus... volentes et intendentes, vt ipsi viri predicti, seu qui pro tempore fuerint, ipsam terram, ecclesiam et cimiterium, libere et pacifice perpetuo possideant, sicut veterem ecclesiam et cimiterium ibidem dinoscuntur a retroactis temporibus possedissee...»

³⁾ Tingl. Libri conf. I., l. str. 52.

¹⁾ Tamže, str. 109.

²⁾ Emler. Libri conf. III., IV., str. 139.

³⁾ Tomek. Dějepis m. Prahy, V., str. 208.

⁴⁾ Tomek, Rejstříky papežsk. desátkův, str. 38.

⁵⁾ Borový. Lib. erect. I., str. 6.

⁶⁾ Tomek. Děj. m. Prahy, III., str. 171.

2. KOSTEL SV. MICHAELA ARCHANDĚLA V MICHALOVICÍCH.

V církvi ctí se sv. Michael jakožto representant sv. andělů strážných již od dob prvokřesťanských a lze oslavování jeho stopovati až do 4. věku, když Konstantin Velký dal k úctě jeho a všech andělů strážných zbudovati asi 4 míle od Konstantinopole nádherný chrám Michaelen zvaný. Ku poctivosti téhož ochránce církve vystavěn jest v dobách románských na pravém břehu Jizery nedaleko Mladé Boleslavi kostel, který dal jméno i osadě, i hradu později zde vzniklému, i pánům zde seděvším.¹⁾

Kostel Michalovický skládá se z lodi 11·20 m dlouhé, 7·30 m široké a 5·30 m vysoké, k níž na východ druží se za vítězným obloukem při ně- které z pozdějších oprav lomeně sklenutým chor na pravidelném čtverci 4·70 m dlouhém a tolikéž širokém zbudovaný, s klenbou křížovou na žebrech spočívající, jak v době rozkvětlého slohu románského se vyskytuje. Jelikož klenba jest téže výše s lodí, poznáváme z toho, že strop nynější proti bývalému značně jest snížen, což ostatně vstupujícímu na první pohled se objevuje. Neocenitelné jest však okno ve východní stěně choru neporušenou tvářnost původní přes všechny proměny dosud zachovavší, jednak proto, že s určitostí původ kostela do doby románské odkazuje, což by bez něho nebylo lze tvrditi, jelikož veškeré ostatní

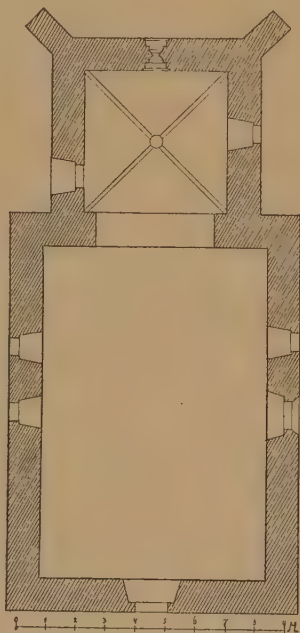
články a podrobnosti architektonické při různých obnovách kostela úplně zmizely, až na kus ozdoby římsové, o které dále zmínka učiněna bude, jednak proto, že se jím na jisto staví i doba vzniku, i stavitel, který kostel budoval. Okno jest totiž přesně románské, vyzdobené ostěním, jehož bohaté článkování s úplnou určitostí poukazuje na konec doby románské, čemuž nasvědčuje ostatně i křížová klenba žebrová, jakož i nízké opě-

ráky zvenčí, zvěstující již blížící se dobu slohu přechodního, která ve vlasti naší právě tak záhy započala, jako v krajinách a zemích vůkolních. Jelikož však článkování shoduje se s oním, které v oknech skvostného kostelíku Vineckého pouze hodinu odtud vzdáleného a kromě jedné úchytky též v oknech kostela Potvorovského se spatřuje, lze s veškerou určitostí tvrditi, že kostel Michalovický budoval též stavitel, který kapli Vineckou stavěl, o které později obšírně jednati se bude. Stvrzuje se to i kusem římsy na epistolní straně choru blíže podlahy zazděné, zbytek to snad bývalých sedilů kamenných, která se v Čechách nikde jinde nevyskytuje, než nad obloučkovým podřímsí kaple Vinecké. S oknem východním souhlasila též okna po obou stranách choru, z nichž pravé nemotorně jest rozšířeno, levé pak se zazdilo, jelikož na této straně prolomily se dveře do sakristie, později sem přilepené. Kromě okna v choru neporušeně zachovaného poukazují na románský původ též jiná dvě okna v lodi porušená sice, přece však na bývalou tvářnost připomínající. Celý kostel zbudován jest důkladně a úhledně z kamene rádně tesaného, dosud neomítnutého, jako se v době rozkvětlého slohu románského u nás vesměs stavělo.

Do lodi se vchází dvěma vchody neúhlednými před-

síňkami chráněnými, jakými nová doba schoulostivělá staré ctihodné památníky okrašlovala (!). Boční portálek románský zmizel a nahrazen jest gotickým.

Nedaleko před průčelní stranou kostelní stojí stará dřevěná zvoni- ce, jejíž vysoká krytba maně připomíná na střechu kostelíka Vineckého. Ve zvoni- ci visí tři zvony nápisy opatřené. Na prvním se čte: »Tento zwon gest slit k cti a chwale lethu Panie MDLX panu Buohu vssemohucimu a vssiem swatym od Petra v Boleslavi. — Nápis druhého zvonu oznamuje: »Tento zwon slit lethu Buozihho tysícího pietisteho III° k cti a k chwale panu Buohu y mile matce

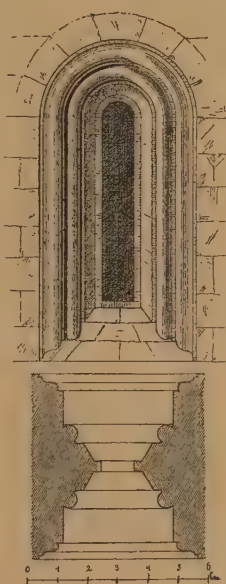
¹⁾ Proč v novějších spisech kostel sv. Matěje se připisuje, není mi povědomo. V katalogu duchovenstva diecése Litoměřické, jakož i v topografii Schallerově a Sommerově uvádí se co kostel sv. Michaela archanděla.

buozi a wssiem swatym od mistra tuomasse v Lytomierzczicich ewandelistowe marek matouss Jan lukass kterzi swiedky pewne mass.« — Nápis třetího zvonu zní: »Tento zvon přelit a obnowen gest k cti a chwale p. Buoha vssem l. 1694.«

— Na zvonu jest zvonařský znak Jana Priqueye, zvonaře Mlado-Boleslavského.

Patron chrámu, sv. Michal, pokřtil nejen osadu Michalovickou, nýbrž i pány zde usedlé, kteří »z Michalovic« (Michelsberg, Michelsperge, Michelsperch, Mons Michaelis) se psali, jejichž předkové dojista i kostel vystavěli, jakož ve 13. století po příkladu krále Otakara okolo r. 1256 pevný hrad zde nákladně zbudovali¹⁾, který po způsobu tehdejších pojmenován jest Michelsberg. Staročeská

rodina panská z kmene Markvarticů posílá jest společného původu s pány z Lemberka, Zvířetic, Valdšteina a Vartemberka, užívajíc v erbů štítu, jehož pravá polovice bílá a levá černá jest. Nejstarší známý člen rodiny této jest Jan z Michalovic, jenž r. 1283 držel také Velešín, Scharfenstein, Děvín a jiné statky²⁾, a s vděčností pamětliv byl duše otce svého³⁾. Na listině z r. 1289 uvádí se mezi svědky Johannes de Michelsberch jakožto »pincerna eiusdem regni«⁴⁾, jehož statky hraničily s majetkem kláštera Vysoko-Brodského roku 1292⁵⁾, a osvědčuje se býti dobrým sousedem kláštera Korunského⁶⁾.

Naposled čte se jméno jeho na listině z r. 1294. Syn Beneš v šlépějích otcových kráče¹⁾, později však přichází mezi odpůrci královny Elišky (r. 1317). A tak lze dále sledovati osud rodiny. Ješek z Michalovic byl roku 1334 v držení města Mladé Boleslavi, jemuž udělil některá privilegia a město zůstalo pak se vším zbožím v držení rodu. Po věst vypravuje, že dal prokopati podzemní spojení hradu Michalovic s hradem Boleslavským. Petr z Michalovic zahynul v boji roku 1361 v Itálii, kam Karel IV. poslal něco vojska na pomoc papeži Urbanovi proti Milánským. Páni z Michalovic byli věrnými katolíky a co takoví bojovali statečně se stranou katolickou, popudivše takovou měrou na sebe

hněv Husitův, kteří jim také rodný hrad Michalovice r. 1425 stroskotali, jež však Václav z Michalovic r. 1438 opět vystavěl. Tento postoupil hrad bratru svému Jindřichovi, kterýž zemřel r. 1468 bez mužských dědiců. Dcera Majdalena vdala se za Jana Tovačovského z Cimburka, čímž Michalovice staly se majetkem rodu tohoto. Noví držitelé sídlili nejvíce na zámku Boleslavském, hrad Michalovice zanedbávali, až spustl, tak že již okolo r. 1600 mezi hrady spustlými se uvádí. Z veškeré bývalé nádhery stojí nyní severně od kostela skromný zbytkové hradu a strážná věž udeřením blesku šikmo rozpoltněná, jejíž mocné zdívo dolů se svezlo, o zbytky dolejší věže se opírajíc.

Pyšný hrad zanikl, skromný však a starší památník, — románský kostel, — stojí dosud. Býval od původu kostelem farním a uvádí se co ta-

stamur, »quod ad petitionem — Bartholomaei, abbatissae S. Coronae, fecerimus conventui dicti loci gratiam, ut de omnibus rebus, quae ad usus praedicti monasterii immediate pertinent, nullum omnino teloneum sive mutam nostris officialibus vel iudicibus solvere teneantur.

¹⁾ Emler. Regesta II., č. 2093, r. 1306, 22. Juni. In castello Welleschin, str. 904: Nos Benesius de Michelsperg — notum esse volumus — quod gratiam libertatis, quam pia recortationis d. Joannes, — genitor noster, monasterio S. Coronae quondam concesserat, confirmavimus et super hoc a. d. M^oCCC^oVI^o die quarto ante festum s. Joannis Baptistae in castello nostro de Welleschin d. Theodorico abbati et conventui S. Coronae praesentes litteras nostro sigillo munitas tradidimus — sigillatas.

¹⁾ Balbin. Misc. L. 7 c. 31.

²⁾ Emler. Regesta II., č. 1298, r. 1283, 28. Aug. Praeae, str. 560: Ego Joannes de Michelsberg notum etc., »quod ego pro datione castrorum Welleschin, Scharfenstein et Dewin cum civitatibus et villis pertinentibus ad eadem, ... quam dationem illustris dominus meus, d. Wenceslaus, inclitus d. et heres regni Boh. et march. Moraviae . . . fecit mihi, cedo, ...«

³⁾ Emler. Regesta II., č. 426, r. 1287, 18. Dec. str. 615: Johannes de Michelsberk de consensu conjugis et liberorum suorum pro remedio animae patris sui villam nomine Slekcl cum silvis et cum omnibus attinentiis, quam ab ipso Witko et Berenhardus dicti de Opal in feodo habuerunt, abbatissae et conventui ac domui monialium Vallis s. Mariae, quae dictam villam a supradictis militibus redemerunt, liberam resignat.

⁴⁾ Emler. Regesta II., str. 630.

⁵⁾ Emler. Regesta II., str. 681: ... usque ad metas inter bona monasterii... et Johannis de monte Michaelis...

⁶⁾ Emler. Regesta II., č. 1644, r. 1294, 6. Maji, str. 705: Nos Johannes de Michelsperge — prote-

kový r. 1384; odváděl téhož času 18 grošů pololetního desátku komoře královské. Jelikož r. 1627 pochován jest v kostele Panny Marie v Mladé Boleslavi bývalý farář Michalovický, trvala do té

doby v Michalovicích samostatná duchovní správa, která bezpochyby v třicetileté válce zanikla. Starožitný kostel jest nyní filiálním kostela Bukovenského.

3. KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE V DOBRONICÍCH.

Dobronice, ves nad Lužnicí jihozápadně od Tábora blíže Bechyně se zříceninami zámku druhdy pánům z Rosenberka náleživšího, zachovaly dosud kostel do téže skupiny stavební patřící. Loď dřevěným stropem krytá jest 14·30 m dlouhá, 7 m široká a 6 m vysoká při tloušťce zdí 1·5 m. K lodi připojen jest chor na čtverci zbudovaný, po délce 5·10 m, po šířce 5·30 m obnášejícího, třemi okny pravidelně rozloženými osvětlený. Loď má 4 okna, 3 na straně jižní, jedno na straně západní, z nichž dvě, — právě uvedené západní a poslední na straně jižní — podržela dosud neporušenou původní tvářnost románskou, kdežto veškerá ostatní v pozdní době gotické, kdy i dřívější klenba křížová se přeměnila v klenbu diamantovou, na jihu českém oblíbenou, při nezměněné šířce prodloužena a obloukem lomeným v okna gotická přetvořena jsou, což se stalo i s obloukem vítězným a portálkem jižním. Obě původní okna románská

zachránila kruchta dřevěná, která prodloužení oken nedopouštěla a takovým způsobem bezpečnou zprávu o románském původu kostela Dobronického nám dochovala.

Historických zpráv souvěkých není. Jen tolik jest jisto, že kostel Dobronický r. 1354 byl farním. R. 1448 byl zde purkrabím Jan Dobronička. Později dostaly se Dobronice r. 1463 v držení Vity ze Rzávého, z jejichž rodu koupí přešly v šestnáctém století na rytíře Hazlovské z Hazlova, jimž po bitvě Bělohorské z třetiny jsou konfiskovány. Roku 1691 prodala Anna Jakobína z Klebelsberka Dobronice jesuitské koleji u sv. Klementa v Praze. Po zrušení řádu r. 1773 připadly se statkem Opořanským českému studijnímu fondu, r. 1825 posléze prodány jsou Karlovi knížeti z Paarů. Zámek od jezuitů ještě obydlený, od nových však držitelů zanedbaný se rozpadl.

Kostel Dobronický druhdy farní jest nyní filiálním kostela Ratajského.

4. KOSTEL SV. JANA A PAVLA V KRTNI.

Uvedené tři kostely postrádají věže, jakou kostel v Krtní vyniká, který se svého povýšeného místa po krajině mile se rozhlíží, skládá se ze tří oddělení architektonických, z věže na straně západní, z lodi a choru rovnouhelné zakončeného.

Prostora pod věží, do které ze strany západní se vchází, slouží za předsíní kostelní, odkud do lodi nyní valenou klenbou sklenuté, druhdy však stropem trámovým kryté se vstupuje. Levá stěna kostelní jest z valné části prolomena, k níž na rozšíření kostela přistavěla se neúhledná a nízká loď boční. Okna v lodi 7·53 m dlouhé a 6·17 m široké jsou ne-

vkusně a neslohově zvětšena. Za to však jest vítězný oblouk o jednom ústupku, obloukem polokruhovým sklenutý zachován i s chorem rovnouhelným starou křížovou klenbou klenutým na půdorysu čtverce, jehož stranice po délce 3·53 m, po šířce pak 3·93 m obnáší. Zde zachovalo se ve stěně východní za hlavním oltářem původní okno románské, jediné, které poskytuje bezpečného rukojemství o původu kostela v době prvorománské. Že po obou stranách byla okna podobná, nelze pochybovati. Nyní stěna na straně evangelní prolomena jest dveřmi, jimiž do přistavěné sakristie se vchází.

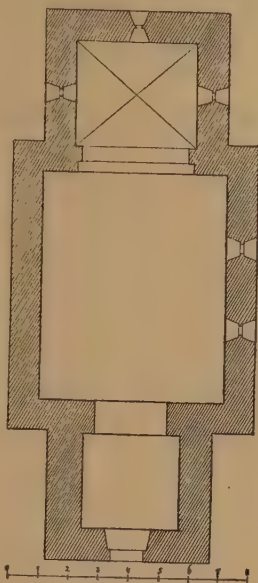
Starobylému kostelu nastává radostná doba obrodu. Bude slohově obnoven a upraven nákladem praelata Eduarda Terše. Klenba valená, která loď druhdy dosti vysokou tísní a snižuje, bude odklizená a trámovým stropem, jaký zde původně býval, nahrazena; škaredým oknům dostane se slohové tvárnosti, celý pak kostel bude slohově a důstojně vyzdoben. A takovou měrou opětne jedna ze starožitných památek v nejbližším vřkolu Pražském slavití bude vzkříšení své.

O osadě Krtenské k děkanství někdy Ořechovskému náležející v pamětech z doby románské nikde žádné stopy nenalezáme. Víme toliko o kostele sv. Jana a Pavla, že býval r. 1352 farním a o faře Krtenské, že odtud šlo papežského desátku pololetního 15 grošů, a že od l. 1358—1422 vystřídali se tu tito plebánové: R. 1358 umřel Ondřej, farář Krtenský, na místo jeho dosazen Fabian Rudlinův z Veselé, podán sem byv Karlem IV.; Fabian faru směnili s Matějem mansionářem kůru Panny Marie v kostele sv. Víta v Praze. Ne-

známého roku ustanoven byl do Krtně kněz Lícek, po jehož smrti r. 1380 nastoupil na jeho místě kněz Velík, který r. 1389 je směnili se Zvěstoněm farářem v Horšově. R. 1392 Zvěstoň šel do Bzence na Moravu, odkudž přišel do Krtně mistr Heřman, který brzy zemřel aneb odešel, a místo jeho zaujal kněz Martin, po jehož smrti r. 1406 podán sem byl Petr Skrovnička, o němž také nevíme, zůstal-li v Krtni. Od r. 1410 koupil od Martina Trpiše dům v Novém městě Pražském za půl deváté kopy gr., jež r. 1414 prodal Mikuláš Mašovci. V Praze říkali Petrovi z Krtně a Krtenský.*) R. 1417 Krtenský farář Vilhelm šel do Liboce, odkudž přesídlil kněz Duchek do Krtně, který r. 1422 byl v Žitavě zároveň s Jakubem, farářem Stodůleckým. Pány podacími na Krtni byli po všechna ta léta králové Karel IV. a Václav IV.

Krtenský kostel druhdy farní jest nyní filiálním Ořešského.

*) Tomek. Základy star. místop. Pr. II., 146, č. 399b.

Filiální chrám Páně

Nalezení sv. Kříže v Robousích.

Podává Josef Nechvíle, farář v Dašicích.

Robousy, vesnice na Jičínsko-Hořické silnici od Jičína $\frac{3}{4}$ hod. vzdálená, panství Úlibice a Kumburk, má filiální chrám Páně Nalezení sv. Kříže, který ale v 14. stol. vlastním plebánem byl opatřen, platícím papežského desátku 18 gr. (Tomek, Rejstříky, pg. 92). R. 1357 změnili si Pavel, plebán v Robousích a Mikuláš plebán v Zliverch, místa s povolením Bohunka Ličena z Robous (Emler Lib. I., Conf. pars. I., 27). Tento plebán Mikuláš, si ale změnil místo s Pavlem, plebánem v Plané, s povolením Jana Skály z Česova r. 1360 (tamtéž). R. 1366 Velislav, plebán v Robousích, změnil si místo s Janem, plebánem v Chocni, s povolením Václava, váleč-

níka ze Železnice (Emler, Lib. I., Conf. pars. II., 79). R. 1399 změnil si místo Ctibor, plebán v Železnici, s Janem, plebánem v Robousích, s povolením Mikuláše a Jana bratří z Robous (Emler, Lib. VI., Conf. 9). Tento plebán Ctibor zemřel zde r. 1405, načež dosadili Mikuláš a Janek bratří z Robous Matěje, kněze z Chyjic k tomu kostelu (tamtéž, 168). R. 1415 po smrti Jana, plebána v Robousích, byl sem dosazen Prokop, plebán v Chodovicích, od Janka z Robous čili z Rizburka (Emler, Lib. VII., Conf. 174). Po bitvě Bělohorské byl kostel ten obsluhován od Jesuitů z Jičína.

Chrám samotný stojí na malém návrší, obklíčený hřbitovem. Hlavní oltář

z r. 1704 má řezbu zhotovenou od Jiříka Bzeneského ze Soběraze za 66 zl. Vnitřek kostela neskytá nic památného. Na věži kamenné čtverhranné, v průčelí postavené visejí 4 staré zvony s těmito nápisy:

1. Největší, tíže 10 centů 85 liber s obrazem sv. Petra:

»Ke czti a chwale Panu Bohu Wssemohauczemu leta Panie MDLV tento zwon slyt gest a založený k swatemu Petru k zadussi robauskemu od Petra w Mlade Boleslawi.«

2. (Tíže 7 centů):

»Slil gest tento zwon Ondrzeg Prazsky zwonarz w Mlade Boleslawi nad Gizerau leta Panie 1580.«

3. (Tíže 5 centů):

»Leta Panie MDLXVI. tento zwon gest slyty ke czti a chwale Panu Bohu wssemohnuczemu a založený gest swatemu Petru do Robaus od Petra z Mlade Boleslawi.«

4. Měl nápis:

»A fulgure et tempestate libera nos Domine Jesu Christe. Ke czti a chwale Boží ulity od zwonarze Petra w Mlade Boleslavi leta MDLVI.«

Ale později zvon ten praskl a byl přelit r. 1840 od Karla Bellmanna v Praze. Věž, na které zvony visejí, byla dříve dřevěná, ale r. 1840 nynější kamenná byla postavena. Kostelu tomu patří též cínová křtitelna r. 1715 dne 5. ledna ulitá, která se chová v Jičinském děkanském chrámu Páně.

Bývalá fara stávala blíže kostela dle lidské pověsti. Ještě r. 1678 a 1685

v kostelních účtech vydání na její opravu se uvádí; tak r. 1685 plat hrnčíři od udělání kamen ve světnici fary v Robousích byl dán. — Služby Boží se tu konají: Každou druhou neděli, o vánočních všechny troje služby Boží v den Narození Páně, první den v Hody Boží Velikonoční a Svatodušní, na svátek Nalezení sv. Kříže tichá mše svatá a tu neděli po tom svátku velké služby Boží poutní, v památce posvěcení chrámu Páně tu neděli po povýšení sv. Kříže, v neděli po Božím Těle, v den sv. Martina zpívaná mše, v den popeleční středy tichá mše sv. a udílení popelce, na dušičky zpívané Requiem a kázání, na den sv. Prokopa co patrona osady processí z dolního konce Robous do kostela a zpívaná mše svatá.

Robousy byly rodným sídlem rodu stejnojmenného, z kterých uvedeni byli výše již r. 1357 Bohuněk Ličen z Robous, r. 1399 a 1405 Mikuláš a Jan bratří z Robous, z kterých Jan z Robous r. 1415 byl sám patronem toho kostela Robouského. R. 1407 uvádí se Zděnek z Robous co svědek listu Epíka z Boharyně (A. Č. I., 340). R. 1415 zapsal se Beneš z Robous k protestu proti upálení Jana Husa (A. Č. III., 189). R. 1465 Jeník a Přech z Robous jmenují se s Janem Lemberkem z Robous, majiteli Studeňan v Bydžovsku (A. Č. I., 445). R. 1497 zemřel v Robousích a Velké Slatině Mikuláš ze Slatiny, jeho dědictví v Robousích, dvůr kmecí, na kterém sedí Vrchoslav, s úrokem ročních 15 gr. platu míš. a 2 kury spadlo na krále Vladislava, který to dal Jiřímu ze Slatin za službu králi konanou (A. Č. I., 352). V 17. století patřila ta osada již ku hradu Kumburskému.

Filiální chrám Páně

Proměnění Krista Pána v Kozlech u Ledče v Čáslavsku.

Podává *Josef Nechvíle*, farář v Dašicích.

Kozly, ves na pravé straně Želivky v Čáslavsku, 1 hod. jihozápadně od Ledče vzdálená, má filiální chrám Proměnění Krista Pána staré stavby gotické, jednoduché. Hlavní oltář jest skládací archa malovaná na prkně, má uprostřed obraz Proměnění Krista Pána na hoře

Tábor; dole jsou podoby tří apoštolů, nad nimi postavy Krista Pána, Mojžíše a Eliáše: křídla pak té archy mají postavy rozdílných svatých, práce mistrné. Zvonice při tom kostele stojící, dole zděná, nahoře prkny pobitá má 3 zvony:

1. »Leta Panie 1609 tento zwon gest

slywan k ohlassowanj gmena Božího a gest slywan w miéscie Wlassymí od Yakuba Konwarze.»

2. »Gahlas wolajiczeho na paussti sprawte czestu Panie. Tento zwon gest lit od mistra Tomáše na Horách Kutnách.«

3. Největší: »A. D. Millesimo quingentesimo XX. en ego campana nunquam pronuntio vana, ignem vel festum seu funus honestum. Qui me fecit bartolomeus nomen habet in civitate nova pragensi.«

Při tomto kostele byla v 14. stol. stará plebánie v arcidekanátu Kouřimském a dekanátu Štěpánském, platící papežského desátku 9 gr. — Plebáni byli: 1370 zemřel plebán Keclín, po něm nastoupil Mikuláš, kněz z Třebonína; 1406

po smrti plebána Mikuláše dosazen Jan ze Zruče, který ale r. 1408 dostal se do Všebořic, načež sem byl dosazen kněz Havel z Mnichovic, který zde zůstal do r. 1411; 1411—1414 plebán Havel z Mnichovic; 1414—1415 Jan, dříve oltářník sv. Gottharda ve Zbraslavicích; 1415 plebán Moric, dříve plebán v Bělči. Patroni té plebánie byli: 1370 Lev a synové jeho, panoši z Kozlé; 1406—1415 Bohuslav z Kozlé a Bohuněk Kozlík z Drahotovic. — Později zde byli kněží pod obojí a evangeličtí až do r. 1624, kdy ten kostel stal se filiálním od Ledče.

Ves ta byla dle knih konfirmačních rodným sídlem pánů z Kozlé, ku kterým již dříve uvedeným připojují ještě r. 1363 panoše Konráda z Kozle co patrona plebánie Chvojna.

Jana Bedřicha Overbecka „Sedmero Svátostí“.

Poznámky umělcovy. (Dokončení.)

VI. Stav manželský. Na dobrotě Boží nestačilo, že nám dala kněze a pastýře, aby nás spasitelným učením a udílením prostředkův omlouňujících pásli a vedli po celé naší pouti životní; ale že chce, aby v Církvi Jeho všechno svatým bylo, jako On sám, Pán a Bůh náš, svatý jest, chtěl posvětit tou měrou také stav manželský, jemuž byl svěřil rozvoj pokolení lidského, že mu vstúpil za vzor veliké tajemství obrazného zasnoubení Kristova s Církví svatou, aby křesťanské manželství milostí Ježíše Krista o tolik povýšeno bylo nad obyčejný a přirozený spolek muže se ženou, jako pořádek milostí nad pořádek přirozený vyvýšen jest.

Poněvadž však Pán přítomností svou na svatbě v Káni Galilejské to potvrditi a divem proměny vody ve víno obrazně znázorniti chtěl, jest právě přítomnost Jeho při oné svatbě předmětem šestého obrazu, kde výpodobňuje se vstupující a žehnající snoubencům, kteří klanějíce se Jej vítají; a kde zároveň kamenné štoudve a přípravy k hostině připomínající zázrak, který tam učinil.

Na hoření ozdobě obruby spatřujeme vznešené, nebeské předobrazení manželství, zasnoubení Krista s Církví, které oslavují sborové andělští na nástrojích hudebních hrající, a které nám zároveň na mysl uvádí vznešenou představu křesťanského manželství.

Na dolejším obraze trnožním však spatřujeme pozemské, starozákonní předobrazení jeho v příběhu o mladém Tobíaši, který Božím řízením nachází svou družku, a kde posvátnost manželství

z milosti Ježíše Krista tak významně naznačena jest vypuzením ďáblá pomocí jater rybích. Ryba zajisté od starodávna jest symbolem Kristovým objevujícím se začasté již na malbách prvokřesťanských v katakombách, což o rozličné důvody se opírá. Především anagrammem řeckého slova ΙΧΘΥΣ, ryba, t. j. Jesus Christos, Theou Yios, Soter, t. j. Ježíš Kristus, Boží Syn, Spasitel; kterážto slova, poněvadž jsou vyznáním božství Kristova a naznačují vykoupení skrze Něho učiněné (což bylo pohanům bláznovstvím), na posvátném místě měla býti vyslovována tak, aby dosti srozumitelná byla věřícím bez nebezpečí znesvěcování býti od nevěřících; a právě proto obrazně. Napotom lze také rybou jako obrazem vyznačování Krista. Ryba totiž ze živlu vodního vynesena bývá na zem, a člověku za pokrm slouží; rovněž Kristus s nebe na zem přišel, aby stal se pokrmem naším. A konečně jeví se v Evangelii ryba jakožto obraz Kristův při onom zázračném rybolovu po Jeho z mrtvých vstání, kdy na břehu mořském na uhli upečená a učeníkům za pokrm podána byvši, podle výkladu církevních otců znázorňuje Jeho utrpení, jak praví Augustin: piscus assus, Christus est passus, i z Jeho z mrtvých vstání; poněvadž můžeme znači se obraz života časného, během však věčnosti. Tak tedy játra rybí, která na ohni spalena byvše ďábla vymítají, jsou milostí Ježíše Krista, která utrpením Jeho nám získána byvši, posvěcuje, což o sobě nesvatého jest.

Na bočních ozdobách uvažuje se blíže manželství jak po stránce přirozené, tak nadpřirozené.

Na levici totiž spatřujeme nejprve původní ustanovení manželství v ráji, kde Pán Bůh přivádí muže budoucí družku, kterou všemohoucí rukou z jeho žebra byl stvořil; tak aby oba nebyli více dva, ale jedno tělo, a aby, co Bůh spojil, člověk nerozloučil. — Výše naznačená jest nejprve čistota lásky manželské skrze anděly se libající, protože jest to svatá láska, která muže i ženu v křesťanském manželství spojovati má. — Napotom následuje radost rodičů nad dětmi, jež jim Bůh daroval, a konečně povinnosti rodičů, jež mají při vedení a vychování dorůstajících dětí. To vše ale jest pozorováno po stránce šťastné, pročez anděl s hůry květiny sype.

Ale v křesťanském manželství nejsou muž se ženou spojení, aby toliko radosti života spolu sdíleli, ale i utrpení, k němuž člověk v Adamovi zhřešivši, na této zemi od trestající spravedlnosti Boží odsouzen jest; a proto vidíme naproti andělovi květiny sypané anděla trny sypané. Zde zajisté na to se poukazuje, jak právě společným snášením utrpení manželského dosahuje svého vyššího posvěcení, podobnosti totiž se vznešeným vzorem, který mu v zasnoubení Kristově s církví dán jest, neboť Kristus utrpením svým nevěstu svou si získal a ji posvětil. Proto naproti spícímu Adamovi při ustanovení manželského svazku v ráji na pravé straně zobrazen jest Spasitel, odpočívající v klíně Matky své; z otevřeného boku Jeho vytéká krev, z níž nová Eva — Církev se vytvořila, jako první Eva z boku Adamova vyháta byvši stvořena byla.

Nad tím spatřujeme manžely kříž svůj radostně nesoucí. To však lze jim toliko milostí Ježíše Krista. A když tedy vedle vlastní křehkosti nesením kříže umdlévají a rádi by kříž nechali spadnouti nebo do konce od sebe jej odvrhli, žádý k sobě se obračejíce (jak to milosrdenství Boží někdy dopouští, aby člověk vlastní svou mdlobu poznáv ku svému Spasiteli se obrátil, skrze Něhož toliko všechno zmůže); tehda anděl Páně jest blízek, a napomíná i sílí je, aby radostně kříž svůj dále nesli a tak aby dosáhli cíle svého, věčné blaženosti; vždyť k tomu vytrvalosti třeba nejvíce. Proto také vidíme konečně muže kříž nesoucího a na vlastním kříži svém umírajícího, jemuž věrná choť oči zatlačuje. Tato věrnost až do smrti trvající naznačuje nerozvířitelnost svazku manželského.

Proto tedy nechť křesťan také tuto opět Pána v srdci svém blahoslaví a bez ustání jej velebí; neboť milosrdenství pravdu svou nad námi upevnil tím, že napravil v Kristu pro všechny časy to, co v Adamovi v úpadek přišlo: On zajisté svazku manželskému dal nejen vznešený vzor, ale i milostí svou síly mu propůjčil, píliti za vzorem tím.

Ale ať také pomyslí, jak děsné to následky v pravdě má, manželství-li nekřesťansky a proti svatým účelům Božím se pojímá. Jak by zajisté lidstvo proto v kořenech svých rozerváno a bylo

od pokolení ku pokolení hlouběji klesalo, kdyby křesťané sice svazek manželský svátostí nazývali, ale nesnažili se, aby odpovídal vznešenému a svatému účelu svému.

VII. Poslední pomazání. Tentýž milosrdný a laskavý Bůh, který člověka na celé jeho pouť životní od počátku posvěcením, posilou, vedením i spasením doprovázel, nechtěl ho ani v posledním zápasu pro celou věčnost rozhodujícím beze vzááštní pomoci zanechat. Proto ustanovil ještě svátost pro umírající a to svátost posledního pomazání.

Tu stojí člověk na hrozném mostě věčnosti. Sem došel a zde jako hlas trouby vniká do teskné duše jeho děsné »Budto« — »Anebo!« — Budto — věčná blaženost u Boha, pro vždy zakotviti v přístavu věčného pokoje a nezrušitelného míru, míti to, co žádné oko, nespatřilo ani ucho neslyšelo, ani na srdce lidské nevstoupilo! — A nebo — na věky od Boha býti zavržen, na vždy odloučen z společnosti svatých, vzdálen od každé útěchy, ode všeho pokoje a míru, vydán na pospas neplodné litosti a zoufalství, tam kde červ neumírá a oheň nehasne! — Který jazyk vyličí boj, jenž duši jeho zmitá. — Ďábel naposled se vynasazuje, aby odcházející duši buď zoufalstvím nebo hříšným spoleháním se na vlastní spravedlnost Bohu odevral. Onoho, jenž se jí po celé živobyti jen jako milosrdný Spasitel ukazoval, spatřuje teď před sebou na soudcovském křesle jako neúprosného soudce, sama pak má býti zvažena na neklamně váze spravedlnosti božské: — Všichni svatí Boží zasedají s pánem k soudu a již se jí zdá, že slyší všechny volati jedněmi ústy: Spravedlnost, spravedlnost! — Minul čas smilování! — I ona, praví sama k sobě, byla povolána státi se svatou, i ona mohla býti svatou jak milionové jiných a teď sama se spatřuje, ach, od toho tak daleko; — všechny hříchy celého života, všechna obmeškání a všechna zanedbaná vnuknutí milostí božské, kdož jest s to, sečísti je, strmi v paměti jako hory, kteréž celou svou tíhou hrozí na ni padnouti a rozmačkat, a poznává veškerou trestuhodnost svou! — čím více přijala, tím více od ní bude požadováno... již zoufalství chystá se uchvátiti ji a strhnouti do propasti! —

Však tu blíží se kněz jako anděl, aby posilnil strýzněnou. Slovo jeho sice již neslyší, ale jak posvátný olej tělo roší, padají do srdce hluboce sklíčeného krůpěje hojivého balsámu! Teď si oddychuje, a vzpomíná si, že, ač při velké křehkosti přece věřila, doufala a Boha svého a Spasitele milovala. — Ale již útočí pokušitel s jiné strany; — ukazuje jí dobré skutky, počet jejich není nepatrný, kterak mohla by zahynouti ta, kteráž dobra tolik vykonala! — Samolibost, důvěra ve vlastní zásluhu, plíží se kolem utišené.

Ale paprsek milosti proniká i těmito kalnými mlhami a nad slunce jasněji poznává sice veškerou hříšnost svou, s nevýslovnou bolestí nad tím, že neskonale lásku tak často urazila, tak často od

sebe odmítala; vítězí však přece skalopevná, dětinná důvěra, že milosrdenství Boha, Spasitele, neskonale větší jest nad všelikou vinu, že v krvi Jeho i její hříchy smyty, i její viny zhlazeny jsou, a s kajícím lotrem vrhá se zcela do náruči neskonalého milosrdenství a jest zachráněna!

Již spatřuje anděla strážného, který hodlá ji provoditi k úzké bráně, jež vede k životu, ji, kteráž kráčela po úzké cestě, nebo přece ještě o hodině jedenácté milost nalezla a zmužile se odtrhla od široké cesty, jež vede do záhuby. Daleko stojí brána široká, a neděsí se již věčných plamenů, jež z ní šlehají; vždyť kyne ji koruna života a oděv oslavy nepomíjitelné, kteréž Spasitel krví svou ji vydobyl; a radostně hotoví se projíti plameny očisty, v nichž snad ode mnohých ještě poskvrn očistí ji spravedlnost božská, aby ji způsobila učinila vejíti do bran nebeského Jerusalema, do nichž nic nečistého vejíti nemůže; neboť ať sebe více ji trýzní plameny tyto, ona jest zachráněna Bohu svému, jemuž v lásce nikdy nehynoucí náleží a věčně Jeho.

Toť tedy jest, co znázorňuje sedmý a poslední obraz. Umírající přijímá zde poslední pomazání od Apoštola Jakuba, který je zde uděluje, poněvadž jak známo, v listu svém činí zmínky o této svatosti. Obklopen rodinou v zármutek pohrouženou a kněžími u nohou jeho se modlícími leží zde, zmítán jsa vnitřním bojem, který právě vyličen byl a jež ozdoby na obrubě poněkud před oči staví, představující obrazy, jež v duši umírajícího se odehrávají, ono děsné: »Buď — anebo«, o němž právě se mluvilo. Nahoře zasedá Pán k soudu a s ním dvanáct apoštolů.

Na obraze trnožním svolávají čtyři andělé s troubami ode všech čtyř končin světa z hrobů mrtvé, z nichž jedni k věčnému životu, druzí k věčnému zatracení vstávají. Andělé vycházejí, aby bezbožné oddělili od spravedlivých; dva vycházejí z hrobu jednoho, z nichž jeden přijat, druhý zavržen a od ďáblů peklu se odkazuje. Spravedliví

s jásotem shledávají se s těmi, kteří zde byli jim nástroji věčné spásy; přítel s přítelem, dcera s matkou, matka s dítětem. Bezbožní jsou však právě tím trestáni, čím byli zhřešili; tak žena záletná vlečena jest do pekla za vlasy, jimiž na zemi duše sváděla; chlupník, kterého ďáblův zvou, aby šel do náruči záletnice své v pekelném loži plamenem; buřič, který na světě pořádek božský zvrátiti se snažil a nyní sám dolů a vzhůru mukami ohnivými zmítán jest; rouhač, jehož pěst k nebi pozdviženou ďábel hryže, jiný pak číhá, aby mu zlojalný jazyk vytrhl.

V levo a v pravo jest vyobrazena na jedné straně úzká brána, která vede k životu, a již málokterí vcházejí; na druhé straně brána široká, kteráž vede do záhuby, a kterouž mnozí do pekla se íti.

Od této brány vzhůru spatřuje se na bočních ozdobách v pravo, kterak zavržení v houfech dolů se kácí, ve věčném sváru se hádajíce a proklínajíce, a od ďáblů na vidlice chytání, do pekelného ohně vrhání jsou k mukám věčným.

Na levé straně, vzhůru od úzké brány, blaho-slavení v nebeském míru, počtem nečetní, v průvodu strážných andělů vznášejí se vzhůru, vzhůru do neskonalé slávy u Boha.

Toť oněch sedm žalmů, jež jsem zapěl na harfě své. Ať dozní bez povšimnutí, jen když vyslovují lidské myšlenky. Byl-li to však Pán, který na nejmenšího ze sluhů svých milostivě shlédnul a jemu popíál, aby milosrdenství a pravdu jeho opěval, jako ji v Církvi Svě po všechny věky na zemi utvrdil; tehdaž a jen tehdaž nechat jim milostivě požehná a dá jim hlasitě zazvučiti jako plným tonům varhan, aby mnoho srdcí bratří mých probudily, rozežhály a oživovaly; u těch však, kdož vně Církve stojí, aby předsudky rozptýlily, bludné představy napravily a učení Církve v celé kráse a vznešenosti ukázaly a tak na zemi šířily království Pána Boha, jemuž jedinému chvála, čest, a sláva náleží nyní i vždycky!

Amen.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

I. Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vp. Fr. Porazila, kaplana v Mostkovicích na Moravě, pro vp. Jos. Bekeru, kaplana v Hrochově Týnci a pro dp. Jana Kořínka, faráře v Čížkovicích. — Ciborium: pro dp. Fr. Kaštáka, faráře v Slavoňově. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro dp. Heřm. Ardelta, faráře v Platech: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně, pro důst. farní

úřad v. Tejnici a v St. Petřině na Moravě; kalicha a ciboria: pro dp. Jos. Novotného, faráře v Blížvedlech; kalicha, ciboria, monstrance a pacifikálu: pro dp. Ludv. Schöna, faráře v Jetřichovicích; patenky ku kalichu: pro dp. Jos. Kaštila, faráře v Lubníku na Moravě; pacifikálu: pro dp. Jos. Kavku, administr. v Rosendorfu; kaditelnice a kropáčku: pro vp. Jana Šebestika, zám. kaplana v Hukvaldě. — Pacifikál: pro dp. Jana Tvrdého, faráře ve

Velké Bětové. — Patenka stříbrná: pro dp. Ant. Wenzla, faráře v Kam. Šenově. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Heřm. Ardelta, faráře v Platech, pro dp. Fr. Kaštáka, faráře v Slavoňově, pro dp. Ant. Wenzla, faráře v Kam. Šenově a pro dp. Krásu, faráře v Morašicích. — Konvičky mešní: pro dp. Heřm. Ardelta, faráře v Platech a pro ydp. Mart. Novotného, děkana v Strážnici na Moravě. — Lampa oltářní: pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích. — Kropenka s kropáčkem: pro dp. Jana Tvrdého, faráře ve Vel. Řetově. — Kropáček: pro dp. Klem. Šanderu, faráře v Senožatech. — Schránky na hostie: pro dp. Jos. Všečku, faráře v c. a k. invalidovně v Praze a pro dp. Jos. Zelenku, faráře v Nechvalicích. — Nádobka na svč. sůl: pro dp. Jos. Zelenku, faráře v Nechvalicích. — Nástroj na pečení hostií: pro veleďst. děkanský úřad v Radomyšli.

Rozličné. Kříže: pro blahor. pana A. Kindla, stavitele v Praze a pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce. — Harmonické zvonky: pro blahor. p. Ladisl. Jozka, ředitele hospodářské školy v Č. Brodě a pro blahor. p. K. Maudra, zlatníka v Praze.

Paramenty. Mitry: pro J. Milost, nejďst. p. biskupa Fr. Bauera v Brně a pro nejďst. p. Jos. Šrůtka, kanovníka arcijahena v Král. Hradci. — Tunicelly: pro nejďp. Jos. Šrůtka, kanovníka arcijahena v Král. Hradci. — Kasule: bílé: pro dp. Jos. Denglera, faráře v Perninku, pro blahorod. p. Jos. Schmidu, továrníka v St. Sedlšti, pro dp. Fr. Miču, koop. v Měřině, pro dp. Ant. Černického, faráře v Chlumu, pro blahorod. paní Marii Krousovou, choť professora v Kolině a pro vysokorod. paní Annu z Liebigů v Liberci; bílá s bohatou úpravou: pro dp. Jos. Jandu, faráře v Hlavnu Kostelním; zelená: pro vysokorod. paní hraběnku Tarouca; dvě bílé: pro dp. Fr. Kaštáka, faráře ve Slavoňově; bílá, černá a fialová: pro J. Jasnost paní kněžnu Lobkovcovu v Beřkovicích; červená: pro dp. Jos. Kaštila, faráře v Lubniku na Moravě. — Pluvialy: bílé: pro dp. Fr. Čermáka, faráře v Přibislavicích na Moravě, pro dp. Václ. Šprengla v Bukovně, pro dp. Kaštila, faráře v Lubniku a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; černý: pro dp. Heřm. Ardelta, faráře v Platech; fialové: pro dp. Jos. Kaštila, faráře v Přibislavicích na Moravě a pro ďst. farní úřad na Kaňku. — Pontifikální rukavičky a štrevice vyšívané: pro nejďst. p. Jos. Šrůtka, kanovníka arcijahena v Král. Hradci. — Vela: pro ďst. farní úřad v Novém Hrádku, pro ydp. Jak. Kubernáta, vikáře v Nýřanech, pro vp. Jos. Kavku, administr. v Rosendorfu, pro dp. Jos. Kaštila, faráře v Lubniku a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Pláštiky na ciborium: pro dp. Fr. Kaštáka, faráře v Slavoňově, pro vp. Jos. Kavku, administr. v Rosendorfu, pro dp. Jos. Ze-

lenku, faráře v Nechvalicích, pro dp. Fr. Víta, faráře v Srbči a pro vp. Jos. Kořínka, kaplana v Habrech. — Štoly: pro ctp. Jos. Fuku, kostelníka u sv. Víta v Praze, pro ydp. Jos. Košátka, děkana ve Spál. Pořčči, čtyři pro dp. Jos. Všečku, faráře v c. a k. invalidovně v Praze, tři pro dp. Fr. Kaštáka, faráře v Slavoňově a pro dp. Jana Bergra, faráře v Bedřichově. — Nebesa: pro dp. Fr. Čermáka, faráře v Přibislavicích na Moravě a pro dp. Fr. Kaštáka, faráře v Slavoňově. — Antependia: pro dp. Fr. Rašína, faráře v Libáni a pro vp. Jos. Kavku, administr. v Rosendorfu. — Kostelní korouhve: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro ctp. Fr. Zvonička v Řepích. — Prapory pro školní mláďež: pro ydp. Ant. Bomhala, faráře v Chlebích a pro blahorod. paní Kateřinu Brotanovou v Praze. — Čtyři zlaté tlapce: pro blahorod. pana V. Legáta v Celovci v Korutanech. — Birety: pro dp. Jarosl. Štětku, faráře v Předměřicích, pro vp. Vil. Láše, kaplana v Trmicích, pro vp. Jos. Všečku, duch. správce v c. a k. invalidovně v Praze, pro dp. Václ. Čermáka v Hradešíně, pro dp. Ant. Wenzla, faráře v Kam. Šenově, pro sl. obecní představenstvo v Bruchu a pro cti. pana bohoslovce Jindř. Weebra v Litoměřicích. — Komžepro ministřanty: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně a pro dp. Karla Krále, faráře v Dublovicích.

Prádlo kostelní. 2 alby, 2 rochet, 16 korporalií, 16 purifikatorií, 6 pall 2 cingula, 3 plachty oltářní: pro dp. Jarosl. Štětku, faráře v Předměřicích; 2 rochet: pro dp. Heřm. Ardelta, faráře v Platech; 1 alba, 1 rocheta, 6 korporalií, 6 purifikatorií, 6 humeralií, 6 ručníčků a 5 pall: pro dp. Fr. Klimu, faráře v Křepicích na Moravě; 2 alby, 2 rochet, 4 humerale, 12 purifikatorií, 8 ručníčků, 4 ministranské rochet, 5 oltářních plachet a 5 pokrývek: pro dp. Jos. Všečku, duch. správce v c. a k. invalidovně v Praze; 6 plachet oltářních: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně; 1 rocheta, 6 purifikatorií, 6 ručníčků a 3 pally: pro ďst. farní úřad na Žebráku; alba: pro vysokorod. paní hraběnku Hildprandtovu; rocheta: pro dp. Šim. Bejvlu, faráře na Vínofči; dvě alby: pro J. Eminenci nejďst. pana kardinála, knížete-arcibiskupa hraběte Frant. de Paula v Praze.

II. Nová objednání.

Práce kovové. Kalichy stříbrné bohatě ozdobené: dp. Bartol. Martinů, farář v Bučovicích na Moravě a vp. Ad. Honig, kaplan v Prostějově na Moravě.

Paramenty. Kasule, dvě dalmatiky a velum s vyšívanými obrázky: dp. Jos. Molitor, farář v Chicagu v Americe.

— 3 Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlině. —

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukážkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8.

V Praze, dne 31. července 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Archaeologický návod. — Seznam dekanátních archaeologů v arcidiecési Olomoucké. — Kostely, cirkve a chrámy v Čechách. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za červenec. — Příspěvky.

ARCHAEOLOGICKÝ NÁVOD

k vyhledávání a popisování kostelů románských v zemích koruny české.

Archaeologům vikariátním a dekanátním, jakož i spolupracovníkům dějin umění výtvarného

podává

F. J. LEHNER.

Hrady na strmých skalách pyšně zbudované divé války povalily a hlodavý, vše zžirající čas jako plevu je smetl. Kostely však při nich stávající z valné části dosud stojí. Vymřeli mocní rodové druhy vládnoucí z oněch vysokých sídel, které za nedobytné považovány jsou, nevymřel však národ, který milovaný chrám svůj ochraňoval po věky. Kamkolivěk v milené vlasti vkročí noha tvá, všude zírá zvlhlý zrak na modlitby zkamenělé, na dojemné památníky zbožných praotců. Jsou to šedí svědkové, z nichž nejstarší viděli kolébku víry a osvěty křesťanské ve vlasti naší.

Pokolení devatenáctého století chodí kolem ctihodných kmetů bez pozdravení, jimž před stáří se ukláníme, — z nevědomosti. Nezná stáří, nezná dějiny, nezná osudy jejich. Knihou sedmeronásob zapečetěnou jsou dějiny němých a přece tak výmluvných pamětníků. A věru velezájímavé jsou osudy jejich, zároveň však i poučné.

Láska k dějinám ukládá nám za povinnost, abychom konečně společným úsilím prozkoumali soustavně lapidární dokumenty kladivem a dlátem psané,

jimž předkové naši znamenali cestu, po které kráčeli za věků minulých. Jsouť to ctihodní mezníkové osvěty křesťanské, rozestavení po obou stranách silnice, kudy se bral národ náš od té chvíle, co svatí bratři ze Soluně jasně zářící pochodní osvítili požehnané nivy milované vlasti.

Jest svrchovaně třeba, abychom soustavnou a společnou prací dle stáří a slohů stavitelských seřadili především všechny kostely a opatřili každý jednotlivý správným popisem historicko-archaeologickým. Práci obrovskou jedním rázem překonat nelze. Hravě se však vykoná náležitým rozvrhem a součinností četných spolupracovníků, po veškerých diecésích, vikariátech i dekanátech pracujících. Započne se vyhledáváním a popisováním kostelů románských, Jakmile látka tato bude snesena a zpracována, budou se vyhledávati a popisovati kostely slohu přechodního. Tímž způsobem budou později sbírány památníky gotické a renaissanční.

Cíle kýženého lze dodělati se jedinou toliko cestou, řádně seřazeným sborem spolupracovníků po vikariátech a deka-

nátech vškerých diecésí v zemích koruny české, jejichž součinnost na tom by se zakládala, aby kostely obvodu svého i s ostatními památkami řádně poznali, poznané podrobně ohledali, popsali a nakreslili, anebo nakresliti dali. Církevní roztrídění diecésí ve vikariáty a dekanáty poskytuje nejpřirozenější a nejsnadnější základ řádné organisace. Žádný z okrsků vikariátních v Čechách a dekanátních na Moravě není tak rozsáhlý, aby vikariátnímu a dekanátnímu spolupracovníku nebylo lze za rok kostely jednoho slohu vyhledati, ohledati, nakresliti a popsat. Seřadí-li se z vůle vrchnosti duchovní po jednotlivých diecésích sbor takových spolupracovníků, jest tím již zdar podniku zabezpečen.

S potěšením budiž zaznamenáno, že na Moravě z valné části již se tak stalo. Ku prosbě redaktorově ráčila nejdůstojnější kníž. arcib. konsistor v Olomouci organisovati po dekanátech za tím účelem sbor kněží dobrovolně se přihlásivších, jejichž seznam na jiném místě se uvádí, jimž sama rozesele i návod věci se týkající, sebere jejich odpovědi a dodá milostivě materiál redaktoru v celistvosti. Opatření, které v příčině této ráčil učiniti J. M. nejdůstojnější pan biskup, František Salesius Bauer, v diecési Brněnské, korunováno bude dojista výsledkem neméně šťastným a požehnaným, jako se spatřuje při vškerých podnicích jeho. Co v obou diecésích ve směru uvedeném se vykoná, nabývá tím větší důležitosti, jelikož pole umění výtvarného na Moravě a ve Slezsku literárně dosud ladem leželo a lze tudy pouze cestou naznačenou dojíti cíle žádoucího.

Pro dějiny umění v království českém nasbíral sice redaktor poměrně dosti hojného materiálu z pramenů, pomůcek literárních a vlastního názoru, všestranné úplnosti lze však dosíci opětě jen součinností spolupracovníků po vškerých vikariátech rozstríděných milostí duchovní vrchnosti, která dojista neoslyší prosbu, až o ní pokorně dožádána bude.

K usnadnění práce při vyhledávání a popisování kostelů a různých předmětů v obor ten patřících vydá vždy redaktor stručný návod potřebnými vyobrazeními znázorněný o slohu stavebním, který posloupně na řadě bude, aby na základě odpovědi bylo mu lze zhotoviti si vždy dotýcnou mapu — románskou,

přechodní, gotickou, renesanční — k soustavnému ohledání a popisu předmětů důležitějších.

Jelikož činnost umělecká ve vlasti naší zahájena byla v době románské, jest spolupracovníkům již se přihlásivším i příštím nyní vyhledávati a popisovati pouze kostely slohu románského, k čemuž tuto stručný návod se dává, jakožto doplnění obšírného článku o slohu románském v III. a IV. ročníků »Methoda« redaktorem sepsaného a 80. vyobrazeními illustrovaného, na který tuto především se poukazuje. (Ročníky »Methoda« má dosud na skladě redaktor).

Od konce 10. století, když svět vše, co starého bylo, se sebe setřásal, a nyní jako novým rouchem vsudy novými kostely se pokrýval, když křesťanství vždy svobodněji a samostatněji jednotlivé národy pronikalo, vyskytuje se ve stavitelství sloh románský, který v Církvi katolické se vyvinul se stavitelství starokřesťanského podobně, jako románská nářečí národní z řeči latinské vznikla. Sloh tento nazýván býval mnohdy neprávě slohem byzantským, který však zcela jinou, samostatnou skupinu tvoří a na centrální stavbě kuplové se zakládá a srostl s Církví řeckou tak jako sloh románský s Církví římskou.

Slohem románským stavělo se v zemích koruny české ve století 11. a 12., jako ve všech zemích vřkolních a to tak, že v 11. století užívalo se v kostelích stropu trémového v lodí hlavní, v lodích bočních však klenby bez žeber, pásů širokých architektonických tvarů hmotných, na sloupech vysoké patky attické a hlavice krychlové anebo nejpapě nápodobě hlavice korintské, ploše vypouklým ornamentem ozdobené, vše provedeno způsobem malou dosud zručnost jevícím, — ve 12. století se však kostely nazvíce vesměs klenuly, klenba spočívala na článkovaných pilířích s příporami, patky sloupů štíhlejších zdobily se nárožními patníky anebo lístky a hlaviciemi bohatým ornamentem pokrytými, pásy a žebra se jemně a vkusně článkovaly, venek pak vynikal nádhernými portály, článkovaným ostěním oken, podřímsím obloučkovým, jakož i jinou ozdobou, vše zručně a čistě provedeno. Rozvrhuje se tudy sloh románský na dvě doby. V době první v 11. století převládala původní prostota, v druhé za 12. století ozdobnost ušlechtilá. Ve slohu románském spatřuje se tedy pouze

doba vzniku a rozkvětu. Třetí doba — úpadku — sloh románský se nedožil, jelikož za výkvětem jeho přímo objevil se sloh přechodní, který v zemích koruny české tvoří zvláštní skupinu, jejíž shledávání a vypisování po ukončení doby románské následovati bude.

Jako každý jednotlivec má i každý národ svou individualitu. Každý národ tvoří ze sebe. Vzděláváje svou vlastní hřivnu duchovní, osvědčuje duchovním tvořením svého vlastního ducha národního, jehožto osobitý ráz obráží se ve všem, co rukou duchem národním vedená vytvořila. Nejmohutněji zračí se to na památnicích stavitelských, lapidárním písmem do dějin národních vepsaných. Sloh románský jest věrným odleskem doby, kdy národ náš přijav víru křesťanskou, s mladistvou pružností jal se přenášeti veškerým křesťanským

světem přijaté a zobecnělé tvary slohu románského, který se stal obecným majtkem Církve obecné, na půdu svou duchem národním oživenou, vtisknuv v budovy ku počtě Hospodinově vzdělané pečet vlastní svéráznosti, což v první řadě se osvědčuje na neobyčejně bohaté rozmanitosti skupin stavebních v době té ve vlasti naší vzniklých. Jde nyní především o to, abychom do jednotlivých skupin náležející kostely po různých končinách roztroušené vyhledali. Za tím účelem uvádějí se zde různé skupiny kostelů románských, aby spolupracovníci na poutích badatelských po jednotlivých vikariátech a dekanátech snáze je poznali. Stručné pokyny zde uvedené nesou se proto směrem praktickým, aby odpovídaly účelu svému. Slovo méně jasné znázorňuje se příměřeními vyobrazeními.

A. Kostely jednolodní.

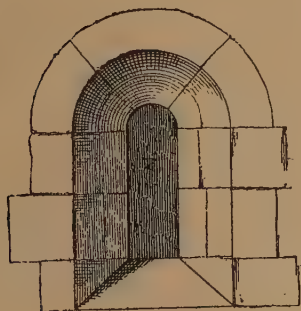
1. Kostely okrouhlé.

Nejstaršími a nejtihodnějšími památníky stavitelství českého jsou kostely okrouhlé rozměrů skromných, samostatným typem stavebním se vyznačující, takže hned na prahu dějin uměleckých ukazuje se duch národní samostatně tvořící.

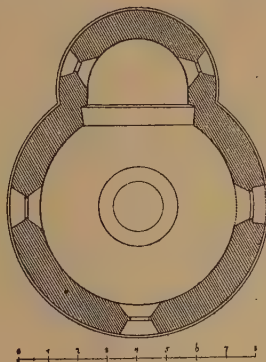
Vyskytují se dva druhy kostelů okrouhlých: bez věže a s věží.

sidě, anebo ze strany. Okna v lodi bývají různě rozvržena. Apsida polokruhová bývá osvětlena obyčejně třemi okny drobnějších rozměrů, z nichž v dobách pozdějších některé obyčejně se zazdilo.

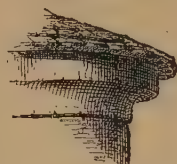
Vstoupivše do vnitř spatřujeme loď klenutou kuplí, z jejíž středu při většině rotund českých vystupuje lucerna do vnitř kostela buď otevřená anebo jen

Obr. 4.

Obr. 1. Vyšehrad.

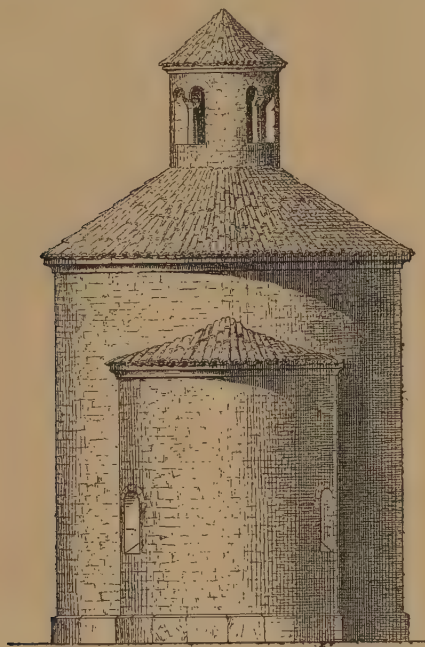
Obr. 5.

Půdorys kostelů druhu prvního skládá se z lodi pravidelný kruh tvořící, z níž směrem východním vybočuje apsida z nadpolovičního polokruhu sestavená, jejíž průměr obyčejně polovici průměru kruhu lodního obnášívá. (Obr. 1.). Do kruhové lodi vchází se portálem polokruhově sklenutým buď přímo proti ap-

zvenčí viditelná. (Obr. 2.). K východní straně otvírá se loď obloukem vítězným polokruhově sklenutým do nižší apsidy. Vítězný oblouk mnohdy o dvou ústupcích bývá opatřen prostou římsou v bodu, kde kolmá čára v polokruh přechází. Římsa jest vystupující ze zdiva deska pravoúhlá, vespod rovnočárně se-

říznutá, která někdy celou apsidou obíhá. Apsida pravidelnou polokuplí sklenutá jest svatyní oltární, která i zvenčí důstojně jest vyjádřena, vystupujíc plným polokruhem ze zdiva okrouhlé lodi a jsouc vlastní stříškou o rotundu se opírající

vyobrazeným a popsáným náleží kromě Vysehradského kostelíka sv. Martina tuto vyobrazeného v Praze kostel sv. Kříže Menšího (»Method«, roč. XV., str. 134, s vyobr. půdorysem, průsekem a zevnějškem), sv. Longina na Novém Městě Praž-

Obr. 3. Vyšehrad.

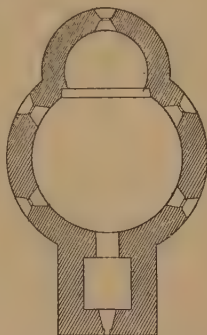

Obr. 2. Vyšehrad.

kryta. (Obr. 3.). Okna apsidy i lodi polokruhově sklenutá, jejichž ostění na venek i do vnitř silně vybočuje, jsou uvnitř zcela úzká a z pravidla hodně vysoko od podlahy umístěna. (Obr. 4.). Svrchu jest zdivo apsidy i lodi zakončeno prostou římsou, (obr. 5.), z desky a mělkého žlábků se skládající. Ani apsidy, ani loď nemívají dřevěného krovu, jelikož klenba zvenčí bývala přímo kryta velkými deskami kamennými, které v pozdějších dobách kurkami se vyměnily. Ze střechy vystupuje štíhlá lucerna, prolomená při nejstarších kostelích okrouhlých okny rozpůlenými sloupkem prostým bez hlavy a patky. Na sloupku sedí sedlo buď rovnočárně anebo okrouhle do síly zdiva nabíhající. Lucerna ověncena podobnou římsou, jaká na ostatní budově se spatřuje, pokryta jest svou zvláštní stříškou.

Ke kostelům téhož druhu v »Methodu«

ském (M. XV., 137, s půdorysem), sv. Martina a Prokopa v Karlíku (M. XVI., 1., s vyobr. půdorysem), sv. Petra v Plzenci (M. XVI., 2., s vyobr. půdorysem), sv. Kateřiny v České Třebové (M. XVI., 3., s vyobr. půdorysem), sv. Petra a Pavla v Želkovicích (M. XIV., 97., s vyobr. půdorysem, zevnějškem a portálkem), — vesměs v Čechách; na Moravě hradní kaple sv. Kateřiny ve Znojmě (M. XV., 111., s vyobraz. půdorysem, průsekem, zevnějškem, oknem a římsou). Dále kostel sv. Petra a Pavla v Budči (M. XVI., 4., s vyobr. půdorysem, zevnějškem a zdvojeným oknem), hradní kaple v Týnci nad Sázavou (M. XVI., 13., s vyobraz. půdorysem) a kostel Narození Panny Marie

Obr. 6. Přední Kopanina.

v Holubicích (M. XVI., 49., s vyobraz. půdorysem, průsekem, zevnějškem a lisenami), k nimž později věže více neb méně s organismem kostela souvisící zbudovány byly.

Kromě kostelů okrouhlých z kruhové lodi a polokruhové apsidy sestrojených stavěny jsou jakožto druhý druh českých rotund kostely téže soustavy, jimž však hned při zakládání organicky připojena jest věž v ose kostela pravidelně na západní straně stojící. (Obr. 6. a 7.). Věž sta-

věna jest buď čtverhranně, jako při kostele sv. Jana Křtitele v Právnině (M. XVI., 17., s vyobr. půdorysu), v kostele sv. Maří Magdaleny v Přední Kopanině (M. XVI., 15., s vyobr. půdorysu a zevnějšku), a kostele sv. Václava v Libouni (M. XIV., 133., s vyobr. půdorysu a zevnějšku), anebo okrouhle, jako v kostele sv. Jiří na Řipu (M. XVI., 37., s vyobr. půdorysu, průseku a zevnějšku), tak že veškerá budova s kruhů byla sestrojena.

Poskytuje-li pouhá rotunda s apsidou obrázek utěšený, přidruženou věží stalo se skupení architektonické bohatějším a zajímavějším.

Zdivo vždy přes metr silné zbudováno jest obyčejně z opukových čtverců rádně přitesávaných a v pravidelných vrstvách kladených.

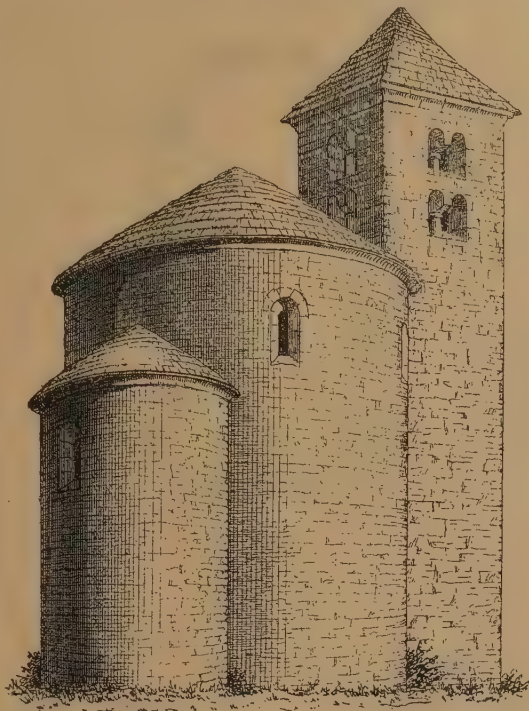
V pozdějších dobách obklopeny jsou mnohé ze starorománských kostelů okrouhlých různými přístavky, které původní podobu nainak mnoze zakrývají.

V Karlíku na př. a v Želkovicích přistavěli k starým rotundám loď obdélníkovou, tak že okrouhlý kostelík

s apsidou tvoří nyní presbyterium zvětšeného kostela. Budiž tedy i po takovém způsobem zastavených rotundách pilně pátráno, a to zejména na Moravě, kde kromě Znojenské hradní kaple dosud žádná jiná rotunda známa není. Jelikož křes-

ťanství svatými

věrozvěsty na Moravě dříve hlášáno a rozšiřováno bylo, bylo by s podivením, aby se tam nebylo zachovalo více ohrouhlých kostelů, jejichž pravzor v prvních dobách křesťanských vznikl.

Obr. 7. Přední Kopanina.

2. Obdélníkové kostely s apsidami.

Druhý typ kostelů románských skládá se z obdélníku více neb méně prostorného, z jehož východní stěny vystupuje polokruhová apside. Některé z těchto kostelů jsou bez věže, jiné mají věž jednu, ba i dvě.

Kostely prvního druhu jsou nejjednodušším tvarem románským. Půdorys (obr. 8.) skládá se z obdélníku jakožto lodi kostelní, do které se vchází portálem více neb méně ozdobným se strany boční anebo průčelní. Z východní úzké stěny obdélníku vystupuje polokruhová apside třemi okénky prolomená. Vejdouce vchodem do vnitř kostela (obr. 9.), nacházíme se v lodi rovném, druhdy trámovým stropem krytém, pod nímž přímo prolomena jsou v bočních

stěnách úzká okna lomeným obloukem sklenutá, s úzkým toliko otvorem, jímž denní světlo do vnitř spíše vniká. Při veškerých starých románských kostelích bývala umístěna okna v lodi vysoko nad podlahou blízko rovného stropu, jak na vyobrazení tuto se spatřuje, což při archaeologickém ohledávání kostelů později různě přeměňovaných věděti velmi prospívá. V dobách zkaženého vkusu, kdy z kostelů chtěli míti světlé skleníky, zazděna jsou obyčejně tato úhledná a slohu přiměřená okna a hluboko pod nimi prolomeny jsou do stěny ohavné díry nejrůznějších tvarů, jimž moderních oken přezdívalo. Při opadávání omítky spatřují se však určité rysy staré okno zřetelně naznačující, které obyčejně ci-

helným zdivem pouze vyplněno, jinak však v původní podobě neporušeně zachováno jest. V jiných kostelích nelíbil se později strop trámový, který jim svou vzdušností a výškou tak pěkně sluší a loď překlenuta jest klenbou valenou, již druhdy vysoká loď neúhledně se snížila a bývalá okna takovou měrou až nad klenbou se octla, načež nová okna pod novou klenbou se prolomila o řádný kus níže. Při takto sklenutých kostelích jest archaeologu nezbytno, aby do krovu vystoupil, kdež většinou nalezne bývalá slohová a původní okna buď neporušeně zachovaná, anebo zazděné stopy jejich, které mu zcela bezpečně udávají podobu a místo starých oken. Zkušenosti této budiž za tou příčinou svědomitě užito. — Z východní stěny obdélníku otvírá se pohled do polokruhové nižší apsidy. Vítězný oblouk buď jednou, anebo dvakrát pravoúhelně ustupující jest branou svatyně oltární, obyčejně o jeden stupeň nad podlahu lodí povýšené. Sklenutá polobáň — con-

sestrojení vyšší lodí a nižší apsidy, jak tuto na vyobrazení 9. se spatřuje, jest tak svérázné a charakteristické, že se podle něho archaeolog nejsnadněji orientuje nejen při této, nýbrž i při veškerých následujících skupinách kostelů románských.

Jako vnitřek jest i venek takových kostelů snadno znatelný, nejvýrazněji apsidou z lodí vybočující plným polokruhem, pokrytou vlastní střechou o štít lodě opřenou. Kostely prosté a mnohdy i nejstarší bývají bez všeliké okrasy architektonické, apside však bývá jakožto svatyně oltární i zvenčí vyznačována buď i sporou okrasou architektonickou, prostým trn ožem, z něhož vystupující liseny dělíci okrouhlou stěnu obyčejně na tři pole, které svrchu spojeny jsou podřímým obloučkovým. Uprostřed každého ze tří polí takovým způsobem vzniklých nachází se okna románská, jak vesměs na vy-

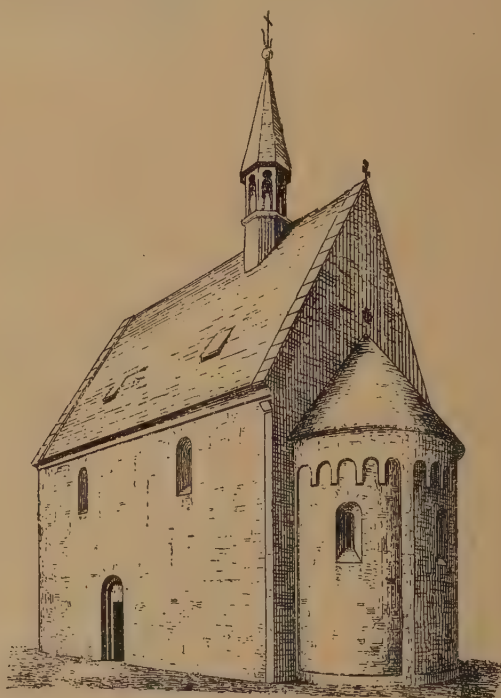

Obr. 8. Chabry.

Obr. 9. Chabry.

cha — bývá od kolmé stěny apsidy oddělena římsou téhož tvaru, jako dříve již uvedeno bylo. Apsida jest osvětlena třemi drobnějšími okny. Architektonické

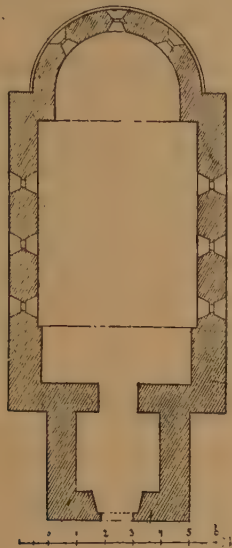

Obr. 10. Chabry.

obrazení 10. se spatřuje.

Kromě kostela Chaberského tuto vyobrazeného náleží k témuž druhu prastaré kostelíky nyní za sakristie sloužící

ve Vysoké a v Dobřichově (M. XIV., 26. a 64., s vyobraz. půdorysy), jakož i v době rozkvětu slohu románského nádherně zbudovaný kostel v Potvorově

Obr. 11. Poříčí.

stelní před síň, o kterou takovou měrou kostel rozšířen byl. Svrchu bývá věž v jednom, začasť ve dvou patrech oživena na veškerých čtyř stranách okny sloupkem na dvě půle, nebo dvěma sloupky na tři díly rozdělenými. Mnohdy vyskytují se dvě i tři zdvojená

Obr. 12. Poříčí.

(M. XIV., 135 XV., 1, s vyobr. půdorysem, kruchtou, pohledem z venčí po délce a se strany východní s apsidou, portálem, oknem, obloučkovým podřímsím a profilovaným trnožem).

Přidružila-li se k budově sestavení právě uvedeného věž, stalo se architektonické skupení mnohem bohatější půvabným stupňováním tří článků za sebou vystupujících, nízké apsidy, vyšší lodi a věže vše převyšující.

Takové kostely, k jejichž organismu přistupuje věž z pravidla k západní stěně lodi zbudovaná, jsou druhým druhem této skupiny.

Na půdorysu (obr. 11.) ničeho se nezměnilo kromě čtverhranné věže k západnímu průčelí budovy přistavěné, kterou obyčejně do kostela se vchází, tak že sklenuté přízemí její tvořívá ko-

stelní před síň, o kterou takovou měrou kostel rozšířen byl. Svrchu bývá věž v jednom, začasť ve dvou patrech oživena na veškerých čtyř stranách okny sloupkem na dvě půle, nebo dvěma sloupky na tři díly rozdělenými. Mnohdy vyskytují se dvě i tři zdvojená

Obr. 13. Škvrňov.

okna na každé straně a to ve dvou patrech nad sebou, čímž věž proměňuje se ve vlnadnou a vzdušnou lucernu, která kostelu k nevšední okrase bývá. (Obr. 12.). S věží dostávalo se z pravidla i vnitřku kostela nové prostory — krucht, buď ve věži umístěné, anebo před ní sklenuté. Klenba krucht opírá se o sloup nebo pilíř svobodně stojící a o dva pilastry ze stěn kostelních vystupující a slohovými římsami opatřené. (Obr. 13.). Architektonické sestavení krucht bývá velmi rozmanité a vyžaduje zvláštní

pozornosti archaeologů kostely ohledávajících. Ve všem ostatním zůstala tvárnost vnitřku kostelního bez valné proměny, zachovávši celkem podobu, jaká na obr. 9. se spatřuje.

Z řady kostelů téhož sestrojení popsány jsou dosud: kostel sv. Petra v Poříčí s vyobrazeným půdorysem a zevnějškem (XIV., 24.), kostel ve Škvřňově s vyobr. půdorysem, zevnějškem a kruchtou (XIV., 13.), kostel sv. Marka v Mošticích na Moravě s vyobr. půdorysem, průsekem a zevnějškem (XV., 113), kostel Nanebevzetí Panny Marie v Neustupově s vyobr. půdorysem, průsekem, zevnějškem a drobnostmi architektonickými (XV., 25.), kostel Zvěstování Panny Marie v Plaňanech s vyobr. půdorysem, zevnějškem a obloučkovým podřímsím (XIV., 49.), kostel sv. Jana Kř. v Libčevsi s vyobr. zevnějškem, portálem, oknem věžním a kostelním, jakož i obloučkovým podřímsím (XIV., 74.), a ko-

stel sv. Jakuba Většího ve Vrutku za sušírnu chmele sloužící, jedna z nejnádhernějších památek rozkvětlého slohu románského s vyobr. půdorysem, zevnějškem po délce a s apsidou, okny, obloučkovým podřímsím, trnožem a portálem (XIV., 121).

Vyskytují se však také kostely jednoduchými o dvou věžích buď v průčelí anebo v bocích se vypínajících, z nichž dosud v »Methodu« popsán a vyobrazen jest kostel sv. Havla v Poříčí s vyobr. půdorysem kostela a krypty, s průsekem, perspektivním vyobrazením krypty a zevnějškem (XIV., 3.). Kostely takové vynikají zvláštní ozdobností a zasluhují toho, aby po nich zvláště bedlivě bylo pátráno.

3. Románské kostely s chorem pravoúhlým.

Vedle kostelů s apsidami vyskytují se ve vlasti naší současně dobou prvorománskou počínající až do zakončení rozkvětlého slohu kostely románské, které na místo apsidy zakončeny jsou chorem pravoúhlým, na půdorysu čtverce zbudovaným, tvořící zvláštní skupinu kostelů románských, jichž dosud nebylo si všimáno. Nelze pochybovati, že v zemích koruny české shledá se jich při pilném pátrání počet velmi hojný. Jako v předcházejících obou skupinách vyskytují se i zde dva druhy: kostely věže postrádající a kostely s věží.

Půdorys kostelů druhu prvního jest velmi jednoduchý (obr. 14). Z východní stěny obdélníku lodě vybočuje užší chor jakožto svatyně oltární polokruhový, vítězným obloukem od lodě oddělená. Chor na čtverci založený mívá tři okna uprostřed tří stěn umístěná.

Pohled vnitřní nerůzní se valně od vnitřku kostelů s apsidou. Loď rovným stropem druhdy trámovým krytá a náležitě vysoká, — jestliže nebyl kostel pozdější klenbou valenou snižen — otvírá se k východu polokruhově sklenutým obloukem vítězným do choru, jakožto svatyně oltární tímže způsobem,

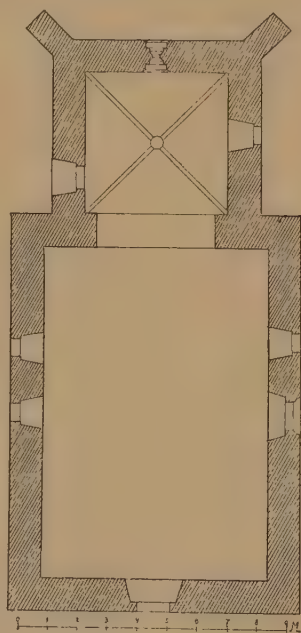
jako na veškerých kostelích románských vůbec se spatřuje, s tím pouze rozdílem, že zde kulatá apside postoupila místa choru čtverhrannému, sklenutému na pravidelném čtverci klenbou křížovou, v době nejstarší bez žeber, v době rozkvětlého slohu románského

pak o žebra románsky článkovaná podepřenou a svorníkem uzavřenou. Tři okna zde ve stěnách prolomená mívají ostění hladké, do vnitř i na venek silně vybočující, je-li kostel zbudován v první době románské, pochází-li však z 12. století, bývá ostění oken bohatě článkováno.

Pohled z venčí jest tak prostý, jako půdorys. Z lodi chrámové vybočuje rovnoúhelný chor nižší a užší, pokrytý vlastní stříškou o štít lodní opřenou. Opěráků v rozích nemá, až teprve na sklonku doby románské, když přechodní sloh již mocně se ohlašoval. (Obr. 15.)

Přijetím věže v organismus stavební jakožto třetího článku plodil kostel skupením tří částek dojem milý při veškeré jednoduchosti své. Půdorys (Obr. 16.) skládá se ze 3 čtveruhelníků: ze západní věže, z obdélníku lodě a z východního čtverce chorového.

Vnitřku přibyla takovou měrou

Obr. 14. Michalovice.

předsín v přízemku a kruchta v prvním patře věže, v patře druhém pak zvonice. Jinde vcházívало se věží na

Věž na západním průčelí zbudována byla buď na půdorysu čtverce, jsouc užší než loď kostelní, anebo zaujímalа celou šíři

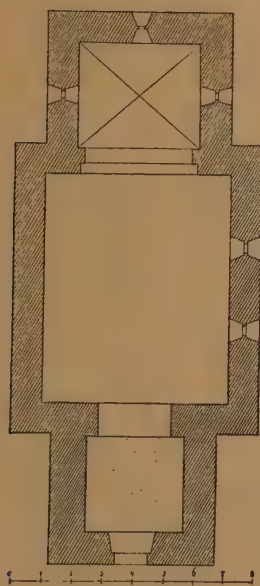

Obr. 15. Michalovice.

kruchtu v lodi umístěnou. Ostatní obraz vnitřku se nezměnil.

Pohled z venčí poskytuje dosti zajímavosti. (Obr. 17.) Chór pravoúhelný buď štítem opatřený, anebo bez něho opírá se střechou svou o štít loď. Svätyni oltární se zálibou vyznačovali z venčí architektonickou ozdobou, trnožem, lisenami obloučkovým podřímsím, zůstávající loď bez zvláštního článkování, jejíž střecha se opírá o věž nad ní vyčnívající.

lodě, jako na vyobrazení se spatřuje. Byla-li prolamována hojným množstvím

Obr. 16. Krteň.

Obr. 17. Kyje.

oken sloupky rozpůlených, nad nimiž ve svrchním patře nacházela se dřevěná zvonice s podsebitím na dřevěných krákorcích stanovou střechou krytá, jako ukazuje se na kostele Kyjském, jakým byl před nejnovější obnovou, nelze kostelu při veškeré jednoduchosti upřítí malebné zajímavosti. Užší věže na čtverci zbudované bývaly kryty nízkou střechou na způsob nízkého jehlance, který však

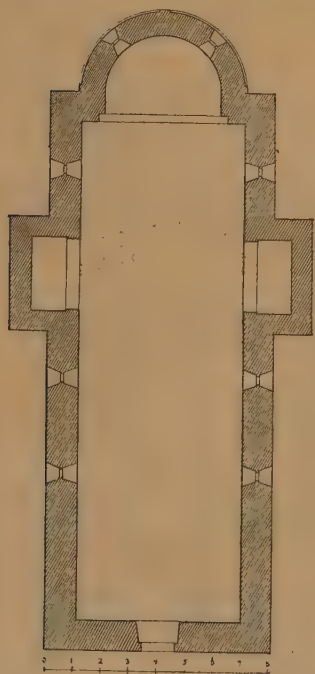
většinou v dobách nedávných ustoupil zcopářeným báním a barokním lucernám nejrůznějších tvarů, jimiž archeolog v bádání svém se másti nedá.

Jelikož kostelů skupiny právě uvedené dosud nebylo se všimáno, naskytuje se badatelům po veškerých diecésích vhodná příležitost, aby po nich bedlivě pátrali. Nalezne se jich dojista značné množství s různými variacemi.

4. Jednolodní kostely románské do kříže stavěné.

Stavitelství románské stále pokračovalo od tvarů jednoduchých k úpravám složitějším. Když potřeby duchovní v malých dosud osadách se množily, patrně bylo pomýšleno na zjednáni vhodného místa pro oltáře boční. Oltář hlavní měl svou svatyní v apsidě anebo v choru pravoúhelně zakončeném. Jakmile nastala potřeba oltářů bočních, zjednána jest

bohoslužebným sloužící, které do lodě otvíraly se nižším obloukem vítězným. Na venek ukazují se ramena křížová jakožto skromné výstupky ze stran kostela vybočující, jejichž stříšky o stěnu budovy se opírají (obr. 19.). Ve skupině této panuje dosti značná rozmanitost dle zvláštního sestrojení částek, z jakých budova kostelní se skládá, má-li totiž apsidu anebo chor pravoúhlý, je-li věži opatřena anebo bez ní, jako se v několika případech ve vřkolu Pražském vyskytuje. Nejzajímavějším a nejkrá-

Obr. 18. Smíchov.

jím prostora přiměřená pravoúhlými výstupky z obou boků lodě, čímž kostelu dostalo se podoby kříže.

K půdorysu apsidou anebo chorem pravoúhelným zakončenému přidána jsou v lodi ramena křížová (obr. 18.), jimiž získány jsou sklenuté prostory vedlejší skromných rozměrů, zvláštním účelem

Obr. 19. Smíchov.

snějším kostelem skupiny této jest kostel v Řeznovicích na Moravě s třemi apsidami do kříže rozestavenými, které obklopují osmistěnnou kupli.

Kostely této skupiny snadno se poznávají a proto není třeba, aby tuto šířeji o nich se rozmlouvalo.

5. Jednolodní kostely s chorem polygonálním.

Na sklonku doby románské objevují se kostely, které apsidu polokruhovou anebo chor pravouhlý vyměnily již za chor vícehranně zakončený, jako vidá se z pravidla při budovách slohu přechodního a gotického. Románský původ této skupiny poznává se však snadno z polygonu ze hmotného zdiva bez opěráků zbudovaného a oken ro-

mánských, jimiž stěny jeho prolo-meny jsou, jakož i uspořádáním vnitřku kostela, jehož architektonická úprava celkem se valně nezměnila, jelikož loď otvírá se do nižšího a užšího choru sklenutého obloukem vítězným polokruhově sklenutým.

Jelikož i tato skupina snadno se poznává, není třeba zvláštních vyobrazení.

6. Kostely románské různým způsobem rozvržené.

Kromě uvedených pěti skupin kostelů vyskytují se ještě jednotlivé chrámy, zcela jiným a zvláštním způsobem rozvržené, které za tou příčinou nelze do žádného z uvedených druhů stavebních vřaditi. Tak na př. spočívá loď kostela Zábořského na čtyř svobodně stojících sloupech do čtverce rozestavených, jimiž klenba křížová bez žeber na devět polí se dělí. Ze čtyř sloupů zvedá se nad klenbou vrchní patro s věží střechu převyšující, oživenou románskými okny dvěma sloupky na tři otvory rozvrženými na veškerých stranách. — Loď kostela Ořešského rozvržena jest na čtvero klenbových polí křížovou klenbou vyplněných a v jediném sloupu uprostřed kostela se sbíhajících. — Pil-nému pátrání společnému snad se podaří, aby ještě mnoho jiných různých rozvrhů stavebních bylo objeveno.

Z uvedených skupin jednolodních kostelů románských vesměs malých a skromných, po vesnicích a dědinách rozptýlených zřetelně se spatřuje, s jakou

samostatností a rozmanitostí otcové naši hned na počáteční pouti umělecké si počínali. V různé i bohaté rozmanitosti obráží se živá povaha a plodná obrazotvornost národa, který, jedva víru křesťanskou přijav, jal se již samostatně tvořiti a ducha svého národního osvědčovati na základě slohu románského po příkladech veškerých národů západní Evropy od Církve katolické dobrovolně přijaté, duchem svým však individuálním provanutého. Na skromných těchto památnících ukazuje se již veliké nadání, jakož i láska k umění výtvarnému, která v dalším průběhu dějin národa českého na vysoký stupeň dokonalosti se vyšínula. Památníky románské jsou základem pyšné budovy dějin umění výtvarného v zemích koruny české.

Každý románský kostelík vesnický jest zkamenělou písní národní. A sbírka všech těchto písní jest velkým pokladem, Sbírejme tedy pilně a úsilovně románské písně zkamenělé a nasbíráme poklad, který blažiti bude nás i pokolení příští.

B. Kostely trojlodní.

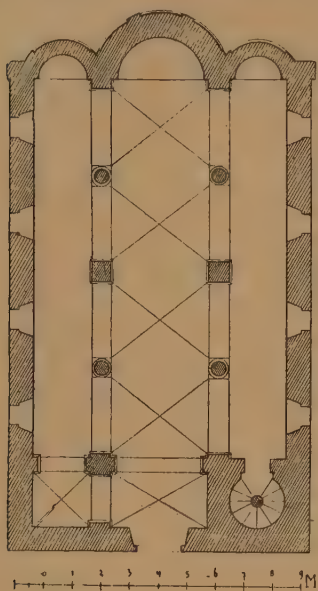
S kostely jednolodními stavěny jsou současně i v malých vesnicích kostely trojlodní skromných rozměrů sice, avšak výtečně stavěné dle architektonického řádu slohu románského s rozvrhy různě se střídajícími. Obdélník půdorysu rozvržen jest dvěma řadami čtverhranných pilířů na tři lodě. U kostela Tismického střídá se však výmínečně pilíř se sloupem románským (obr. 20.). Veškeré tři lodě zakončují se na východ polokruhovými apsidami. Na západní straně průčelní jsou dvě věže zbudované na klenbových čtvercích lodí bočních, mezi nimiž sklenuta jest kruchta.

Vstoupivše hlavním vchodem uprostřed průčelí prolomeným, jsme překvapení krásným sestrojením vnitřku.

O sloupy s attickými patkami a hlavicemi krychlovými, jakož i o pilíře článkovanými trnoží a slohovými římsami opatřené, opírají se silné oblouky arkád polokruhově sklenutých, které nesou vysoké stěny hlavní lodi, rozčlánkované pilastry pravidelně rozestavenými, odpovídajícími spodním pilířům a sloupům, svrchu pak římsou náběžníkovou zakončenými (obr. 21.). Loď hlavní, osvětlená z obou stran čtvero okny, zakončena jest vítězným obloukem, za kterým úhledná apside se klene. Nízké lodě boční mají tolikéž oken a jsou na východ nízkými apsidami mile zakončeny. Vzájemný poměr jednotlivých prostor, ušlechtilý rytmus architektonických článků a ozdobně provedené podrobnosti

na pilířích a sloupech v nadměrně oživují vnitřek malého, avšak mistrně sestrojeného

chrámu. Úhlednému vnitřku odpovídá malebný zevnějšek (obr. 22.). Na západní straně průčelní vypínají se 2 věže, o něž opírá se hlavní loď štítem zakončená. S obou stran objevují se lodě boční, jejichž stěny okny oživené a trnožem a

Obr. 20. Tismice.

Obr. 21. Tismice.

obloučkovým podřímím okrášlené pokryty jsou pultovou střechou o stěnu lodí hlavní opřenou, která nad ně vyniká a úhlednou římsou končí. Východní strana však jest nejkrásněji vyznačena

Obr. 22. Tismice.

již i zvenčí jakožto svatyně oltární třemi apsidami, z nichž střední jest důstojným závěrkem lodě hlavní, menší však apsidy po obou stranách ji doprovázející uzavírají významně na venek obě lodě boční. Veškeré tři apsidy jsou přiměřeně vyzdobeny trnožem, z něhož vystupují liseny, které svrchu pod římsou článkovanou spojeny jsou obloučkovým podřímím. Hlavní vysoká apsida střední rozvržena jest pilastry na tři pole s třemi okny, apsidy boční pouze dvěma lisenami zarámované mají po jednom oknu.

Ze skupiny kostelů trojlodních téhož druhu popsán jest kostel Prosický rovněž s třemi apsidami, jedinou však věží nad presbytářem zbudovanou s vyobrazeným půdorysem, zevnějškem, perspektivním vnitřkem boční lodí a římsováním pilíře (XIV., 85.), — napotom kostel v Měříně na Moravě s půdorysem, průsekem po

déle a na příč, trnožem, římsováním a portálem (XV., 121.).

Malé avšak prostomilé kostely trojlodní byly architektonickými miniaturami velkolepých chrámů stoličních, kolegiátních a řeholních, z nichž některé v krutých válkách zanikly, jiné však nezbytnými opravami v dobách pozdějších dle vkusu tehdejšího přeměněny jsou. Jako v malých kostelích vesnických vyskytuje se i při skupině velkých chrámů nevšední rozmanitost v rozvrhu i podrobnostech.

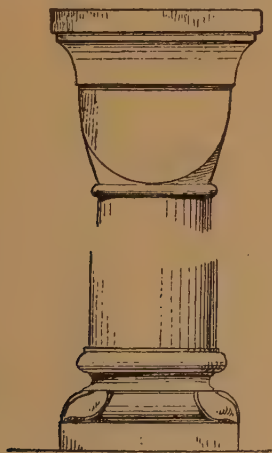
Pojednavše o různém rozvrhu a architektonickém sestrojení kostelů jedno- i vícelodních, zbývá pouze povšimnouti si blíže některých zvláště význačných článků a částí stavitelství románského, dle kterých s určitostí poznává se ne- toliko sloh, nýbrž i doba, v níž kostel zbudován byl.

Sloupy a pilíře.

Velmi charakteristickými články slohu románského jsou sloup a pilíř, které uvnitř kostelů jednolodních sklenutou kruchtou a vítězné oblouky podporují, v kostelích trojlodních lodě dělí, v portálech se objevují, okna věžní na dvě půle anebo i na tři díly rozvrhují a p.

Sloup románský skládá se z pa-

kruhová patka spočívá na čtvercové desce, povstávají na čtyř rozích desky prazdné plošky, které nárožním lístkem anebo patníčkem se pokrývají, tvoříce takovým způsobem přechod z tvaru čtverhranného v okrouhlý. Nárožní lístky vyskytují se z pravidla po celé 12. století. Později nabíhal spodní obloun

Obr. 23. Tismice.

Obr. 24. Milevsko.

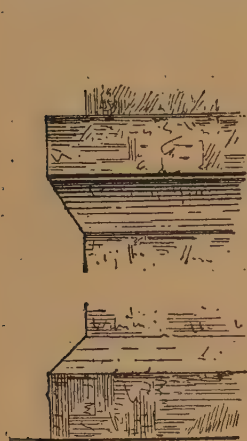
tky na čtvercové desce spočívající, z dříků a z hlavice, která na místo abaku kryta jest článkovanou, mnohdy dosti vysokou deskou — krycí deskou (obr. 23.). Patka skládá se pravidelně ze dvou oblounů žlábkem oddělených, v průvodu dvou úzkých proužků; nazývá se patkou attickou. Jelikož

patky tou měrou, že nad desku vyčníval, čímž patník byl vypuzen.

Dřík bývá kulatý, šesti- neb osmistěnný (obr. 24. a) k vrchu se obvykle sужující, začasťe závitkovitě žlábkovaný, anebo různým pletivem okras vyzdobený, svrchu kroužkem, na způsob prstenem obehnaný.

Hlavice bývá nejčastěji krychlová (obr. 23.) se spodními hranami zakrouhlenými; plochy bývají buď hladké, anebo na způsob náplní prohloubené, často i plochými okrasami vyplněné, později i různým listím zcela pokryté (obr. 24. a b). Hlavice krychlová jest

sou opatřené. Nejprostějším tvarem jest deska rovnočárně sříznutá (obr. 25.). Budovy nákladněji stavěné mívají pilíře s trnoži bohatěji článkovanými (obr. 26.) anebo na způsob attické patky tvořenými (obr. 27.). Článkovanějšímu trnoži odpovídá napotom též bohatěji článkovaná

Obr. 25. Meřín.

Obr. 26. Meřín.

Obr. 27. Tismice.

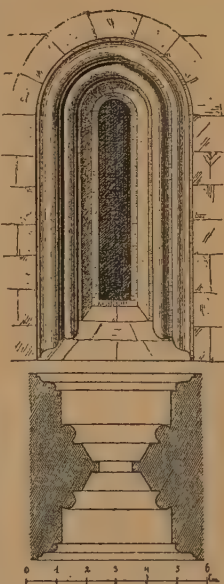
charakteristickým znakem slohu románského a vyskytuje se často od polovice II. až do 13. století. — Vyskytují se však také hlavice tvar kalichu nápodobující a korintisující.

Pilíře bývají obyčejně zděny čtverhranně, dole trnožem, svrchu římsa.

Uvedené články bývají z kamene tesaného dobře pracovány a jsou archaeologovi výtečným vodítkem při posuzování starého zdiva původního. Bývají obyčejně se vším ostatním kostelem mnohokrát obíleny, což ovšem badatele mýlíti nesmí.

O k n a.

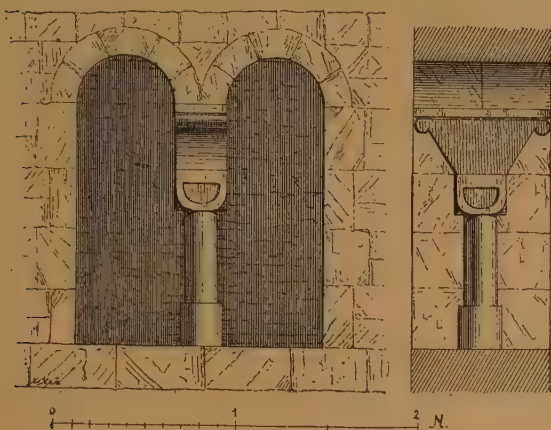
Rovněž charakteristická jsou okna románská, vesměs malá a polokruhově sklenutá, s ostěním na venek i do vnitř silně vybočujícím, aby do vnitř co možná nejvíce světla vnikalo. Nakloněná plocha spodní odváděla rychle vodu deštovou. (Viz obr. 4.). Při kostelích nádherněji zbudovaných bývalo ostění oken nádherně článkováno sloupky, jejichž obloun polokruhově obíhal, jakož i články jinými (obr. 28.). [Viz vyobrazení oken Vrouteckých v »Methodu« XIV., 125. a Potvorovských XV., 5.]. Zuřivostí, s jakou za let minulých kostely románské vkusem novomodním se přeměňovaly, ušlo málo oken vandalismu. Stará okna románská jsou buď zazděna a pod nimi nová prolomena tvarů nejdivo-

Obr. 28. Michalovice.

čejších a nejšerednějších, anebo se na témž místě nemotorně zvětšila. Obyčejně zachránil novomodní kolosální hlavní oltář původní okno prostřední v apsidě anebo v choru pravoúhlém, kdež obnovovatelům nepřekáželo, jsouc důkladně zakryto, anebo se zachovalo nad klenbou později zbudovanou. Okna byt i vesměs porušená nesmějí archaeologa odstrašiti od důkladného ohledání budovy. Redaktor se již mnohokrátě přihodilo, že kostel z venčí zcela moderním se mu býti zdál, vstoupiv však do vnitř byl veškerou ostatní úpravou a architektonickým rozvrhem okamžitě přesvědčen, že budova v podstatě se nezměnila. — Rovněž charakteristická jsou okna věžní, sloupky na dva nebo

tři díly rozvržená, jejichž sloupek uka- | očekávají s toužebností milosrdnou duši,
zuje buď na prvotní (obr. 29.), anebo na | která by je z dlouholeté vazby vypro-

Obr. 29. Budeč.

Obr. 30. Milevsko.

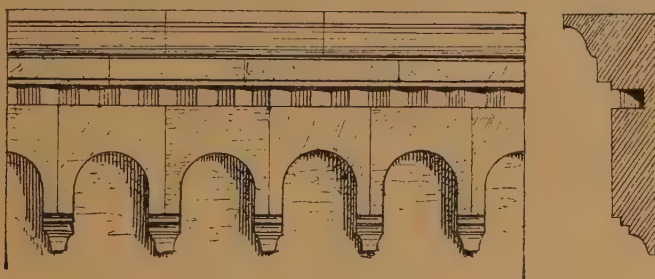
rozkvětlou dobu (obr. 30.) slohu román- |
ského. Sloupky oken byly velmi zhusta za- |
živa zazděny, majíce však tuhé živobyti,

stila. Neopomíň tudíž nikdo podrobiti |
věž důkladné prohlídce.

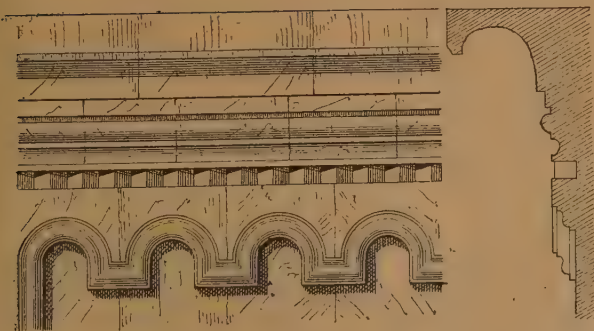
Obloučkové podřimsí.

Dalším význačným znakem na ko- |
stelích nákladněji stavěných jest ob-

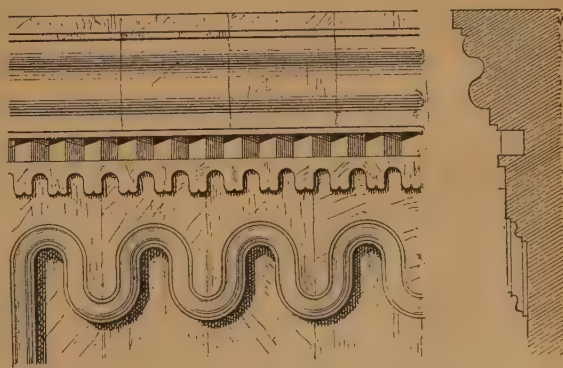
z něhož souditi lze na starší nebo po- |
zdější původ kostela. Podrobně prove-

Obr. 31. Plaňany.

Obr. 32. Potvorov.

Obr. 33. Potvorov.

loučkové podřimsí, jehož krása se |
stupňuje od článků jednoduchých až |
k nejnádhernějším (obr. 31., 32., 33.),

deným nákresem ukáže se zřetelně ráz |
budovy.

Portály.

Nejvzácnější však okrasou kostelů románských jsou portály. Dvěře ve vnitřní stěně jsou obyčejně pravoúhlé, nad nimiž sklenuto jest pole polokruhové — tympanon. Hluboké ostění vybočuje v šikmé čáře, takže portál na venek se valně rozšiřuje. Stěny boční rozvrženy jsou pravoúhlými ústupky, v jejichž rozích zvedají se sloupy s patkami a hlavice; nad krycími deskami zvedají se oblouny polokruhově vedené, kterými

Čeho v stručném návodu se nedostává, badatelé archaeologičti si doplní. Kostely románské většinou zbudované z kamenů tesaných a v pravidelných vrstvách kladených, byť i později omítnutých, lze dosti snadně poznati dle rozvrhu architektonického a jednotlivých článků slohových, jak v uvedeném návodu se uvádí.

Dlužno tedy pilně po nich pátrati a to především po vesnicích a filiál-

Obr. 34. Libčeves.

Obr. 35. Potvorov.

sloupy proti sobě stojící se spojují, tvoříce takovou měrou rám portálu. Jednoduché kostely mívají prosté portály, kostely nákladně budované vynikají též nákladně pracovanými portály, jejichž tympanony nezřídka i sošnickou okrasou vyzdobeny bývají. Ze článkování portálu lze s určitostí souditi na dobu, v níž kostel zbudován byl. (Obr. 34., 35., 36.) I skvostné portály z kamene důkladně pracované nerozum namnoze zabítil. Krásu jejich pokrývá několikerá vrstva vápna, která volá po odstranění. Portály kdekolivěk zachované zasluhují toho, aby pečlivě nakresleny byly.

kách, kde novota méně řádila. Značná část opuštěných kostelů filiálních bývaly farními. V osamělosti své zachovaly snáze ráz původní.

Znamenitou pomůckou při pátrání po kostelích románských v království českém jest seznam plebánií z roku 1352, který v příštím čísle »Methoda« dle Palackého uveden bude. Značná část kostelů v seznamu zahrnutých byla zbudována v době románské a badatel obcházející kostely starých dekanátů bývá až překvapen množstvím kostelů buď zcela neporušeně anebo v podstatě dosud zachovaných. Jest pouze třeba, aby

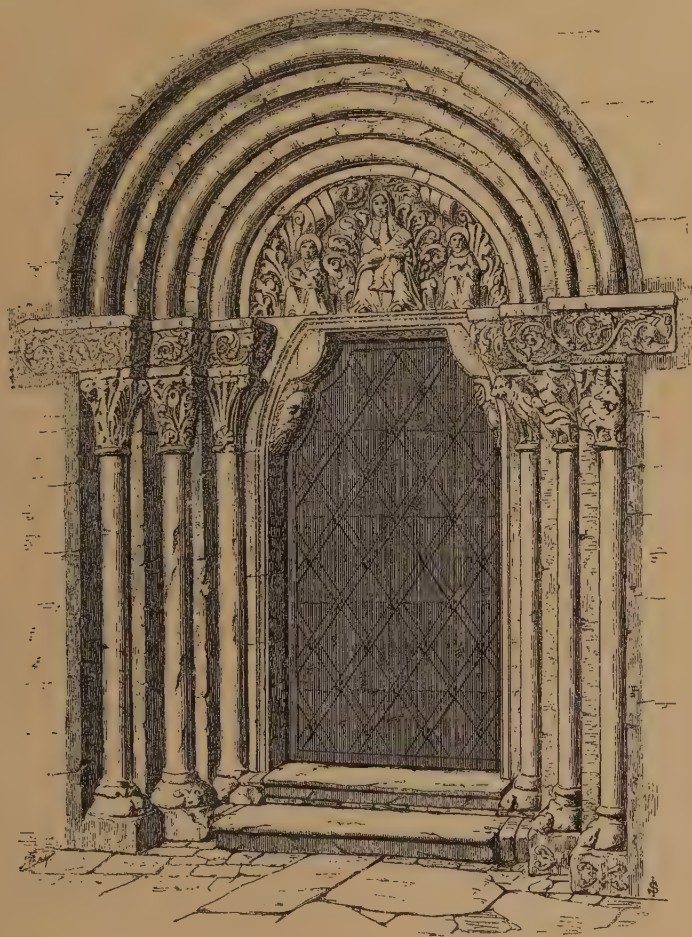
se veškeré kostely v seznamu uvedené obešly přispěním sboru archaeologických badatelů po veškerých dekanátech a vikariátech za tím účelem se seřadivších. Práce soustavně rozvržená snadno se překoná, jestliže za přispění vrchnosti duchovní zdaří se provedení organisace sboru takovéhoho.

Objevené kostely románské dlužno napotom správně popsat i dějinami, pokud lze, opatřiti.

Popis bez nákresu jest písni bez

i délky uvnitř lodi, jakož i výšky s podotknutím, je-li loď stropem anebo klenbou kryta, — průměru apsidy s udáním, o mnoho-li uvnitř přesahuje polokruh, — šířky a délky u choru pravoúhlého neb polygolnáního, — síly zdiva v lodi a ve věži.

2. Perspektivní nákres vnitřku z lodě směrem k apsidě anebo choru byt i jen zběžně načrtnutý, z něhož bylo by lze poznati stavební sestavení vnitřku, jak ukazuje obraz 9.

Obr. 36. Meřín.

nápěvu. Nevyžadují se nákresy mistrně provedené, ovšem ale věrně podané. Ku provedení získati lze všudy učitele té které obce, který častým pozorováním obraz tak jasné v duši chová, že dovede kostel nejsprávněji nakresliti. K náležitému posouzení a upotřebení jest třeba nákresů, jak následují:

1. Pudorys s připojením veškerých měr číslicemi vyznačených asice šířky

3. Nákres kruchty klenuté, kde v původní podobě se zachovala.

4. Perspektivní nákres zevnějšíku z takového místa, odkud se spatřují veškeré částky budovy.

5. Podrobnosti architektonické, pokud jsou zachovány: okno, portál, obloučkové podrímsí, článkování starých říms, sloup s patkou a hlavicí, pilíř a p.

6. Staré předměty románské, jako: kamené křítelný obyčejně pochozené v některém koutě sakristie nebo předsíně, majíce podobu štoudví různých tvarů (viz »Method« XIV., 112. 113), — kamenné ambony (XIV., 110) — bronzové svícny nízké, na jejichž podnoží spatřujeme draky se proplítající, — bronzové křucifixy s postavou Krista Pána oděného sukni s rukama vodorovně rozpatýma, — kaditelnice tvaru románského a p.

Za našich dnů rozšířilo se po veškerých končinách valně ochotníků ze záliby fotografujících, kteří na požádanou ochotně se propůjčí k službám.

Co náskres nevyjadřuje, doplní popis, který se všimá i historické stránky. Látku lze čerpat z památných knih farních, kde sice o původu kostela mnoho se nedopátráme, přece však nějakých zpráv o různých obnovách s poznámkami, jak druhdy kostel vypadal a co a jak se opravilo (!) a zvelebilo. (!) Obnovovatelé rádi se chlubí a bezděčně vyznávají, čím na starobylých budovách se pohřešili. Redaktor z podobných zpráv čerpal již mnohou velevzácnou poznámku a velmi užitečné poučení. — Především nebudíž nikdy opominuto k místu připo-

jiti i diecési a dekanát, aby při stejnojmenných místech nepovstaly zmatky a usnadnila se práce při vyhledávání materiálů v různých pramenech.

Brzy rozejdou se bohdi přátelé starovědy církevní po vikariátech a dekanátech v zemích koruny české. Nedej se nikdo šáliti novomodním nátěrem, rozšířením a změnou oken, klenbou později přidanou, omítkou kvádrového zdíva a podobným znešvařením rázu původního, nýbrž pátrej po architektonické soustavě a stavitelském rozvrhu budovy, jakož i po různých člancích slohu románského, jako jsou zbytky oken, říms, portálu a p., které nezvratně ukazují, že kostel v době románské zbudován byl a v podstatě dosud zachován jest, takže při příští opravě lze mu navrátiti bývalou, ctihodnou podobu. A takovou měrou úřad archeologa rozšíří se v důležitý úřad konservatora církevního ve smyslu úchval synodálních.

Věrným spolupracovníkům na knize dějin umění výtvarného v zemích koruny české při rozchodu do obvodů bádání k hojně a pozeňnané žni z toho srdce volá redaktor upřímně a srdečně:

Zdař Bůh!

(Seznam archidiakonátů v Čechách uveřejněn bude v čísle příštím.)

Seznam dekanátních archaeologů v arcidiecési Olomoucké.

Pokorná prosba redaktorova k nejdůstojnější kníž.-arcib. konsistoři Olomoucké, nebylo-li by lze za účelem sbírání potřebného materialu k dějinám umění výtvarného v zemích koruny české ustanoviti po dekanátech odborníky věci znalé, vyřízena byla příznivě výnosem, jak následuje:

Č. 6351.

Olomoucká knížecí arcibiskupská konsistoř.

Přípisem ze dne 3. února 1890 vyslovila Důstojnost Vaše přání, zda nenašli by se v dekanátech kněží, kteří by ohledali chrámy v dekanátech a podali zprávy stran jejich slohu.

Knížecí arcibiskupská konsistoř přikládá dopisu tomuto seznam kněží, kteří ochotní jsou přání vyhověti.

Račiz Důstojnost Vaše pojednání věci

se týkající v patřičném počtu výtisků kníž. arcib. konsistoři předložití a seznam navrátiti.

Výtisky budou dodány těm, kterým duchovním, by vše, co v dekanátu stran slohu nalezli, oznámili kníž. arcib. konsistoři, jež mileráda dodá material Vaší Důstojnosti.

Dáno v kníž. arcib. konsistoři v Olomouci, dne 25. června 1890.

Emanuel hrabě Pötting,
generální vikář.

Dr. Theodor Kohn,
kancléř.

Seznam dekanátních archaeologů:

Dr. Karel Kühn v Smilové (dekan. Budišov).

Josef Brázdil, farář v Žeravici (dekan. Bzenec).

- Jakub Knapp, kooperator v Těšeticích (dekan. Cholina).
 Jan Korec, praefekt v kníž. arcib. semináři v Kroměříži (dekan. Kroměříž).
 Jan Hermet, kaplan v Berouně (dekan. Dvorce).
 Ant. Gruda, farář, (dekan. Hradec).
 Jan Vychodil, administrator na Velehradě (dekan. Uher. Hradiště).
 Ludvík Herrmann, kooperator ve Špičkách (dekan. Kelč).
 Fabian Věrný, farář v Dřevohosticích (dekan. Holešov).
 Trant. Toman, děkan a farář v Oujezdě (dekan. Klobúky).
 Josef Arnošt, farář v Rožnově (dekan. Valašské Meziříčí).
 Frant. Špička, farář (dekan. Přerov).
 Josef Grmela, farář (dekan. Prostějov).
 Innocenc Obdržálek, provis. katecheta ve Frenštátu (dekan. Příbor).
 František Nitsch, farář v Jířicích (dekan. Rymářov).
 Josef Klemsch, farář v Cotkytlích (dekan. Šimberk).
 Konrád Blažek, farář v Mladějovicích (dekan. Šternberk).
 Moric Růžicka, farář ve Velké Blatnici (dekan. Strážnice).
 Ign. Kupčík, kooperator ve Švábenicích (dekan. Švábenice).
 Dr. Ludvík Brixel, farář v Ohradách (dekan. Bílovec).
 Alois Filip, farář v Jaseně (dekan. Vyzovice).
 Alois Ležák, Fabian Gregánek, kooperatoři ve Vyškově (dekan. Vyškov).
 Jan Daněk, farář v Hovězí (dekan. Vsetín).
 Karel Frňka, kooperator v Koryčanech (dekan. Zdounky).
 Josef Kašpar, farář v Radiměři (dekan. Svitava).
 Frant. Valoušek, kooperator v Šumicích (dekan. Uh. Brod).

Milostivým vyslyšením prosby, jakož i tím, že nejdůstojnější knížecí arcibiskupská konsistoř ráčí sama návod archaeologický dekanátním archaeologům dodati a práce jejich sebrati, poskytla dílu obmyšlenému pomoc neocenitelnou, která s vděkem vítána bude od veškerých přátel starovědy vlastenecké. Za vydatnou a milostivou podporu vzdal redaktor nejdůstojnější knížecí arcibiskupské konsistoři díky nejuctivější.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává *Frant. Vacek*.

Vyšetřující povahu slov, kterými Čechoslované označují svatyně křesťanské, připadli jsme na okolnosti, jež ku nejstarším dějinám staveb bohoslužebných na Moravě a v Čechách velmi mnoho mohou přičiniti.

Co posud obecně za pravdu o tom bylo přijímáno, zavírá se ve slovech dra Kalouska: Slovo církev uvedli do Čech věrozvěstové slovanští. Nejstarší křesťanské svatyně v Čechách sluly církve. Slovo kostel jest latinské castellum. Tak nazvány byly některé chrámy, protože k obraně se stavěly a příkopy i hradbami opevňovaly (v 11.—13. století). Věc i jméno její přišly k nám od západu. Starší název jest tedy církev, novější kostel.¹⁾

Hodláme ukázati, proč výrokům právě

uvedeným na větším díle přisvědčiti nelze.

Především povážiti jest čas a způsob chrámů hrazených, kterým dáváno jméno ecclesiae incastellatae. Slovo incastellare shledáváme nejprve u dějepisce anglického Viléma z Malmesbur († asi r. 1150). Nově tvořeným slovem věc velmi stará se znamená: místo hradbou opatřiti. Že v bouřlivých dobách 12. a 13. věku opevňovány bývaly některé chrámy, a to ku věcem válečným, poznáváme z úchval církevních sněmův, kterými se to zapovíдалo. Zejména ve Španělsku a Francii obrátili vzpurní šlechtici nejedno okoli chrámové v dokonatou tvrz. Horlivější biskupové zehrli proti rušitelům posvátných míst a dávali na ně klatbu.¹⁾ Hraditi chrámy za tou

¹⁾ Památky archaeolog. X., sl. 600.

¹⁾ Du Cange: Glossarium; při slovech Ecclesia incastellata a Incastellare.

příčinou, aby bezpečny byly před škůdci a zloději, nebo aby útočiště poskytl y věřícím v čas největší tísně zemské, líbilo se některým biskupům i v Čechách. Tobiáš z Bechyně (r. 1278—96) ohradil (incastellavit) chrámy farní v obojím Týně, Rokycanech, Řečici, Štěpánově, Křivsoudově, Vyskytně, Heralci.¹⁾ Probošt Zderazský Petr vyjednal r. 1281 při opatuklášteřu v Plasích, aby poddaní Zderazští v Potvorově, měli za války útočiště při tamějším chrámu (ad dictae ecclesiae munitionem refugium habent²⁾).

Kterák hrazeny bývaly budovy chrámové, na jevu jest z některých zmínek písemných i z pozůstalých památek místních. Vchod do chrámu byl plotem opevněn³⁾. Kolem chrámu stavěla se pevná zeď tak, že hřbitov jí byl uzavřen. Někde zřizovali zeď dvojí, bliž a opodál chrámu⁴⁾. Vně ohrady prohlubována země na způsob příkopův. Ve zdech chrámových hotovily se kobky a úkryty. Věž při chrámu vystavěná opatřena byla střelnými. Vše to druhdy i v Čechách se dalo, jak vidno ze zákazu arcibiskupa Arnošta z Pardubic: »Nullus sub excommunicationis poena in ecclesia vel de ecclesia munitionem seu fortalium praesumat erigere vel facere, aut ipsius coemeterium pro ejus firmitate fossatis quibuslibet vallare«. ⁵⁾

Důležitá otázka nadchází, zdali, protože některé chrámy v Čechách opevňovány byly za 12.—14. století, získaly stavby chrámové nové jméno?

Z toho, co posud řečeno, na bílé dni jest, že též čas nestavěly se chrámy k obraně, nýbrž svatyně již stávající zdmi byly hrazeny a k ochraně obyvatelů připravovány. Jméno na označení chrámu takových či spíše vnější úpravy jejich (incastellatae) nevešlo v obecnou řeč ani tam, kde bychom po příbuzenství jazyka více toho se nadáli nežli v Čechách. Kdyby přes to zvláštní oblibu u nás bylo docházelo, sotva, trvám, »kostel« by se říkalo, ale »okosteli«. Ostatně

v listinách psáno napořád »munitio ecclesiae«.

Počátek nového názvu připadal by ku době Kosmově († r. 1125). V letopisu jeho čte se slovo castellum s udáním místa dvakráte: castellum Pšov, castellum Cladzco.¹⁾ Význam toho jest patrný: hrad Pšov, hrad Kladsko. Týž letopisec přivádí také (k r. 1067) slovo kostel jakožto jméno staré osady a statku biskupského na Moravě: Sekyř Kostel²⁾. V listině Litoměřické asi z r. 1057 jmenována jest osada česká Kostelec³⁾. Biskup Zdik počítá r. 1131 ke statkům chrámu Spytihněvského na Moravě vsi Kostelec a Kostelany⁴⁾. Vznikly osady právě řečené hned, jak na západě ujímalo se ve spisech slovo incastellare? Zalíbilo se cizí jméno Čechům tou měrou, že dvacet Kostelecův, ne-li více, v brzku založili? K tomu zajisté neradno přisvědčovati.

Spisovatel žijící v době, kdy hrazeny byly některé chrámy zdejší, nečiní rozdílu mezi církví a kostelem. Myslíme na Dalimila, jenž chrám sv. Víta na hradě Pražském jmenuje kostelem, sv. Kosmy a Damiána v Boleslavi nazývá církví⁵⁾. Nechceme říci, že tenkrát nebylo rozdílu mezi oběma názvy, ale nechýbil, kdo obojí za jedno kladl. Kdybychom spoléhati chtěli na nejmenovaného předělavatele Kosmova ze 14. století, dostalo by se nám svědectví, že již za života sv. Vojtěcha sluly chrámy v Čechách kostely⁶⁾. Lepší však jest svědectví Kosmovo o Sekyř Kostece, kteréžto osadě po bok klášteřu se může čestiti Kostel v Čechách.

Po stránce jazykové ukazuje slovo kostel na starší dobu nežli jest 12. století. Proměna hlásky *a* v první slabice slov výpůjčených průchod měla za prvního křesťanství v Čechách a před tím. Jmenujeme toliko: oltář (altare, pohan (paganus), opat (abbas), komže (camisia), obr (Avar), Trojan (Trajanus). Ti, kdož později přijali slovo castellum k řeči slovanské, vyslovují je »kaštil«. Dodá-

¹⁾ Jirečkovo Slovánské právo; II, str. 34.

²⁾ Emleřova Regesta; II, č. 1235, str. 533.

³⁾ Rukopis kapitální knihovny v Olomouci ze 12. století: »Ecclesiae sint bene coopertae et cameratae (klenuty), atrium sit sepe munitum.«

⁴⁾ Du Cange: Glossarium; I. c: »Juxta portam interioris castelli, quo ecclesia ambitur.«

⁵⁾ Statuta provincialia Ernesti archiepiscopi: De immunitate ecclesiarum. Srovn. Heřele: Consiliengeschichte; VI., str. 222 a j.

¹⁾ Prameny d. č. II., str. 28, 41.

²⁾ Tamže str. 95: »Curtem, quae est in Moravia ad Sekyrcostel.«

³⁾ Erbenova Regesta; č. 124, str. 53.

⁴⁾ Tamže; č. 214, str. 96.

⁵⁾ Vydání Hančovo z r. 1876; str. 65, 67.

⁶⁾ »S. Adalbertus aedificavit pulcherrimam ecclesiam sub honore Dei genitricis Mariae virginis in provincia plznensi, quam ecclesiam Kosteletz nominavit.« Menckel: Scriptores rerum Germ. III., str. 1643.

me-li k tomu, že »kostel« (КОСТЕЛЬ nebo КОСТЕЛ) naskytá se i ve staré slovanštině, nebude starobylost jeho nikomu v pochybnosti.

Slovo kostel, jak dověsti chceme, starší jest nežli křesťanství na Moravě a v Čechách. Kolébkou jeho jsou nejspíše krajiny Podunajské. Jak známo, tlumočili Římané slovem castellum pojem místa hrazeného nebo tvrze. Castella pak řečeny byly klenuté kobky na zdržení nebo čistění vody pramenité. Románskému obyvatelstvu, které zůstávalo vůkol bývalých vojenských táborů Římských, sluly věže hradebních zdí »castella«. Tak asi již vojínové a vysloužilci jmenovali staré »turres« a »propugnacula«. Moravané i Čechové viděli a znali zbytky opevněných ležení Římských v Podunajsku; i přijali také jméno cizí na označení staveb doma neobvyklých, říkajíce po Románech kastely nebo kostely. Počátek toho klademe ke století pátému nebo šestému.

Podobně dalo se na jiných stranách. Slované sedící v hornatinách poloostrova Balkánského měli tvrze a tábory Římské před rukama, slyšeli latinské nebo počtělé jméno bašt hradebních (καστέλλοι) a propůjčili mu místa v řeči mateřské. Tak ocitlo se slovo kostel ve staré slovanštině, majíc význam věže nebo hradu.

Na břehu řeky Timoku ve východním Srbsku spatřiti lze podnes zbytky opevněného ležení Římského. Pro předmět náš jsou pozůstatky ty hodny povšimnutí. Tábor Timocký má podobu nepravidelného čtverce.

Na rozích hradby (zdi) vnější stojí mohutné okrouhlé věže průměru 56 m. Ze zdi pak vystupují na všech stranách menší okrouhlé věže¹⁾. To jsou kostely po rozumu staré slovanštiny.

Nechceme tvrditi, že věže táborů Římských vesměs byly okrouhlé. Ano vědomost máme o čtverhranných věžích Římských. Obojí druh jejich spatřoval se v hořejším Podunajsku.

Vojenské tábory tamější daly jednak vzrůst znamenitým městům (castra Regina, castra Batava), jednak za své vzaly útokem surových nájezdníkův (Lau-
reacum, Vindobona, Carnuntum). Křesťanství ohlašovalo se ve zdech jejich již na sklonku 2. století a po r. 320.

¹⁾ Velišský: Život Řekův a Římanův; str. 452.

převýšilo počtem vyznavačů obyvatele pohanské. Chrámy zřizovány byly jak v městě tak i vně hradeb, kdež zprvu daly se pohrby křesťanské. V Řezně stávala kaple hřbitovní u cesty do Augsburgu, kaple sv. Jiří před branou²⁾. Pohříchu nejsme nikterak poučení o podobě a tvaru jejich. Ale to zajisté přijíti lze že budovány byly pevně dle vzoru nejbližších staveb Římských.

Městské chrámy Rezenské připomínají se teprve po valných pohromách křesťanstva v Podunajsku, když Bavoři zabrali břehy řeky od Lechu až k Emži. Nejstarší v základech posud zachovalý jest chrám sv. Štěpána ve zdi. Rozměry půdorysu jeho vykazují 14.56 m délky a 7.26 m šířky. Že Řezno, město nedobytné, z kamene do čtyř hran sekaného vystavené a vysokými věžemi opatřené³⁾ nemělo chrámů dřevěných, rozumí se samo sebou. Poloha chrámu sv. Štěpána při zdi městské pamatuje nás na věže hradební, jak o nich řeč byla svrchu. O starou zeď římskou opírá se rovněž tak zvaná krypta Erhardova v Řezně, to jest svatyně nízká, čtverhranná, vnitř 6.63 m dlouhá a nehrubě širší, šesti pilíři o 1.58 m výšky na tré rozdělená a nedokonalou klenbou křížovou krytá. Původ její klade se do první polovice 8. století. Nad ní prostřen byl presbytér chrámu většího.

Co se týká latinských názvův, kterými znamenány chrámy tehdejší, jisto jest, že psalo se: ecclesia, basilica, casa. Poslední slovo uvádí nám na mysl výrok starého spisovatele: Castrum, quod in loco alto situm est, quasi casa alta, unde castellum⁴⁾. Než na tom nezakládáme zhola ničeho. Bavorsky říkalo se chrámu »kirichun«, což Slovanům znělo by »krcheň«, ale nikde od nich přijato nebylo. Při každodenním takorika styku Slovanů s Bavory jest to věc podivuhodná. I nemůžeme jinak vykládati nevšimavost předků našich ku názvům staveb chrámových podle Dunaje, nežli, že měli již jméno jiné, zdomácnělé a případné, kterého spustiti se jim nevidělo.

Vyšetřiti stáří a způsob staveb chrámových v místech bývalých osad římských, pokud ku Dunaji přiléhají, jest pro hlubší poznání toho, jaký byl vý-

⁴⁾ Janner: Geschichte der Bischöfe von Regensburg; I., str. 26 n.

²⁾ Aribio († r. 784): Vita s'Emmerami. Bolland. Acta sanctorum. Sept. VI., str. 474.

³⁾ Du Cange: Glossarium; sub voce Castellum.

voj románského stavitelství ve střední Evropě, téměř nezbytno. Pozornost naši poutá zatím úkaz zvláštní, jak z následujících řádků samo se podává. Za doby sv. Severina († r. 482) bylo v Laureaku několik chrámův. Nedaleko odtud vystavěli Bavoři r. 900 tvrz při výtoku řeky Emže (Anisiburch), nynější město Enži, kdež posud na náměstí v celosti zůstává okrouhlý chrám s okrouhlou apsidou (Capella rotunda B. Mariae in foro, r. 1342, Scheiblingskirche, roku 1183). V Tulně, osadě velmi starožitné (r. 837), kterou pokládají někteří za místo římské »Comatia« a románské »Comageni«, spatřuje se okrouhlý chrám s okrouhlou apsidou a sklepením. Ve Starých Hradech (Deutsch Altenburg) opodál zřícenin karnuntských mezi Petronellou a Hainburkem stojí okrouhlá kaple s okrouhlou apsidou a sklípkem.

Hluběji v končinách alpských shleďáš okrouhlé stavby chrámové v Šoproni, Hartberku, Brezích¹⁾. Ku městu Šoproni (Oedenburg) kladou badatelé starožitnosti dávné Sempronium, jiní tuší v těch místech starou osadu římskou »Scarabantia« (colonia Julii). Hartberk při východní hranici Štyrské jest známé naleziště památek římských. Breze pak, město v severních Korutanech (Bisamum, Friesach), váže se po výzkumu některých učenců k dávnému Belandrum a již na sklonku 9. století počteno za osadu chrámovou. Postihujice tudíž okrouhlé chrámy s apsidami téhož tvaru na hradištích římských, nemůžeme než přisvědčiti mínění jinde vyslovenému, že vzor k nim dán jest stavbami římskými, vedle našeho soudu nápodobením věží hradebních, které nejdéle odpor kladly pohromě bouřlivých dob v prvních stoletích středního věku. Domácí název náš »kostel« jest toho svědkem dosti výmluvným.

Při tom není nám neznámo, kde jinde hledán bývá vzor okrouhlých budov chrámových. Gruber ukazuje na hrobky římské, tím vycházejí, že služba zemřelým křesťanům prokazována i úcta ostatků zakládá se na obyčejích římských. Pravda jest, že některé hrobky římské mají podobu výklenku polobání krytého, některé vykazují stavbu válcovitou na čtverhohém podstavci, jakož

císař Konstantin Veliký vyzdvihl okrouhlou kapli nad hrobem Kristovým v Jerusalemě. Ale křesťané vyšedše z katakomb, neukládali mrtvých těl ve chrámech, nýbrž vedle nich, a to zprvu vně hradeb městských, pročež i chrámy některé budovaly se mimo město. Co bychom z vývodů Grubrových přijmouti mohli, v tom se zavírá, že klenba okrouhlých svatyní románských a apsid jejich měla vzor při hrobkách římských.

Jiní prohlédajíce o sobě ku nejstarším stavbám chrámovým v Čechách a styku zakladatele jejich knížete Bořivoje se sv. Methodějem, soudí, že první české stavby okrouhlé zdělány byly dle vzorů byzantských. Sv. Methoděj buď sám buď prostředkem žáků svých dal návod knížeti, kterak by budoval svatyni křesťanskou na Levém Hradci. Při tom nejspíše tanul svěci na myslí chrám sv. Jiří v rodném městě Soluně, to jest rotunda klenutá průměru 24 m, mající na východní straně kobku na čtverci založenou a polokruhem uzavřenou. Chrám sv. Klementa na Levém Hradci stal se pak vzorem mnohým budoucím¹⁾.

Ačkoli nové mínění o pravzoru okrouhlých chrámů českých zamlouvalo by se nám z příčin na snadě jsoucích, nemůže přece výklad k němu učiněný zbaviti nás vážných pochybností. Bořivoj křtěn byv na Velehradě, viděl za jisté sborný chrám tamnější. I lze za to míti, že podnikaje stavbu domu Božího v Čechách, nápodobil spíše svatyni Velehradskou nežli neznámý chrám sv. Jiří v Soluně. O tom pak neslyšeti zhola ničeho, aby chrám na Velehradě staven byl teprve návodem sv. bratří Solunských. Předchůdci Svatoplukovi: Rostislav a Mojmír znali se ku křesťanství, i měli ovšem chrámy dle vzorů nejbližších budované. Tak mimoděk vede nás úvaha přítomná opět do Podunajska.

Co zastírá historický původ okrouhlých staveb chrámových, vyjádřiti lze několika málo slovy: spojení apsidy s okrouhlou lodí. Není paměti o tom, kde a kdy nejprve přidružili apsidu k rotundě. Z našich badatelů p. Mádl postřehnuv spojení takové při chrámu sv. Jiří v Soluně, prohlašuje jej za vzor okrouhlých staveb českých.

(Pokračování).

¹⁾ Památky archaeolog. XIV., sl. 487, 621 n.

¹⁾ Mádl: Okrouhlé kostelíky v Čechách. Památky archeolog. XIV., sl. 435 nn.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

I. Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. Jana Hürského, faráře v Červené. — Pozlacení a posříbření v ohni: relikviáře, kropáčku, zápon k pluvialu a kování k missálům: pro vdp. Ign. Bilka, bisk. vikáře v Bartošovicích; kalicha s novou stříbnou kuppou a patenou: pro dp. Fr. Vita, faráře v Srbči; kalicha: pro dp. Tom. Kohoutka, faráře v Hošticích na Moravě a monstrance: pro důst. farní úřad v Kostelci na Moravě. — Stříbrná patenka s emailovaným beránkem: pro dp. Ondř. Bilowského, professora theologie v Kašavě v Uhrách. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jana Rajmana, faráře v Lišanech, pro dp. Jos. Syrového, faráře v Doln. Slivně. — Hostiárium: pro dp. Jos. Syrového, faráře v Doln. Slivně a pro dp. Fr. Janků, faráře u sv. Jindřicha v Praze. — Oltářní lampy: pro dp. Jana Hürského, faráře v Červené a pro blahor. pana Jos. Škodu, profesora v Karlině. — Oltářní svícny: pro dp. Jana Hürského, faráře v Červené, pro dp. Fr. Janků, faráře u sv. Jindřicha v Praze a pro dp. Fr. Noska, faráře v Petrovích v Rakovníku. — Mešní konvičky: pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechevích na Moravě, pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově, pro dp. Jos. Syrového, faráře v Doln. Slivně a pro dp. Fr. Janků, faráře u sv. Jindřicha v Praze. — Náčiní ke křtu: pro dp. Jana Hürského, faráře v Červené. — Kaditelnice slodkou: pro vdp. Fr. Kunstmüllera, děkana v Nov. Městě na Moravě. — Kropáčky: pro vdp. Karla Hodináře, kníž. arcib. vikáře v Černém Kostelci, pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Podole, pro vdp. Fr. Kunstmüllera, děkana v Nov. Městě na Moravě a pro dp. Al. Ullmana, faráře v Újezdě na Moravě. — Schránka na hostie: pro dp. Fr. Janků, faráře u sv. Jindřicha v Praze. — Nádobka na svěcenou sůl: pro dp. Jos. Syrového, faráře v Dol. Slivně. — Kříže k slavným průvodům: pro důst. farní úřad v Krumsíně na Moravě. — Cínová mísa do křtitelnice: pro dp. Ant. Seidla, faráře v Daubici. — Kanonické tabulky: pro vysokorod. paní baronku Battagliovou v Praze. — Umyvadlo pro sakristii: pro dp. Jana Hürského, faráře v Červené.

Rozličné. Hlavní oltář: pro farní chrám Páně v Petrovích v Rakovníku. — Obraz sv. Vavřince: pro vdp. Fr. Hauptmanna, děkana v Podleticích a Panny Marie: pro sl. sv. Václavskou záložnu. — Soška Srdce Páně: pro dp. Jos. Kleina, č. děkana a b. notáře v Oboje. — Missal: pro dp. Jana Hürského, faráře v Červené. — Pultíky pod missal: pro vp. Čeňka Blažka, kaplana v Jaroměři a pro vdp. Fr. Kunstmüllera, děkana v Nov. Městě na Moravě. — Harmonické zvonky: pro důst. farní úřad ve Vyšerovicích, pro blahorod. p. H. Maudra, zlatníka v Praze a pro vysokorod. pl. baronku Battagliovou v Praze. — Kříže na stěnu: pro dp. V. Šrámka, faráře v Olešce a pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě.

Paramenty. Kasule: bílá: pro vysokorod. paní hraběnkou Thunovou v Červeném Hrádku;

bílá s přenesením starého vyšívání: pro dp. Jana Celeryna, faráře v Drahno-Újezdě; bílá: pro Jeji Excellenci paní hraběnkou Waldštyňovou v Praze; červená a černá: pro dp. Vojt. Webra, konsist. radu a děkana v Kladsku (Německo); fialová: pro důst. farní úřad v Žitovicích; bílá, bohatě vyšitá: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kuně Hoře; dvě bílé: pro vdp. Karla Hodináře, kníž. arcib. vikáře v Černém Kostelci. — Pluvialy: černý a fialový: pro sl. patronátní úřad v Horkách. — Štoly: křestní: pro dp. Jos. Frydrycha, faráře v Mladě; 6 fialových a 2 bílé: pro J. Jasnost paní kněžnu Löwensteinovou v Boru; bohatě vyšitě: pro blahorod. pana Anselma Steinhausera, knihkupce v Praze, pro vp. M. Lubojackého, administratora v Paskově na Moravě; tamborovaná: pro dp. Jos. Laštovičku v Č. Brodě; vyšitá: pro vysokorod. paní hraběnkou Szechenjiovou v Döřách ve Štyrsku; bílé: pro ctih. sestry sv. Kříže v Karlině, pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; křestní: pro důst. farní úřad v Unhošti. — Pláštiky na ciborium: pro důst. farní úřad ve Vyšerovicích, pro dp. Jana Rajmana, faráře v Lišanech, pro vp. Jana Reindla, administr. v Jeseniku, pro sl. zádušní úřad v Praze a pro vp. Fr. Hauptmanna, kaplana v Prčici. — Vela: pro sl. knížecí patronátní úřad na Křivoklátě, pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově, pro důst. farní úřad v Krumsíně, pro dp. Fr. Urbáška, faráře v Citově a pro vdp. Karla Hodináře, kníž. arcib. vikáře v Černém Kostelci. — Bursy k nemocným: pro důst. farní úřad u sv. Tomáše v Praze, pro jistou zbožnou dobroditelku v Praze, pro sl. zádušní úřad v Praze a pro důst. farní úřad v Oboje u Loun. — Antipendia: pro sl. patronátní úřad v Horkách, pro vdp. Karla Hodináře, kníž. arcib. vikáře v Černém Kostelci a pro blahor. pana Ant. Pickarta v Mostě. — Polštáře oltářní: pro dp. Al. Malce, faráře v St. Petříně na Moravě. — Korouhve: pro dp. Jos. Obrátila, faráře v Nelahozevsi, pro vp. Karla Procházku, administr. v Lukavě a pro dp. Jana Hürského, faráře v Červené. — Školní prapor: pro dp. Gust. Hevera, faráře v Popovicích na Moravě. — Bohatě ozdobené a vyšité prapory: pro dp. Jana Jaegra, faráře v Chicagu a pro blahorod. pana W. Willera v Baltimore v Americe. — Stuhy k praporu zlatem vyšité: pro vysokorod. paní hraběnkou Kristinu Schönbornovou v Praze. — Vložky do missalu: pro dp. Jana Rajmana, faráře v Lišanech. — Komže pro kostelníka: pro sl. patronátní úřad v Horkách.

Prádlo kostelní. Alba a rocheta: pro vysokorodou paní hraběnkou Thunovou v Červeném Hrádku; alba, z rochety, 6 purifikatorií a 6 ručníků: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově na Moravě; tři pokrývky na oltáře: pro sl. patronátní úřad na Horkách; alba, z cingula a 2 korporalia: pro dp. Al. Malce, faráře v St. Petříně; 12 humeralií: pro vdp. Fr. Brusáka, ředitele kníž. arcib. semináře v Praze; plachta oltářní: pro slavný patronátní úřad v Došicích.

Příspěvky na votivní obrazy v karlinském chrámu P. k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz český. zl. kr.
Přeneseno . . 1792 51
Vdp. Josef Klein, děkan a bisk. notář
v Oboře (2. dar) 5 —
Úhrnem . . 1797 51
Do 2000 schází 202 zl. 49 kr.

Votivní obraz řádů řeholních.
Přeneseno . . 1228 83
Dp. P. Gerard Pospíšil, farář v Orlově (6. dar) . . 10 —
Úhrnem . . 1229 93
Do 2000 zl. schází 770 zl. 7 kr.

Votivní obraz bohoslovců česko-moravských.
Přeneseno . . 764 56
Ct. pp. bohoslovci semináře Pražského práve na kněžství vysvěcení . . 100 —
(Celkem splaceno dosud 368 zl. 5 kr.)
Ct. pp. bohoslovci semináře Královéhradeckého prostřednictvím vp. Jana Sobotky 73 80
(Na upsaných 370 zl. splaceno 329 zl. 40 kr.)
Ct. pp. bohoslovci semináře Litoměřického prostřednictvím vp. Josefa Kazdy 11 —
(Na upsaných 160 zl. splaceno 132 zl.)
Úhrnem 949 36
Do 2000 zl. schází 1050 zl. 64. kr.

Včeličky seminářů v království českém i letošního roku pilně po krejčárnách skládaly a hodně mnoho medu do oulu nebeského snesly. Hospodář nebeský bude nejmladším členům duchovní rodiny kněžské štědrým odplatitelem, až v pozdějších letech okrašlovatí budou chrámy osad svých. Tehdáž i na nich se vyplní požehnání Vykupitelem zaslíbené. Jím i veškerým dárčům upřímně: Zaplať Pán Bůh.

Po prázdninách vzpomenu si na sv. Cyrilla a Methoda bohdy i ct. pp. bohoslovci seminářů moravských, aby společný votivní obraz omladiny duchovní k bojování statečněmu se připravující byl jim znamením a heslem, v němž zvítězí.

Votivní obraz český, představující Vzkříšení a Nanebevstoupení Páně se již maluje, zároveň s dvěma obrazy lunetními ze životopisu sv. Cyrilla a Methoda, — Křest Bořivojův a smrt sv. Methoda, nákladem dvou měšťanů Karlinských.

Naproti votivnímu obrazu českému má se v presbytáři roku příštího malovati votivní obraz řádu řeholních, na jehož uhrazení nedostává se však dosud 770 zl. Štědrá ruka, která již tolik obětovala na společný pomník tisíciletého jubilea sv. věrozvěstů, Cyrilla a Methoda, se dosud nezavřela, jakož se vůbec nikdy nezavírá, když jde o podporu děl na oslavu Boží.

Osada Karlinská neustává šťastně dokonávat, co zdárně započala. Na dokonání stkvostného hlavního oltáře, vyzdobeného českými drahokami a smaltovými obrazy a okrasami, se již pilně pracuje. Vzorňá obětavost Karlíňanů ustavičně se osvědčuje. Práci truhlářskou za svůj dar věnoval mistr truhlářský, J. Navrátil. Práci kovoliteckou a ciselářskou smluvil zpravodaj s Karlinským majitelem první umělecké slévárny Pražské, V. Maškem, který jediný toho druhu umělecký závod v Praze založil, za 560 zl. Jest to bohatá rostrella, již predella oltární svrchu se zakončuje, 6 hlavic ornamentálně ciselovaných a 6 nádherných svicnů románských, o kterých se objednavatel s majitelem závodu sdělil, že pro šest svicnů vyhledá 6 dobrodinců po 100 zl., z nichž prvního již má, který stovku svou již na hotovosti složil. Při odevzdání písemného rozpočtu dle úmluvy vypravovateli zaslánému v několika dnech vypadla z obálky navštívenka s jménem »V. Mašek«, na jejíž zadní straně bylo něco psáno. Redaktor obrátiv listek četl: »Jelikož jsem též povinnován jakožto občan Karlinský našemu chrámu Páně něco obětovati, osměluji se Vám sdělit, že veškerou práci v rozpočtu zahrnutou vykonám zdarma, což k laskavé vědomosti vzíti račte«. Překvapení a radost netřeba ličiti. Tolik však budiž podotknuto, že rovnou cestou jsem se na něho rozběhl. Přece jsem při vyjednávání zřejmě říkal, že pro svicny vyhledám 6 dobrodinců a on nyní se všim ostatní i svicny dává. Děkoval jsem mu s takovou vřocností, s jakou děkuje srdce radostí překypující. A pak prý není na světě ještě plno hodných lidí! Dárce má 7 dítek drobných jako varhánky. Za šest dítek dal Pánu Bohu s manželkou svou šest cvicnů stkvostných na hlavní oltář, za sedmé šest hlavic a za ušlechtilou manželku svou a za sebe ostatní výzdobu oltární. Zvlhly mi oči, když jsem mu to všecko vypočítával. Co mne až do útrob duše dojalo, byla skromnost, s jakou tak veliký dar věnoval rodnému chrámu svému. Byl to jeden z nejšťastnějších dní života, jichž za dokonávání a výzdoby chrámu jsem mnohokrát zažil. Bratři v duchovní správe pracující! Připravujte sobě hojně podobných radostí zvelebování a důstojným okrašlováním svých chrámů. Farní chrám má býti klenotem, chloubou a radostí osady! Velkolepý chrám Karlinský jest votivní svatyní celého národa, zbudován k důstojné památce tisíciletého jubilea našich drahých věrozvěstů.

Na omluvu zhytého, avšak nepoctivého počínání nespravedlivý správce v evangeliu praví: »Kopati neumím a žebratí se stydím«. Jsa spolu správce statku duší na světě nejcennějšího, kdykoli jde o dílo na oslavu Hospodínovu, hrdě vyznámám: »Kopati umím a žebratí se nestydím!«

A proto nastavuje ruku s prosbou za další, hojně dary na veškeré votivní obrazy
redaktor.

— 2 — Veškeré dřívější ročníky »Methoda« má na skladě redakce »Methoda« v Karlíně. —

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukážkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlíně. Reklamace buďtež zaslány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihotiskárna »Politiky« v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. a 10.

V Praze, dne 31. října 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Seznam kostelů v dekanatu Říčanském, Ořechovském a Brandýském. — Seznam archidiakonů, dekanatů a plebanií 14. století v Čechách. — Kostely, církve a chrámy v Čechách (Pokračování). — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen, září a říjen.

SEZNAM KOSTELŮ

v dekanatu Říčanském, Ořechovském a Brandýském.

Napsal F. J. Lehner.

Kamení k budově dějin umění výtvarného v zemích koruny české sbíralo a snášelo se od milovníkův a přátel památek vlasteneckých porůznu a nahodile. Co z různých oborů uměleckých a starožitnických kdekolivěk kdo našel, oznámil to buď v odborných listech anebo v samostatných spisech, přičiniv popis mnohdy i vyobrazením znázorněný, jak nejlépe věděl a uměl. Za valnou řadu let bylo pohotově tolik látky, že mužům, kteří památky umělecké a starožitnické učinili předmětem bádání svého, bylo lze seřadovati literární material a dle toho obcházeti památníky porůznu rozptýlené. Výsledkem takového zpytování bylo několik více neb méně obšírných spisů souvisle jednajících o předmětech archaeologických a uměleckých, které od jedněch přeceňovány, od jiných však podceňovány jsou dle stanoviska a názoru, jakého ten neb onen spisovatel se přidržoval. Celkem byla to práce kusá a nazvíce pouze ochotnická, jelikož dosud nikdo neodvážil se na soustavné a povšechné sbírání a zpytování látky, neučiniv vědu umělecko-archaeologickou výhradním předmětem studia odborného.

Má-li vymalovati se obraz dějin uměleckých živě a věrně, nestačí k tomu pouhá znalost dosud jen známých a nahodile objevených památníků, nýbrž musí předcházeti pilné a důkladné ohlédání veškerých předmětů umělecko-archaeologických po veškerých končinách Čech, Moravy a Slezska. Jen tehdáž lze mluvíti o knize dějin umění výtvarného.

Obrovskou práci zdolati jednotlivci bylo by však jen tehdáž možno, kdyby prost byl všelikých povinností s povoláním spojených, aby několik let mohl výhradně věnovati soustavně rozvrženému obcházení veškerých památníků v zemích koruny české rozptýlených. Vedle toho bylo by mu třeba tolik vlastního majetku, aby uhraditi mohl z vlastních prostředků výlohy s několikaletým cestováním spojené.

K těm vyvolencům redaktor nenáleží, jsa jednak z povolání různými povinnostmi úřadem i z ochoty přijatými vázán, a postrádaje kromě toho naprosto kouzelného proutku z pohádek, kterým by bylo lze světem se dostatí bez sáčku hojně naplněného.

Čeho tedy z příčin uvedených jednotlivci vykonati nelze, možno bez značných obtíží vykonati spojenými silami, jest-li že přihlásí se spolupracovníci, kteří v menších obvodech svědomitě vykonají, čeho k účelu vytčenému vykonati nezbytně se vyžaduje. Jest především třeba, aby každý dekanát měl svého archaeologa, který by veškeré kostely obvodu svého prošel, ohlédal, vyměřil, nakreslil anebo nakresliti dal a s příslušným popisem redaktoru zaslal a to postupem chronologickým, jakým právě práce pokračovati bude.

Jelikož budovu bezpečnou jen z kamení pevného budovati lze, vyžaduje se, aby každé udání bylo zaručené a nepochybné. Za tou příčinou nestačí pouhý popis slovy vyličený, nýbrž jest ku znázornění třeba kromě půdorysu se zevrubným udáním veškerých měř též perspektivních náčrtků zevnějšíku i vnitřku, byť i jen několika tahy vyvedených, aby redaktor nabyt jistoty, jako by sám byl předmět ohlédal. Velká většina kostelů slohu románského, o které nyní v přední řadě jde, jest v architektonickém sestrojení svým tak jednoduchá, že nákres s příslušným popisem poskytne úplné jistoty, aniž by redaktoru třeba bylo, aby se tam osobně odvažoval. Bude-li však předmět složitější, a architektonicky bohatější, neopomine redaktor vážit tam cestu a učiniti, čeho třeba bude. Příspěním obětovného duchovenstva našeho nalezne archaeolog v každé osadě muže kreslení znalého, který příležitostně nakreslí, co od něho žádáno bude.

Vzácnou blahovolností duchovní vrchnosti na Moravě jest věc naše již v plném proudu a archaeologové dekanátní počínají již v obvodech svých práci požehnanou obcházením kostelů a sbíráním potřebného materiálu.

V Čechách za minulých let na poli archaeologie umělecké porůznu dosti pilně se sice pracovalo a snaželo, soustavnějším však a zevrubnějším badáním přesvědčil se redaktor, že jsou to dosud přece jen pouhé paběrky, které dosavadním obcházením a ohledáváním se objevily. K úplnosti i zde jest toho nezbytně třeba, aby jednotlivé obvody důkladně a soustavně se obešly a prozkoumaly. Velevzácnou a přímo neocenitelnou pomůckou jest nám seznam ar-

chidiakonátů, dekanatu, a plebánií z polovice 14. století. Shledávající nyní především památníky románské, přechodní a prvogotické, máme usnadněnou práci nastávající tím, že prozatím není třeba obcházení ve směs kostely veškerých vikariátů nynějších nýbrž že stačí, abychom prošli pouze kostely v obvodech jednotlivých dekanátů v seznamu uvedené, v čemž spočívá nemalá úspora času a práce. Teprve později, až společné dílo dospěje k vyhledávání památníků z doby rozkvětu slohugotického, Vladislavské gotiky a renaissance, bude třeba rozšířiti činnost na obvody nynějších vikariátův.

Starých dekanátů čítá se v Čechách celkem 57. K vyhledání kostelů románských stačí tudy pouze 57 archaeologů dekanátních, kteří by obvody své prošli a prozkoumali. Úkolem jejich bylo by především seřadění kostelů dle slohů stavebních, jakož i popsání a vyobrazení památníků románských. Aby již předkem věděli, kolik asi kostelů různých kategorií stavebních v obvodech jejich se vyskytne, obešel jsem na zkoušku o letošních prázdninách po skončených exerciciích Cyrillských kromě dekanátu města Pražského tři dekanáty ve vřkolu — Říčanský, Ořechovský a Brandýský — a mám za to, že výsledek překvapí každého přítele dějin kulturních, jelikož dojísta nikdo se nenadál, že tolik památníků románských ve vlasti naší přes tolik bouřných století se zachovalo co výmluvných svědků staré vzdělanosti české, takže nebylo třeba předkům našim choditi si pro rozumy přes hranice, jak novověcí také — badatelé do světa hlásati neustávají.

Soustavné a obšírné spracování materiálu nasbíraného na dobu pozdější odkládaje, uvádím zde pouhý seznam, jak následuje:

Dekanat Říčanský.

Z 31 kostelů dekanatu Říčanského jest 18 románských, 4 přechodní kostely a 1 chor, 1 gotický kostel a 1 chor, 3 renaissanční a 3 nově vystavěné kostely slohem románským.

Kostely románské.

Z kostelů románských jest 1 rotunda s lucernou, 5 kostelů s apsidami, 10

s chorem pravoúhlým, i loď románská.

1. Kostel okrouhlý:

Kostel sv. Martina v Kostelci u Křížkův jest staročeská rotunda 4'32 m v průměru mající, pravidelně sklenutá a lucernou opatřená, z jejíž oken při nejnovější obnově románské sloupky jsou odstraněny. K východní straně rotundy přiléhá apsida z nadpolovičního polokruhu sestrojená. Síla zdiva z opukových kvádrů zbudovaného obnáší 1'10 m. K rotundě na způsob vítězného oblouku polokruhově prolomené přistavěla se záhy loď obdélníková, která před nedávnem rozšířena byla, takže chrámec okrouhlý jest nyní chorem kostela farního.

2. Kostely s apsidami:

Kostel Stětí sv. Jana Kř. v Hostivaři má loď 11'84 m dlouhou, 6'80 m širokou, stropem krytou, z níž k východu vybočuje nižší polokruhová apsida za vítězným obloukem o jednom ústupku, conchou pravidelně sklenutá. Kostel jest dobře zachován až na změněná okna, z nichž jedno původní za hlavním oltářem dosud neporušené se nachází.

Kostel sv. Václava v Jažlovicích jest téhož sestrojení, skládající se z lodí 8'13 m dlouhé, 5'97 m široké, později na místo stropu valeně sklenuté; za vítězným obloukem vystupuje k východu apsida z valně prodlouženého polokruhu sestrojená a conchou sklenutá, kterou později zvýšením zdiva na venek učinili kulatou věží. Na západní straně rozšířen jest kostel širokým přístavkem, jímž však starý kostel škody neutrpěl. Ani okna nejsou příliš zvětšena.

Kostel sv. Václava v Jirčanech skorem týchž rozměrů, jak ukazuje vyobrazení na faře Jirčanské uschované, byl r. 1877 nákladem patrona kardinála knížete Schwarzenberga ku západní straně značně rozšířen a novou věží opatřen. Ze starého kostela zůstala však státi východní část lodě a neporušená apsida sklenutá, již později přidána jsou žebra křížová ve svorníku se sbíhající, v němž znak pánů z Říčan se spatřuje.

Kostel sv. Jiří ve Vraném má rovněž apsidu s východní částkou lodě, později na západ valně rozšířeně, po boku věží a sakristii opatřené. Concha však zmizela a apsida i loď mají strop stejně vysoký.

Kostel sv. Františka Ser. v Kamenci — nyní filialní Křížko-Koste-

leckého — má vysokou loď valeně klenutou, 8'96 m dlouhou, 6'66 m širokou. Za vítězným obloukem rozprostírá se nižší chor, skládající se ze čtverce klenbového, křížovou klenbou opatřeného, za tím však polokruhově zakončeného. Věž průčelní jest bezpochyby původu novějšího.

3. Kostely s chorem pravoúhlým:

Na kostelích s chorem pravoúhlým dekanatu Říčanského stopovati lze velezájímavý a poučný postup, jakým sloh téhož sestrojení se vyvíjel od tvarů nejjednodušších a tudy nejstarších k složitějším a tudy pozdějším.

Kostel sv. Jakuba v Petrovicích — nyní filialní Česlického — jest prostý obdélník, v němž není ani vítězného oblouku, který pravidelně dělíval loď od choru. Jen jediné zazděné okno ukazuje románský původ, kdežto ostatní jsou vesměs porušena. Při poslední obnově objeveny jsou staré malby na omítce, jimiž stěny kostelů románských vesměs pokryty bývaly, jsou však zase zabíleny. Věž průčelní jest pozdějším přístavkem.

Kostel sv. Jana Křtitele v Tehově — nyní filialní Říčanského — rozeznává se od Petrovického pouze vítězným obloukem loď od choru oddělujícím; kromě zdiva jest však vše obnovou zmodernisováno. Věž průčelní zdá se býti původní. Zvláště pamětihodný jest

kostel Narození Panny Marie v Průhonicích — nyní rovněž filialní Česlického — téhož půdorysu s oběma kostely uvedenými. Jest stavěn ve dvou dobách. Věž a loď s kruchtou na valeně klenbě spočívající, jako v nejstarších kostelích románských se vyskytuje, pocházejí z první doby románské a jsou zbudovány z velkého kamení tesaného. Ke skromné lodi pouze 6'17 m dlouhé a 5'18 m široké přistavěn jest v celé šířce prostorný chor 7'75 m dlouhý, do dvou klenbových obdélníků rozvržený a křížovou klenbou na žebrech ve svornících se sbíhajících krytý, v jehož východní stěně zachovalo se románské okno, které ve 14. století vyplněno jest gotickou kružbou. Na sklonek doby románské poukazuje vítězný oblouk, nesměle ohlašující blížící se dobu slohu přechodního. Při obnově, která se právě podniká, objeveny jsou na klenbě i veškerých stěnách vzácné a výtečně zachované malby, které budou předmětem úvah listu tohoto. — Uskovňují-li se tři uvedené kostely

s půdorysem prostého obdélníku, od-
vážil se stavitel

kostela sv. Bartoloměje v Březí
— nyní k Slušticím přifařeného — o krok
dále. Na venek zůstal i zde obdélník
v platnosti, uvnitř však stala se již dů-
ležitá proměna sesílením zdiva choro-
vého, klenbou křížovou bez žeber opa-
třeného, takže kostel skládá se pravidelně
z lodi 7 m dlouhé, 5·87 m široké, vítěz-
ným obloukem oddělené od nižšího,
sklenutého choru, 6·70 m dlouhého a 6 m
šírokého. Způsob klenby v rozích nízko
založené, jako i původní výška stropu
v lodi odkazují původ kostela až na
zvětšená okna zcela neporušeně zacho-
vaného do nejprvotnější doby románské.
— Sem přičísti lze též

kostel sv. Bartoloměje v Po-
povičkách.

Nevystupoval-li chor při kostelích
právě uvedených z rámce obdélníku,
kostely, které následují, mají chor užší
a také zvenčí samostatnou nižší střechou
krytý. Jsou, jak následují:

Kostel Narození Panny Marie
ve Volešce — nyní filiální Popovič-
ského — skládajícího se z průčelní věže,
prostorné na onen věk lodě s kruchtou
na valené klenbě spočívající, 12·4 m
dlouhé při šířce 6·32 m, k níž za vítěz-
ným obloukem druží se chor 3·45 m dlouhý
a 5·14 m široký, vše vystavěno z kamene
tesaného a dobře zachováno, okna poně-
kuď změněná, ač nevalně zvětšená vyjí-
maje. O něco pozdější jest

kostel sv. Maří Magdaleny v Ku-
nicích — nyní filiální Velko-Popovič-
ského — s tím toliko rozdílem, že kruchta
umístěna jest ve věži a že křížová
klenba choru spočívá na žebrech. Loď
valeně sklenutá jest 9·31 m dlouhá a
7·28 m široká. V choru 4·10 m dlouhém
a 4·55 m širokém jest na straně epistolní
výklenek polokruhově sklenutý, nejstarší
druh sedilí kněžských. Kromě zvětše-
ných oken jest vše v původním stavu
udrženo.

Kostel sv. Ondřeje v Kolovra-
tech — nyní filiální Uhřetěveského —
má loď 12·27 m dlouhou, 6·95 m širokou,
nyní valeně sklenutou, z níž k východu
za vítězným obloukem jest nižší chor
3·90 m dlouhý, 4·75 m široký, novější
klenbou krytý. Zvonice k pravému boku
kostela přistavěna jest pozdějšího pů-
vodu. Menších rozměrů jest

kostel sv. Prokopa v Hrnčířích
— nyní filiální Kunratického — jehož

chor pozbyl původní klenby, jsa pokryt
stropem stejně vysokým s lodí, při kte-
réžto příležitosti i vítězný oblouk zvý-
šen a pouhým kruhovým segmentem za-
končen jest. Loď jest 7·80 m dlouhá a
5·65 m široká. K východní straně choru
4·90 m dlouhého a 3·62 m širokého přis-
tavěna jest v dobách novějších věž.
Soudobým jest

kostel sv. Markéty v Královí-
cích — nyní filiální Uhřetěveského —,
jehož chor nově sklenutý na pravidel-
ném čtverci se stanicí 4·52 m jest zbu-
dován. K pravému boku kostela přis-
tavěna jest veliká zvonice, jejíž přízemek
křížovou klenbou krytý křídlo lodi tvoří.
Do téhož skupení náležival posléze i

kostel sv. Petra a Pavla v Ří-
čanech, jak dosud nasvědčuje chor přis-
tavky porušený.

Kostel Narození Panny Marie
v Záběhlicích — nyní filiální Hosti-
vařského — má věž průčelní a loď slohu
románského, chor však pěti stranami
osmistěnu zakončený, zvenčí opěráky
obehtaný, uvnitř klenutý na žebrech,
jejichž článkování na dobu gotickou po-
ukazuje.

Kostely slohu přechodního.

Jako ve slohu románském stopovati
lze též při kostelích slohu přechodního
v dekanátu Říčanském zachovaných za-
jímavý vývoj od doby počáteční, až do
sklonku. Kostely nejstarší mají chor
čtvercový, rozeznávající se od po-
dobných kostelů slohu románského pou-
hými podrobnostmi architektonickými,
pozdější bývají vesměs zakončovány
chorem z osmistěnu sestrojeným.
Druh první zastoupen jest dvěma, druhý
třemi kostely.

Kostel sv. Mikuláše ve Voticích
— nyní filiální Jazlovického — neroze-
znává se od románského téhož sestro-
jení, leč obloukem vítězným do lome-
ného oblouku sklenutým, v nároží člán-
kovaným, jakož i okny, jejichž rozměry
s okny románskými se sice shodují,
avšak lomeným obloukem se zakončují.
V choru zachovala se dvě původní okna
zazděná, i s ostěním pouze 80 cm široká
a 2 m vysoká. Chor na pravidelném
čtverci zbudovaný jest na mohutných
žebrech sklenut do kříže. Stranice čtverce
obnáší 4·80 m. Loď vysokou klenbou va-
lenou sklenutá jest pouze 6·84 m dlouhá
a tolikéž široká, k jejíž průčelní stěně
přiléhá věž, kdež v přízemí sínec, v pr-

vém však patře kruchta se nachází. Podobný chor těchže rozměrů zachoval se z bývalého

kostela sv. Prokopa v Česlicích a jest nyní boční kaplí nového a prostanného kostela r. 1863 zbudovaného. Vítězný oblouk krásně profilovaný však ukazuje, že pochází až ze sklonku doby přechodní. Chor jest 4·62 m dlouhý a 4·52 m široký.

Jsou-li oba kostely zakončeny chorem pravoúhlým, mají tři další kostely chor sestrojený z pěti stran osmistěnu, který ze širší lodi k východu vybočuje bez opěráků.

Nejstarším jest bezpochyby kostel sv. Mikuláše ve Vršovcích, skládající se z lodi 12·21 m dlouhé, 7·42 m široké, z níž vybočuje chor 4·97 m široký, nyní však zvýšený a novou neslohovou klenbou opatřený. Veškeré ostatní znaky slohové jsou různými obnovami naprosto zničeny. Dobře udržen jest však

kostel sv. Petra v Dubečku — nyní filialní Uhříněvského, — jehož vysoká loď stropem krytá jest 11·77 m dlouhá a 7·70 m široká, z níž za lomeným obloukem vítězným k východu čelí chor značně nižší v šířce 5·81 m sklenutý na žebrech spočívajících na příporách. Původní okna jsou za poslední obnovy nesmyslně zvětšena a k průčelní straně přistavěna nová věž. — Téže soustavy jest

kostel sv. Jiljí v Libři — nyní filialní Jirčanského, — slohově obnovený a krásně vyzdobený nákladem a řízením Jeho Eminence, nejdůstojnějšího pana Františka kardinála Schönborna. Nad východním koncem lodi vystupuje zděný sanktusník nízkým jehlancem zakončený, který i zevnějšku milé tvářnosti poskytuje.

Kostely gotické.

V celém dekanatu vyskytuje se jen jeden kostel gotický, sv. Vojtěcha v Jílovém, skládající se z lodi stropem kryté a dlouhého choru, v němž stojí starožitný oltář téhož slohu; napotom chor kostela Narození Panny Marie v Záběhlicích.

Kostely renaissanční.

Z uvedeného seznamu se spatřuje, že jen menší část starobyklých kostelů v obvodu dekanátním ustoupila v době renaissanční a nejnovější budovám slohu moderního. Jsouť, jak následují:

Kostel sv. Jakuba v Slušticích

zbudován jest slohem renaissančním s použitím polygonálního choru zmodernizovaného nákladem Marie Terezie vévodkyně Savojské, rozené Lichtensteinové r. 1749, která podobným způsobem vystavěla též kostel Všech Svatých v Uhříněvsi.

Kostel sv. Jakuba v Kunraticích jest slušná renaissance s kuplí.

Kostel Panny Marie Sněžné ve Velkých Popovicích jest různými obnovami tou měrou přetvořen, že v něm žádný určitý sloh nelze stopovati.

Zbývající tři kostely zbudovány jsou za dnův našich: R. 1857 kostel sv. Petra a Pavla v Zlatníkách slohem románským, r. 1863 kostel sv. Prokopa v Česlicích s chorem polygonálním a téhož roku kostel sv. Martina v Lipanech — nyní filialní Říčanského — s románskou apsidou; ze starého prostornějšího kostela zbyla pouze věž.

Dekanat Ořechovský.

Ze 36 kostelů dekanatu Ořechovského jest 16 románských, 3 přechodní a 1 chor, 2 gotické chory a 14 renaissančních kostelů.

Kostely románské.

Z kostelů románských jsou dva okrouhlé, 2 s apsidami, 6 s chorem pravoúhlým, 3 lodě s chory přestavěnými, 1 do kříže zbudovaný a 2 s chorem polygonálním.

1. Kostely okrouhlé:

Kostel sv. Martina a Prokopa v Karlíku jest rotunda s lucernou, popsaná a vyobrazená v »Methodu«, XVI. 1.

Kostel sv. Maří Magd. v Přední Kopanině jest rotunda s věží bez lucerny, popsaná a vyobrazená v »Methodu«, XVI, 15.

2. Kostely s apsidami:

Kostel sv. Prokopa v Butovicích skládá se z lodě 7·57 m dlouhé, 5·60 m široké, stropem kryté, z níž k východu vystupuje apsida conchou sklenutá, vše kromě znešvařených oken dobře zachováno.

Kostel sv. Martina v Řepích má průčelní věž, loď 7·3 m dlouhou, 4·20 m širokou, k níž přiléhá apsida. Loď jest později sklenuta a okna zvětšena. Jinak jest kostel dobře udržen.

Do skupiny kostelů s apsidami náležel do r. 1735 též kostel sv. Václava

v Mokropsi, který téhož roku zbořen a renaissančním kostelem nahrazen jest. Vyobrazení bývalého kostela románského spatřiti lze v sakristii.

V jiných třech kostelích dekanatu zachovaly se románské loďe stropem kryté, z nichž dvěma dostalo se choru přechodního, třetímu gotického, aniž lze nyní určití, zdali mívaly apsidy anebo chory pravoúhlé. Jsouť, jak následují:

Kostel sv. Jakuba V. ve Stodůlkách se západní věží, lodí 8·45 m dlouhou, 6·17 m širokou, v níž zachovala se sklenutá kruchta, portálek a kus ozdobné římsy románské. V době přechodní přistavěn chor v celé šířce lodě.

Kostel sv. Jakuba V. v Hostivících má rovněž věž průčelní, jejíž podkruchtí na mohutných žebrech spočívá, vysokou loď stropem krytou a vítězný oblouk polokruhový. V době gotické přistavěn byl v celé šířce lodní prostranný chor níže sklenutý.

Kostel sv. Vavřínce v Černovíčkách — nyní filialní Středokluckého — nemá věže. Vysoká loď se stropem jest 10·10 m dlouhá, 6·31 m široká a otvírá se do gotického choru súženého a nižšího vítězným obloukem, na kterém stará římsa hlásá románský původ.

3. Kostely s chorem pravoúhlým.

Kostel sv. Jana a Pavla v Krtní skládá se z věže západní, z lodě 7·53 m dlouhé a 6·17 m široké, která vítězným obloukem o dvou ústupcích do kvadratického užšího a nižšího choru se otvírá, kdež za hlavním oltářem zachovalo se původní okno románské. Při letošní obnově přišlo se na podobná okna, když pozdější valená klenba byla odstraněna, čímž se splnilo tušení mnou v »Methodu«, XVI., 67 vyslovené. Na stěnách objevily se románské malby. Slohová obnova kostela se již dokonává. Krteňský kostel zůstane mi nad jiné důležitým a vzácným, že byl prvním, který mi objevil nejčetnější skupinu kostelů románských.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Železné má loď 12·90 m dlouhou, 7·70 m širokou, stropem krytou. Na polokruhovém oblouku vítězném zachovala se stará románská římsa. Klenba choru není původní.

Kostel Ducha Svatého v Trnové skládá se z lodě 12·8 m dlouhé, 6·62 m široké, stropem kryté a vítězným obloukem 3·42 m dlouhým a 3·90 m širo-

kým oddělené, který při nějaké živelní nehodě anebo novomodní opravě o svou klenbu přišel. Totéž se přihodilo

s kostelem Jména Panny Marie v Chuchli Malé. Loď jest 8·10 m dlouhá, 6·50 m široká, stropem krytá, který i v choru na pravidelném čtverci zbudovaném se pokračuje, jehož stranice 4·80 m obnáší. Za příčinou zvýšeného stropu v choru byl i oblouk vítězný zvýšen a pouhým segmentem kruhovým zakončen.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Modřanech dočkal se pravzlatní proměny. Když pro vzrůstající osadu zdálo se býti malým, prolomili jeho východní i západní stěnu, prodloužili jej na východ i západ, odstranili klenbu bývalého choru i s vítězným obloukem a pokryli vše stropem stejně vysokým. Loď starého kostela jest 9 m dlouhá, 6·72 m široká, chor do pravidelného čtverce založený se stranicí 4·72 m.

Do skupiny kostelů románských s chorem pravoúhlým náležely ještě další 4 kostely, které buď přestavěny, anebo novými nahrazeny byly. Jsouť to: Kostel sv. Martina v Třebotově, který r. 1879 ustoupil novému týmě slohem, avšak většími rozměry zbudovanému; kostel Nanebevzetí Panny Marie v Černošicích — nyní filialní Třebotovského — valně přestavěný; — kostel sv. Petra a Pavla v Radotíně, nyní rovněž filialní Třebotovského; — posléze kostel sv. Filipa a Jakuba na Zlíchově, patrně na základech starého kostela r. 1712 od Jesuitů zbudovaný a následujícího roku vysvěcený.

Zvláštním druhem skupiny této jest kostel Stětí sv. Jana Křtitele v Ořechu, skládající se z lodí do čtverce stavěné, k níž přidružuje se užší chor rovněž čtvercový. Loď 11·42 m dlouhá a 9·54 m široká rozvržena jest do 4 klenbových čtverců křížovou klenbou sklenutých, která se sbíhá v osmistěnném pilíři uprostřed lodě stojícím. K východu vystupuje za vítězným obloukem nyní sbarokovaným užší chor na pravidelném čtverci postavený, jehož stranice 6·82 m obnáší, který nyní překlenuje jest vysokou bání barokní s lucernou. Do kostela se vcházívало portálkem nyní zazděným se strany epistolní. Věž jest pozdějším přístavkem.

4. Do kříže založen jest kostel Řeporyjský sv. Petra a Pavla — nyní filialní Ořešského, mající loď 8·69 m

délkou a 6·88 m širokou, z jejíž stran vybočují ramena křížová. Za vítězným obloukem obnovami přeměněným jest pravouhlý chor rovněž novou klenbou pokrytý, jakou i loď sklenuta jest. Těmito klenbami porušen jest starožitný ráz budovy. Také věž jest později přistavěna.

5. Kostely s chorem polygonálním:

Kostel sv. Lukáše ve Svárově jest románská budova neporušeně zachovaná s chorem z osmiúhelníku sestrojeným a pravidelně sklenutým bez žeber. I okna zachovala tvar původní. Jsou pouze zvětšena. Polokruhovým obloukem vítězným dělí se nízký chor od vysoké lodi stropem kryté, 8·85 m dlouhé a 5·87 m široké. V průčelí stojí věž. Přestavěným ramenem z epistolní stranice lodi vybočujícím starožitný ráz kostela valně škody neutrpěl. — Též soustavy jest

kostel sv. Havla ve Zbraslavi, s průčelní věží a s lodí polygonálně zakončenou, svrchu však již přeměněnou. Na stranicích lodě s věží sousedící zachovaly se zbytky podřímsí obloučkového. Křížová ramena jsou pozdním přístavkem.

Kostely slohu přechodního.

Kostely přechodní v dekanatu Ořechovském mají vesměs chory z osmiúhelníku sestrojené. Jsou tři a i chor k lodi románské v době přechodní přistavěný.

Kostel Zvěstování Panny Marie v Ouhonicích jest nejstarší a dobře zachovaný. Má loď stropem krytou, 9·50 m dlouhou, 8·54 m širokou. Za vítězným obloukem klene se užší a nižší chor s pěti stran osmiúhelníku sestrojený. Žebra pěkně pracovaná sbíhají se v hladkém svorníku. Okna choru zakončena jsou obloukem lomeným. Chor jest bez opěráků. Nízká věž v průčelí k jedné straně boční pošinutá jest později přistavěna. — Též podoby jest

kostel sv. Petra a Pavla v Únošti s tím pouze rozdílem, že chor postrádá klenby, která při nějaké pohromě se sřítila a znovu zřízena nebyla. Loď stará 10·40 m dlouhá jest nyní na západ o 4·60 m prodloužena. — S oběma uvedenými souhlasí

kostel Všech Svatých v Slivenci výtečně zachovaný a v době nejnovější nákladem řádu křížovníckého

slohově vyzdobený, v němž i okna malovaná se zachovala. — Veškeré tři kostely mají chory užší, ze širší lodi vystupující,

chor kostela sv. Jakuba v Stodůlkách jest však ku staré budově románské přistavěn v celé šířce lodi ku konci doby přechodní, jak z architektonické úpravy bezpečně se soudí.

Kostely gotické.

Z doby gotické jsou v dekanatu jen dvě stavby, gotické chory o jednom obdélníku klenbovém a závěrku s osmištěnou sestrojeného, jeden z doby prvogotické, druhý ze 14. století.

Chor kostela sv. Jakuba v Hostivicích v celé šířce k románské lodi v době prvogotické přistavěný, jak z profilu žeber a jediného za hlavním oltářem zachovaného, jelikož zazděného okna se spatřuje, jest zvenčí moderními přístavky ve spodní části zakryt, uvnitř však dobře zachován.

Chor kostela sv. Vavřince v Černovičkách — nyní ku Středokluckému přifařeného — vybočuje ze širší lodě románské. Žebra goticky článkovaná nespočívají na pouhých krakorcích, jako bylo u všech kostelů slohu přechodního i gotického zde uvedených, nýbrž na příporách až k podlaze prodloužených a jednoduchým trnožem opatřených. V gotických oknech zachovala se dosud i kružba kamenná řádně z troj- i čtverlístů se skládající, pouze pruty jsou vesměs vylámány, které snadno zasaditi možno, aby pěkný chor v celistvosti své se objevil. Na straně epistolní jsou gotické sedilie z kamene úhledně vyvedené.

Kostely renaissanční.

Ostatních čtrnáct kostelů starobylých zmizelo buď pro vetřnost, anebo pro skromnost rozměrů a nahrazeny jsou kostely slohu renaissančního. Rozmanitost tvarů, která se spatřuje na památnících románských, přechodních a gotických, mile překvapuje též při nových kostelích, jimž stařečkové většinou v době románské zrození místa postoupili.

1. Kostely obdélníkové:

Kostel sv. Víta v Tuchoměřicích od Kiliána Dinzenhofera vystavěný v letech 1667—75, zmenšené vydání kostela sv. Klementa v Praze rovněž s malovanými na stěnách oltáři a to nejen hlavním, nýbrž i 4 bočními. Podobný jest

kostel sv. Prokopa v Středoklukách, rovněž prostranný a pěkně zřízený.

Kostel sv. Bartoloměje v Hostouni, s věží průčelní, lodí obdélníkovou vysokým stropem krytou, k níž přiléhá chor užší polokruhově zakončený.

Sv. Jan pod Skalou, prostorný kostel s lodí sklenutou, zakončenou chorem pravoúhlým.

Kostel sv. Stanislava v Mořině — nyní filiální Budňanského — podobné úpravy a malých rozměrů.

2. Kostely obdélníkové se sraženými hranami:

Kostel sv. Jakuba V. v Tachlovicích s chorem polygonálním, opřeným zvenčí opěráky; jest to bezpochyby zbytek starého kostela.

Kostel sv. Matěje v Šárce se západní věží a užším pravoúhlým chorem, r. 1771 zbudovaný nákladem probošta Františka Strachovského.

3. Kostely do kříže zbudované.

Kostel sv. Václava v Lodenici, rozměrů drobných, s věží průčelní a pravoúhlým chorem, zbudovaný r. 1725 patrně na základech podobného kostela románského.

Kostel sv. Václava v Mokropci s věží na východní straně za hlavním oltářem zbudovanou; jest vystavěn roku 1735. Tímže způsobem sestrojen jest

kostel Věch Svatých v Lišnici, poněkud větších rozměrů, s věží rovněž za hlavním oltářem k východu čelící; posléze

kostel sv. Fabiana a Šebastiana v Liboci.

4. Osmistěnný jest kostel sv. Petra a Pavla v Slapech s vystupující lucernou. S východní stěny osmistěnu vystupuje chor polygonálně zakončený, z protější pak stěny západní věž. Prostorný kostel zbudován jest r. 1700.

5. Elyptický jest kostel Stětí sv. Jana Kř. v Hořelicích s přidanými dvěma polokruhy na východ a západ pro chor a kruchtu, za kterou vystupuje ještě věž. Budova r. 1747 dokončená jest důmyslně a výtečně sestrojena.

Bez slohu jest kostel u sv. Kiliána, u něhož ani určití nelze, zda-li zdivo jeho zachovalo se z původního kostela.

Novým slohem románským zbudován a r. 1879 posvěcen jest kostel sv. Martina v Třebotově, ve větších rozměrech sestrojený dle starého kostela románského.

Dekanat Brandýský.

Z 25 kostelů dekanatu Brandýského jest 11 románských, 1 s pozůstatky téhož slohu, 6 přechodních, 2 gotické, 1 bez slohu, 4 renaissanční a 1 nově románský.

Kostely románské.

Z kostelů románských jsou 2 s apsidami, v 1 pozůstatky téže soustavy, 7 s chorem pravoúhlým, 1 do kříže s třemi apsidami, 1 s chorem polygonálním.

1. Kostely s apsidami:

Kostel sv. Václava na Prosíku v »Methodu«, IV., 85 popsany a vyobrazený jest trojlodní s 3 apsidami a věží nad chorem, 21.33 m dlouhý a 11.87 m široký.

Kostel Stětí sv. Jana Křtitele ve Cvrčovicích — nyní filiální Vinořského — má loď 8.90 m dlouhou a 6.52 m širokou, která jest vítězným obloukem oddělena od apsidy postrádající původní klenby, bezpochyby posledním požárem zničené. Okna jsou vesměs sbarokována.

2. Kostely s chorem pravoúhlým:

Kostel sv. Bartoloměje v Kejích s věží na západní straně průčelní, v níž nachází se krucht sklenutá, s lodí 8.50 m dlouhou a 6.55 m širokou, vítězným obloukem oddělenou od nižšího a užšího choru 5.25 m dlouhého a 5.13 m širokého, sklenutého klenbou křížovou bez žeber.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Dolních Počernicích, nyní fil. Kyjského. Loď v době nejnovější na západ o 5 m prodloužená má nyní vale nou klenbu. Jest 5 m široká a 9 m dlouhá. Za polokruhový obloukem vítězným jest nižší chor 2.91 m široký a 3.71 m dlouhý. Klenba nynější postrádá hran křížových.

Kostel Narození sv. Jana Kř. v Hovořovicích — nyní filiální Libeznického. — Loď 11.49 m dlouhá a 7.5 m široká kryta jest stropem. Za polokruhový obloukem vítězným rozkládá se chor křížovou klenbou s mohutnými žebry na krákorcích; jest 4.55 m dlouhý a 4.75 m široký. Kromě přeměněných oken jest veškerá budova neporušeně zachována.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Třeboraticích kromě oken rovněž zachovaný, skládá se z lodí 12.46 m

dlouhé a 7'42 m široké vysokým stropem kryté. Za vítězným obloukem jest nižší chor křížovou klenbou na žebrech spočívající, 4'80 m dlouhý a 5'10 m široký. Síla stěn 1'20 m. V dobách nejnovějších přistavěli v západní straně kruchtu se síncem.

Kostel sv. Bartoloměje v Dřevčicích. Náleží téže soustavě. Loď jest 8'75 m dlouhá a 6'10 m široká. Chor má dosud zachované opěráky, které u kostelů svrchu uvedených se nevyskytují. Míval klenbu křížovou s žebry. Při některé s oprav prolomili stěnu východní, prodlouživše tímto směrem kostel o 3'43 m a odstranivše za tou příčinou klenbu i vítězný oblouk. Podobným způsobem přetvořen jest

kostel sv. Vojtěcha v Sluhách prolomením východní stěny choru a zakončením polygonálním. Loď jest 7'11 m dlouhá a 7'85 m široká. Chor na půdorysu čtverce zbudovaný jest 5'50 m široký a býval 5'25 m dlouhý.

Kostel sv. Bartoloměje v Mochově — nyní filiální Břístevského — zachoval dosud starou románskou loď s třemi okny původními v lodi a jedním v choru, zděnou kruchtou a románskou římsou na vítězném oblouku. Loď dosud jest kryta stropem. Chor byl však již v první době přechodní přetvořen a polygonálně zakončen.

3. Do kříže jest stavěn kostel Nanebevzetí Panny Marie na Hrádku Čelákově, skládající se s průčelní věže, lodí kostelní a polokruhové apsidy, před níž vybočují po obou stranách jiné dvě apsidy polokruhové. Loď s klenutou kruchtou jest 12'90 m dlouhá a 7'36 m široká, přidruženými apsidami prodlužuje se kostel o dalších 8'33 m, tak že celá délka kostelní 21'43 m obnáší. Po velikém požáru byl celý kostel nemotorně sklenut, při čemž i apsidy jsou zvýšeny do rovnosti s klenbou lodí. Nejapným srenaissančněním vnitřek památného kostela valně utrpěl, zvenčí však několik renaissančních pilastrů vyjímaje starou podobu podržel. Celý kostel stavěn jest z krásných kvádrů.

4. Polygonální chor má kostel sv. Petra v Brandýse nad Labem. Loď 11'47 m dlouhá a 6'25 m široká kryta jest stropem, otvírajíc se polokruhovým obloukem vítězným do choru pěti stranami osmiúhelníku zakončeného a bez žebor sklenutého. Okna jsou polokruhová, zvětšená prolomením bývalého

ostění šikmého v pravoúhelné. Polygon nemá žádných opěráků.

Kostely slohu přechodního.

Kostelů slohem přechodním zbudovaných jest v obvodu dekanátním šest, dva s chorem pravoúhlým, čtyři s chorem zakončeným třemi stranami osmistěnou.

1. Kostely s chorem pravoúhlým.

Kostel sv. Martina ve Vyšerovicích, v jehož zříceninách dosud zachoval se chor a počátek lodí kostelní. Chor jest pravidelný čtverhran, jehož stranice obnáší 4'25 m a má klenbu křížovou bez žebor, pěkné okno původní s ostěním 82 cm, uvnitř pouze 21 cm široké a 1'30 m vysoké, jakož i lomený oblouk vítězný. Síla zdíva z pěkných kvádrů obnáší 1'20 m. Stěny zvenčí jsou okrášleny obloučkovým podřímsím, které dosvědčují, že bývalý kostel zbudován byl na prahu doby přechodní. Nemá žádných opěráků. Vzácná zřícenina měla by se přikryti a před nepohodou chrániti, jelikož má větší krasoumnou cenu, než-li vedle stojící bezvýznamný nový kostel. — Téhož sestrojení a stáří jest

kostel sv. Vavřince v Brandýse nad Labem, nyní za sokolovnu sloužící. Loď stropem krytá jest 11'9 m dlouhá a 7'65 m široká, kterou vítězný oblouk lomený dělí od nižšího choru na půdorysu pravidelného čtverce, jehož strana 3'65 m obnáší, zbudovaného a klenbou křížovou sklenutého bez žebor. Loď i chor mají opěráky z tesaného kamene. Za bývalým hlavním oltářem zachovalo se původní okno zazděné. Stěny kostelní pokryty byly vesměs cyklem maleb, z nichž některé jsou zachovány. Doufejme, že se vyskytnou dobrodinci, kteří vzácný kostel navrátí účelu bohoslužebnému. Budova jest celkem dobře udržená a památné malby lze jednak odhaliti, jednak obnoviti.

2. Kostely s chorem polygonálním.

Kostel sv. Václava ve Velkých Nehvizdech jest nejstarším. Skládá se s průčelní věže, lodí 9'61 m dlouhé, 6'39 m široké a vysokým stropem kryté. Lomeným obloukem vítězným vchází se do nižšího choru klenbou s žebry opatřeného, v němž na straně epistolní zachovaly se staré sedílie kamenné. Původní okénko za hlavním oltářem se sloupkem a kružbičkou vylomil několik

neděl před mým příchodem stavitel, který kostel obnovoval! Sloupek venku vyhozený dp. farář uschoval, aby bylo lze okno zase doplniti, na němž vandálský stavitel 19. století se zvěčnil. Chor stavěn jest ještě bez opěráků, které na kostelích dále uvedených se již vesměs vyskytují. O málo mladší jest

kostel sv. Bartoloměje v Mochově — nyní filialní Břístevského. Loď jest románská, v níž zachovala se zděná kruchta, většina původních oken zcela úzkých a vysokých, na vítězném oblouku stará římsa a zděné mensy oltářů bočních s římsami románskými. Jest kryta stropem. Románské okno zachovalo se též na epistolní straně choru, z čehož důvodně souditi lze, že býval pravoúhlým, který hned v první době přechodní přetvořen jest v polygonální, na mohutných žebrech sklenutý a zvenčí opěráky o jednom ústupku opatřený. Chor tento jest již o jeden obdélník klenbový prodloužený, což se vyskytuje i při obou kostelích následujících. Za hlavním oltářem spatřuje se okno gotické s kružbou, zasazené sem bezpochyby v téže době, když k evangelní straně choru přistavěna jest rovněž polygonální kaple trojhrannými opěráky podepřená, jejíž klenutí uvnitř bohužel se nezachovalo. Chor i kaple zbudovány jsou z pěkných kvádrů. Úpravný kostel na svobodně stojící homoli postavený vévodí celému okolí. Též soustavy i úpravy jest

kostel sv. Petra a Pavla v Jirnech. Loď vysokým stropem krytá, 12.48 m dlouhá, 7 m široká, otvírá se lomeným obloukem vítězným do nižšího choru sklenutého a opěráky podepřeného tímže způsobem, jako v Mochově. Na straně epistolní jsou kamenné sedíle, odkazující původ kostela na počátek doby přechodní. Až na nepodstatné srenaissančnění lodi pilastry jest původní ráz veškeré budovy výtečně zachován. S kostelem Jirenským naprosto se shoduje

kostel sv. Jiří v Hloupětíně. K lodi 11.58 m dlouhé, 6.69 m široké druží se chor též úpravy, na žebrech výtečně pracovaných sklenutý.

Kostely gotické.

Sloh gotický zastoupen jest pouze v Kostelci nad Labem. Důkladné ohledání odložil jsem na dobu pozdější, by se s určitostí stanovil původ obou kostelů.

Kostely renaissanční.

Kostel Povýšení sv. Kříže ve Víněři druhdy jednolodní rozšířen jest r. 1728 přistavěním bočních kaplí v trojlodní. Je-li prostorná a značně zvýšená apsida zbytkem kostela románského, nebylo mi lze určitě stanovit. Kostel jest nyní zcela klenutý a srenaissančnění, před rokem slušně vymalovaný a pěkně upravený.

Děkanský kostel Obrácení sv. Pavla v Brandýse nad Labem r. 1541 zbudovaný o tři lodích s apsidou nelze do žádného řádu slohového vřaditi. Jest vesměs sklenutý a poměrně dosti prostranný.

Kostel sv. Prokopa ve Svěmyslicích r. 1776 zbudovaný jest slušná budova renaissanční, shodující se naprosto s kostelem sv. Jakuba V. v Zápech — nyní filialním Brandýského, — který pouze většími rozměry od onoho se rozeznává.

Kostel sv. Martina ve Vyšerovicích r. 1762 zbudovaný těsně vedle zřícenin starého kostela přechodního směrem příčným jest budova naprosto bezvýznamná.

Kostel sv. Remigia ve Velkých Čakovcích před několika lety zbudovaný na místě starého kostela jest stavba moderně románská.

Výsledek archaeologického bádání ve 3 uvedených dekanátech lze shrnouti následovně:

1. Ze 92 kostelů náleží slohu románskému 46, přechodnímu 15, gotickému 6, renaissančnímu 21. Nelze pochybovati, že týž poměr objeví se ve všech ostatních dekanátech českých i moravských.

2. Kostelů románských jest v porovnání s ostatními plná polovice a jsou zastoupeny veškeré stavební skupiny románské, v poměru, jak následuje: Kostelů s chorem pravoúhlým jest 23, obdélníkových s apsidami 9, okrouhlých 3, s chorem polygonálním 3, do kříže stavěných 2. Nejčetnější jest tedy skupina kostelů s chorem pravoúhlým z příčin na snadě jsoucích. Konstrukce jejich prostá, avšak přece důstojná neposkytovala žádných zvláštních obtíží, a dala se pořídití nákladem nejskromnějším. Kostelů takto sestrojených bude tedy po veškerých dekanátech v Čechách i na Moravě nejvíce. Po nich následují kostely

s apsidami nákladněji zbudované. Kostelů okrouhlých, do kříže a s chorem polygonálním stavěných jest nejméně.

3. Architektonické sestrojení veškerých kostelů jest zcela jednoduché. Loď trámovým stropem druhdy krytá mívá nyní strop rákosový, mnohdy o něco snížený anebo pozdější klenbu. Většina kostelů jest bez průčelní věže, jelikož zvonice stávaly samostatně opodál kostela. Chor býval však z pravidla sklenutý a jest nižší a užší než loď. Kostely jsou prosty vesměs všelikého architektonického detailu, jako jsou: obloučkové podřímsí, článkování římsy a j. okrasy. Jen v několika případech nalezl jsem na vítězném oblouku a na arkádách podkruchtí prostou římsu románskou a pouze při dvou kostelích obloučkové podřímsí. Dvěře a okna původní jen výmínečně se zachovala. Popis vyobrazením potvrzený poskytně redaktoru takové jistoty, jakoby sám byl kostel spatřil a ohlédal a urychlí se takovou měrou postup práce, jejíž dokonání bez tak vydatné pomoci nemožným by bylo. Člověk čtyřiapadesátník má na spěch, chce-li provésti dílo, k jehož vykonání vyžaduje se celá řada let pilné práce, k níž po celý život se připravoval.

4. Ze 46 kostelů románských, druhdy farních, jest nyní 21 filiálních, které za tou příčinou zachovaly původní tvářnost svou, že v ústraní jsouce před novotářstvím se skrývaly. Archaeologům dekanátním se takto ukazuje cesta, kde především dlužno jest pátrati po starých kostelích a jiných památkách starožitných.

5. Znamenitou pomůckou v pochybnostech jsou rozměry starých kostelů románských. Z uvedeného seznamu se spatřuje, že délka lodí starorománských pohybuje se mezi 8 a 12 m při poměrné šířce. Vyměření půdorysu vyžaduje tudy zvláštní péče. Jelikož větší část kostelů neušla různým proměnám v klenbě, oknech, vchodech a j., poskytují míry výtečnou radu v pochybnostech, zejména, jestliže kostel byl nějakým přístavkem prodloužen, anebo jinak znešvářen. Na přilepené sakristie a jiné méně důležité přístavky není třeba zřetele bráti. Někde ani na udání památních kněh nelze spoolehnouti se. Několikrát bylo mi praveno, že dle památní knihy kostel roku toho a onoho »od základu« zbudován jest. Při důkladnějším ohledání se však

objevilo, že starý kostel v podstatě státi zůstal neporušeně a že ta stavba »od základu« obmezila se na prolámání ohromných a šeredných oken, nové klenby na místě trámového stropu, vystavění nové kruchtě a věže a p. Zápisky památních kněh jsou však důležité, že se v nich dočítáme zpráv, kdy kostel přestavován byl. Také »ústní podání« starých kostelníků nebývá bez důležitosti a dobře zapředený hovor nebývá bezúčelným. Chválíce nynější krásné zařízení dozvídáme se po malých dávkách, jak šeredně kostel před obnovou vypadal. Býval tmavý, jelikož malá okénka světla denního valně nepropouštěla, strop býval prkenný na místě nyníjší krásné klenby, stará kruchta bývala ve věži, tak že ani varhany tam místa neměly, neformná stará křtitelna slouží nyní za štoudev v tmavém zákoutí sakristie a p. V letech pacholeckých v kostele ministroval a nyní čítá bezmála 80 let a jest tudy živou kronikou. Otec i děd zastávali službu kostelnickou, čímž ústnímu podání váhy se dodává.

6. V pochybnostech platí dobrá rada za peníze. Poradou s odborníky zaplašují se pochybnosti. Komu libo, jsem veždy k službám. Pouhým dopisováním se však obyčejně mnoho neporídí. Jedna rozmluva váží za 100 listů.

7. Veškerých dekanátů v Čechách jest úhrnečně 57. K archaeologickému prozkoumání památníků uměleckých vyžadovalo by se tudy 57 dekanátních archaeologů ve veškerých 4 diecích působících.

8. Exkurse podniká archaeolog povinnostmi úřadů vázaný příležitostně a porůznu dle určitého a soustavně zpracovaného plánu. Redaktor, je muž pouze o prázdninách bylo lze pustiti se do světa a to jen ob den po mši svaté, přece prošel tři dekanaty a dobře se mu vedlo. Od duchovenstva byl všude přijat s takovou laskavostí a přátelskou srdečností, že nemá slov, jimiž by se poděkoval za tolik lásky a přízně. Putoval věrně dle seznamu dekanátů, který za tou příčinou zde uvádí se dle Palackého s doplňky čerpanými s Tomkových »Register decimarum papalium«, jakož i s některými dodatky Rojkovými, uvedenými v Památkách archaeologických IX., 967. Velevitanou průvodkyní jest profesora Dr. Josefa Kalouska »Historická mapa Čech« ná-

kladem kr. č. učené společnosti v Praze vydána jakožto příloha ku Památkám archaeologickým na rok 1876 s několika dodatky Rojkovými v Pam. arch. X., 823 uveřejněnými.

Dekanatním archaeologům, jakož i veškerým přátelům dějin umění výtvarného v zemích koruny České z toho srdce přeji

Šťastné putování!

Seznam archidiakonátů, dekanátů a plebanii

14. století v Čechách.

Archidiakonát Pražský.

1) Dekanat města Pražského. K němu počítány také, kromě města, kostely v Bubnech, sv. Pankrace, ve Krušině, sv. Jana v Oboře, kostel v Ovenci, v Podolí a ve Psárech pod Vyšehradem; též kaple sv. Hippolyta pod Vyšehradem.

2) Dekanat Benešovský: Újezd, Týnec, Benešov, Poříčí, Neveklov, Netvořice, Janovice, Maršovice, Ledce, Bystrice, Chrast, Olbramovice, Bělce, Chvojenec, Živhošť, Martinice, Tožice, Újezdec¹⁾, Vladislavice, Kostelec. Chybí v popisu: Balkovice (někdy u Poříčí).

3) Dekanat Říčanský: Březí, Adamovice²⁾, Modřany, Otice, Uhřetěves, Zlatníky, Kunratice, Dubeček, Průhonice, Tehov, Hrnčíř, Lipany, Libeň, Jilové, Popovice, Oleška, Kunice, Kralovice, Říčany, Hostivař, Jerčany, Žezlovice, Vršovice, Kolovraty, Záběhlce, Šestlice, Popovičky, Vrané, Kostelec u Křížkův, Kamenice, Sluštice, Petrovice.

4) Dekanat Ořechovský: Slapy, Chuchle, Hostivice, Tuchoměřice, Třebotov, Tachlovice, Sv. Havel u Zbraslavi, Hořelice, Hostouň, Černěšice, Stodolky, Kopanina, Černomice, Zlechov, Mokropsy, Středokluky, Dobřichovice, Radotín, Ořech, Unhošť, Řeporyje, Krteň, Loděnice, Úhonice, Svárov, Liboc, Železná, Butovice, Sv. Kilian na Ostrově, Sv. Ivan (Spelunca), Slivně, Léštnice, Jiloviště, Trnová. Chybí v popisu: (Karlštejn), Mořiny, Újezdec jin. Šárka, Žepy.

¹⁾ Památky, IX., 967: Újezdec = Přívoz kamenný.

²⁾ Adamovice. Pravdě podobno, že jsou to Popovičky. Jelikož sice dle str. 41. na rok 1369 v témž dekanátě položeno též »Popoviczko« 9 gr., však s poznámkou »stenetur«, co s Adamovicemi se shoduje; však tamtéž za leta 1384-1399 Popovičky jsou pominuty, až teprve r. 1405 se objevují, kdežto Adamovice jsou vynechány, byť na tento rok při všech jiných plebaniích desátek byl položen, tudíž patrně Popovičky s Adamovicemi se doplňují.

5) Dekanat Podbrdský: Neumětely, Beroun, Lochovice, Pičina, Svaté Pole, Žebrák, Bezdědice, Čerhovice, Zdice, Řebříky, Knín, Skřípel, Řevnice, Počaply, Praskolesy, Jince, Hořovice, Mrtníky, Liteň, Všeradice, Borek, Tetín, Zbiroh, Tmaň, Velis, Mníšek. Chybí: Kytín, Lhota dlouhá.

6) Dekanat Rakovnický: Soběchleby, Rakovník, Senomaty, Potvorov, Neuchyně, Kralovice, Miličov, Libyně, Oračov, Lužná, Bílence, Podbořany, Všehrady, Čistá, Újezd, Blšany, Skryje, Žihle, Lišany, Ostrovce, Mutějovice, Žebnice, Městce, Kněževy, Olešná, Řehly, Jesenice, Nezabudice, Černoc, Slabce, Kozlany, Strojetic, Bělec a Bratronice, Zbečno, Hvozď, Chmelištná, Děkov, Kolečovice, Kounov, Krchleby, Běstno, Věclav, Rousínov, Skřiván, Dolany, Hořesedly, Všesulov, Šanov. Přidej: Chlístov (u Slabec, snad Kostelík?), Kroučová, Panoší Újezd.

7) Dekanat Slánský: Budyně, Chlumčany, Zlonice, Mury, Kralovice, Srbeč, Kvílice, Paleč, Černochoy, Hradiště nad Libošínem, Lukov, Paleč menší, Buštěves, Wraní, Týnec, Telce, Vrapice, Dřínov, Dolín, Přelíc, Újezdec, Knovíz, Počedělice, Zvoleněves, Radunice, Slavětín, Vinařice, Peruc, Ječovice, Želčice, Tuřany, Ředhošť, Lidice (menší), Štochov, Neprobýlice, Kladno, Pozdeň, Řisuty, Družec a Žilina, Malikovice, Lidice (větší), Hořesovice, Smečno, Městce (uvádí Tomek jen v dekanatu Rakovnickém), Klobouky, Kostelec, Slané, Strašecí, Kystrá, Ořasice, Vrbno, Trstice, Smolnice, Pehery. Přidej: Měsíc neb Kornhaus.

8) Dekanat Řípský: Straškov, Vrbno, Chržín, Zeměchy, Velvary, Vepřec, Budeč, Svrkyně, Holubice, Počaply, Černuc (Tursko), Slatina, Lužec, Nelahozeves, Nabdín, Kmetiněves, Minice, Neutomice,

Hospozín, Nížebohy, Libčice, Černučec, Hradec, Vskury, Malovary, Hobšovice, Charvatce, Bechlín, Cítov, Vliněves, Říp, Ledčice, Únětice, Jevíněves (? Cietov Joannis). Přidej: Kostomlaty a Račiněves (uvádí Tomek zároveň v dekanatu Chlumínském), Roudnice.

9) Dekanat Chlumínský: Kojetice, Hostín, Veltrusy, Odolena Voda, Chvatěruby, Chabry, Donička (ves Vltavou dávno potopená¹⁾, Bojmice, Obříství, Libiš, Veliká ves, Chlumín (Klumín), Semilkovice, Bukol, Zdiby, Lobkovice, Líbeznice, Klecany, Pakomilice.

10) Dekanat Brandýnský: Vyšehorčovice, Vinoř, Prosek, Hrádek, Nehvizdy, Dřevčice, Mochov, Svémyslice, Újezd²⁾, Jirny, Sluhy, Zapy, Čelakovice, Čakovice, Hloupětín, Svrčovice, Počernice Dol., Litoznice, Kostelec (nad Labem), Hovorčevy, Kyje, Brandýs, Třeboradice, Lhota³⁾.

Archidiakonát Kouřimský.

1) Dekanat Kouřimský: Český Brod, Horky, Radešín, Kounice, Dobřen, Pyšely, Tukleky, Chotouň, Vitice, Košice, Bylany, Žitímír čili Stolmíře, Ondřejov, Semice, Krsovice, Maletice, Raténice, Třebovle (Tribulatio), Svojsice, Voděrády, Chvatlíny (uvádí Tomek i při dek. Štěpanovském), Zámuky, Velenky, Přistoupím, Chroustoklaty, Vrbčany, Hrusice, Solopisky (uvádí Palacký ještě jednou v dek. Štěpanovském), Lstiboř, Kruty, Rataje, Tismice, Údašín, Podveky, Žabonosy, Plaňany a Dobřichov (Tomek uvádí též při dekan. Čáslavském), Konojedy, Střimelice, Chocerady, Berčice⁴⁾, Žišov, Kostelec (nad Černými lesy), Janovice (uhlířské), Drahoalice, Úžice, Mukařov, Kozojedy, Malejovice, Oleška, Mnichovice, Vavřinec, Ždanice, Poříčany, Skvrnějov, Jindice, Trojovice, Rovná, Kouřim, Skramníky, Lhota (kostelní), Kovanice, Kří (někdy u Hradištka). Přidej: Bříství, Skalce (hor stříbrných).

2) Dekanat Kolínský: Ovčáry, Lošany, Býchory, Měchovice, Kolín nový, Křečhoř, Jezeřany⁵⁾, Nováves, Předhradí, Sány, Ratiboř, Pněv, Zibohlavy, Žehaun, Kbely, Velyně, Chotěnice, Kolín starý, Žiželce, Končice (Ovčáry-Končice uvádí Tomek rovněž v dek. Kouřimském), Sel-

mice, Nebovídy, Konařovice, Pečky (Hraňov), Kladruba, Veletov, Zábory, Rosochy, Kolečov. Přidej: Chotějovice, Selmice-Kolečov (uvádí Tomek rovněž v dek. Čáslavském).

3) Dekanat Brodský: Polná, Smrdov, Liběč, Světlá, Brod německý, Habry, Krucenburk, Studenec (de Fonte), Polom, Krupá, Lučice, Skuhrov, Vojnín (Minichsberg), Čihošť, Čachotín, Přibislav, Šlapanice, Borová, Schönfeld (týž dle Palackého v dek. Řečickém), Chotěboř, Sopoty, Dlouháves (Longavilla), Radoňov, Losenice, Bělá, Nižkov, Dobruška, Stoky (de Truncis), Zvoněšov (Bunav), Buchberg¹⁾ (Mons fagi). Přidej: Brunišlav, Kněž, Sv. Kříž, Pravnov, Ronov.

4) Dekanat Řečický: Chvojnov, Pelhřimov (Pilgrims), Řečice, Krásná hora (Pulchermons), Jirice, Humpolec, Rynarec, Schönfeld, Úsobí, Snět, Ješov, Břístě, Dušejov, Vyskytná (Gishibel), Lipnice, Vojslavice, Křešín, Onšov, Rychnov, Cerekvice nová biskupova, Mezileší, Lukavec (neb Brankovice), Senožaty, Branišov, Smržná neb Smrčná (Simmersdorf, Libkova voda, Košetice, Skála, Vyskytná biskupova, Hořepník, Cerekvice Dobešova (horní), Zahrádka, Božejov, Lúk neb Laukov, Buřnice, Rovné, Lidmaň, Želivo, Ústředí, Cerekvice menší (dolní), Neustift, Řečice větší biskupova, Kalistě. Přidej: Heralce, Lužnice.

5) Dekanat Čáslavský: Čáslav, Horky, Řečany, Kojice, Týnec nad Labem (uvádí Tomek také v dek. Kolínském), Líbeznice (in valle b. Virginis, Grunta), Malín, Hory Kutny, Křesetice, Heřmaň, Vysoká, Chotusice, Kluky, Lochy, Žehuše, Cirkvice, Krcleby, Starokoch, Tchořov, Vidice, Lipoltice, Třebonín, Vilémovice, Vicemilice, Suchdol, Pněvice, Markovice, Bykaň, Sv. Jakub (mons S. Jacobi), Bučice, Jeníkov, Okřesanec, Bračice, Potěhy, Zbislav, Borá (Lhota pustá), Ronov (Protivenice), Stusyně (u Kněžic), Běstvína, Heřmanice, Petrovice, Kozohlody (Nova Plantatio), Dobrovítov, Příbram (uhelná), Michalovice, Bojmany, Vlkaneč, Zdechovice, Vilémov, Zbýšov, Přibislavice, Turkovice, Hrádek²⁾, Janovice (červené). Přidej: Chlístovice.

6) Dekanat Štěpanovský: Krivsovdov, Jankov, Kralovice, Albénice, Ne-

¹⁾ Ves ta není zatopena, jak Palacký uvádí, ale sloučena se Zálezlicemi.

²⁾ Vgezd zanikl blíž nynějšího Újezda.

³⁾ Lhota zanikla v lese Fidrholci.

⁴⁾ Berčiez, ves spojená s Rašovicemi.

⁵⁾ Jezerzan, nyní kostel ve Veltrubech.

¹⁾ Monsfagi, Buchberg, kostel sv. Kateřiny o samotě blíž Stříbrné hory.

²⁾ Hrádek = Chlístovice, také Sion.

ostupov, Chotýšany, Radošovice, Divišov, Čestinkostel, Keblov, Čechtice, Měchnějov, Vranov, Řchůtovice (Erchoutovice, Vrcholtovice), Chřenovice, Soutice, Borovsko, Bohdaneč, Zbraslavice, Zruč, Slavošov, Hodkov, Hněvkovice (bílé), Borovnice, Teplišovice, Otryby, Ledec, Kozlé, Všebořice, Pertoltice, Mnichovice, Lštění, Veliš, Popovice, Kozmice, Psáře, Soběšín, Štěpanov, Zdebuzevs, Chvojno, Nesvačily, Petrovice, Třebětín, Šlapanov, Bedřichovice, Hrádek, Zhoř a Jeníkov¹⁾, Zdislavice, Pobipsy, Debrník (u Třeběšic), Okrouhlice, Ratměřice, Libouň, Kondratce, Vlašim, Domašín, Tehov, Louňovice (klášter), Postupice, Kácov, Hradiště u Hrádku (komorního), Sačany, Pravonín, Načerac (uvádí Tomek též v dek. Vltavském). Přidej: Hradiště, Odranec, Solopisky, Chvatliny.

Archidiakonát Bechyňský.

1) Dekanat Bechyňský: Záhoří, Vodňany, Bechyně, Dražice, Chelčice, Nákrš, Mydlovary neb Vavřince, Sepekov, Němčice, Strýčice, Křténov, Bukovsko horní, Ledenice, Ševětín, Sodomirice, Oslov, Hlavatce, Kostelec, Malšice, Albrechtce, Bošilce, Hodušín, Písek, Putím, Hůrka větší a menší (nyní bílá a modrá), Budějovice, Rataje, Bukovsko (dolní), Pištín, Hošín, Dobrohošť, Bernartice, Chrašfany, Čákov, Dubné, Lišov, Žimutice, Červená, Myšenec, Heřmaň, Bylov, Krče, Netolice. Přidej: Dobronice, Dříteň, Karlshaus, Milevsko, Novosedly, Purkarec, Týn nad Vltavou, Zahájí.

2) Dekanat Vltavský: Kosova hora, Oldřichov větší, Jistebnice, Hory (Smilovy), Sedlčany, Arnoštovice, Chlum, Vojkov, Počepice, Lašovice, Blánice, Předbořice, Lazice²⁾, Hodětice, Prčice, Jesenice, Sedlec, Otice (Votice), Hoštice, Chýška, Obidenice, Petrovice, Křečovice, Šebířov, Karemberk (Kamberk), Miličín, Vožice, Kostelec (u Jistebnice), Janov, Střezimír, Nechvalice, Kostelec (proboštství Břevnovské), Klučenice, Hlasivo, Krásná Hora, Oldřichovec (Žebrák), Chotoviny, Kovářov, Doudlebské. Přidej: Borotín, Nová ves, Bavorov.

3) Dekanat Chýnovský: Veselí (nad Lužnicí), Oustí (Sezimovo), Počátky, Stranná, Prašivá, Častrov, Deštná, Jarošov, Křeč, Klokoty, Chýnov (Cheynov), Radenín, Kamenice, Štěpanovice, Rečice

(Kardašova), Tučapy, Třeboň, Budislav, Pěna horní (Pomoerium), Stráž, Nedvědice, Blažejov (Blasiislav), Chústník, Hertvikov, Zhoř, Cetoraz, Ratibořice, Drahov, Hroby, Planá, Těchobuz, Soběslav, Skalce, Hradec Jindřichův, Mnich, Pohnání, Pošna, Radouň, Pacov, Obratany, Chýška, Věžné, Lomnice, Dobešov, Novosedly, Těmina, Kamenice, Černovice (Černětice), Slověnice, Mladošovice, Čachoměř (Číměř), Žirovnice, Drachov. Přidej: Dírné, Kamenice, Lodheřov, Lutová.

4) Dekanat Doudlebský: Světlík (Kirchslag), Chlum (Kremže), Doudleby, Rosenberk, Krumlov, Hořice, Rychnov německý, Rychnov český, Svíný (trhové), Stropnice, Černice, Újezd kamenný, Bolečice, Boršov, Chvalšiny, Kájov, Blanské, Rožmítal, Soběnov, Vyšší brod, Myšlany (Malšiny), Sveraz, Strázov, Borovany, Velešín, Přidolí, Benešov, Kaplice (dvojí), Žumberk, Novéhrady (Grecczen), Menoslav, Dvořiště (dolní), Záton, Cetvina, Bor (neb Dvořiště horní, Merica Rinoldi), Ktiš, Frimburk, Planá (de monte Vitkonis¹⁾), Heršov. Přidej: Freudenthal, Chroboly, Kugelweit, Malonty, Slavkov, Witigenhausen (u sv. Tomáše), Vltavice dolní, Zbitiny, Brloh, Suchdol.

5) Dekanat Volynský: Čestice, Jenín, Bohumilice, Vimberk (Winterberk), Bavorov (uvádí Tomek též v dek. Vltavském), Blánice, Prachalice, Dobř, Strunkovice, Bílské, Břeží (Vlačovo), Malenice, Čejetice, Piračov, Štěkeň, Předslavice, Záblatí, Kraselov, Laz (ad S. Mariam, Sv. Máří), Hoštice, Lažiště, Lštění (Sv. Vojtěch), Zdíkov, Volyně, Čkyně, Vacov. Přidej: Lhenice, Nicov, Vitějovice.

6) Dekanat Bozenský: Borotice, Chrašice, Tbity, Žasanice (Řesanice), Strážiště, Černívsko, Bubovice, Příbram, Tochovice, Pohorí, Paštěky, Rakovice, Pečice, Chotouň (Kotouň), Staré Sedlo, Újezdec, Kádov, Kocelovice, Bezděkov, Mirotice, Bělčice, Blatná, Těchnič, Radobytce, Kamýk, Třebsko, Sedlec, Hvoždany, Budislavice, Lnáře, Mirovice, Radomyšl, Kasejovice, Rožmítal, Višňová, Chanovice, Slivice. Přidej: Bohutín, Zalužany.

7) Dekanat Prachenský: Pracheň, Kašperské hory (Berg-Reichenstein), Bor větší a menší, Radešice (Hradešice), Řepice, Záboří, Nezamyslice (Alba ecclesia), Kvasenovice, Mlazov, Sušice, Nové město

¹⁾ Zhoř farní, Jeníkov filiální.

²⁾ Laziez, nyní Nová ves.

¹⁾ Vitkův kámen.

(Nova civitas), Dlouháves, Albrechtice, Strašín, Žihobce, Bukovník, Petrovice, Budětice, Zavlekom, Katovice, Vilhartice, Volenice, Vzduny, Svojsice, Zbynice, Zborovice, Hoštice, Kolíneč. Přidej: Horažďovice, Rajska, Strakonice, Těchonice.

Archidiakonát Žatecký.

1) Dekanat Žatecký: Sířem, Očihov, Louny, Dobroměřice, Obora, Lenešice, Černčice, Brloh, Podbořany, Hradiště, Hřivice, Pnětluky, Holedec, Nečemice, Želeč, Liborice, Vroutek, Veliká ves, Zlovědice, Mory, Kněžice, Libědice, Soběsuky, Hrušovany, Vysočany, Minice, Volevčice, Havraň, Sv. Jakub v Žatci, Ranná, Buškovice, Žabokliky, Hořetice, Škrle, Měcholupy, Všestudy, Pšov, Strupčice, Sv. Mikuláš a sv. Martin, Žatec, Postoloprty, Všechlapy, Staňkovice, Skupice, Cětoliby, Selmice (u Zbrašína), Lipenec, Dobříčany, Radíčeves, Blažim, Bitozevs, Sušany, Letov, Stranná, Březno (malé), Opočno, Nehasice, Libišice, Klášter, Kryry, Libočany. Přidej: Břežany (Preschern), Kostelec, Mlynáře, Vysoká v Boru (Ročov).

2) Dekanat Žlutický: Rabštejn, Stvolny, Krašov, Strážístě, Brložec, Luková, Křečov, Komárov, Kozlov, Bocho (Puchov), Stebno, Nepomyšl, Močidlce, Náhořečice, Žlutice, Libyně, Chyše, Blatná, Štědré, Lubenec, Kobylé, Bukovina, Ostrov, Tis, Novosedly, Brazec, Luky, Doupov, Přibeneč, Vidhostice, Skytaly, Nečtiny, Bržín, Strhaře, Valeč, Radošovice, Oudrč, Středka (Skoky), Zakšov, Lochotín, Manětín.

3) Dekanat Tepelský: Černošín, Skvířín, Bohuslav, Kladruby, Bor (Merica), Číhaná, Hradiště (okrouhlé), Čelivo, Rpužice (Erpužice, Spřice), Toužim, Útvina, Otín, Pistov, Domaslov, Mnichov (Eremita), Svojsín hořejší, Kšice, Doubrava, Trnová, Chody (Chodov zadní), Holostřevy, Otročin (Landek), Lechov, Planá, Pořejov, Jamné, Úterý (Novum forum), Teplá, Habrové Kladruby (Avenatica Cladruna), Tachov, Brtná¹⁾, Tisová, Křivce, Svojsín dolejší, Kozolupy, Slavice, Chodová Planá, Sedlec (Sedliště vysoké), Sedliště (staré), Schönwald, Brod (Pons), Trstěnice (Novavilla), Krsy, Vidžín, Lestkov, Záchlumí, Šipín, Stříbro (Misa, uvádí Tomek též v dek. Loketském), Bernartice, Samberg (starý), Krasíkov. Přidej: Sv. Kříž.

¹⁾ Brtná = část vsi Damnova.

4) Dekanat Kadaňský: Tušimice, Pruneřov, Vintířov, Údlíce, Družkovice, Březno, Jirkov (Borek), Tureč, Dolany, Kralupy, Chrbice, Mikulovice, Klášterec, Vilémice, Zahorany, Přísečnice, Křimov, Píršenstein, Žďár, Zelina, Březnec (Pyrkov), Mašov, Radonice, Čachovice, Podlesice, Přechaply, Blatno, Račice, Voč, Louchov, Bystrice, Slatina, Volyně, Chomoutov, Boleboř (Gotfridivilla), Bernov, Lomazice, Mladějov, Radnice, Uhoštany, Kojetín, Hasištejn, Okúnov, Kadaň. Přidej: Otvice, Šumburk.

5) Dekanat Loketský: Ostrov (Slawkenwerd), Radešov (Radansfurt, Radovani vařum) a Bor (Merica¹⁾), Tocov, Lomnice, Žandov (Unter-Sandau), Slavkov (Slawkenwald), Hroznětín (Lucida civitas), Kinžvart (Königswart), Nejdek, Falknov, Schönficht, Chodov, Nováves, Kinšperk (Kunigsberg), Svatobor, Zalmanov, Velichov, Kocengrun, Vranov, Locket (Cubitus), Espenthov, Obora (Thiergarten, nyní kostel sv. Leonarda u Karlových Var), Sedlec, Stanovice. Přidej: Tatrvíce.

Archidiakonát Litoměřický.

1) Dekanat Litoměřický: Lito měrice, Vetlá, Žitenice, Hoštka, Býčkovice, Hrušovany, Černčives (Ruffavilla), Počaply, Mukařov, Liběšice, Chodžovice u Libotenic, Levín, Tuhaň, Robeč, Malešov, Zubrnice, Třebušín, Proboštov, Prachová, Soběnice, Plíževidly (Blížvedly, Hřídělik), Žernoseky, Libochovany, Pracovice, Stebno, Mlékovidy, Církvice, Kostelec, Křešice, Ouštěk. Přidej: Lounky, Strážístě.

2) Dekanat Třebenský: Třebenice, Libochovice, Sirejovice, Kozly, Chotěšov, Sutom, Lovosice, Boušovice, Čížkovice, Měrunice, Nedvědice, Lipé, Klepý, Dlažkovice, Velemín, Dubany, Robčice, Chouč, Dolánky, Slatina, Brozany, Křesín, Želkovice, Řisuty, Solany, Chodžov, Třebivlice, Libčevs, Mirošovice, Mrzlice. Přidej: Mokov.

3) Dekanat Lipský: Lipá, Dobranov, Mnichov, Pavlovice, Holany, Děčín, Kvítkov, Skalice (Langenau), Benešov, Jedlka (Höflitz), Rychnov, Kamenice Slovanská, Markvartice, Libchava (hořejší), Těchlovice, Žandov, Arnoltice, Kravary (Radoušov), Drmy (Stolinky), Cvikov, Sloup (Bürgstein), Palič, Jezvé (Nova civitas), Drchlava, Rosendorf, Kamenice (česká), Nebočady, Huntířov (Guntheri-

¹⁾ Radešov a Bor, Haid.²⁾

villa), Pertoltice¹⁾, Chřibská (Kreibitz), Hostikovice, Merboltice, Volfartice, Verneřice. Přidej: Kunratice, Margental (Mařenice), Sonov.

Archidiakonát Bílinský.

1) Dekanat Bílinský: Most (Pons), Bílina, Rvenice (Lacus, Seestadt), Duchcov, Teplice, Zlatníky, Kopisty, Čouš, Jiřetín, Novosedly, Vtelno, Slatinice, Lužice, Hradiště, Radovesice, Kostomlaty, Jeníkov, Litvínov, Zabušany, Radčice, Libkovic, Nesvěte, Holetice, Židovice, Křemyž, Světec (klášter), Světec (Bedřichův), Albrechtice, Bečov, Bohusudov, Újezd (Jenišův), Starý Osek, Želenice. Přidej: Doubravice (u Teplice), Klíny (mons S. Wenceslai, Gern), Novosedly neb Novosedlice (Weisskirchlitz).

2) Dekanat Ústský: Ústí na Labi, Trmice, Tuchomyšl (Schönfeld), Arnoltice, Krupka, Rozbělesy, Jilové, Kotlava (Gotlavia, Gottleube) v Sasích, Svádov, Valtířov, Všebořice, Skorotice, Zezice, Modlany, Chvojno (české), Brožánky, Rtín, Bukov (český), Šachov (Řehlovice), Bořislav, Roudníky, Rynarec (Reinardivilla) v Sasích, Chabařovice, Chlumec (Columna), Mojžíř, Žim, Strupín v Sasích, Kamen královský (Königstein) tamže, Henricivilla tamže, Petrovice (Peterswald), Kolcz, Schönborn, Libouchec (Regis sylvia), Lipová (Spenerivilla, Spansdorf). Přidej: Černá (Lutgerivilla, Leukersdorf), Habartice (Ebersdorf), Komonín, Markvartice (Markersbach) v Sasích, Nakleřov (Nollendorf), Olešná (Oelsen) v Sasích, Předlice, Rosenthal (v Sasích).

Archidiakonát Boleslavský.

1) Dekanat Boleslavský: Mladá Boleslav, Osojnice, Semčice, Zerčice, Týnec, Dobroviceves, Plasy, Luštěnice, Stará, Kosmonosy, Sýcín, Struhy, Předměřice, Studénka, Bakov, Debr, Mladá, Michalovice, Stakory (horní), Březno, Jablkynice, Rajšice. Přidej: Záměstí, Benátky.

2) Dekanat Žitavský: Advocatvilla, Hennersdorf (Weisskirch), Žitava, Hennersdorf, Seifersdorf, Ruppertsdorf, Iva (Nieder-Eubau), Rumburk, Reichenau, Warnsdorf, Hennewalde, Herwigsdorf (Hertvicivilla, ne Henricivilla), Friedersdorf, Gross-Schönau, Witchendorf, Ostrov (Ostritz), Gross-Hermersdorf, Grünau, Kö-

nigshain, Seitendorf, Liberec (Reichenberg), Rokytnice (Rochlitz), Klein-Schönau, Wetzwalde, Chrastava (Kraczovia), Wetawia (Vittig), Bertramivilla (Bertendorf), Conradivilla (Spitz-Cunnersdorf), Odrovice, Drchov (Tirchow), Vogtsdorf, Krásná Lípa (Schönlinde), Hrádek (Grot), Henricivilla Scriptoris. Přidej: Hersfeld, Chrastava dolní (Rokytník), Ulricivilla.

3) Dekanat Jablonský: Jablonné, Brniště, Svěbořice, Zákupy, Brenné, Mimoň, Wartenberg, Konradivilla (Kunratice), Křižany, Dubnice, Vratislavice neb Žibřidice (Seifersdorf), Dietherivilla (Jitrava), Rinoltice, Osečná.

4) Dekanat Mělnický: Chodeč, Krpy, Chorušice, Vysoké, Čechelice, Liběchov, Radujeň, Liblice, Krušina (= Jestřebí?), Hlavno, Vtelno, Kaníná, Medonosy, Nebužely, Dubá, Vidím, Chlum, Chcebuz, Štětí, Všetaty, Kozly, Deštná, Mělník, Záboří, Řepín.

5) Dekanat Turnovský: Ruprechtice (Rochprattice), Turnov, Hrušnice, Přepere, Letařovice, Sezemice, Chocnějovice, Přeslavice, Jenišovice, Loukov, Bzí, Hřdkovice, Vlastibořice, Loukovec, Brod (Železný), Držkov, Olešná, Vysoké, Boskov, Semily, Nudovojovice, Jablonec (německý), Rychnov, Louková.

6) Dekanat Hradištský: Mohelnice, Mukařov, Osek, Libošovice, Nepřívěce, Sobotka, Bousov (dolní), Vlčpole, Řitnice, Soleč, Boseň, Vyskeř, Březina, Všeň, Hradiště Mnichové, Jablonec (český), Mladějov, Hlavice, Markvartice, Všebořsko, Samšina, Světlá. Přidej: Kost (kaple), Kříženec.

7) Dekanat Kamenecký: Čistá, Skalsko, Kovaň, Katusice, Bezno, Bezdědice, Zdětín, Čejky, Mšeno, Benátky staré, Lobeč, Krupá (dolejší), Brodce, Strenice, Kuřivody (Libera civitas), Kadlín, Chotětov, Bořejov, Slívno větší i menší, Vtelno (Mělnické), Benátky mladé, Skorkov, Kruh, Vinec, Okny, Mečižír, Sudoměř, Bezděz. Přidej: Bělá (Weisswasser), Boleslav stará, Doksy (Hirschberg).

8) Dekanat Havraňský: Loučeň, Poděbrady, Libice (kamenná?), Dymokury, Cviněves, Jeseník (veliký), Lysá, Libice (catholica?), Křinec, Bošín, Psínice, Vykleky, Úmyslovice, Všeja, Nimbuk, Kostomlaty, Oskobrh, Budiměřice, Vrbice, Rožďalovice, Veleliby, Mcely, Houska, Žitovlice, Pátek.

¹⁾ Pertoltice, nyní sloučené s Valkeřicemi čili Erkeřicemi.

Archidiakonat Plzenský.

1) Dekanat Plzenský: Malesice, Krašovice, Lěštany, Kozolupy, Bělá, Loza, Plzenec starý, Litice, Chvalenice, Dobřany, Chotikov, Jezdná, Úněšov, Breží, Kostelec (u Doubravky), Sekyřany, Oprnice, Sulislav, Ledce, Všeruby, Tisá¹⁾, Plzeň nová, Touškov (nade Mží). Přejde: Drustova.

2) Dekanat Rokycanský: Rokycany, Ojenice, Radnice, Čijevice, Stupno (horní), Planá, Nezvěstice, Žakava, Těňovice, Újezd (sv. Kříže), Obora, Kostelec, Mešno, Chýlice, Osek, Chomle, Skořice, Přívětice, Mýto, Kozojedy, Drahoňův Újezd, Bnečice, Zvíkovec, Zdemyslice, Seteč, Poříčí (spálené), Dýšina, Čičov, Strašetice (Strašice), Lhota (dlouhá).

3) Dekanat Klatovský: Myslevo, Klatovy, Měčín, Blovce, Planice, Týnec, Strážov, Nýrsko, Vrchany, Poleň, Chudějnice, Žinkovy, Kydlina, Zdebořice, Předslav, Mileč, Čížkov, Ždár, Kbely, Vicov, Lukavice, Dešenice, Dolany, Němčice, Běhařov, Čáchrov, Štěpanovice, Benovice²⁾ neb Buznovice, Nezdice, Úloh (jinak Podolí), Pomuk, Švihov, Vřeskovice, Prusiny, Přestice, Horsice, Letiny, Dnešice, Janovice, Luby, Křištín, Habartice, Chlístov. Přejde: Zborov.

Archidiakonat Horšovský.

Dekanat Horšovský: Semněvice, Staňkov, Přestavky, Horšov, Domažlice, Svátost u Domažlic, Týn Horšův, Chotěšov, Skapce, Touškov (Hartmanův), Holíšov, Kdyně, Mělnice, Štítary, Šitboř, Mutěšín, Bukovec, Blížejov, Újezd sv. Kříže, Meclov, Racov, Staré sedlo, Stanětice, Třebnice, Lštění, Hlohová, Čechovice, Bernartice, Loučím, Úboč horní i dolní, Rokošín (St. Georgen), Bíjedly, Křakov, Srbice, Přimda, Hora sv. Václava, Dubec, Osvračín, Merklín, Buková, Stráž, Hostouň, Hradce, Miřkov, Kaple sv. Kateřiny, Bor (hrad). Přejde: Kolovec, Kostelec u Chotěšova, Prostiboř, Valtířov, Zdamily.

Archidiakonat Hradecký.

1) Dekanat Hradecký: Jasany (Rossberg, nyní Jasená), Sedražice, Osice, Hradec (Králové), Jaromír, Libčany, Hrádek, Prohluz, Štěžery, Dříteč, Kunětice, Rosice, Živanice, Skalice³⁾ (německá),

Dohalice, Petrovice, Černilov (Slakendorf), Meziříčí (Kunigswald), Holohlavy, Dobřenice, Heřmanice, Miletín, Lochynice, Chlum, Neděliště, Hořice, Bohdaneč, Semonice, Kratonohy, Třebachovice, Újezd vysoký, Milevice, Ždanice, Světy, Ples, Poličany¹⁾, Všešary, Jeřice, Nechanice, Dubenec, Žiželeves, Chotěbořice, Hoříněves, Hněvčevy, Zvole, Bělá, Chvojno, Habřina, Libčice, Byštvě, Brunice (horní), Suchá, Albrechtice, Krnějovice, Strakatín, Semín, Bystré (Waltersdorf). Přejde: Cerekvice, Čebuz²⁾, Lanžov, Lochynice, Rohenice, Třebesná bílá i červená, Vidonice, Vřeštov, Zalužov, Byšice čili Byšičky (uvádí Palacký v dek. Jičinském).

2) Dekanat Jičinský: Jičín, Pakanová, Robousy, Úbislavice, Běchary, Roztoky, Kostelec, Údrnice, Dolany, Chyjice, Drahoraz, Konecchlumí, Radím, Úlibice, Choteč, Mlazovice, Lužany, Lomnice, Újezd horní i dolní, Železnice, Nováves, Libuň, Bystřice, Pakanová, Pecka, Kalná, Týn (nad Rovenským), Nadslav, Zliv, Ostrožno, Brenné dolejší, Brenné hořejší, Nemojčevy, Velíš, Čistá, Brada, Libštat, Jilemnice, Smříčno, Poniklé, Bělohrad (? Albea), Zebín, Olešnice (Kostálská), Olešná (pod Levínem), Štěpanice. Přejde: Chomutický, Kopidlno.

3) Dekanat Bydžovský: Záhornice, Kněžice, Slatinky, Bydžov, Městce (Králové), Vlčkov, Chlumec, Kozojedy, Slatiny, Ohništany, Hradištko, Boharyně, Vrsce, Vápno, Stará voda, Zlunice, Lovčice, Chomutice, Lučice, Veležice, Slovec, Veselý (Vysoký), Lučina (Loučná) hora, Smidary, Chroustov, Blížkov, Liskovice, Újezd, Luhy, Babice, Metličany, Lužce, Vysočany, Chodovice, Sobčice. Přejde: Běrunice, Křivany, Mstihněv (Stihnov), Újezd svatojanský, Lhota u Bydžova.

4) Dekanat Kladský: Kladsko, Landek, Bystřice (Hawelswerd, Habelschwert), Tolmecendorf (Tuntschendorf), Litwinwalde (Lichtenwalde), Schrekerivilla (Schreckendorf), Kunradswald, Eberhardivilla prope Newenrod (Ebersdorf), Vinklerivilla (Winkeldorf), Heinzendorf, Volpertivilla (Volpersdorf), Dušníky (Reinhards, Reinerz), Eberhardivilla (Ebersdorf), Stínava dolní (Nieder-Steine),

¹⁾ Poličany (kostel v Lanžově).

²⁾ Čebuz, Cziebus, mylně psáno místo Cerekvice, jak hned následující zápis r. 1405 Czirkwic a stejný desátek dosvědčuje. Již r. 1357 plebán z Cerekvice uváděl faráře v Žiželevisi.

¹⁾ Tisá nad Spankovem.

²⁾ Benovice, Hůrka nad Beňovem.

³⁾ Skalice = Čibuz.

Stinava horní (Mittel - Steine), Valterivilla (Waltersdorf), Ulricivilla (Ullersdorf), Gebhardivilla (Gabersdorf), Ekardivilla (Eckersdorf), Henningivilla, (Hannsdorf?), Biskupice (Piscowicz, Pischkowitz), Stivnice (Sweidlerivilla, Schwedeldorf), Kislingswald, Radkov (Wünschelburg), Walterivilla (Waltersdorf), Willelmivilla (Alt - Wilmsdorf), Arnoldivilla) Grafenort?¹⁾, Mittelwald, Newenrod (Neurode), Wolfminivilla (Wölfelsdorf), Rengersdorf, Königshain, Slegelsdorf, Lomnice, Sifridivilla (Seifersdorf), Kunzendorf, Langenow, Bertoldivilla (Alt-Batzdorf?), Reichenov. Přidej: Lauterbach, Schönwald,

5) Dekanat Dobrušský: Dobruška, Náchod, Krčín, Bohuslavice, Skalice (česká), Levín (ve Kladsku), Kostelec, Černčice, Skuhrov, Přepychy, Solnice, Voděrady, Úpice, Dobenín, Chvalkovice, Třeběšov, Opočno, Újezd (bílý), Starkov, Hronov, Hoříčky, Zálezly, Černíkovice (Grünau), Dobré, Slavoňov, Zakraví²⁾, Čermná (ve Kladsku), Olešnice, Hrádek, Dobřany, Machov, Bohuší, Verneřovice (české, horní), Rtně. Přidej: Deštná, Chvaleč, Uhřínov (veliký).

6) Dekanat Dvorský: Dvůr králové (Curia), Hradiště Chustníkovo (Gradlitz), Trutnov a Staré město (místo Trutnov ves, Staré město), Staré Buky, Mladé Buky, Pilínkov (Pillungivilla), Hostinné (Arnau), Lanov (dolní), Olešná, Zárov (dolejší), Schönberg (ve Slezsku), Hertvici-villa, Koclérov, Vlčice, Chotěvice, Bornflos (? zdá se býti Zaclér), Walberice (Alberndorf ve Slezsku), Brusnice (německá), Wikerivilla, Sejfy (Hermannseif), Rokytník starý, Bernartice, Olešná německá, Vrchlabí, Bertoldivilla (Bärtelsdorf ve Slezsku), Čermná, Chvaleč.

7) Dekanat Kostelecký: Choceň, Kostelec (nad Orlicí), Častolovice, Šachov, Rychnov, Vamberk, Libchava česká, Žamberk, Libchava německá, Orlice (Pratum), Richemberk, Brandýs, Sudislav, Skrovnice, Týniště, Lično, Henice³⁾, Chleby, Hnátnice, Potenštejn, Pisečná, Kunvald, Rybná, Slatina, Pěčín, Rokytnice, Lukavec (hořejší), Javornice, Nekoř, Sopotnice. Přidej: Běstovice, Lukavice, Mladkov (Wichstadel), Orlička (Hohen-Oerlitz), Orlík, Skořenice, Žamberk.

8) Dekanat Broumovský: Brou-

mov, Fridland (ve Slezsku), Waltersdorf (ve Slezsku), Zdoňov (Merklinivilla), Teplice hořejší (Wikmanivilla), Ruprechtice (Rupertivilla), Heřmánkovice (Hermannivilla), Šonov, Božanov (Bertholdivilla), Martinkovice (Martinivilla), Trutlibivilla (Trautliebersdorf ve Slezsku), Víšeňov (Pratum desertum). Přidej: Abrspach (hořejší).

9) Dekanat Chrudimský: Chrudim, Rozhovice, Choltice, Lepejovice, Třebosice, Chloumek, Nové město, Pardubice, Tuněchody, Hostovice, Sezemice, Dašice, Moravany, Slepovice, Chroustovice, Týnec (Hrochův), Evanovice, Trojovice, Žestoky, Kaplice, Honbice, Rosice, Podlažice, Chrašnice, Kostelec, Čelákov, Kamenice (trhová), Sv. Mikuláš, Nasevrky, Bitovany, Seč, Žamberk, Slatinany, Svidnice, Lučibořice, Bojanov, Komýrk, Chrobokov, Pouchobřady, Stolany, Morašice, Kostelec, Heřmanův městec, Míčov, Hošťalovice, Stojice, Svitava. Přidej: Sv. Vrbata.

10) Dekanat Mýtský: Vysoké Mýto, Vratislav, Radhošť, Uhersko, Platěnice, Ředice, Holice, Rybná pustá, Ostřetín, Zámorsk, Poloticz, Heřmanice (české), Helota, Sloupnice, Vratíšovice, Mladočov, Knířov, Bučina, Makov, Chotovice, Božídům (Novýhrad), Proseč, Řepníky, Peralec, Krouna, Lažany, Hlinské, Ranná, Skutče, Štěpanov, Janovičky, Luže, Voletice, Jenišovice, Kamenička, Svratka.

11) Dekanat Polický: Polička, Třebeměšná (Sebranice), Široký důl, Aujezd dolní, Cerekvice, Litrbachy, Trstěnice, Opatov (Abtsdorf), Jetřichovaves, Vitějovec (? Heinzendorf), Bystré, Trpín, Jedlová, Korouhev, Borová, Morašice, Jansdorf, Karle, Květná, Limberk, Banín, Rohožná, Albrechtice.

12) Dekanat Lanskrounský: Lanskroun, Třebová česká, Luková, Damníkov, Kunžvald, Třebovice, Řetová veliká, Oustí nad Orlicí (Wilhelmswerde, nyní Wildenschwert), Knapovec, Dobrouč dolní, Kunzendorf, Ostrov (Michelsdorf), Čermná (Rufa aqua), Dobrouč horní, Rudoltice, Jablonné.

Konečně chybí v popisu místa ovšem neznámá: Bořivoj, Borkov, Čestol, Dlouhá, Hornstein, Hradčany, Hugonisvilla, Konovice, Pišov, Radošov, curia Regnicz, Rugehensenstein, Reynsdorf, Suchá, Witmansdorf. Některá z nich stojí snad ve popisu pod jinými jmény německými nebo českými.

¹⁾ Grafenort, prvé Arnsdorf.

²⁾ Zakraví, Kosteliště pod Bystrým.

³⁾ Henice, ves bez kostela, podobnější však Hemže, kdež před r. 1350 byla plebanie téhož dekanatu.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává *Frant. Vacek*. (Pokračování.)

Prve, nežli k tomu odpovídáme, ukazuje se potřeba učiniti několik slov o apsidě. Polokruhový výklenek venkoncem apsidě podobný shledává se jednak o sobě při hrobkách římských (hemicyclia), jednak přistavován byl po stranách velikých síní sloupových. Stavitelství křesťanské propůjčilo mu místa v katakombách, spojilo jej těsněji s basilikou, i přijalo jej ku nejstarším stavbám centrálním. Byloť nitro apsidy vhodnou prostorou pro oltář, stoliči biskupskou a sedadla duchovenská.

Než ten rozdíl znamenati jest mezi apsidami staveb centrálních a apsidou basilik, že tato v základě vykazuje polokruh, jehož konce vážou se ku kratší východní straně chrámů, kdežto ony v koncích polokruhu prodlužují se přímkami. Vně vystupuje apsis z basiliky polokruhem jako hlava svatyně; při stavbách centrálních přechází buď ve mnohoúhelník, buď cele ve zdi chrámové se tájí. Rychlejší vývoj staveb posledně řečených na východě zavalď podnět k tomu, aby způsob jejich nazýván byl slohem byzantským. Že pak i na západě budovaly se svatyně soustředné, toho důkazem budiž chrám sv. Štěpána v Římě a sv. Vavřince v Miláně. Spojení tudíž apsidy se stavbou okrouhlou mohlo průchod míti jak v zemích východní říše římské tak i na západě.

Hledati vzor staveb tak prostých a nelíčených, jako jsou nejstarší okrouhlé chrámy české, v bohaté architektonice zemí klassických nebude střízlivý badatel nikdy. Z potřeb a okolností místních vzrostly zajisté ve krajinách, jež neochránily sobě podrobných dějin politických, neřku dějin umění. Od té doby, co za podstatné částky chrámu křesťanského uznány byly apsis a loď, dáno pravidlo staveb rozmanitých. Pevná loď kruhová ukazuje k místům a časům nejistého pobytu lidského příčinou častých pohrom válečných. Spojení její s apsidou nemělo překážek ni těžkostí, kde znám byl oblouk klenutý.

Vracíme se ke chrámu sv. Jiří v Soluně. Dobře-li rozumíme popisu jeho, prodloužena jest apsis stěnami kobky o délku celého průměru. Neprotíná tudíž základním kruhem svým kruh lodní, jako děje se při chrámech českých,

nýbrž myšlené obvody jejich o poloměru apsidy se chybují. V té příčině podobna jest svatyně Solunská některým okrouhlým rakouským, které patrně jsou mladšího původu. Sílu zdi v rotundě sv.-Jirské udávají 6 m, což by k tomu svědčilo, že nebyla stavena k účelům bohoslužebným. Původ její klade se k době císaře Konstantina Velikého, ač jinak nesnadno rozhodnouti, k jakému konci stavba podniknuta.

Vývody naše na slovu »kostel« zařazené k tomu směřují, aby povzbudily odborné badatele hledati vznik okrouhlých chrámů v hořejším Podunajsku. Nás navedl k tomu běh křesťanství v Noriku, Pannonii, na Moravě a v Čechách. Kvetoucí obce křesťanské na břehu řeky Dunaje od Pasova až po Vídeň měly za doby sv. Ševerina dostatečný počet chrámův. Řekne-li kdo, že to byly basiliky, nechať ohlédne se v dějinách zemí těch a ustanoví, jak dlouho obstáti mohly nákladnější svatyně na dráze surových kočovníkův, jako byli Hunové a Avari. S těmito, ne-li dříve, vešli do Rakous Slované. Křesťanství za příchodu jejich nekvetlo tu sice, ale přidušeno jsouc, jiskrami dotýkalo se troudu národů nových. Moravané dosahující sedlisky svými až k Dunaji přijímali Božskou nauku již na sklonku 8. století. Jak jmenovali první své chrámy křesťanské? Slovo církev nebylo jim posud známo. Německé »kirichun« sobě nezalíbili. Latinské »ecclesia« neujalo se u nich nikdy. Klademe za jisté, že tvrdé stavby chrámové sluly jim hned z počátku kostely.

V podkrají řeky Dyje, kdež mezovali Moravané s východním krajištěm, shledáváme okrouhlých staveb několik. Jest to zejména kaple na Hrádku (Hardeck v Rakousích), hradní kostelík ve Znojmě, hradní kaple v Kuenringu, kostel v Pulkavě¹⁾. O stáří, rozdílu stavby a prvotním určení jejich nepravíme ničeho. Podrobným ohledáním bylo by zjistiti, kterak po stránce technické k sobě stojí. Než místní záliba ve stavbách podobných jest tu patrna.

Grueber, aby zapříti mohl veliké stáří některých kostelů českých, zastával stranu

¹⁾ Památky archeolog. XIV., sl. 62.

těch, kdož vzorem okrouhlých staveb středoevropských prohlašují chrám nad hrobem Spasitelovým v Jerusalemě vystavený. Křížáci vrátivše se ze svaté země (nejprve r. 1100), vypověděli tvar jeho stavitelům, načež mnozí páni žádali sobě pohřbu ve svatyních, jež by podobu měly chrámu Jerusalemského. Potom prý i v Čechách zřizovaly se okrouhlé kostely jakožto kaple hřbitovní (coemeteria), kostnice nebo hrobky rodinné (karnery). Věř tomu kdokoli; my majíce písemné zprávy a svědectví o stavbě okrouhlých chrámů v Čechách před r. 935, ano již za 9. století, věřiti tomu nemůžeme. Mrtvá těla osob znamenitých ukládala se již za oné doby v kostelích, nechat budova jejich měla podobu jakoukoli. To jediné přijali bychom z výkladu Gruebrova, že známost rotundy Jerusalemské došedši k srdci křesťanské Evropy, mohla býti dobrou příčinou toho, aby v Rakousích a Čechách neutuchla záliba ve stavbách okrouhlých.

Hledajíce vzor okrouhlic českých mimo Čechy, osvědčují badatelé věc nepochybnou, že stavby toho tvaru nevzaly v Čechách prvního počátku. Národ nově ku víře obrácený nestal se nikde vynálezcem přiměřených budov bohoslužebných. Bratřé spíše příklad od těch, kdož ku novému náboženství jej navedli. V tom snášejí se zprávy historické s památkami výtvarnými, že impuls od západu činěný neměl zprvu v Čechách valného prospěchu. Teprve když prací sv. apoštolů slovanských vzkvetla církev na Moravě, minula pracotčům našim nechuť ku novým rádům. I přijímali je z Moravy a potom za příčinou politických převratův i ze západu. Prve, nežli k tomu došlo, aby povolili Bavorům, to jest biskupovi Řezenskému a kněžím jeho, zdomácněl ve středě zemském sloh kostelův okrouhlých. V Řezně tuším nestávalo již tehda chrámu podobného, neboť štedrosti panovníků Bavorských a rodin jejich vzrostly na místech starých budov kostelních větší a nádhernější stánky Boží.

Rukama nových pěstitelů vzdělávány byvše, na den nesly stavby kostelní ducha, který v dílech umělých hned se odráží. Velebná jednoduchost, rozměry oku lahodící, vkusný sklad částek, příhodná končitost celku svědectví dávají mistrům umění stavitelského v Čechách, že účelivost jejich za přirozeným nadá-

ním chutě se beroucí vystihla ovšem vzory cizí, ale na způsobu jejich nijak neustrnula, nýbrž cestou vlastním vkusem dále raženou dospěla děl osobitých. Jiní jinak to vyjadřují. Díla českého umění mají svůj zvláštní ráz, svůj osobní zjev, nesou v sobě charakter českého umění.

Z toho jde, jak snadno zatemní se vědomí toho, odkud vzaty byly vzory staveb tu i tam zdomácnělých. V původní vlasti jejich nadchází proměny, novým tvarům místo se dává, záliba starého slohu běře za své, opravy budov podnikány dle chuti přítomné. Zatím i v místech nového štípení znamenati jest některé změny, ač po pravidlu mnohem dále zdržují se v mezích slohových. Jestliže tedy na sklonku vývoje okrouhlých staveb chrámových v Podunajsku přijat byl vzor jejich od Moravanův a Čechův, dobře tomu rozumíme, proč v Bavorsku pozůstalo kostelů takových velmi málo, v Rakousích pak, ve Štyrsku a Korutanech dosti hojně sic, avšak ve způsobě nejednak změněné.

Při tom největší pozornosti zasluhuje věc potud málo vážená, že v zemích posledně jmenovaných sídlili za 6.—8. století Slované. Tisknutí byvše od Hunův a Avarův, přejali v Podunajsku dědictví po Románech. K dědictví tomu počítáme i stavby kamenné. Pohříchu nelze nám založiti se písemným svědectvím, jakož vůbec po skrovnu jest zmínka kulturních v řídkých pramenech onoho věku. Teprve letopisec náš Kosmas napovídá čosi o stavbách »opere romano« v Čechách budovaných. A při stručném popisu kostela sv.-Vítského, jak býval za 10. a 11. století, vece týž zpravodaj: »ecclesia non adeo magna, ad similitudinem romanae ecclesiae rotunda«.¹⁾ Oním slovem mínil Kosmas zeď hradskou, vysokou, tlustou, město kolem do kola zavírající; tímto označiti chtěl stavbu chrámovou zděnou, okrouhlou.

Otázka nám se podává, kterak by případně tlumočiti bylo slova letopiscova: opus romanum, romana ecclesia? Překladatelé Kosmovi praví zkrátka: dílo římské, kostel římský. Jestliže starý kronikář na mysli měl některý chrám římský, proč ho nejmenoval? Obecným výrazem mohl rozuměn býti toliko kostel lateránský (omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput), to jest ba-

¹⁾ Prameny d. č. II., str. 32, 91.

silika sv. Jana chrámu sv.-Vítskému dokonce nepodobná. Také vzor díla hradebního před r. 935 sotva brali Čechové z Říma. Kdyby Kosmas jmenovati chtěl způsob vlášského hradozdění, jak za doby jeho průchod měl v Čechách, byl by zajisté užil slova příhodnějšího. Pokračovatel jeho, kanovník Vyšehradský, poznamenal k r. 1135: »Metropolis Praga more latinarum civitatum coepit renovari.«¹⁾ Hodlajíce tudíž, jak náleží, vystihnouti rozum výrazů Kosmových, přijímáme ku překladu jejich slova: dílo románské, kostel románský.

Nejbližší vzor staveb takových měli Čechové v Podunajsku. Pokud se týče hradeb tamějších, vykazovaly z většího dílu původ římský. Zhotovény byvše z tesaných kamenů čtvercových, přecházely mnohou nepřetržen časů a když někde za své braly, dávaly vítané stavivo budovám jiným, veřejným i soukromým. V Řezně před r. 852 budoval král Ludvík Němec kostel Panny Marie, při čemž pro nedostatek staviva rozebrati kázal hradbu římskou.²⁾ Dílo románské jest tudíž nejspíše stavba z kamenů čtvercových (kostek) nebo jinak pravidelně tesaných. Co se týče chrámů »románských«, mimo zdívo, o němž právě řeč byla, ukazuje přívlastek jejich na vývoj starokřesťanského stavitelství podle vzorů římských, jak na západě v zemi, kdež pozůstaly stavby římské a obyvatelstvo románské, přičiněním téhož obyvatelstva i schopných nástupců jeho se projevil. Zavírá pak v sobě výraz: »ad similitudinem romanae ecclesiae« ohled jakýsi na stavby »nerománské«, ku kterým i pozornost naše již se obrací.

Původem sv. apoštolů Slovanských Cyrilla a Methoděje (r. 863—885) ujal se po vlastech našich slovo církev. Jím znamenáno bylo jak shromáždění věřících (staroslovansky ЦЕРКВИ, cerkvi) tak i stavení ku posvátným úkonům zřízené (staroslovansky цркви, gen. cerkvi). Dálím píše o sv. Václavu: »Na modlitbu k cerkvi jdíeše... I kleče v cerkvi na praze.«³⁾ Jména osad českých a moravských »Cerekvice« (r. 1108) nebo »Cír-

kvíce« nejsou než obecné názvy svatých křesťanských. Přítvorek zdobňovací (-ice) ohlašuje nejspíše dům Boží menších rozměrů.

Od konce tedy 9. století běžná byla Čechům na označení stavby chrámové jména dvě; kostel a církev. Při nás jest, abychom stanovili, zdali jména ta znamenala původně věc jednu a touž (synonyma) či rozličný způsob její (analogon). Jestliže podaří se nám nalézt rozdíl významu a věci, nebude daleká domněnka, že způsob staveb chrámových novým jménem označených jest původu nového.

Nejprve toho šetřiti dlužno, kterým latinským jménem tlumočeno bylo v Čechách slovo církev. Jak známo, vykládali někdy písaři domácí názvy měst a dědin slovem latinským. Tu pak naskytla se jim příležitost, aby při osadách, jež slovou Církev nebo Církvice, podali nám žádoucí překlad. V potvrzovacích knihách arcibiskupství Pražského jmenováno jest nynější městečko Nová Cerekvice jednou: Nova Czierkew; po druhé: Nova Czierkwicz.¹⁾ V registrech papežských desátků přivádí se z pravidla název jeho: Nova Czierkuicz episcopi, jednou pak položil písař překladem: Katholica episcopi. Podobně sluje tam městečko Horní Cerekvice: Czierkuicz Thobiae, jednou pak: Katholica Thobiae.²⁾ Z toho vidno, že »catholica« = církev nebo církvice.

Slovo »catholica« na označení domu Božího běžno bylo některým spisovatelům středověkým i mimo Čechy. Ve spisech řeckých shledáváme výraz úplnější: καθολικός ναός, to jest chrám obce křesťanské, chrám sborný nebo biskupský. Také latinníci vyjadřovali někdy slovem »catholica« (t. j. domus) kostel stoličný. Potom, když zobecněl význam slova »catholica«, dávali spisovatelé církevní název ten kterémukoli veřejnému stánku Božímu. Čechové majíce na očích skupinu slov: ecclesia catholica a kladouce ode dávna: ecclesia = kostel, našli, že slovo církev nověji k nim donesené a kostelu obdobné dobře přiléhá ku řeckému a již zlatinštělému »catholica«; přijali tudíž: církev = catholica.

Že při rozlišování řečených jmen,

¹⁾ Prameny d. č., II., str. 222.

²⁾ Letopisy kláštera sv. Havelského: »Cum propter magnitudinem fabricae alii lapides non sufficerent, muros urbis destrui fecit.« Pertzova Monum. script., II., str. 754. Že to byly kameny římské, posud na stavbě chrámové lze viděti. Janer; l. c., str. 229.

³⁾ Kronika česká; str. 66. n.

¹⁾ Libri confirm. III., IV., str. 116; VI., str. 197.

²⁾ Kalousek v Památkách archaeolog., X., sl. 599.

domácích i cizích, rozhodoval důvod věčný, poznati lze z okolností následujících: V registrech papežských desátků poznamenány jsou dva chrámy na Libici: Lybicz lapidea a Lybicz catholica. Tento sluje jednou: Lybicz lignea.¹⁾ O kostele ve Lhotě na Brandyšku dočítáme se r. 1379: »Prius in loco, in quo est dicta ecclesia aedificata, fuit catholica et Peslinus Bohuslai, civis pragensis, ea disrupta in loco ipso fecit ecclesiam lapideam.«²⁾ Ve Lhotě Bavorově byla též čas církev (catholica lignea), kterou osadníci nechtěli vyzditi nebo vymazati.³⁾ Patrně zajisté, že Čechům slula dřevěná stavba chrámová církví, kamenná kostelem.

Výslovné svědectví toho shledáváme ve spisech Husových. Horlil totiž pověstný mistr proti starým Čechům, že pro pojem vnitřního spolku mezi Kristem a věřícími (církev neviditelná) ne vytvořili vhodného slova: »Prvý Čech, který jest nejprve vyložil to slovo řecké »ecclesia«, zle jest rozuměl tomu slovu; protož zavedl jest hloupé tím slovem: kostel neb církev, že mnějí, by choť Pána Jezu Krista byl kostel kamenný a církev dřevem ustavený.«⁴⁾

Kdekoli tedy ve starých listinách našich latíně skládaných přidává se chrámu název »catholica«, myslil písař na »církev« a označiti chtěl z pravidla dřevěný stánek boží. »Pater noster dictus Tasso... unam erexit catholicam pro remedio parentum et praedecessorum

animarum suorum... in dicta villa Lepolis (v Nepochledech na Bydžovsku) ecclesiae in Luha (v Luhách) jure filiali subjectam, quam morte praeventus non dotavit.«¹⁾ Pamětihodno, že farní chrám v Luhách u Chlumce zanikl se vsí, kdežto církev nepoliská proměněna byvši v kostel sv. Maří Magdaleny, trvá podnes.

Dřevěné stavby chrámové budovány bývaly po dědinách českých ještě za 14. století. Ovšem nedálo se to již zhusta. Církev starobylého založení byly též čas z většího dílu obráceny v kostely. Při tom pamatovalo se začasť na starší pojmenování domu božího a chrámy kamenné jmenovány tytéž církvemi. Svědkem jest nám Dalimil, jenž v básních svých nečiní patrného rozdílu mezi kostelem a církví.²⁾ Také Hus vypraviv různost obou názvův, dodává: »ačť církev někdy slove kamenný neb dřevěný kostel.«³⁾

Uvažující o počátku slova »církev« v zemích českoslovanských a na mysl majíce starožitný význam jeho, nemůžeme jinak souditi, nežli že za doby Cyrillo-Methodějské stavěly se na Moravě a v Čechách chrámy dřevěné. Knížata a páni budovali po hradech kostely, dědinníci pak zakládali po osadách chrámy méně nákladné — církvě. Letopisec Kosmas znal obojí druh staveb kostelních, i čině zmínku o původním chrámu sv. Víta, poznamenal, že to byl kostel a nezamlčel ani vzor jeho a způsob stavby: »ad similitudinem romanae ecclesiae rotunda«. Církvě staročeské budovány byly dle vzorů jiných.

(Pokračování).

¹⁾ Tomek: Registra decim. pap., str. 85.

²⁾ Acta visitationis archidiaconatus prag. a. 1379 seq., fol. 84 b.

³⁾ Ibidem; fol. 47 ab. Srovn. Zoubek: O zakládání měst v Čechách; str. 6.

⁴⁾ Erben: M. Jana Husi Sebrané spisy české; I., str. 24.

¹⁾ Borový: Libri erect. ad a. 1359; I., str. 7.

²⁾ Viz svrchu str. 92.

³⁾ Erben: M. Jana Husi Sebrané spisy české; I., str. 25.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Zbožný dar od jistého přítele umění. Oltář křídlový, v gotickém slohu zhotovený, polychromovaný a částečně pozlacený, 25 stop 6 palců vysoký, 13 stop široký, skoro celý až na mensu, schody a jedno křídlo hotový, jest pro hodící se kostel od rodiny zemřelého darem k zadání. Hlavní obraz představuje Na nebevstoupení Páně, po obou stranách sv. Karel Veliký a sv. Václav. Uprostřed oltáře jest plastický kříž mezi sochami 4 apoštolů sv. Petra, Pavla, Šimona a Jakuba. Potřebné do-

končení, bedny, balivo a doprava mohlo by asi 200 až 300 zl. nákladu vyžadovati. Bližší vysvětlení podá se reflektantům ochotně v Akademii křesťanské v Praze, Řetězová ulice č. 223.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. Ant. Měchuru. — Dvě stříbrné patenky ku kalichům: pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Pozlacení a postříbení v ohni:

Kalicha, lampy a kaditelnice: pro dp. Jana Brože, faráře v Budňanech; monstrance: pro J. Osvicenost pana Jana hraběte Harracha v Praze; kalicha: pro dp. Ant. Zbořila, faráře v Ném. Brodku na Moravě. — Hostiarium: pro dp. Jana Celeryna, faráře v Draho-Újezdě. — Stříbrná patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. Al. Ječminka, faráře v Č. Rudě na Moravě. — Stříbrná nádobka na sv. olej: pro dp. Al. Ječminka, faráře v Č. Rudě. — Tři nádoby pohromadě na svatě oleje: pro dp. Jana Kalábu, faráře v Roštině na Moravě. — Pacifikal: pro dp. Ad. Gellera, faráře ve Štítně na Moravě. — Lampa oltářní: pro blahorod. paní Karolinu Brunovou v Podštýně. — Mešní konvičky: pro dp. Ant. Zbořila, faráře v Ném. Brodku na Moravě.

Rozličné. Missaly: pro vdp. Math. Flašara, rektora koleje piaristické v Brandýse. — Pultíky pod missal: pro dp. Jak. Kružika, faráře v Rakvicích a pro dp. J. Celeryna, faráře v Draho-Újezdě. — Kříž na stěnu: pro blahorod. paní Drozdovou v Praze. — Harmonické zvonky: pro blahorod. paní Špačkovou v Praze a pro dp. Jana Brože, faráře v Budňanech.

Paramenty. Dvě dalmatiky: pro blahorod. paní Stuplovou v Praze. — Mitra s přenešením zlatého vyšívání: pro důst. benediktinský řád v Praze. — Kasule: červená a bílá: pro dp. Karla Lochschmidta, faráře v Aši a pro důst. farní úřad ve Velké Jesenici; bílá skvostná: pro dp. Jana Přichystalu, faráře v Bohdalově; bílá a fialová: pro důst. farní úřad v Mitrovicích. — Pluvialy: bílý a černý: pro dp. Jana Brože, faráře v Budňanech. — Pláštiky na ciborium: pro vp. Ad. Gellera, koop. v Štítně na Moravě, pro ctihod. klášter sv. Uršuly ve Veltrusích a pro dp. Fr. Hartmanna, faráře v Přelčicích. — Stoly: pro vysokorod. paní hraběnkou v Červ. Hrádku, pro vysokorod. pana Vojtěcha hraběte Schönborna v Praze, pro dp. Karla Lochschmidta, faráře v Aši a pro dp. Mart. Zemana, faráře v Koryčanech. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro ctihodný klášter Alžbětinský

v Praze. — Velum: pro dp. Jana Brože, faráře v Budňanech. — Antipendia: 3 pro blahorod. paní Františku Schoutovou v Laučíně, pro vysokorod. pana Jana hraběte Harracha v Praze, pro blahorod. pana Jos. Tichého, nadučitele v Kuněticích a pro blahorod. paní Stuplovou v Praze. — Okrasa do tabernaku: pro vdp. Jana Šimka, děkana v Polné. — Korouhve: pro vp. Fr. Mikana, koop. v Jimramově a pro důst. farní úřad ve Wusleбену. — Stuha zlatem vyšitá: pro blahorod. paní Vopičkovou na Pankraci. — Birety: pro dp. Jana Kamaryta, faráře v Miletíně, pro dp. Fr. Pillera, kn. arcib. notáře v Královicích a pro dp. Fr. Vogla, faráře v Albrechticích. — Šaty na sochu P. Marie: pro blahorod. paní Pátkovou na Kladně. — Příkrov: pro dp. Jos. Sychru, faráře v Hor. Štěpánově; dva černé a červené: pro dp. Jana Brože, faráře v Budňanech. — Komže pro ministranty: 4 pro dp. Mart. Zemana, faráře v Koryčanech, pro J. Excellenci paní hraběnkou Thunovou v Praze.

Prádlo kostelní: 3 plachty oltářní: pro dp. Jana Rajmana, faráře v Lišanech; 6 korporalií a 2 pally: pro dp. Karla Lochschmidta, faráře v Aši; alba a 3 plachty oltářní: pro blahorod. paní Emilii Rathouskou ve Velkých Nechvizech; 52 purifikatorií a 6 korporalií; pro vdůst. děkanský úřad v Nymburce; 18 humeralií, 16 purifikatorií a 1 rocheta: pro dp. Mart. Zemana, faráře v Koryčanech na Moravě; plachta oltářní: pro vysokorod. pana hraběte Harracha v Praze; 2 rochetky: pro J. Excellenci paní hraběnkou Thunovou v Praze; 1 rocheta: pro blahorod. pana Jos. Káše, ředitele školy ve Veselí.

II. Nová objednání.

Červený celý ornát (2 kasule, 4 dalmatiky, 2 pluvialy a gremiale) z těžkého zlatého brokátu, s křížem a garniturami ku pluvialům a dalmatikám, bohatě zlatem vyšitými: Nejdůst. pan Fr. Huspeka, velmistř a generál rytířského řádu křížovnického v Praze s dovolením, aby v jubilejní výstavě r. 1891 vystaven býti směl.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vysokorod. paní hraběnkou Desfoursovou v Rohosicích, pro vysoc. důst. p. dra Klem. Borového, kanovníka na Hradčanech, pro důst. farní úřad v Neulosisimthalu a pro dp. J. Hanáka, faráře v Dubňanech. — Monstranci drahocennou se emailovanými obrázky: pro vdp. dra Fr. Kordáče, rektora bisk. semináře v Litoměřicích. — Ciborium: pro vdp. dra Fr. Kordáče, rektora bisk. semináře v Litoměřicích. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro dp. Jos. Thunu, faráře v Ousově na Moravě, pro dp. Maxa Vymazala, faráře v Laškově na Moravě a pro důst. farní úřad v Krumsině na Moravě; ciboria: pro dp. Šim. Zwettlera, faráře v Nákří. — Patenka stříbrná k zaopatřování nemocných: pro dp. Bart. Martinů, faráře v Bučovicích na Moravě. — Nádobka stříbrná na sv. olej: pro dp. Bart. Martinů, faráře v Bučovicích. — Kropenka: pro důst. farní úřad v Krumsině. — Kaditelnice s lodkou: pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce. — Lampy oltářní: pro vp. Heřm. Dobrého, kaplana v Mariánských Lázních a pro vp. Al. Holinského, kaplana ve Chválenicích. — Svícny oltářní: 6 pro dp. Dom. Škarudu, fa-

ráře v Měrově na Moravě a 10 pro vp. Dom. Brázdu, administr. v Cerhovicích. — Konvičky mešní: pro dp. Dom. Škarudu, faráře v Měrově, pro důst. farní úřad v Neulosisimthalu a pro vdp. Fr. Kordáče, rektora bisk. semináře v Litoměřicích. — Schránka na hostie: pro dp. Em. Sedláka, faráře v Raketnici.

Rozličné. Soška P. Marie: pro vp. Fr. Hartmanna, kaplana v Dobrovicích. — Kříž na tabernakl: pro vp. Dom. Brázdu, administr. v Cerhovicích. — Dva pultíky pod missal: pro vys. dp. Karla Kellnera, kapit. děkana v St. Boleslavi. — Harmonické zvonky: pro dp. Em. Sedláka, faráře v Raketnici, pro dp. Mansv. Adámka, faráře u sv. Jakuba v Praze a pro blahor. p. Fr. Faltusa, učitele v Brandýse n. Orli.

Paramenty. Celé ornáty: černý: pro dp. Ant. Přemyslovského, faráře ve Val. Kloboučích na Moravě; bílý: pro vdp. Fr. Komárka, děkana v Třešti na Moravě. — Kasule: bílá: pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce; fialová: pro dp. Fr. Malotu, faráře v Bilovicích na Moravě; černá: pro dp. Ant. Přemyslovského, faráře ve Val. Kloboučích na Moravě; červená: pro blahorod. paní Babettu Šlechtovou ze Sedmihorek v Lounech, pro blahorod. pí. Karolinu Brunovou, choť lékaře v Poštýně a pro vysokorodou

pani hraběnkou Thun-Trautmannsdorfovou v Červeném Hrádku; bílá a černá: pro důst. farní úřad v Ročově. — Pluvialy: bílý, červený a dva černé: pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce. — Stoly: pro dp. Dom. Škarudu, faráře v Měrově, pro dp. Fr. Krásu, faráře v Morašicích, pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce a pro důst. farní úřad v Neulosimthalu. — Vela: pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce, pro dp. Jos. Thuna, faráře v Ousově a pro důst. farní úřad v Neulosimthalu. — Pláštiky na ciborium: pro dp. Dom. Škarudu, faráře v Měrově a pro dp. dra Jos. Doubravu, místoředitele kněž.-arc. semináře v Praze. — Okrasa do tabernaklu: pro dp. Gust. Hevera, faráře v Popovicích na Moravě. — Zlaté třepečky ku kličku od tabernaklu: pro dp. Gust. Hevera, faráře v Popovicích. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Krásu, faráře v Moraši-

cích, pro důst. farní úřad v Neulosimthalu, pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě, pro dp. Karla Rauschera, faráře v Stébách a pro ctih. šedé sestry v Brně. — Polštáře oltářní, bohatě vyšíváné: pro vysokorodou paní Ernestinu hrab. Lažanskou a pro dp. Karla Papouška, měst. faráře v Tebiči na Moravě. — Dvě korouhve: pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Neulosimthalu. — Biret: pro vp. Al. Vysoudila, kaplana v Opavě. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro dp. Dom. Škarudu, faráře v Měrově, pro vdp. Fr. Dresslera, děk. v Sedlčanech.

Prádlo kostelní. Cingulum: pro dp. Dom. Škarudu, faráře v Měrově; rocheta a cingulum: pro dp. Al. Škarudu, faráře v Urbanově; 2 rochetty: pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce; 2 cingula: pro dp. Em. Sedláka, faráře v Roketnici.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrné, bohatě ozdobené: pro dp. Maxm. Vymazala, faráře v Laškově na Moravě, pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně n. L. a pro dp. Jana Spinu, faráře v Předmostí u Píerova; stříbrný gotický s obrázky: pro dp. Al. Wacha, bibliotekáře v Teplé. — Monstrance: pro dp. Jana Hrubeše, faráře v Oslavanech na Moravě. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Ludv. Čermáka, faráře v Předklášteří na Moravě. — Dvě stříbrné patenky s emailovaným beránkem a pelikánem: pro J. Milost nejd. p. biskupa dra Frant. Bauera v Brně. — Svícny oltářní: 6 kusů: pro dp. Fr. Sujanského, faráře v Selci v Uhrách; 10 kusů: pro důst. kolej Tovaryšstva Ježíšova v Praze. — Lampa oltářní: pro dp. Fr. Sujanského, faráře v Selci v Uhrách. Kropáček: pro dp. J. Uhlíře, faráře v Žebnici.

Rozličné. Missal: pro vp. Em. Šavřdu, kooperatora v Janově. — Pultíky pod missal: pro dp. J. Uhlíře, faráře v Žebnici, pro vys. dp. dra Ed. Tersche, prelata a kanovníka na Hradčanech a pro dp. Mansv. Adámka, faráře u sv. Jakuba v Praze. — Harmonické zvonky: pro dp. Mansv. Adámka, faráře u sv. Jakuba v Praze, pro dp. J. Uhlíře, faráře v Žebnici a pro vdp. Jos. Němečka, děkana v Loukově.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a fialová: pro dp. J. Uhlíře, faráře v Žebnici; černá: pro dp. Fr. Fučíka, faráře v Měrovicích na Moravě; bílá s křížem bohatě vyšitým: pro dp. Fr. Navrátila, faráře v Něm. Kynicích na Moravě; červená s křížem zlatem vyšitým: pro dp. Jana Hrubeše, faráře v Oslavanech na Moravě; černá: pro vys. uroz. paní hraběnkou Černínovou v Praze; bílá sváteční: pro důst. farní úřad v Hostině; bílá s křížem zlatem vyšitým: pro blahorod. slečnu Müllerovou v Karlíně; červená: pro J. Jasnost paní kněžnu z Oettingenů v Praze; bílá a červená

sváteční: pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Gremiale: pro J. Milost nejd. p. světicího biskupa Karla Schwarze na Hradčanech. — Pluvial černý: pro dp. Fr. Fučíka, faráře v Měrovicích na Moravě. — Dalmatiky: bílé: pro vdp. Jana Cibulku, superiora na sv. Hostýně na Moravě; černé: pro důst. benediktinský klášter v Praze. — Stoly: pro dp. J. Uhlíře, faráře v Žebnici, pro dp. Jana Kořínka, faráře v Čížkovicích, pro dp. Fr. Černoheze, faráře v Hostivicích, pro veledůst. děkanský úřad v Brandýse n. L., pro důst. farní úřad v Hostině a pro vp. Jaroslava Pazděrku, kaplana ve Smolnici. — Pláštík na ciborium: pro dp. J. Kyjánka, faráře v Nových Hvězdicích na Moravě. — Vela: pro veledúst. děkanský úřad v Brandýse n. L., pro sl. zádušní úřad v Praze, pro vys. dp. dra Ed. Tersche, prelata a kanovníka na Hradčanech a pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Antipendium: pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Korouhev s vyšitými obrázky a s bohatou úpravou: pro vys. dp. Mik. Karlacha, síd. kanovníka na Vyšehradě. — Zlaté třepečky: pro dp. Vil. Friedricha, faráře v Chrčíně. — Biretů šest: pro ctih. p. Jos. Komedu, bohoslovce v Litoměřicích. — Komže pro ministranty: pro vys. dp. dra Ed. Tersche, prelata a kanovníka na Hradčanech a pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Příkrov s nápisy vyšitými: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně n. L.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro dp. Jak. Kružíka, faráře v Rakvicích; 3 korporalia a 12 purifikatorií: pro dp. Jana Kořínka, faráře v Čížkovicích; 2 plachty oltářní, 4 korporalia a 2 cingula: pro vys. dp. dra Ed. Tersche, prelata a kanovníka na Hradčanech; korporale, purifikatorium a ručníček: pro vdp. Jos. Němečka, děkana v Loukově; rocheta, 2 korporalia a cingulum: pro důst. farní úřad v Hostině; rocheta: pro vp. Jarosl. Pazděrku, kaplana ve Smolnici.

Chyba tisku. V minulém čísle „Methoda“ budiž opravena chyba tisku na str. 74. v článku »2. Obládníkové kostely s apsidami« v 1. řádce druhého sloupce, kde na místo »okna lomeným obloukem sklenutá«, má být »okna polokruhovým obloukem sklenutá«, jelikož sloh románský žádného lomeného oblouku nemá.

— 2 Věškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně. —

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlíně. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11.

V Praze, dne 2. prosince 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Románské exkurse. (42). Hradní kaple sv. Kateřiny na Tetíně. — Zprávy dekanatních archaeologů v Čechách. — Jak dlužno popisovati kostely se stránky architektonické? — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc listopad.

Románské exkurse. (42).

Románské kostely zakončené chorem pravoúhlým.

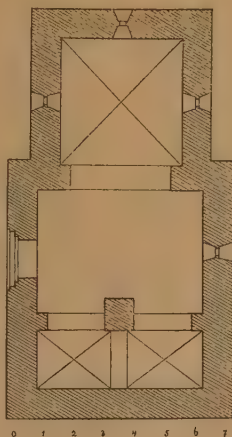
Napsal F. J. Lehner.

5. HRADNÍ KAPLE SV. KATEŘINY NA TETÍNĚ.

Tetín každému Čechu jest místem posvátným. Původ hradu na Tetíně klade nejstarší dějepisec český až do mythické doby, vece, »že hrad povahou místa velice pevný na vrchu skály příkré nad řekou Mží vystavila Tetka, pojmenovavši jej dle vlastního jména svého.«¹⁾ Sem na vdovské sídlo své uchýlila se svatá kněžna Ludmila, kdež i palmou mučednickou ozdobena byla. V seznamu hradů královských uvedených v Majestas Carolina Tetín se nejmenuje, z čehož lze souditi, že tehdež snad již opuštěn byl. Pozdější dějepisci připisují zboření hradu Husitům, kteří Karlův Týn r. 1422 obléhavše, také toto starodávné sídlo knížat českých pobořili. Čas vše ničící a ruka

lidská staré zbytky odklizející smetly z povrchu země všeliké stopy hradu s takovou důkladností, že dnešního dne nelze již ani stopovati, čeho v popisu Vocelově a Gruberově r. 1858 ještě se dočítáme¹⁾. Vše zmizelo, jen jediný pozůstatek jako by zázrakem se zachoval — hradní kaple sv. Kateřiny.

Vstoupivše do vnitř cti-hodné svatyně, poznáváme na první pohled z veškerého se-strojení architektonického, že jest to budova vystavěná hned na prahu věku křesťanského v Čechách. Skládá se z loďe 6'55 m dlouhé, 6'30 m široké, a 6'55 m vysoké, z níž k východní straně vybočuje chór čtvercový, jehož stranice po délce 4'22 m, po šířce 4'7 m

Nakreslil F. J. Lehner.

¹⁾ Fontes rerum boh., II, 8: Laude fuit digna sed natu Tetka secunda, Expers et maris, emunctae femina naris, quae ex suo nomine Tethin castrum natura loci firmissimum, praeruptae rupis in culmine iuxta fluvium Msam aedificavit.

obnáší.

Do loďe vchází se portálkem o tři

¹⁾ Mittheilungen der Central-Commission, III, 76, 106.

pravoúhlých ústupcích nestejných rozměrů, polokruhově sklenutých, o kterých nelze říci, jakého stáří jsou; na stěně vnitřní jest zdivo vybouráním částečně zeslabeno. Stěna protější prolomena jest oknem nyní zvětšeným, které osvětluje vysokou loď stropem v původní výšce pokrytou. Na straně západní zbudována jest kruchta opírající se o mohutný čtvercový pilíř uprostřed a o dva silné pilasty z obou stěn bočních vynikající. Střední pilíř nezůstává však v rovné čáře s pilasty bočními a arkádami, nýbrž vybočuje značně do popředí loď a vystupuje takto vzhůru až do poprsníku kruchty. Pilíř i pilasty postrádají patníku, jaký později ve slohu románském na podobných článcích architektonických vždy se vyskytuje, čímž označeno jest vysoké stáří budovy. Původní římsa románská 14 cm silná, z desky a nepravidelného oblounu se skládající jest jedinou architektonickou okrasou jak kruchty, tak celého kostela. Kruchta o dvou polokruhových arkádách sklenuta jest starožitnou klenbou křížovou.

Vcházívало se na ni přímo z komnat hradu zvláštní chodbou, ústící do prolomených dveří v jižním rohu, jak ukazuje otvor uvnitř dosud zachovaný (viz půdorys kruchty). Roku 1858 spatřovaly se ještě i zvenčí zbytky klenby, o kterou klenba chodby se podírala¹⁾, což nyní již zmizelo. Panskou kruchtou charakterisuje významně prostý pavlan s vrchu na onom středním, do loď vybočujícím pilíři upravený a ohraničený poprsní zdí, která nyní jest vyznačena římsami novými, při poslední opravě sem přidanými. Prostý tento pavlan Tetínský jest pravzorem nádherných

pavlanů, jakéž se zachovaly na kruchtách kostela Potvorovského a kaple Vinecké z konce doby románské. Veškerá však kruchta sestrojena nejjednodušším slohem kromě římsy na pilíři a lisenách bez jakýchkolivěk okras architektonických, jest velevzácným dokladem o stáří celé svatyně. Takovým způsobem se stavělo jen na počátku doby románské, jak nejnázorněji ukazuje porovnávání kruchty a pavlanu Tetínského s kruchtami a pavlany v Potvorově a ve Vinci.

Loď původní výši svou dosud zachovavší ústí na východ do choru vítěznou branou 4.6 m širokou a 4 m vysokou. Vítězná brána prosta všeliké okrasy a jakéhokolivěk článkování, postrádá i nejjednodušší římsy, jaká již v nejstarších kostelích okrouhlých na tomto místě se spatřuje a jest dalším dokladem o prastarém původu budovy; zdivo jest 79 cm silné. Za vítěznou branou rozkládá se čtverhranný chór, sklenutý klenbou

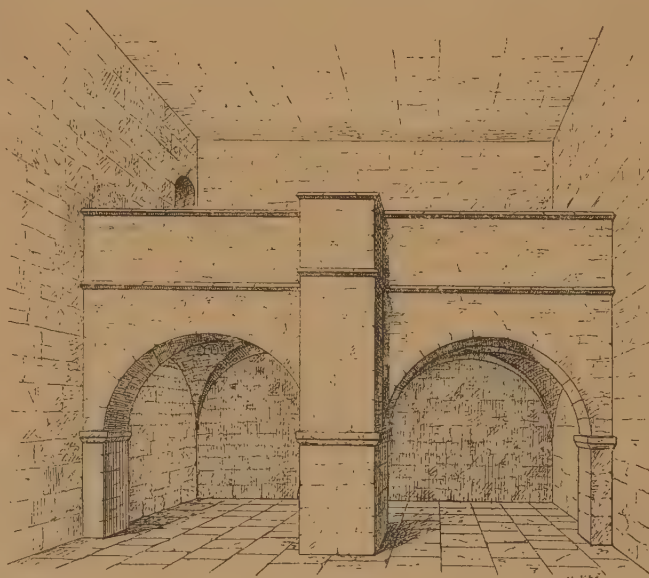
křížovou, 2.40 m od podlahy z rohů do výše 4.64 m vystupující, tak že klenba převyšuje bránu vítěznou o 64 cm. Veškeré tři stěny choru prolomeny byly okny, z nichž ono na straně evangelní jest zazděno, jelikož tam postavili zvenčí sochu sv. Ludmily od Josefa Maxe, druhé na straně epištolní

zvětšeno, za hlavním oltářem však ve stěně východní zachovalo okno původní svou tvářnost bez všeliké proměny. Vnitřní světlost jeho obnáší pouze 20 cm a vybočuje do vnitř i na venek na 70 cm šířky a 1.58 m výšky. Rovná se tedy rozměry, jakož i celou tvářností svou oknům okrouhlých i jiných nejstarších kostelův českých.

Jako vnitřek jest i vnějšek kostela prostý a jednoduchostí na počátek slohu

Půdorys kruchty.

Nakreslil prof. Jos. Škoda.

¹⁾ Mitheilungen, III., 78.

románského poukazující. Hladké stěny jen portálem a okny prolomené postrádají jakékolivěk okrasy. Loď k západu a východu ukončena jest štíty dosti vysokými na obě strany krov střechy podpírajícími. Nižší a užší chor rovněž východním štítem opatřený opírá se i se střechou svou o východní stěnu a štít loď. Kamenné schody, které nyní zvenčí na kruchtě vedou, jsou přistavěny v době nedávné obnovy¹⁾.

Prostá jednoduchost architektonického sestrojení vnějšku i vnitřku, původní kruchta pouhou římsou okrášlená, vítězná brána římsy postrádající, jakož i neporušeně zachované okno choru výmluvné svědectví vydávají, že hradní kaple na Tetíně zbudována byla na prahu dějin křesťanských a tedy na počátku stavitelství románského

v Čechách. Pátrajícimu v dějinách Tetínských po původu ctihodné budovy,

¹⁾ Perspektivní vyobrazení vnitřku, choru čtvercového a krucht —, jakož pohledu vnějšího, nakreslené vždy veleochotným a obětovným panem professorem, Josefem Škodou, věrným spolupracovníkem »Methoda«, budou vítanou pomůckou pánům dekanatním archaeologům při ohledávání podobných kostelů chorem pravouhlým zakončených. Na vyobrazeném choru spatří pravý poměr výšky choru k výšce loď, kde strop dosud v původní výšce se zachoval. Nakreslená kruchta jest názorným návodem, kterak románské kruchty zachované kreslíti třeba. Ze vnitřní pohledu posléze ukazuje prosté sestrojení architektonické vyšší loď a nižší choru. Podobnými nákresey, byť i jen několika čarami naznačenými, dostane se redaktoru žádoucí jistoty o podobě a rázu toho kterého kostela: Kdo sám kresličem není, dovede vždy vyhledati duši šlechtnou a ochotnou, která za něho práci podnikne a vykoná. Opakují, že není třeba nákrešů mistrně provedených, nýbrž jen zběžně naznačených, aby se z nich najisto poznal ráz budovy. Jen nákresey předmětů důležitých, jejichž vyobrazení zasluhuje býti uveřejněno, nutno nakresliti přesně a dokonale.

nenaskytuje se pro zbudování doby vhodnější nad onu po křtu Bořivojovu a svaté Ludmily, která později Tetín sídlem svým učinila. Že svěťice tak něžné vroucnosti náboženské bez svatostánku ani býti a žíti nemohla, bezděčně každému se namane, kdyby ani neuvážil, že kněžna na Tetíně měla kněze Pavla s duchovenstvem.¹⁾ Již pouhá přítomnost jeho zřejmě ukazuje, že zde bylo třeba kostela pro sloužení oběti mše svatě²⁾,

byť by ani v dějinách žádné zmínky o tom se nedělo.

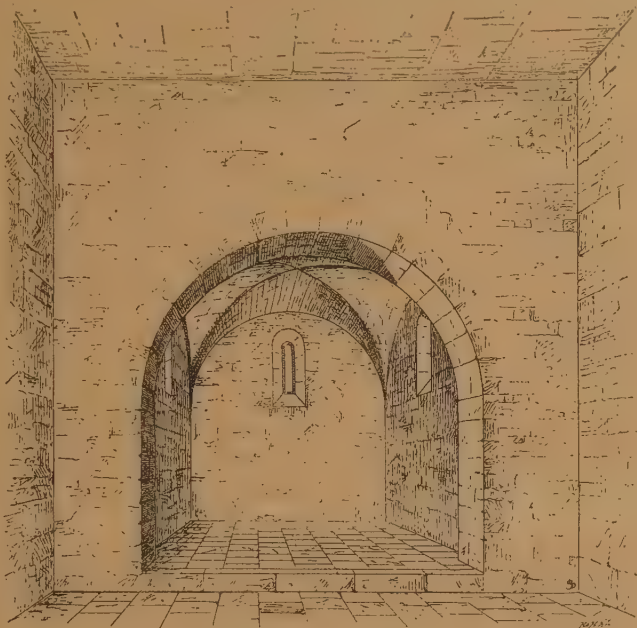
V pramenech však se dočítáme zřejmě zprávy, že zde již na počátku 10. století kostel byl. Dle staroslovanské legendy svat. Ivana světec přijav pozvání Bořivojovo a zavítav na Tetín »šel pěšky do chrámu a přijav svátosti, jiného ničeho nejedl ani pil.«³⁾ Zde na sídle svém vdovském sv.

Ludmila »vzala konec života v den sobotní v první hodinu v noci, živši let 60 a jedno léto, a Bohu se zalíbivši i mučednickou korunu přijavši. Neboť Bůh ukázal od ní znamení a divy na místě, kde byla pohřbena; nebyla totiž (po-

¹⁾ Fontes rerum boh., I, 141: Clerus uero eius uniuersique uernaculi utriusque sexus pastore perempto in diuersa sparsi... Duchovenstvo na Tetíně bez kostela nelze si ani mysliti.

²⁾ Fontes rerum boh., I, 140: Prescia uero Christi famula Liudmila futurorum accersiens presbiterum suum nomine Paulum, monuit eum sacra missarum solempnia modulari. — ... Celebritate dehinc missarum peracta dominici corporis et sanguinis participatione se muniens psalmodiam indefessa mente concinere studuit. — I, 145: Tunc sancta Ludmilla praescia futurorum vocans ad se quendam religiosum presbiterum nomine Paulum admonuit eum, ut sacra missarum solempnia celebraret. Quibus finitis ante conspectum summi iudicis suam confessionem benigne effudit...

³⁾ Fontes rerum boh., I, 111: Ivan idjaše pěš do cerkvi, i přičastiv sja svjatých tajin...

Nakreslil prof. Jos. Škoda.

chována) v chrámě, ale pode zdi hradu.«¹⁾

Jelikož architektonická úprava hradní kaple sv. Kateřiny kruchtou svou jen z komnat bývalého hradu přístupnou a pavlánem pro panstvo opatřenou, jakož i veškerým slohem svým shoduje se s dobou,

v níž o kostele na

Tetinském hradu

v pramenech se

mluví, lze důvodně

zbudování kaple

klásti na počátek

10. století a po-

važovati ji za pra-

vzor kostelů cho-

rem pravoúhlým

zakončených, jichž

se po vlasti naší

nejvíce zachovalo.²⁾

K utvrzení dlužno

připomenouti, že

prameny historické zřejmě mluví o zbu-

dování i druhého kostela na hradě

Tetinském, v téže době vznikajícího

slohu románského vystavěného Draho-

mírou, »která poznavši, co na hrobě

mučednice se dalo, nekonečnou bázní

byla stísněna nevědouc, co by činiti měla.

¹⁾ Fontes rerum boh., I. 124: Ne bē bo v cerkvi, no pod stēnoju grada.

²⁾ B. Grueber (Die Kunst des Mittelalters in Böhmen, I., 46), ve své nesvědomitě lehkovážnosti podává půdorys, který se skládá ze dvou trapezů na místě dvou pravoúhelníků. Při velmi bedlivém měření na několika místech různila se šířka jen o 20 až 50 centimetrů což vysvětluje se nerovností zdiva, jak při prastarých stavbách ve směr se vyskytuje. Zcela znetvořenému a falešnému půdorysu důstojně odpovídá popis obyčejný 16. řádečky, jež zakončuje slovy: »Künstlerische Anhaltspunkte für die Altersbestimmung sind nicht vorhanden, auch fehlen alle beglaubigten Nachrichten über den Kirchenbau, welcher zwar ein hohes Alter erkennen lässt, aber schwerlich weiter als bis in die Zeit Vladislav I. zurückdatirt werden kann.« Laskavý čtenář se přesvědčil, že právě na základě rázovitých znaků uměleckých, jakož i zpráv historických dlužno zbudování hradní kaple sv. Kateřiny na Tetině na počátek 10. století klásti a považovati ji za pravzor kostelů chorem pravoúhlým zakončených. Vždyť přece Čechové před přijetím víry křesťanské nebyli divochy středoafričskými, aby knížeti českému nebylo lze na hradě počátkem 10. století zbudovati kapli takové jednoduchosti, jakou se dosud býti osvědčuje. Jako ve všech vůkolních zemích byl za Vladislava I. sloh románský i v Čechách již v plném rozkvětu a různil se podstatně od prvních počátků nesmělých a prostých, jako na Tetině spatřujeme. Pyramidální půdorys

Nakreslil prof. Jos. Škoda.

Konečně ůjala se v ní zase jedovatá myšlenka, i poslala služebníky své do Tetina, kde svaté tělo pohřbeno bylo, a rozkázala jim, aby dům blahoslavené Ludmily proměnili v kostel, ježž zasvětila na jméno a čest sv. Michala Archanděla, aby lid nepřičítal zázraky, kdyby se tam i pak ještě nějaký stal, zásluhám blahoslavené mučednice, ale zásluhám svatých, jejichž zůstatky se tam uschovávaly.«¹⁾ Tento kostel sv. Michala v pozdější době zcela přestavěný a nyní kaplí sv. Jana Nep. nazývaný, ukazuje tedy místo, které sv. Ludmila druhdy obývala.

Těsně vedle hradní kaple sv. Kateřiny stojí tímže směrem nynější farní kostel sv. Ludmily, který se co takový uvádí již r. 1378,²⁾ polygonálně bez opěráků zakončený, v 17. však stol. tou měrou přetvořený, že kromě silného zdiva ničeho se nevyskytuje, z čeho by bylo lze na původní dobu stavby souditi.

vhodně odpovídá sourodnému strannictví. Že Dr. Josef Neuwirth i k falešnému nákresu i ku mělkým důvodům mistra svého se přiznává (Gesch. der christl. Kunst, 235), netřeba ani podotýkati. Aby však přece něco řekl, praví: »Daran ist jedoch entschieden nicht zu denken, dass noch Ueberreste der Anlage, welche die heil. Ludmila 911 gegründet haben soll, erhalten seien, da das alte Rundbogenfenster des gewölbten Chorraumes die während des 12. Jahrhunderts wiederholt begegnende Form einhält und den Schiffsraum eine Holzdecke überspannt.« — Avšak právě ono zachované okno vyskytuje se v téže podobě a těchže rozměrů již v nejstarších kostelích románských. Že by pak dřevěný strop byl znakem románského stavitelství teprve století 12., dlužno považovati za výrok — naivně nový.

¹⁾ Fontes rerum boh., I., 142: Tandem... apparitores suos Tetinis misit, quo venerabile corpus tumulatum iacebat, in mandatis iubens, quo domum beate Liudmle super tumulum ipsius statuerent in modum basilicae, aptans ei nomen beati Michaelis archangeli... — I., 197: Hec audiens nurus eius iniqua captaque timore nimis mandavit, ut super tumulum venerabilis corporis domus, in qua, dum viveret, matrona Christi habitabat, in modum basilice locaretur... — I., 209: ...quod domum super tumulum b. Ludmle statuerent in modum basilice...

²⁾ Libri erect., II., 22.

Zprávy dekanatních archaeologů v Čechách.

Podává *F. J. Lehner.*

S radostí a důvěrou zahajuji v »Methodu« novou rubriku, která má být živým a vydatným pramenem knihy dějin umění výtvarného v zemích koruny české.

Prosba v minulých dvou číslech přednesená neminula se s účinkem. První dva archaeologové dekanatní se přihlásili. Znáje lásku odběratelů »Methoda« ku ctihodným památkám dochovavším se nám z dob dávnominulých, jakož i vzornou obětavost ryze českou, kdykoli jde o věc takové důležitosti, jakou jest snášení kamenů k budově dějin vzdělanosti české na poli nejušlechtilejším a nejideálnějším, nikterak nepochybuji, že průběhem letošní zimy přihlásí se z řady odběratelstva »Methoda« tolik archaeologů, kolik dekanatu v Čechách se čítá, kteří by za příštího jara a léta obvodů své prošly a výsledek bádání svého nejdéle v podzimku redaktoru zaslali, aby na základě zpráv a nákrešů látku románskou v příští zimě seřadil a zpracoval.

V řadách čtenářstva »Methoda« jest bohudík již tak četných znatelů slohu stavitelských, jakož i jiných odvětví umělecké archaeologie, že snadno mezi sebou o 57 dekanatů se rozdělí.

Za tou příčinou vznáším vroucnou prosbu k přátelům svým i příznivcům časopisu tohoto, aby o jednotlivé dekanaty se rozdělili, mne pak o tom laskavě uvědomiti ráčili.

1. Dekanat Prachenský.

Prvním, který se uvázal v čestný úřad archaeologa dekanatního jest pan R. Kuchyňka, statkář v Albrechtci, zvoliv si dekanat Prachenský za předmět bádání svého. Z 32 kostelů dekanatu obešel dosud 12, z nichž 9 popsal a potřebnými nákresey ilustroval jakožto znatel odborně vzdělaný a zkušený. Popisy i nákresey uveřejněny budou v »Methodu«. Tuto podávám stručný výtah práce svědomité, jakož i úplně spolehlivé.

Kostely románské.

1. Kostely s apsidami:

Kostel sv. Václava v **Bukovnici** skládá se z věže nepravidelně ku pravé straně průčelní pošinuté, která ve vrchním patře má okno románské sloupkem dělené; — z lodi 9'60 m dlouhé, 7'45 m široké a

stropem kryté, do které se vchází z jižní strany portálem románským velmi úhledně pracovaným; — posléze z apsidy conchou překlenuté a valenou klenbou k lodi prodloužené. — Nákresey zaslané: Půdorys, průsek a pohled portálu, sloupek podvojného okna věžního, římsa na vítězném oblouku.

Kostel sv. Petra a Pavla v **Buděticích** skládá se z věže v ose průčelní strany postavené, jejíž dvě vrchní patra oživena jsou dvěma řadami oken románských, z nichž spodní sloupkem nyní vylomeným ozdobena bývala, vrchní pak bez sloupku polokruhově sklenuta jsou: — z lodi 11 m dlouhé, 9'72 m široké, stropem kryté; do které se vchází portálem slohu přechodního, nad nímž zachováno jest jediné z původních oken románských; — konečně z apsidy conchou sklenuté a valenou klenbou, jako u kostela svrchu uvedeného k lodi prodloužené. — Nákresey: Půdorys, průřez a pohled portálu, sanktuarium ve zdi, nárožní kámen, jímž končí venkovská římsa lodi.

Kostel sv. Mauricia v **Mouřenci** liší se od obou věží nad chórem před apsidou zbudovanou. Skládá se totiž chor ze dvou částí, z nichž přední tvoří čtverec později goticky překlenutý, nad nímž vypíná se vysoká věž, ve vrchním patře podvojnými okny osvětlená. Ku čtverci přidružuje se nižší apside conchou sklenutá a původním okénkem osvětlená, zevně pak starou římsou obroubená. V době gotické s klenbou pod věží přetvořen i oblouk vítězný a jedno okno sgotisováno. — V lodi stropem kryté zachovalo se též jedno z původních oken. — Nákresey: Půdorys, krakorec s žebrem, sanktuarium.

2. S chórem čtvercovým:

Kostel sv. Petra a Pavla v **Petrovicích** má na západním průčelí mohutnou věž kolkolem cimbuřím opatřenou a kameným jehlancem krytou, která v horních dvou patrech prolomena jest združenými okénky. Stěny lodi byly již za doby přechodní měněny. Chor jest čtverhranný bez opěráků, klenutý na žebrech, jehož vítězný oblouk v době přechodní přetvořen jest v lomený. — Přidána fotografie zevnějšku.

3. S chory přechodními a gotickými:

Kostel Zvěstování Panny Marie ve **Zbýnicích** zachoval dosud románskou věž na všech stranách združenými okny oživenou; dvě sedla na sloupcích sedící okrášlena jsou na vnějších stranách skulpturami lidské hlavy představujícími. Podobné hlavy spatřují se též v dolních rozích západního štítu průčelního, z nichž jedna hledí na západ, a druhá na straně jižní k jihu, na straně severní k severu. Loď kryta jest stropem. Polygonální chor zbudován jest v době přechodní na místo bývalého románského.

Kostel sv. Vavřince na **Zdouni** má dosud románskou věž s dvojnými okny, jakož i loď v 17. století sklenutou. Starý chor románský ustoupil v době gotické choru polygonálnímu. — Nákresy: půdorys, románský sloupek věžní, portál, profil žeber a fotografie zevnějšku.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v **Nezamyslicích** má rovněž na západním průčelí románskou věž prolomenou zdvojenými okny nyní zazděnými, jakož i loď v době pozdní diamantovou klenbou sklenutou. Prostorný chor zbudován jest slohem gotickým. Důkladné ohledání bude předmětem dalších exkursí románských.

Pouhá věž zachovala se v **Albrechtici** k severní straně nynějšího kostela přechodního přiléhající, jejíž přízemí dvěma, vrchní patro však na třech stranách okny zdvojenými osvětleno jest.

Kostely slohu přechodního.

1. S chorem čtvercovým:

Kostel sv. Jana Křtitele ve **Svojsicích** skládá se z lodi stropem kryté, do níž se vchází se strany průčelní portálem ozdobně pracovaným a choru čtvercového, křížovou klenbou na mohutných žebrech sklenutého. Oblouk vítězný jest lomený. — Nákresy: Půdorys, průřez a pohled portálu, krakorec s žebrem a svorník.

Kostel sv. Petra a Pavla v **Albrechtici** r. 1179 posvěcený, nad okolní kostely vesnické rozsáhlostí a výškou vynikající, jest jasným důkazem, jak záhy se u nás slohem přechodním stavělo. Skládá se z lodi stropem kryté, do které se vchází pěkným portálem se strany severní a s choru čtverhranného bez opěráků, křížovou klenbou na žebrech sklenutého. Věž ku severní straně choru přiléhající

jest románská. — Nákresy: Půdorys, portál.

2. S chorem polygonálním:

Chor kostela Zvěstování Panny Marie ve **Zbýnicích** skládá se ze dvou polí klenbových, křížovou klenbou opatřených a ze závěrku sestrojeného z osmiúhelníku; klenbu opírají zvenčí opěrné pilíře. — Nákresy: Průřez a pohled portálu, římsa na vítězném oblouku.

Kostely gotické.

Chor kostela sv. Vavřince na **Zdouni** o jednom klenbovém poli a závěrku z osmistěnu sestrojeného. — Nákresy dříve uvedeny.

Kostel Narození Panny Marie ve **Velharticích** jest gotický, klenba nynější pochází z r. 1501. Bude později ohledán.

Kostely renaissanční a nové.

Kostel sv. Filipa a Jakuba v **Dlouhé Vsi** nezachoval ničeho z původní podoby.

Starý kostel v **Zihobci** byl rozbourán a na jeho místě vystavěn v novější době nový kostel slohem románským.

II. Dekanat Vltavský.

Dekanat Vltavský zvolil si k probádání vp. **Eduard Šittler**, kaplan v Petrovích u Sedlčan, jehož tím vroucněji vítám, že jest prvním z žáků mých seminářských, které přednáškami na úkol ten drahně let připravuji. Kolik se jich asi po příkladu jeho přihlásí za archaeology dekanatní? Vp. Šittler se již po dekanatu poohlédnul a práci si rozvrhl, jak následuje:

Kostely románské; Církvička v Sedlčanech, Vojkov, Lašovice, Prčice, Sedlec, Hoštice?, Obděnice, Kamberk, Kosteletu Jistebnice, Hlasivo, Chotoviny.

Kostely přechodní: Předbořice, Nehvalice.

Kostely gotické: Prvogotika: Sedlčany, Petrovice, Počepice, Chýška, Dubovice. Rožmberská gotika: Jistebnice, Miličín.

Kostely renaissanční: Kosová Hora, Vožice, Klučnice.

Kostely bez slohu: Jesenice, Krásná Hora.

III. Dekanat Chýnovský.

Týž velehorlivý archaeolog ujímá se zároveň dekanatu Chýnovského, v němž rovněž se již poohlédnul. Práci badatelskou podstoupí o prázdninách.

IV.-VII. Dekanat města Pražského, Ořechovský, Říčanský a Brandýský.

Uvedené dekanaty prošel a jednotlivé kostely vyměřil a nakreslil redaktor.

Ku prozkoumání zbývá tedy ještě padesát šest dekanatů, jejichž archaeologičtí badatelé s pomocí Boží se shledají.

Jak dlužno popisovati kostely se stránky architektonické?

Napsal F. J. Lehner.

V minulých dvou číslech dvojnásobných »Methoda« napsal redaktor návod četnými vyobrazeními znázorněný, jímž archaeologům dekanatním lze orientovati se při vyhledávání a popisování kostelů románských po veškerých diecésích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Po sepsání návodu uvedeného obešel vypravovatel na zkoušku tři dekanaty ve vřkolu Pražském, aby archaeologům dekanatním a přátelům umělecké starovědy ukázal, jakých výsledků asi lze nadíti se při obcházení kostelů v jednotlivých obvodech dekanatních, a uveřejnil výsledek bádání zároveň se seznamem archidiakonátů, dekanátů a plebanů 14. věku v Čechách. Kulturní historikové a pěstitelé umělecké starovědy byli překvapeni netušeným výsledkem vzdělanost českou 10., 11. a 12. století ozařujícím, dle něhož celá polovina kostelů v uvedených 3 dekanatech náleží slohu románskému, který více neb méně na starožitných budovách dosud se spatřuje.

Nelze pochybovati, že podobné poměry objeví se ve veškerých dekanatech českých, moravských a slezských.

Jest tudý předním a nejdůležitějším úkolem naším, aby společným úsilím prozkoumaly se veškeré kostely v zemích koruny české, a to způsobem bezpečným, všelikou pochybnost vylučujícím.

Aby docílena byla taková bezpečnost a úplná jistota, jest třeba spolehlivých popisů ilustrovaných nákresey rovněž věrně kreslenými. Účel náš nevyžaduje při prostých stavbách okras postrádajících žádných mistrně provedených nákrešů. Většinou stačí věrný náčrtek, byť i jen několika rysy naznačený, z něhož by se poznal ráz budovy, asi takovým způsobem provedený, jako v tomto čísle se spatřuje při popisu kostela Tetinského, který ku znázornění úmyslně tentokrát se tuto podává.

Nákres dlužno doplniti popisem věcně a správně psaným. Na vysvětlenou, jak při popisu dlužno si počínati, volím cestu nejpřístupnější. Z chyb a nedostatků jiných člověk se nejrychleji učívá. Četl jsem před nedávnem v časopisech a jedné monografii popisy kostelů, jejichž dějiny z historické stránky správně, z archaeologické však buď neúplně, anebo i nesprávně sepsány byly. Uváděje zde popisy, pokud se týkají stránky umělecké, nemíním poklesky na pranýř stavěti, nýbrž chci příklady konkrétními pouze dovoditi, čeho k úplnosti v popisech se nedostává. Za tou příčinou zamlčuji i jména časopisů i jména spisovatelů.

»Kostelík sv. Václava v Brodku« — byl nápis feuilletonu v letošním čísle říjnovém, — v němž oznamovala se dokončená obnova velepamátné svatyně. Pomíjeje ostatní mlčením, uvádím doslovně pouze popis archaeologický, jak následuje:

»Starožitný tento kostelík založen byl na památku skvělého vítězství knížete Břetislava I., dobytého po dvoudenní bitvě nad německým císařem Jindřichem III. r. 1040. O tom, kdy kostelík vystavěn byl, nezachovalo se nám zpráv, než zdá se, že z nynějšího kostela nepochází nic z doby Břetislava I. a bylo snad vše přestavěno a přistavěno v různých dobách pozdějších. Dle hranatého presbyteria dlužno nynější stavbu vpočísti do slohu gotického. Stavba skládá se ze dvou částí: presbytáře a lodi. Presbytář jest utvořen z pěti stran osmiúhelníku; délka jeho uvnitř obnáší 6'4 m, šířka mezi dvěma rovnoběžnými stranami 5'25 m. Tato část kostelíka jest nejstarší, než nepravdivost a nesouměrnost svědčí o malé umělosti stavitele. — Loď tvoří skoro čtverec, jest uvnitř 7'85 m dlouhá a 7'66 m široká a byla dle Trajerova popisu Budějovické diecése přistavěna roku 1382. V presbytáři

jsou dvě větší a jedno menší okno, loď má čtyři okna. Kostelík byl za mé návštěvy pokryt šindelem. Vížka obsahuje dva zvonky. Střecha a vnitřek byl posledně r. 1888 nákladem hraběte Bedřicha ze Stadionů opraven a několik dobrodinců z Brodku nechali oltáře obnoviti. Jsou to tři oltáře: a sice hlavní sv. Václavu, po levé straně sv. Třem Králům a po pravé straně Korunování Panny Marie zasvěcený. Kazatelna ozdobena jest obrazy Spasitele a čtyř evangelistů. Na zábradlí kruchty vymalovány jsou obrazy: ss. Cyrilla a Metoděje, Sigmunda, Prokopa, Kosmy a Damiana, Benedikta a Norberta. Na tabulovém dřevěném stropě v lodi vymalovány jsou skutky sv. Václava. Podlaha byla vydlážděna cihlami, na nichž pozorovati pětilisté růže. Na stěně jsou tyto nápisy: Břetislaus I. Bohemiae dux, Achillesque dictus, super Henricum III. victoria parta, hanc sc. Venceslai capellam devote fundavit MXL. — pak druhý nápis: Friedericus Illustrissimus comes de Stadion decenter me restauravit MDCCCLXXXVIII. — Stav kostela shledal jsem tehdy v stavu neutěšeném. Trpěl mnoho vlhkem, čímž hlavně dlažba nejvíce utrpěla a úplně sezelenala. Lavice též byly velmi sešlé a na kruchtě se lezlo po žebříku. Obrazy na oltářích byly chatrné a částečně setlelé, a oltáře postranní v stavu bídném.

V popisu uvedeném pomíjejí se mlčením právě rázovité články architektonické, dle kterých lze sloh stavební určit, jako jsou: výška lodi v poměru s chorem; — tvar oken v lodi a choru, zejména onoho malého v choru, které bezpochyby, je-li hlavním oltářem zakryto, zachovalo původní podobu; — popis oblouku vítězného, který loď vyšší a neklenutou odděluje od choru nižšího a sklenutého s určitým popisem této klenby; — síla a stavivo zdiva; — je-li polygon choru zvenčí opatřen opěráky anebo zdali jich postrádá; — jakého tvaru jsou dvěře, jimiž do kostela se vchází a j. Kdyby kromě udaných rozměrů, které určitě na původ románský ukazují, popisovatel byl připojil, že vysoká loď tabulovým dřevěným stropem krytá a okny polokruhově sklenutými a poněkud zvětšenými osvětlená oddělena jest obloukem vítězným polokruhovým od nižšího choru klenutého buď valeně nebo klenbou bez žeber, sbíhající se ve středu polygonu

a podpírající se o stěny bez opěráků, jsouc osvětlena třemi okny, z nichž ono za hlavním oltářem polokruhově sklenuté a jen 20 cm úzké zachovalo původní tvářnost; — věděli bychom, že kostel románský r. 1040 postavený dosud stojí bez podstatné proměny. Popisovatele svedly správné cesty dva předsudky téměř všeobecně za pravdu považované, 1. že polygon choru jest znakem stavitelství gotického a 2. že loď stropem krytá jest pozdějším přístavkem. Nutno vzdáti se dobrovolně obou předpokladů, kterých i redaktor se zřekl od té doby, co nejnovějším, soustavným bádáním a obcházením českých památníků o jiném se přesvědčil. Již románské stavitelství užívalo ve vlasti naší chorů polygonálních a to nikolivěk pouze na sklonku, nýbrž po celou dobu románskou. Prostě pak loď trámovým a tabulovým stropem původně kryté, které v dobách novějších při obnovách stropem rákosovým se nahrazovaly, jsou z pravidla souborné s chorem buď polygonálním, pravoúhlým anebo apsidou, a užívalo se jich rovněž i později při menších kostelích přechodních i gotických. Jako každý kostel románský skládal se i kostel sv. Václava v Brodku z lodi a choru hned původně a nebylo tudíž třeba teprve r. 1382 opatřovati jej lodí, jelikož bez lodě vůbec býti nemohl.

Tolik o vnitřku kostela třeba bylo podotknouti, o jehož slohu popisovatel nás v nejistotě zůstavuje. O zevnějšíku však vůbec ani zmínky nečiní.

Redaktoru nenaskytla se dosud příležitost, aby kostel u Brodku navštívil a jest odkázán na dvě vyobrazení uveřejněná v »Květech« (ročník III., str. 20) a ve »Světě« (ročník IX., str. 190). Na vyobrazení prvním od A. Waldhauera v malém měřítku, ale dobře kresleném, spatřuje se kostel od strany východní s polygonálním chorem, opírajícím se i se strmou střechou o vysoký štít lodě, na jejíž strmé střeše sedí sanktusník. Vyobrazení druhé dle fotografie kreslené od Fr. Bízy ukazuje kostel po délce. Z obou nákrešů vzájemně se doplňujících poznává se na první pohled s veškerou určitostí, že památný kostel u Brodku jest dosud též, jak jej Břetislav I. v polovici 11. století zbudoval. Loď má v bočních stěnách po dvou oknech vysoko umístěných, jako se spatřuje na veškerých kostelích českých stejných rozměrů. Jsou až dosud

polokruhově zakončena a později zvětšena pravouhelně pouhým vylomením bývalého ostění nakloněného, tak že ani původní poloha, ani velikost na venek se valně nezměnila. Ze širší lodě vybočuje na východ užší a nižší chor pěti stranami osmistěnu zakončený s okny rovněž románskými podobně zvětšenými. Dle popisu jest jedno z nich malé a tedy původní, které však na nákrese se nespátřuje.

Lze tudy již z pouhého zevnějšku určitě tvrditi, že kostel sv. Václava u Brodku jest budova románská, skládající se z lodě a choru polygonálního. O slohu gotickém není zde ani nejnepatrnější stopy. Tvrdí-li tedy popisovatel, »že z nynějšího kostela nepochází nic z doby Břetislava I. a bylo snad vše přestavěno v různých dobách pozdějších,« lze naproti tomu na základě pouhého vyobrazení bez všeliké obavy tvrditi, že veškeré sestrojení kostela pochází z doby Břetislava I. a že kromě nepodstatných proměn nic nebylo přestavěno a přistavěno v různých dobách pozdějších. Právě-li dále, »že dle hranatého presbyteria dlužno nynější stavbu vpočísti do slohu gotického,« budiž odvažlivé tvrzení omluveno — neznalostí, jelikož na celé budově nevyskytuje se ani nejmenší stopy po slohu gotickém.

Románské kostely datované jsou pravou vzácností ve vlasti naší. Kostelem sv. Václava v Brodku rozmnožen jest skromný počet jejich. Za tou příčinou zdvojnásobila se důležitost jeho.

V jisté monografii nedávno vydané čte se: »Kostel krytý taškami hledí k východu, a pozorují se na něm přístavky: nejnížší a nejužší sakristie za hlavním oltářem, presbyteř vyšší a gotická až na polookrouhlá dvě okna; jediná loď ještě vyšší a klenutá s 4 většimi polookrouhlými okny; konečně proti oltáři na západ stojí čtverhranná věž, jejíž klenutý spodek tvoří kopku a jejíž první patro jest kůr. Zvenčí jest kostel bez okras. — Presbyterium 4·75 m dlouhé a 5·25 m široké, čtverhranné má 4 oblá žebra na malých krakorcích, spojená ve svorníku v podobě hlavy Krista Pána. Na evang. straně jest výklenek zamřížovaný, kamž za starodávna ukládána bývala nejsv. svátost. Naproti mimo malý výklenek na konvičky nalezá se značně veliký polookrouhlý výklenek — starobylé sedadlo kněžské. — Pod ostře

lomeným obloukem vítězným nalezá se kazatelna. — V lodi 7 m široké, 9 m dlouhé nalezájí se vedle mřížky zděné podstavce, mající snad býti podklady z vedlejších oltářů, které však postaveny nejsou. — Síňka jest klenutá, vchod do ní jest polookrouhlý, zářezem sůžený. Jest 4 m dlouhá a 3·50 m široká.«

Po přečtení takového popisu zůstává člověk na holičkách a nedozvěděl se vlastně ničeho. Chor jest prý gotický, má však románská okna a románské sedilie. Jak se dostala do gotického choru okna románská a sedilie románské? Popisovatele patrně svedla žebra klenbová, pro která chor za stavbu gotickou prohlásil, tak jakoby v době románské a přechodní žebra nepřicházela. Přehlédl, že právě z profilu žebor poznává se doba a sloh stavební. Profil žebor. téhož kostela jest však románský, jako i okna jen trochu zvětšená a sedilie románské. Vůbec jest celý kostel románský s chorem pravouhlým vesměs zachovaný, až na valenou klenbu lodě, která místo bývalého stropu dřevěného zaujala ku veliké škodě stěn bočních, velkým tlakem se rozstupujících, jak redaktor při ohlédání kostela se předsvědčil. Ten »ostře lomený oblouk vítězný« snažili se přitěsati zedníci při některé z minulých obnov z oblouku polokruhového, jelikož v těch dobách jen oblouk lomený za starožitný se považoval. Nepovedlo se jim to však, docilivše leč tupého oblouku, který ani lomeným nazvati nelze.

Jestliže v obou popisech uvedených shledávají se pouze nedostatky, tak že čtenáři nelze představit si sloh budovy, jelikož charakteristické znaky slohové mlčením pomínuty byly, dočítáme se v jiných popisech květoucích nesmyslů. V srpnovém čísle jistého časopisu četl jsem popis zahrnutý v tato slova: »Nynější chrám Páně ukazuje patrně stavbu z různých dob od sebe velice vzdálených. Kněžiště svou gotickou klenbou a románskými žebry pochází asi z 15. století.« Kterak na románská žebra z 15. století (!) stavěla se gotická klenba rovněž z 15. století (!), dovede vysvětliti jen popisovatel sám. Jak si to asi představoval, nelze říci. Bezpochyby si při tom nemyslel — nic. Neměl však zapomínati, že littera scripta manet, která tomu, kdož ji napsal, dělá věčnou — ostudu. Nikdo nemá psáti, čemu nerozumí.

U každého, kdož chce popisovati stavitelské památníky různých slohů, předpokládá se dostatečná znalost těchto slohů, t. j. jednotlivých článků architektonických, jakož i celkové soustavy, z oněch článků sestrojené. Každý sloh stavební řídí se svou určitou zákonností, kde nic není nahodilého, nýbrž vše určitě stanoveno živým organismem slohovým, tak že mnohdy dosti nepatrná část článků zachovaných objasňuje původ budovy v pozdějších dobách různě proměněné. Na základě jen několika zachovaných částí lze zrekonstruovati opět budovu s povrchu země dávno smetenou. Vedle stávajícího kostela Matky Boží před Týnem v Praze byly za letošní zimy objeveny základy bývalého kostela Týnského. Z půdorysu takto objeveného, ze zbytků článkovaného pilíře, jakož i ze zachovaného přízemku jedné z bývalých věží, který nazýván býval kaplí sv. Ludmily, nakreslil architekt Josef Mocker celý chrám, jak býval, s veškerými podrobnostmi, s průsekem po délce a na příč, a každý odborník snadně se přesvědčí, že takovým byl chrám, dokud stával. Tak důkladná soustavnost panuje v jednotlivých slozích stavitelských.

Rekonstruování zaniklého jest ovšem věcí jen proslulého umělce. Stopování však zákonnosti v různých památnících stavitelských, přesné popisování a kreslení, jakož i důsledné kombinování z částek zachovaných na bývalou tvářnost celkovitou jest věcí každého archaeologa odborně vzdělaného. Získání si vědomosti k tomu potřebných není tak příliš nesnadné a nedostizitelné, jak redaktor vlastní zkušeností poučen byl. Zná z kruhu odběratelstva dosti četných milovníků archaeologie umělecké, kteří pilným sledováním látek v časopisu tomto pěstovaných stali se naproste působivými, aby památníky znalecky ohledali a popsali, a důvěruje se pevně, že při známé lásce jejich k starovědě vlastenecké přihlásí se za pracovníky k dílu, které jen za pomoci nadšených přátel lze vykonati.

Budiž tedy při zkoumání archaeologickém všimáno si především charakteristických znaků, jimiž ten který sloh právě se vyznačuje jednak celkovým sestrojením, jednak jednotlivými články architektonickými.

1. Celkové sestrojení budov kostelních z hlavních částí — věže, lodi a choru — vyniká při každém ze slohů

stavitelských tak rázovitou zvláštností jak na venek tak i uvnitř, že každý archaeolog na první pohled pozná kostel románský, přechodní, gotický a renaissanční.

Při slohu románském mile dojmá zvenčí architektonická gradace nízkého choru — apsidy, čtverhranu nebo polygonu — opřené o vyšší loď s malými, polokruhově sklenutými okny vysoko ve stěnách bočních prolomenými, z jejíž západního štítu vystupuje věž vše převyšující, zdvojenými okny vlnadně oživená. A kdyby i veškeré jednotlivosti pozdějšími opravami porušeny byly, celkový obraz porušen nebyl. Ještě však zřetelněji oznamuje vnitřek kostela původ svůj románský vysokou lodí stropem pokrytou (nahrazený nezřídka valenou klenbou později upravenou), která k východní straně otvírá se vítězným obloukem polokruhově sklenutým (mnohdy pozdějšími opravami znešvařeným) do nižšího choru z pravidla vždy sklenutého, obyčejně klenbou bez žeber, mnohdy však i s žebry románsky článkovanými.

Kostel přechodní poskytuje zvenčí i z vnitřku též obraz s tím pouze rozdílem, že neužívá choru polokruhového, nýbrž buď čtvercového, anebo polygonálního, okna však a oblouk vítězný že sklenuty jsou obloukem lomeným. Rozměry oken shodují se však ještě s románskými. Jsou velmi úzká, na venek a do vnitř silně vybočující. Chor jest vždy sklenutý na mohutných žebrech obyčejně dvěma mělkými žlábkami článkovaných a buď na krakorcích, anebo na příporách spočívajících, které se sbíhají ve svorníku hladkém neb skulpturami vyzdobeném. Opěrných pilířů chor zvenčí většinou nemívá.

Ani při kostelích gotických menších rozměrů sestrojení typické valně se nezměnilo, tak že i v této době loď zůstávala kryta stropem, který teprve v pozdějších dobách gotických vyměňován býval klenbami, ku jejichž podpoře bylo třeba pilířů v lodi vztyčených, jimiž zejména v jižních Čechách vznikly kostely dvojloďní. Chor y jsou vždy sklenuty na síti žeber stíhlých, profilem hruškovitým článkovaných, podpírajících se buď na krakorce různotvárné, anebo na přípory s patníky a hlavicemi. Klenba gotická opírá se vždycky o opěrné pilíře zvenčí budovy vyčnívající, které zároveň s okny lomeným

obloukem sklenutými a kamennou kružbou okrášlenými kostel gotický tou měrou vyznačují, že i laik archaeologický odstavěb jiných slohů snadně jej rozeznává. O architektonické soustavě velkých chrámu gotických různě sestrojených se zde úmyslně nemluví.

Kostely renaissanční nejrozličnějších půdorysů a tvarů jsou všeobecně tak známy, že ani třeba není o nich zvláště se rozpisovati. Mnohé vynikají zvláštní uměleckou cenou, jsouce jak konstrukcí tak výzdobou z antického stavitelství vypůjčenou mistrovskými plody doby, v níž zbudovány byly. Že bujná obrazotvornost a stavební manie doby renaissanční i vzácné památníky stavitelství románského, přechodního a gotického ve smyslu svém různými kudrlinkami okrašlovala, mnohé však i ohavně znetvořila, archaeologové dekanatní na vlastní oči často z hrůzou spatří a bude jim mnohdy pracně domáhati se jádra slupkou renaissance zakrytého. Pěné však kostely slohu renaissančního jsou zvláštním stupněm vývoje uměleckého a vyžadují tudíž téhož svědomitého ohledání a popsaní, jako kostely slohů středověkých.

2. Po ohledání celkového sestrojení architektonického počne archaeolog zkoumati jednotlivé části budovy, počínaje obyčejně věží neb stranou průčelní.

Ve věži jest třeba všimnouti si sklenutého přízemí s klenbou buď valenou, křížovou bez žeber, neb žebry opatřenou anebo jinou později sem zasaženou. V žádném popisu nesmí scházeti nakreslený profil žebra, jelikož jest to jedním z rázovitých znaků sloh kostela určujících. Z přízemí vystoupí se na emporu, je-li ve věži umístěna, odtud pak do vrchních pater, kdež při starožitných budovách pátrá se pilně po zazděných okénkách románských anebo jiných slohů. Zde obyčejně poznati lze i zdivo kostela, které zvenčí obyčejně maltou ovrženo neukazuje material ani způsob práce zednické.

Z věže jde se do lodí. Nebudíž opomenuto před vstoupením dobře všimnouti si portálu buď zde, anebo z jiné strany do lodí vedoucího, na němž stavitelé se zálibou ukazovali, seč jsou. Každý portál dosud původní podobě udrženy zasluhuje toho, aby nakreslen byl. Překročivše prah vchodem západním, na-

chážíme se v podkruchtí, není-li empora ve věži upravena. V románských kostelích upraveny jsou kruchtý na staré klenbě valené, anebo na klenutých arkádách spočívajících na sloupu anebo pilíři uprostřed a na bočních pilastrech se starými patkami a římsami, což dlužno jest věrně nakresliti, načež se změří a ohledá loď. Ustoupil-li bývalý strop lodí valené klenbě, lze času, kdy se tak stalo, obyčejně dopátrati se v památní knize farní, v kterémžto případě bývají okna vesměs porušena, jelikož původní zazděná nad klenbou se nacházejí. Mnohdy zachránila kruchta okno slohové. Se zvláštní pozorností dlužno zkoumati oblouk vítězný, není-li na něm zachována stará římsa a nebyl-li při stavbě nového choru oblouk jeho změněn, jak zejména bývá tehdy, když na místo bývalé apsidy kostel starý se rozšiřoval prostornějším chorem přechodním anebo gotickým, při čemž oblouk polokruhový přetvořován býval v lomený. Při slohu přechodním bývají hrany jeho sroženy, v gotických však kostelích stranice jeho dosti bohatě článkovány, což dlužno nákresem vyznačiti. Kde původní výška lodí se zachovala, vystupuje stěna lodí nad obloukem vítězným značně.

Obloukem vítězným vchází se do nižšího a užšího choru dle pravidel jednotlivých slohů různě uspořádaného a vždy klenutého, při stavitelství románském conchou, křížovou klenbou bez žeber později i s žebry románskými, anebo klenbou v středu polygonu se sbíhající bez žeber, dle toho, je-li chor apsidální, čtvercový anebo polygonální, — ve slozích přechodním a gotickém však vždy na kostře žeber spočívající. Článkování žeber jest zde znakem sloh charakterisujícím, z něhož s určitostí rozeznává se kostel přechodní od stavby gotické. Za tou příčinou v popisech nákrese žebra, jakož i krákorců neb přípor, na nichž spočívá, nikdy scházeti nesmí. Ve zdi na straně evangelní bývají kamenné schránky pro úkryt nejsvětější Svátosti, na straně epištolní kamenné sedilie kněžské nejrozmanitějších tvarů, které rovněž pozorností badatelově užití nesmí. A když veškerá okna v celém kostele nerozumnými obnovami jsou porušena, zde alespoň za hlavním oltářem bývá skryto původní okno zvenčí zazděné, uvnitř však viditelné, jímž dává se návštěj,

jaké tvářnosti kostel druhdy býval. A takovou měrou archaeolog dovede si obraz kostela v mysli obnoviti, dokud se ne-

najde štedrá ruka, která jest ochotna vrátiti starému památníku bývalou tvářnost jeho.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc listopad.

I. Vyřízení záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Raf. Háka, faráře v Jedovnicích na Moravě. — Pozlacení a postříbení v ohni: kalichů: pro dp. Jana Schmidu, faráře v Dešné na Moravě a pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechovicích; relikvíáře, pacifikalu a kaditelnice: pro dp. Jana Kalábu, faráře v Rožtině. — Pateňky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Maršovicích; stříbrné: pro dp. Ign. Němce, faráře v Kvasicích na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Nováka, faráře v Kněžicích a pro důst. farní úřad v Mokropci; stříbrné: pro dp. Ign. Němce, faráře v Kvasicích. — Pacifikal: pro Její Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — Svícny oltářní: 6 pro blahorod. paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech; 4 pro vysokorodou pí. baronku Eugenií Beustovou v Chmílově v Haliči. — Lampa oltářní: pro blahorodou paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Třebotcích a pro blahorodou paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech. — Kropenka: pro dp. Vinc. Tittla, faráře ve Zdicích. — Kropáčky: pro blahorod. paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech. — Kanonické tabulky: pro blahorodou paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech. — Schránka na hostie: pro dp. Aug. Žďárského, lokalistu ve Smrčné a pro J. Excellenci pí. hrab. Thunovou v Praze.

Rozličné. Missaly: pro dp. Václ. Nyklesa, faráře u sv. Štěpána v Praze, pro blahorodou paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech a pro důst. farní úřad v Černošicích a Třebotcích. — Pultíky pod missaly: pro dp. Václ. Oplta, faráře v Modlanech a pro blahorod. paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech. — Kříže na stěnu: pro dp. Jana Drozdu, professora v Praze, pro dp. Fr. Fraňka, faráře v Nezabudicích a pro sl. obecní úřad v Kaplicích. — Harmonické zvonky: pro dp. Al. Hrudíčku, faráře v Telči na Moravě, pro blahorodou paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech a pro důst. farní úřad v Černošicích.

Paramenty. Kasule: červená: pro dp. Fr. Heidera, faráře v Řenotách na Moravě; fialová sváteční: pro dp. Jana Prchlého, faráře v Hor. Bobrově na Moravě; červená: pro dp. Jos. Frydrycha, faráře v Mladě; bílá: pro vp. Fr. Schindlera, kaplana v Starém Ehrenbergu; černá: pro blahorodou paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech; bílá: pro vysoce uroz. kotesku Kunigundu z Westphalenů v Chlumí; fialová s křížem bohatě vyšitým: pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Uh. Ostroze na Moravě; bílá, černá, červená a dvě

fialové: pro důst. farní úřad v Mokropci; černá: pro důst. farní úřad v Černošicích; dvě bílé: pro důst. farní úřad v Třebotcích; fialová: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; dvě černé: pro vdp. monsign. Karla Jaeniga, pap. preláta v Praze; bílá a černá: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — Pluvialy: bílý: pro dp. Aug. Žďárského, lokalistu v Smrčné a pro dp. Václ. Nyklesa, faráře u sv. Štěpána v Praze; bílý a červený: pro důst. farní úřad v Mokropci. — Vela: pro dp. Al. Hrudíčku, faráře v Telči na Moravě, pro dp. Jana Šebestíka, kaplana v Hukvaldech, pro dp. Václava Nyklesa, faráře u sv. Štěpána v Praze, pro vp. Petra Duchoně, kaplana ve Sloupě na Moravě, pro důst. farní úřad v Mokropci a Černošicích. — Bursy k nemocným: pro důst. farní úřad v Maršovicích, pro vdp. dra Václ. Hronka, děkana v Chotětově a pro dp. Aug. Žďárského, lokalistu v Smrčné. — Štoly: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdně a pro vdp. Václava Nyklesa, faráře u sv. Štěpána v Praze; dvě vyšité: pro dp. Fr. Malotu, faráře v Bilovicích na Mor. — Pláštiky na ciborium: bohatě zlatem vyšité: pro Jeho Milost nejduš. pana světicího biskupa Karla Schwarze v Praze, pro dp. Aug. Žďárského, lokalistu v Smrčné a pro důst. farní úřad v Třebotcích. — Nebesa: pro dp. Aug. Žďárského, lokalistu v Smrčné. — Korouhve: pro nejduš. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Pokryvky na pultíky: tři: pro vp. Vojt. Frejku, kooperatora na sv. Kopečku u Olomouce. — Birety: 2 pro dp. Fr. Veselého, faráře v Řepíně; 23 pro ctih. pana Jos. Komedu, bohoslovce v Litoměřicích; 1 pro ctih. ursulinský klášter v Praze a pro dp. Aug. Žďárského, lokalistu ve Smrčné. — Pytlíček se zvonečkem pro kostelníka: pro dp. Vojt. Mrázka, faráře v Hor. Dunajovicích na Moravě. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Mokropci.

Prádlo kostelní. Alba: pro dp. Jana Dvořáka, faráře v Kost. Radouni; 2 alby, 4 humerale, 6 purifikatorií, 6 korporalií a 7 ručníků: pro blahorod. sl. Františku Knížkovou v Praze; 6 rochet, 6 alb a 8 pall: pro J. Milost nejduš. pana světicího biskupa Karla Schwarze v Praze; 1 alba a 4 rochet: pro dp. Aug. Žďárského, lokalistu v Smrčné; alba, rocheta, plachty oltářní, 2 humerale, 2 korporale, 2 purifikatoria a 2 ručníčky: pro blahorodou paní Františku Nollčovou, majitelku velkostatku ve Všenorech; 2 rochet: pro nejduš. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; 3 rochet, 5 korporalií, 5 purifikatorií a 3 cingula: pro důst. farní úřad v Mokropci; 3 rochet, 3 alby, 6 rochetek pro ministranty, 6 humeralií, 6 korporalií, 6 purifikatorií, 6 ručníků, 3 plachty oltářní a 4 cingula: pro Její Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 12.

V Praze, dne 31. prosince 1890.

Ročník XVI.

OBSAH: Obnova biskupského chrámu Páně v Brně. (Pastýřský list J. M. dra Františka Bauera.) — Zprávy dekanatních archaeologů v Čechách. (Pokračování). — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské. Zpráva za měsíc prosinec. — Seznam předplatitelů r. 1890.

Obnova biskupského chrámu P. v Brně.

Pastýřský list J. M. biskupa dra Františka Bauera.

Rozmilí v Kristu!

Od té doby, co před osmi lety na biskupský stolec Brněnský jsem dosednul, mám jistou záležitost na srdci, kterou bych rád společnou záležitostí všech diecesanů svých, jak kněží tak nekňeží, učinil a jim s takovou vroucností na srdce položil, jak sám pro ni horlím, nevzdávaje se naděje, že se také usku-teční, jestliže spojeným úsilím o to se přičiníme. Po víceletých přípravách a všestranných úvahách mám za to, že nyní nadešla doba, bych se záležitostí touto k Vám se přiblížil a důvěřuji se v milostiplné tajemství nastávajícího roku vánočního, že mi k srdcím Vaším volnějšího přístupu zjedná a pojistí, než jaký rodička Boží v požehnaném stavu svém s manželem svým a pěstounem Božského ditka v městě Davidově nalezla, takže za rodným městem předků svých noclehu hledati a ve skalní jeskyni nocovati byli nuceni.

Vás již není tajno veliké to dílo smilování nebeského Otce, kterého obyvatelé Betlémské ještě ani netušili; Vy již víte, kterak v nevystihlé lásce své k nám jednorozrozenému Synu svému rozkázal, aby vtělením svým v ubohé pokolení lidské hříchem již již hynoucí se

ponořil, k novému, bohumilému životu je obrodil a posílil a věčné blaženosti účastným učinil. Vy také základní toto tajemství sv. víry naši zbožně si připomínáte, srdce své vroucně k němu odnášíte a sv. doby adventní horlivě použití žádáte, abyste Spasiteli svému důstojné rodiště a milý příbytek v srdcích svých uchystali a smilování jeho skutky lásky více nežli kterékoli jiné doby výroční s vděčností uctili a s radostí nápodobili.

Tak zajisté toho žádá povaha srdce lidského, které na příklad pastýře Betlémské ani jinak představití si nedovede, než jak s prostíckými dary svými Božskému Spasiteli se blíží, a tuto stránku svou ve starožitných hrách vánočních rok co rok názorně představuje a pokaždé s opětným zalíbením nad dětinou prostností pastýřů se setkává. Tak zachovali se i mudrci příšedší od východu, aby novorozenému králi židovskému se poklonili, zlato, kadidlo a myrru jemu obětující a dary těmi víru svou vyznávající a osvědčující. Tak i nábožné ženy, z jejichžto almužen žití Božský Spasitel za sebe nedůstojno nepokládal, a ježto ani potupnou smrtí jeho na kříži od přípravy vonných věcí a masť odraziti se nedaly, kterými sv.

tělu jeho poslední poctu vzdáti žádaly. Tak i první křesťané, kteří až i pole a domy své prodávali a cenu za ně strženou k nohám apoštolů kladli, tak že mezi nimi nuzného nebylo.

Láska s jedné strany budí a plodí zajiště lásku s druhé strany a čím dokonalejší tato býti se snaží, tím více pojímá v úctu a vděčnost svou i všechno, co s milovaným předmětem nějakým způsobem úcty a vděčnosti hodným souvisí. Kdo před jednorozeným Synem Božím sklání kolena svá, ten uctívati bude i panenskou matku jeho Marii i pěstouna jeho Josefa, tomu posvátným bude i domek Nazaretský i jeskyně Betlémská a vůbec všechna místa, kde žil, kde se modlil, kde učil, kde zázraky činil, kde trpěl, od hory Olivetské až na horu Kalvarskou, taktéž i ostatky jeho kříže a ostatních nástrojů hořkého utrpení a smrti jeho. Proto také zbožná mysl křesťanů místa a předměty tyto za všech dob vysoce cenila a byla to nanejvýš šlechtitná císařovna Helena, která v Betlémě a na hoře Olivetské, kde Syn Boží s nebe sestoupil a kde na nebesa vstoupil, velkolepé chrámy zbudovala, aby tak počátek i konec a tím i celý život a veškerou působení jeho na zemi jako Boha a spolu člověka oslavila.

Veliké dílo vykoupení našeho, ježto Kristus Pán ve sv. zemi za 33 let života svého vykonal, obnovuje a uskutečňuje se však, rozmilí v Kristu, i ve chrámech Vašich rok co rok, a mají Vám tudíž chrámové ti neméně býti vzácní a drahocenní. Farní chrám Váš, ten jest sv. země Vaše, a Vy naleznete tam i všechna místa, která Božský Spasitel životem a působením svým posvětil: na oltáři Betlém i Golgotu, ve křtitelnici řeku Jordan, na kazatelně místa, kde kázal a Božské poslání své zázraky a prorockými potvrzoval, ve zpovědnici místa, kde duchy zlé vymítal a hříchy odpouštěl, u mříže, kde Tělo Páně přijímáte, večeřadlo, kde s apoštoly poslední večeři konal a na kněze je posvětil, v obrazech křížové cesty hlavní místa těžké chůze jeho s hory Olivetské až na Golgotu. Proto Vy také z pravidla rádi vynasnažujete se, nezřikajíc se při tom ani obětí, abyste chrámy své v dobrém stavu měli a důstojně vyzdobili, jak jsem se o tom o visitacích svých přesvědčil, čerpaje z této snahy Vaší nemalou radost i útěchu.

Jako však mezi kněžími diecése bi-

skup důstojností, právy a mocí nad ostatní vyniká, střediskem církevní jednoty a pořádku jest, nad čistotou víry a mravů na předním místě bdí a příkladem i horlivostí jiným svítiti má: podobně i mezi chrámy diecése důstojností a významem nad ostatní vyniká chrám, při kterém biskup sídlí, a který se domem nebo chrámem stoličním nazývá. Nebo v něm světlí se oleje, které jsou prostředkem svátostných a mnoha jiných milostí a svěcení; u něho sídlí nejvyšší rádce biskupův co do správy diecése, kapitola stoliční; při něm vzdělávají se příští správcové duchovní, v něm udělují se jim nižší a vyšší svěcení, a novosvěcení kněží z něho vycházejí do diecése. Právem nazývá se tudíž i mateřským chrámem diecése a požaduje jako matka úcty a blahovůle na dítkách svých, kněžích i nekněžích, a žádá býti jim všelijak, i po stránce stavební, i co se týká důstojného zařízení, i co do vykonávání sv. tajemství, vzorem a příkladem. Ale věci ty nejsou na dobré toliko vůli jeho biskupa a jeho kapitoly, a to tím méně, když tak nepřátelské moci o zničení stavitelského díla usilují, jak bylo při domě Brněnském.

Na vyšším místě města hned za prvních dob křesťanství na Moravě knížatům apoštolským sv. Petru a Pavlu ke cti byv založen a opětně vždy velkolepěji přestavěn a rozšířen, byl chrám ten druhdy i dosti bohatě nadán, tak že mohl nejen opatrovati potřeby své, ale i po škodách bouřemi husitskými v 15. a protestantskými na počátku 17. století způsobených za nedlouho znova se zotavil. Ale dvojí obléhání Brna skrze Švédy v letech 1643 a 1645 zasadilo mu ran tak četných a tak hlubokých, že bylo třeba půldruhého století, až se poněkud zahojily, a že stopy jejich posavad všude spatřovati lze. Věž i střecha byly spáleny, ozdobné klenutí na dvou řadách pilířů a na kamenných žebrách spočívající i s vysokým ochozem bylo zbořeno, kamenné kružby a sloupce z oken vylámaný, vnitřní zařízení zpuštěno a zničeno, takže chrám nedávno ještě tak výstavný vypáleným zřícením se podobal.

Po odchodu Švédů s obnovou chrámu arci hned bylo započato, že však nedostávalo se potřebných prostředků, bylo na menší toliko část, na presbyterium, obmeziti se, a obnova jen velmi nedokonale byla provedena. Vysoká okna

z části byla zazděna a v ostatní části bez ozdoby ponechána, presbyterium místo gotickým jen valeným klenutím sklenuto, a na opravu pilířův oporných upotřebeno kamenů, jak se namanuly, i náhrobních, bez výběru a bez pravidelného vázání, kteréž i záhy zvětraly a z vázání se vyšinuly. Oprava lodí chrámové mohla teprv o 100 let později býti předsevzata, byla však provedena způsobem, který ještě méně uspokojuje, slohu gotického pranic si nevšímaje, a uvalila na tehdejší kolegiatní, později stoliční kapitolu dluh tak veliký, že bez mála nových sto let minulo, nežli zcela zplacen býti mohl. Ozdoby pak věže, ze které obyčejně i nejchudší chrám vesnický se těší, stoliční chrám Brněnský i dnes ještě postrádá.

Když tedy presbyterium v 17. a loď v 18. století byly obnoveny, samo sebou namítalo se nepřipouštět, aby minulo století 19., aniž se opravdově uvažovalo, nemohla-li by věž býti přistavěna, a to tím více, poněvadž r. 1877. stoleté jubileum zřízení diecése Brněnské zavdávalo k tomu příčinu velmi vítanou. Příležitostí té v Pánu zesnulý předchůdce můj, biskup Karel, také s radostí použil a značným darem vlastním, vyžádanými příspěvky a v diecési zařízenými sbírkami zvláštní fond na vystavění věže založil a posledním ještě porizením znova štědře obdařil, který však přes to dnes sotva pátý díl toho obnáší, co na stavbu přiměřené věže rozpočteno jest, tak že s ní ani započítí nelze a nezbytně na pozdější dobu odročena býti musí. Než mezi tím stav chrámu a zvláště presbyteria, které po půltřetího bezmála století důkladněji opravováno nebylo, zhoršil se měrou takovou, že nezbyvalo leč ustanovit se na tom, aby oprava bez prodlení byla předsevzata, jakož i skutečně po velikonoce minulého roku byla započata a s pomocí Boží do dneška tak daleko a takovým způsobem byla provedena, že bohda již za několik měsíců presbyterium bohoslužbě bude moci býti odevzdáno, a že, jak pevně se důvěřuji, každého navštěvovatele potěší a vzdělá a obětovné přání v něm vzbudí, aby loď chrámová rovněž důkladně byla obnovena.

Než na výlohy oprav tak rozsáhlých nestačí ani prostředky chrámu stoličního ani prostředky biskupství a královské kapitoly stoliční, jakkoli již značnou částkou k nim jsme přispěli a také

příště přispívati ochotni jsme. Uznávajíc nemožnost tuto ráčilo Jeho císařské a královské apoštolské Veličenstvo, ráčil vysoký sněm Moravský, Moravská spořitelna a živnostenská banka značné podpory nám poskytnouti, a snaží se zvláště ctihodné duchovenstvo diecésní napomáhati nám. Nicméně tíží nás již při presbyteriu, jehožto oprava a ozdoba asi 130.000 zl. vyžaduje, veliký dluh, an přes 50.000 zl. obnáší. Přicházím tedy, rozmilí v Kristu, nyní i k jednomu každému z Vás s prosbou co nejvroucnější, aby na opravu biskupského chrámu mého i svého přispíval. Diecése čítá bezmála jeden million katolíků; kdyby každý z nich ročně jen jediným krejcarem přispěl, bylo by ročně 10.000 zl. pohotově a my bychom bez obavy pokračovali v opravách. Ale láska štědřejší jest a nalézá prostředků, cest a příležitostí k tomu příhodných.

Rozpomeňte se, rozmilí v Kristu, na obětavost Israelitů ve Starém Zákoně, když o zřízení svatostánku se jednalo. Jak nám 2. kniha Mojžíšova vypravuje, přinášeli všichni s radostí nejen Bohem skrze Mojžíše předepsanou částku peněžitou, nýbrž i dary dobrovolné: zlaté náramenice, záponky, prsteny, náušnice a jiné drahocenné věci ozdobné; knížata pak jednotlivých pokolení přinesla drahokamy a vonné věci, a nebylo vůbec nikoho, kdo by dobrovolných darů Hospodinu s radostným srdcem byl neobětoval, až jich řemeslníci zpracovali ani nemohli a Mojžíš více obětovati zapověděl. A přece byl svatostánek ten jen obrazem chrámů našich a Hospodin ho jen užíval, aby se v něm ob čas zjevoval. — Vejděte v duchu do jeskyně Betlémské a pozorujte nábožné pastýře a mudrce od východu, jak vděčnými se prokazují za nesmírný dar narození Božského Spasitele, který bez zásluhy Vaší, ano snad i přes hříchy Vaše i pro Vás se narodil. — Rozpomeňte se také na nábožné ženy, na první křesťany a na šlechtnou císařovnu Helenu, o nichžto jsem svrchu mluvil, a připustte si k srdci slova Páně, který jest věrný v příslibech svých; »Jakou měrou měřiti budete, takovou bude vám zase odměřeno; dávejte, a bude vám dáno; míru dobrou a natlačenou a natísenou a osutou dají v lůno vaše.« — Potřebujete snad právě nějaké milosti od Boha, máte snad ještě napravit, co jste lehkomyšlným, ano snad i hříšným vynakládáním statků po-

zemských zavinili, nebo jiné ještě činiti pokání, a můžete almužnou oného milosti učiniti se hodnými a na jevo dáti kajicnou mysl svou.

Nuže používejte krátké té doby života, které Vám Pán Bůh ještě poprává a příležitostí, které každého čtvrtletí sbírkami biskupem Karlem pro stavbu věže predepsanými a od nynějška pro opravní výlohy účtovanými se Vám nabízejí; používejte i jiných příležitostí, jako jmenin, oddavek, jubileí, pohřbů ke sbírkám pro Váš chrám stoliční; sdružte se v nevelké spolky sběrací po 10 asi osobách, které by týdně nebo měsíčně něčím přispívaly, a povzbuďte rozmanité spolky a bratrstva církevní, aby tak činily. Takovým pak činem splynou krůpěje lásky a obětavosti Vaší v pramen bohatý a stoliční chrám, ve kterém konventní mše sv. den co den za všechny dobrodince živé i zemřelé se obětuje,

Vášim přispěním důstojně obnovený bude i u jeslíček milostiplného narození Páně i před soudnou stolicí jeho velemocným orodovníkem Vášim a přímluvcem.

Poroučejte tudíž pokračování v opravách nej přednějšího chrámu Vašeho do nevyvážené dobročinnosti Vaší, žádám spolu ctihodné duchovní správce Vaše, aby toto dílo společné oslavy Boží jako dosud i příště co nejudlivněji podporovali a stále na zřeteli měli; rozumí se však samo sebou, že komu libo, přispěvky své i cizí bezprostředně biskupské konsistoři mé nebo i mně samému zaslati může.

(Na to následuje postní řád pro rok 1891.)

Dáno v Brně, dne 8. listopadu 1890.

František Saleský,
biskup.

Zprávy dekanatních archaeologů v Čechách.

KOSTELY DEKANATU PRACHENSKÉHO.

Napsal a nakreslil R. Kuchynka.

1. KOSTEL SV. VÁCLAVA V BUKOVNÍCE.

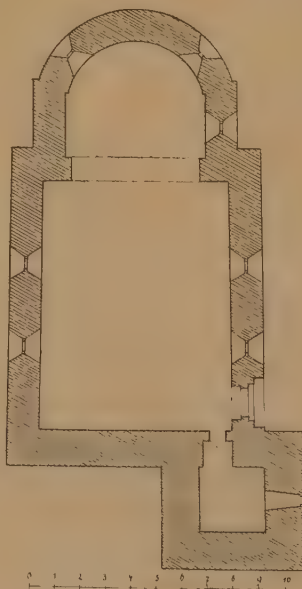
Kostel sv. Václava v Bukovnici dlužno počítati dle zachovalých památek k velezajímavým stavbám románského slohu v Čechách. Zvláštní jest, že chrám tento románskou apsidou, sdruženým okénkem na věži a bohatým portálem se honosící až dosud archaeology našimi nepovšimnut zůstal.

Do chrámu mnohými přístavky obklopenému vchází se dvěma vchody. Vchod v jihozápadním rohu zachoval se v původním stavu, ozdoben jsa bohatě členěným portálem slohu románského. Vchod vlastní jest něco přes metr široký. Portál sestává ze tří ústupků, různým způsobem malebně členěných. Ústupek vnitřní ozdoben jest prutem a žlábkem, druhý má hranu pro-

hloubenou žlábkem, v němž v rozličné od sebe vzdálenosti jedenáct polokoulí se nachází. Ozdoba tato upomíná na portál v Žiželicích a Novosedlicích. Ústupek vnější ozdoben jest na straně vnější i vnitřní vždy dvěma úzkými žlábkami a po levé straně vcházejícího valně již zabílenou vtesanou spirálou.

Vejdouce portálem tímto do lodi, nalezneme v jihozápadním rohu jejím uzoučká, obloukem sklenutá dvířka, jimiž se vstupuje do komory valenou klenbou sklenuté a v přízemí věže se nacházející. Tudy vcházelo se bezpochyby do vrchních pater věžních, nežli síňka sklenuta byla a nový vchod na věž z kruchty prolomen.

Loď chrámu 9'60 metru

dlouhá a 7'45 m široká kryta jest rovným stropem, zdobeným štukaterskou prací, jaká i na oblouku loď od presbyteria dělicím a v přistavěné kapli se spatřuje. Z oken nezachovalo žádné tvar původní.

Presbyterium sestává z části z nízké valené klenby a z apsidy, conchou sklenuté. Apsida osvětlena jest dvěma širokými okny.

V sakristii na severu zachoval se prastarý náhrobek s vytesaným křížem a jakýms trojhranným odznakem.

Zajímavý zbytek slohu románského zachoval se i v nejvyšším patře věže, při jihozápadním rohu chrámu stojící. Jest to jedno sružené okénko, jehož sloupek na prostém podstavěčku stojící a nahoře astragalem zdobený nese náběžník, obloučky okének podporující.

Zevnějšek chrámu nemá vedle prosté románské římsy na apsidě nic pozoruhodného.

Dle zachovalých památek jak stavitelských tak i kamenických možno stavbu

chrámu Bukovnického klášteře v dobu rozkvětu slohu románského.

Bukovník byl ve středověku majetkem panským a náležel kolem r. 1360 pánům z Bukovníka.*)

O chrámu děje se první zmínka roku

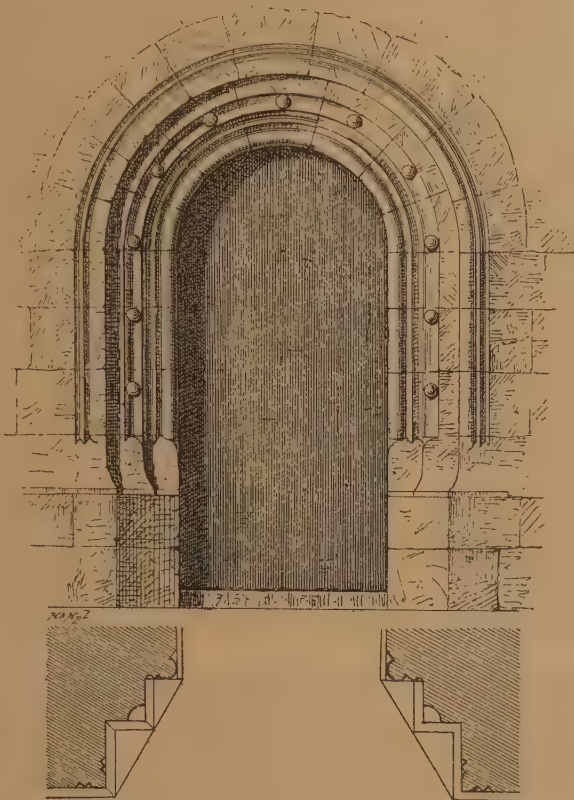
1384 v Liber erect. V Paprockého díle »O stavu rytířském« na straně 210. uvádí

se fundální listina kostela Bukovnického z r. 1415; v této uvádí se Petr, farář z Bukovníka. Ve farní knize pamětní r. 1759 založené, připomíná se za válek husitských

s předešlým snad totožný farář »Petrus plebanus et decanus Bukovnicensis« (přes 23 let zde působivší) »magna dignus laude ob suam in fide perseverantiam, quae truculento Taboritarum tempore stetit inperterrita atque in custodiendo grege Domini mansit in concussa.« — Od r. 1620

do 1703 nebylo zde faráře, služby Boží vykonávalo duchovenstvo z Nezamyslic.

*) Historie chrámu tohoto i následujících psána jest po většině dle spisu dra J. A. Gabriela: »Královské město Sušice a jeho okolí.« V Praze 1868.

2. KOSTEL SV. PETRA A PAVLA V BUDĚTICÍCH.

Z devíti chrámů okresu Sušického, jež památky slohu románského vzdor přestavbám až na naše doby zachovaly, jediný chrám Bukovnický honosí se památkami ryze románskými. Všechny ostatní mají vedle zbytků románských také staré práce stavitelské neb kamenické, jež přechodním nebo již gotickým slohem provedeny jsou.

V chrámě Budětickém druží se k románskému presbyteriu apsidou ukončenému a románským okénkům věžním uslechlý portál slohu přechodního, lomeným obloukem sklenutý.

Otvor vlastní má šířku 1'14 m a výšku 2'40 m. Článekování portálu sestává z užších a širších žlábků, pak ze sloupku, z něhož prut vybíhá. Sloupek ozdoben jest při hlavici i patce ze dvou oválů složené, úzkým astragalem a kryt hlavici, jež má tvar dvou nízkých jehlců půdicemi k sobě obrácených. Z hlavice vybíhá prut astragalem ozdobený, jenž gotický oblouk tvoří a stejného jest se sloupkem průměru.

Portál Budětický upomíná nejen téměř stejnými rozměry, ale i článkováním a zejména zvláštním tvarem hlavíc svých

sloupků na portály ve Zbynicích a Svojských.

Tímto portálem v jižní zdi chrámové vstupujeme do lodi v půdorysu téměř čtverec tvořící (11 m dlouhá, 9,72 m široká) a plochým stropem kryté. Osvětlena jest pěti okny, z nichž jen jediné, kruchtu osvětlující zachovalo původní svůj románský tvar, jsouc dosti vysoké i široké a na venek i do vnitř mocně vyšpaletováno. Ostatní okna byla zazděna a vedle nich rozsáhlejší zřízena.

Presbyterium jest značně široké, sestávajíc z části valenou klenbou sklenuté a elipsovité apsidy, jejížto concha s klenbou valenou bezprostředně souvisí. Půdorys presbyteria jest jednoduchý; neboť od rohů, jež východní zeď lodní a zdi presbyteria tvoří, táhnou se tyto bez ústupků až k apsidě. Jedinou ozdobou bylo otupení hrany oblouku vítězného a na téměř část římsy, nyní otlučené. Okna, vkusnými malbami zdobená, obdržela teprv v pozdějších dobách nynější svou podobu.

Na evangelijní straně presbyteria zachovalo se starogotické sanktuarium s železnými dvířky.

Do lodi vstupovati možno též od západu věží, v ose chrámové vystavěné.

Klenba přízemí věžního jest valená, dolní dvě patra osvětlena jsou nízkými okénky, však za to zdi nejhořejšího poschodí, rozčleněny byvše ve dvou řadách

okénky románskými, pěkně ozdobeny bývaly. Nacházelat se zde dvojí okénka, z nichž dolní na každé straně věže utvořena byla ze sružených, sloupkem rozdělených okének. Bohužel jsou sloupky vytrhány, a okénka okenicemi na venek zabedněna. Nad každým dolním okénkem nachází se jedno menší, polokruhem sklenuté okénko. Tyto dvě řady okének jsou svého druhu jediná věžní ozdoba, jaká při kostelích okresu Sušického se nachází.

Na zevnějšku chrámu putají pozornost pozorovatelovu kameny jednoduchou prací kamenickou ozdobené, na konci novějších lodních říms se nacházející. Jsou to čtyřstranné jehlance se stěnami okrouhle vyhloubenými.

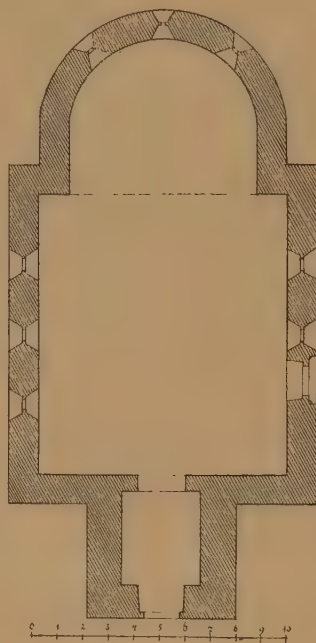
Z jiných starožitných památek chrámu zasluhuje zmínku kamenná kropenka, v předsíni u portálu stojící, jež podle primitivních forem značného by mohla býti stáří.

Pozdějších přístavků chrámových pomijím zde mlčením jako i u kostelů

následujících.

Z nečetných historických dat chrámu Budětického jest důležité jen ono, jež udává, že kostel byl již před r. 1384 farním.

Na prvním listě pamětní knihy, roku 1649 založené dočítáme se domněnku, že chrám byl buď již koncem stol. 12. nebo ve věku 13. založen.

Různé zprávy.

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hl. chrámu sv. Víta na hradě Pražském za správní rok 1889. Koncem r. 1888 byla na západním průčelí chrámu sv.-Vítského a věžích průčelních dvacátá devátá vrstva čtvercová úplně, třicátá pak do polovice dohotovena, zbývající polovice této vrstvy jenom na sucho byla položena.

V práci té pokračováno též v zimních měsících roku 1889 i byla většina balvanů v huti kamenické sdělaných nahoru vytažena a prozatímne na hlavní zdi usazena.

Jelikož povětrnost celkem byla dosti mírná, bylo možno také sloupky o sobě stojící i s hlavicemi, jež nad nimi se vypínají, a sice jak pod baldachýny zevnějších pilířů podporných taktéž i sloupky při nárožních podbradcích usaditi.

Usazení to stalo se na malých, kulatých čepech bronzových, načež spáry v kamení se jevící olovem byly zality.

Mimo to bylo na severní věži průčelní při točitých schodech 65 nových stupňův a jedno odpočívadlo zřízeno a olovem zalito; taktéž zaklenuty

byly dva okenní oblouky. V měsíci březnu započalo se stavěti další na tři sáhy vysoké poschodí dřevěného lešení podél celého průčelí západního, kterážto práce koncem dubna byla úplně dohotovena.

Ku konci března prohlédli členové odboru uměleckého odkryté části pilířů na jižním průčelí, kteréžto dílem za příčinou požáru, dílem za příčinou nestejného tlaku jevíly značné poškození, zejména ukazovaly se ve výši shodců vrstvy čtvercové popukané, částečně i zvětřelé, tak že jeví se nutná potřeba poškozené části novými kusy čtvercovými zaměnění a doplnění. Jelikož by však s provedením této práce spojeno bylo důkladné podepření hlavní zdi nad pilíři a oblouky se nalézající, kteréž nemohlo by jinak se státi, leč by tím spolu obrazy mosaikové na tomto průčelí upevněné v některých částech byly zasaženy, poodložilo se upravení těchto pilířův až do té doby, kde o mosaikových obrazech bude rozhodnuto.

Hned 1. dubnem mohla započítí plná stavební činnost i byla nejprve dohotovena třicátá vrstva čtvercová, kterážto z roku 1888 vybývala, načež v dubnu na jižní a v měsíci květnu též na severní věži průčelní vrstvy čtvercové od jedenatřicáté až do třicáté čtvrté byly usazeny. V těchto pracích se také po celé občasí stavební se vši horlivostí pokračovalo, tak sice, že koncem července usazena byla vrstva třicátá devátá, čili druhá vrstva čtvercová nad hlavní římsou prostřední lodi chrámové; do konce roku dospěly práce stavební až do vrstvy deváté, od této římsy počítaje. Mezi těmito vrstvami čtvercovými, nad hlavní římsou se nalézajícími, tvoří šestá vrstva osmihran věží, z něhož tyto zcela volně a samostatně se vyvinují; devátá vrstva nachází se v stejné výši s přístropní římsou galerie ve vysoké lodi.

Touž dobou byla také pažení nad okny věžními zasazena, uvnitř pak obou věží provedeno usazení nosičů jakožto přechod od čtverhranu do osmihranu.

Nad velikým oknem průčelním bylo bohaté článkování pažeb, jelikož usazení jich obtížné jest, prozatím ponecháno ve hladkých tvarech; teprv později na místě samém byly stranorisy jich provedeny, kdežto veškerý ornamentální částky pažeb a jehlanců v huti kamenické byly zhotoveny a teprv v hotové úpravě této na svém místě usazeny.

Takovou měrou během minulého roku stavba západního průčelí a obou věží značně pokročila a již spatřujeme lešení vysoko nad střechy hradu královského se vypínající. Se vši bedlivostí bude nyní ku stavbě obou věží přihlíženo i lze očekávati, že prodlením čtyř let nejbližší příštích stavba ta bude úplně dokončena.

Vedle stavby na západním průčelí pracováno též se všelikou pílí na stavbě jižní lodi křížové. V této lodi křížové, jakož i na spojovací zdi mezi vysokou věží a kaplí sv.-Václavskou byla v měsíci dubnu usazena třetí vrstva oporných klenáků, jakož i plotny a podokenní pásy pod jižními okny triforia;

koncem července usazena byla čtvrtá i pátá vrstva klenáků i byla též scházející dosud část spojovací zdi mezi vysokou věží a kaplí sv.-Václavskou i s římsou přístropní zřízena a k rovnosti přivedena.

V měsících na to následujících zvýšeno jest lešení až k nejvyššímu přístropí, při čemž staré přístropní pažení, jsouc z větší části poškozené a zvětřelé, bylo odstraněno. Týmž časem odkryto základní zdívo jihozápadního pilíře oporného při vysoké věži; při tom ukázalo se, že opukové zdívo jest dobré; i byl zde nový pilíř v délce 8' 6" a šířce 3' 6" po týchž stupních, jaké se v starém základu jevíly, vyzděn.

Také základní zdívo pilíře při jižním portálu lodi křížové volně stojící uchovalo se ve stavu dobrém, táhne se po celé délce a má přiměřený přední základ zšíří dvou stop. Touž dobou podniknuta oprava malého portálu nalézajícího se mezi lodí křížovou a kaplí sv.-Václavskou; stranorisy ohněm poškozené a odpadané nově byly upraveny a s ušetřením starých částí lépe zachovalých byly připojeny nové části jakož i nové tympanon, na němž ještě sochařskou práci vyhotoviti přijde. Nad tímto portálem se nalézající, požárem silně poškozená hladká stěna rovněž byla opravena, nové pažení pískovcové na 4—12" zapuštěno a za příčinou toho, aby oblouku průčelnímu se ulehčilo, druhý přepas zhotoven, při čemž okno nad portálem se nalézající bylo zazděno. Ku provedení prací těchto bylo zapotřebí odstraniti nástěnný obraz Nanebevzetí Marie Panny, kterýž nalezal se na vnitřní stěně v kapli sv.-Václavské, na zadní straně tohoto průčelního otvoru.

Na obraze tom nalezá se erb arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé († 6. března 1606) jakož i erb vždy věrné metropolitní kapitoly Pražské a též letopočet 1593 jest zde vyznačen. Začáteční písmeny V. S. na obraze zdají se na malíře Sprengera poukazovati.

Obraz tento 6' 5" široký a 9' 5" vysoký byl do pevného bednění dřevěného zadělán, sádrrou a maltou cementovou zalit a prozatím v klášteře sv.-Jirském uložen.

Jakmile oprava západní stěny kaple sv.-Václavské byla ukončena, přistoupilo se k obnově západní zdi předsině jižní lodi křížové. Při tom byly polámané krákorce, baldachýny atp. z větší části nalezeny v příční zdi později zřízené, tak že obnovení zdi této snadněji uskutečniti se mohlo.

Poškozené shodce čtvercové jakož i otlučená shodcová římsa byly opraveny a novými částmi nahrazeny, taktéž veškeré veřeje pozední a osmero hlavic sloupkových. Při odkrytí čtverců shodcových na východním pilíři podporném objevovalo se, že čtverce ty značně nad úroveň zdi ven vyčnívaly a že zdívo opukové pospod se nacházející následkem vniknutí vlhkosti ze země vycházející silně bylo zvětřelé.

Po úplném odkrytí tohoto základu provedeno vyzdění v délce 8' a šířce 3', a nejspodnější na 3' vysoká vrstva zdíva toho na maltu cementovou sdělána částečně pak dvěma vrstvami čtverců kamenných nahrazena.

Při sklonku stavebního občasí započato s doplněním scházejícího článkování na východní zdi této předsíně. Také zde byla velice poškozená římsa shodcová až do hloubky 3—6" opravena a místo poškozených nové části zasazeny. Pozední sloupce a hlavice, jichž úplně se nedostávalo, byly novými nahrazeny, kteréž věrně dle nalezených pozůstatkův (jak výše bylo sděleno) se provedly.

Kdekoli možno bylo, ponechány jsou části téměř zcela dobře zachované a byly poškozené části náležitě upraveny.

Při podpurném pilíři na východní straně jižní předsíně za příčinou doplnění základů byla ještě druhá část odkryta, při čemž pŕida o dvě stopy více musela vyhloubena býti, jelikož jeví se zde sklon skály ve směru jižním. Také zde byl pilíř podpurný oproti zdivu základnímu postaven.

Při vyzdění položeny jsou dvě vrstvy čtvercové a nad nimi zdivo opukové; poškozené čtverce shodcové byly vyměněny zcela novými.

Posléze budiž ještě zmínka učiněna o pracích na severní lodi křížové vykonaných.

Za příčinou opravy pilíře požárem značně poškozeného na západní zdi této lodi křížové odstraněno jest dřevěné pažení před vchodem chrámovým a zbytek pilíře z doby Leopoldinské stavby pocházející, který se blíž choru nalézal, byl úplně zbořen.

Jelikož se ve zdivu uzavírajícím kapli svatého Sigmunda jevíly silné trhliny, které směrem dolů se rozšiřovaly, odkryty jsou základy pilíře až ku samé patě jeho. Týž spočívá na pevném základě jílovém, kterýž bŕidlicí jest promísen a záleží z velkých neotesaných kamenův opukových. Trhlina hořejší zdi táhne se po celém základu, rozšiřuje se dole až na 5" a prochází v několika vrstvách spárami ložními a styčnými, kdežto v jiných vrstvách kameny na dvě stopy vysoké jsou propukány.

Pukliny tyto způsobeny byly usazením zevnějšího zdiva na severní straně, pokud se týká, severního pilíře při schodišti se nalézajícího. Silná trhlina tato byla pečlivě vyčištěna, vysekána a cementem portlandským zalita. Po ukončení této práce započato se stavbou pravé strany zdíva nové sakristie, kterážto k pilíři křížové lodi jest připojena. (Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

I. Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Jana Nedomu, faráře v Osově Bytišce na Moravě, pro dp. Fr. Hochu, faráře v Hor. Újezdě na Moravě a pro vp. Ad. Gellera, administr. ve Štítně na Moravě. — Pozlacení: monstrance a třinádobek na sv. olej: pro dp. Ant. Kubičku, faráře v Popelíně na Moravě; ciboria: pro dp. Ferdinanda Tschörnera, faráře v Bullendorfu. — Patenky k nemocným: pro dp. Jana Schmidu, faráře v Dešné na Moravě a pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Tuklatech, pro dp. Jiř. Schöna, faráře v Holostěvech, pro dp. Fr. Tůmu, faráře v Renčově, pro dp. Jana Schmidu, faráře v Dešné, pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce a pro dp. Fr. Kováře, faráře v Lipovci. — Kropenky a kropáčky: pro důst. farní úřad v Minicích, pro dp. Jos. Dostala, faráře v Kopřivnici na Moravě; malá kropenka: pro dp. Ferd. Harnu, faráře v Chvalkovicích u Olomouce. — Kropáček: pro dp. Fab. Krejčířika, faráře v Březníku. — Umyvadlo pro sakristii: pro důst. farní úřad v Lašovicích. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Minicích a pro dp. Jos. Dostala, faráře v Kopřivnici. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Minicích. — Nástroj na pečení hostií: pro dp. Karla Frňku, faráře v Kryštofově.

Rozličné. Missal: pro důst. farní úřad v Maloticích. — Pultíky pod missal: pro důst. farní úřad v Minicích, pro nejđ. pana Karla Kell-

nera, kapit. děkana v St. Boleslavi, pro vp. Jos. Rejzku, kaplana v Rychnově u Jablonce, pro blahorod. pana Jos. Šubrtu, nadučitele v Stolmíři a pro vp. Fr. Budku, kaplana v Kladruzech. — Harmonické zvonky: pro dp. Tom. Luňáčka, faráře v Bílé Lhotě, pro dp. Theod. Vojtíka, faráře v Růženě a pro dp. Jana Ježku, profesora náboženství v Praze.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, 2 dalmatiky a pluvial): bílý: pro hlavní farní chrám Páně Matky Boží před Týnem a fialový: pro farní chrám Páně sv. Štěpána v Praze. — 2 dalmatiky: pro kostel sv. Rocha na Volšanech u Prahy. — Kasule: bílá: pro důst. farní úřad v Minicích; bílá slavnostní: pro dp. Dom. Hlaváče, faráře v Mořicích na Moravě; fialová: pro dp. Tom. Luňáčka, faráře v Bílé Lhotě; bílá, červená a černá, bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro veledůst. děkanský úřad v Plaňanech; fialová sváteční: pro dp. Fr. Heidra, faráře v Renotách; bílá: pro vysokorod. paní baronku Skalovou v Jungferndorfu v rak. Slezsku; černá a fialová: pro hl. farní chrám Páně Matky Boží před Týnem v Praze; červená: pro farní kostel sv. Štěpána v Praze; bílá a červená: pro důst. farní úřad v Maloticích; červená: pro dp. Ondř. Köstlera, faráře a kníž. arcib. notáře v Andělské Hoře; černá a fialová: pro důst. farní úřad v Počáplích; černá, bohatě vyšitá: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Raketnici na Moravě. — Pluvialy: černý a fialový: pro důst. farní úřad v Minicích; bílý, bohatě vyšitý: pro veledůst. děkanský

ůřad v Plaňanech; fialový s bohatou úpravou: pro dp. Fr. Heidra, faráře v Renotách na Moravě; fialový a černý: pro sl. městskou radu v Praze; černý: pro důst. farní úřad v Maloticích a bílý: pro dp. Ondř. Köstlera, faráře v Andělské Hoře. — Stoly: 4 pro důst. farní úřad v Minicích, 3 pro vp. Ferd. Schmida, kaplana v Boru a pro blahorod. sl. Františku Ferklovou v Praze. — Vela: pro důst. farní úřad v Minicích, pro vp. Fr. Štědrého, kaplana na Peruci, pro dp. Jiřího Schöna, faráře v Holostěvech, 2 pro sl. městskou radu v Praze, pro důst. farní úřad v Maloticích a pro dp. Karla Burku, faráře v Počaplich. — Pláštiky na ciborium: pro důst. farní úřad v Minicích a pro blahorod. pí. baronku Skalovou v Jungferndorfu v rak. Slezsku. — Antependia: pro vys. dp. dra Václ. Horáka, prof. theologie v Praze, pro kostel sv. Salvatora v Praze, pro kapli v c. k. trestnici na Pankraci; bohatě vyšitě: pro dp. Karla Papouška, měst. faráře v Třebíči na Moravě. — Polštáře oltářní: pro dp. Ant. Kubička, faráře v Popelíně na Moravě. — Korouhve: pro důst. farní úřad v Mi-

nicích. — Okrasy pro kazatelny: pro kostel sv. Salvatora v Praze a pro kapli v c. k. trestnici na Pankraci. — Koberce oltářní: pro důst. farní úřad v Minicích a pro kapli v c. k. trestnici na Pankraci. — Birety: 8 pro ctih. pana Jos. Komedu, bohoslavce v Litoměřicích, pro vdp. Mansv. Adámka, převora v Krumlově a pro dp. Bonaventuru Hrušku, minoritu v Jihlavě. — Ministrantské komže: pro vp. Fr. Porazila, kooperatora v Mostkovicích na Moravě a pro důst. farní úřad v Minicích. — Pítkovy: pro dp. Jana Lžičáře, faráře v Třeblicích na Moravě; s bohatou úpravou: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici na Moravě.

Prádlo kostelní. Plachty oltářní: pro kostel sv. Salvatora v Praze a pro kapli v c. k. trestnici na Pankraci; cingulum a 3 korporalia: pro dp. Ant. Kubička, faráře v Popelíně na Moravě; rocheta: pro blahorod. paní Barboru Bayerovou, choť c. k. okresního tajemníka v Hradci Králově; rocheta: pro důst. farní úřad v Unhošti; 6 rochetek pro ministranty: pro dp. Ondřeje Köstlera, faráře v Andělské Hoře.

Seznam předplatitelů „METHODA“ roku 1890.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Praha.	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup, František de Paula hrabě Schönborn	1
Alumnové semináře (11 za pol. předpl.)	5
Barvitus A. V., architekt	1
Binder Josef, viceřektor semináře	1
Borový Klement, Dr. kanovník	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	2
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Dědictví Sv. Václavské	1
Doubrava Jos., Dr., rektor semináře	1
Drozd J., profesor	1
Ekert Fr., duchovní správce	1
Valečka Ed., knihkupectví	1
Havlů J., kanovník a farář	1
Hodík V., farář u sv. Víta	1
Hora Ant., generální vikář	1
Houžvička Jos., duch. správce v Žižkově	1
Hůlek J., kněz na odpočinku	1
Huspeka F., velmistr řádu křižovnického	1
Jaenig Karel, Msgr., praelát papežský	1
Kačer Jan, kaplan	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Kareš Fr., farář ve Volšanech	1
Kautsch Ed., zlatník	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Koblasa Justin, P., převor praem.	1
Knihosklad školní c. k. v Praze	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Küffer Albert, ryt. z Asmansville, děkan kapitoly	1
Lenz Ant., Dr., probošt	1
Lüssner Moric, c. k. rada místodržitelství	1
Machan Siard, P., kněz řádu kapucinského	1
Matějka Bohumil, kand. fil.	1
Micka Fr., kanovník	1
Mlčoch Alois, kooperator	1
Mocker Jos., architekt	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Münzberger Bedř., architekt	1

Sneseno . . 44

	Přeneseno	Počet výtisků
Nykles Václav, farář		1
Podlaha Antonín, kaplan v Praze		1
Rektorát kongregace Redemptoristů		1
Residence Tovaryšstva Ježíšova		1
Rohlenova Karola, soukromnice		1
Ředitelství c. k. akad. gymnasia		1
Ředitelství c. k. české realky v Karlině		1
Ředitelství městské střední školy		1
Sasínek Fr., spirituál		1
Sequens Fr., prof. akademie malířské		1
Šimák Josef, phil. stud.		1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově		1
Schönborn Karel, J. O., hrabě		5
Schönbornová Kristina, J. Osv., hraběnka, roz. hrab. Brühlova		1
Schönborn Vojtěch, J. O., hrabě		1
Schwarz Karel, J. M., světitel biskup		1
Schwarz Viktor, architekt na Smíchově		1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže		5
Společnost přátel starožitností českých		1
Starý Sigmund, P., generální opat		1
Světlík Václ., kanovník a prof		1
Švehla Vinc., farář na Smíchově		1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlině		1
Tengler Jan, stříbrník		1
Valečka Eduard, knihkupec		1
Vondruška Karel, kaplan		1
Warter F., P., inf. převor maltézský		1
Zbejval Josef, duchovní správce v Praze		1
Zítek Jan, historik		1
Žák Frant., kooperator na Vinohradech		1

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Planě	1
Bárta Frant., farář v Potvorově	1
Bejvl Š., farář ve Víně	1
Biedermann Maxm., katecheta v Příbrami	1
Bláha Matěj, farář v Kejích	1
Bořický Ferd., farář na Proseku	1
Brázda Dominik, kaplan v Cerhovicích	1
Bucek Ant., hrab. správce na Peruci	1

Sneseno . . 8

	Přeneseno	Počet výtisků
Čermák Václav, kaplan ve Slivici	1	8
Černohouz Jan, farář v Hostiváři	1	
Čtrnáctý Frant., farář v Rabštejně	1	
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1	
Charvát Jos., farář ve Velk. Popovicích	1	
Chlupáč Jan, farář v Sánech	1	
Daneš Fr., kanovník a děkan na Peruci	1	
Dlask Ant., kanovník a vikář v Kouřimi	1	
Dvořáček Josef, stavitel v Kolíně	1	
Dušek M., farář v Charosticích	1	
Dyskant Josef, farář ve Vyšerovicích	1	
Eybl J. Ev., farář v Křešchoři	1	
Himmer Josef, kaplan na Peruci	1	
Honejsek Václ., farář v Kojeticích	1	
Hoppe Fr., farář v Borotických	1	
Janda Fr., kanovník a vikář v Přistoupimí	1	
Ječmen Jan, vikář v Budyni n. O.	1	
Ibl Kašpar, kaplan v Radnicích	1	
Kandler Josef, děkan a vikář v Slaném	1	
Karlík Hugo, P., převor v Teplé	1	
Kebrle Josef, farář v Sluštichách	1	
Kláster františkánský v Hájků	1	
Kořan Fr., kanovník v Staré Boleslavi	1	
Kotrch Václav, kooperator v Roudnici	1	
Kratochvíl Václav, farář ve Vraném	1	
Krotký Matěj, farář v Třebetově	1	
Kubr Václav, farář v Živohošti	1	
Labler Aurel., P., převor v Domažlicích	1	
Ludvík Jakub, farář v Ouneticích	1	
Malec H., farář v Ovenci	1	
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi	1	
Meloun Josef, vikář v Postupicích	1	
Museum městské v Plzni	1	
Müller Václav, katecheta v Roudnici	1	
Ondok Jan, farář v Jinonicích	1	
Opatrný Fr., farář v Senomatech	1	
Opp Josef, farář a vikář v Slavětíně	1	
Otman Karel, vikář v Ořechu	1	
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L.	1	
Petráš Matěj, farář ve Skarově	1	
Pilát Pavel, kanovník v St. Boleslavi	1	
Pittner Štěpán, vikář v Libeznicích	1	
Pixa Fr., kaplan ve Vrbně	1	
Pohl František, farář na Sázavě	1	
Preclík Fr., farář v Cirkvici	1	
Prskavec Josef, farář v Tyssu	1	
Přecechtěl Jakub, kaplan v St. Boleslavi	1	
Průša Ant., farář v Týnci Panenském	1	
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně	1	
Rošický Fr., probošt v Roudnici	1	
Ředitelství c. k. české státní střední školy v Plzni	1	
Roškot Jan, vikář v Počepicích	1	
Runza Arnošt, farář v Doksaněch	1	
Sedlák Jan, farář ve Velkých Popovicích	1	
Sládek Josef, farář v Svojsicích	1	
Starosta K., farář v Stolmíři	1	
Šindelář Antonín, kaplan v Zlonicích	1	
Šittler Eduard, kaplan v Petrovicích	1	
Šoulavý Karel, farář v Tejnici n. S.	1	
Špale Ant., farář v Cerhovicích	1	
Špalek František, vikář v Městečku	1	
Štědrý Fr., kaplan na Peruci	1	
Teyzar Václav, hrab, pokladník na Peruci	1	
Vacarda Josef, kaplan v Hofelici	1	
Vacek František, kaplan v Bubenči	1	
Vaněk Ferd., prof. v Kolíně	1	
Vařenta Jan, farář v Kladrubech	1	
Vodička Fr., hr. kontrolor na Peruci	1	
Vojáček Fr., farář v Janovicích	1	
Votíšek Roman, emer. farář na Křivoklátě	1	
Sneseno	78	

	Přeneseno	Počet výtisků
Wagner Adolf, kněz v Hradisku	1	78
Závodní Josef, c. k. vojenský kurát v Josefově	1	
Žaček Fr., farář v Iluboči	1	
Uhrnem 163.		81

Diecése Litoměřická.

Litoměřice.

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl	1
Alumnové semináře (2 za pol. předpl.)	1
Sitte Václav, protokolista kons.	1
	3

Diecése:

Buchta Ant., kooperator na Mělníku	1
Hartmann Fr., kaplan v Dobroviči	1
Hladík Fr., farář v Jeřmanicích	1
Kondelík Fr., farář ve Mšeně	1
Mikolášek Václav, kaplan v Sobotce	1
Němeček Josef, vikář v Loukově	1
Nevečefel Čeněk ve Všebořicích	1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi	1
Oplt Václav, farář v Tysé	1
Rydván Jos., Dr., beneficiát v Lysé	1
Ředitelství c. k. vyš. gymnasia v Ml. Boleslavi	1
Sirnad Petr, farář v Čelčelicích	1
Svoboda Josef, děkan v Turnově	1
Štolc Fr., farář v Brozanech	1
Teles Fr., farář v Skalsku	1
Veselý Fr., farář v Řepině	1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi	1
Uhrnem 20.	17

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové.

J. M. biskup Dr. Josef Jan Ev. Hais	1
Biskupský seminář	1
Fiala Gr., kanovník	1
Frýdek Ant., kanovník	1
Kerner Fr., protokolista	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theol.	1
Mrtík Josef, Dr., katecheta gymnasiální	1
Musil Matěj, kanovník	1
Pospíšil J., knihkupectví	1
Ruth Vinc., bisk. ceremoniář	1
Sekera Vladislav, bohoslovec	1
Šrůtek Josef, kanovník	1
Tondl Fr., c. k. profesor	1
Zima Fr., spirituál	1
	14

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích	1
Beseda městanská v Kutné Hoře	1
Bezděka Viktor P., archivář v Želivě	1
Bouchal A., farář v Chlebích	1
Danielis Otto, farář v Litomyšli	1
Dvořák Ant., farář v Nebovidech	1
Dvořák Št., kaplan v Luži	1
Hakl Bohumil, děkan a vikář v Hořicích	1
Hejtmánek Jan, farář v Nové Bělé	1
Illem F. A., farář v Zbraslavicích	1
Jelínek Václav, kaplan v Hoříněvsi	1
Kameš Vojtěch, kaplan v Ledči	1
Klein Jan, děkan v Čiňovsi	1
Klein Josef, bisk. notář v Oboře	1
Kmínek Jiljí, kaplan v Polici	1
Knihovna c. k. gymnasia v Ném. Brodě	1

Sneseno . . 16

	Přeneseno	Počet výtisků
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích	1	16
Krunert Blažej, farář ve Velimě	1	
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě	1	
Mazáč Leopold, probošt v Poděbradech	1	
Městské museum ve Vysokém Mýtě	1	
Nechvíle Jan, farář v Dašicích	1	
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově	1	
Novák Ant., vikář ve Veliši	1	
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě	1	
Pašek J., knihkupectví v Jičíně	1	
z Pelhřimovských Eduard, farář v Úpici	1	
Pohl Jan, farář v Borohrádku	1	
Příbyl Josef, gymn. profesor v Jičíně	1	
Rathouský Karel v Rychnově	1	
Reálné vyšší školy v Kutné Hoře	1	
Řehák Jan, kaplan v Dobrušce	1	
Růžička F. J., obchodník v Kutné Hoře	1	
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace	1	
Svoboda Josef, farář v Čihošti	1	
Štípek Jan, kaplan v Chlumci n. Cidl.	1	
Uhřil Václav, farář v Jesenici	1	
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě	1	
»Včela«, archaeol. spolek v Časlavi	1	
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře	1	
Vokál J. v České Třebové	1	
	41	

Úhrnem 55.

Diecése Budějovická.

Budějovice.

J. M. biskup dr. Martin Říha	1
Benninger R., knihkupectví	1
Hůlka Josef, spirituál semináře	1
Knihovna bohoslovců	1
Pešl Arnošt, kněhkupec	1
Rodler Adolf, Msgr., rektor semináře	1
Skočedopole Ant., Dr., prof. theol. a kanovník	1
	7

Diecése:

Adámek Mansvet, převor v Č. Krumlově	1
Bezděka Václav, farář v Dobří	1
Buchtele Jan, farář v Těchonicích	1
Cisaf Karel, farář v Protivíně	1
Duben Jan, děkan v Nezamyslicích	1
Formánek Josef, arcikněz, vikář na Týnci	1
Hájek Karel, arcikněz, vikář a děkan v Domažlicích	1
Hašek Václav, farář v Hluboké	1
Hejna Josef, farář v Drahově	1
Hille Jan, kaplan v Kádově	1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku	1
Hloušek Aug., učitel v Horní Cerekvi	1
Hofmann Josef, praelat v Jindř. Hradci	1
Hůlka Fr., farář v Tušapech	1
Chochole Jan, farář v Krasilově	1
Kamarýt Bedřich, farář v Deštně	1
Kolář Martin, profesor v Táboře	1
Konrád Karel, prof. gymn. v Táboře	1
Kovář Josef, farář ve Svojsčicích	1
Kuchynka R., statkář v Albrechtově	1
Lhotský Josef, superior v Klatovech	1
Majer Antonín v Čížové	1
Matěj Jos., farář v Strunkovicích	1
Mocker Adolf, stavitel v Hluboké	1
Němec Karel, kaplan v Chrásticích	1
Pauli Hugo de, farář v Těchonicích	1
Pavel Rafael, P., ve Vyšším Brodě	1
Pekárek Josef, arcikněz, děkan v Blatné	1
Pokorný Ferd., farář v Křákau	1

Sneseno . . . 29

	Přeneseno	Počet výtisků
Říčák E. V., děkan v Píesticích	1	29
Sedláček Aug., profesor v Táboře	1	
Sedláček J., kníž. švarc. stavební inženýr v Hluboké	1	
Spálenka Anselm, P., superior v Bechyni	1	
Spieß Julius, kníž. stavitel v Petrodvoře	1	
Stiller Er., farář v Planici	1	
Tischer Jan, farář v Neustupově	1	
Toberny Ad., prof. v Soběslavi	1	
Toušek Fr., děkan v Třeboni	1	
Truhlář Jan, kaplan v Netolicích	1	
Zbonek Vendelín, farář v Štěkně	1	
Zwettler Šim., farář v Nakří	1	
	Úhrnem 48.	41

Čechy úhrnem: 286.

Morava.

Arcidiecése Olomúcká.

Olomouc.

J. Em. kardinál-arcibiskup Bedřich landkrabě Fär- stenberg	1
Alumnové seminářští (20 za poloviční předplatné)	10
Heidenreich Pius, Msgr., čestný kanovník a assessor konsistorní	1
Kachník Josef, Dr., vicesuperior semináře	1
Knihovna bohoslovců českoslovanských	1
Knihovna seminářská	1
Kubiček Jan, Dr., gymn. katecheta	1
Promberger R., knihkupec	1
	17

Arcidiecése:

Bátěk, kooperator v Boršově	1
Bílčík Karel, farář v Roketnici	1
Blažek Vilém, Msgr., kanovník, řed. sem. v Kroměříži	1
Břečka Jan, kaplan v Slivčíně	1
Čech Jan, farář v Hranicích	1
Daněk J., farář v Hovězí	1
Dudík Ant., farář ve Vyškově	1
Grmela Josef, kooperator v Dol. Štěpánově	1
Halda Drah., farář v Dolním Újezdě	1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích	1
Hoch Fr., farář v Horním Újezdě	1
Hradil Jan, farář v Kašavě	1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingénieur v Uh. Hradišti	1
Ilkovič Ant., kaplan v Mohelně	1
Kricner Al., farář ve Vlachovicích	1
Malota Fr., kooperator ve Velké	1
Mrázek Florián, kaplan v Hranicích	1
Novák Filip, kooperator v Domažlicích	1
Porazil František, kaplan v Moskovovicích	1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci	1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích	1
Sedláček Jan, farář ve Špičkách	1
Snopek Fr., exposita ve Svěbohově	1
Stošek Jindřich, kooperator v Starém Městě	1
Strouhal Jan, farář v Kladkách	1
Strouhal Ig., farář v Dolanech	1
Tesař Petr, farář v Tlumačově	1
Utíkal Josef, kooperator v Kojetíně	1
Věrný Fabian, farář v Dřevohosticích	1
Vondráček Pavel, kooperator na sv. Kopečku	1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích	1
Vytopil Josef, farář ve Val. Meziříčí	1
Velner Jakub, kooperator v Tovačově	1
Žáček Karel, kooperator v Čechách	1

Úhrnem 51.

34

Diecése Brněnská.

Brno.

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer	1
Adamec Ant., prefekt pachol. semináře v Brně	1
Alumnové semináře (27 za pol. předpl.)	14
Hodr Jakub, Dr., profesor bohosloví	1
Knihovna chlapeckého semináře	1
Kutter Fr., kaplan	1
Museum průmyslové	1
Pospíšil Josef, Dr., regens bisk. alumnátu v Brně	1
Rambousek Anselm, P., opat	1
Šuderla Robert, kanovník	1
Winiker C., knihkupectví	1
Winkler Karel, knihkupec	2
Zeibert Fr., Msgr. Dr., prelát	1
	27

Diecése:

Belcredi Egbert, J. Exc. hrabě, v Líšni	1
Beránek Karel, Dr., děkan v Újezdě	1
Bezděk Václav, farář v Jamách	1
Eichler Karel, farář ve Vev. Bytšce	1
Fáborský Jan, farář v Pohořelici	1
Florián Ferd., farář v Tasově	1
Hrubý Josef, profesor v Telči	1
Chudáček Fr., kaplan v Novém Rousínově	1
Chlumecký, P., kvardián v Třebíči	1
Kaplan Kristian, farář v Mikulovicích	1
Kašpar Josef, farář v Radiměři	1
Klíma Josef, farář v Kloboukách	1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě	1
Kubín Jos., kooperátor v Pohořelicích	1
Koudela Jan, farář v Jemnici	1
Koula Jan, farář v Jemnicích	1
Křivý Jan, farář v Letonicích	1
Miča František, kooperátor v Měříně	1
Michálek Fr., farář v Předíně	1
Moc Josef, farář v Malešovicích	1
Mrázek Jan, farář v Pavlově	1
Načaradský Josef, farář v Křepicích	1
Nešpor Jan, farář v Červ. Lhotě	1
Obarek Václav, farář v Doln. Dubňanech	1
Pátek Bernard, farář v Ochozí	1
Pavelka Pavel, zám. farář v Líšni	1
Soukop Jan, farář v Doubravici	1
	27

Sneseno . . 27

Přeneseno . . 27
Počet
výtiisků

Stojan Ant. Cyr. farář v Dražovicích	1
Vlk Josef, katecheta v Třešti	1
Vlček Arnošt, farář v Običtově	1
Wolf Al., farář ve Valči	1
Zineker František, farář v Beneticích	1
	32

Úhrnem 59.

Morava úhrnem: 110.

Slezsko.

Pavlík J., kooperátor v Gurschdorfu	1
Krátký Josef, farář v Moravici	1
Pospíšil Gerard, farář v Orlově	1
	3

Jiné země.

Cipín A., kněz v Ahnapée v Americe	1
Dítko Ant., Msgr., pap. komoří a farář v Langen- lois	1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štýrském Hradci	1
Jaeger Jan Nep. O. S. B. Chicago (Amerika)	1
Konrád Eberhard, kooperátor v Wolfseggu (Horní Rakousy)	1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hr. Schönbornova	1
Levý Fr., c. k. úředník při telegrafu v Krakově	1
Macků Ant., kooperátor v Moosbrunnu (Horní Rakousy)	1
Molitor Josef, farář v Chicago (v Americe)	1
Polkowski Ignac, kanovník v Krakově	1
Venhuda Fr., katecheta v Sarajevě	1
Wolf Fr., beneficiat v Obertraunu (Horní Rakousy)	1
	12

Úhrnem 15.

V Čechách	286 předplatitelů
Na Moravě	110 „
Ve Slezsku	3 „
Jinde	12 „

Úhrnem . . 411 předplatitelů.

„METHOD“

ročník XVII., vycházeti bude roku příštího jako dosud

každého měsíce.

Předplatné 2 zl. 20 kr. přijímá redakce v Karlíně.

— 2 Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ v Karlíně. —

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 1 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlíně. Reklamace buďtež zaslány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

GTU Library

3 2400 00340 1472

